VLÁDA PENĚZ

SOCIÁLNĚ POLITICKÉ ÚVAHY

NAPSAL: RUDOLF VRBA

NÁKLADEM VLASTNÍM :: V KOMMISSI FR. ŘIVNÁČE
:: :: V PRAZE, PŘÍKOPY, PALÁC ZEMSKÉ BANKY :: ::
V PRAZE 1912

CENA I. a II. DÍLU 24 K.

THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY
331
V953v
v.2

VLÁDA PENĚZ.

SOCIÁLNĚ-POLITICKÉ ÚVAHY.

NAPSAL

RUDOLF VRBA.

DÍL II.

NÁKLADEM VLASTNÍM.
V KOMMISSI FR. ŘIVNÁČE V PRAZE, PŘÍKOPY, PALÁC ZEMSKÉ BANKY
V PRAZE 1912.

Všechna práva si vyhrazuje spisovatel.

NOV 24 '16

CARNEGIE ENDOWMENT FOR INTERNATIONAL PEACE. LIBRARY

Tiskem E. Geistlicha v Praze.

331
V953r
r.2

XXXVI. Nejistota kapitálu v dobách války a revolucí.

Na světě není nic jistého a stálého. To platí hlavně o majetku. Jsou boháči dnes a zítra jsou chuďasové z nich. Všechen majetek ohrožen, obzvláště v dobách pohnutých, jako v revoluci nebo ve válce.

Dne 18. března 1909 pojednal »Čech« o těchto poměrech následovně:

Hrozivé zprávy docházejí stále ze Srbska a z Ruska. Nejistota taková jest velice trapná. Rakousko vydalo prý již na účely vojenské 200 mil. kor., a ještě ani rána nepadla. A co bude potom? Válka je cosi hrůzného, o čemž mohou vypravovati Rusové, kteří byli v Mandžurii proti Japoncům. V Evropě jest nahromaděno mnoho třaskavin. Stačí jen malá jiskra, malý výbuch, a může z toho býti světový požár. A toho se všichni dějí, ani německého císaře Viléma II. nevyjímaje. Na všech stranách to kvasí. Francie chce mít klid v zabraných zemích afrických. Patří jí Alžír, a soused v Marokku stále tu podpaluje. Král Ludvík Filip před 40 lety se vyjádřil, že Alžír nebude francouzským, dokud také k tomu nebude přivtělena říše Marocká. Roku 1844 měla Francie hlavní město marocké Tanger ve své moci. Tu si donutí r. 1856 Anglie volný přístup. Totéž činí pruský princ Vojtěch. Admirál Nelson před 100 lety se vyjádřil, že Tanger nesmí patřit žádné evropské moci, vyjma Anglii. Anglické válečné lodi by nemohly do Středozemního moře, kdyby přístav v Tangeru patřil na př. Německu. Ludvík Napoleon chtěl rozdělit severní Afriku, a sice Marokko a Alžír Francii, Epypt, Anglii, Tunis Italii. Ale anglický ministr Palmerston dobře vystihl situaci a odmítl. — Egypt patří sice do dnes k Turecku, ale panují v zemi Angličané. Ti si zde činí, co chtí. Totéž platí o Marokku,

641429

Zde dosud rozhoduje anglický vliv. Francie chce své panství rozšířiti o Atlantický ocean a usiluje o vládu v Tangeru. To by však značilo zkázu anglické mariny. Anglie nedopustí, aby na Středozemním moři jiné válečné lodi mohly vládnouti, jak jen anglické. Proto podpalují v Berlíně otázku africkou, aby se Francie potýkala s Anglií a zapomněla na Sedan. Bismarck dokonce radil diplomatům francouzským, aby jen obsadili Tunis i Tanger. Čím více mají Francouzové práce v Africe, tím méně myslí na odvetu za Elsasko. Čím více se Francouzové přibližují Gibraltaru, tím hrozivěji se stává válka mezi Anglií a Francií. A to právě chtí v Berlíně. Když šel Bismarck do pense, vrhlo se Německo samo do Afriky. Anglie ztratila vliv až do té doby, kdy sultán Abdul Aziz začne vládnouti. Největší porážku utrpěli Francouzové ve Fašodě. Tuto zem měli již obsazenu, a tu Anglie nasadila do zad francouzských vojsk marocké pluky, a vojevůdce Marchand musil z Fašody prchnouti. Chamberlain prohlásil, že Marokko nesmí přijíti do rukou Francie, spíše do rukou Německa. V Birminghamu mluvil ministr Chamberlain, že Anglie a Německo mohou jíti spolu. V Asii je protivníkem Anglie Rusko a to v Číně, v Afganistanu a v Indii. Ale nemáme-li spojence, nemůžeme Rusku škodit. Ale Chamberlainovy názory nelíbí se samotným Angličanům. Angličtí továrníci praví, že Německo je nebezpečným konkurentem a Rusko nikoliv. Veřejně Německo nikdy nejde proti Rusku, tajně však pracuje dosti.

Císař Vilém II. vydává se na cestu do Jerusaléma, Damašku, Cařihradu. Dá se oslavovati jako ochránce Islamu. Chce z Orientu vypudit Angličany. To dopaluje strašně v Anglii. Chamberlain doporučuje na to dorozumění s Německem. Ale nedaří se mu to. Lord Rosebery praví ve sněmovně, jestliže Anglie si dá ujíti vliv ve světě, tu by sami Angličané nebyli bezpečni v Londýně. Kdo nás ohrožuje? tázal se Rosebery. Jsou to německé lodě a německé továrny. Již my v Anglii kupujeme z Německa tolik, co sami tam odprodáme. Vilém II. chce vládnouti světem. Aby Rusko nemohlo Anglii škodit, o to se postaralo Japonsko. Markýz Ito dostal v Londýně na válku peníze, a Rusko je na mnoho let zničeno. Není nám zapotřebí hledati bajonety v Evropě proti Rusku. Japonsko hlídá Rusko, hranice Indie jsou zabezpečeny. Nyní má strach o své panství v Asii, a sice v Indočíně

francouzská vláda. Tu si musíme zjednat pomoc u Anglie. Delcassé jde do Londýna a král Edvard VII. do Paříže. Roku 1904 bylo ujednáno, že Egypt má patřiti Anglii a Marokko Francii. Vláda francouzská ujistila vyslance Německa, knížete Radolina, že obchodní právo v Marokku zůstane pro všechny národy stejné. Roku 1905 jede sám císař Vilém II. do Tangeru. Mluvil zde dvě hodiny a pravil, že sultán v Marokku nesmí od žádné velmoci býti zbaven svého majetku. Z toho veliký poplach v Paříži. Byla svolána porada velmocí v Algecirasu. Boje v Marokku trvaly 5 let a dvakráte se chýlilo k válce mezi Německem a Francií. Smlouva v Algecirasu praví, že Německo chce v Marokku jen právo volného obchodu. Konec všeho je, že vliv Francie v Marokku zmohutněl.

Porážka Německa na světové šachovnici byla všeobecná. Teprve když Německo ztratilo své požadavky v Marokku, přijel král Edvard VII. Král Edvard zachránil pro Anglii prvenství moci na moři, bez něhož by Anglie ztratila Indii. To vše jsou výsledky anglické politiky proti Německu. Přes to byl Edvard v Berlíně dobře uvítán. Zatím však Německo zbrojí dále na moři, až přijde jednou jeho okamžik. Nyní doufá pomocí Rakouska tlačiti se na jih k Soluni. Odtud také to ujišťování, že Německo stojí věrně k Rakousku, ale vždycky pro vlastní zájmy. Dnes nikdo neví, jak věci na Balkáně dozrají. Vše závisí od počínání si Ruska. Šílenství v Bělehradě nemůže růsti do nekonečna, kdyby nebylo podporováno z Ruska. V každém případě by byla válka pro Rakousko strašlivým neštěstím.

Nebezpečí války je nad Evropou stále. V únoru r. 1909 měl opět císař Vilém II. vznětlivou řeč, která byla ve veškerém tisku projednána.

Císař Vilém II. má nezkrotnou touhu po válečných vavřínech a jen jeho nejbližší okolí má stálou práci, tuto touhu krotit a veřejnosti zatajovat. Také novoroční řeč k německým generálům měla zůstat tajnou, ale nezůstala. Německý císař označil tu veřejně za příčinu evropského zbrojení odvetu Francie za rok 1870—71. Evropa je nyní na půdě sopečné. Zednáři pracují dle promyšleného plánu. Na Rakousko je dnes přichystáno všechno. Srbsko by nemohlo zbrojit a vyhrožovat válkou, kdyby bylo osamoceno. Opírá se hlavně o Turecko a Anglii; ani Rusko zde nehraje takovou nepoctivou úlohu, jako Anglie s Tureckem. Král Edvard VII.

dává cítit Rakousku svou moc za to, že Rakousko dělá všude a ve všem berana Německu. Již dnes stojí obrana rakouských hranic proti Srbsku ohromné peníze. Princ Lichtenstein pravil na říšské radě toto: My se války nebojíme, ale co jest nám platna mobilisace, když Srbsko hned zaleze? Jakmile začneme zbrojit přijdou ještě jiné zápletky. Musíme zbrojit pět armádních sborů. To stojí jen na tři měsíce 500 millionů korun, celá armáda by stála na tři měsíce 1500 millionů korun, první den zbrojení stojí 100 millionů korun. Tyto peníze jsou v každém případu vyhozeny do povětří.

Bráníme se proto, abychom tyto peníze marně nevyhazovali. Možná dost, že z jara vypukne válka. To nikdo dnes neví. Setník Kerchmann sestavil ztráty v posledních válkách následovně: Rusko-japonská válka trvala 18 měsíců. Rusové ztratili 207 tisíc mužů, Japonci 218.000 mužů. Válka Francie a Německa r. 1870—71 trvala sedm měsíců, Němci ztratili 130.000 mužů, Francouzové pak 285.000 mužů. — Ve válce na Krymu ztratili Rusové 250.000 mužů, spojenci 200.000 mužů. Válka tato trvala 27 měsíců. Války napoleonské jsou nejhroznější. Válečný rok 1812 stál Francii 550.000 mužů. Za tři roky — 1813, 1814 a 1815 — ztratil Napoleon mužů 1,700.000. Rusko ztratilo tenkráte přes 1 million mužů. Rakousko ztratilo s Napoleonem 110.000 mužů. Prusko ztratilo tenkráte nejméně 130.000 mužů. Rusko, Rakousko, Prusko a Anglie ztratily ve válkách napoleonových přes 3,000.000 mužů. K tomu dlužno počítati zahynulé obyvatelstvo následkem hrůz válečných, hladem a nemocemi. Dále jsou v tom uvedeny ztráty menších států, které se k velmocím přidaly, Italů, Španělů, Dánů, Švédů. Za válek napoleonových měla Evropa méně obyvatelstva, jak čítá Rakousko a Japonsko dnes dohromady. To jsou strašlivé cifry. Vojenští odborníci tvrdí, že dnešní války nejsou tak hrůzné, jako za Napoleona, že nepadne tolik mužů.

Příčinou toho jest palba z úkrytu. Ještě ve válce 1866 a 1870—71 s Prušáky šly armády otevřeně proti sobě v semknutých řadách. To bylo právě příčinou ohromných ztrát na straně rakouského vojska. Válečná taktika je dnes jiná. Vojsko se musí nepříteli skrývat, jak to dovedli Japonci a když seznali, že je čas k útoku, tak nasadili k tomu mužstvo. Přes mrtvoly šlo se pak k útoku a vítězství. To je všecko samá theorie. Jak by

dnes válka dopadla, nikdo neví. Armáda zvítězí jen tehdy, má-li poctivé generály a jim oddané poslušné mužstvo. Přijde-li zrádce ve zlatém límci, pak je konec i s tou nejlepší armádou. V ruské armádě byli japonským zlatem placení zrádcové, jako Stakelberg, Fok, Stoessel a jiní. Dokud měl Napoleon poctivé generály, vítězil, když měl u sebe pak zrádce, padnul. Německo má na rok 1909 výdajů na armádu a válečné loďstvo následujících obnosů: Na vojsko 670,532.014 marek, na výzbroj 183,859.260 marek. Na loďstvo 349,010.607 marek. Na běžný rok 1909 má tedy německá říše válečný výdaj 1204 millionů marek. Ale k tomu ještě přijdou výdaje na armádu Saska, Bavorska, Virtemberska a Badenska. Celkové výdaje říše německé na rok 1909 jsou vypočteny na 2784 millionů marek a z toho jde na válečné účely 1204 millionů marek, to jest 43 procent celého státního výdaje německé říše. K tomu přidáme-li úroky na státní dluh 156 millionů marek, činí okrouhle 1360 millionů marek, to jest 49 procent celého státního výdaje německé říše.

Francie má na rok 1908 na ministra války franků 779,875.128, na válečné loďstvo 290,417.044 franků. Dohromady stál roku 1908 ozbrojený mír Francii 1070 millionů franků. Ale k tomu má Francie úrok na státní dluh 1262 millionů franků, to činí dohromady 2332 millionů franků. Celý státní výdaj Francie byl roku 1908 3910 mil. franků, to jest 59 proc. celého státního výdaje. Německo je proto o 10 procent proti Francii ve výhodě. To dobře v Berlíně vědí a proto prý si z toho nic nedělají, že Edvard VII. Německo všude osamocuje. Rakousko všude záda Německa kryje. To je okázalé. Nejhanebněji si při tom při všem počíná Anglie, která prý dokonce slíbila Turecku válečné spojenectví v případu války s Rakouskem. Tu se mstí na Rakousku zvrácená jeho politika. Zde jest jediná správná cesta — dorozumění s Ruskem. Toho se v Berlíně nejvíce bojí a proto to stálé zrádcování Slovanů.

Dne 16. března 1909 konala se v sále Československé obchodnické besedy v Praze k podnětu Jednoty úředníků záloženských přednáška p. Jos. Pytlíka, ředitele Ústřední banky českých spořitelen o tomto zajímavém a časovém thematu, které přivábilo hojně posluchačstva, zejména z kruhů odborných. Pan přednášející upozornil na znesnadnění svého úkolu stále se měnící situací, klonící se

hned k náladě válečné, hned zase smírné, jakož i k okolnosti, že postrádáme zde veškerého pravidla a obdobnosti. Poměry hospodářské i majetkové od poslední války v r. 1866 do té míry se změnily, že třeba pro naši dobu konstruovati theorii novou, poměrům dnešním odpovídající. Ovšem úsudek přesný velice jest stížen tou okolností, že není dnes možno předvídati rozsah srážky válečné, místo a dobu její a tím i náklady válečné.

Jaké jsou příčiny a jaké by byly asi následky srážky rakousko-srbské? Kdo sledoval naši zahraniční politiku v posledních desetiletích, byl zajisté neočekávanou annexí Bosny a Hercegoviny překvapen, poněvadž naše říše byla v ohledu politiky mezinárodní celkem činitelem passivním, naše moc námořní byla do jisté míry zanedbávána, takže na získávání zemí cizích nebylo pomyšlení. Rakousko žilo v tradicích minulých století a snažilo se udržovati vládu v rukou určitých tříd, zaujímajíc stanovisko, že vláda a úřednictvo nejsou zde k tomu, aby sloužily lidu, nýbrž naopak. Netřeba se ani ohlížeti na to, jak zcela jinak vypadají poměry anglické neb americké, stačí ukázati na sousední Německo nebo na druhou polovinu naší říše, kde vládne zásada, že pouze hospodářská síla zaručuje neodvislost. Tyto úvahy nenašly však u nás porozumění a tak vidíme, že od desetiletí veškerá energie vlády vybíjí se na smutně známém řešení problémů jazykových a ocitáme se dokonce před faktem, že vláda ujala se otázky t. zv. historického práva německého studentstva v Praze neskonale energičtěji, nežli otázky boykotu tureckého na veškeré zboží rakouské, který ochromil obchod a průmysl. Naši exportéři, obchodníci a i banky ponechány byly v naprosté bezradnosti a osud mnoha závodů a tisíců lidí dán byl v šanc chybným diplomatickým krokem zahraničního ministra.

Rychlejší rozřešení v otázce annekční přivoděno bylo také prohlášením konstituce v Turecku. Bohužel, že Rakousko za plných 30 let nedovedlo si získati sympatie obyvatelstva přes obrovské oběti investiční. Příčinu dlužno hledati v systému germanisačním, k čemuž přistoupila ještě ze země vydupaná velkosrbská propaganda těsně před annexí, rozháranost politická celé říše — a za takových okolností přistoupeno bylo k annexi Bosny a Hercegoviny a to jak bez souhlasu obyvatelstva, tak i signatárních mocností, což vzbudilo na všech stranách

živý odpor. Byla to hra, jež dnes již stojí Rakousko půl milliardy, obnos, za který mohl býti uskutečněn projekt kanálu dunajsko-oderského a přerovsko-pardubického, nehledě k nezměrným škodám, které utrpěl obchod i průmysl boykotem. Odhodlá-li se jedna či druhá strana k válce, nastanou poměry mimořádné, o nichž možno pouze tolik s jistotou říci, že nepřinesou nám prospěchů ani v případě plného vítězství. Jedinou výhodou v tom případě bylo by snad ozdravění poměrů politických a konsolidace říše, čímž umožněn by byl rozkvět našeho hospodářského života. Ale budiž přikročeno k jádru věci: Jaký účinek měla by válka na peněžní ústavy? Již nyní boykotem ochromena byla četná odvětví průmyslová a znemožněna byla celá řada nových projektů, na všech stranách možno pozorovati zdrželivost, která nejlépe dokumentována jest stavem peněžního trhu. Ačkoliv zdánlivě jest nadbytek pohotovosti, kursy stále klesají, což za dob normálních nebylo by možné a nutno situaci tuto přičísti zvláště napjetí válečnému. V poslední době vyskytují se případy, jež zasluhují pozornosti jak se strany peněžních ústavů, tak se strany úřadů státních. Do několika ústavů dostavili se vkladatelé a žádali výplatu celého vkladu svého ve zlatě s podotknutím, že z obavy před válkou chtějí peníze uschovati doma. V pohraničných městech Čech bylo pozorovati, že vklady převádějí se do ústavů saských a prusko-slezských. V Haliči rozšiřovány byly poplašné pověsti o možném znehodnocení papírových peněz a byly vyměňovány tyto se srážkou za zlaté mince. U nás obavy o majetek soukromý nebyly by na místě a lze za to míti, že by i škody, případně povstalé, byly úplně nahrazeny. Pokud se týče peněz, svěřených ústavům peněžním, možno říci, že za rozvahy všech činitelů, zvláště vkladatelů, není třeba se ničeho obávati, třeba že tu a tam bylo by nutno uchýliti se od praxe posavadní. Obecenstvo musí si uvědomiti, že peněžní ústav nemá prostředky své nahromaděny v hotovosti, nýbrž investovány, což jest nejlepší ochranou proti možné ztrátě. Dále nutno působiti proti nesprávně rozšiřovanému předsudku, že fondy peněžních ústavů mohou býti konfiskovány. České záložny a spořitelny stojí dnes na pevném podkladě a jest mnohem bezpečnější vklady tam se nacházející ponechati než uschovávati úspory doma nebo dokonce je zakopávati. Nutno uvážiti, že v čase válečném o bezpečnost jest

méně postaráno a případy krádeže se množí. Vklady na knížky buďtež vinkulovány ve prospěch majitele nebo jeho rodiny a zejména možno doporučiti používání bezpečnostních schránek v pancéřových síních velikých bank, jež jsou nejen bezpečně uzamčeny, ale i ve dne v noci hlídány. Ztráty, které by se event. vyskytly, nese ovšem ústav sám, není-li kryt pojištěním, při čemž nutno vzíti v úvahu, že hotovosti, v bankách přes den se nacházející, bývají celkem malé. Ovšem najdou se vždy lidé, kteří budou věřiti jen kovové minci zlaté a vklady vybírati. Pokud jedná se o případy jednotlivé, netřeba jim věnovati pozornost, ale jest možno, že v určitém místě vyskytnou se lidé, kteří beze zlého úmyslu pobouří celý kraj a způsobí run u jednotlivých ústavů. Že poplach takový snadno přenese se na jiné místo, netřeba uváděti, ale takovémuto nebezpečí vydány jsou ústavy všechny bez rozdílu. Zde třeba počítati s rozvahou vkladatelů a se zájmy celku a bylo by nutno ve všech případech, kde jednalo by se o vyvážení peněz za hranice, uschovávání jich a p. okamžitou výplatu s poukazem na lhůtu výpovědní odepříti, vyjímaje výplat za účely prokazatelně nutnými. České záložny a spořitelny byly by dotčeny nejméně, poněvadž větší část svých zápůjček mají bezpečně v hypotekách investovánu. Ani u úvěrů osobních není třeba míti obav, poněvadž jsou podloženy ručitele a kritické stagnace netřeba se obávati. Cenné papíry stanou se obětí divoké bursovní spekulace a možno zásadně zrazovati od realisace jich. V nejhorším případě lze za to míti, že bude konflikt do konce roku urovnán a cenné papíry v příští bilanci budou míti opětně svoji cenu. Oproti dlužníkům musí ústavy zachovati největší shovívavost, poněvadž jinak poškodily by nejen je, ale i ústav, a stanou se zcela přirozenými a nutnými prolongace, jakož i podpory podniků zdravých se zdánlivě klesající jistotou. Případ války byl by obtěžkací zkouškou naší finanční vyspělosti a bylo by na místě sestaviti zvláštní akční komisi, jejímiž pokyny veškeré ústavy musily by se říditi. Jest možno, že by nastalo ažio peněz anebo rozlišování cen dle způsobu placení (kupony atd.), jak stávalo se v Rusku za války rusko-japonské, kde placeno bylo kupony za 10 let dospělými, takže diskontní úrok přesahoval mnohdy polovinu ceny.

Pohotovost zlata v naší říši i s mincemi stříbrnými tvoří malou část pohotovosti a mimo to dlužno počítati

v případě války, že bude zlatý poklad ještě více absorbován potřebami válečnými, čímž by i počet bankovek, jež mohou býti vydávány, poměrně klesl. Již 10% vkladů u rakousko-uherských peněžních ústavů absorboval by úplně celou kovovou pohotovost Rakousko-uherské banky a kdyby uschováno bylo v domácnostech pouhých 5% těchto vkladů, ztenčily by se platební její prostředky na polovinu. Jest zřejmo, že by sebe nepatrnější násilný převrat mohl míti nedozírné následky, zvláště kdyby část peněz byla odňata pravidelné cirkulaci. Poplatky a daně v době války nepravidelně se scházejí a dlužno počítati se značnými nedoplatky. Nebezpečí, povstalé hromadným vybíráním vkladů, mohlo by býti ještě zvýšeno realisosováním cenných papírů za hotovosti a tu sluší uvážiti, že jenom státní půjčky celkem činí 14 milliard 596 millionů, tedy o celou milliardu více než vklady u peněžních ústavů rak.-uherských, nečítaje v to zástavní listy a kom. obligace v obnosu 5661 millionů a akcie 16 vídeňských bank, jež jsou předmětem trhu, v obnosu 859 millionů. V době války jest vláda nucena mnoho věcí za značně vyšších cen od sousedních států kupovati a zlatem platiti a nutno tedy počítati s úbytkem zlatého pokladu i po této stránce. Poměry ažiové nebyly by ovšem tak nepříznivé, jako tomu bylo roku 1866, kdy peníze papírové tvořily státovky, podložené pouze státním úvěrem, ale jest za těchto okolností možno, že by banka cedulová nebyla se své úkoly a bylo by nutno přemýšleti o případné náhradě peněz. Jako nejvhodnější náhrada platidla byly by pokladniční poukázky, které by zněly i na menší obnosy. Pokladniční poukázky jsou obecenstvu již dosti známy a byly by s větší důvěrou od obecenstva přijímány než platidlo jiné, jehožto podstata musila by se teprve obecenstvu vysvětlovati. Doplňovaly by takto banky pomocí těchto platidel činnost banky cedulové a nebylo by potřebí úvěry nebo cenné papíry realisovati. Dosti neobratně v takovémto čase počínal si guvernér rakousko-uherské banky při poslední valné hromadě, odňav českému řečníku slovo a neostýchav se okolnost tuto registrovati ve výroční zprávě, která se rozesílá. Nepovážili činitelé, kteří mají správu banky v rukou, jaké následky mohlo by míti odepření zastoupení našeho v rakousko-uherské bance, kdyby v kritickém okamžiku vydáno bylo heslo: »Jestliže vy neuznáváte naše práva a nerozumíte naší řeči, nechceme vašich

bankovek a žádáme zlato!« Jestliže my vzdor tomu nabádáme dnes k rozvaze a uvažujeme, jak vypomoci, smíme vším právem reklamovati pro sebe vyšší pochopení pro úkoly hospodářské než mají ho ti, kteří staví se za sloupy státu.

V případě války klesly by značně příjmy státní. Tak v r. 1866 obnášel úbytek na příjmech oproti rozpočtu celkem 57 millionů, ač válka trvala pouze dva měsíce a nepřítel zaujímal část území, obydleného 2 mil. lidí. Mimořádná vydání válečná obnášela denně 5 millionů korun. Jistý odborník vypočetl, že obnášely by výdaje válečné při mobilisaci 1·3 až $1^1/_2$ millionu mužů po čas 8 měsíců 1·8—2·2 miliardy pro Cislajtanii. K válečným vydáním bylo by třeba kontrahovati zápůjčky, poněvadž náš běžný rozpočet jest málo pružný a jen výjimečně jest dovoleno ho jinak používati. Kdyby stála válka srbská 2 miliardy korun, rovná se obnos tento pateronásobnému ročnímu vydání, společný státní dluh zvýšil by se o 4% a veškeré dluhy obou polovin říše o 15%, při čemž dle stávajícího klíče hlavní kvota připadla by ovšem na nás. Jsou to výdaje závratné, ale nepoškodily by stát tolik jako bezdůvodná panika obyvatelstva. Jak dalece jest říše naše k válce připravena, vymyká se dnes z pochopitelných důvodů kritice. Pokud finančních prostředků se týče, mohli bychom se spoléhati pouze sami na sebe, poněvadž pokud hrozil by konflikt evropský, reservoval by každý stát veškeré pohotovosti pro sebe. K rychlé a výhodné výpůjčce peněz hodily by se nejlépe dluhuprosté objekty státní, zvláště železnice. Říše naše však takovýchto objektů postrádá, poněvadž státní železnice jsou zatíženy různými obligacemi. V druhé polovině říše byly by poměry příznivější, poněvadž uherské státní dráhy jsou odbřemeněny a skýtaly by podklad k zápůjčce dvou miliard korun.

Jak poklesla podnikavost v poslední době za válečného napjetí, zřejmo jest z toho, že v r. 1908 ustaveno bylo veřejných společností 35 s kapitálem 78 millionů korun, kdežto v roku předchozím, 1907, zřízeno bylo 67 společností s kapitálem 137 mil. kor. Roku 1908 založili soukromníci nových podniků průmyslových 235 naproti 544 v roce 1907, takže celkem klesl ruch podnikatelský o 50%. Příčiny nutno hledati ve špatné konjunktuře, vytvořené annexí Bosny a Hercegoviny, jež stupňována byla na nedůvěru. Hospodářský stav naší

říše žádal rychlé vyřízení sporné záležitosti, neboť jinak dostavila se strnulost do veškerého podnikání, vyjímaje odvětví, pracující pro účely válečné. Rakousko ztrácí jednoho ze svých nejlepších konsumentů, t. j. Balkán a Orient, a mnohý průmysl, který budoval v nadějích na rozšířený odbyt v těchto zemích, ocitl se v tísni.

Vnitřní poměry národnostní v naší říši nutno nazvati válečnými zápasy a zápas tento přesunuje se na pole hospodářské. V německých kruzích veřejně a nerušeně provádí se mobilisace na vytlačení filiálek českých bank ve Vídni. Říšské město Vídeň, kde žije půl millionu Čechů, má celkem 3 filiálky českých bank, kdežto Praha se 40.000 Němci má hostiti 8 německých bank. Hlásá se bojkot proti českým ústavům, nemá býti ani haléř německý uložen v českých ústavech a německé listy mají odmítati inserci českých bank. Jest na nás, abychom se tím těsněji semkli k součinnosti proti útokům německým, abychom na druhé straně účinněji zasahovati mohli v průmyslové podnikání než dosud a v tom směru mohou uplatniti se organisace úřednické. Jsme národem malým, jsme odkázáni sami na sebe a pouze vlastní silou můžeme pracovati k rozvoji hospodárskému i kulturnímu. A proto veškeré negace a bratrské boje z našeho hospodářského života musí býti vyloučeny, ježto jimi náš hospodářský život nejvíce trpí. Jest nejvyšší čas, abychom zanechali malicherných sporů v době vážné, ve které získati můžeme jen tehdy, budeme-li silni hospodářsky. A jeden z hlavních úkolů v tomto směru očekává české úřednictvo peněžní. Nežádáme si boje, chceme mír, ale mír čestný, který zaručuje rovnost a svobodu. Shrneme-li celkem úvahu tuto, můžeme říci, že peněžnictví vůbec a zvláště českému nehrozí žádné nebezpečí, bude-li se strany obecenstva zachována náležitá rozvaha a bude-li dbáno pokynů, daných ústředními organisacemi, kterým zajisté v první řadě bude zájem náš nejbližší. Překonáme-li takovýto kritický okamžik bez vážných následků, prokážeme takto hospodářskou naši vyspělost — což, jak zdůvodněno, jest úplně v našich rukou — a staneme se v soustátí rakouském činitelem vlivnějším než dosud. Jinak můžeme klidně hleděti budoucnosti vstříc.

Když byl strach z války se Srbskem stále větší, vrchol jeho byl kolem 20. března 1909, četli jsme v našich listech celé články, kterými se obecenstvo poučovalo, že nemá si vybírati úspory z peněžních ústavů.

Válečný poplach nahnal vkladatelům strach, že by mohli přijíti o své úspory a proto šli na jisto a vyzvedávali si svoje vklady. Dokonce rozšiřovaly se plané řeči, jakoby stát sám všecky peníze v záložnách chtěl zabavit, aby měl dostatek peněz na válku. To vše jsou ovšem nemístné fantasie, ale nezkušený lid ve strachu věří všecko. V Černovicích vyskytli se zlosynové židé, kteří takovými řečmi u nezkušených lidí prováděli podvody. Zde máme jen doklad, jak peníze a všechen papírový majetek v bouřlivých dobách ztrácí rázem všechnu jistotu a dokonce i cenu. Nejhůře počíná si v tom směru v první řadě bursa.

Jakmile se kaboní někde politický obzor, již pracují na burse vyškolení spekulanti a začnou loviti. Pod tlakem nebezpečí války klesají na hodnotě především státní dluhopisy oněch velmocí, o kterých se soudí, že se zapletou do války. Ale i dluhopisy jiných států, na válce přímo nesúčastněných, klesají. Kapitál je právě mezinárodní. V době nebezpečí války vázne obchod a průmysl, z čehož jsou další následky, že klesají akcie průmyslových a všech jiných výdělkových podniků, bank, státních a soukromých drah. Jaké by byly následky všeobecné tak zvané paniky na záložny, spořitelny a všecky peněžní a úsporné ústavy, o tom si nedovedeme dosud učiniti ani přibližně přesnější obraz. Nastala by všeobecná zkáza. Jest samozřejmo, že peněžní ústavy nemohou všem vkladatetům vrátit vklady hromadně, rázem, najednou, již z té příčiny, poněvadž není ani tolik peněz po ruce, kolik je v peněžních ústavech uloženo. Pak je druhá věc ta, že by peněžní ústavy napřed musily své pohledávky u všech dlužníků teprve vydobývati. Jsou však dluhy vázané i nevypověditelné, jako většina dluhů hypotékárních. To vše nedalo by se rázem vyrovnati. Kdyby nastala všeobecná panika, kdyby všichni vkladatelé veškeré své vklady rázem žádali nazpět, tu by peněžní ústavy byly prostě nuceny solidárně říci vkladatelům, že se vyplácet nemůže.

Největší nádržky úsporných vkladů jsou spořitelny.

Roku 1906 bylo ve spořitelnách vkladů následovně:

Dolní Rakousy	1.135,299.000 K
Horní Rakousy	384,091.000 »

Solnohrady	78,052.000 K
Štyrsko	445,623.000 »
Korutany	84,389.000 »
Krajinsko	111,334.000 »
Přímoří	48,533.000 »
Tyrolsko	303,975.000 »
Čechy	1.594,330.000 »
Morava	316,586.000 »
Slezsko	114,397.000 »
Halič	267,551.000 »
Bukovina	20,000.000 »
Dalmacie	258.000 »

Celkem bylo koncem roku 1906 ve spořitelnách v Rakousku 4.904,417.000 korun vkladů. Z toho bylo na hypotéky rozpůjčeno:

Dol. Rakousy	712,207.000 K
Hor. Rakousy	244,502.000 »
Štyrsko	288,596.000 »
Tyrolsko	190,968.000 »
Čechy	1.099,236.000 »
Morava	207,838.000 »
Halič	172,359.000 »

Menší země neuvádíme. Celkem měly spořitelny v Rakousku koncem r. 1906 na hypotékách rozpůjčeno 3.208,895.000 K. To jest 60 proc. všech uložených vkladů jest zapůjčeno dlužníkům na hypotéky. Tyto hypotéky běží třeba 20, 30 až 40 i více let. Jsou tu i dluhy obcí, které běží třeba 50 let, než budou splaceny. Zde máme tedy číselné doklady, jak jsou vklady spořivců umístěny a vázány. Z toho si učiníme sami úsudek, jak by věc dopadla, kdyby všichni vkladatelé stáli na svém a chtěli míti vklady zpět. To by byl požadavek, který se splniti nedá. Mnohem snadněji obdrží své vklady zpět vkladatelé bankovních ústavů. Banky mají ponejvíce peníze rozpůjčeny na směnky, které běží na krátko. Zde by mohli ovšem vkladatelé obdržeti své vklady zpět v kratší době, jak by si právě banka sama od svých dlužníků peníze vydobývala. V dobách válečných a revolučních prožívá všechen majetek nebezpečné chvíle. Po válkách napoleonských byl ve většině evropských státech prohlášen státní všeobecný bankrot.

Nesmíme ovšem zapomenouti, že nynější nahromaděný kapitál neprožil ještě nebezpečné doby válečné

tou měrou jako byly války napoleonské. Vždyť většina těch úspor, kterých máme v Rakousku okrouhle na 6000 mil. kor., není ani 50 let stará. Úsporný tento kapitál byl nahromaděn během posledních 30 až 50 let.

Zda by tento pohyblivý majetek vzal za své, kdyby na příklad vzplanula všeobecná evropská válka, kdyby dvojspolek válčil proti trojspolku a vmísila se do toho i Anglie, nemůže nikdo předem ani tušiti. Toho se právě všichni dějí. Evropská válka by vyžadovala nejen ohromných válečných výdajů a ohromné ztráty na životech lidských, ona by mohla též zničiti z valné části ohromný papírový majetek a jej na dlouhá léta učiniti bezcenným. V tom spočívá právě zase výhoda majetku nemovitého, který takovému nebezpečí aspoň v té míře nepodléhá jako kapitál.

XXXVII. Zánik řemesel.

Vynálezem parního stroje, který nahrazuje dělníka, vznikly továrny. Stavbu továren umožňuje veliký kapitál. Síla parního stroje označuje se v jednotce koňské síly. Na celém světě pracuje parních strojů v síle 120 millionů koňských sil. K tomu by bylo zapotřebí výkonu 360 millionů dělníků. Parní stroje potřebují do roka na vytápění 7200 millionů metrických centů paliva, což vyžaduje náklad ročně 5700 millionů marek. Továrny a parní stroje vůbec spotřebují ročně 36 millionů vagonů uhlí. Obsluha všech parních strojů na světě stojí ročně výdaj 11000 millionů marek. Vodních sil je na světě asi 6 millionů koňských sil. Dovedeme si proto učiniti malou představu, jaký je dnes zápas malého živnostníka proti kapitálu.

Všichni myslitelé pozorující nynější krutý boj malovýroby s velkovýrobou a dnešní neutěšené společenské poměry vůbec, jsou-li nepředpojatí, uznati musí, že na našemu malovýrobci jest se zuby nehty ohánět — aby se udržel. To je očividno, že naše střední vrstvy společenské, kterým ještě před více lety náležela většina společenského majetku, rok od roku vůčihledně chudnou. Jmění, náleževší dříve širokým vrstvám společnosti, shrnulo se do ohnivzdorných a nedobytných pokladen několika šťastných mnohomillionových podnikatelů a to po většině cizinců, kteří ovládli světový trh ve všech směrech. Půjde-li to takhle dále, tož během mála příštích

let ta řemesla, jichž výrobky mohou býti hotoveny také stroji, anebo které vyžadují značnějšího kapitálu, ochudnou tak, že z bývalých samostatných, druhdy i zámožných a spokojených živnostníků stanou se odvislí žebráci. Příčiny žalostného stavu maloživnostnictva jsou dvojího druhu. Předně příčiny, abych tak řekl ve velkém — en gros — které leží mimo vinu našeho řemeslnictva a za druhé příčiny, jež týkají se jednotlivých nedostatků, vyskytujících se v celém stavu, aneb u jednotlivců, tedy příčiny, jež leží v živnostnictvu samém.

Jest známo, že ve stavu řemeslnickém na mnoze (nepravím že všude) mnohého potřebného a užitečného umění a vědění se nedostává, a že naopak zase mnohých zvyklostí a způsobů, či vlastně nezpůsobů, jichž by mohlo a mělo se nedostávati, bývá tu až nazbyt. Přihlédněme již tedy k těm prvním příčinám »en gros«, čili ve slohu velkém, jež způsobily nynější těžké poměry. Kořen všeho toho zla hledati musíme v poměrech, jež zavládly kolem let sedmdesátých. Naříkáme-li dnes všeobecně, že národní hospodářství naše není spořádané a rozumné, bylo tím smutnější před třiceti pěti lety. Tehdejší tak zvaný národohospodářský rozkvět v letech 1871—73, který smutně skončil pověstným vídeňským krachem v květnu 1873, právě při zahájení vídeňské světové výstavy, dal podnět ku ohromné spotřebě výrobků, většinou takových, jaké se u nás doma nevyráběly. Za krise této nastalo horečné zakládání nových podniků průmyslových, obchodních a dopravních. V Rakousku, kde krise nejvíce zuřila, bylo vydáno cenných papírů, hlavně dluhopisů a akcií od roku 1871 až do 1873 přes dva tisíce millionů zlatých.

Toto nesmyslně veliké zakládání podniků nových vyvolalo velikou poptávku po práci, jež měla za následek veliké, dříve ani netušené stoupnutí všech druhů mzdy. Lid pracovní měl za krise této veliké příjmy a domníval se, že to tak zůstane na vždy. Málo pamatoval na budoucnost a všecky své peníze zase utratil. V létech těch rozmohla se dříve neslýchaná a nevídaná fintivost. Dobré, pevné výrobky domácí nebyly již vhod, každý chtěl něco »fajnovějšího«. Usadili se po městech našich obchodníci židé a prodávali »fajnové« věci, vyrobené v cizozemských továrnách, takže naše peníze hrnuly se — do ciziny — odkud se nikdy více nenavrátily a také nenavrátí. Krámy cizinců, naplněné výrobky cizozemských to-

váren, jsou českými odběrateli přeplněny, poctivé české groše hrnou se do ciziny — a doma na místě bývalých samostatných spokojených řemeslníků zbyli tu otročící, nuzně placení a bídu troucí dělníci — v německých fabrikách! Nechtěl-li řemeslník jíti za dělníka do továrny — vyráběl přece, ale ne pro zákazníka našince, nýbrž do krámu obchodníka, kterýž na základě živnostenského řádu z roku 1859 směl prodávati všecko — třeba nerozuměl ničemu. Tento »fabrikant« nerozuměje ani za mák výrobku a jeho přiměřené ceně, nabídl našemu řemeslníku žold žebrácký, a ten, nechtěje umírati hlady, nabídku přijal, ale odvedl za málo peněz výrobek jarmareční, chatrný, falšovaný. Naše obecenstvo přece ale raději šlo v neděli do krámů lidí cizích, kde koupili na příklad za desítku tutéž věc, kterou musil náš řemeslník včera do krámu za pětku prodat, jen aby mohl ženu a děti nasytiti, jen aby mohl hladovícího dělníka vyplatit. Dnešní výrobce nemůže býti jenom, abych tak řekl, topičem u korábu své živnosti, aby uváděl koráb v pohyb bez ohledu na to, kam a kterým směrem bude se pohybovati, neboť brzo narazil by na úskalí, odkud by nebylo vyváznutí. Dnešní živnostník musí vystupovati na nejvyšší místo korábu, (do tak zv. »vraního hnízda«) aby měl rozhled veliký, aby vyhlédnouti mohl cestu bezpečnější a vyhnouti se záhubě.

Dnešní řemeslník musí přezvídati, kde čeho mají potřeby, aby tam nabídl výrobek svůj, musí všímati si, ve kterém směru dalo by se něco nového zavésti, co by šlo na odbyt. Mimo to musí dnešní řemeslník skladem hotových výrobků obecenstvu ukazovati, co umí. Zákazník dnešní doby nerad doptává se od řemeslníka ku řemeslníku, nerad doprošuje se; má rád všecko pohotově, po ruce. Proto musíme se přizpůsobiti jeho požadavkům a vyložiti mu na příhodném místě na odiv všecko, co máme na skladě. Ovšem že není možno každému výrobci míti sklad na naměstí, aneb aspoň v nejživější ulici. Ale to je nutno, aby každý řemeslník měl na »největší ráně« aspoň vkusnou, úhlednou skříň, v níž by některé, třeba jen drobnější věci byly na ukázku, ale při nichž by zároveň bylo oznámení všeho toho, co v dílně jeho (s udáním podrobné adresy) jest na skladě, aneb co se ihned na požádání zhotoví. Lidé jsou nedůvěřiví a odhodlají se teprve do dílny vejíti, když byli dříve ubezpečeni, že budou dobře obslouženi. Naši lidé, v neso-

lidních, nekřesťanských obchodech tak často ošizení, ztratili všecku víru v solidnost a my musíme se všemožně přičiniti, aby zvěděli o živnosti, ve které budou dobře a levně obslouženi. U nás bohužel tato životní podmínka každé živnosti, totiž solidní reklama není ještě dosti uznána a oceněna ani u živnostníků samých, zejména pak u těch, kteří by našemu s obtížemi zápasícímu živnostnictvu měli a mohli podati ruky pomocné. Především naše tak zvaná honorace měst měla by míti větší porozumění pro životní zápas našeho řemeslnictva. Naše zastupitelstva ať celé země a zejména každé obce měla by především pomáhati řemeslnictvu všemi prostředky ku jeho rozkvětu; žádná obět hmotná nebyla by tak velká, aby nepřinesla požehnání a užitku zase obci samé. Neboť blahobytu obcí i země dosáhnouti lze jenom průmyslem a obchodem. Žádný národ nezbohatl tím, že měl mnoho služebných lidí (ať v kterémkoli stavu a povolání), nýbrž jen ten národ vyšinul se k veliké moci a zámožnosti, který podporoval ve svém národě síly produktivní.

V tomto směru děje se u nás žalostně málo. Naše korporace vykazují sice ve svých rozpočtech mnohé příspěvky na ústavy chudinské i národnostní, ale to není ten pravý praktický směr, neděje-li se při tom zároveň ničeho, aby ten podporovaný člen, ať chudobný, ať národostně ohrožený nejen tuto dočasnou podporu přijímal, ale aby z ní jednou také těžil, aby nestala se mu hřivnou zakopanou, jako se stává, jestli to zachráněné české dítě, stane se, když dospěje, odvislým dělníkem v továrně německé, nemajíc prostředků k samostatné výživě. Také u nás měli bychom býti pamětlivi pravdy, kterou proniknuti jsou Němci, »že umění zvítěziti jest ztraceno bez umění živiti se«. U našeho národa ochuzeného mělo by se dbáti toho, aby ani haléř nepřišel na zmar, nýbrž aby se stal základním kapitálem produktivním, který by se národu zachoval, který by rostl a z jehož výtěžku konalo by se to, co se koná nyní ze základního, namnoze vydluženého kapitálu. My všichni bychom si toho měli býti vědomi, že zvelebení kterékoliv živnosti domácí, zavedení nového pramene výživy aneb všemožná podpora zřízených již, ale z nedostatku kapitálu pouze živořících dílen řemeslnických — krátce řečeno: umožnění, aby celá řada osob i rodin mohla slušně živiti se prací, jest činem záslužnějším a větším dobrodiním, nežli rozdání

tisíců zlatých almužnou, jež se stráví a konec konců jsme tam, kde jsme byli, ba spíše ještě chudšími, než před tím.

Chce-li živnostnictvo povznésti svůj stav, přivésti, zdokonaliti své příjmy, pak musí místo ukazování na stav jiný začíti s ukazováním samo na sebe, samo u sebe hledati chyby, a až odstraní všechny vady mezi sebou, až odhodí všechny malicherné spory a hamižnou konkurenci, až pozná každý jednotlivý řemeslník, že jen tenkráte se dá zachrániti jeho stav, bude-li mezi živnostnictvem nezištných, obětavých charakterů — pak bude míti stav živnostenský naději na lepší budoucnost. Dokud ostává živnostnictvo při svých stížnostech mezi sebou, svojí rodinou, dokud nechává se vésti vlivy cizími a pod nátlakem těchto vlivů poráží ony, jež cele se pro zájmy živnostenské věnují, dotud není živnostnictvu pomoci a dotud také bude trvati rozklad živnostenských společenstev a spolků, který ubíjí a ničí každou jiskerku dobré práce. Ne touha po funkcích a vyznamenávání těchto prázdných veličin, ale vyhledávání pracovníků a společná práce, upravující živnostenské spolkaření, proklestí živnostnictvu cestu k lepší budoucnosti.

Naše menší živnostnictvo vede těžký boj o svou existenci, kteráž stává se vždy smutnější, a to z dvojí příčiny: jednak pro soutěž vždy bezohlednější s velkoprůmyslem a jednak pro nekonečné stávky, které více a více obmezují se na maloživnostnictvo. Velkoprůmysl jest již tou měrou organisován, že si proti periodickým stávkám dělníků vytvořil vydatný prostředek ve výluce stávkujícího dělnictva. Velkoprůmyslníci propouštějí šmahem dělnictvo, zastavují kola, zhasínají výhně, načež zasednou si do svých pohovek a praví: »Uvidíme, kdo z nás to vydrží déle, zda vy, dělníci, anebo my, továrníci«. Tuhá organisace zaměstnavatelů jest tak vydatnou zbraní proti dělnictvu, že toto, jak již řečeno, stávky své k vynucení vyšší mzdy obmezuje na maloživnostnictvo, čehož následek jest vždy širší zproletarisování středních stavů.

Dolnorakouský sněm má zásluhu, že pilně se zabývá otázkou, jak bylo by možno střední stavy před záhubou zachrániti. Zde měl člen zemského výboru dr. Pattai skvělou řeč, která zasluhuje, aby naši živnostníci věnovali jí bližší pozornost. »Boj náš — pravil — za střední stavy věru není lehký již tím, že vládu již po celou řadu let nalézáme vždy tam, kde se jedná o zá-

chranu mezinárodních cizopasníků v neprospěch středních stavů. Proto musíme jako veliká říšská strana vstoupiti do parlamentu tak, aby v pravém slova smyslu stal se domem lidovým.

My, křesťanští sociálové, jsme sice stranou nejsilnější, ale nemůžeme dosud v říšské radě poroučeti, jak bychom si přáli. Tolik třeba zde konstatovati, že živnostnictvu dnes vede se mnohem hůře, než dělnictvu. Onemocnělý dělník nalézá za nepatrný příspěvek do nemocenské pokladny ošetření a vyléčení, ale živnostníkům byl týž účel překažen, ba dokonce podniknut byl boj proti stávajícím pokladnám mistrů k témuž účelu. Živnostník musí si vždy jen ze svého vydržovati lékaře a kupovati léky. Děti dělníků jsou veskrze osvobozeny od školního platu, ale mistr, jenž mnohdy neví, kde na chléb vezdejší vzíti, musí sám školní náklady nésti. Kromě toho stav živnostenský je přetěžován daněmi vždy většími. Nechť to dvě události znázorní. Čtenáři znají pověstný Karpelesův podnik. Je to pověstná velkotovárna Skaret, Hanusch & Comp. dle jména, ale skutečně v ní vládne Karpeles, jenž chce chléb vyráběti ve velikém. K tomu cíli zakoupil si stavební pozemek za 200.000 kor. a za stroje do továrny vydá při nejmenším 100.000 kor. Jeho účelem jest zničiti několik set menších živnostníků. V jeho továrně má 40 dělníků tolik chleba vyrobiti, jako 600 pekařských pomocníků. Někteří pekaři se ho tázali, bude-li pak chléb levněji prodávati než oni, na což Karpeles odpověděl záporně. Z toho následuje, že veliký počet pekařských mistrů bude zničen a 560 pekařských dělníků přijde o práci a že chléb nejen nebude lacinější, nýbrž následkem kartelů spíše ještě dražší. Největší užitek z toho budou míti dva židé, jeden majitel továrny a druhý ředitel. Proto vídeňská obec provedla lidumilný skutek, že Karpelesovi povolení ke stavbě továrny na chléb nedala.

Kvetoucí živností bývalo též knihvazačství, jež však již záhubě propadlo. Příčinu toho vysvětlil vazačský mistr Kiehl z Freiburku v Breisgavi. R. 1875 čítal Freiburg 30.000 obyvatelů a měl 20 samostatných knihvazačských živností. O 30 let později měl Freiburg 75.000 obyvatelů a knihvazačů pouze 26. V téže době přibylo tam 15 knihtiskařů (ze 7 na 22). Ačkoliv samostatných knihvazačství něco přibylo, ubylo poměrně dělníků v nich. Kterak se to stalo? Ve kvetoucím městě

universitním spotřebuje se přece knih mnoho. Příčina leží v továrním provádění knihvazačství. Dnes na př. velkofirma Herder ve Freiburku zaměstnává 150 knihvazačských dělníků, kdežto jich r. 1875 měla pouze 30. U nás v Rakousku v ohledu tom je ještě hůře. Znám knihvazačského mistra, jenž s jedním dělníkem slušně se živil vázáním knih pro zemský soud. Ale tu přišel tam úředník, jehož sportem byla úřední spořivost a ten dělníku z tohoto odboru na 3 léta uvězněnému nařídil, aby si vybral několik mladších vězňů, je knihvazačství vyučil a nyní nalézá se v zemském soudě dobře zařízené knihvazačství a knihvazači na svobodě mohou umírati hlady.

Kdybychom chtěli rozhlédnouti se po Praze a po Čechách, kolik bychom tu napočítali zničených řemeslných a obchodních živností. Živnost mlynářská je již skoro nadobro zničena. Prováděnou regulací Prahy bude poslední mlýn zbořen a sotva který nový na Vltavě, po celý rok mající vodu, vystavěn. Kam se tu podějí mlynářští dělníci? Maďaři nás zaplavují židovskou moukou a mlýnů v Čechách ubývá vždy více. Někdejší hlučné obilní trhy v Mladé Boleslavi, v N. Bydžově, v Jičíně v Hradci Králové, v Pardubicích, v Chrudimi atd. jen živoří. Naši sedláci přestávají do mlýnů vozit, obilí prodávají židům a svůj dobytek okrádají o otruby. Americké mlýny v rukou Němců a židů zničily někdy kvetoucí mlýny české.

Stejně je to s pivovarnictvím. Počet hospod se zdesateronásobil, ale pivovarů v rukou českých stále ubývá. Co tu žilo sladovnických v pražských pivovarech, a nyní kromě několika velikých pivovarů skoro všechny menší zanikly a živnost sladovnická je vždy horší, ačkoliv se z Čech veliké množství piva vyváží. O nic lépe nevede se živnosti řeznické; od té chvíle, kdy Praha sama u velikém provádí řeznictví, řezníci v Praze hynou. Nekdejší sláva pražských řezníků zahynula, a třeba tu ještě uvážiti, že pražská veleobec ze svého řezničení má škodu a že z holešovických jatek bohatne několik haličských a uherských židů, kteří nepoměrně zdražují maso. Pražští řezníci jsou skoro vesměs chuďasy. Dříve ještě vyplácelo se v Praze uzenářství, ale nyní nalézá se i to v rukou židovských velkoobchodníků.

Země naše měla a dosud má veliké bohatství uhlí, ale to vesměs je v rukou uhlobaronů, kteří cenami vždy

vyššími vyssávají lid. Skoro všechen velkoobchod a průmysl nalézá se v rukou Němců a židů a nám zbývá již jen kramářství, hokynářství, výčepnictví, prodej uhlí, dříví a masa v malém. Jaký div, že národem jsme v každém ohledu malým. Projděme všechny živnosti, pokud jsou v českých rukou, zdaliž jen jedna z nich jest kvetoucí? My se dovedeme jen hašteřit, jeden druhému záviděť — kterak jsme malicherní!

Otázka živnostenská jest tak komplikovaná, že ani deset článků nevyčerpalo by všech příčin bídy a v jediném sloupci mohou býti shrnuty sanační pokyny — ovšem jen pokyny, jichž provádění zdá se býti těžkou operací na tělese živnostenském, pokud toto samo svým vnitřním životem nebude práci povolaných agitátorů podporovati. Jest to v prvé řadě důvěra ve vlastní, třídní sílu, smysl pro moc organisace a odstranění konkurenční nevraživosti; to bude na živnostnictvu požadováno, má-li sanační práce míti jistý výsledek. Život společenstevní pozbyl již oné přátelské vzpruhy, poněvadž do společenstva přišli lidé, kteří ještě včera stáli v nepřátelském šiku. Dělník, který ještě dnes stál na zásadách krajně socialistických, stane se zítra samostatným, aby sám sebe trestal tím, co strojil na krk jiným. Jsou to úkazy, neblahé úkazy, posledního desítiletí, že právě maloživnostenská konstrukce přibývala z řad dělnických a jest tudíž po stránce cti zcela přirozené, že se starší živnostník nevyhne společenstevním schůzím, v nichž zasedají také ti, kteří s rudými karafiáty stav živnostenský citelně poškozovali. Diplomatickým však jednání toto není, poněvadž vedení padá následkem nevraživosti do rukou celkem nezkušených, které nejsou očištěny ještě od krve nedávno ze živnostnictva zdímané. Mohutný ruch organisační, který na všech stranách, ve všech vrstvách a třídách vře, měl by také býti podnětem pro maloživnostníky. Jednotlivec v dnešním systému společenském neznamená nic, však tisíc jednotlivců stejně smýšlejících, stejným způsobem o nápravu pracujících, znamená moc, jež hravě dobude veškerých zdravých cílů.

Pokud si maloživnostník neuvědomí moc organisace, bude soustavně utloukán nejen kapitálem, ale i svou roztříštěnou činností. Jest proto nutno, aby si živnostníci uvědomili, že zachranná akce může býti podnikána pouze pro celý strom, nikoli však pro jednotlivé ratolesti. Celá řada různých, dříve kvetoucích živností hyne

jen právě nedostatkem pevné organisace; jsou to voskáři, živnost dříve kvetoucí, kteří jsou teď v úpadku. Továrny svým kapitálem soustředily výrobu, svými zástupci vyrvaly odbytiště zboží a malý voskář, kterému se kdysi dobře dařilo, musí se doprošovati o přízeň majitelů pohřebních ústavů a nabízeti své zboží za takové ceny, že obchodník, který výrobou neriskuje, vydělává 100 a 120 proc.! Řekne se, že se musí vzdorovati soutěži továren, které levně nakupují a mohou dáti značný úvěr. Věřím, že maloživnostník, který jest odkázán na nákup u překupníka, musí surovinu platiti daleko dráže a differenci výrobní pak doplácí v hodnotě své práce a svého zdraví. Kdyby ve společenstvech zavládl zdravý život, mohlo by společenstvo zříditi své nákupní a prodejní sklady. Nákup ve velkém a přímo u pramenů nákupních byl by jistě výhodnější a také členové, surovinu ze společenstevních skladů odebírající, nebyli by vysazeni vyděračství židů, kteří z nesvornosti těží. Správa společenstevních skladů starala by se též o prodej členských výrobků. Maloživnostník nemůže vydržovati cestujícího, který by získával nový odbyt, však několika živnostníkům spojeným nebylo by to za těžko. Tímto způsobem nebyl by malý výrobce odkázán jen na malý lokální odbyt, kde musí ještě zápasiti s továrními sklady, ale získal by široké pole odbytu. Aby se v takové organisaci předešlo sporům o dodávacím a výrobním systému, musil by býti zřízen určitý spravedlivý statut, jenž by příslušníky vedl v určitých kategoriích tak roztříděných, že by nikdo dle dřívějšího výrobního stavu nebyl zkracován při rozkvětu společenstevního závodu prodejního.

Tímto způsobem dá se jedině čeliti soutěži kapitálu, poněvadž organisovaná živnost vládla by těmitéž prostředky jako továrny. Na druhém místě jest dělnická otázka. Jsou živnosti, při nichž dělnictvo jest pouze průpravnou periodou k budoucí samostatnosti, a možno říci, že to platí pro všechny živnosti řemeslné, což jest dokázáno etablováním se dělníků řemeslných v posledním desítiletí. Mladý vyučenec jest nezkušený a této nezkušenosti využitkovali živlové, svými existencemi odkázaní na kapitál, a vočkovali dělnictvu a pomocnictvu živností řemeslných tytéž zásady, které sami provádějí proti kapitálu. Zde však nutno činiti rozdíl, neboť veliká propast dělí továrního dělníka od fabrikanta a doba

několika roků dělí pomocníka od mistra. Tovární dělník nikdy fabrikantem nebude a proto má právo z nashromážděných pokladů těžiti, avšak řemeslnický pomocník chce býti jednou samostatným a následkem nevědomosti a falešných hesel klade si balvany v cestu. Jest proto povinností živnostníků, aby pomocnému personálu postavili zrcadlo před oči a vychovali si z něho budoucí stavovské spolupracovníky a ne nepřátele a škůdce, poněvadž záchrana stavu maloživnostenského netkví v prohloubení propasti mezi zaměstnavateli a zaměstnanými, nýbrž ve vědomí společného totožného cíle a v práci za týmž cílem.

Tovární dělnictvo, donedávna ještě opilé radostí nad svou organisací, probouzí se teď ze sladkého snu k trpkému životu. Dělníci to byli, kdož křičeli: »Dělníci, otroci kapitálu, lide vyděděný atd.!« Tehdy, když tato hesla jako prskavky rozlétla se světem, nebylo otroctví proletářů ani jasně definováno, dnes však jest dělník skutečným otrokem kapitálu a to jen svým přičiněním, špatnou taktikou vůdců, jimiž bylo dělnictvo štváno. V počátcích dělnického hnutí měl kapitál strach před massami lidu pracujícího, dnes však řekne kapitalista: »Když otroci, tak otroci!« A vyžene veškerý personál továrny za plot! Stalo se to kdy před tím? Nikdy. Kapitál, špatnou taktikou vyprovokovaný, uvědomil si svou moc a právě ve chvíli, když dělnictvo triumfovalo nad dosažením občanských práv, bylo proměněno ve skutečné otroky práce; ba i ta práce může jim býti kdykoli odňata na důkaz toho, jak veliký rozdíl je mezi dělnictvem a majestátem kapitálu. A že dojde někdy k vyrovnání? Ne — nikdy. Dělník to bude vždy, jenž se pokoří před kapitálem na základě nějakých úmluv a právnických fint a kapitál, pokud moc jeho nebude organisací maloživnostníků zlomena, potrvá věčně, ať ve formě jakékoli, ale vždycky s duší upíří. Maloživnostník jest onen červík, který podryje základy kapitálu a který také pro armádu dělnictva nepřímo pracuje. Kapitál setřásl se sebe dělníky jako jepice, poněvadž dělník nemá moc křížiti spekulativní zájmy a podniky továrníků, avšak organisovaní živnostníci budou onou hradbou, která další vyssávání zastaví a proto bylo by povinností oněch tak zv. otroků kapitálu, aby dorost řemeslnický vychovali jako budoucí kopiníky, kteří za právo dělníka a za jeho lidské postavení budou se bíti. Veškeré sociální

theorie možno dnes považovati za bábu lepší existence dělnictva, poněvadž matkou nového života stává se organisované maloživnostnictvo.

a) Ústřední jatky v Praze.

Jak kapitalism ničí drobné živnosti, o tom podal »Čech« 25. ledna 1908 tento doklad:

Kdokoliv z venkova na několik dní zavítá do Prahy, vrací se z ní nemálo potěšen vědomím, že matka českých měst stále roste, stále se stává větší. Kdo však v ní stále bydlí, s politováním pozoruje, že ve mnohých věcech Praha pořád ještě zůstává malou, dosti daleko za městy poměrně menšími. Nejsme rozhodně z těch rundalů, kteří v denních listech německých za každou cenu s Prahou jsou nespokojeni, ačkoliv se jim v ní vede přímo skvěle — židům i nežidům. Snad právě proto, aby svůj vlastní vzrůst zakryli, nepřestávají na Prahu rundati. Máme na zřeteli vzrůst Prahy veskrze jiný. Přejeme Praze, aby především v ní vzrůstal stav střední, aby se v ní cítil spokojeným hlavně co do výdělku a do denní výživy, tak aby nebyl nucen ze středu Prahy utíkati do obvodu Prahy a pomáhati ku zvětšování předměstí, která z Prahy žijí a tyjí.

V této chvíli tísní střední vrstvy v Praze pořád ještě nepoměrně drahé skoro všecky životní spotřeby, ale hlavně drahé maso. Snad žádné město na evropském kontinentu není tou měrou vydáno v šanc libovůli velkoobchodníků s masem, jako Praha, do jejichž rukou Praha přímo upadla, kterouž i nemilosrdně vykořisťují. V ohledě tom se nám sděluje z kruhů živnostenských:

Především ohražuji se před výtkou, jako bych měl v úmyslu podněcovati občanstvo proti hospodářské správě města Prahy. Kdo osmělí se v denním listě upozorňovati na některou bolavou stránku v obecním hospodářství, bývá vykřičen za nebezpečného rýpala, štváče a pod. Výtku tuto rád snesu s ohledem na čest a slávu matky českých měst, jejíž rozkvět mi leží na srdci. Byli jsme — my živnostníci — proto bolestně nedávno dojati při nahlédnutí do rozpočtu veliké pražské oce, z něhož skoro při každé položce zeje propast schodku, a nejbolestněji, když jsme spatřili 70.000 — píšeme sedmdesát tisíc korun — schodku, jejž za loňský rok vykazuje správa městských jatek v Holešovicích.

Když jatky ty byly stavěny, jaké naděje do nich se kladly. Bylo napřed vypočítáváno, kolik set tisíc ročně vynesou, jaký to bude zlatodol matičky Prahy a jaký vzor budou si z jejího hospodářství bráti všecka města v Čechách. A zatím, kterak žalostné zklamání!

Hospodářství veleobce pražské nové doby vydobylo si tu smutnou pověst, že čeho se jen dotkne, zeje z toho propast deficitu. V celém rozpočtu obce pražské je snad jediná položka beze schodku, položka zádušního úřadu, jež vykazuje čistý přebytek přes 40.000 korun. Nebýti Olšan, utápělo by se všecko v deficitu. V Praze vyplácí se jedině lidská smrt a zajisté proto, že se židům dosud nepodařilo dostati ji do rukou. Oni však o smrt lidskou tolik nestojí, jako o smrt haličských a uherských emigrantů. Nejen že na dodávání volů a bagounů z Haliče a Uher ročně miliony vydělávají, oni kromě toho na majitele holešovických jatek, na pražskou obec, uvalují roční schodek 70.000 korun. Je to přímo neuvěřitelné.

Konečně o těchto 70.000 nebylo by tak zle, jen kdyby kromě toho pražské obecenstvo, hlavně pražští řezníci, nebyli hanebně okrádáni. Při všem nákladu pražské obce na jatky musí obyvatelstvo odebírati značně, a to uměle zdražené maso. Drahota masa a bídné výdělky řeznických živnostníků jsou výsledkem železného kruhu několika hlavních dodavatelů a jejich komisionářů, kteří všecko soutěžení domácích obchodníků činí nemožným. Nepřeháním, tvrdím-li, že na holešovických jatkách systematicky provozuje se pirátství ve velikých rozměrech, při čemž podotýkám, že mne nevede nepřízeň anebo zášť proti správě městských jatek. Chyba nevězí tak v osobách, jako v pochybeném hospodářském systému obce pražské.

Loupežnictví dodavatelů provádí se dvojím způsobem. Aby totiž z jatek odstraněni byli všichni menší konkurenti ve prospěch několika velikých, odkoupí se jim právo k prodeji. Tak dostal všeobecně známý komisionář F. 15.000 korun za to, zaváže-li se, že nebude více na jatkách prodávati uherské bagouny. Jinému se dá 10.000, třetímu 20.000 ba až 25.000 korun, někomu také jen 500—1000, 2000 korun atd. Tímto zmizejí z jatek všichni vážnější konkurenti domácí, což by rozhodně nemělo se trpěti. Kterýsi konkurent z Kolína dostal 25.000 korun za vzdání se konkurence. Ale ten na jateční piráty vyzrál. Zjednal si jakéhos synovce, dal mu peníze, a tento začal

na jatky dodávati bagouny znova. To je první způsob lupičství na jatkách. Ale druhý je krutější. Vyskytne-li se na jatkách nový konkurent s masem, umíní si železný kruh těch pirátů zničiti jej lácí. Stává se, že zrovna naproti němu komisionář hlavního bagounkáře dává vepřové maso i o 25 procent laciněji. Za takovou cenu nový konkurent prodávati nemůže. Druhého a třetího dne je maso opět o 25 procent lacinější. Lupičskou konkurenci tuto ovšem dlouho nevydrží. Musí se komisionářům těch hlavních pirátů vzdáti na milost i nemilost.

Tímto dvojím postupem několika nekřtěných a křtěných velmožů činí se nemožnou všechna poctivá soutěž na jatkách. Zdravá konkurence se tu přímo ubíjí. A nyní, když jsou tam pány sami, diktují si ceny masa. Řezníci a tím samým i pražské obecenstvo musí jim za maso platit, mnoho-li se jim zlíbí. Řezníci i obecenstvo jsou tu způsobem opravdu gaunerským olupováni. Ráno před každým trhem jejich náhončí — komisionáři prohlédnou si krámy, mnoho-li je zboží, načež stanoví se cena. V Praze řezník nikdy neví, zač bude na jatkách maso — to mu teprve povědí komisionáři. Pravidelně před svátky zatahují piráti své sítě, a lup se jim pravidelně zdaří. A když ubozí řezníci bědují nad drahotou masa, dělají si z nich ještě legraci. Je však ještě jeden způsob bezmezného okrádání jak města, tak i živnostníků.

Každý pražský řezník musí v zimě najmouti si sklep a nakládati do něho led, což jej stojí několik set korun ročně. Výloh toho druhu jateční piráti nemají. Oni nákladných chladíren nepotřebují, protože jim je zřídila pražská obec. V chladírnách jsou tak zvané kolíky ku zavěšování masa. Chtějí-li komisionáři dělati drahotu, odnesou si zásoby masa dolů do chladíren a řeknou, že masa nemají. Za jeden kolík platí se obci pražské ročně tři zlaté, cena hrozně směšná. Řezník vydá několik set korun na lednici, a židův komisionář má ji za 3 zl. ročně a navěsí na kolík masa co chce, jež přivazuje provazy, řemeny a pod. A nemá-li dosti kolíku jednoho, přikoupí si jich více — po 3 zlatkách. Pro řezníka domácího kolíky ty nelze ani dostati. Pak ovšem hlavní dodavatelé dobytka nesmírně bohatnou, pražští živnostníci, řezníci, uzenáři, hostinští atd. ožebračují se, a obecenstvo libovolným zdražováním masa hanebně je okrádáno. Právě v tomto vězí veliký kus sociální otázky města Prahy.

Podávám první kapitolu z jatečného hospodářství obce pražské, jiné budou ještě následovati.

Ve Vídni je tomu zrovna tak. Hospodářský list o tom píše: Našel se člověk, který spotřebu masa dvoumilionové Vídně skoro sám ovládl a proti němuž několikamilionový tábor zemědělců musí podstoupiti úporný boj k dobytí vídeňského trhu masného?

Ano, muž takový žije. Je to obratný — žid, několikanásobný milionář cís. rada Isidor Saborski. Týž ovládá trh vídeňský výborně, jako jeho bratr Šalamoun Saborski pešťský; v jejich moci jsou tudíž dva největší konsumenti říše: Vídeň a Pešť. Děd Saborskich kdysi obchodoval se zaječími kožičkami, jeho syn dosáhl to na dvorního dodavatele, a vnukové Isidor a Šalamoun jsou důvěrníky velkých pánů. Vliv a moc tohoto neobmezeného vládce vídeňského masného trhu a velkokapitalisty sahá tak daleko, že ceny masa dle své libovůle prostě nadiktuje. Na důkaz jeho moci uvádíme jeho vlastní slova: »Mám v ruce takovou moc, že můj telegram zastaví na drahách dovoz dobytka do Vídně zaslaného a zítra nebude ve Vídni masa.«

Vídeňská velkoporážka, zřízená antisemitskou stranou, neprospívá, jak by měla.

Proč? Čtyři pětiny vídeňských křesťanských řezníků má — mocí svého kapitálu — Saborski ve svých rukou. Velkořezníkům poskytuje zálohy, má je ve své moci a dá jim za maso, kolik se mu zlíbí.

Pražský trh je podobně ovládán. Tam nadržuje se velkoobchodnickému monopolu; neboť trh pražský je úplně ve vleku velkoobchodníků s dobytkem. Dobytek se zde sice dokrmuje, ale nečiní tak rolník, nýbrž velkoobchodník. Rolnictvu je pražský trh masný úplně uzavřen, a také se naň rolník ani neodváží. A proto se tážeme: Smí zemědělství nadále tomuto pychu na svém těle klidně přihlížeti? — Chce i nadále sobectví několika lichvářů obětovati své mozoly? Kde je organisace na ztrestání této do nebe volající nespravedlnosti? Kdyby si sjednocený, nepřemožitelný zástup zemědělců rakouských uvědomil toto nedůstojné postavení své na trzích masných, přestala by brzy vláda Saborskich, a zemědělec by zvítězil. Avšak bez organisace musí miliony zemědělců ustupovati ve Vídni jedinému židu; bez organisace musí si kopat vlastní rukou hrob.

b) Řemeslo a studie.

Práce, řemeslo, živnost jest u nynějšího pokolení v neveliké lásce. Všechno se žene na studie. O tom píše »Čech« 18. ledna 1908 následovně.

Úsudek nejkompetentnější o středním školství vydávají naši živnostníci, kteří tvrdí, že kdo prý jednou přičichne k střední škole, pro řemeslo anebo obchodní živnost je ztracen, z kteréž příčiny bylo zřízeno mnoho měšťanských a odborných škol k vzdělání živnostnického a řemeslného dorostu. Ale i materiál z těchto vycházející do praktického života nedochází u mistrů a živnostníků obliby, a to hlavně pro mravní nezpůsobilost a diskvalifikaci. Sotva že prý který chlapec k řemeslu přičichne, již propadá organisaci, jež v něm probuzuje přílišné sebevědomí, neposlušnost a zpronevěru. Je prý teď těžko hodného učedníka dostati, a dostane-li se, hodného jej udržeti. A proto každý mistr, pokud může, hledí se obcházeti bez učedníka a v této době stávkové i bez dělníka. Slovem, je veliká nouze o učedníky a dělníky, a naproti tomu veliký přebytek studentů a absolventů vysokých škol. Ze zla tohoto dvojího, jako důsledek vychází veliké zlo sociální. Každý otec rodiny musí se dnes tázati: kam s dospívajícím synem, nebo s dcerou? Na studie anebo na učení, případně na řemeslo? Až do nedávna panovala zásada: na studie, aby se stal pánem, aby se měl lépe nežli já. Ale teď poznává se vždy více že střední a vysoké školy odchovaly nám veliké množství proletářstva, posilující sociální demokracii.

Ačkoliv dle dosavadního průměru dvě třetiny studujících z vysokých škol účelu svého nedosahují a bídně pak životem se protloukají, počet ten bývá ještě rozmnožován i těmi, kteří sice cíle svého předepsanými. zkouškami dosáhli, po nichž však se přesvědčují, že před nimi zamykají se kanceláře a gymnasia, lékařské praxe, a že pak s jakousi závistí pohlížejí na své bývalé spolužáky z obecné školy, kteří po čtyřletém učení a poměrně krátké praxi vydobyli si slušné postavení ve společnosti. Dnes řádný dělník přijde si denně průměrně na 5—6 korun. Dlouho-li musí právník po studiích 12—15letých zadarmo sloužiti, nežli přivede to na 1000 zl. ročně, dlouho-li filosof musí čekati, nežli s velikými protekcemi dožebře se někam za supplenta? Takový často sejde se s bývalým spolužákem z obecné školy kdes v hostinci

v důstojnosti číšnické se zlatým řetězem a prsteny; anebo již jako živnostníkem v samostatném postavení, jehož se každý přičinlivý a spořivý dělník domáhá. Kdežto dělník v tomto stáří bývá již otcem rodiny, smí professor a úředník pomýšleti na ženění skoro teprve až v těch letech, v nichž mohl by býti dědečkem svých dětí.

Ve kterém stavu je více bezděčných celibatérů jako v úřednickém? A tu s velikým politováním mnohý zvolá: Kéž bych byl raději šel na řemeslo, nežli na studie! Já tehdy z toho rozum neměl, ale měli ho míti rodiče. Je sice dosti nouze i v živnostnictvu, ale jest jí ještě více skryté v úřednických uniformách. Žádný stav poměrně nevykazuje tolik osobních dluhů jako úřednický. Výtky tyto týkají se ponejvíce našich českých otců, kteří výnosné živnosti a obchody ponechávají Němcům a židům, a své děti dávají na studie. Zde by měly činně do života zasahovati též naše katolické organisace, aby v příležitostných přednáškách vyzývaly rodiče dávati děti raději na učení, nežli na studie. Úkolem katolických organisací jest, učně křesťanskému životu ve městech zachovati, což jest tolik, jako zachrániti jej před dekadencí, čili před zproletarisováním. Solidní křesťanský dělník najde si živobytí vždycky. V soutěži se socínkem dostane i dnes ještě přednost on.

Na studie u nás vyhazují se ročně milliony, uváží-li se, že průměrně dvě třetiny žáků cíle svého nedosahují a že i ti, kteří jej dosáhli, po všech zkouškách musejí po několik let zápasiti o existenci. A kdežto na jedné straně plýtvá se penězi na studie, skrblí se jimi na učedníka, jenž po vyučení obyčejně s holýma rukama musí protloukati se životem. Kdyby u nás jen polovina nákladu často vyhozeného na nezdařilé studie byla věnovala se na živnostenskou výbavu řemeslníků a menších živnostníků, nemusil by náš obchod a průmysl stále býti v područí Němců a židů. Proto končíme s vyzváním k rodičům, aby syny a dcery sve více dávali na učení, nežli na studie.

Jak naši lidé podporují řemeslnictvo o tom podaly »Obchodní Listy« 14. března 1908 tento doklad.

Z rušných dnů sokolských. Obchodní listy uveřejňují — po celoročním súčtování — tržby pražských obchodních závodů ve dnech všesokolského sletu. V sedmi slavnostních těch dnech tržili: u Choděrů 56.000 K, u Fleků 82.000 K, kavárna Slavie 29.000 K, kavárna

Louvre 31.000 K, na Žofíně 42.000 K, hostinec Louvre 43.000 K, Střelecký ostrov 60.000 K, u Labutě 15.000 K, Ferd. Šíp, velkoobchod s klobouky 20.000 K, St. Bartoš, Příkopy, 18.000 K, Václav Vlk, obchod s látkami, 25.000 K, Město Paříž 170.000 K, Friml, Celetná ulice 20.000 K, Václav Chmel, Spálená ulice, 19.000 K, V. A. Treybal 43.000 K, hotel Paříž 59.000 K, kavárna Union 26.000 K, Café Français 32.000 K, Corso 36.000 K, Continental 37.000 K, Central 32.000 K, Vídeňská Kavárna 32.800 K, Piskáček 26.000 K, Toch 83.000 K, Oehler 92.000 K, Fischer 145.000 K, Teveles 95.000 K, M. Schiller 153.000 K, Wolf a Schleim 295.000 K. — Cifry tyto jsou v jistém ohledu velmi významné, ukazují, že z dnů sokolských největší příjmy měly firmy německo-židovské: Café Français, Corso, Continental, (středisko buršáků), Central, Café Wien, Piskáček, Oehler, Fischer, Teveles, Schiller, Wolf.

c) Přičinlivost řemeslníka.

Časopis »Týden« napsal toto:

Nejvýznačněji jeví se naše národní chyby a nedostatky ve stavu řemeslnicko-živnostenském. Všímal jsem si zjevu toho již jako dítě. Měl jsem strýce jednoho z prvých kožešníků pražských a tu často jsem přicházíval do krámu a pozoroval počínání tety, která vládla v krámě. Dnes je mně při vzpomínce na doby ty úzko. To bylo obchodování! Zákazník vstoupil do krámu, přál si to neb ono. Teta sotva že vstala a milostivě mu prokázala čest, že otevřela skříň a vyňala z ní žádané věci. Celé jednání dělalo dojem, že kupujícímu prodává zboží téměř z milosti. A ještě dnes jest mnoho našich živnostníků podobného typu. Vejdu ku kloboučníkovi, znám jej jako dobrého našeho člověka. V krámě není nikoho. Za chvíli objeví se v zadních dveřích hlava, zase však zmizí. Po delší chvíli konečně přijde učeník. »Rád bych mluvil s panem mistrem.« »On není doma, jest ve schůzi baráčnické!« Přijdu jindy. Mistr jest doma, v krámě jest ještě jiný zákazník. Kloboučník hledá vhodný klobouk, nemůže nic najíti, láteří na kluky, »že mu to někam zašantročili«, leze po schůdkách na vrcholky skříní, přehazuje hlobouky a reptá dále. Konečně něco najde. Přistoupí k mladíku kupujícímu klobouk, narazí mu jej na hlavu. »Je trochu veliký« namítá zákazník. »Není, není, ten je akorád.« »Vždyť mně padá až na uši.« Ko-

nečně uvěří mistr zákazníku, že jest klobouk veliký. Teď ještě mrzuteji hledá dále. V tom přijde žena a žádá o klobouk, který si sem dala před týdnem. »Měla jsem přijít již včera, slíbil jste že bude hotov, přišla jsem raději až dnes.« »Co vás napadá, klobouk není ještě hotov, přijďte pozítří!« V tom přijde jako na zavolanou žena s ústy výmluvnějšími než čekající zákazníci. »Mám už ten klobouk nebo ne? jsem tu už po páté.« »Ještě není, ale zítra bude jistě!« — Co zítra, vždyť jste říkal, že dnes bude jistě. Vy si děláte ze mne blázny. Dejte mně klobouk zpátky.« — »Ale když vám říkám, že klobouk bude zítra, tak mně to věřte, je zrovna naražený na špalku.« — »Ne, já nechci, sama si to udělám. Dejte mně ho.« — Mistr volá učedníka a nařizuje mu, aby přinesl klobouk pro paní Švejdovou. Paní Švejdová hubuje ale v jednom kuse. Ostatní čekající zákazníci jsou sklíčeni vpravdě trapným výjevem. Konečně přijde učedník a vyřizuje, že klobouk v dílně není, že musí být ještě v krámě. Mistr hledá na pultě, kde leží kupa klobouků k opravě určených, hledá jméno Švejda, konečně béře do ruky klobouk a chce nahlédnouti na jméno na podložce křídou napsané. Žena mu však vytrhne klobouk z ruky. »To je on, to je hrůza, on tady leží zrovna tak, jak jsem ho sem před čtrnácti dny dala. Voni jsou pěknej kloboučník — —.« A už je ze dveří. — Kožešník L. měl velmi pěkný obchod, poněvadž však musel dělat do krámu zboží a dohlížet na tovaryše, přemýšlel, jak by bral peníze a nemusil nic dělat. Přišel na to. Kožešnictví zanechal. Najmul si na odlehlém místě hostinec. To je přece živnost pro našince! Tady přece není práce téměř žádná — a opravdu nebyla. Pan hostinský zatím holdoval honitbě. Konečně stal se ze živnostníka, který odvrhl zdravý svůj obchod — dozorce městských metařů.

Jiný živnostník náš zařídil synáčkovi svému obchod. Postavil jej do hotového, jen aby se trochu činil. Činnost mladého tohoto muže byla úžasná. Místo aby staral se o to uvésti ve známost obecenstvu, že pan L. L. zařídil obchod tím a tím, hojně zásobený, ceny levné a obsluha vzorná, aby dal natisknouti oběžníky a rozeslal je — ne, to všecko nedělal — nýbrž když zákazníci se ihned do krámu nedrali, zavřel obyčejně krám na klíč a šel do nejbližšího hostince hrát — kulečník. Kdyby býval aspoň napsal na dvéře, kde se nachází, snad by mnohý kupující zašel si pro něho. Nyní pyšní se týž

mladý muž leskem uniformy — protekcí stal se soudním sluhou!

Máme i přičinlivé živnostníky, někteří dřou se v pravém slova smyslu do únavy. Na jednom z pražských náměstí byl obchodník, který měl výborné zboží uzenářské z jednoho venkovského velkozávodu. Lidé rádi závod navštěvovali, přicházeli i z daleka. Mnohé dámy však úzkostlivě se vyhýbaly tomu, aby je neobsluhoval pan šéf, který vypadal jak Eskymák, zarostlý, s beranicí na hlavě — jedním slovem člověk, jakého Pražan dnes již za pultem uzenářským nenávidí. A jak si počínal při prodeji. Škvarky vydrapoval z hrnce nehty! Muž ten byl ovšem jinak do práce jako kat, a výsledek přes všechen jeho skromný vzhled byl, že koupil si pěkný dům na význačnější pražské ulici. — I v lepších závodech uzenářských spatřujeme často věci podivné: učeň strouhá křen na papír a místo aby udělal kornout a vsypal jej z papíru, béře jej do prstů, z nichž jeden má ovázaný, a tlačí křen do kornoutu! V jiném závodě viděl jsem, jak dáma vrátila skleničku, poněvadž učedník nedržel ji za ucho, nýbrž palec měl celý uvnitř. Učedník šel pro jinou a přinesl ji zase obvyklým způsobem. I po třetí se tak stalo! Učedník vůbec nepochopil.

V Německu chodí po hostincích také ředkvičkářky, jenže trochu jinačí než u nás. Na příklad černou ředkev odřezávají ve sněhobílém ubrousku a z něho ji vyklopí na talíř přinesený číšníkem. A ti naši lahůdkáři obcházející hostince! Dnes jest již přece zříti tu a tam »pokrokového«; ale většina z nich budí všecko jiné jen ne chut v ústech. Na všech stranách vidět ještě, že naši lidé neznají příčiny svého neúspěchu!

S rostoucím rozkladem a chudobou našeho živnostnictva upadá také národní vědomí. »Lidové Listy« podávají doklad z Litomyšle.

Upadá město naše hospodářsky, upadá mravně a upadá národně. Bezcharakternost rolnická, bezcharakternost společenská a bezcharakternost národní roztahuje se v obci. Nedivno potom, že choutky a drzost germánských provokatérů, úředníků to kníže Thurn Taxise, rostou do nekonečna. Taxiská knížecí komora v Litomyšli byla sice ode dávna skrz na skrz německou, ale přece aspoň pro dekorum a aby se neřeklo byli tu vždycky 2—3 úředníci Češi. Ústřední správa respektovala aspoň poněkud city českého obyvatelstva a zejména správy

města. Tak to bylo za purkmistra Gregora, Kritznera, Slavíka. Jinak ale jest nyní, kdy zasedl vlnou náhody povznesen na křeslo starostenské bývalý obrkos p. Laub. Tento pán z důvodů obchodních i rodinných neodváží se vzepříti bavorským a pruským Němčíkům důchodenské knížecí komory a cítí se blaženým, když Prušák »forstmistr«, který nota bene chodil 3 roky do české školy v Poličce, ho poctí ve vinárně »U Košíků« německým oslovením. V neděli, kdy ku Košíkům dochází taxiské úřednictvo, mluví se zde pouze německy.

Uprostřed společnosti s obličejem radostí a blažeností roztaženým sedí náš pan primátor a láme ubohou samospasitelnou přes skutečný svůj ultračeský jazyk, až poctivému člověku je z toho zle. Mnozí slušní lidé, intelligenti, stydí se nad tím, co dovolují si zpupní Němčíci taxiští a nechodí v neděli vůbec do místnosti, kterou tito navštěvují, za to jest tam náš pan primátor první. Dle toho také Němci jednají. Odstranili nyní poslední dva české úředníky pp. Zachara a Herbsta a dosadili tam za ně kamarády z rajchu. Na oslavu tohoto vítězství masky Germanie pilo se u Košíků u »štamtiše« pana purkmistra až se hory zelenaly. Přítel páně purkmistrův, »Herr Kirchenfondsverwalter«, zpit pod obraz Boží zabloudil pak do hostince »U černého orla«, kde se bavila společnost zpěvem. České písně účinkovaly však na alkoholem nasáklý mozek přítele pana purkmistra Lauba tak, že vzkřikl: »Halt's Maul. Ich bin preusischer Premier-Lieutenant und das čechische Singen ist eine Provokation meiner Person.« Jest ovšem litovati, že v celé české společnosti nenašel se ani jediný občan, který by panu pruskému premiér lajtnantovi dal zasloužených pár facek — ale jest to příznačné, co všechno mohou si přátelé pana Lauba dovolit. — Ovšem není divu. Vždyť purkmistr staroslavné, královské, české Litomyšle byl první mezi těmi, kdož gratulovali německému ministru krajanovi Peschkovi k jeho jmenování ministrem. — Krásně vyjímalo se v »Bohemii« jméno Johann Laub, Bürgermeister und Landtagsabgeordneter, aus Leitomischel, vedle těch jmen nejzuřivějších »trhanů« království Českého.

A tento neodčinitelný a neomluvitelný skutek našeho purkmistra zůstal u nás nepovšimnut. Purkmistr města Litomyšle gratuluje člověku, který prohlásil veřejně v hostinci Albína Theina v Litomyšli, že zapáchá

mu 14 dní z úst, když vysloví české slovo, purkmistr města Litomyšle gratuluje Peschkovi, že dostal se k vysokému úřadu, odkudž bude moci konečně uskutečniti dávné své přání rozděliti okres litomyšlský, odtrhnouti od něho německé obce a zříditi z nich okres v Opatově, čímž zasazena bude Litomyšli rána smrtící, purkmistr Laub gratuluje Peschkovi, odvěkému nepříteli Litomyšle, že dostal se k úřadu, kde bude moci navždy zmařiti snahy Litomyšle po zřízení krajského soudu. To dokáže jen p. Laub, rodák skutečský, který jako Esau prodavší prvorozenství za mísu čočovice, přiženil se do německé rodiny a musí nyní tancovati podle německé píšťalky. Nedivte se proto, že město naše upadá, že pozbylo úplně vážnosti v českém světě.

Největším hrobem drobných živnostníků jsou veliké obchody, bazary, ve kterých je prodej všeho možného zboží. Bazary ty jsou v rukou ponejvíce židů. Bazar žida Tietze v Berlíně prodal za r. 1910 zboží za 7,732.128 marek. Z toho byl čistý výdělek 1,008.608 marek. Takových bazarů je ve velkých městech několik. Tak ničí kapitalism na všech stranách malé existence. Vláda peněz všude proniká.

d) Nedostatek učňů.

Časopis »Jizeran« přinesl v měsíci dubnu 1911 tuto úvahu:

V době, kdy naše střední školy jsou žactvem téměř přecpány, kdy se všech stran ozývají se varovné hlasy před vstupem do míst úřednických nejrůznějších kategorií, kdy řada mladých sil živoří v stálé odvislosti, kdy pachtíme se po službičce odvislé, třebas sebe méně placené, dochází z řad živnostenských neustálý nářek nad nedostatkem učňů. Celá řada jest řemesel, u nichž tento nedostatek jest již patrný, kdy s obavou se hledí do budoucnosti, jak ten který obor bude náležitými silami opatřen.

Jest tím citelnější, poněvadž stav živnostenský, zajišťující vlastní samostatnost celé řadě jedinců, jest oslabován, poněvadž po většině doplňován jest z hochů nemajetných, méně nadaných, kteří jen často z bezradnosti života chápají se práce hmotné, zaměstnání v řemesle. To není jen otázka živnostenská tím dotknuta, ale silně klepá na dvéře i otázce národní, poněvadž se jedná zde o samostatné podnikatele, kteří vždy tvořili

pevný podklad života národního v městech, poněvadž samostatný stav živnostenský vedle stavu úřednického tvoří silnou jednotu občanstva městského. Není o tom pochybností, že čím dorost zdatnější bude se hlásiti na řemeslo a obchod, čím bude majetnější, tím jistější bude budoucnost celého stavu. A tak vkrádá se nám v mysl otázka, co příčinou zjevů těchto ? Celý náš život nese toho vinu. Jak málo dbáme toho, aby již volbě povolání byla věnována pronikavější péče, aby dostalo se mladým lidem rady, by věnovali se oborům, které by byly přiměřeny jich duševním a tělesným silám a schopnostem ?

Volba povolání děje se nejčastěji bez ohledu na náklonnost, bez objektivních vyhlídek, uplatňuje se zde a jest rozhodujícím okamžitý výdělek a nejčastěji jeví se snaha rodičů, zbaviti se jednoho člena rodiny, nehledě k tomu, jak do budoucnosti bude vzdělán. Vyhledávání míst ponechává se náhodě, panuje u nás neznalost poměrů životních v jednotlivých odvětvích živnostenských, rodiče nemají správných informací o prosperaci a rozvoji řemesla a obchodu, nepřihlíží se k schopnostem dětí jako spíše k okamžitému zisku, vnucuje se dětem záhy práce tovární. Rodiče nadsazují význam studia středoškolského, a všude jeví se snaha pro výchovu na místa úředníků. Stává již ohromné množství polovzdělaného proletariátu, který živoří a jest v úplné odvislosti. Marné jsou všechny hlasy varovné. Synové dobře situovaných živnostníků a obchodníků opouští zaměstnaní, jež přineslo rodině štěstí a jmění, aby věnovali se nákladnému, často problematickému studiu. Kolik živností tímto způsobem bylo prodáno na jiné, kolik jich upadlo a synové často plahočí se jako věčně odvislí úředníci. Dcery naše provdávají se za kohokoliv, jenom ne třeba za řádné, pilné řemeslníky a obchodníky. Tak peníze v obchodě, průmyslu a řemesle vydělané obohacují jiné stavy.

Mládež škole sotva odrostlá žene se do práce tovární; brány tovární otevírají se těmto »moderním strojům«, kde pracují mechanicky, děleně, kde nevychovávají se samostatní pracovníci, jako spíše bezduché stroje. Máme bezpočetné řady dnes pomocných sil, které dovedou stroje obsluhovati, ale neovládají celou práci. Po většině s akordní prací mají hlavně snahu hodně vydělati, žijí bez jakékoliv vědomosti kvality práce, nemají

tušení, co vše musí se na práci vynaložiti, aby odpovídala vkusu a požadavkům doby. Dělbou práce jest jim každý druhý pracovní proces neznámý, lhostejný, aneb aspoň se o něj nestarají. Pracovní tyto síly konají mechanicky to, co jim rozkázáno, k čemu je stroj vede.

Co z takových dělníků jednou se stane, o tom nám dává přítomnost již nejlepší příklady. Ti, neznajíce pravé ceny práce, pracují za každou cenu, ti nejvíce poškozují nesolidní, nekalou soutěží práci ruční, práci řemeslníka. Ale okamžitý plat láká mladé síly sem do továren stále! Dnes neptají se rodiče, co budou platiti mistrům za vyučení, ale naopak, kolik budou již mladí hoši od mistra dostávati odměny. To jest proti dřívějším dobám ovšem velmi zvrácený stav!

Dnešní dílna u mistra ovšem nemůže přijmouti hochy za těchto podmínek do učení: živobytí jest drahé, byty předražené a má-li učeň jen práci se věnovati, tu nevydělává mistru ničeho, naopak ještě má z nich časté ztráty a škody. Veliká města mimo to poskytují tolik příležitosti mladému hochu k mravní pokleslosti, že rodiče jen neradi svěřují hocha na učení do města. Jest smutným zjevem, jak málo dnes jest postaráno o umístění a kontrolu hochů v mládí tak nebezpečném. A tak vidíme, že na mladý dorost děje se nesvědomitými agenty téměř honba, aby je zaměstnali. Neznáte ten shon po učednických silách do metropole vídeňské? Kdežto u nás není dostatek učnů, valí se proud mladých lidí do Vídně na učení, kde propadají poněmčení, zkáze mravnosti. Z 45.000 učňů na 10.000 učňů jest českých (a zajisté jest jich mnohem více), kteří ve vídeňských přelejvárnách se nám ztrácí a odnárodňují. Kolik synů českých na severu Čech v rodinách hornických ročně se nám ztrácí v zněmčeném území! A stará se někdo o tento dorost? A přece nouze o mládež živnostenskou jest na denním pořádku!

Jaká cesta vede k nápravě? Různé jsou tyto cesty. Předně jest třeba, aby již na školách obecných a měšťanských byla buzena láska k řemeslu a obchodu. Jest třeba záhy rodičům a dětem vysvětliti, že tovární práce přináší jen okamžitou výhodu, která ale v budoucnosti nemůže přinésti samostatnost. Hlavně spočívá zde veliký tento úkol na učitelích, kteří musí mladé hochy a rodiče z tohoto klamu odvrátiti. Jest třeba k tomu poukázati, aby škola měšťanská se neodcizovala původnímu

svému poslání, aby byla považována za průpravu pro práci řemeslnou.

K účelům volby povolání bude třeba zavésti záhy již na školách obecných lékařskou poradu a prohlídku, vésti náležitě statistiku dle povolání o pohybu zaměstnaného dorostu, bude třeba větší měrou podporovati instituce sprostředkování míst učednických, zreformovati je a postaviti na náležitou moderní basi, podepřenou o statistiky vyšetřené výsledky zaměstnání. Dnes statisticky víme, kolik v Čechách ročně vysází se stromků, kolik jich zahyne — ale nemáme statistiku řádnou o pohybu učňů, o jich přibývání, klesání atd.

Celá řada mladých talentů pro řemeslo a obchod nám unikla, aby živořila v postavení zcela navždy odvislém a to proto, poněvadž nebyla jim záhy naznačena pravá cesta životem. Česká zemská komise již ve svém podání na c. k. místodržitelství roku 1909 poukazovala na to, že nedostává se v řemesle a živnostech mnohých dobře kvalifikovaných sil a naznačila, jak bylo by třeba zde zakročit.

Vítati také sluší, že zemská školní rada obrátila se výnosy na školy, aby učitelé snažili se školu navázati na život praktický, aby škola sblížila se se životem, a žáci aby zvykali si práci hmotné a praktickému zaměstnání. Ve formě vhodných letáků bude třeba upozorňovati na výhodnost práce řemeslné; tyto letáky mohou býti dávány hochům v posledních ročnících školy obecné. Doporučovalo by se, aby na obvyklých schůzích učitelů s rodiči bylo také tohoto momentu pamatováno. O volbě povolání doporučovalo by se vydati tiskem rádce, v němž by bylo o požadavcích různých oborů, jak působí tyto na tělesný vývoj a zdraví, jakým namáháním jest hoch v jednotlivých povoláních, jaké svou vyhlídky a co by bylo dobře činiti k dalšímu výcviku.

Třeba dále čeliti četným projevům různých organisací, které ze sobeckých důvodů staví se proti věnování se tomu neb onomu oboru, ačkoliv dorostu v něm často jest veliký nedostatek. Vedle toho sluší věnovati pozornost také zakládání škol odborných a hlavně lepší úpravě a zodbornění škol pokračovacích. Nedostatek odborného školství máme nejvíce právě my v Čechách a na Moravě. Zakládání středního školství třeba uvésti v souvislost s celkovými hospodářskými interesy národa. Musíme se ještě intensivněji věnovati zakládání be-

sídek a mravnímu a společenskému povznesení našeho živnostenského dorostu a postarati se o to, aby názor na učně byl konečně u nás také poopraven. Třeba co nejvíce vystupovati proti těm zaměstnavatelům, kteří využitkují učně k jiným zaměstnáním a kde učeň k dílu a práci není přidržován. Společenstva a gremia měla by v tom smyslu konati svoji povinnost, jak ostatně stanovy a živnostenský řád jim předpisuje.

Ale také v širokém obecenstvu třeba větší úcty a vážnosti vůči řemeslu získávati; tak často lecjaký mluvka, pisálek oceňuje se sociálně výše než pracovitý, dovedný řemeslník. To jsou tradice, jimž v naší době třeba co nejvíce otupiti hroty a čeliti.

Mocně doléhá na nás otázka nedostatku řádného dorostu. Jest to otázka nejen živnostenská, ale dotýká se celého národa, udržení a posílení jeho hospodářského vzestupu. Proto sluší jí věnovati tu největší pozornost.

e) Počet živností v Rakousku.

Stroj, kapitalism, továrny, velkoobchody zničily našeho malého řemeslníka. R. 1902 provedeno bylo sčítání živností v Rakousku. Bylo napočteno

živností	1,408.855
zaměstnaných osob	4,049.320
počet koňských sil	1,790.478

	Počet	zaměstnaných osob
Živnosti výrobní	1,009.443	3,333.021
Živnosti obchodní	399.421	716.299

	Počet podniků	Počet zaměstnaných
1. doly	7.566	182.451
2. sklárny, lomy, cihelny atd.	34.685	235.983
3. železárny, strojírny	64.596	260.690
4. výroba nástrojů	31.502	168.655
5. truhlařina, soustružnictví a pod.	99.507	240.354
6. kaučukové zboží	225	4.570
7. závody na kůže, zpracování žíní, peří	13.792	44.750
8. textilní závody	173.506	548.975
9. čalouníci	2.821	6.731

	Počet podniků	Počet zaměstnaných
10. krejčovské živnosti . .	292.421	537.517
11. závody papírnické . . .	5.493	56.006
12. výroba potravin	100.994	332.006
13. hostinské podniky . . .	120.100	283.713
14. lučební závody	8.427	56.514
15. stavitelé	47.572	322.242
16. tiskárny	4.361	36.963
17. obchody se zbožím . .	309.716	543.191
18. cestujících obchodníků .	21.351	
19. peněžních závodů . . .	9.639	34.816
20. dopravních podniků . .	34.907	78.039

To jsou skupiny živností souhrnem počtu z celého Rakouska. Podle velikostí jsou tyto živnosti roztříděné takto:

Živnost kde je zaměstnána	Počet živností	Počet zaměstnaných
jen jedna osoba	738.701	738.701
kde jsou zaměstnané 2 až 5 osob	526.123	1,371.603
kde je zaměstnáno 6 až 20 osob	52.719	481.899
od 21 až 50 osob	8.435	263.495
od 51 do 100 osob	3.208	224.046
od 100 osob do výšky . . .	3.245	949.149

Přehled tento je velmi zajímavý. Máme tedy v Rakousku 3245 továrníků, kterým pracuje skorem 1 million lidí. Živnostníků, kteří jen sami vlastní osobou se živí, je 738.701. Tovární podniky začínají od 20 pracovních sil.

f) Slovo o vánočním nákupu.

Skorem veškeré továrny a hlavně obchody u nás patří židům. Před vánocemi píší naše české listy, aby nikdo nešel do obchodu žida kupovat.

»Čech« přinesl 20. listopadu 1908 tuto zprávu.

V těchto dnech mluví se častěji v našem tisku o heslu »Svůj k svému«, to jest, nekupujme v židovských obchodech. Mluvte si, pište si, křičte si — vše marno. Především připomínáme, že massa lidu, hlavně v Praze, neví, když si prohlíží výkladní okna, že obchod je židovský. Lid jde koupit tam, kde vidí v okně hodně zboží a lacino. Obrovské obchody žida Fischera v Železné ulici jsou stále naplněny. Zde je marno volat — »Svůj k svému«. Židé obsadili nejvýhodnější místa, mají obchody

těsně jeden vedle druhého v ulicích, které jsou střediskem Prahy. Příkopy, Ovocná ul., Ferdinandova tř. a Václavské nám. jsou hlavní tepny obchodu v Praze, k nim pak se přimykají ulice Celetná, Karlova, Železná, Hybernská, Dlažební, Zlatnická, Poříč až do Karlína. To vše je těsně obsazeno židy. Celý Ovocný trh, ulice Rytířská, Havířská, Panská, Jindřišská, všude vše plno firmou žida. A to je středisko města. Skladiště mají židé ve čtvrti Svatopetrské, v třídě Eliščině, v ulici Soukenické, továrny jsou na venkově a hlavně v VII. části Prahy a okolí. Zde se hrne na tisíce otroků a otrokyň do židovských továren.

Podle toho naši čeští obchodníci nemají ani zboží, ani láci, aby mohli vyhodit na žida trumf. Zákazník v krámě u žida je obklopen úlisnými figurami, které se uklání jako loutky na divadle, a když nekoupí, nevadí, může přijít po druhé, žid se ukloní a zve k opětné návštěvě. Český Venca se doma v obchodě zdvořilosti nenaučil a proto nežli ke krobiánu — raději k židovi. Máme továrny? Bez žida se ani neoblečeme. Víme odkud máme látku? Nevíme. Bez žida nenapíšeme ani dopis. Víme odkud je papír? Nevíme. Buď je od Fuchse jako v »Politice« anebo je z »Elbemühle«, anebo od Ellisen a Roeder — všude židovský papír. Tak zakládejme továrny. Nejdříve továrnu na papír. Píšeme snad román — buďsi. Jsme národem nevyspělým a budeme-li tak pokračovat, zůstaneme jím, až třeba zhyneme pod terorem našich protivníků. Židé nás ožebračili a ostatní dokonají Prušáci. Židovští obchodníci a továrníci se organisují a drancují obecenstvo jak chtí. V témže čísle psal »Čech«.

Židovský list oznamuje následující: Firmy Robert Zinn ve Warnsdorfu, Matěj Salcher ve Vídni a Cornides ve Vídni, továrny na výrobu stuh a přesek na obuv, pověřily prodejem svých výrobků Länderbanku. Tato zřídila ve Vídni ústřední prodejnu a zároveň zdražila tyto výrobky o 25 procent. To je moderní banditství, na které není žádný trestní paragraf. Co platí o vánočním nákupu, platí o nákupu po celý rok. Věc zůstane tatáž.

g) Osvobodil stroj dělníka?

Socialistický »Ženský list« přinesl v prosinci 1910 tyto články:

Zavedením strojové výroby stoupá závislost dělníka od zaměstnavatele. Při dnešní zdokonalené technice výrobní pracuje, 100 ba 1000 a více dělníků laciněji, než

při ruční výrobě. Za dnešní výroby strojové má práce dělníka menší cenu než hlučící stroj. Ze svobodně, volně tvořícího dělníka stal se mzdový otrok. Vlastníci stroje, kapitalisté, dobře pochopili, jak z potu dělníka dělati zlato. Jest známo, jakou cestou jednotliví podnikatelé stali se millionáři, co na druhé straně ochuzování dělníků obrovskými kroky šlo ku předu, jak rychle vyvlastnění půdy malého člověka šlo vpřed. Dělník se stával zbědovanějším a bídnějším.

Hrozné rozpory hospodářské, které dnes jsou příznačně hrozivé ve společnosti tím, že jedni žijí v přepychu, nádheře, kdežto na druhé straně milliony pracujících zmírá vysílením a vyhladověním.

Tyto strašlivé rozpory hospodářské jsou Kainovým znamením naší doby. Tyto rozpory jsou nejen nerozumné, ale i nelidské. Dělník při pilné práci vydělá tolik, že mu výdělek nestačí, aby s rodinou dosyta najedl se zemčat.

Rozdělení pracovní síly od výrobních prosředků, vede k lupičské soustavě obohacování. Dělník stal se otrokem a předmětem vyssávání. Pracující lid všech zemí, států, dílů světa byl usurpatory výrobních prostředků vehnán pod jho hladu, bídy a strádání. Pracovní síla lidu proměněna v pole jehož vlastník, kapitalismus, přičiňoval se, aby co nejvíce z něho vytěžil. Výtěžek pracovní v Anglii páčí se na $33^{3}/_{4}$ milliard franků, z čehož na dělnictvo připadlo $8^{3}/_{4}$ milliard. Komu připadlo zbývajících 25 milliard výtěžku?

Těchto 25 milliard připadá kapitalistům, továrníkům, velkostatkářům. Výrobci, skuteční dělníci, dostávají čtvrtinu ze své výrobní práce, a třikrát tolik dostává se těm, jež nepracují.

A tak jako se děje v Anglii, tak děje se po celém světě, v křesťanských i nekřesťanských zemích. Vyssávání dělnictva děje se soustavně po celém světě, a dost velký jest jich počet, jež vše dají si líbiti, považují vyssávání kapitalistické za něco nutného, přirozeného, nezměnitelného. Ze 100 procent výtěžku ponechává se dělníku pouze 25 a ostatních 75 shrábne zaměstnavatel, kapitalista. Jen rozumem možno ku spravedlivému vítězství dojíti. Narodní jmění Anglie jest příslovečné, a přece není druhé země, kde by v zimě tak hrozivě řádila nezaměstnanost. Právě v těch zemích, kde strojová výroba nejvíce pokročila, tam, kde nejvíce boháčů přibývá, tam jsou nejhroznější zjevy bídy a hladu. Sta-

tistická čísla ukazují, že v průmyslových státech kapitál soustřeďuje se čím dále tím více v rukou jednotlivých podnikatelů a že dělnictvo čím dále tím více jest ochuzováno, ožebračováno.

Nikde jako v bohaté a průmyslové Americe není tolik tuláků, tolik lidí bez chleba. Millionáři a milliardáři jsou tam panující mocí a pomocí svých dolarů otročí tělo i ducha dělníka. Zemřelý milliardář Jay Gould zanechal $8^3/_4$ milliard franků. Z pasáka krav stal se oprávněný lupič, z jehož jmění 4 milliony lidu mohlo pohodlně být živo, a takových oprávněných lupičů má Amerika několik. Bez práce tvořivé vyrůstají millionáři a milliardáři a vše plazí se před nimi na kolenou, stát, církev, republika i monarchie. Tito lupiči, kteří vraždí a olupují lid, nezodpovídají se nikdy ze svých činů před soudem, naproti tomu hladovící dělník pro každý i nejmenší poklesek hnán jest před soud. Jest to spravedlivé? Majetek několika lidí stoupá do zázračné výše, kdežto lid stále a stále se ochuzuje. Z výtěžku několika korun, musí chudý tkadlec vyživovat několikačlennou rodinu, a z tohoto malého výdělku vyhání se poslední haléř z kapes hladovícího lidu ve formě nepřímých daní.

Milliony spolknou majitelé akcií různých podniků, až 50% dividendy plynou do jich kapes bez práce a námahy. V přepychu žijí tyto pijavice lidské krve, kdežto dělník nemůže nasytit se suchého chleba, při dlouhé, namáhavé a vysilující práci. Nádherné paláce s přepychem a pohodlím, jež lze sobě mysliti, hostí lupiče lidského zdraví, kdežto dělník nemá kde by si mohl odpočinout a lidsky bydlet. Všichni ti, již se nenaučili samostatně mysliti, kteří vše odkazují na boha a tento společenský pořádek považují za nutný a nezměnitelný, dokazují, že za starých, dobrých časů bylo ještě hůře, hřeší na sobě i na příštím pokolení. Takový názor jest omyl, a tento omyl jest neblahým pro lid. Kolik tisíc lidí nezaměstnaných bloudí od továrny k továrně, očekávají, že se někde uchytí v práci. Jak hrozné, zoufalé to obrazy bídy. Kolik millionů lidí odsouzeno jest k nezaměstnanosti, k pozvolnému umírání hladem. Kolik millionů zdravě narozených dětí odsouzeno ku smrti hladem!

Čím větší jest výkonnost strojová, tím delší práce dělníka a s tím větší námahou jest spojena; aby svůj

chléb si vydělati mohl, musí i jeho žena i děti spolupracovati, aby nevyhladověli, tak tomu chtí kapitalističtí podnikatelé. Věda a technika vytkly kulturnímu pokroku nové dráhy. Z práce řemeslné vyrostla velkovýroba strojová a velkoobchod. Každým dnem vyskytnou se nové vynálezy strojové, každého dne vytlačován jest dělník z práce a připoután ku stroji. Zásluhou kapitálu jest, že tento přispěl ku zrychlené výrobě. Kapitalismus vykonal po této stránce svou povinnost velmi důkladně.

Na celé z mi obnáší síla všech parních strojů 200 millionů koňských sil, jež se rovnají 1000 millionů sil mužských. Při zrychlené výrobě nelze se divit, že dělník při pilné práci nevydělá to nejnutnější k úhradě životních potřeb. Nejprůmyslnější státy: Anglie a Amerika podávají nám obraz technickými vynálezy zrychlené výroby. V Pullmannových závodech může býti zhotoveno denně více než 100 vagonů, vždy jeden v šesti minutách. Balwinovy závody na výrobu lokomotiv ve Filadelfii zhotoví ročně 1500 lokomotiv vždy jednu ve dvou hodinách. Mezi Chicagem a Saint-Paulem sprostředkuje spojení sedm železničních tratí. Z Minneapolisu vyváží se ročně 15 millionů sudů pšenice. Aby potřebné k tomu sudy mohly býti zhotoveny, rozřeže se v Minneapolisu ročně 600 mil. stop prken, takže by stačil sotva celý duryňský les. V závodech Westinghouse zaměstnáno jest dnes 17.000 dělníků, kteří následkem velkého použití strojů zhotoví třikráte tolik práce, než jiné továrny stejného druhu. V Pittsburgu vyrobí se ročně 70 mil. tun ocelových kolejí, plechů, desek, nosičů atd., k jichž dopravě potřebuje se 3 a půl mil. železničních vagonů.

Výkonnost strojová jest čtyřnásobná a proto musí dělník hladovět, jestliže žena i se svými dětmi nepřivydělá. Stroj měl osvobodit dělníka, ale on jej zotročil. Delší dobou pracovní dělník úplně jest vyssáván, čímž tisíce jiných vrženo na dlažbu, aby tam s dětmi svými a ženou zmírali. V době hospodářské krise milliony dělníků bez práce bloudí o hladu a bez přístřeší a zaměstnavatelé omlouvají svou brutálnost nadvýrobou. Rozhodujícím pro světovou výrobu jest nenasytné bažení po rozmnožení majetku. Hlad, bída, strádání jest údělem lidu dělného. Každým novým vynálezem strojovým, jenž měl práci lidskou ulehčiti, dělník strachy se třese, že přijde o práci a vyhozen bude nemilosrdně na dlažbu,

an práce jeho stala se zbytečnou. Ještě jest v dobré paměti, jak dělnictvo v Anglii rozbilo první tkalcovský stroj, aby se zbavilo svého konkurenta. Ale v šíleném svém počínání nepomyslili, že na místo něho přijde zdokonalenější, lepší. Jaká to pošetilost! Rozbité stroje nahrazeny ještě dokonalejšími, až dostoupila vynalézavost podivuhodného zdokonalení přadlackého stroje. Tu se namanuje otázka: jest práce zde k vůli člověku anebo člověk k vůli práci? Čím více věda a technické vynálezy vítězily nad přírodními silami, tím více otročen člověk. Člověk dovedl si podmanit blesk ku svým službám, ku pohonu strojů, dovedl pomocí bleskové jiskry přenášeti svá přání přes širý oceán, dovedl vodopády ku pohonu použíti a hlučící vody podrobiti své vůli, ale to vše slouží ve prospěch bohatých. Člověk touží po svobodě. Čím více podmanil si přírodu, tím méně se stal volným a svobodným. Člověk zapomněl svou sobeckost podříti zákonu rozumu. Sobeckost stala se vůdkyní a vládkyní rozumu a proto zotročena více než polovina lidstva. Pod touto zlou vládou spravedlnost změněna v bezpráví a pravda v pokrytectví. Hlad nezaměstnaných jest volajícím hlasem k probuzení se těm, jež přetěžováni jsou dlouhou dobou pracovní.

Přeplněný světový trh vyrobeným zbožím jest důkazem odsuzujícím bezmyšlenkovité tvorby lidské. Stále se opakující krise v průmyslu, obchodu, zemědělství jsou očividným důkazem bezmyšlenkovité výroby.

Bezradnost majetných tříd a stálé stoupání bídy jest prohlášením úpadku kapitalistického společenského pořádku. Tak to dále jíti nemůže a stavu takovému musí být učiněna přítrž. Myslící lidé všichni poznali a musí poznati, že země jest dosti bohatou, aby všem lidem bez rozdílu byl umožněn pravý lidský, spokojený život.

Tak jako příroda nám dává vzduchu, světla, tepla k životu, tak máme míti podílu stejného na pozemcích, práci, kterou konáme, na stroji, na prostředcích výrobních. Výrobní prostředky musí přejíti v majetek všech lidí, lidská práce musí být osvobozena z otroctví soukromokapitalistického a musí pravým rozumem být vedena a organisována. Tak jako lidé dovedli kol celé zeměkoule upraviti dopravních prostředků, právě tak musí najíti cesty k rozumnému rozdělení práce a výrobků. To jest vůle sociálního hnutí. Pracuj a zemři,

toť jest heslem kapitalistů a dnešní civilisace (vzdělání). Tomuto bezpráví a šílenství, aby jedni pracovali a druzí klidili, musí být učiněna přítrž. Pracuj a těš se! tak tomu chce pořádek přírody a vůle spravedlnosti! Buď člověkem! Nebuď strojem!

Jestliže jsi žil v odříkání a bídě, nyní žij v blaženosti a důstatku! Nesmí ti ničeho scházeti, co tobě třeba k životu důstojnému a lidskému. Nemáš míti nadbytku v ničem. Nebudiž otrokem stroje, ale stroj buď otrokem tvým! Nežebrej o práci, práce má být povinným dílem a jen výměnou, tak aby ten, jenž ji dává, byl obdařeným a obdařený dárcem.

Buď šťastným zde, připravuj si nebe poznáním své vlastní ceny, která jest nadhodnotou u porovnání k ceně stroje! Tak praví duch lidskosti, jenž v každém člověku je, ať muži nebo ženě, bratru nebo sestře, nikdo nebudiž zotročen. Opanuj si sílu vodopádu, ku oběhu a pohybu stroje, jenž tká tvé šatstvo, abysi nemusel jíti s obnaženým tělem a ono nemuselo být vydáno mrazu ani horku na pospas. Potom nepřipustíš, aby ten, jenž pracuje, spokojiti se musel s hadrovými látkami, boháč-zahaleč důkladnými a nádhernými látkami. Stroj jest mrtvý, ale oživuje pod silou přírody, tisíckráte tolik vyráběje, než s to jest ruka člověka vyrobit; jen pošetilec může být otrokem jiných. Země nadbytek rodí a není třeba člověku zmírat hladem, je třeba jen, aby dovedl využíti tohoto nadbytku.

Užívej, čeho jsi vyrobil! Po práci užívej odpočinku, aby život tvůj byl důstojný člověka. Země pro všechny má dosti k nasycení, pro přítomné i budoucí generace a pro všechny jest místa dosti. Nebuď zpozdilcem, nebuď bezmyšlenkovitým strojem! Buď člověkem! Použij čas, abysi se vzdělal a uvědomil si svou lidskost. Jednu třetinu času použij k myšlení a zábavě, druhou třetinu k odpočinku věnuj, třetí třetinu věnuj mírné a užitečné práci.

Ku pravému provedení toho třeba dobré vůle, aby i tvé děti mohly žíti dlouhým a spokojeným životem. Tvé chtění musí býti pevné, aby budoucnost tobě i dětem tvým byla utěšenější než nyní jest. Uvědom si jednou, že chce-li silné rámě tvé, všechna kola stojí. Doba středověku mizí a nové jitro vychází nad černými mraky lidstvu, věštíc nový lepší den. Probuď se! Vzchop se ku pravému chtění! Požehnaným bude ono

probuzení tobě, dělníče a dělnice, jestliže se stane v pravý čas. Nevěř těm, již po dva tisíce let tě učili, že země jest slzavým údolím a jinak že být nemůže. Dlouho bylo tak voláno k tobě, až se proroctví to také stalo skutkem. Nevěř tomuto křiku, nechť volá kdokoliv k tobě, ono jest lživým voláním. Nevěř těm, již doporučují otroctví jako něco nutného, neodstranitelného. Nepovažuj báje za pravdu, zde na zemi buduj nebe sobě i svým bližním. Země nemá být slzavým údolím, ale radostnou poutí všemu lidstvu. Všichni buďme volni, svobodni. Nesmí být otroků, nesmí být nevolníků, ale lidí rovných sobě, svobodných.

Článek ten je psán pro nízké vášně dělníků. Socínský list tu zamlčuje, že továrny patří židům. Tak ať se židé s dělnictvem rozdělí a bude po bídě. Ale to se nestane! Socíni se vrhají na chudé řemeslníky, a židovi otročí zadarmo, dobrovolně. V tom spočívá celý ten vtip.

XXXVIII. Výprodeje.

V našich vlasteneckých novinách možno občas čísti obrovské inserty po celé straně. Takový insert na celé straně v Nár. Politice přijde jistě alespoň na 300 K do jednoho čísla. V insertech těchto se oznamuje výprodej, okase, báječně levného zboží — zadarmo. A lidé se tam hrnou jak slepí. Jsou to vesměs židovské firmy, které mají sklady starým zbožím přeplněné a proto spustí na hloupé obecenstvo osvědčeným prostředkem. Veškerý boj proti tomu je marný. Zde podáme doklad. »Týden« přinesl 20. ledna 1910 tyto zprávy:

Schůze mistrů obuvnických z Prahy a okolí konala se v Praze v neděli dne 16. t. m. Účelem jejím byl protest proti prodeji hotové obuvi, který byl vysloven v této resoluci: »My mistři obuvničtí na schůzi »Zájmového odboru obuvnického« dne 16. ledna 1910 v místnostech Řemeslnicko-živnostenské besedy v Praze shromáždění protestujeme s největším rozhořčením proti trpení tak zvaného »veletrhu s obuví« pořádaného skladem Mnichovohradišťské továrny na obuv v Praze. Veletrh tento není ničím jiným, nežli v jiné formě zakázaným výprodejem, při čemž je obecenstvo klamáno tvrzením, že zboží veletržní je totéž jako zboží, které se dříve prodávalo v ceně o 50% vyšší. Ve skutečnosti

však se prodává veletrhem zboží méně cenné, pro »veletrh« zvláště vyrobené, po případě za levné ceny nakoupené. Protestujeme proti tomuto zlořádu, poškozujícímu nejen živnost obuvnickou, nýbrž i obecenstvo v největší míře a dovoláváme se vysoké c. k. vlády, jakož i všech vlivných činitelů, by bezodkladně učiněna přítrž takovým zlořádům vydáním zákona proti nekalé soutěži. Zemskou jednotu řem. živn. společenstev v král. Českém žádáme, aby s ostatními svazy živnostenskými a obchodnickými v Rakousku vhodným podáním k radě říšské vydání tohoto zákona na ochranu solidní výroby, jakož i obecenstva uspíšila.«

Protože náš list opětovně vážnými a důtklivými články na poškozování a úpadek řemesla obuvnického v Praze poukázal, nepotřebujeme dokazovati, že příslušníkům jeho jenom všecko nejlepší přejeme. Bylo by však neupřímností, kdybychom dle pravdy neřekli, že obecenstvo do skladu s hotovou obuví zahánějí jenom — ševci sami. Když švec objednanou a potřebnou obuv v čas dle úmluvy nedodá, proč by se zákazník příště hněval? Jde si koupit obuv hotovou a má ji bezpečně, kdy ji potřebuje. Když švec dle míry objednanou obuv ušije z nepozornosti těsnou, proč by si zákazník za své peníze dával nohy mučit? Jde si koupit pohodlnou vhodnou obuv hotovou a nemusí pěstovat chov kuřích ok. Když švec objednanou obuv ušije z jinačí kůže a v jinačí fasoně, než bylo smluveno, proč by se zákazník s ním vadil? Jde si koupit obuv hotovou a vybere si, co si přeje. Když švec objednanou obuv v ceně najednou přemrští, proč by se dal zákazník napalovat? Jde si koupit obuv hotovou a smluví ji bez dalšího přirážení. Proto velká část viny, že obecenstvo hledá solidní obuv hotovou, právě jen spočívá v nesolidnosti některých pánů mistrů, kteří zapomínají na to, že nejplnějším a nejdbalejším vyhověním zákazníkům slouží jenom a jedině — svým zájmům. Jak opak toho se osvědčuje, to dokazuje úpadek živnosti obuvnické, o němž v neděli v Praze mluveno a který jenom jedině vznikl proto, že zákazníci koupí hotové obuvi ve skladech chrání se před — nesolidními mistry. Kdyby mezi zákazníky panovaly vědomí a zkušenost, že u mistrů vždycky pochodí lépe nežli ve skladech, jistě by je nikdo nevyhledával. To třeba přátelsky upřímně připomenouti.

Netrpitelná soutěž. Jedním ze zákonů, které u nás potřebují doplnění, jest zákon o výprodejích. Dle zákona byl by výprodej možný pouze při zrušení obchodu, při stěhování a podobných případech, jež posouditi ponecháno živnostenskému úřadu, který také bděl by nad tím, aby se výprodej neopakoval, trval pouze jistou dobu, krátce, aby nebyl obchodním švindlem. Zákon ten jest však neúplný a proto někteří obchodníci ho klidně a beztrestně obcházejí. »Výprodej« dnes na plakátech neuzříme, ale za to opět mnohý obchod láká kupce nápisy: »Odprodej«, »Rychlý prodej«, »Prodej se ztrátou (!)«, »Okase«, »Konkurenční ceny« a pod.. krátce zákon se obchází a živnostenský úřad mlčí, drže se písmeny zákona.

Je proto třeba, aby v zájmu poctivého obchodníka byl zákon o výprodejích rozšířen o zákon o »nekalé soutěži«, jako je v Německu. Dle toho zákona musí každý obchodník, který v Německu prodává zboží pod kursem, prokázati příčinu, a zároveň zákon stíhá každou špinavou soutěž. Jest ku podivu, že naše obchodnictvo dosud nedalo podnět k vydání takového zákona, jež je nejvýše na čase.

»České Slovo« přineslo 1. února 1910 tuto zprávu: Pravý výkřik ze živnosti obuvnické dochází nás v dopise ze živnostenských kruhů, v němž popisují se hrozné škody, které poslední dobou působí v této živnosti velký kapitál. Stará živnost obuvnická, která v jediné Praze čítá na tři tisíce malých zaměstnavatelů, jeví se jakoby rozmetána — tak trhá řady její tovární velkokapitál. Kapitalistický vydřiduch má všecka práva, tisíce pracujících živnostníků žádná a jejich dovedné dělnictvo také žádná. A veřejnost? Ta je obsluhována dobře placenými inserty v »Nár. Listech«, v »Národní Politice« a v »Právu Lidu«, kteréžto listy přinášejí co chvíli neslýchanou přímo reklamu t. zv. mnichovohradišťských novin. Denní žurnalistika, kterou vydržuje chudý český lid a zvláště chudý český maloživnostník, honí takovouto dobře placenou protekci obecenstvo do krámu tak zvaného obuvnického »veletrhu«. Ještě u »Národních Listů«, jež jsou nyní listem továrníka dr. Kramáře, dá se snad věc nějak uměle vykroutiti, ale »Národní Politika« a »Právo Lidu« neměly by se této vyhlazovací válce proti obuvnické živnosti propůjčovati. A co se zvláště tohoto posledněji šího listu týče, divně se vyjímá, když soc. dem. poslanec Johanis

o průvodu obuvníků Prahou nabádal před mnichovohradištskou prodejnou v Ovocné ulici malé mistry obuvnické, aby hodně křičeli »hanba!«, zatím co »Právo Lidu« doporučuje, aby obecenstvo nakupovalo v prodejně »veletrhu« co nejvíce! »Veletrh« a jeho barnumství nalézá všude přízeň. Reklama jeho je nekonečná a balamutí vše kolem sebe. V prodejně »veletrhu« v Ovocné ulici koncertuje hřmotný gramofon, jakoby se ke špatné botě musilo hráti asi tak, jako se hraje ke špatnému pivu! To všecko je dnes dovolená soutěž, která dře špatnou látkou a špatným zbožím obecenstvo, a dře i své vlastní dělnictvo. Ano, dře zvláště i své dělnictvo! Neboť dělnictvo u velkokapitalistické továrny na obuv má se nepoměrně hůře, než u menšího obuvníka, i když malý obuvník bude pomalu odkázán skoro jen na správky továrního zboží. Malý obuvnický mistr má cit pro svého dělníka, velkotovárna ho nemá. Malý obuvník má v bytě svém a ve své dílně pusto a prázdno skoro jako ve věznici, žije chudě jako žebrák, avšak se svým dělníkem rozdělí se o poslední sousto. A přece, nikde nedochází ochrany. Ovšem, tu nepomohou již jen průvody a manifestace, i když s nimi také důkladně zahučí do uší veřejnosti a poněkud snad i státní správy, ale potřebí jest organisace! Takové organisace, která má po případě po ruce tak hned připravenu odpověď, když veřejnost se nemá k činu! Nuže a k takové organisaci vždy a všude naše malé živnostnictvo nabádejme.

Jak to v židovských továrnách na obuv chodí, o tom se rozepisuje Právo Lidu 26. ledna 1910: Chrudimský okresní hejtman Rebensteiger nemůže pochopit, že dělník vstupující ve smluvní poměr s továrníkem je rovnocenným činitelem, následkem čehož nesmějí úřady vystupovat jednostranně na utlačování dělníků. V právním státě, za něž se Rakousko doposud vydává, musí být všechno jednání a vystupování úřadů proniknuto nestranností a úzkostlivou snahou, zachovávati předpisy zákonů. Kdyby měly tyto nejprimitivnější zásady úřady pomíjet, nastala by v celém státě naprostá anarchie a sociální boje, jež jsou nejsilnější pákou společenských pokroků a jež nelze dnes už jinak než vyrovnáním třídních protiv sprovodit se světa, dostaly by přirozeně ráz násilnický. Přiznáváme, že většina úřadů se také snaží tomuto svému sociálnímu poslání dostát a smírně urovnávat konflikty vznikající mezi kapitalisty a dělníky. Ba máme už dokonce také úřed-

níky tolik moderní, že si na tom zakládají, když se jim někde podaří smírně urovnat mzdový boj. Je jich doposud arciť dost málo. Okresní hejtman Rebensteiger je jiného názoru, pro něj platí osobní jeho zájmy mnohem více než všechny zákonité předpisy, ba jeho jednání činí dojem jakoby dával přednost osobním zájmům před zákonitými předpisy. Když jsme mu to vytkli a poučili jej o jeho úředních povinnostech, jež musí každý úředník stavět na prvé místo, zle se rozčilil. Na místě pak, aby se napravil, počíná si nyní ještě hůře v domnění, že pro něj neplatí žádné zákonité předpisy.

Ve čtvrtek 20. t. m. byli u okr. hejtmanství v Chrudimi zástupci dělnictva v záležitosti potvrzení žádosti vyloučeného dělnictva za udělení práva chudých a tu se pan Rebensteiger v prvé řadě obořil na ně pro článek v »Právo Lidu«, že by továrníkovi stranil, že by byl stávkujícím něco konfiskoval a zakazoval. »Pane komisaři, já vás upozorňuji, abyste se před nimi měl na pozoru, neboť jsou to lidé nevěrohodní!« — Tento doslovný výrok o důvěrnících dělnictva nanejvýše podrážděn opakoval dvakráte úředníku, jenž byl c. k. místodržitelstvím vyslán do Chrudimi, aby převzal vyřizování záležitostí vyluky se týkajících. Sta'o se tak patrně na stížnosti v tisku uveřejněné. To nebyl státní úředník, okresní hejtman a místodržitelský rada, když tento výrok učinil, to byl následkem vědomí si své viny předrážděný člověk, tchán ředitele Popperovy továrny, Rebensteiger. Proč si počínal okresní hejtman Rebensteiger tak podrážděně vůči důvěrníkům dělnictva a proč jej tolik zlobí zprávy o jeho jednání uveřejněné v »Právu Lidu«? Zeť jeho, ředitel Popperovy továrny, Žaba, který je intelektuelním původcem celého boje, jej jistotně informoval o příčině vzniknutí sporu v továrně. Továrník Popper pomýšlel už dávno na zničení organisace dělnictva sociálně demokratického. Už při volbě důvěrníků dělnictva dle jednotlivých oddělení činěn tlak na dělníky, aby volili důvěrníky, jež si přeje továrna. Zřízenci tovární sami pořizovali a rozdávali kandidátky s těmi dělníky, již by se firmě hodili. Když se to továrně nezdařilo, šla na to jinak. Vypověděla důvěrníka dělnictva prý pro nesprávné zpravodajství, kteryžto trik musil mít přece za následek, že se dělníci za důvěrníka svého postavili. Běželo přece o obranu jejich koaličního práva, jež jim chtěl továrník Popper svou zpupnou rukou vzít. Továrník odpověděl

na obranu dělnictva novou ranou, vyloučil všechno ostatní dělnictvo. Když mu naverbovali národní dělníci stávkokaze, prohlásil stávku za ukončenou.

To všechno ví přece Rebensteiger od svého zetě Žaby a přes všechno toto, při nejmenším neloyální jednání továrníka Poppera, postavil se strannicky proti dělnictvu. Vytkli jsme okresnímu hejtmanu Robensteigerovi hlavně: 1. Že povolav bez příčiny do Chrudimi na 80 četníků, chtěl projeviti Popperovi ochotu. 2. Že konfiskoval plakáty, jimiž stávkující a vyloučení odpovídali na plakáty firmy. 3. Že stejně jako Popper prohlásil výluku za skončenou, ač to není dosud pravda. 4. Že se postavil vedle žlutých. 5. Že všechno jeho jednání mělo očividně za účel dělnictvo zkrušiti a konečně na základě všeho tohoto za 6. že Popper, Žaba, Rebensteiger, četníci a žlutí stávkokazové tvoří roztomilou společnost. Jako doklad toho, že posudek náš byl správný, uvádíme následující:

1. Povolání četníků do Chrudimi stalo se bez příčiny, neboť vyloučeným dělnictvem nebyl pořádek, pokoj a klid ani v nejmenším porušen. Následkem klidného chování dělnictva nebyla a nemohla býti domněnka, že by k nepokojům došlo.

2. Plakáty stávkujících byly konfiskovány a schůze zakazovány. Když žlutí sehnali na popud firmy určitý počet podpisů »k práci ochotných dělníků« a firma Popperova vydala vyhlášku, že se v pondělí 3. ledna začne pracovat, svolala místní odborová komise v Chrudimi na den před tím veřejnou schůzi, jejíž pořádání okresní hejtman Rebensteiger zakázal z následujících důvodů: Že mu národní dělníci sdělili, že mají ze schůze té strach, že se do této veřejné schůze svolal »kde kdo«. S tímto zákazem současně zakázal tiskárně vydání plakátů, schůzi onu oznamujících a plakátů, jimiž se dělnictvo žádalo, aby se nestalo stávkokazy. Že zákazy tyto byly bezdůvodné, doznal okr. hejtman Rebensteiger ještě týž den, kdy je vydal, sám, neboť na poukaz jejich neodůvodněnosti zákazy odvolal. Zákaz vydání plakátů, oznamujících schůzi, omlouval zákazem schůze a zákaz vydání plakátů druhých na konec popřel; když byl tázán, jak je tedy možno, že byly z tiskárny zřízencem okr. hejtmanství odneseny, řekl, že zřízenec ten je osel! Chtěl-li tímto krýti snad svoji horlivost ve prospěch Poppera, nebo bylo-li popření konfiskace plakátů správné, to na věci nic nemění.

Plakáty byly konfiskovány. — Poněvadž Popper v pondělí 3. ledna nedostal do továrny tolik dělníků, kolik čekal a kolik mu žlutí slibovali, vydal 6. ledna nové vyhlášky, jimiž opětně stávkující a vyloučené dělnictvo do práce lákal a hrozil těm, kteří by tak do 10. ledna neučinili, propuštěním a vydáním pracovních knížek. Na tuto vyhlášku odpovědělo stávkující dělnictvo jednou vyhláškou, určenou stávkujícímu dělnictvu, druhou pak dělnictvu ku stávkokazectví žlutými svedenému. Vydání první vyhlášky bylo ve 4 hod. odpol. dne 7. ledna tiskárně zakázáno jedním z úředníků okres. hejtmanství v Chrudimi a v druhé sám okr. hejtman Rebensteiger prohlásil, že ji nemůže propustiti. Na námitky zástupců stávkujících, že za takových okolností nemohly by se žádné noviny a vůbec tiskopisy tisknouti, uznav oprávněnost těchto důvodů, lepení obou vyhlášek v týž den v 6 hod. večer povolil. Když druhý den byly vyhlášky tyto lepeny, strhal je četník a další jich lepení zakázal. (To bylo také, vedle vodění stávkokazů z práce a do práce, jediná činnost četníků v Chrudimi.) Bylo nutné nové zakročování, plakáty však byly příliš pozdě vylepeny a tak, když nemohlo být jejich zákazem úplně, bylo znemožněním včasného jich nalepení aspoň částečně dosaženo účelu, jejž sledoval zákaz.

3. Okresní hejtman Rebensteiger, podav c. k. místodržitelství zprávu, že je stávka a výluka skončena, c. k. místodržitelství nemluvil pravdu, neboť věděl, že v tutéž dobu bylo ve stávce a výluce přes 250 dělníků.

4. Okresní hejtman Rebensteiger, pomáhaje tím, co uvedeno, Popperovi, pomáhal současně žlutým a tím se nejen vedle nich, ale přímo do služeb jejich zájmů a aspirací postavil.

5. Poněvadž pod 1.—3. uvedené a ze žádných skutečných potřeb nevyplývající a neodůvodněné jednání okresního hejtmana Rebensteigera směřovalo proti dělnictvu, bylo jeho účelem dělnictvo, domáhající se svých práv, zkrušiti.

6. Tímto vším onu »roztomilou společnost«: Žaba, Popper, četníci a žlutí stávkokazové, pan Rebensteiger sám a dobrovolně doplnil.

7. Okresní hejtman Rebensteiger patrně ještě nikdy neslyšel, že existují také okresní hejtmani, kteří se dle zákonitých předpisů chovají nestranně, ba dokonce působí na smírné urovnání mzdových sporů. Když už nemá

tolik sociálního citu pro slabší, aby věděl, co má činit, nelze přece za žádných okolností trpět, aby se tak okázale stavěl na stranu továrníka, jenž chce dělníky připravit o jejich svobodu přesvědčení a koaliční právo. Dokonce pak už nelze klidně přihlížet k tomu, jak okresní hejtman staví své příbuzenské interesy nad úřední nestrannost. Pan Rebenteiger nemá ani tušení, jak jednáním svým podkopává autoritu státu, nemá nejmenšího pochopení, jak se blamoval, když důvěrníky dělnictva urážel a chlubně prohlašoval při tom: »Nebojím se žádné interpelace, podal jsem již ministrpresidentovi zprávu.« Nevíme ovšem, je-li to pravda, ale myslíme, že sotva s ním bude ministrpresident souhlasit, až se dozví, že jednal tak jakoby stavěl své příbuzenské interesy nad úřední povinnosti. Takovým způsobem bude zákonitost v Čechách sotva podepřena. Je-li to však dobře a prospěje-li to autoritě státní právě v Čechách, o tom nechť uvažují ti, jejichž by to mělo být v prvé řadě zájmem životním.

Na to se hájil žid Popper v placeném zaslánu v českých listech 30. ledna 1910: Již od dvou měsíců vydán jsem systematickým útokům sociálně demokratického »Svazu československých obuvníků v Rakousku« a útoky ty dostoupily nyní vrcholu, že mám za nutno, abych celé české veřejnosti dle pravdy vyložil původ a průběh okolností, které jsou podkladem bezmezného štvaní proti mé osobě a výrobkům mé továrny. Ač v mé továrně zaměstnáno bylo v poslední době jen asi 80 dělníků, hlásících se ke straně soc. demokratické, přece již od dvou roků hledána záminka ke stávce a k donucení ostatního dělnictva ke vstupu do organisace soc. demokratické. Počátkem měsíce prosince 1909 oznámil jsem svému dělnictvu prostřednictvím továrních důvěrníků z vlastního popudu, že zamýšlím od 1. ledna 1910 zkrátiti pracovní dobu o půl hodiny, ponechávaje dělnictvu rozhodnutí, v kterou denní dobu zkrácení ono má se provésti.

Důvěrník dělníků soc. demoktrat. Šulc oznámil však dělnictvu, že povoluji zkrácení pracovní doby jen pod tou podmínkou, když dělnictvo vzdá se práva žádati vyšší mzdu a když ustoupí od klidu práce v den 1. května. To byla první úmyslná, tendenční a agitační nepravda do dělnictva vržená. Nepravdy té chopili se členové soc. dem. svazu a svolali do svého dělnického domu schůzi na den 4. prosince 1909, které se zúčastnili skoro jen

přívrženci této strany. Na této schůzi přijata byla resoluce, mně bez podpisu doručená, v níž se mně vytýká, »že dělnictvo práva svého žádati vyšší mzdu vzdáti se nemůže, poněvadž dělnictvo považuje právo toto za právo na život, za kus lidské volnosti a sebeurčení, která se v žádném moderním průmyslovém závodě dělnictvu dosud nikdy neupřela.« Vida, že dělnictvo jest úmyslně mystifikováno, oznámil jsem jemu dne 12. prosince 1909 zvláštní vyhláškou, že zkrácení pracovní doby stalo se s mé strany dobrovolně, bez každé podmínky a že jsem bezpodmínečné zkrácení pracovní doby oznámil též c. k. okresnímu hejtmanství v Chrudimi jako úřadu živnostenskému. Přes toto sdělení přinesl orgán svazu »Obuvník« dne 19. prosince 1909 článek:

»Na konci trpělivosti«, ve kterém útočeno na mne nejprudším způsobem, lživými výmysly, a opět tvrzeno, že jsem povolil zkrácení pracovní doby tak, jak je důvěrník Šulc nepravdivě oznámil. Z důvodu toho viděl jsem se nucena původce těchto nepravd a tím vyvolaného štváčského hnutí důvěrníka Šulce dne 18. prosince 1909 z práce propustiti. Propuštění to vzali si někteří dělníci v tak zv. »čistírně« za záminku k zastavení práce a pod terrorem a za vedení soc. demokratů opustilo 21. prosince 1909 93 dělníků bez výpovědi nezákonně továrnu. Moje továrna na strojovou výrobu obuvi jest moderně zařízena, nejlepšími stroji opatřena a dělba práce tak provedena, že práce jednoho oddělení dělnictva jest závislá na práci oddělení druhého. Tím, že jedno celé oddělení dělníků stávku zahájilo, stala se výroba v ostatních odděleních technicky nemožnou a musel jsem celou výrobu zastaviti.

Oznámil jsem však v týž den dělnictvu, že s prací bude ihned zase započato, jakmile se stávkující dělníci z čistírny do práce vrátí. Nevyloučil jsem proto žádné dělníky z práce, jak bylo do veřejnosti hlásáno, nýbrž byl jsem nucen práci zastaviti a soc. dem. časopis »Východočeský Obzor« konstatoval sám, »že bez dělnictva z čistírny, kdež jest stávka, žádná práce není možná.« Místo, aby se stávkující do práce navrátili, zaslal mně svaz československých obuvníků dopis ze dne 24. prosince 1909, v kterém mně oznamuje požadavky dělnictva. Prvním požadavkem stanoveno uznání svazu československých obuvníků v Rakousku za jedině oprávněného zástupce dělnictva a byl jsem vyzván, abych s tímto sva-

zem vešel v jednání, ke kterému on své plnomocníky vyšle.

Zaměstnávám ve své továrně 500—600 dělníků a z těchto daleko více než dvě třetiny nejsou vůbec členy tohoto svazu. Uvedená většina náleží buď organisaci nár. sociální, neb křesť. sociální aneb nehlásí se k žádné organisaci. Ještě před dopisem svazu obdržel jsem od ostatního dělnictva, které dne 23. prosince 1909 schůzi konalo, přípis, v kterém dělnictvo to co nejrozhodněji proti tomu se ohrazuje, aby onen svaz uznán byl správou továrny za jediného zástupce všeho dělnictva a protest ten doložen slovy: »jelikož všude tam, kde požadavek ten uznán jest, vydáno jest dělnictvo jiného přesvědčení na pospas surovosti těchto lidí.« Hledím přísně k tomu, aby žádný dělník v mé továrně nebyl donucován ku přístupu k té které organisaci; vážím si schopného a svědomitého dělníka stejně bez ohledu na jeho příslušnost k nějaké organisaci a přeji mu úplnou volnost jeho přesvědčení. Příčí se mně každé znásilňování v tomto ohledu jak se strany továrníka tak i se strany soudruhů dělnických. Nemohl jsem proto jednati se zástupci svazu, jak mně v onom dopisu bylo nabízeno a když mne dne 27. prosince 1909 předseda svazu říšský poslanec pan V. Johanis navštívil, podal jsem mu poctivě a otevřeně všechna jím žádaná vysvětlení. Zamítl jsem požadavek uznání svazu, který pak ohledně svých členů stávku proklamoval. Ostatní dělnictvo, tvořící velkou většinu, žádalo však, aby s prací opět započato bylo, a prohlásilo, aby výrobu umožnilo, že bude konati i ty práce, které dosud nekonalo. Rozhodnutí dělnictva ku práci ochotného zodpovědělo se strany soc. demokratů nejvášnivějšími útoky, štváčskými letáky, nejhorším hanobením, křivými nařknutími a pod. Když jsem pak za souhlasu dělnictva ku práci ochotného veřejnou vyhláškou oznámil, že dnem 3. ledna 1910 s prací opět započato bude a vyzval veškeré dělnictvo k nastoupení práce, bylo stávkujícími soc. demokraty na nárožích plakáty vyhlášeno, že se pracovati nebude a nesmí, bylo použito smělých vyhrůžek a hlásáno, že se dne 3. ledna 1910 pracovati nebude, jinak že tovární píšťala v závodě odhouká umíráček poslednímu zoufalému odporu proti požadavkům dělnictva.

Poněvadž pak také soukromě bylo dělnictvu vyhrožováno násilím, půjde-li do práce, bylo c. k. okr. hejt-

manství nuceno k ochraně dělnictva, nikoliv k ochraně mé továrny, povolati do Chrudimi větší počet četnictva, když městská policie nemá dostatečný počet mužstva, aby mohla v případě potřeby poskytnouti dělníkům práci nastupujícím dostatečnou záštitu.

Předseda svazu říšský poslanec V. Johanis zaslal pak rakouské společnosti na výrobu obuvnických strojů ve Vídni dne 1. ledna 1910 telegram tohoto znění: »U Popra v Chrudimi stávka, montéry sem neposílejte! Johanis, poslanec.« Úmysl tohoto telegramu byl jasný; montéři měli zaučovati nové dělníky při práci strojové a tomu mělo býti třeba úskokem zabráněno.

Rakouská společnost na výrobu strojů ovšem svémocného diktátu p. Johanise neuposlechla a do Chrudimi dostatečný počet montérů poslala! Dnem 8. ledna 1910 vzdor všemu vyhrožovanému násilí nastoupilo do práce 840 dělníků, dříve již u mne zaměstnaných a v několika dnech přihlásilo se na 100 nových dělníků, přes to, že soc. dem. časopisy den za dnem hlásaly zákaz, že se nikdo u mne o práci ucházeti nesmí! Choval jsem se ku svému dělnictvu vždy jako muž a továrník moderních, svobodomyslných názorů, sociální slušnosti a lidskosti, vždy spravedlivě a ochotně; bylo mně proto líto mnohých velice dobrých dělníků a jejich rodin a chtěl jsem umožniti jim návrat do práce. Učinil jsem proto ještě jeden pokus a oznámil jsem vyhláškou, že jsem ochoten stávkující do práce přijati, přihlásí-li se do 10. ledna 1910; jinak že by musili všichni stávkující býti propuštěni a že by jim pracovní knížky vráceny byly.

Svaz na moje vyzvání opětně plakáty prohlásil »že se v mé továrně nebude dělat, že práce bude zastavena v celém závodě.«

Avšak snaha jeho a hrozby zůstaly marnými! V práci tovární nepřetržitě pokračováno a dělníci, kteří v určený čas práci nenastoupili, byli z práce propuštěni a pracovní knížky jim vydány a tím vlastně stávka skončena. Když takto nedovedli t. zv. vůdcové dělnictva zlomiti odpor dělníků, s nimi nesouhlasících a odvrátiti je od další práce, tu rozpoután nový štvavý boj, jehož zbraní jest hanobení, osočování a nadávky a nároží chrudimská polepena plakáty v nichž soc. demokraté snesli všechnu zásobu nejpodlejšího obviňování a snižování pracujícího dělnictva.

Svaz československých obuvníků žádal potom po dvakráte o intervenci c. k. okresní hejtmanství v Chrudimi a městskou radu král. věn. města Chrudimi s výzvou, abych s ním ve příčině propuštěných dělníků vyjednával, což jsem po všem co předcházelo, musil odmítnouti. Prohlásil jsem však ochotu, že z práce propuštěné dělníky opět přijmu beze vší cizí intervence a poukázal jsem k tomu, že přijímám stále nové dělníky, takže mně pak nebude možno vůbec nikoho z propuštěných dělníků přijati, když počet bude úplný. Totéž sdělil jsem s říšským poslancem p. drem Soukupem, když mne navštívil a o dalších opatřeních ve příčině dělnictva mimo továrnu stojícího se mnou jednati chtěl.

Ač v soc. dem. časopisech stále prohlašováno, že stávka v mé továrně nezměněně v plném rozsahu trvá, přece zdejší sociálně demokratický vůdce B. Pavlát, správce okresní nemocenské pokladny — tedy úřadník, jehož povinností jest zastupovati nestranně zájmy všech dělníků — poslal některým továrnám na obuv dopis ze dne 12. ledna 1910, v němž doporučuje do zaměstnání mnou propuštěné dělníky, dokládaje: »že ti, kteří se do práce nevrátili, vůbec více u mne práci nastoupiti nechtějí a tím že odpadá závazek konkurenčních firem, že tyto dělnictvo ve mzdovém sporu stojící do závodu vzíti nesmějí, pokud spor urovnán není.«

Aby pak propuštění dělníci u mne do práce přihlásiti se nemohli, byly jim pracovní knížky od Svazu odebrány a v dělnickém domě uloženy!

Přes to však hlásí se u mne značný počet těchto dělníků, abych je bez pracovních knížek přijal a udávají, že jsou ochotni pracovati za stejných podmínek jako dříve. Vždyť dle vylíčeného nešlo o žádný mzdový spor a účelem stávky bylo, vymoci uznání Svazu sociálně-demokratického za jediného zástupce všeho dělnictva a donutiti terrorem ostatní dělníky, aby se stali členy tohoto Svazu.

Svaz tedy dne 12. ledna 1910 oficiálně prohlašoval, že stávka je skončena a že propuštění dělníci do práce nenastoupí a přece znovu a znovu žádal o intervenci a plakáty oznamoval, dne 13. ledna 1910, že se dělníci do práce vrátí, až jeho požadavky budou splněny. Aby pak občanstvo král. věn. města Chrudimi bylo o pravém stavu věci informováno, svolala organisace národně sociální veřejnou schůzi do Sokolovny na den 14. ledna

1910, ve které za ohromné účasti všech tříd obecenstva všechna lživá a tendenční tvrzení s druhé stany pronášená byla náležitě objasněna a vyvrácena. Všechny zde uvedené okolnosti jsou přesně dle pravdy vylíčeny a mohou písemnými doklady býti prokázány.

Nicméně «Právo Lidu« v úvodním článku ze dne 19. ledna 1910 opakuje nepravdy vyvrácené a znovu v každém čísle podniká vášnivé útoky proti mně.

V »Právu Lidu«, ve »Východočeském Obzoru« a jiných sociálně-demokraticky inspirovaných časopisech uchopeno se taktiky jiné, ke které by se žádný slušný člověk nesnížil a která každému soudnému čtenáři na prvý pohled je směšnou. Tvrzeno jest den jak den, že u mne zaměstnaní dělníci jsou k řádné práci nezpůsobilí, že práce se kazí, že zákazníci nemohou výrobků mých potřebovati, že vědomě podvádím a mystifikuji veřejnost, abych úpadek výroby zakrýti mohl. Všechna tato tvrzení jsou bídnou pomluvou a lží, zlomyslným výmyslem, na němž není ani slova pravdy.

Pisatelé těchto článků dobře vědí, že výroba obuvi v mé továrně trvá 4—6 týdnů nežli obuv jest úplně hotova a může zákazníkům býti zaslána, že jakost materiálu a dokonalost práce strojové zůstává výměnou dělnictva netknuta a že o nejrychlejší vyškolení při obsluze strojů jest mnou postaráno. Vrcholem štváčství proti mně prováděného jest článek v »Právu Lidu« ze dne 21. ledna 1910, v němž jest uvedeno, »že obuv firmy mé nese značku F. L. P.« a že bude dobře, když odběratelé zdrží se nákupu této obuvi po tak dlouho, až se s dělnictvnm vyrovnám«. Prohlašuji, že zaměstnávám nyní ve své továrně 470 dělníků úplně schopných a dovedných, že výrobky mé světového jména požívající jsou stejně výtečné jakosti jako dříve, a že celý běh mé výroby tovární i mého obchodu s celým svým odbytem na stálé zákazníky tuzemské i exportní jde nerušen a v dokonalé své hodnotě zachován beze vší závady dále.

Tyto útoky jsou posledními záchvěvy utrpěné porážky: Dělnictvo jest denně proti mně štváno a namlouvá se mu, že nesmí do práce nastoupiti bez splnění sociálně demokratickým svazem mně diktovaných podmínek a za tím předseda svazu p. Johanis dostavil se dne 23. ledna 1910 ku předsedovi svazu továrníků na obuv a žádal ho, aby intervenoval u mne za tím účelem,

aby propuštění dělníci za starých podmínek do práce nastoupiti mohli!! To jest dokument úplné porážky svazu, který se žádnou zlobou zakrýti nedá.

Všechna tato pravda jest dělnictvu mimo továrnu stojícímu zamlčována a pravý opak toho tvrzen a tím vzata dělnictvu možnost, aby se do práce přihlásilo dříve než všechna místa novým dělnictvem budou obsazena. Proč předseda soc. dem. svazu poslanec p. Johanis stále se namáhá a dovolává intervence u politických a samosprávných úřadů, živnostenského inspektorátu, svazu továrníků obuvi, abych s ním jednal o přijetí dělnictva?

Činí tak, poněvadž vidí, že on a t. zv. vůdcové dělnictva Pavlát, Král, Vácha celou řadu rodin připravili o chléb! Sociální demokracie, která nemá nacionalismus na svém praporu, chápe se poslední zbraně proti mně a vytýká, že jsem z rodu německého! . .

Žiji po dvacet roků uprostřed občanstva chrudimského, které mohlo poznati mě a mé snahy a dovolávám se jeho úsudku, jak snáším se s národem, v jehož středu žiji a jakým jsem příznivcem jeho snah kulturních a humanitních podniků.

Na konec uvádím — ne jako výčitku, ale jako charakteristickou okolnost pro osobní útoky na mne činěné: když nejvášnivěji jsem byl osobně napaden, tu titíž předáci strany sociálně demokratické v Chrudimi vlastnoručním dopisem ze dne 12. ledna 1910 ucházeli se u mne o peněžitý příspěvek pro fond jimi zřizovaný a když chrudimští sociální demokraté počali se stavbou svého dělnického domu, žádali ode mne na stavbu peněžitý příspěvek a ochotně ode mne přijali 1000 korun.

Vím, že od časopisů soc. demokratických budu pro toto své ohrazení nadále pranýřován, ale prohlašuji, že bych pokládal pod svoji důstojnost, abych na nové útoky odpovídal a to tím více, poněvadž moje věcné opravy neúplně uveřejňovány jsou. Měl jsem za svoji občanskou povinnost tolik uvésti na svědectví pravdy a správnou informaci české veřejnosti.

Na to přineslo »Právo Lidu« 2. února 1910 tento článek.

F. L. Popper, továrník obuvi v Chrudimě, je z oněch zpupných kapitalistů, kteří mní se býti neomezenými pány nad životy a smrtí dělníků, kteří jsou dle něj sice povinni nésti všechno risiko se strojní výrobou kapitali-

stickou spojeně, ale běda jim, opováží-li se jen hlesnout o svém právu na život a na vzdělání. O spoluužívání vymožeností strojní techniky ani nemluvě. F. L. Popper má peněži svými z dělníků vydřenými tolik moci, že si jenom poručí a všichni mu ihned přikvačí na pomoc, aby mu pomáhali dorazit dělníka. Chrudimští měšťáci, jejich tisk, okresní hejtman Rebensteiger, žlutí národní dělníci a posledně i vezdy ctné redakce »Nár. Politiky« a »Nár. Listů« propůjčily za 500 K své sloupce německému kapitalistovi proti českým dělníkům sociálně demokratickým. »Nár. Politice« se nedivíme, je to orgán stávkokazů, jenž ze zásady už řemeslně přepadává české dělníky, octnou-li se kdy ve sporu s německým kapitalistou. Akcionáři tohoto nejmizernějšího listu česky psaného — mezi nimiž se nachází i bývalý ministr Bráf — se neptají, odkud čerpá své příjmy, ptají se vždy jen kolik jich je.

Ale u »Nár. Listů« to dnes přece jen poněkud překvapuje, že ještě nezmoudřely. Nechť vzpomínají, co z toho všeho měly, když prohlašovaly vyhlazovací boj českým sociálním demokratům, když zajásaly, že porážka českých horníků německými kapitalisty je vítězstvím české věci prvého řádu, anebo když r. 1900 nabádaly české agrárníky, aby vypovídali českou chudinu z obcí, aby jim nemusili přiznat právo domovské? Ptáme se jich zcela vážně, nechť nám řeknou, jak se jim odměnili za to jejich národní dělníci, agrárníci a němečtí kapitatisté? Nesmrtelně se blamovaly a sociální demokracií ani neotřásly, neřku-li aby ji byly povalily. Či jsou »Nár. Listy« už tolik na mizině, že nemohly odolat 500 K továrníka Poppra a otevřely mu za ně ochotně své sloupce? Je pravda, »Nár. Listy« jsou orgánem českého maloměšťáctva, jež se rádo opičí ve všem po německých kapitalistech, ale nechť nezapomínají, že právě to příčinou nezdarů mladočeské politiky, že dělávala politiku protilidovou, již složení českého národa trvale nesnese. Co medle praví továrník F. L. Popper z Chrudimě ve svém dlouhatánském zaslánu v »N. L.« a »N. P.«, kteréžto zasláno částečně otiskuje rozradostněně »Č. Slovo«?

Snaží se celou věc překroutit a dostat na vedlejší kolej, jakoby zde běželo o boj politický — žlutí národní dělníci zase prohlašují, že je to boj českých nacionálů proti sociálním demokratům — o boj dvou organisací. Když dostal boj na tuto platformu, pokrytecky hořekuje:

»Sociální demokracie, která nemá nacionalism na svém praporu, chápe se poslední zbraně proti mně a vytýká, že jsem z rodu německého!!« Na to pak pláče, jaká že se mu děje křivda, vždyť se snáší s národem, v jehož středu žije a dovolává se občanstva chrudimského, jakým prý je příznivcem jeho kulturních a humanitních podniků. O několik řádků níže však s vrozenou sobě noblesou vyčítá sociálním demokratům, že se u něj ucházeli o peněžitý příspěvek pro podpůrný fond, což on jako kapitalistický humanista arciť zamítnul. Dále běduje gentleman F. L. Popper, že r. 1907 přispěl sociálním demokratům na stavbu dělnického domu 1000 K, za což od nich doufal v naprostou poslušnost a upuštění od požadování vyšší mzdy. Zklamal se, dělníci od něj 1000 K vzali, ale za tři roky na to žádali přes to zvýšení mzdy, jež by jej stálo týdně nejméně 1000 K, do roka tedy asi 52.000 K. Popper se tedy přepočítal ve svých dělnících, myslil, že s nimi udělal dobrý kšeft, když jim dal 1000 K najednou pro vždy a oni zatím chtějí přece vyšší mzdy.

Milý p. Popper si počíná ve svém zaslánu jako ten, jenž sedě ve skleníku, hází kolem sebe kamením a pak běduje, že má skleník rozbitý. Ani nás nikdy nenapadlo, vytýkati p. Popprovi jeho německou národnost, ale když se sloučil s českými nacionály na potření sociálních demokratů a sám učinil z boje hospodářského boj nacionální, pak nechť si sám vinu připočítá, když jsme tuto falešnou hru před veřejností odhalili a řekli prostě pravdu. Opakujeme: p. F. L. Popper je nacionálním Němcem, vede všechnu správu továrny německy, korresponduje i s českými továrníky německy, ba nutí české dělníky své, aby přijímali a odváděli práci na německé »Lieferscheiny«, jimž žádný z nich nerozumí. Když prohlašovali přes všechno to žlutí národní dělníci, že v Chrudimě vypukl v továrně F. L. Poppra veliký národní boj proti českým sociálním demokratům, aby strhli šovinistické maloměšťáctvo české na svou stranu, musili jsme veřejnosti ukázati, jakou šalebnou hru s nimi ve spolku F. L. Popper provádí. Je-li p. Popper takovým příznivcem Čechů, proč mu národní dělníci ještě do nedávna vytloukali okna? Marně se snaží továrník Popper soudné veřejnosti namluvit, že boj měl jiné příčiny než hospodářské a jeho nezřízenou zpupnost kapitalistickou. V továrně F. L. Poppra v Chrudimě panují mnohem horší

poměry mzdové než v jiných továrnách obuvnických v tomto kraji. Odborný list »Obuvník« o tom napsal dne 19. prosince m. r.: »Káznicové provádění pracovního řádu, do všech krajností vypěstovaný špiclovský a donášečský systém, neomezená nadvláda nadřízených nad dělnictvem, nestrpění nejen odmluvy, ale ani sebevědomějšího pohledu anebo vzpřímení se, zkrátka řečeno, systém, jehož účelem bylo dělnictvo nadobro porobiti, učiniti je naprosto odvislým od vůle zaměstnavatele a ostatní správy závodu, vzíti mu sebevědomí, lidský cit, každýkoli pocit solidarity a to jen proto, aby nebylo schopno vzepříti se, až navlékán by mu byl tuhý otrocký chomout.«

Dělnictvo tedy pomýšlelo na zlepšení svého bídného a nedůstojného postavení. Konalo za tím účelem porady. Když se o tom doneslo továrníku Popperovi, chtěl tomu předejít. Již v r. 1907 slíbil dělníkům, že jim v nedaleké době zkrátí pracovní dobu. Nyní si na to vzpomenul a nabídnul dělnictvu zkrácení doby pracovní, ale vyslovil podmínku, že dělnictvo se za to vzdá oslavy 1. května a zvýšení mzdy. Důvěrníci sdělili úmysl Popperův dělnictvu, jež na veřejných schůzích v sobotu dne 4. prosince za účasti 280 a v úterý dne 7. prosince za účasti 458 dělníků a dělnic se v podstatě usnesli:

»Dělnictvo, zaměstnané u firmy F. L. Popper, továrna na obuv v Chrudimě, a shromážděné ve veřejné schůzi dne 4. prosince 1909, prohlašuje, že nabídku svého zaměstnavatele, zkrácení doby pracovní, vítalo a vzalo by s povděkem, kdyby byla dávána beze všech podmínek. Kladeným podmínkám, vzdáti se práva žádati vyšší mzdu a ustoupiti od klidu práce v den 1. května, dělnictvo podrobiti se nemůže a jestliže jsou tyto podmínky kladeny pro nabízené zkrácení pracovní doby, nemůžeme tuto úpravu při nejlepší vůli přijmouti . . . Žádáme: 1. Zvýšení mzdy. 2. Uznání 1. května za den klidu práce. 3. Uznáni organisace »Svazu československých obuvníků v Rakousku« za naši oprávněnou zástupkyni. Konečně prohlašujeme, že dělnictvo, má-li se zdarem domáhati se zlepšení svých poměrů, musí býti semknuto ve své organisaci, a zavazujeme se, pokud členy organisace »Svazu československých obuvníků v Rakousku« dosud nejsme, že bez odkladu se jimi staneme, a budeme působiti, aby i ostatní dělníci a dělnice tak učinili.«

Když toto usnesení sděleno Popprovi, suspendoval celý sbor důvěrníků dělnictva a nařídil nové volby. Přes všechen nátlak se mu nepodařilo prosaditi mezi 8 důvěrníky více než jednoho žlutého. To jej tolik pohněvalo, že si čtrnácte dnů po protestní schůzi dělnictva pojednou vzpomenul, že prý důvěrník soudr. Šulc nemluvil pravdu a propustil jej okamžitě z práce. Zatím vyjednával továrník Popper s vůdci žlutých, jejichž pražský výkonný výbor posílal k němu své zástupce oficielně vyjednávat o dodávání stávkokazů. Dělnici, kteří všechny tyto úskoky továrníka svého viděli, do krajní míry pobouřeni, zastavili práci v počtu 93 v oddělení, v němž soudr. Šulc byl důvěrnikem. Na to továrník vyloučil všechno ostatní dělnictvo z práce a továrnu zavřel. Ostatní události jsou tolik známy, že je netřeba opakovat. Tak se věci mají a ne jinak.

V továrně Popprově panují nejhorší poměry a chtěje dělníky úplně zkrušit a ještě více zotročit, nutil je, aby si zvolili jeho žluté stvůry důvěrníky, když se mu to nepodařilo, vyhodil jeho důvěrníka z práce, aby vyprovokoval stávku, by pomocí žlutých zrádců a okresního hejtmana Rebensteigera dostal do továrny povolnou láj, která by se vším byla spokojena.

Všechno ostatní, co v sáhodlouhém zaslánu žvaní Popper, není pravda, je to jenom obvyklé vykrucování, a překrucování, jímž má být umyt také hlavní jeho pomocník okresní hejtman Rebensteiger, jenž jako tchán továrního ředitele Žaby, bez jakéhokoli podnětu, povolal na ochranu továrníkovu — vlastně na zastrašení dělnictva — 80 četníků do Chrudimě. Chytá-li se továrník toho, že poslanci sociálně demokratičtí intervenovali ve prospěch urovnání sporu, stává se tím jen uboze směšným. Neboť tak činěno všude, a bude činěno i na dále, aniž by si tím někdo zadal. Stejně ubohým je tvrzení Popprova zaslána — psal je ředitel Žaba s advokátem — jakoby na schůzi národních sociálů, jež dle toho patrně svolána na jeho popud, v Sokolovně dne 14. ledna t. r. byla »všechna lživá a tendenční tvrzení s druhé strany — rozuměj sociálními demokraty — pronášená náležitě objasněna a vyvrácena«.

Hleďme ho, pana reservního lajtnanta, jakoby ho člověk vyříznul ze Sudermannovy »Cti«. Všechno, co on povídá, je svatou pravdou, co povídají ostatní, je lživé, bídnou pomluvou atd.

Že se konalo několik schůzí v Dělnickém domě, jimž obcovalo nepoměrně více lidí než v Sokolovně, a na těch že bylo licoměrné a zrádné jednání žlutých národních dělníků, stejné jako úskočné jednání Popprovo a jeho ředitele Žaby a neméně i zneužívání úřední moci okresního hejtmana Rebensteigra náležitě osvětleno, o tom ovšem jedině pravdomluvný továrník Popper ničeho nepovídá.

Jakým gentlemanem je vlastně továrník pan F. L. Popper, nejlépe vysvítá z hlavních jeho trumfů, jež proti soudruhům našim uvádí. Předáci strany sociálně demokratické v Chrudimi prý se vlastnoručním dopisem ze dne 12. ledna 1910 ucházeli u něj o peněžitý příspěvek pro fond jimi zřizovaný.

Věc se má prostě tak. Představenstvo okresní nemocenské pokladny usneslo se zříditi dle příkladu jiných pokladen, fond pro ty členy, kteří zákonnou podporu nemocenskou sice vyčerpali, ale jsouce dále nemocni, vydáni jsou největší bídě na pospas. Ředitel továrny Popprovy Žaba a mistr téže továrny Novák, kteří v pokladně zastupují zaměstnavatele, hlasovali pro zřízení tohoto fondu a také pro to, aby se pokladna obrátila na všechny závody a firmy, které k pokladně přináleží. Tento mimořádný podpůrný fond zřízen hlavně pro dělníky továrny Popprovy, kteří následkem špatných pracovních a mzdových poměrů tam panujících, podléhají velice nemocem. V továrně této onemocní týdně průměrně 30 dělníků chorobami plicními. Zjev tento je tak mimořádný, že si toho všimly i úřady a žádaly, aby zavedeno bylo šetření, proč právě v Popprově továrně v Chrudimi tolik dělníků onemocní plicními neduhy.

Druhá hrozitánská věc. Chrudimští sociální demokraté žádali od pana Poppra r. 1907 na stavbu svého Dělnického domu příspěvek a ochotně od něj přijali 1000 K. To je jediná věc, již pan Popper podává pravdivě. Ale co to má společného se stávkou v jeho továrně? Proč to sem přináší? Snad nemyslí, že tím si koupil dělníky na všechny časy a že nyní celá soudná veřejnost se proti nim postaví jako proti lidem věrolomným? Může být továrník opravdu tak hloupým? Jak se věci ve skutečnosti mají? Když soudruzi naši podnikli před třemi lety stavbu Dělnického domu, jímž mělo býti částečně odpomoženo i nouzi bytové, obrátili se na veřejnost, aby jim něčím přispěla. Vždyť dělnický dům je

nejlepší representační místností chrudimskou a slouží nejenom dělníkům, nýbrž celé veřejnosti. Hraje se v něm divadlo, divadelní společnosti do Chrudimi zavítavší by neměly kam jít, konají se zde veřejné přednášky atd. Továrník Popper poslal po svém továrním mistrovi a tehdejším předsedovi nemocenské pokladny okresní, Novákovi 1000 K na stavbu Dělnického domu a nežádal na tento obnos ani stvrzenku. Z toho nejlépe vysvítají ty korupční úmysly továrníkovy: pošle svého mistra s penězi, jež tento soukromě odevzdá jednotlivcům a nežádá ani stvrzenky! Za tři léta si na to vzpomene továrník a v domnění, že peníze se ďas ví kde octly, vyrazí s tím, jako s něčím, co by mohlo zkompromitovat druhé a ne jej samotného! Jen co je pravda, pan F. L. Popper je gentleman každým coulem!

Konečně ještě slovíčko o ukončení stávky. Když naverbovali panu Popprovi žlutí jeho spojenci asi 200 stávkokazů, prohlásil stávku za skončenou a rovněž tak oznámil místodržitelství do Prahy okresní hejtman Rebensteiger. Popper je místopředsedou Spolku továrníků obuvi pro Čechy, Moravu a Slezsko, jehož § 4. stanov určuje, že továrník musí oznámit, když u něj stávka zahájena, rovněž i to, je-li stávka ukončena. Popper ukončení stávky spolku dosud neoznámil, čímž znemožňuje dělníkům vyloučeným vstoupit jinam do práce. Má-li nyní dost a intelligentnějších dělníků než měl dříve, proč trvá na tom, aby bývalé dělníky jeho nikde nebrali? Chce se jim mstít za to, co sám spáchal? Tak jako klamal pan Popper své dělníky, tak klamal celou veřejnost, ba i své kollegy továrníky obuvi.

Je to věru čistá společnost a ještě čistší účele, jež sleduje, která se to v té Chrudimi sešla: Německý továrník ubíjí české dělníky za přísluhy vlasteneckého ředitele, žlutých nacionálů českých a okresního hejtmana. Maloměšťácká veřejnost chrudimská podařené koalici assistuje a »Národní Politika« a »Národní Listy« otevírajíce za pár zlaťáků své sloupce německému kapitalistovi dávají k tomu ke všemu své požehnání. Což ovšem vlastencům našim a jejich tisku nebude ani dost málo vadit, aby nebědovali, jak ti němečtí kapitalisté ubírají a utlačují ten český lid . . .

Málo kdy se stane, že socíni se pustí do žida, jak se tuto stalo židu Popprovi.

To je trest za to, když žid továrník neplatí dost výpalného socínům agitátorům. Kdyby byl žid Popper socínské důvěrníky podmazal, nebyl by měl s nimi tahanice. Zde se také jasně ukazuje konkurence červených socínů s národními sociály.

»Čech« přinesl 18. ledna tuto zprávu:

Ubíjení malého živnostnictva některými českými listy. Ubíjení to mohlo se velmi názorně viděti v nedělních listech. »Národní Listy« a »Národní Politika« přinesly v denních zprávách pod záhlavím: Velká manifestace pražského obuvnictva, v níž se uvedlo, že dne 17. ledna o půl 10. hodině dopolední pořádá se velká manifestace mistrů obuvnických z Prahy a okolí proti pověstným veletrhům obuvi, jakožto modernímu humbugu. Na schůzi pozváni byli všichni čeští poslanci. Úřady nepovolily nalepení nárožních plakátů, vyzývajících české obuvnictvo ke schůzi. A téhož dne — v neděli — oba zde jmenované listy v zadu v insertní části jako na výsměch přinesly na celé straně inserátovou plachtu, v níž obecenstvu doporučuje se veletrh obuvi mnichovohradišťské. Obrovské zásoby prvotřídní obuvi všeho druhu, za neslýchané sensačně nízké ceny. Jak se to rýmuje: v denních zprávách oznamuje se drobnou literou manifestace obuvníků a v zadu rozprostírá se inserátová plachta v obou jmenovaných listech. Žid v těch listech má vždycky přednost.

Týž list přinesl téhož dne zprávu o schůzi obuvnických mistrů.

Zájmový odbor obuvnický Zemské jednoty řemeslných a živnostenských společenstev v království Českém svolal na včerejší dopoledne schůzi obuvníků z Prahy a okolí do místností Řemeslnicko-živnostenské besedy v Praze-I., aby pozvedli varovného hlasu svého proti tak řečenému »veletrhu obuvi«, pořádanému skladem mnichovohradišťské továrny na obuv v Praze. — Účastenství interessentů bylo nezvyklé; dvorana přeplněna do posledního místečka, v chodbách tísnily se stejné zástupy a podobný vzhled měly i místnosti prvého patra. Přišli zaměstnavatelé i dělníci. Přes 2000 osob se dostavilo k hlučnému protestu proti rdousivému velkokapitálu pracujícímu přímo dryáčnickou reklamou i za pomoci části žurnalistiky.

Schůzi zahájil předseda odboru p. Huml, naznačiv účel schůze a přivítav přítomné. Za pražský magistrát

byli přítomni magistrátní sekretáři Vlk a dr. Brejcha. Dále dostavili se pp.: poslanci dr. Baxa, Jirousek, Johanis a Kratochvíl, pak obecní starší Ondřich. Omluvili se pp.: primátor dr. Groš a poslanec Čech, Krejčí a Němec, za Zemskou jednotu řemeslných a živnostenských společenstev tajemník Tvrzník. Zpravodajem byl předseda odboru pan Huml, za jehož obsažné řeči řídil schůzi místopředseda odboru p. Ledvina.

Zpravodaj ostře kritisoval nedostatečnost platného řádu živnostenského za hlučných projevů souhlasu celého shromáždění. Po zásluze ztepal také nesolidní velkokapitál, ošizující důvěřivé obecenstvo lomy skla, elektrickým světlem, různými cetkami, ano i hudbou, na úkor poctivých a zdatných živnostníků, kteří nemohou sahati k opravdu nestoudné reklamě. Případné pokuty nepomáhají, škůdce malého i středního živnostnictva, kteří s drzým čelem obcházejí zákon o výprodejích, dlužno trestati vězením. »Veletrh obuvi« objevuje se v Praze každého roku a tak hotový šmejd jde na dračku, poněvadž obecenstvo nemyslí. Pražská policie konfiskovala plakáty, jimiž veřejnost měla býti upozorněna na pravý stav věci! Řečník ukazoval párek botek, který »jindy« stál 18 K a »nyní« 12 K. Buď dříve šlo o lichvu nebo teď jedná se o — hlasy! — zlodějství a podvod... V organisaci jest síla. Jako soli potřebí jest už dávno zákona proti nekalé soutěži. Budeme se ho domáhati po případě i argumenty ulice, když povolaní činitelé jsou k odůvodněným požadavkům našim hluši. I žurnalistiky si vážíme; máť veliký význam, ale jsme toho soudu, že měl by se činiti rozdíl mezi inseráty a redakčními články, jež nesprávně tak často nyní zaujímají místo inserátů, poškozujíce citelně malé a střední živnostníky.

Po té schválena byla jednohlasně tato resoluce: My mistři obuvničtí na schůzi »Zájmového odboru obuvnického« dne 17. ledna 1910 v místnostech Řemeslnicko-živnostenské besedy v Praze shromáždění protestujeme s největším rozhořčením proti trpění tak zvaného »veletrhu obuvi«, pořádaného skladem Mnichovo-hradišťské továrny na obuv v Praze. Veletrh tento není ničím jiným nežli v jiné formě zakázaným prodejem, při čemž je obecenstvo klamáno tvrzením, že zboží veletržní je totéž, jako zboží, které se dříve prodávalo v ceně o 50 procent vyšší. Ve skutečnosti však se prodává veletrhem

zboží méně cenné, pro ‚veletrh' zvlášť vyrobené, po případě za levné ceny nakoupené. Protestujeme proti tomuto zlořádu, poškozujícímu nejen živnost obuvnickou, nýbrž i obecenstvo v největší míře a dovoláváme se vysoké c. k. vlády, jakož i všech vlivných činitelů, by bezodkladně učiněna byla přítrž zlořádům takovým vydáním zákona proti nekalé soutěži. Zemskou jednotu řemeslných a živnostenských společenstev v království Českém žádáme, aby s ostatními svazy živnostenskými a obchodnickými v Rakousku vhodným podáním k radě říšské vydání tohoto zákona na ochranu solidní výroby, obchodu, jakož i obecenstva uspíšila. Dále promluvili ještě pp. poslanci Dr. Baxa, Johanis a Jirousek, pak Martinec za organisaci národně sociálního dělnictva, Kopecký a Brejcha. Doslovem předsedy pana Humla schůze ukončena.

Po té celý průvod táhl ulicemi pražskými k radnici, kde do rukou starosty pana Dra Groše deputace odevzdala resoluci. Primátor vlídně deputaci přijal a přislíbil nejvydatnější ochranu maloživnostnictvu, pokud jest živnostenský úřad I. stolice ve směru tom příslušný. Táž resoluce byla též odevzdána na c. k. místodržitelství. V čele průvodu neseny žerdi s nápisem: Žádáme zákon proti nekalé soutěži!« Imposantní průvod budil všude pochopitelný rozruch a velikou pozornost. Tak začal boj pražských obuvníků při solidárním postupu dělnictva za existenci proti přehmatům a výstřelkům velkokapitálu, klamajícího obecenstvo, které pražským veletrhem obuvi jest nesmírně poškozováno v ohledu hospodářském, poněvadž hamižný velkokapitál nechce přec vyhazovati zadarmo časové zboží a dary zajisté také nemá v úmyslu na svou škodu zasypávati obecenstvo. Solidní práci středního stavu živnostenského čest!

»České Slovo« přineslo počátkem dubna 1910 tyto dvě zprávy:

Sociální demokraté a chrudimská stávka. Konečně na těžká obvinění promluvilo »Právo Lidu.« Za 500 K propůjčili prý v »Nár. Politice« a Nár. Listech« sloupce továrníkovi Popperovi proti českému dělnictvu Orgán Kudrnáčův pak dodává: »Nár. Politice« se nedivíme, je to orgán stávkokazů, jenž ze zásady už řemeslně přepadává české dělníky, octnou-li se kdy ve sporu s německým kapitalistou. Akcionáři tohoto nejmizernějšího listu česky psaného — mezi nimiž se nachází i bývalý ministr

Bráf — se neptají odkud čerpá své příjmy, ptají se vždy, kolik jich je.« Tak tedy soudí »Právo Lidu« o »Nár. Poliitce« — jaké však překvapení: Včerejší »Nár. Politika« uveřejňuje dlouhé zasláno sociálně demokratického »Svazu československých obuvníků v Rakousku«.« Zajímavé: Orgán stávkokazů a nejmizernější list česky psaný stal se orgánem sociálních demokratů, kteří současně co vedou boj proti »Nár. Politice« — uveřejňují v ní své projevy. Takové bezcharakternosti jsou schopni pouze sociální demokraté.

A teď k věci. Po sáhodlouhém povídání, při němž soudruzi tak uboze a hloupě lžou, (nár. sociálisté prohlašovali prý, že v Chrudimi vypukl národní boj — proti českým sociálním demokratům) činí »Právo Lidu« cynické doznání. Chrudimští sociální demokraté žádali od Poppera r. 1907 na stavbu svého dělnického domu příspěvek a ochotně od něho přijali 1000 K.« Co prý na tom ? Snad prý si nemyslel, že si za těch 1000 K je koupí? Nám ovšem ty ubohé knify neimponují. Soudruzi přiznávají, že nepovažují za nic nečestného nechati se vydržovati za peníze židovsko německých kapitalistů. Snad chtí naznačiti, že za 1000 K si je nikdo nekoupí. Kdyby tak Popper dal nových 1000 K, no to snad by se dalo již něco dělati. Charakteristické je další vypravování. Pan Popper dal prý oněch 1000 K bez stvrzenky. A »Právo Lidu« dodává: »Z toho nejlépe vysvítají ty korupční úmysly továrníkovy: pošle svého mistra s penězi, jež tento soukromě odevzdá jednotlivcům a nežádá ani stvrzenky.« Ano soudruzi, to je ta korupce, Vám byly známy korupční úmysly a vy jste těch 1000 K přijali bez stvrzenky. Za tři léta prý si továrník na to vzpomenul, snad prý v doměnce, že peníze ďas ví, kde se octly. A už zase září z Kudrnáčova orgánu radost. Jen si považte. Před třemi roky továrník dal jim 1000 K bez stvrzenky a ty peníze se neztratily. Ne to není k uvěření a proto věnuje tomu »Právo Lidu« veliký článek. — Člověk si odplivuje nad takovou sebrankou. Tolik bezcharakternosti marně byste hledali někde jinde. Pouze sestátněné »Národní Listy« pracující pro »positivní« politiku mají totožné názory o všem, v čem jsou peníze. Inu, kšeft je kšeft a proto ani slovíčkem nekárají sociální demokraty, ba naopak v redakční části opakováním všech argumentů z »Práva Lidu« snaží se ještě omlouvati.

Osudných 1000 korun. Poměrně malé překvapení, jaké bylo vyvoláno sdělením továrníka Poppera, že daroval soc. dem. 1000 K na dělnický dům, nejlépe svědčí o tom, jak veřejnost soudila o sociálních demokratech. Nikoho to nepřekvapilo, snad jedině ony naivní stoupence, kteří se to dověděli ze samotného »Práva Lidu.« Dnes nás soudruzi poučují o tom, že skutečně srovnává se s jejich ctí stavěti si dělnické domy za tisícové příspěvky židovskoněmeckých fabrikantů. Dělnický dům prý je v Chrudimi budovou veřejnou, kterou sociální demokraté propůjčují ochotně ke všem veřejným projevům a proto není žádným zločinem, když žádali veřejnost, aby něčím přispěla. To je klasická výmluva. Nás nejvíce zajímá přiznání, že soudruzi žádali veřejnost — čili že pan Popper nebyl první ani poslední, na kterého přišli soudruzi se svým prosíkem. To je ta dvojí morálka sociálně-demokratická. Ve stávkách a sporech nadávají měšťákům; bezcitní kapitalističtí otrokáři, cizopasníci, pijavice na těle lidském — a když jdou soudruzi fechtem, titulují onu kastu lidí slovy: »veřejnost.« Rozhodně kulhá porovnání se »Zlatou husou.« Řekli jsme již nesčíslněkráte, že stavba paláce »u Zlaté husy« je podnikem soukromým. A ptá-li se »Právo Lidu«, zač že staví se »Zlatá husa« — můžeme mu velmi pohodlně odpověděti: Račte nahlédnouti do starších čísel a dočtete se tam na haléř, odkud peníze pocházejí. Nenajdete tam však žádné »dary« ani nic, co by zavánělo korupcí. Směšné je tvrzení, že továrník F. L. Popper, když přijímá dělníka, předkládá to ku schválení nar. soc. důvěrníkovi. To jsou manýry sociálně demokratické. Ano. soc. demokraté dovedli tisíce existencí dělnických ničiti pro jích přesvědčení, a neštítili se ani vyvolati stávku přijal-li továrník národního socialistu do práce. My však toho nejsme schopni. Blábolení o černých sotních nechává nás klidnými. Vždyť lidé, kteří doznali se ku nejhorší korupci a nechávají se vydržovati milionáři — továrníky — nemohou se uraziti.

XXXIX. Budoucnost řemeslnictva.

Dr. Polák uveřejnil v N. Listech v červnu 1911 tyto názory. O vytlačování středního stavu živnostenského jako takového nemuže dnes býti v žádném případě mluveno a naopak sluší tvrditi, že proti mnohým

obtížím, o nichž chceme ještě hovořiti, střední stav svoji posici hájí a také pro budoucnost i v národním zájmu podporován, že si ji uhájí, třeba zakázkový mistr jednotlivec, kde se jedná o veliký a stálý odbyt, na volnosti svého hospodářského pohybu silně je tísněn. Ve mnohých případech a to nejenom tam, kde práce rukou lidských převládá, ale i na místech, kde motorické síly rozhodují, rozvíjí se střední řemeslník silně a to zejména tehdy, když jej změněné obecné poměry podporují.

Zde sluší uvésti na příklad instalatéry, umělé zámečníky, umělé cukráře, umělé sklenáře, kožešníky, knihaře a typografy. Z lokálně typických řemesel slušelo by se zde zmíniti o povznášení středního truhlářství na mnohých místech východních a jižních Čech. Odborná škola pro zpracování dřeva byla by na jihu velmi potřebnou. Také rukavičkářství se počíná zotavovati, což také platí o zbývajících granátnících v Praze.

Když tedy o zatlačování středního živnostnictva mluveno býti nemůže, nesmíme přece přehlédnouti, že jednotlivé předměty obchodní (na př. obilí, cukr, petrolej) střednímu obchodu se ztrácejí. Jednotlivé kategorie obchodu vsahují následkem podobných poměrů do jiných branší. Tak na př. zabývá se dříve samostatně kvetoucí výkroj kůže prodejem polotvarů a potřeb pro obuvníky. Až na jedinou výjimku (firma Novák v Praze) není v obvodu českém ani jediného obchodního domu a nelze proto u nás o vlivu této kategorie obchodu vůbec mluviti, nepřihlížíme-li k tomu, že existence většího počtu obchodních domů ve Vídni i v českých krajinách je prý poněkud pociťována.

Náběhy k vývoji obchodních domů také u nás ovšem jsou. Závody správkářské, pokud nepřihlížíme ke kvetoucím opravám strojů a kol, v české části země nepovstávají. Poměr mezi výrobou tovární a středním živnostnictvem počíná se vlídně upravovati, když i v těch případech, kde továrna do lokálního odbytu obecněji vsahá (obuv), její konkurence a zejména, když se jedná o odprodej větších partií, místy a v jednotlivých periodách od zákazkového mistra těžce se pociťuje.

V posledních dvou letech pozorovali jsme věc také v Praze (obuvníci, rukavičkáři).

I sféra středního kupce v branši potravinářské a v obchodě s chemickými výrobky bývá u nás z části

provázena továrnou. Tam, kde továrna pro řemeslo připravuje polotvary (zámečnictví, obuvnictví, stavebni truhlářství, kloboučnictví atd.) sužuje ovšem více a více sféru příslušného řemesla, nepoškozuje však střední živnostenský stav na existenci. Rychlá industrialisace české části země podporuje však velmi energicky vznik a sesilování středních živnostenských podniků a také jejich specialisaci. Mnohé z těchto závodů zaměstnávají se výhradně potřebami velkého průmyslu, na př. v jednotlivých oborech truhlářství (řemenové kotouče, provazníci). Mimo to je přítomnost velikého průmyslu pro mnohé střední řemeslníky, kteří mají dostatek potřebných osobních vlastností, napodobeníhodným a lákavým vzorem opravdu vyrůsti. Skutečně a s potěšením pozorujeme podobný vývoj v severovýchodních Čechách.

Tam, kde se jedná o větší a pravidelnější odbyt, povstává pro středního živnostníka spíše útok se strany konfekce, než se strany továrny a tomu v posledních letech zejména v oboru oděvním a truhlářském čeleno býti chce kooperativním spojením. S politováním však je, že zejména v oboru družstevních skladů nábytku při zakládání není potřebného systému a že z něho vyrůstá nerozumná konkurence těchto institucí a to zejména také proto, poněvadž rády uzavírají počet členů. To jsme viděli zejména v městech pražských, kde nastalo tříštění.

Domácký průmysl v jednotlivých směrech (na př. košikářství) jeví se býti protivníkem středního živnostníka a to zejména tehdy, když právě poklesem řemesla povstal. Při tom ovšem hned sluší připomenouti, že zmíněné zatlačování řemesla košikářského souvisí ještě také s nižším niveau této řemeslné kategorie.

Naproti tomu vidíme ve dvou případech a to ohledně perleťářů v Žirovnici, že řemeslo a třeba v prvním případě více jenom formálně, ztracené panství opětně si vydobývá.

Také v Třebechovicích domácké zámečnictví vyšinulo se na kvetoucí řemeslo. Neoprávněné provozování živností, jakož i konkurence zproletarisovaného řemeslnictva a trpasličí obchod překáží střednímu živnostníkovi zejména ve hlavním městě velmi (na př. truhláři, malíři pokojů, rukavičkáři, čalouníci atd.).

I když vysoký tlak stavebního podnikatelství se místy nadceňuje, nesmí se přece přehlédnouti, že na př. instalatéři, stavební truhláři, stavební zámečníci, natěrači atd.

již vyplývajícím z poměrů těchto podřízením v městech, kde jeví se značnější stavební ruch, velmi trpí a že se nesmí zapomenouti na leckdy velmi značné ztráty, o jejichž zákonné znemožnění se právě namáháme. V Praze a ve všech městech, kde jsou zastavárny, stěžují si živnostníci šmahem a ovšem zejména zlatníci, na jejich škodlivý vliv proti solidnímu živnostníkovi. Naříkají-li řemeslníci na to, že jim v důsledcích § 38. bere obchodnictvo vlastní půdu pod nohama, čemuž ovšem v povšechných případech tak není, nesmíme, aniž bychom se chtěli pouštěti do další kritiky těchto známých poměrů, zapomenouti, že zase kupci pod tlakem § 37. do jisté míry trpí. Výroba prádla, krajek atd. bývá často jenom zastřeným obchodem. Také větší krejčí, sedláři, deštníkáři, kloboučníci atd. bývají vlastně obchodníky s velikým kruhem zákazníků. Zde patří se zmíniti také o vlivu § 37. na vzájemné poměry truhlářů, natěračů, sklenářů a zámečníků.

Pokud střední živnostnictvo zúčastněno je na exportu, nedá se ani přibližně vyšetřiti. Na každý způsob je toto účastnictví mnohem větší, než se obecně za to má. Zde zmíniti se sluší také o povznesení exportu rukavic a granátového zboží. Zajímavo je, že zbylí výrobci granátového zboží v Praze vyvážejí bez spolupůsobení sprostředkovatelů.

Velmi důležitým oborem středostavovského vývozu je české zboží uzené a zejména pražská kýta. Zde si uzenáři stěžují, že export sekaného masa do Němec je zakázán, čemuž obráceně tak není. Mnoho středních vývozců povstalo ve východních Čechách (zboží kožené, řemeny, řetězy, pípy atd.). Obecně sluší litovati, že střední živnostník rozhodne se jinam velmi obtížně k zavedení nového exportu. Zde by bylo systematické poučování, na němž se ovšem především musí zúčastniti exportní spolky, velmi na místě.

Pod ochranou zúčastněných ministerstev zamýšlí české obchodní museum v jihoslovanských zemích uspořádati vzorné výstavky a zavésti poučné vyjížďky do těchto krajin exportních.

Pod vlivem přívozu uherské mouky, pokud se týče pod ochranou prvního respiria nastal vysoký technický povznes našich středních mlýnů. Velmi neblahy vliv na hospodářské postavení středního živnostnictva vykonává ustanovování podřízených mistrů v zemědělství, fabri-

kách, u obcí a v obchodě. Rozšíření průkazu způsobilosti podmiňuje využitkování odborníků cestou veřejných společností. Jednáť se právě v těchto případech o větší a přesně platící zákazníky, kteří by jinak zrovna na silnější střední stav byli by poukázáni, a kteří se mu tímto způsobem ztrácejí. Případy dotyčné jsou obecně známy a stačilo by jenom připomenouti, že Zemská jednota podkovářů a kovářů právě na základě podrobného dotazníku podniká sčítání těchto podřízených závodů. Tomuto příkladu bude následovati také povstávající organisace českých kolářů. Tam, kde běží o závody, které se jeví jako podružné podniky zemědělské, pociťuje se zákonem podmíněné jiné řízení v příčině schvalování provozoven velmi nespravedlivým a zejména proto, poněvadž ustanovení kovářů atd. stojí také úplně mimo rámec povinné organisace stavovské. Úprava těchto poměrů cestou zákonodárnou byla by velmi žádoucí. O skutečném velikém obchodu můžeme právem tvrditi, že podporuje střední živnostenský stav a že nepůsobí tísnivě. Poněkud jinak je tomu v oborech, kde veliké banky vytlačují veliký obchod, cirkulaci jednotlivých předmětů obchodních se snaží monopolisovati a podmínky platební znenáhla zostřují. V příkrém odporu ke střednímu kupci stojí ovšem veliký detailista, který právě v našem českém obchodu o trpasličí obchody se opíraje i velikému obchodu je nepříjemným a sám rád se za veliký obchod vydává. Zde je naléhavá potřeba vyjasnění.

Následky svobody živnostenské, o nichž se ještě mnoho mluví, mají vzhledem na dnešní živnostenskou politiku i zákonodárství podřízenější význam.

Soukromý průmysl. Soustavný proud proti svobodě živnostenské v oboru zákonodárství, postupující snaha po zavádění řemeslných a koncesovaných živností s průkazem způsobilosti, ukazují velmi zajímavý následek v tom směru, že již téměř v zapomenutí vešlé živnosti prodejné a radikované začínají míti novou cenu. Sluší soudit, že v tom směru bude často nyní zavedeno příslušné řízení. Že to bude míti vliv na hospodářskou sílu a kreditovou schopnost dotčených živnostníků, rozumí se samo sebou. S postupujícím zodborněním společenstev byly posud jenom zřídka spojeny kompetenční spory v oboru oprávnění živnostenských. Zdá se, že se dostaví. Pokud se týče cenové politiky kartelů, o níž se na veřejnosti tolik mluví, musí se přesně rozeznávati její vliv

na středního kupce a její tlak na středního zákazkového mistra. Může se totiž v tomto směru právem tvrditi, že zmíněná politika cenová neškodí kupci, že jej dokonce cenou pro všecky stejnou a veřejnou diskusí k tomu nuti, aby správně kalkuloval a aby zvýšení přesunul na konsumenta. To se také kupectvu všude, kde se tak vážně zamýšlelo, opravdu podařilo. Výjimky, o nichž se často hovořívá (cukr), mají docela jinou a pochybnou příčinu, o níž není třeba se šířiti. Docela jinak působí cenová politika kartelů na střední výrobu, jejíž produkční náklady přirozeně zvyšuje a které mnohem tíže než u hotového výrobku přesunuty býti mohou na konsumenta.

Ký div, že tato a podobná zdražení surovin seřadila truhláře, hostinské a stavitele v Praze ke družstevní obraně a že také monopolistickými tendencemi způsobené stl čovaní cen koží a kostí přinutilo řezníky celé země ke kooperaci. Aukce koží osvědčují se dnes velmi dobře, a výsledky byly by ještě značnější, kdyby se umožnila pro družstva dotčená organisace vyššího řádu. Kde přemoc kartelu je přímo drtivou (železo), naříká se v řadách středních výrobců vždy více a více a i nedostatečnými prostředky snaží se duch svépomoci o potřebnou organisaci. Zde ovšem instruktor varoval. Nikoliv bursa, o jejímž škodlivém vlivu se tolik mluví, ale bursovní hra a hospodářským a ostatním závodovým poměrům daleko neodpovídající spekulace a zejména dlouhodobé dodávky smlouvy způsobily v řadách pekařů a mlynářů mnohou škodu. Také mezi kupci mluvilo se poslední dobou dosti o bursovních ztrátách. Snad to nebylo tak zlé. Čemu ani nikdo by nevěřil, zdá se, že u nás na škodu střední živnosti začíná opět růsti význam trhů. a to zejména ve východních Čechách. Poměr středního živnostníka a zejména kupce ke konsumnímu hnutí je velmi napiatým a poslední dobou bylo pozorovati zejména v západních Čechách v tom směru velmi čilou agitaci.

Je velmi pochopitelným, že když na příklad v Plzni konsumní spolky zřízenců c. k. státních drah a závodů Škodových mají 10.000 členů, že každé překročení stanov a zejména v oboru prodeje zboží nečlenům, přispívá silně ke zhoršení zmíněného poměru a to zejména také proto. poněvadž konservativní detailista se velmi těžce přizpůsobuje novým poměrům. Při známých a jistě velmi pochopitelných požadavcích živnostnictva zapomíná se

bohužel ovšem velmi často, že organisované dělnictvo na tomto poli je velmi nedůtklivým a že žádná zákonná ochrana, žádné administrativní stížení aneb zatížení berní na skutečných poměrech podstatného nezmění nic potud, pokud chrání ideu konsumního hnutí, družstevní věrnost členstva, často také politicky jednotného. Také stejné postavení konsumů a ostatním kupectvem, po kterém se dle mého soudu spravedlivě volá, nebude míti s hlediska kupců jenom stránky jasné. Zde pomoci může jenom záměnná organisace kupecká, působící také kooperativně a opírající se po případě o reformu družstevního práva, od níž občanstva konsumního hnutí v oblibě lidí je vlastně málo, smí se právem tvrditi, že postupující zušlechťování středního stavu živnostenského a zvláště také jeho družstevní hnutí tomuto stavu na poli hospodářském i pro budoucnost zachová převahu před konsumem.

Tím, co jsem ovšem vyslovil, nechtěl jsem nikterak podati kritiku pozoruhodného jinak hnutí konsumního. Mnohem vlídněji upraven je poměr ke družstevnictví zemědělskému, poněvadž v Čechách organisace vyššího řádu snaží se společný nákup omeziti skutečně na potřeby zemědělské výroby. Pokud byla disciplina v organisaci zemědělské slabší, což zejména podmíněno bylo příliš rychlým vývojem, bývaly stížnosti hlavně koloniálního odboru velmi časté a velmi hlasité. Často jsem a s úspěchem u Ústřední jednoty českých hospodářských společenstev intervenoval. Tam, kde se jedná o společné mlýny, pekárny atd., je poměr přirozeně napiatý. Soudím, že by bylo pro celou středostavovskou politiku státní velikou výhodou, kdyby při podpoře zemědělství a zvelebování tomto bylo více dohodové jednotnosti.

Pokud běží o skutečný střední živnostenský stav, nelze obecně mluviti o nekalé soutěži vzájemné a také případy skutečné podbídky z důvodů kalkulačních přicházejí zde poměrně zřídka.

Vzhledem na tuto skutečnost slušelo by také posouditi vývojovou schopnost § 114. živn. řádu.

Pokud ale běží o veřejné dodávky, je ovšem často konkurence zoufalá, jíž čeliti lze jenom výchovou a organisací. Zodbornění živnostenské organisace stavovské působí na hospodářský stav členstva a zejména středních stavů velmi příznivě. Vzpomeňme jenom kominíků, kde pokrok se velmi záhy dostavil a zejména také za pomoci

sborů autonomních. Stavovské organisace a zejména odborné povznášejí dobrou pověst jednotlivých členů v životě občanském, poskytují často zejména, kde jako tajemníky nebo komisary ustanoveni jsou právníci, pomoc právní, a hájí ve veřejnosti velmi energicky zájmy členstva. Vzpomeňme, kterak gremiální organisace hájila zájmů kupců proti vývozovým mlýnům a proti monopolistickým snahám v oboru petrolejovém.

Členy kapitálem silnými zjednala si česká gremiální organisace velkého vlivu v jednotlivých oborech industrie, pokud na ní střední kupec má zájem (cikorie, cukroví, kartonáže, sirky atd.) Při tom ovšem nelze přehlédnouti, že snahy po hospodářském povznesení a hospodářském pořádku, jichž nositeli jsou střední stavy, působí někdy tísnivě na spodní vrstvy členstva, které na hospodářském poli mívají přímo protichůdné zájmy (knihtiskaři na Plzeňsku). Pokud nejasná úprava § 114. živn. řádu dala podnět k obtížím, nehodlám blíže vyličovati na tomto místě, připomínám jenom, že se příliš přehlíželo v kruzích interesovaných, že pro věc jest rozhodnou volná úvaha úřadu. Jaký vliv vykoná v oboru hospodářském poslední organisační novela, nedá se posud obecně vysloviti.

Ocenění zákonů živnostenských. Patriarchální poměry středostavovské dílny a zejména v posledním pětiletí převrací vstup motorických sil na místa pouze ruce lidské po staletí vyhražená. Elektrické centrály, laciné benzinové motory, nassávací stroje jsou příčinou, proč snadno řemeslník napodobí vzor velkokapitalisty a také družstevních dílen strojních. A tento blahočinný vpád nových sil, nových pomocníků středních stavů byl by ještě intesivnějším, kdyby tu nebyla řada formálních i materielních povinností, které střední živnostnictvo před zavedením jich děsí. Schvalování závodu s komisionálními útratami, živnostenské inspekce, úrazové pojištění a konečně vyšší daně nebývají často jenom domnělými strašáky. To pozorovali jsme poslední dobou při pražských zlatnících, kde byla potřeba obecně stroje zavésti. Této ideji poslouží jistě počin Královéhradecké ústředny zřízením družstva pro nákup strojů jednotlivcům, který byl všemi komorami u nás přijat a fondem podporován. S politováním jest, že živnostenská korporace nepřekročila posud obecně rámec sociálně politických pokusů. Že družstevnictví posloužiti může především středním sta-

vům, rozumí se samo sebou, což je zejména nyní vidět ve kruzích kupeckých.

Stavební politika měst neodpovídá celkem potřebám středního či malého živnostnictva. Není sice nedostatek krámů, je však nedostatek dílen a bytů. Se škodou jest, že bytová reforma nemůže proniknouti do kruhů živnostenských. V Praze a v Králové Hradci počínají napomáhati správy obecní. Z důvodů hospodářských není poslední dobou žádného posunovaní stanovišť středních živnostníků. Vlivem korporací uměleckých podmíněné vystěhování některých obchodů ze vsi do měst je věcí odbytou a také zvýšená míra živností posun některých živností na venek (holiči, řezníci) provedla již dříve. Přísnější provádění zákonů o nedělním klidu, zavírání krámů a jiných zákonů ochranných v městech byla prý pohnutkou vystěhování na venkov ještě v posledních letech. Následkem národních a politických poměrů podmíněný posun byl docela nepatrný.

Jenom v jednom případě nastala pozoruhodnější změna a to pokud běží o tak zvanou Jabloneckou industrii sklářskou a zejména pokud běží o kroužkaře, která se do jižnějších českých okresů i potom, když similiseři byli prohlášeni za řemeslo, patrně za lacinějšími silami pracovními a za ostatními příhodnými poměry stěhuje.

Vzdělavací povznesení právě tohoto oboru v zájmu celku, který za hranicemi musí jednotně vystupovati, jest velmi potřebným. Zde jsou pozoruhodnými snahy po zřízení odborné školy v Železném Brodě. Zákonem odůvodněné výprodeje a aukce neškodí středním stavům, naproti tomu částečné odprodeje (bílý, žlutý týden) měly leckde zhoubný vliv na normální obchod sousedů. Také časté dražby jsou předmětem trvalých stížností. Na veřejných dodávkách je střední řemeslník velmi interesován. Pražská obec na příklad a zejména se svými závody znamená na tomto poli ohromného činitele.

Pokud běží o státní dodávky, měl zejména mobilisační rok pro náš střední stav značný význam. Připomenouti sluší, že střední kupec na veřejných dodávkách interesován není. Karakteristickým pro naše české poměry jest, že střední živnostník má dost kapitálu i úvěru. Stížnosti, které v tomto směru slýcháme, týkají se nižších vrstev živnostenských a mají ovšem stlačováním cen a kažením poměrů odbytových jistě potom také neblahý vliv na střední stav. Na některých místech přílišnost

úvěru vedla dokonce k nezřízené spekulaci a ke ztrátám. — Jen z důvodů místních má i střední stav někdy nedostatek úvěru. O sociálně politických pokusech v příčině stavovského úvěru živnostenského bude promluveno jindy. Vzestup obecného blahobytu měl přirozeně velmi dalekosáhlý vliv na střední stav, naproti čemuž přírůstek obyvatelstva převažován je snahou po samostatnosti. V jednom směru nastal následek opačný. Pokud byla krise zemědělská, pozorovali jsme, že synové menších i větších rolníků rádi věnovali se řemeslu i obchodu, čímž ovšem oběma těmto povoláním nastával přírostek kapitálu. Co krise přešla, vyschl úplně pramen tohoto velmi sympatického dorostu.

Pokud se týče živnostenského dorostu vůbec, možno vzhledem na potřebu stavu samotného tvrditi, že počet hlásících se učňů je dostatečným. Jinak má se věc, pokud se týče obecného vzdělání jeho a z důvodů hospodářských pro budoucnost předpokládané kapitálové síly. Pokud běží specielně o středního živnostníka, kde ubytování učňů činí mnohé obtíže, bývá často nedostatek učňů. Pokud pak jedná se specielně o obchody, týká se věc zejména drogistů, což snad s obvyklou delší učební dobou souvisí. V jednotlivých branžích podle zpráv živnostenské inspekce je postavení učňů málo příznivé: poměry tyto lepší se však konstantně. Zemský výbor, podporován správou školní, postupující organisací a také dělnictvem, zamýšlí právě energicky vsáhnouti do přiměřeného sprostředkování učňů.

Snad za zmínku stojí, že právě materiál dobrý odchází nám do Vídně a částečně také do německé části Čech. Pokud běží o počet pomocnictva, neměly v tom směru střední stavy posud žádných obtíží a poměry pomocnické, pokud nehledíme k pomocnictvu obchodnímu, kde ovšem třeba by bylo různých přechodných ustanovení, upravují se pravidelně jednotlivými smlouvami. Smluv kolektivních mimo pražské město u nás celkem není. Náběhy pro ně tu ovšem jsou. O specialisaci středostavovského pomocnictva celkem posud mluveno býti nemůže. Výjimku činí jenom ty obory, které pracují pro velký průmysl. U živností obchodních je specialisace pomocnictva koloniálního, železářského a střižního. Při některých oborech, jako u knihkupců a drogistů je specialisace samozřejmou potřebou. Zejména střední živnostnictvo stěžuje si na nedostatečné vyškolení pomocnictva

a tvrdí se, že opravdu dobrý pracovník jenom těžce může býti získán. Tento stav souvisí evidentně s poměry, které způsobují vystěhování výborných sil pracovních do ciziny a velikých měst. Technické zvelebování živností způsobuje v posledních letech na tomto poli převrat velmi potěšitelný (knihaři, truhláři, zlatníci, umělí zámečníci atd.). — Stávky a výluky jsou zjevem řidším. Jenom v Praze, v Plzni a v Budějovicích byly obtížnější případy rázu obecného. (Pekaři, truhláři, malíři pokojů, litografové, natěrači a tesaři.) O přítomných poměrech tu nemluvím. Zajímavo jest, že živnostenské pomocnictvo ze značné části nepatří do řad organisovaného dělnictva. Živnostníci sami zakládají v poslední době ochranné svazy. Nikoliv ochranné zákonodárství samo, ale jeho v očích mnohých živnostníků rychlý rozvoj a tím podmíněné úsilí nejslabších vrstev živnostnictva, nákladům jeho uniknouti, způsobuje v jednotlivých případech určitou obtíž solidnímu střednímu stavu, který často nese celý náklad a nepřesunuje část jeho na pomocnictvo. Jako v celém našem národě, tak i v živnostnictvu potřeba pojišťování jenom pomalu proniká. Jenom mezi kupci je pojišťování životní velmi rozšířeno a i v některých živnostech výrobních potkáváme se s pojištěním proti povinnému ručení.

Za zmínku stojí velkolepý sociálně politický pokus v rámci zemského pojišťovacího fondu císaře Františka Josefa I. Na tomto poli zdůrazniti sluší i snahy naší Zaručovací banky. Pokud vzdělavacího zvelebování živností se týče, sluší s politováním konstatovati, že blahodárné jeho účinky střední stav posud nepociťuje proto, poněvadž většina návštěvníků škol jde za jinými cíli a často i do jiných oborů. Přímý úspěch vykazuje technické zvelebování živností a pokroky jeho na hospodářském poli a na sféře středního stavu jsou obecně patrny. Poplatní síla středního živnostnictva, kupce vyjímaje (Živanský) stoupá. Zdá se, že byl obchod poměrně značněji zatížen, než řemeslo. Laskavostí statistické kanceláře obchodní a průmyslové komory mohlo býti zjištěno, že v českých okresích země středního stavu živnostenského přibývá a že jeho hospodářská síla stoupá. Jak unésti se dala velmi často i věda, očekávajíc rozvoj opačný! Číselný přibytek vykazuje výjimku v oboru hostinství vlivem rozumné správy živnostenské. Tvrditi lze, že český živnostenský střední stav převyšuje patrně zemský prů-

měr, ale nedosahuje poměrů v říši německé. Z nejspodnějších vrstev živnostnictva má střední stav trvalý příliv a ztrácí ovšem méně v řadách oněch šťastných jednotlivců, kteří pomohli a pomáhají v zájmu celku novou, zdatnou českou velikou industrii budovat. Mohutným faktorem pro rozvoj středního stavu živnostenského, odkázaného především na místní odbyt, jest ohromnými hesly postupující velkolepá industrialisace české části země, která snad v jednotlivostech střednímu stavu i soutěž činí, ale tam, kde veliké továrny buduje v tisících či desetitisících zdatných rukou dělnických, přivábí mu velmi schopné odběratele. Ve mnohých případech, jak jsme se již zmínili, dala tato industrialisace novým středním závodům i existenční podmínky a zachránila dokonce již ztracené odbory, jako na příklad provazníky ve východních Čechách. A co na jedné straně pro živnostenský stav střední vykonala industrialisace, representuje pro něj úžasný povznes českého zemědělství a jeho industrialisace na straně druhé. Pokračující regulace a kanalisace a budoucí zdrže v údolích horských s tisíci a desetitisíci koňskými silami otevírají na našem poli nové, zářivé horizonty, daleké pole pro činnost komorou pražskou právě zakládaného ústavu pro podporu industrie a obchodu, jimiž se také našim středostavovským snahám, jak z přednášky viděno, upravuje schůdná cesta budoucí. Při tom nechci nezmíniti se o naší hospodářské popelce, o problému jihočeském, kterým dnes zanášejí se vynikající pracovníci domácí. Obecně a s pýchou můžeme tvrditi, že velkolepý problém našeho národohospodářského obrodu, jemuž Jeho Excellence pan ministr dr. Bráf svůj činorodý život zasvětil, i v naší otázce počíná býti šťastně řešen. Vzestup obecného blahobytu podmiňuje patrně nový rozkvět uměleckého řemesla a Praha, hlava království, vyrůstá v místo, zasvěcené více živnostenské výrobě, než sprostředkujícímu obchodu.

Státoobčanský význam živnostenské práce jakostní také v našich domácích snahách uplatňuje se znamenitě. A když i v národním a sociálním směru s požehnaným rozvojem a přirozeným rozvrstvováním českého lidu na všecky složky hospodářsky i kulturně silného národa střední stav živnostenský relativně ztrácí na vlivu ve vedoucích místech, pak jeho vnitřní posilování a jeho obecný sociální a hospodářský povznes jest mu za to jistě vítanou náhradou. Vliv středního živnostnictva jako

celku je v našem českém životě velmi mohutným a na tomto místě zdůrazniti jenom jest jeho účast v českých obchodních komorách a v městské samosprávě. Interes o stav živnostenský je dnes obecný a organisace jeho, vedená středním stavem, spěje jistě také v zájmu státním, národním i sociálním ke šťastné budoucnosti.

Pan Dr. Polák má náramně růžové názory o stavu řemeslnickém. Nápadno je, že uznává výprodeje za neškodné a svobodu řemesel také za neškodnou.

XXXX. Maloživnostenská a řemeslnická družstva úvěrní.

Národní Listy« přinesly 4. června 1911 tuto úvahu: Dne 18. května t. r. uveřejnily pardubické »Zájmy řemeslnictva a živnostnictva východočeského« ve svém prvém ročníku č. 1. článek »Maloživnostenská a řemeslnická družstva úvěrní«, ve kterémž uvádějí působnost těchto družstev úvěrních ve smyslu stručného vyňatku z brožury p. Emanuela Šmuclera a nabádají živnostnictvo a řemeslnictvo k hojnému zakládání těchto družstev.

Pisatel onoho článku neobyčejně vychvaluje »Raiffeisenky«, čili Kampeličky, které jedině zdárně prospívají na venkově jak rolnictvu tak i živnostnictvu, naříká na úvěrový nedostatek ve městech (snad proto, že tam nejsou Raiffeisenky?) Na to doznává pisatel, dle úryvku z brožury p. Šmuclera, že dnes peněžní úvěrnictví jest velice zdárně rozvinuto a v každém městě nalézá se záložna a spořitelna, ale staví hned proti tomu výtku, že prý jest také pravdou, že živnostník a řemeslník z celého tohoto rozsáhlého úvěrnictví nepatrných výhod požívá, poněvadž prý tyto ústavy zabývají se hlavně poskytováním zápůjček na reality, kterýchžto živnostník zpravidla nemá. Dále, že živnostník vzdor svému rozsáhlému zařízení své dílny, zásob suroviny a zboží v ceně tisíce obnášející, nedostane od peněžního ústavu ani 100 K zápůjčky. Kdyby tomu bylo tak, mohl by p. pisatelem kopírovaný neoprávněný nářek p. Em. Šmuclera se strany živnostnictva i veřejnosti za politováníhodný býti uznán. Tomu však není tak! Jest přímo naší povinností, abychom živnostnictvo a řemeslnictvo upozornili na to, aby nenechalo se jednostranně třebas na škodu vlastní, strannicky a v neprospěch svůj informovati, neb úmysl pisatele i p. Em. Šmuclera jest ten, aby živnost-

nictvo a řemeslnictvo neodůvodněně bez jakékoliv příčiny zanevřelo jedině na trvající již dlouhá léta působící ústavy, t. j. české záložny a spořitelny.

Není naším úmyslem nikterak brániti zřizování živnostenských družstev úvěrních, nýbrž naopak, kloníme se úplně k názoru Jednoty záložen v Praze, která praví, že nemá se klásti jich zakládání žádná překážka, ač nesouhlasí s veškerými podrobnostmi zásad. Hodlá-li však autor onoho článku povzbuditi živnostnictvo a řemeslnictvo k hojnému zakládání úvěrních družstev, nemáme k němu jiné prosby, než aby »s upřímným úmyslem« spravedlivě uvedl poměry tak, jak se mají, aby svým jednáním nezaslouženě nesnižoval záslužnou činnost českých záložen a spořitelen, které ve prospěch všech stavů bez rozdílu a dle toho i stavu živnostenského již velké dílo vykonaly a všechny stavy značně svojí činností povznesly. Proto přiložme sobě ruku k srdci a mluvme k sobě upřímně a otevřeně.

Jaký účel mají »Živnostenská družstva úvěrní. Účel trojí:

1. Nabádati svoje členy a příslušníky k šetrnosti a spořivosti.

2. Poskytovati přiměřený úvěr čili zápůjčky.

3. Podporovati zřizování živnostenských družstev nákupních, prodejních, strojních a výrobních.

Pokud se týká účelu prvého a druhého nemá živnostnictvo příčiny té nejmenší k zakládání úvěrních družstev z důvodu, že záložny a spořitelny svědomitě plní tyto oba účely v míře takové, že živnostenská družstva úvěrní ani při nejlepší vůli lépe je splniti nemohou. Pokud se týká účelu prvého, t. j. nabádání živnostnictva k šetrnosti a spořivosti, dovolujeme sobě živnostnictvo a řemeslnictvo podrobně seznámiti s činností záložen a spořitelen, a proto uvádíme, co všechno ve směru tomto záložny a spořitelny podnikají: Záložny a spořitelny snaží se všemožně získati si drobných vkladatelů co nejvíce, neboť ústavy tyto shledávají v nich prozatím haléřové neb korunové vkladatele a příznivce ústavu, dávají jim podklad výchovný, z nichž v pozdější době mají vychované malé kapitalisty a proto podporují drobné šetření zaváděním školních spořitelen, obdarují školní dítky vkladními knížkami s počátečními vklady, pořizují značným nákladem kovové pokladničky, střádanky, udělují drobným střádalům za účelem povzbuzení

ku větší šetrnosti i peněžité odměny zúročí tyto drobné vklady vyšším procentem, vydávají různé poučné spisy a letáky, kterýmiž nabádají veřejnost ku spořivosti atd. Z toho všeho je dosti zřejmo, že činnost prvého účelu jest u záložen a spořitelen tak rozsáhlá, že vyhovuje plně všem stavům bez rozdílů a záleží tudíž jen na živnostnictvu a řemeslnictvu, aby veškerých výhod plně se zúčastnilo. Jak v účelu prvém tak i druhém české záložny a spořitelny plně konají své poslání a veřejnosti vyhovují. Musíme rozhodně vyvrátiti názor autora onoho článku i p. Em. Šmuclera, že záložny hlavně zabývají se úvěry hypotekárními a že málo věnují se osobním úvěrům.

Každá záložna se snaží co nejvíce, aby svůj svěřený majetek umístila do zápůjček mobilních jako osobního úvěru, eskontu směnek, živnost. účtů a do směnečných zápůjček. Nářek »mnohých živnostníků a řemeslníků« jest bezdůvodný, neb jsou zpravidla vedle něho vždy zamlčeny a zatajeny jejich stinné stránky. Zcela trefně p. Ludvík, Faltýnek, účetní Občanské záložny z Vysokého Mýta ve ve své velmi účelné přednášce »Živnostenská družstva úvěrní a činnost českých záložen« na schůzi Pardubického odboru Jednoty úřadníků záložen v Praze, v Chocni dne 14. května t. r. přednesené, vystihl nedostatky a příčiny slabého úvěru maloživnostnictva a bylo by velmi účelným, kdyby s obsahem oné přednášky hlavně živnostnictvo bylo podrobně seznámeno. Hlavní důraz v úvěru maloživnostenském klade na to, že jest živnostnictvu nejvíce zapotřebí, aby v prvé řadě bylo náležitě obchodně vychováno, počínání jeho bylo vždy správné a přesné, platební povinnost dochvilná a pak aby též dovedlo samo sebe úvěruhodně oceniti a nedomáhalo se mnohdy požadavků nesplnitelných. Záložny mohou pěstovati živnostenské úvěry takové, kde poskytuje se jim alespoň přiměřené záruky za půjčený peníz. Bez dostatečné jistoty ani živnostenská družstva úvěrní živnostnictvu ničeho nepůjčí.

C. k. ministerstvo veřejných prací vydalo úvěrním družstvům »vzorné stanovy«, kteréž povolují poskytovati zápůjčky na dlužní úpisy nebo směnky a to zpravidla toliko »na zvláštní jistotu«!!! Tato jistota může býti dána závazkem jednoho nebo více ručitelů na dlužním úpise nebo směnce dlužníka, nebo zástavou cenných papírů, sirotčí jistoty požívajících. Nejdelší doba zápůjčky činí

zpravidla 6 měsíců, může se však zápůjčka nejdéle na tři roky prodloužiti, »ovšem na zvláštní zajištění a s podmínkou splacení ve lhůtách«. Jak z uvedeného zřejmo, nerozhazují živnost. družstva úvěrní tak hazardně ty peníze těm živnostníkům a shledáváme, že c. k. ministerstvo veřejných prací sešněrovalo čistě byrokraticky stanovy družstev tak, aby každá ztráta byla vyloučena.

Kdyby živnostnictvo s takovou zárukou a jistotou, jak jim vzorné stanovy družstev předpisují, ucházelo se u českých záložen o živnostenský úvěr, bude s otevřenou náručí přijato a bude nejvítanějším dlužníkem. Úvěr bude jemu beze všeho v hojné míře poskytován a za daleko výhodnějších podmínek jako u družstev živnostenských, z důvodů, že záložny vládnou velikými kapitály a hojnými fondy, což družstva úplně postrádají. Živnostník, který uchází se u českých záložen o přiměřený úvěr a jen trochu nějakou jistotou, zárukou jej podloží, zajisté neodchází ani jediný s nepořízenou, neboť záložny snaží se pokud možno každému co nejlépe vyhověti, šetříce při tom ovšem přiměřené jistoty za svěřený majetek.

Kdyby záložny provozovaly živnostenský úvěr tak, jak si jej »mnozí živnostníci přejí«, neměly by za krátko ani fondů, ani kapitálů.

Nebudeme prozatím otázku tuto podrobněji zde rozbírati, neboť Jednota úřadníků záložen v Praze pracuje na své publikaci, kterouž veškeré útoky v brožuře p. Em. Šmuclera proti záložnám uvedené, podrobně vyvrátí s náležitým odůvodněním. Prosíme však zatím, aby živnostnictvo a řemeslnictvo nedalo se strannickými boji a nesprávným líčením poměrů strhovati do nepřízně vůči českým záložnám a spořitelnám, vyčkalo chystané odpovědi a pak porovnalo rozdíl mezi činností a účelností »Živnostenských družstev úvěrních« a činností »Českých záložen a spořitelen«. Záložnám českým leží vždy na srdci zdar všech stavů a dle toho i stavu živnostenského, kterýž má za svůj dosavadní vzrůst a své povznesení vedle své stavovské organisace za podporu a přízeň jemu věnovanou i českým záložnám děkovati.

Má-li živnostnictvo a řemeslnictvo upřímný úmysl starati se o povznesení maloživnostenského úvěru, ať prostřednictvím svých organisací i jednotlivě navazuje větších styků s českými záložnami a může býti přesvěd-

čeno již předem, že dopracuje se lepších a větších výsledků, než nově zakládanými družstvy úvěrními.

Podotýkáme k tomu, že stesky na záložny se strany živnostnictva jsou staré. Zde je těžko dávati někomu vinu. Bude asi na obou stranách.

XXXXI. Sliby politických stran živnostnictvu o volbách.

List státoprávníků »Samostatnost« přinesl 2. června 1911 tuto úvahu. Nynější volby do poslanecké sněmovny rady říšské, ve kterých hlasy českých živnostníků budou namnoze rozhodovati o úspěchu té které kandidatury, jsou zajisté nejvhodnější příležitostí, která poskytnuta jest živnostnictvu, aby propagovalo svůj program a vyřklo zcela zřetelně a jasně co od kandidátů, kteří o přízeň jeho ve volbách se ucházejí, očekává a dožaduje.

»Zemská jednota řemeslných a živnosienských společenstev v král. Českém« spolu se »Zemským ústředním svazem řemeslnických a živnostenských besed, jednot a spolků« využila také skutečně této příležitosti a v ústředním svém orgánu tlumočí české veřejnosti souhrn svých tužeb a požadavků, jichž domáhání se pokládá touto dobou za nutné. Na prvém místě vytýčen je dávný, ale doposud vždy opomíjející požadavek po spravedlivém, početní síle a poplatnosti živnostnictva a obchodnictva odpovídajícím zastoupení v zákonodárných a poradních sborech; na radě říšské, na zem. sněmu, v obchodních a živnostenských komorách, jakož i v obecních zastupitelstvech a po řádném vybudování živnostenské a hospodářské organisace společenstevních a svazových zřízení (okresních jednot a sesíleni jednoty zemské) výrobních a hospodářských společenstev, dále vybudování samosprávy společenstev živnostenských, jakož i doplnění instituce společenstevních instruktorů odbornými silami či jich zřízení pro obvod jedné každé obchodní a živnostenské komory.

Od vlády a parlamentu očekává živnostnictvo úpravu živn. řádu v tom směru, by u živn. velkovýroby zaveden byl také průkaz způsobilosti, že bující nekalá soutěž v jakékoliv formě projevena bude přísně stíhána, že výstřelky kartelů, ringů, monopolů, trustů, které neblaze na stoupání cen suroviny působí a živnostníky stejně

jako konsumenty poškozují, zákonem se omezí; by nekalé stavební spekulace, které stavební řemesla poškozují, byly odstraněny, aby dále podomní obchod, kočovný obchod se zbožím a pod. obchod vůbec byl zamezen a tolikéž živn. práce řemeslníků byla skutečně oceněna a řádně placena. Živnostnictvo dožaduje se velké ochranné živnostenské politiky, zřízení a doplnění organisací, ochranu domácké výroby, ochrany obchodu proti cizozemsku zvláště oproti druhé polovině říše, reformy známkového zákona a zákona o ochranných značkách. Žádá úpravu obecního zřízení, která ku škodě poplatníků jako volební výsada dosud straší, zřízení nových obchodních a živnostenských komor a rozdělení jich na živnostenské a obchodní a zřízení samostatného ministerstva živností.

Dále dožaduje se práva na svobodné pracovní smlouvy, stejného práva a ochrany zaměstnavatelů a práce dárců, úpravu dodávkového řízení, práva přednostního u zástav a zájmů exekučních pro stavební živnostníky, ochrany při stávkách, výlukách, ohrožení výroby, dodávkách vojenských, osvobození dodavacích termínů v případech mobilisačních a válečných, úpravy koaličního zákona a stávkového řízení, zjednání přesného řádu stávkového, jaké stávají ve Švýcarsku a v jiných státech, by škody povstalé ze zastavení práce a výluk u živnostnictva byly zmírněny a hospodářské postavení tohoto stavu upraveno; účelné vybavení živnostenské zvelebovací služby, vybudování odborného živnostenského školství a doplnění jeho jak v praktickém, tak i theoretickém směru vzdělání, zajištění technického a obchodního pokračovacího školství a doplnění jeho mistrovskými kusy pro jednotlivé živnosti, jakož i rozšíření kočovného vyučování.

Přihlížejíc k podobné péči, projevované veřejnou správou k potřebám stavů jiných, trvá živnostnictvo na požadavku všebecného státního starobního, invalidního, vdovského a sirotčího pojištění, převod nemocenského pojištění na společenstevní organisace, při čemž by u okresních nemocenských pokladen jen oni zaměstnavatelé zůstali, kteří by ku jiné, zákonem povolené nemocenské pokladně nepříslušeli; současně vybudování úvěrní družstevní organisace a to společenstvy, zřízení svazových pokladen, ústřední společenstevní zemské pokladny (maloživnostenská banka) a jiných autonomních zřízení bla-

hočinných, čelících ku hospodářskému a humanitnímu prospěchu živnostnictva, jmenovitě pro případ úmrtí, úrazu, ztráty pohledávek atd., jakož i na úpravě dělnického úrazového pojištění v rámci sociálního pojištění, ale se současným zajištěním zastoupení živnostnictva ve správě úrazoven a to pojištění státního, při čemž by na příspěvcích bylo stejně účastno vedle živnostnictva i dělnictvo a stát, a sice každý jednou třetinou. Konečně žádá úpravu správní služby a současně připuštění práva společenstev na řízení, vyplývající z živnostenského řádu a úpravu daňového systému do základu; zrušení výdělkové daně a zavedení vzestupné daně z příjmů s odpovídajícím stoupáním do vyšší daňové třídy a zavedení nejnižší výdělkové daně pro chudší živnostnictvo.

Jak zachová se k těmto požadavkům nový parlament? Vyjde vstříc přáním a tužbám živnostnictva, či bude i v novém parlamentě hlas živnostnictva hlasem volajícího na poušti? V moci živnostnictva samého jest, aby o osudu svých požadavků spolurozhodlo, a sice svými hlasovacími lístky.

Dnes před volbami neodváží se ovšem žádný kandidát, a žádná politická strana, stavěti se vůči těmto požadavkům odmítavě. Ale otázkou je, potrvají-li sympatie, kterými oproti živnostnictvu na volebních provoláních tak mnozí kandidáti přímo hýří i přes volby a po volbách. A tu musí živnostnictvo souditi nejen dle slov, ale zejména dle skutků kandidáta celé strany, na jejíž program kandiduje.

Hned prvý bod programu dává živnostnictvu příležitost zkoumati porozumění různých stran pro jeho požadavky. Bude-li naše živnostnictvo po této stránce zkoumati ledví našich politických stran, tu shledá zajímavou skutečnost. Na kandidátní listině mladočesko-národně sociálního kartelu nalezne sice dva zástupce klubu ministerských pensistů, ale pouze jednoho obchodníka a jediného živnostníka, a to ještě tento jediný živnostník jde do volebního zápasu proti dosavadnímu poslanci-živnostníkovi.

Na kandidátní listině strany státoprávně pokrokové najdou naproti tomu naši živnostníci mimo řadu osvědčených již pracovníků v otázkách živnostenských z řad mimoživnostenských, ještě několik kandidátů skutečně živnostenských, živnostenskému stavu náležejících, kandidátů, pro jichž volbu vyslovily se dvě nejmohutnější

organisace živnostenské: Zemská jednota obchodních gremií a Ústř. jednota československého hostinství »Hostimil« a jichž volbu doporučuje konečně i sama samostatná strana živnostenská. Než jděme dále.

Může na př. živnostnictvo vážně očekávati, že strany mandátového kartelu postaví se proti výstřelkům kartelů, ringů, monopolů a trustů, když právě nejvýznačnější osobnosti strany mladočeské celým svým sociálním postavením nuceny jsou k politice zcela opačné. Nebo chce naše živnostnictvo věřiti předvolebním slibům strany národně sociální, té strany, která živnostnictvo ohrožuje aranžováním stávek a obchodnictvo ničí zakládáním konsumů a uvalováním boykotu? Předloží-li si naše živnostnictvo v den voleb tyto otázky, pak jistě samo nejlépe uzná, ku komu má míti důvěru a koho důvěrou svojí pověřiti nemůže. A dle toho bude také uvědomělý český živnostník a obchodník voliti.

Také zástupci Masaříkovců ucházeli se o přízeň živnostnictva o volbách. »Čas« přinesl 3. června řeč předáka Dr. Drtiny. Zpráva o tom zní takto:

Ve 24. volebním okresu kandiduje opět do říšské rady bývalý poslanec za tento okres prof. Frant. Drtina. Byly to už před čtyřmi roky zejména živnostníci, kteří svými hlasy přispěli k vítězství pokroku nad zpátečnictvím.

Tyto dny nastane nám opět povinnost rozhodovati v zájmu národa, koho máme vyslati na tak zodpovědné místo. Dříve než tak učiníme, všimněme si nejprve, jak prof. Drtina pro národ náš pracoval. Přehlížíme-li jeho činnost se stanoviska všenárodního, musíme býti v tomto směru naprosto uspokojeni. Drtinovi, ač poprvé vstupoval na parlamentní půdu neznám ve veřejném politickém životě, stačila krátká doba, aby si vzhledem ke svým vzácným vlastnostem dobyl plného respektu jako vážný národní bojovník na horké půdě vídeňské. Již způsob jeho kandidování, jakým se uváděl ve známost veřejnosti, byl nám přesvědčivou zárukou, že se seznamujeme s mužem, který se s veškerou vážností a zodpovědností chápe svého úkolu. Voličské schůze Drtinovy lišily se podstatně ode mnohých jiných schůzí svým výchovným pojetím. Drtina si přál, aby se stala voličská schůze pro občanstvo malým parlamentem, kde každý volič má uplatniti své plné právo jako státní občan. Kandidát má býti pozorně vyslechnut. Volič má o projevených názorech

každého kandidáta přemýšleti. Diskuse nechť se pak pohybuje ve věcných mezích. Styk voličstva s poslancem má býti stálý, aby voliči byli často informováni od svého poslance, co se v parlamentě projednává, a debatovati se má o všech důležitých otázkách, neboť nestačí, aby poslanec jen ve Vídni pracoval. Musí pracovati též doma mezi svými voliči a má býti od nich ve všech snahách pokrokových všemožně podporován. A Drtina již jako kandidát uskutečňoval na svých schůzích vše, co hlásal.

Jako poslanec pak prof. Drtina byl v neustálém styku se svými voliči. Co schůzí a přednášek uspořádal ve svém okresu mimo množství přednášek a schůzí menšinových, kulturních, školských a t. d. v král. Českém, ve Vídni a jinde! V parlamentě byl jedním z těch řečníků, kteří za plné účasti poslanců dovedou svými obsáhlými vědomostmi imponovat i nejzarytějším odpůrcům našeho národa. Drtinovo vystupování bylo sebevědomé a pokrokové a naplňovalo každého pilného pozorovatele jeho politické práce v parlamentě hrdostí a vědomím, že naše práva jsou hájena důstojně a s úspěchem.

Než posuďme, jak si prof. Drtina jako kandidát i poslanec všímal otázek živnostenských. Již při ohlašování Drtinových čistě živnostenských schůzí bylo naň útočeno jeho politickými nepřáteli (ne živnostníky), a říkalo a psalo se, »co že takový profesor může rozumět živnostenským otázkám a potřebám živnostenského stavu!« Ale poznalo se brzy, že svědomitý profesor může živnostnictvu více prospěti nežli nesvědomitý živnostník, neboť neovládá-li člověk dokonale některou stavovskou otázku, má-li však schopnosti a vůli obeznámiti se s ní důkladně, a koná-li něco s pravým pochopením pro ten který stav, pak zajisté splní to, co slíbil. A byl to právě poslanec Drtina, který se opravdově zabýval na schůzích živnostenských výkladem, jak nutno se starati o zvelebení různých živnostenských stavů. Prof. Drtina dnes ovládá živnostenskou otázku tak dokonale, jako málo který druhý poslanec. Již na první živnostenské schůzi voličské v Kostelci nad Orl. dokázal Drtina, že si důkladně osvojil znalost dvanácti nejdůležitějších požadavků živnostnictva a ke každému z nich zaujal své otevřené stanovisko. Z jeho přednášek možno vystihnouti, jak nutno pracovati pro zvelebení živností dosavadních a vybudování živností nových.

Stůjž zde jen aspoň částečná ukázka z jeho výkladu: »Jednou z prvních povinností veřejné zprávy je: Zřizovati všude odborné školy pro živnostenský dorost. Pořádati přednášky, zřizovati odborné knihovny a čítárny, musea atd. pro živnostnictvo ve všech městech. Dále vybudovati praktické školy spojené se vzornými dílnami učňovskými, kde by učeň doplňoval své praktické vědomosti získané v dílně a přinášel opět do mistrovy dílny poznatky novější a dokonalejší výroby. Dílny tyto by byly řízeny mistry učitely a sice tak, jako se již děje ve Francii a v Německu, zvláště v Mnichově, a to s velikým úspěchem pro živnostnictvo. V organisačním životě živnostnictva musí nastati podstatná změna. Jest nutna přeměna nynějších společenstev na společenstva odborná, kde by živnostníci jednoho řemesla tvořili určitý celek toho kterého okresu. Důležitou otázkou pro živnostnictvo je otázka úvěru a otázka místního i zahraničného odbytu. S tím souvisí požadavek všech výrobních vrstev, aby na místa úředníků konsulátních byli vysíláni lidé schopní vyhledávati místa pro odbyt našich výrobků v cizině. Značně prospěje živnostnictvu zřízení zemské živnostenské rady (vedle říšské, která již trvá), jakož i rad okresních. Zřízení okresních rad živnostenských nebude asi v dohledné době možné, ale mohlo by se přikročiti ihned ke zřízení zvláštních oddělených živnostenských referátů při okresních hejtmanstvích. Tyto referáty by musil spravovati odborník znalý práva živnostenského a rozumějící praktickému řešení živnostenských otázek. Nesmí to být úředník byrokrat rakouského typu, ale člověk cítící s živnostenským stavem. Značné důležitosti nabývá otázka odloučení živnostnictva od obchodních komor a zřízení samostatných komor živnostenských. Pokud se týče vyměřování daně výdělkové a osobní daně z příjmů nutno stanoviti pro živnostnictvo zákonné existenční minimum 2000 K, jež úřednictvo již má zajištěno. Částečné neb i úplné osvobození od daní nutno zákonitě upraviti pro ty živnostníky, kteří v běžném roce utrpěli větších finančních ztrát, nebo následkem špatné konjunktury hospodářské byli značně poškozeni. Živnostnictvu se musí v těchto případech dostati i státních podpor (subvencí), jako se děje již u rolnictva, aby se živnostník mohl ze svého neštěstí vzpamatovati a pracovati s větší chutí o nahrazení toho, oč přišel nikoli svojí vinou a mohl dále své řemeslo zdokonalo-

vati. Zajištění stavebních pohledávek u stavebních živností (truhlářů, zámečníků, sklenářů, pokryvačů, malířů a t. d.) do prvního pořadí hned za stavebním úvěrem je akutní věc zákonné úpravy. Při živnostech potravních nutno žádati zrušení potravní daně, neboť tato daň jest jen šikanováním řezníků a uzenářů a přispívá k zvyšování cen masa a uzenářských výrobků.

Z Drtinových veřejných výkladů a přednášek možno uvésti mnoho jiných oprávněných požadavků z jednotlivých živnostenských oborů. Jeden ze společných požadavků živnostenských je však dnes tak důležitý, že jej všichni lidi, mající smysl pro střední stavy, řadí na místo nejdůležitější. Je to požadavek povinného starobního a invalidního pojišťování pro všechno živnostnictvo. Kdo si všímá Drtinova výkladu o předloze pojišťování středních a nejširších vrstev vůbec, která vinou parlamentní nečinnosti byla již dvakrát odložena, žasne, jak složitý je problém živnostenského pojišťování, a tím více jej těší, že náš nynější kandidát a dřívější poslanec obsah této předlohy dokonale ovládá, veřejně vytýká její chyby a dovede spolupůsobiti o její zlepšení.

Ze znalosti všech těchto a jiných zde neuvedených otázek, týkajících se hospodářského zvelebení a kulturního povznesení živnostnictva českého, nutno chápati kandidaturu živnostenskou a pak možno posouditi, kdo z kandidátů poslaneckých upřímně se všímá dnešní hospodářské bídy našich samostatných středních stavů a kdo chce opravdově pracovat o odstranění této bídy. Hájit živnostenský stav v parlamentě proti útisku velkokapitálu a velkoprůmyslu, chránit živnostenský stav proti nekalé soutěži, spolupůsobiti na vybudování zákonů pro hmotné podporování živností dosavadních a nově se tvořících může jen takový muž, jenž si všímá toho, co se pro živnostnictvo vykonalo v ostatním světě, ve Francii, v Anglii a v Německu. Prof. Drtina na svých studijních cestách vedle školských záležitostí všímá si pilně všech nově zřízených institucí a zařízení, opatřuje si informace od odborníků našich i cizích a obohacuje tak své vědomosti na prospěch živnostenského stavu.

Prof. Drtina, když vstupoval do parlamentu po prvé, byl již v jednotlivých ministerstvech znám jako český učenec požívající zvučného jména v cizině, a jeho vědomosti získaly mu lehce přístup na rozhodující místa. Dnes, kdy těžko lze se v Rakousku za nynějšího re-

akčního režimu domoci úspěchu pro široké vrstvy lidové vůbec, je tím větší povinností voličů, aby v zájmu národa a pokroku vyslali do parlamentu jen lidi nejlepší, neboť tam se neřeší otázka jen jednoho stavu. V parlamentě lidovém může český národ potřebovati jen takové zástupce, kteří se mohou kladně účastniti řešení všech problémů státního našeho života. Slaboch nesvede nic a způsobí nám jen ostudu! Parlament, a lidový parlament zvláště, musí býti místem, kde se přetvořuje stát forem zastaralých, zpátečnických, v útvar pokrokový, demokratický, schopný plodné práce, aby se stal požehnáním pro všechen lid. Kdo může bojovati za takové ideály? Kdo může přispěti k jich realisování jako jednotlivec? Jen takový muž, který vynikne smyslem pro soustředění a účelné rozdělení práce všech poslanců pokrokových. Takovému muži odevzdejte voliči a živnostníci 24. volebního okresu, své hlasy a vykonáte kus práce pro sebe i své bližní, a uplatníte svou individualitu ve prospěch věci nejlepší!« Na to se posmívaly »Nár. Listy« takto v čísle 7. června 1911.

Píše se nám z kruhů živnostenských: »Před nedávnem prohlásil »Čas« za živnostenského znalce, který prvý vnesl jasno do otázky živnostenské, (!) prof. Masaryka a nyní opět (v č. 152., str. 7.) napsal o prof. Drtinovi, že »dnes ovládá živn. otázku tak dokonale, jako málokterý poslanec«. Na to uvádí »aspoň částečnou ukázku z jeho výkladů«. Chce »všude« zřizovati odborné školy, ve všech městech musea. (Nechť si to jen představí v praxi! To by byla nedochůdčata bez frekvence, mrhání penězi poplatníků. Pan prof. Drtina patrně nemá ani o tom, jak se účelně potřebě občasného odborného školení hověti může.) V organisačním životě živnostnictva prý musí nastati podstatná změna přeměnou nynějších společenstev na společenstva odborná. (Pan prof. Drtina patrně neví ničeho o §« 106. a násl. živn. řádu, dle nichž společenstva různorodých živností mají býti výjimkou, a neví také, že ve směru zodbornění živn. společenstev byla již příslušnými činiteli provedena činnost organisační, dospívající již ke svému závěrku.) Značně prospěje živnostnictvu zřízení živn. rad okresních, jichž zřízení však nebude asi v dohledné době možné, ale mohlo by se přikročiti ke zřízení zvl. oddělených živn. referátů při okresních hejtmanstvích. (Pan profesor nemá ani potuchy o §§ 130c a 130i živn. řádu, a také neví

ničeho o tom, že rady živnostenské při okresních úřadech politických v Čechách z veliké části, na Moravě vesměs zřízeny jsou, a to ve smyslu § 130i živn. řádu, že však jsou pohříchu, nikoliv zpravidla svou vinou, doposud institucí nehybnou. Také rozdíl mezi tak zvanou říšskou radou živnostenskou (poradním sborem ministerstva obchodu) a zemskou živn. radou, projektovanou jakožto samosprávnou institucí zemskou, nezdá se býti p. profesoru jasným. Požadavek zřízení samostatných komor »živnostenských« (snad řemeslnických?) vzat z dřívějšího programu alpských klerikálů a německých křesťanských sociálů, a odporuje programu české strany pokrokové (dříve lidové), a společenstevním i českým zájmům vůbec.

Velmi lákavě a velmi nejasně chce professor Drtina »stanoviti pro živnostnictvo zákonné existenční minimum 2000 K!» Tu by bylo třeba skutečně ujasnění, jde-li o demagogické heslo či o vážnou věc, a v druhém případě bylo by nutno seznati detaily provedení. A tak to jde dále! Prof. Drtina i prof. Masaryk, kteří v určitých oborech odborníky jsou, měli by si zapověděti, aby je »Čas« vydával za odborníky živnostenské. Činí je tím směšnými v očích všech rozumných lidí, kteří jim přece nemohou zazlívat, že nejsou všeumělci.« — Sobotní »Čas« rozplývá se chválou a nadšením, jaký je prof. Drtina odborník. Uveřejňuje jeho »kredo«, ze kterého jest zřejmo, že o některých otázkách nemá vlastně jasného ponětí.

Tak vykládá, že při dani výdělkové a osobní dani z příjmu je potřeba také u živnostníků zavésti existenční minimum 2000 K, jako je již zavedeno u uřadníků! Ve skutečnosti u osobní daně z příjmu jest u každého občana uznáno minimum 1200 K a výdělkovou daň úřadníci neplatí. Zajištění stavebních pohledávek chce provésti tak, aby měly první pořadí hned za stavebním úvěrem!

To by nepomohlo nic, to si může opatřiti živnostník nyní také. Otázka, o níž jde, spočívá v tom, aby v mezích stavebního úvěru měly pohledávky stavebních živností pořadí, aby musilo býti právě stavebního úvěru k jejich placení užíváno. Tedy živnostenským otázkám p. prof. Drtina nerozumí, to sobotní »Čas« všem živnostníkům dokázal.«

XXXXII. Zkáza lidu přepychem.

Lid. Listy« napsaly v únoru 1909 o této věci následující: Dnes slyšíte po celém světě naříkati na tutéž věc: že touha po přepychu, touha po zevnější nádheře, mrhání a lehkomyslnost stupňuje se do nejvyšší míry, že střední stav žije způsobem rozmařilým, který mu nepřísluší, nikdo že nemyslí na šetření a všichni žijí nad své poměry. Ať vezme do ruky noviny anglické, francouzské, německé ano i americké, všude tentýž stesk a zejména a hlavně na ženy. Právě ženy těch lidí, kteří by měli býti nejvíce šetrnými, vydávají nepoměrně mnoho ku příjmům svých mužů a otců.

Jest na snadě otázka, je-li tomu také tak u nás v Čechách? Slyším se všech stran volati hlučně »Ano!« Člověk nepotřebuje znáti ani číslic, aniž musí býti manželem hezké ženy nebo otcem neprovdaných dcer, aby nevěděl, že přepych u nás do velké míry stoupá. Neboť tento přepych jest něco, co člověk cítí, co jej obklopuje, co k němu mluví.

Vidíme přepych tento zejména v městech, avšak ani náš venkov nezůstal v tom ohledu v ničem pozadu. Učiníme malou procházku po místech, kde se tento přepych vyrábí. Procházku po ateliérech dámských krejčí, modistských obchodech, obchodech s prádlem atd. a navštivme jen ty obchody, kde své potřeby hradí náš střední stav, kde nakupují ženy, jichž mužové náležejí do kategorie středních stavů, žen našich úředníků a producentů, s ročními příjmy od 4 do 20 tisíců korun.

Je-li Vám libo, doprovoďte mne na této procházce, kterou učinil jsem při posledním svém pobytu v Praze.

Majitelka dobře renomovaného krejčovského závodu pro dámy vyslechla s úsměvem moji otázku. »Ano«, zvolala, »bohudík, přepych u nás velice stoupl. Přišlo to zcela najednou. Tak asi před třemi, čtyřmi roky. Moje knihy mohou Vám dáti o tom nejlepší zprávy. Mám zde dámy, které v dřívějších letech přišly dvakrát, třikrát do roka, daly si udělati zimní šat, jarní a pak nanejvýš jeden lepší a jeden levnější šat na léto. Čeho ještě více potřebovaly, ušily si doma s nějakou lacinější švadlenou. Tytéž dámy potřebují nyní dvakrát tolik a ještě více. A mnohem dražší, lepší věci jsou žádány. Kdo dříve spokojil se satinem, chce dnes míti hedvábí.

Krajky mají býti jen pravé, material, přípravy a ozdoby nejlepšího druhu. Dříve chtěly dámy toilety za 30 až 50 zl., dnes pod 200 K toileta pro ně není ničím.«

Ptám se po důvodech těchto vyšších nároků. »To se nedá tak snadno říci. Visí to ve vzduchu. Dámy chodí dnes více ven, více cestují, více vidí a více jsou viděny. Snad to také souvisí s módou. Pokud byly moderní sukně s bluzou, nedal se toiletní rozpočet dámy skoro vlastně kontrolovati. Ušíti bluzu není těžké, dáma si vzala na několik dní domů švadlenu a ušily třeba půl tuctu bluz, ku kterým daly si udělati dvě tmavé moderní sukně a dáma mohla jíti na promenádu, do menší společnosti, restaurantu, koncertu ano i do divadla.

Dnes, kdy bluza v módě již svoji úlohu dohrála úplně a dámy nosí jen celé toalety, stoupají samy sebou nároky a vydání.«

Konečně zmínila se krejčová ještě o jednom momentu charakteristickém pro zvýšení přepychu. »Podívejte se jen na zcela mladá děvčata z lepších domů. Dříve byla jednoduchost, přísná jednoduchost přímo rozkazem a matčiny věci byly třikrát přešity a obráceny. Dnes se to vůbec neděje. Dnešní žabky chtějí býti velikými dámami, chtějí býti chik a elegantní a když jest žábě 17 let chce šustěti celá od spodničky hedvábím.«

Šel jsem k modistce. Nejprve mne považovala za špicla od berního úřadu a hrubě mně odbývala, že jest počestnou osobou, která platí více daní, než jest potřeba. Potom však mi porozuměla a dala mi žádaných zpráv. Bylo to totéž, jako u krejčové, jenže v míře zvýšené. Klobouk stal se našim dámám důležitostí prvního řádu a předstihuje i toilety. Každá dáma středního stavu musí míti ultramoderní klobouky, malé, velké, obrovské, jak právě moda předpisuje. A zase musí býti všechno pravé. Laciná pera vůbec nechtějí, jen pera pštrosí a volavčí. K tomu nejjemnější samet, nejlepší hedvábí. Velké kloboukové mody přivodily enormní zdražení. Čím větší klobouk, tím nápadnější jest, tím spíše se pozná, že paní X měla ho již v »poslední saisoně«. A to ovšem nelze. Dámy, které dříve celou zimu nosily jeden klobouk a po případě někdy zaměnily ho kloboukem loňským, chtějí dnes míti tři klobouky a to stojí ovšem třikráte tolik.

Doby, kdy mohl se koupiti krásný klobouk za 8 až 15 zl., jsou již dávno pryč a dnešní veliké výstřední klobouky nelze si doma upraviti, byť i paní byla sebe

dovednější a sebe vytříbenějšího vkusu. A za 30 zl. jest jen takový, jaký »slušná paní« na hlavu vzíti nemůže. Tak za 50 zlatých a výše. A pak ty jehly do klobouků. Z ocelových jehel se skleněnou nebo kovovou hlavičkou stala se pravá umělecká díla: nosí se jehly s nápodobenými emailovými malbami, a pravými jantarovými hlavami, jehly s pravými drahokamy atd. Od modistky ku kožešníkovi. Ten teprve uměl zpívati písničku o přepychu našich dam.

»Naše dámy nosí nyní jen pravé kožešiny.« A slovo »naše« vyslovil tak, jako když císař řekne »můj národ«. Před desíti lety platil ještě kožešinový žaket jako znamení blahobytu, dnes chce každá paní středního stavu míti takový a jsou dámy, které si kupují kožešinovou garnituru za takovou cenu, která tvoří podstatnou část ročního příjmu celé rodiny. Podobně slyšíme ve všech jiných obchodech. Hedvábné a vlněné rukavice? Shocking! Jen kůže smí to býti, pokud možná bílá kůže, která po dvojím oblečení jest špinavá.

Celou kapitolu pro sebe tvoří spotřeba punčoch našich dam. Byly prý ještě před nedávnou dobou dámy, které nosily doma pletené punčochy. Maminka sama, dcerušky, služka, celá rodina večer seděla u velké visací lampy a pletla. To dnes přestalo úplně. Matinka již pletení odnavykla a dcerušky ho ani neumí. Přijde někdo a řekne: Ano hotová, na stroji zhotovená punčocha jest přece mnohem lacinější, nestojí ani tolik, jako klubko pravé vlny, které se dříve na punčochu spotřebovalo. Souhlasím, jenže s hotovou punčochou jsou jiné možnosti, než s punčochou doma upletenou. Možno koupiti punčochy prolamované, vyšívané, jemnými hedvábnými vložkami krášlené, zcela hedvábné a dáti za pár právě tak 3 jako 30 K. A jiných punčoch dámy naše nyní není nenosí. Vždyť by nebyly chik!

Poměrně snad nejsilněji stoupl přepych v prádle. Dnes nedá si žádná ku svatbě dělati 6 tuctů košil, jichž může užívati ještě, když už je babičkou, nýbrž koupí se jen nejnutnější. Jde se s módou a koupí se věci drahé, které vypadají na pohled sice nádherně, ale po několikerém užití musí se zahoditi a koupiti nové, ovšem že zase tak drahé a nádherné, ne-li dražší a nádhernější.

A ještě něco. Jak ošetřuje se paní dnes a jak pěstila se dříve? Dříve škatulka vaselínu, tyglíček protěžového krému, lahvička glycerinu a láhev kolínské vody.

Pak mýdlo, zubní pasta a potřeba pro toiletní a mycí stolek, paní byla kompletní. Avšak nahlédněte dnes do ložnice mladší dámy středního stavu a připadá vám to, že jste v nějaké droguerii. Stojí tu po tuctech tygličky a tuby kremu pro ošetření kůže v noci, jiný, kterého se užívá po umytí a jiný zase k použití před vycházkou ven. Jsou tu věci, aby voda k mytí byla měkká, aby voda v koupeli líbě páchla. Cream k masáži, v malinkých škatuličkách prášek na nehty, mýdlo k docílení bílé pleti, jiné zase k odstranění pih. Etue s pilníčky, velká etue pro manikuru, trojí druh pudru, flaçony voňavek atd. atd. Vaše dáma neměla by nároku býti »dámou«, kdyby aspoň vše toto neměla ve své ložnici.

Jest nyní vážná otázka po příčinách tohoto luxusu, této přemrštěnosti v přáních a požadavcích. Děje-li se tak ve Vídni, v Berlíně, Paříži nebo v domech našich skutečných milionářů (ne těch »talmových«), budiž, mají »na to«. Proč ale u našich středních stavů? Jest nesporno, že i u nás jest hospodářský rozmach, avšak tento není tak veliký, aby se jimi mohly ospravedlniti stále rostoucí přepychové požadavky našich žen. Nespočívají důvody ty hlouběji, mnohem hlouběji? Nejsou v nejužší souvislosti s onou silnou vzpruhou všeho lidského, erotikou?

Naše smysly příliš zjemnily, zchoulostivěly, odchýlili jsme se daleko od primitivního přirozeného, nespatřujeme více ve velké kokotě předmět našeho opovržení, nýbrž obdivujeme právě, co na ní jest umělého, světského, její vkus, její skvělou bílou pleť, kterou nemá bez námahy, nýbrž již musí vydobýti tisíci finessami, milujeme její parfum, šustění a harašení hedvábných její dessous, měkký lesk její punčoch, umělou růžovost její nehtů a nechceme na nejmodernějším jejím účesu viděti jen klobouky s obrovskými pery. A poněvadž se těmto královnám módy a krásy obdivujeme a se zanícením o nich mluvíme, napodobují je naše paní a chtějí býti právě takové anebo aspoň skoro takové. Nemožno se potom jim diviti, když opovrhují bavlnou a barchetem. Snad toto nepravé naše zjemnění přinutilo naše ženy, aby přijaly s velikými kokotami boj o nás. A jest jen spravedlivo, když musíme zaplatiti válečné útraty — za obě strany.

»Karlínské Listy« přinesly 1. dubna 1911 tuto úvahu:

Sňatky! Žádný neví, co je láska, kdo ji nezkusil! Alespoň tak praví staré přísloví. Tvořila od jakživa jádro života a kolem ní se točí nejen látka všech románů a divadelních her, ale i naše veškeré snažení a vůbec celý svět.

O, srdce ženy! Čím jsi? A ty, srdce dívčino? Jsi věčným tajemstvím, kouzelnou schránkou, o které člověk nikdy neví, skrývá-li v sobě anděla nebo čerta. Konečně je to u ženy skorem totéž. I čerti byli přece kdysi andělé. A co je láska? Čeho žádný mudrc chápati, ale každý osel pociťovati může — to je láska. Začíná obyčejně polibkem, kterému často následují věci horší. Ale jako ve všem, tak i zde je rozdíl. I v lásce rozeznáváme diletantství od umění. A žena jest v lásce buď naivní jako děcko — nebo umělkyní. Miluje-li, ví o tom pouze její přítelkyně; je-li milována, dozví se to celý svět. Žena jest muži buď hvězdou zářící, anebo nutným zlem. Jest, krátce řečeno, jeho osudem. A kdož mohl by svému osudu uniknouti!

Říkalo se kdysi, že láska přivádí lidi o rozum. To činí i dnes; ale nyní se rozum mstí, a přivádí lidi o lásku. Ale jako msta jest hydrou stohlavou, tak i láska znovu pouští kořeny. Osudnou jest láska první. Buď končí špatně, anebo stane se přípravným studiem pro lásku druhou. A věci pozdější horší bývají prvých! Snadněji jest pak, octnouti se v náručí ženy, nežli se opět vyprostit. A klame často, kvítko »láska«! Zalhat si duchaplně, jest dnes vrcholem dobrého tonu; člověk snaží se přece zachovati »chic«. A potutelné jest kvítko láska. Při měsíčku začíná a čím jest lampa pro mola, tím je láska pro milence. Nenajde-li pak dívčí srdce v muži svůj ideál, hledá jako paní dále, neboť věz, že brány srdce ženského otvírají se často, nikoliv jen pro jednoho, ale pro více milenců najednou. A proto právě bývá často zle, a nenajdou mnozí svého štěstí v rodině, že hledají je mimo rodinu. A zle je pak pro oba díly. Rozbité vázy a puklá srdce lze sice zpraviti, ale nikdy opět zceliti!

A přece panuje zde veliká umíněnost a nerozvážnost ohromná. Mnohá dívka »vzala si milence do hlavy« a míní sama, že nosí jej v srdci. Opatrnější jsou dnes mladí mužové. — Dříve idealisté, četli v očích dívky; dnes jsou naturalisté a čtou v hlavní knize. A nelze jim to konečně zazlívati. Láska začíná obyčejně

tím, že člověk ztratí rozum, a končí opět tím, že člověk rozum nabývá. Ale po skutku pozdě bycha honit.

Mám pokračovati? Myslím, že těch úvah o lásce již dosti. Vrabci na střeše si to vypravují, co jsem řekl a jiní řekli to přede mnou již stokráte. Ale kapitola o lásce jest nevyčerpatelnou studní. V pravdě řečeno, kdyby lásky nebylo, nestál by život za žití.

A právě proto, že láska jest věcí záhadnou a proto, že často vede k sňatku, jest třeba opatrnosti. Řekl jsem dříve jednou, že měl by zákon žádati před sňatkem důkaz úplné příčetnosti u obou stran, a dnes vrátil jsem se k těmto slovům. Jedná se o svazek ohromné důležitosti pro oba díly, a přece žádná smlouva neuzavírá se tak často bez rozmyslu, jako sňatek. Jaká to nelogičnost. Mějme na mysli sňatky u nás v Čechách. Jest v tom rozdíl, jak žení se na venkově a jak v městě? Ba ano, aspoň u většiny případů. Naše panímáma venkovská dobře si rozmyslí, komu dá dceru, anebo jakou nevěstu si přivede syn. Zajisté že se i na venkově mnoho změnilo, ale přece jen tu zvítězí zdravý rozum hospodáře a bystrý důvtip panímámy. Krátce řečeno, do hospodářství patří opět hospodyně, která věci rozumí a kterou hospodaření těší. Postavte tam slečinku z města, která nerozezná tele od kozy, a uteče vám za týden k mamince.

Jinak bývá to ale v městě. Zde mísí se třídní rozdíly a dcery a synové namnoze budují si domov vlastní a octnou se v poměrech zcela nových. Tu nedědí tak často syn po otci a jeho povolání není vždy pokračováním otcovy živnosti tak, jak tomu bývá ponejvíce na statku.

A sňatky nebývají tu často výsledkem delších úvah, nýbrž zcela nahodilým, nepřipraveným a často nepředloženým. Stačí, aby se mladý muž zakoukal do hezkých očí slečinky a za několik neděl nebo měsíců koná se sňatek. On ví, že slečna umí tančit valčík a ona ví, že nápadník je úředník banky, a to jim stačí. On bude v úřadě postupovat a ona dostane věno. A nyní se vezmou. Za rok »on« seká dluhy, a »ona« prolévá slzy, že nemůže honit parádu, jako její přítelkyně. Oba jsou zklamáni. Následujou výčitky. Gáže nestoupá, věno dosud někde uvázlo. Ona chodí na promenády a on do hospody. Domov přestal býti šťastným útulkem a každý jde svou cestou. Snad se zase sejdou

— u advokáta nebo v soudní síni! Zde máte obrázek ze života. A takových obrázků připadá na moderní manželství ohromné procento!

Jak to přijde? Vždyť jsem to dříve řekl. Jsou to sňatky přenáhlené, s povrchu motivů povstalé a proto bez oné opravdovosti provedené, jakou tento akt vyžaduje. Jakýsi druh furiantství, kterým trpí nejenom jednotlivec, ale celá lidská společnost mravně i hmotně!

Musí-li býti za jistých poměrů vykázán kapitál provozovací, nechť vykáže se i před sňatkem možnost, uživiti rodinu, pak nebude tolik bídy a tolik dramat rodinných. Nebude také tolik opuštěných žen a matek, které byly zrazeny nesvědomitými muži. Ale nebude také tolik nešťastných mužů, kteří i přes veškerou poctivou práci nemohou opatřiti ženám přepych, vlastním poměrům nepřirozený. A nebude pak ani tolik vdané prostituce a tolik pijáků mužů, kteří hledí zapomenouti v hospodě, čeho nenašli při krbu rodinném!

XXXXIII. Obchody a živnosti v obvodu Prahy.

Velká města jsou dnes střediskem obchodu a výroby. Sem jezdí obecenstvo nakupovat z celé země. Na venku se kupuje jen to, co se potřebuje rychle a nutně. Není tedy divu, že v Praze neb ve Vídni jsou soustředěné továrny a obchody. A tu ukazuje židovstvo celému světu svoji příšernou moc. Veškerá výroba je v rukou židů. Není snad ani jednoho tovaru, jehož výrobu by neměli v rukou židé. Řemesla zhynula, místo toto zaujímá továrna. Pánem továrny je žid. Továrna pak má své obchodní cestující, opět výhradně židy, kteří v každé sezoně rozvážejí z továrny vzorky do všech končin země, aby získali továrně odbyt.

Žid továrník má své pevné odběratelstvo, žid obchodník jest jeho nerozborným spojencem. Továrník žid čeká, dává na dluh svému souvěrci obchodníkovi. Tak jeden druhého drží. V obchodech židovských je to zboží nejlepší a laciné proto, poněvadž židovská továrna zásobuje pouze žida obchodníka. Zde je to tajemství, proč křesťanské obchody nemohou se měřiti s obchody židovskými. Podáme zde přehled několika obchodů a továren v obvodu Prahy dle jednotlivých skupin, aby čtenáři poznali, že židovstvo je pánem všech odborů výroby i obchodu.

Bílé zboží a prádlo.

J. Abeles, I. Celetná ul. 4.
M. Altschul, II. Václ. nám. 18.
Baronová Fr., II. na Příkopě 14.
K. Beck & Co., I. Celetná ul. 17.
Benda Hugo, II. na Příkopě 2.
Bondy Ida, I. na Příkopě 21.
Epstein Adolf, II. na Poříčí 22.
Fantová Fr., II. Lazarská ul. 11.
Fantl Jind., Smíchov, Švarcenberg. tř. 11.
Feigl Jos., Vršovice, Havlíč. tř. 320.
Fischerova Cam., I. Ferdinad tř. 27.
L. Fischer & Co., I. Železná ul. 22.
Fuchs, Meinl & Horn, II. na Příkopě 14.
B. Goldberger, Vinohrady, Jungman. č. 12.
Grünberger Ludv., II. Václav. nám. 22.
Iserstein Rud., I. Ovocná ul. 1.
Jampehles L., I. Michalská ul. 5.
M. Joss & Löwenstein, VII. Belcred. tř. 481.
Klein Viktor., II. Jungmannova tř. 41.
Klepetář Ludv., I. Celetná ul. 20.
Kohn & Werfel, I. Mikulášská tř. 6.
Kraus Jindřich, I. Josefské náměstí 63.
Lebenhart Leop., I. Celetná ul. 3.
Lederer Hugo, II. Václavské nám. 63.
Lederer Kar., II. Vodičkova ulice 25.
Löbl Louis, I. Celetná ul. 8.
Löwy Richard, I. Ovocný trh 10.
Mautner & Kohn, I. Mikulášská tř. 6.
S. Neustadtl's Sohn Ernst Neustadtl., I. Staroměstké nám. 24.
S. Öhler & Comp., I. Ovocná ul. 17.
Sigmund J. Perutz, I. Staroměstské nám. 21.
Edmund Pick, Staroměstské nám. 24.
Pocková Gabr., II. Žitná ul. 33.
Polák Emanuel, I. Skořepka 9.
Pollaková Louisa, Smíchov, Jakubské nám. 1.
Porgesová Berta, II. Žitná ul. 27.
Al. & Rud. Raubitschek, II. Jindřišská ul. 25.
S. Resek, II. Ovocná ul. 10.
Rezková Karla, Smíchov, Švarcenberkova tř. 6.
Rosenfeld Karel, I. Husova tř. 3.
Scheller & Kisch, I. Železná ul. 10.

První pražská parostrojní továrna na zástěry, dělnické a dámské prádlo a veškeré konfekce Š. Mahler a bratři neb Erste Prager Fabrik mit Dampfbetrieb für Schürzen, Arbeiterwäsche, Damenwäsche und sämtliche Konfektion S. Mahler & Bruder, Žižkov, Palackého tř. č. 17.
Schicková Růžena, II. Žitná ul. 34.
Schick Vilém, II. Vodičkova ul. 19.
D. L. Schlosser & Sohn Nachfolger Th. Grünhut, I. Havířská ul. 3.
Schnablová Marie, I. Ferdinandova tř. 19.
Robert Schostal, Schostal & Härtlein Nflg., I. na Příkopě 37.
B. Schreiber Vinohrady, Jungmannova tř. 5.
Schreiber Vilém, III. Letenská ul. 2.
M. Schulhof, I. Rytířská ul. 2.
Stránská Karla, III. Nerudova ul. 46.
Zikmund Stránský, II. Hybernská ul. 14.
David Weil, I. Havelská ul. 9.
H. Weiss, VIII. Královská tř. 376.
Wienová Emilie, II. Jungmannova tř. 41.
Wolf & Schleim, I. Rytířská ul. 26.

Dámská konfekce.

Altschul Hugo, I. Týn 5.
R. Beihilf, I. Celetná ul. 22.
Buschová Regina, V. Josefská 15.
Dubská Antonie, Vinohrady, Korunní tř. 49.
Salamon Eidlitz, I. Stupartská 2.
Eisnerová Julie, Smíchov, Kinského tř. 18.
Fischl Heinr., I. Celetná 11.
Adolf Glaser, I. Železná ul. 20.
B. Heller & Comp., II. Ferdinandova tř. 14.
Regina Jung, I. Melantrichova ul. 2.
Kleinová Adela, I. Havelská ul. 1.
Friederike Klemperer, I. Železná ul. 8.
Klempfner Adolf, I. Havelská ul. 19.
Lion A., I. Havelská ul. 20.
Lustigova Rosa, I. Melantrichova ul. 18.
Mahlerova Alžb., I. Havelská ul. 14.
Modesalon Gutfreund, II. Mariánská ul. 4.
Neubauerova Růžena, I. Melantrichova ul. 7.
Newiklufová Olga, II. Žitná ul. 2.
Oplatková Frant., I. Železná ul. 14.

Perger Eduard, I. Celetná ul. 34.
Pollaková Louisa, Smíchov, Kinského tř. 20.
Š. Mahler & Bruder, Žižkov, Palackého tř. 17.
Rosenbaum, II. Štěpánská 53.
Roubíčkova Terezie, Žižkov, Husova tř. 34.
Schorschová Marie, II. na Poříčí 14a.
Schreibrová Anna, II. Růžová ul. 4.
Stein Karel, I. Celetná ul. 10.
Steiner Rud., II. na Poříčí 28.
Stránský Zikmund, II. Hybernská ul. 14.
Tempele Felix, II. Příkopy č. 27.
Weinerová Louisa, Smíchov, Palackého tř. 2.
Weissová Jindř., I. Havelská ul. 3.
Zeckendorfová Růžena, I. Rytířská ul. 7.

Kůže a výkroj koží.

Gebr. Adler, I. Masná ul. 15.
Adler & Oppenheimer, I. Masná ul. 15.
Bass L., II. Hybernská ul. 6.
Beck David, I. Dlouhá tř. 17.
Bloch Ludvík, II. Soukenická ul. 19.
Z. Bodenheimer, I. Dlouhá tř. 33.
A. Engländers Sohn, I. Havelská ul. 25.
Engländer Bedřich, II. Biskupská ul. 5.
A. Fischel, I. Michalská ul. 13.
L. S. Fischel & Söhne, II. Klimentská ul. 1.
Fischer Josef, II. Eliščina tř. 4a.
Fischer & Klein, I. Štupartská ul. 7.
Brüder Forchheim, I. Dlouhá tř. 41.
M. Frankl, I. Eliščina tř. 13.
Gustav Freund, II. na Příkopě 16.
Freund Josef, II. Školská ul. 1.
Freund a Zwicker, II. Dlážděná ul. 6.
Gerlach Jacob & Söhne, II. Truhlářská ul. 5.
Gläsner Moritz Sm., Švarzenbergova tř. 15.
Sigmund Huhn, I. Celetná ul. 27.
Jos. Heller & Sohn, I. Eliščina tř. 5.
Richard Heller, I. Eliščina tř. 5.
Arnošt Kauders, I. Masná ul. 13.
Klein Emilian, II. na Poříčí 28.
Klein Josef, II. Spálená ul. 18.
Knína Bohumír, I. Michalská ul. 18.
Kohn Berthold, I. Úzká ul. 2.
Otto Kohn, I. Masná ul. 15.

Korec Karel, I. Melantrichova ul. 14.
Krausova Rosalie, ZR. Dalimilova ul. 6.
Landsmann Emil, na Příkopě 20.
Lederer Josef, II. na Poříčí 8.
Lederer Osvald, II. Štěpánská ul. 9.
Lederer & Bolasch, I. Dlouhá tř. 26.
Lewit Daniel, II. Truhlářská ul. 5.
D. Leop. Lewit & Sohn Nachfolger, II. Jungmannova tř. 41.
J. Maendl & Co., II. Panská ul. 5.
Meissner Bernard, I. Ovocná ul. 9.
Munck Daniel Sm., Kinského tř. 51.
Neuner Hermann, I. Dlouhá tř. 19.
Ornstein Samuel, VIII. Primátorská tř. 296.
Benedikt Pereles Sohn & Co. Sm., Křížová ul. 3.
Julius Perlsee, I. Michalská ul. 29.
J. Poeschl Söhne, I. Masná ul. 15.
Poláček Vojtěch, Nusle, Havlíčkova tř. 40.
Frant. Polák, II. Jindřišská ul. 9.
Polák Šimon, III. Malostranské nám. 19.
Adalbert Popper, I. Michalská ul. 18.
Popper Josef, I. Řásnovka 16.
Reach Alfréd, II. Vladislavova ul. 1.
Sigmund Rench, I. Mikulášská tř. 5.
Max Roubíček a spol., I. Petrohradská ul. 3.
Schreiber Moric, II. Havlíčkova ul. 6.
Schwarz Mojžíš, Karlín, Královská tř. 8.
Stein Ferdin., I. Štupartská ul. 11.
Stein & Spitzer, I. Štupartská ul. 11.
Steinbergová Johana, I. Dušní ul. 1.
Stross Eman, I. Betlemské nám. 5.
Jindř. Stross, I. Eliščina tř. 7.
J. Taussig Sohn, Karlín, Královská tř. 89.
Isidor Taussig, I. Rybní ul. 18.
Turnovský Josef, Smíchov, Palackého tř. 5.
Brüder Utitz, I. Michalská ul. 27.
Weisl Karel, Michalská ul. 17.
Rudolf Weiss, I. Dlouhá tř. 32.
Gottfried Weltschs Nachfolger, II. Hybernská ul. 7.
Wieg Leopold, I. Dlouhá tř. 43.
Geb. Wiengreen & Firjohn, I. Masná ul. 15.
C. & A. Winheim, I. Masná ul. 15.
Abraham Winternitz, I. Michalská ul. 15.
B. Winternitz & Co., I. Staroměstské nám. 17.

H. L. Winternitz, Karlín, Královská tř. 41.
Votická Amalie, VIII. Primátorská tř. 340.

Šatstvo pro pány.

Erste Prager Männerkleiderfabrik »Zum Rothgerber« H. Sternschuss, I. Celetná ul. 2.
Goldschmiedt Bohumil, II. na Poříčí 28.
Graf Emil, II. na Poříčí 4.
Guthora Jindř. II. na Poříčí 38.
Guth Karel, II. Václavské nám. 48.
Hirsch Ferdin., I. Železná ul. 14.
Kufka Karel, I. Havelská ul. 13.
Klempfner Adolf, I. Havelská ul. 19.
Ledererová Gust., II. Vodičkova ul. 36.
Lengsfeld Siegfr., Smíchov, Švarcenbergova tř. 5.
Litten Oskar, II. na Poříčí 12.
Litten Robert, Smíchov, Švarcenbergova tř. 1.
Littenová Růž., VIII. Primatorská tř. 147.
Reach Vítězsl., Smíchov, Švarcenbergova tř. 5
Jakob Rothberger's Nachfolger B. Salzer & Sohn, I. na Příkopě 13.
Simeles Bedř., II. Eliščina tř. 24.
Spitz Max, II. Vodičkova ul. 38.
B. Stránský & Comp., II. Václavské nám. 70.
Sigmund Stránský, II. Hybernská ul. 14.
Tejmová Josefa, I. Karlova ul. 38.
Taussigová Růž., VIII. Primátorská ul. 147.
Theim Ludv., I. Celetná ul. 38.

Šněrovačky.

Bardonová Anna, II. Jindřišská ul. 12.
Eman Egerer, »u Pouti« I. na Můstku 1.
Federer & Piesen, VII. Ovenecká ul. 380.
Ludv. Grünberger, II. Václavské nám. 22.
Grünsberger Leop., II. Jungmannovo nám. 22.

Tkalcovny a přádelny.

H. Brünighaus & Söhne, II. Hybernská ul. 4.
Erste österreichische Jute-Spinnerei und Weberei, II. Bredovská ul. 10.
Faltin & Hecht, II. Jindřišská ul. 1.
Goldschmidt Ferdin., I. Ovocná tř. 12.
M. Grab Söhne, VIII. Košinka 106.
Günsberg & Stross, I. Železná ul. 14.

Fried. Kubinzky, VII. Palackého tř. 10.
Lemberger Alois, I. Staroměstské nám. 20.
Ernest Mauthner, Bubeneč, Mlýnská ul. 60.
Isaak Mauthner & Sohn, II. Václavské nám. 23.
Adolf Münzl, III. Mělnická ul. č. 11.
Neumann & Haurowitz, II. Václavské nám. 14.
Neumann & Söhne, I. Havelská ul. 21.
Carl Oplatka, II. Příkopy 14.
Brüder Perutz, VIII. na Žertvách 283.
Perutz Eduard, II. na Poříčí 36.
Wolf Pick's Söhne, VII. Dělnická ul. 264.
Herm. Pollack's Söhne, Ovocná ul. 15.
Prag Holleschowitzer Baumwollspinnereien Leop Mahler, na Maninách 542.
Rudolf Reach, Nové Město n. Met. Sklad, II. Ovocná ul. 10.
Gebrüder Rosenthal, II. Václavské nám. 19.
M. Schick & Co., II. Bolzanova ul. 3.
Franz Schmeisser & Comp., I. Železná ul. 14.
Benedick Schroll's Söhne, II. Havlíčkovo nám. 3.
Schwarz & Comp., I. Železná ul. 14.

Uhlíři.

D. Berl, II. Václavské nám. 53.
S. Bloch, Smíchov, Radlická silnice.
Ehrlich & spol., Smíchov, na Celné 10.
Fischl Gust., II. Marianská ul. 30.
Fried & Co., Smíchov, Palackého tř. 38.
V. Goldberg, II. Senovážná ul. 8.
Sigm. Kann, I. na Příkopě 15.
Löwi Klemperer, I. na Příkopě 27.
C. Pollak, II. Marianská ul. 43.
Jos. Pollak, II. Jindřišská ul. 18.
S. L. Reimann Söhne, II. Jindřišská ul. 10.
J. Reitler, II. na Florenci.
Schwarzová Olga, Smíchov, nádr. Buštěhradské dráhy.
Gustav Steiner, II. Jungmannovo nám. 13.
R. Weinmann, Karlín, Královská tř. 61.
Ing. Vogl, VIII. nádr. rak. sev.-záp. dráhy.

Zlaté a stříbrné zboží.

K. Adler, I. Liliova ul. 7.
M. Eisner & syn, II. Palackého ul. 14.
Engländer Eman., II. na Poříčí 14a.

Evžen Fuchs a spol., II. Václavské nám. 17.
Fuchs Vojt., II. ve Smečkách 7.
Jos. R. Gerlitzký, I. Celetná ul. 40.
Herman Inwald, I. na Příkopě 15.
Sam. Irmenbach, II. Vodičkova ul. 20.
Kohn Sal., II. Biskupská ul. 7.
Leipen & Mahler, I. Dlouhá tř. 29.
Löwensohn Jak., I. Karlova ul. 4.
Pick Hynek, II. ve Smečkách 27.
Pollak Jindř., II. Zlatnická ul. 3.
Schuss Vel., II. Palackého ul. 6.

Železníci.

Ausch Julius, I. v Kolkovně 6.
M. L. Bacher Sohn, I. Mariánské nám. 3.
Gottlieb Bondy, VII. Bubenská tř. 415.
L. G. Bondy, II. na Florenci 13.
Salomon Bondy, VII. u Vozovky 321.
Brandeis & Co., II. na Poříčí 6.
Dubský Václav, Krl. u viaduktu 5.
Fischl Josef, I. Železná ul. 5.
Vincenc Gečmen, VII. Rudolfova tř. 205.
Josef Goldberger, II. Jindřišská ul. 22.
Brüder Herz, VII. Bělského třída 359.
M. Hirsch, Krl. Vinohradská tř. 50.
Knina Lipmann, Krl. Vinohradská tř. 32.
Kohn Josef G., II. Křemencová ul. 5.
Kohner & Ženíšek, II. Eliščina tř. 22.
M. Lagus, Krl. Královská tř. 88.
Landsmann & Comp., II. Bredovská ul. 12.
Ad. Oberník, Sm., Kinského tř. 60.
Ad. Orlík, II. na Poříčí 35.
Pollak Vojt., II. Havlíčkovo nám. 28.
Popper Karel, I. Ovocný trh 8.
Porges Edm., VII. Jablonského ul. 254.
Reichmann & Jeral, II. Truhlářská ul. 16.
Robitschek Leop., I. Jakubská ul. 7.
Sal. Schulhof, II. Bredovská ul. 5.
Ed. Taussig, II. na Poříčí 4.
Thein Ludv., I. Dlouhá tř. 22.
Bernard Wahle & Sohn, I. na Františku 36.
Ad. Weil, II. Táborská ul. 51.
Wotitský A., I. Platnéřská ul. 43.

Nemůžeme ovšem ručiti za to, zda tu a tam se stala nějaká chyba. Ale to nevadí. Celkový důkaz jest tu proveden. Praha má přes 2500 židovských firem továrních a obchodních. Jim, těmto obchodům, nosí křesťané do roka miliony tržit. Těm Židům Masařík nezávidí.

XXXXIV. Obchodní bankroty.

Židé neštítí se žádných prostředků, jak by se obohatili v obchodu a spekulací vůbec. Dne 11. listopadu 1904 přinesl »Čech« tento článek:

V knize Mojžíšově v 1. kapitole stojí psáno: Synové Israele rostli a množili se, jakoby rostli ze země, sílili a naplňovali zemi. I pravil král: Viztež, národ synů Israelských jest mocnější nás, pojdětěž a potlačujme je, aby v případu války nepřidali se k našim nepřátelům a nevypudili nás ze země. Od té doby, co se toto dálo ve starém Egyptě, uplynulo více než 4000 let. Židovstvo se od té doby nezměnilo. Kdekoliv se mu naskytne spolužití s jinými národy a kdekoliv požívá s nimi stejných práv, vždy dovede uchvátiti nadvládu a moc pro sebe. Přímou cestou k tomu jest nabývání bohatství pro sebe a ochuzování oněch, mezi kterými židovstvo, jako stále vyzbrojený lupič žije. Je tomu 50 let, kdy Židé opět u nás nerušeně mohou si počínati a jaké zjevy vidíme? O tom bychom nepostačili ani psáti. Dějiny ukazují, že přece nad námi vládne Bůh, až bude míra hříchů dovršena, pak přijde také účtování, a třeba se tak stalo za 100 neb 200 let. Obohacování Židů na úkor jakékoliv spravedlnosti jest takořka vezdejším chlebem židovského plemene. Veliký muž a bohatý muž, to jest u Židů jedno a totéž. Učenost jest u Židů jen platna, pokud pomáhá rafinovaně dobývati bohatství, proto advokacie jest dnes židovským panstvím.

V měsíci říjnu se opět Židovstvo vyznamenalo. Cesty se najdou vždy, jak se udělá rebach, t. j. židovský zisk. Na bursu dnes málo chodí nezkušení lidé, dnes se obecenstvo židovským směnárnám, bankéřům a hrám na burse trochu opatrněji vyhýbá, proto Židovstvo vynašlo novou cestu — bankroty. Udělati bankrot jest trochu mrzutá věc, poněvadž jsou zde opletačky, i když jsou zde po ruce židovští advokáti, kteří výhradně v bankrotech »pracují« a souvěrcům svým napomáhají, přece jen

tu a tam kouká z toho bankrotu nějaký ten kriminál. A to je na světě ještě to jediné, čeho se Židé bojí.

Bratří Otto a Viktor Taussigové, majitelé textilních továren, sídlem protokolované firmy ve Vídni, ohlásili úpadek počátkem října. Viktor Taussig se zastřelil a Otto Taussig uprchl. Třetí bratr Hugo Taussig zůstal ve Vídni. Uprchlý Otto Taussig přivodil pád firmy tím, že vybíral pohledávky pro firmu, ale peníze si nechal. Firmu tím připravil prý o 700.000 korun. Posledně inkasoval v Pešti. Bratří Taussigové pracovali poslední dobou špatně, byli nuceni zboží odprodávati pod cenou a na trhu bavlnářském utrpěli ztráty, a také na burse dost prospekulovali. Zakladatelem firmy jest pražský žid Mojžíš Bondy. Když hlavní konkurenti, židé Winternitz a Friedmann, zmizeli z trhu, zase se firmě Taussigově dobře dařilo, ale na krátký čas.

Žid Otto Taussig uprchl prý asi se 400.000 K. Řada věřitelů jest následující: Hellmann 100.000 K, Jenny a Schindler 260.000 K, Gottlieb a Schnabl v Nové Pace 100.000 K, továrník posl. dr. Kramář 100.000 K, Heřmann Doktor v Náchodě 60.000 K, Kühne a syn 42.000 K, vídeňská Kreditgenossenschaft 240.000 K, Akciová společnost Theresiental 60.000 K, Popper a Sommernitz 15.000 K, Bankovní spolek 200.000 K, které jsou však zajištěny, Anglobanka 50.000 K. Mimo toho je asi 120 firem, kterým Taussigové jsou dlužni menší obnosy. Doležalovi v Novém Bydžově 9800 K, Krumbholzovi v Praze 91.000 K, Mataušovi v Bělohradě 22.000 K, Jindřichu Mayerovi v Král. Dvoře 90.000 K.

Při každém velikém úpadku žida jest nápadno, že v knihách firmy zanesena jest celá řada dluhů přátel zkrachovaného žida. Přátelé Taussigovi mají v knihách tyto pohledávky: Karel Taussig 56.000 K, Emma Benedikt 22.000 K, Adela Weisshut 140.000 K, Dr. Taussig 56.000 K, Ida Taussig 114.700 K, Ludwig Taussig 38.900 K, Marie Herz 44.000 K, Eugenie Löbel 50.000 K. Dne 20. října došla zpráva, že Otto Taussig byl na Kanárských ostrovech zatčen a odebráno mu 700.000 K na hotovosti. Věřitelé se usnesli čekati do 10. listopadu. Sotva byl bankrot Taussigův trochu odklizen, zahoukla jiná, těžší zpráva. Moses Geiringera synové, textilní továrny v Moravském Krumlově, Chotěboři atd., ohlásili 19. října zastavení platů na dluhy v obnosu 4,300.000 K. S firmou tou ohlásilo kridu dosud ještě 30 jiných textilních firem,

jichž dluhy obnášejí okrouhle 8,000.000 K. U žida Geiringera přijdou následující věřitelé o své peníze: směnárník Vilém Beer o 600.000 K, někteří tvrdí dokonce o půl druhého millionu korun, továrník Fritsch v Haindorfu o 37.900 K, Josef Jehnička v Chocni o 28.000 K, Dr. Kramář o 15.200 K, Isak Mauthner o 113.000 K, Heřmann Doktor o 67.000 K. V dluzích firmy opět figurují »dluhy« příbuzných v první řadě. Paní Hermina Geiringer, žena šéfa firmy Samuela, má »pohledávku« 114.000 K, Isidor Reiss, tchán Samuela Geiringera, má pohledávku 98.000 K, Anglobanka 100.000 K, Bankverein 100.000 K, Depositní banka 100.000 K.

Moses Geiringer prý přišel k úpadku ručením za bratra Ludvíka. Jak mohly obě firmy tak ohromné dluhy kontrahovati, považí-li se, že závody obou firem jsou velmi skrovné, vždyť Moses Geiringer vyrábí látky na pohovky, nářadí a mohairy a má jen 150 dělníků. Kdyby to byl továrník, který má 2—6000 dělníků, tak by to ještě koukalo k světu. Zde se vyskytuje tolik korupce a tolik prohnanosti, že by o těchto bankrotech měli přemýšleti hlavně naši právníci. Zde máme doklad, co umí žid. On má továrnu v ceně sotva 50.000 K, ale naseká na 2,000.000 K dluhů. To žádný křesťan nesvede, na to jsou křesťané příliš hloupí, ti jen okrádají v záložnách jeden druhého, chuďas chuďasa. Věřitelé firmy obdrží sotva 15 procent. Dluhů jest přes 3,000.000 a jmění je zde sotva půl millionu.

Podáme jen ještě několik dokladů. »Národní Politika« 22. ledna 1903:

Uprchl s 300.000 korunami. Majitel předního velkoobchodu s vínem Moric Steinberger, jenž před několika dny zmizel, je nepochybně již v Americe. Vzal si asi 300.000 K na cestu, které v poslední době na směnky si vypůjčil. Passiva jeho však obnášejí asi tři čtvrti millionu korun. Vyšetřováním bylo zjištěno, že Moric Steinberger před svým zmizením prodal ještě 3 vagony vína a že své sklepy v Promontoru postoupil před čtyřmi nedělemi velkoobchodníku Hazaiovi za 40.000 K. Steinberger odcizil též kauce svého personálu asi ve výši 10.000 K.

»Národní Politika« 23. července 1903: Kridatáři uprchli i s rodinami. Společníci továrny na rukodílné zboží bratři Sigmund a Ferdinand Kohnové, kteří nedávno ohlásili konkurs z passivy 350.000 K, uprchli i se

svými rodinami z Vídně. Věřitelé požádali trestní soud, aby vydal na uprchlíky zatykač. — Zatčený defraudant. Úředník rakousko-uherského konsulátu Vilém Schmidt, jenž nedávno z Bukurešti zmizel, zpronevěřiv 79.600 fr., byl v Silistrii dopaden a zatčen. Zpronevěřený obnos našli u něho netknutý. — Velká zpronevěra berlínské firmy. Velké vzrušení působí zde zmizení pokladníka a prokuristy zdejší firmy s obilím Kempner a spol. Zjistilo se dosud, že uprchlý pokladník Moric Lewy zpronevěřil 200.000 marek. Lewy, který byl 15 let u firmy Kempnerovy, spekuloval na jméno firmy, která požívala velké důvěry. Jest naděje, že solvence firmy není otřesena.

»Právo Lidu« přineslo 20. listopadu 1906 tento článek:

Millionový úpadek německé bankovní firmy. Olomouc a celý olomoucký kraj postiženy byly katastrofou prvního řádu. Jak jsme již včera sdělili, vyhlášen byl nad peněžnickou firmou W.C. Hirsch dne 26. t. m. konkurs, který dle zpráv moravských listů páčí se nikoliv na statisíce nýbrž na 1,300.000 korun. Veškery vklady naprosto jsou ztraceny. Poplašná zpráva o vyhlášení konkursu rozlétla se rychlostí blesku a již také běhali ustrašení vkladatelé k bankovnímu domu a krajskému soudu, aby nabyli prvních bezpečných zpráv. Ukázalo se, že úpadkem německé peněžnické firmy poškozeni jsou většinou čeští živnostníci, obchodníci a rolníci. Valná část jich bude nyní úplnými žebráky. Zvlášť velké sumy tvoří tu vklady kněžstva, zejména kanovníků, různých cirkevních fondů, kostelních peněz nadačních olomoucké kapituly a p. Mezi prvními, kteří běželi v zoufalství zjišťovat rozsah katastrofy byl kanovník Linde, který hledal konkursního komisaře, soudního radu, aby od něho získal pokynů, jak se zachovat. Padlá firma patří k nejstarším v Olomouci a založena již před lety. Zakladatelem jejím byl šlechtic ze Szablů.

Nynějším majitelem firmy jest jistý Kaisersheimb. Úředníci firmy až do posledního dne přijímali vklady, majitel její však již před dvěma měsíci vypověděl byt a odstěhoval se do Vídně. Věděl již patrně, že pád jest neodvratný. Nejhorší jest, že celá katastrofa bude míti v zápětí ještě několik úpadků. O pádu firmy Hirsch sděluje olomoucký »Pozor«: »Teprve nyní poznati lze dosah pádu směnárny W. C. Hirsch v Olomouci. Oproti pasivům ve výši 1,200.000 K stojí tak nepatrná aktiva,

že na věřitele nedostane se ani celé 1%. Při inventuře nalezlo se na hotovosti v pokladně všeho všudy 232 K. Poněvadž majitel směnárny Kaisersheimb byl spolumajitelem pivovaru ve Vel. Bystřici (jeho polovice na pivovaru tom jest úplně předlužena), dá se očekávati v brzku, že pivovar ten přijde do prodeje. Pád směnárny W. C. Hirsch vyvolal veliký otřes na Olomoucku, což pozorovati lze nejlépe na některých směnárnách německých soukromníků, ze kterých vkladatelé houfně počínají peníze své vyzdvihovati.

Olomoucká »Snaha« pak píše: V den vyhlášení konkursu se zjistilo, že zkrachovaná firma pohltila jenom cizích vkladů za 1,300.000 korun! Směnárna byla úplně vymetena. Pokladní hotovost shledána asi 400 (čtyři sta) korun, žádné cenně papíry, nic, zhola nic! Všechny cenné papíry a cenná deposita zmizely. Jsou tam jen v zástavě cizí losy a papíry, na které dluhují dlužníci asi osmnáct tisíc korun. Kromě toho jsou u soudu některá deposita. Před otevřením konkursu totiž provedli někteří věřitelé t. zv. prozatímní opatření, kterým bylo Kaisersheimbovi odebráno cenných papírů a mincí asi za 3000 korun a deponováno u kraj. soudu. K tomu se připočte nepatrný obnos za inventář — a aktiva firmy Hirschovy jsou tu asi všechna.

Z pražských listů první měl zprávu o úpadku olomoucké firmy Hirschovy — arcibiskupský »Čech.« Napsal: Obrovský úpadek židovské firmy. Olomoucký bankovní dům Hirschův ohlásil konkurs; má dluhů korun 1,200.000. (Dočtete se o tom v »Času,« anebo v »Právu Lidu«?)

Na to my odpovídáme: I proč pak ne? Vždyť je tu vidět to spojení katolického žoku peněžního s židovskou firmou až jedna radost! Je skutečně zajímavo vidět, jak slepě důvěřovalo se směnárně Hirschově v kruzích kapituly a konsistoře, a jak trestuhodně se hospodařilo s penězi kostelními a nadačními. Jsou přece předpisy, že všechny takové peníze mají se ukládati jako peníze sirotčí do ústavů s pupilární jistotou! A kde pak měli tu jistotu u soukromého nekontrolovaného podniku Kaisersheimbova?

Vidět z toho, jaká to byla hříšná — lakotnost kněžstva. Ukládalo totiž u židovské firmy Hirschovy peníze, dávajíc se zlákati o něco větším úrokem, který firma Hirschova proti jiným peněžním ústavům posky-

tovala. Z vrozené chamtivosti svěřovalo peníze cizímu ústavu, který tak hrozně hospodařil a dohospodařil.

K tomu píše se z Olomouce: S deficitem daleko přes million korun obnášejícím upadl v posledních dnech zdejší bankovní dům W. C. Hirsch do konkursu. Mezi poškozenými vkladateli jest velká řada malých lidí, kteří přišli o celý svůj majetek. K tomu provázejí tento konkurs okolnosti nanejvýš podezřelé, takže celý konkurs jeví se ve světle těžších trestních činů. Majitel zmíněného domu Richard z Kaiserheimbů, pověstný svou až směšnou zpupností a nadutostí, dobře věděl již dávno, jak si finančně stojí a přece téměř až do poslední doby lákal buď sám nebo prostřednictvím svých úředníků na lidech peníze, aby si jen uložili peníze u něho, slibuje jim větší procento nežli jinde! Za cizí peníze sekal Kaisersheimb kavalíra — jest dosud svoboden a asi čtyřicátník — po celá léta, po která byl majitelem zkrachovaného bankovního domu. Jest to již asi devět let. Kaisersheimb zdědil svého času továrnu na lněnou přízi v Chocni, pověstnou svým vyssáváním dělnictva, kdež také známou jest jeho figurka. Asi před pěti lety ji prodal. A jaké stanovisko zaujaly nyní po tak ohromném jeho úpadku ku Kaisersheimbovi soudní úřady? Kaiserheimb přesídlil již zase do Vídně, aby nebyl zde vyrušován a aby jej zde snad nestihla msta některého z ožebračených. Byl ponechán na svobodě, které zase plně využívá ve Vídni. Avšak nouzi ještě netrpí. Zde zastával nadutec ten také čestný úřad, jak o tom mohl se každý dočísti na návěštní tabuli zdejšího soudu krajského ještě před konkursem. Na onu vyhlášku byla pak upevněna vyhláška o konkursu a zakryla ji úplně. Tak se časy mění a v nich také individua rázu Kaisersheimbova.

Kolik nešťastníků úpí všude v žalářních kobkách pro delikty majetkové, jichž namnoze se dopustili z vnitřního donucení pod tlakem bídy a hladu! Zcela jinak však posuzuje se takový »bankrotář« a jeho činy. Řekne se: upadl shodou okolností do konkursu a věc postoupí se trestnímu soudu ku zavedení vyšetřování pro přečin zaviněného úpadku. Do vazby se takoví »milostpánové,« vybraných společností příslušníci a známí, přece neberou; co by to bylo ve světě rámusu! »Úpadek« Kaisersheimbův zrovna křičí o zakročení soudu co nejpřísněji proti němu a spoluvinníkům. Zatím však i proti němu bylo ve středu zavedeno u zdejšího soudu krajského

vyšetřování toliko pro přečin zaviněného úpadku! — Kaisersheimb bude nyní v úloze kavalíra, kterou byl v Olomouci dohrál, vystupovati v metropoli nad Dunajem a bude si asi nemálo pochvalovat rakouskou spravedlnost, která k němu osvědčila tak velikou shovívavost! Však v jeho žilách také proudí modrá krev.

K tomu dodáváme. Hirsch není německá bankovní firma, nýbrž Hirsch je žid. To zamlčují veškeré naše noviny. To je vědomé podvodní klamání obecenstva, »Právo Lidu« má zde nehoráznou radost, že žid okradl kněze.

»Česká Demokracie« napsala dne 19. května 1906 toto:

Před zemským civilním soudem vídeňským bylo projednáváno líčení, jež po mnohé stránce pro poměry v této říši je poučné. Ale právě proto o celé věci mlčí i nejkurážnější listy, a ovšem zbaběle o ní mlčí tisk sociálně-demokratický, který za každou cenu chce patrně státi se »hoffähig«. Teprve berlínský list »Berliner Tageblatt« troufal si o celé věci referovati a z něho vídeňský »Alldeutsches Tagblatt«. Z něho citujeme:

Proces zahájil soukromník žid Josef Baruch ze Sarajeva proti svému bratru Danielovi a dvěma vídeňským advokátům dru Korabovi a dru Krasovi. Oba zmínění Baruchové byli v r. 1887 v Sarajevě pro milionové podvody při vojenských dodávkách v době vojenské okupace bosenské do žaláře na dobu 5 a 2 roků odsouzeni. Tento proces vyvolal tehdy velikou sensaci. Josef Baruch složil 25.000 zl. kauce a radil se u vídeňského advokáta Koraba, jak by mohl dosáhnouti prominutí trestu a jakou cestou. Na Korabovu radu obrátil se ku známé dvorní herečce Schrattové, by vymohla pro něj a bratra milost. Při tom poslal paní Schrattové briliantovou hvězdu v ceně 4000 zl. a kollier v ceně 8000 zl. Schrattová přijala tyto šperky jen pro případ, když milost vymůže, jinak že je vrátí. Milosti skutečně dosaženo nebylo a oba Baruchové musili do žaláře. Na radu dra Koraba nebyly však šperky nazpět od Schrattové žádány, protože prý je možno dosáhnouti aspoň zkrácení trestu. Ale ani to se nestalo. Josef Baruch odseděl si pěkně 5 roků a tu nedávno se dozvěděl, že Schrattová v r. 1893 skutečně šperky vrátila. Proto žaluje svého bratra Daniela a uvedené advokáty. Chce své šperky. Obžalovaní se hájí tím, že Schrattová nebyla nijak nucena šperky vrátiti, že tak učinila dobrovolně, že tedy Jos. Baruch žádných nároků nemá. Nyní

jedná se o provedení důkazů. Líčení opravdu sensační. Vídeňský tisk svým mlčením ukázal jen, jak je zkorumpovaný.

Jak strašlivě řádí židé na venku a dovedou zničit celý kraj, toho doklad dává líčení s židem Aufrechtem. Nár. Pol. napsala 14. března 1906:

Podvodný úpadek Karla Aufrechta z Polné. Loňského podzimu rozrušeni byli občané maršovičtí, bohdalečtí, kadovští, polenští a novoměstští zprávou, že Karel Aufrecht, dvaatřicetiletý obchodník s koňmi a obchodník s plodinami z Polné, jest insolventní, že beztak skrovný majetek byl mu zabaven manželkou Florou, bratry Sigmundem a Juliem, švakrem Emilem Agulárem a bratrem téhož Jindřichem, posléze sestrou Klárou Agulárovou, takže přečetní rolníci a ponejvíce skrovní, nemajetní chalupníci a dělníci, stavše se ve své důvěřivosti věřiteli Aufrechtovými, na místě peněz za len jemu prodaný a dodaný, neobdrží buďto zcela ničeho, anebo že zůstane jim pouze nepatrný závdavek, jenž při kupu lnu Karlem Aufrechtem složen anebo potom Sigmundem Aufrechtem na »vyrovnání« vyplacen byl. V tomto směru jde o zločin podvodu, spáchaný klamáním a ohlupováním rolníků. Ale Karel Aufrecht, maje již své zkušenosti v tom oboru, šel ve své přímo báječné drzosti ještě dále a ošidil řadu vlastních lidí falešnými směnkami, vylákáním kurrantního zboží atd. a to v Polné, Jihlavě, v Něm. Brodě a v Štětíně, způsobem velice rafinovaným, kteréžto delikty tvoří jaksi druhý oddíl obsáhlé a důmyslně sestavené obžaloby, před porotou kutnohorskou dnešního dne projednávané. Celkem jde dle obžaloby o 24.570 k 3 h.

Manipulace K. Aufrechta s ubohými chuďasy vyznačují se rafinovanou podvodností a jsou vesměs na jedno brdo. Podivno jen, že lidé, kteří lstivým slibům Aufrechtovým víru dali, tak záhy zapomněli, že Karel Aufrecht, kdysi obchodník v Polničce, dne 29. července 1903 u krajského soudu zdejšího již pro zaviněný úpadek odsouzen byl. Zdařilé dílo tehdejší osmělilo Aufrechta k počinu novému, vydatnějšímu. Když K. Aufrecht ohlásil konkurs, přihlásila se jeho žena Klára k většině aktiv a správce konkursu dr. Semin netajil své podezření, že Aufrecht jednak jmění zamlčel, jednak zboží k přátelům zašantročil; dr. Semin žádal tehdy za složení přísahy manifestační. Té vyhnul se Aufrecht tím, že švakr jeho Agulár, obchodník z Přestavlk jednak dluhy Auf-

rechtovy domněle skoupil, jednak švakra svého na 20% »vyrovnal«, a za zrušení konkursu žádal. Tak spleteny byly manipulace v té věci. Obchody se lnem prováděl Aufrecht následovně: J. Humličkovi z Maršovic odkoupil na příklad 24 q 71 kg. lnu po 18 k, tudíž za 444 k 78 h a slíbil, že len po složení v Slavkovicích zaplacen bude. Humlička len dovezl, ale Aufrecht nežádal ani, aby len vážen byl, řka, že hospodáři věří a když večer k placení přijíti mělo a i ostatní lnáři čekali netrpělivě na peníze, K. Aufrecht zmizel a utekl do Polné. Způsobem takovým a směnečnými podvody ošidil Aufrecht jednak téměř veškeré občanstvo pohorské vísky maršovické, jednak některé osobnosti v Polné, Německém Brodě a Novém Městě. Směnečné »obchody« podnikal Aufrecht tak, že pod nahodilými výmysly dal sobě od rolníků podepsati nevyplněné blankety směnečné, blankety ty potom vyplnil sám na vymyšlené sumy a směnky takto fingované dal eskomptovati. Když ovšem došlo k placení, přišel při protestu podvod na jevo v několika případech a rodina musila vyrovnávati. Se zbožím počínal si Aufrecht jako solventní kupec, tak na př. koupil od B. Rixe v Štětíně $14\frac{1}{2}$ q lněného semena za 667 k 50 h Obnos byl splatný v listopadu m. r. Sotva semínka obdržel, prodal je Aufrecht a Rixe nedostal ani haléře. Tak dělo se i se lnem i jiným zbožím napořád.

Vychází na jevo, že Karel Aufrecht přesně si vypočítal jednak splatnost fingovaných směnek, jednak možnost dospění žalobních roků stran, jež ošidil o len a o zboží, neboť »obchodoval« až do poslední chvíle a měl úmysl a vše připraveno, aby v daném okamžiku upláchl do Ameriky. Dobré mínění toto bylo však ostražitostí směnečných věřitelů překaženo nenadálým zatčením Aufrechtovým, jehož vyšetřující soudce hned po prvém výslechu ponechal ve vazbě.

Obžaloba klade Aufrechtovi za vinu 36 podvodných skutků. Kombinace, jichž dovedl provésti Aufrecht při nekalých svých obchodech, jsou celkem stejné, ale jest v nich viděti vždy lest, jíž dovedl pachatel navléci i zkušeným a vyškoleným obchodníkům. Tak na př. koupil K. Aufrecht od Adolfa Bradyho, obchodníka v Novém Městě, dne 15. listopadu m. r. 30 q 80 kg lněného semena za 679 K a uváděl, že semena potřebuje k rychlému doplnění vagonu v Polné, při čemž ujistil Bradyho, že len po složení v nádraží zaplacen bude. Brady dal se —

jak dosvědčuje před soudem — jenom tím k obchodu tomu pohnouti, že znal, jak velikou cenu vagon semínka má, a že Aufrecht sliboval na zboží to vybrati si sumu předem.

Aufrecht ale měl vše dobře připraveno a poslal semínko S. Grünfeldovi do Jihlavy, kde čekal již jeho plnomocník Alfred Aufrecht a za semínka, jež se K. Aufrechtovi vymámiti a vylákati podařilo, 1156 K 20 hal. obdržel. Brady i ostatní veřitelé nedostali ovšem ničeho. Tímže způsobem ošizen byl i Emanuel Basch, obchodník v Polné, rolník J. Mokrý v Polničce, směnárník Ruller v Německém Brodě, Filip Češka, výměnkář v Branšově a j. Karel Aufrecht dal eskomptovati i směnky s falešnými podpisy a vymyšlené sumy a dlužníky. Dle svědectví rolníka p. V. Sklenáře z Bohdalce odbýval Aufrecht své věřitele skutečně drastickým způsobem. Dne 23. listopadu sedm občanů bohdaleckých, kteří zvěděli, že se Aufrecht do Ameriky chystá, že si koupil kufr, šaty a j., připutovalo do Polné k Aufrechtovi do bytu, kde jej zastali ještě v posteli. Aufrecht vida četnou, ale nevítanou deputaci, vstal, oblékl se a pravil: »Hned se s vámi, pánové, vyrovnám« — a odešel. Za chvíli přišel se soudním sluhou a několika svými příbuznými a tu Heřman Aufrecht vyložil deputantům věřitelům, že Karel Aufrecht ničeho nemá, že je právě všecek »sfendován« svou manželkou, švakrem Agulárem, bratrem Sigmundem a j., ale že on Heřman se zaň vyrovná na — 20%. Při tom celá rodina domlouvala rolníkům, aby vzali, co jest, jinak že nedostanou ničeho. Veřitelé, vidouce nezbytí, přijímali kvotu vyrovnávací 20% a podepisovali Aufrechtovým lístky, že úplně zaplaceni jsou.

Později však K. Aufrecht dával na jevo, že má plnou kapsu peněz — i přes to, že před půl hodinou soudní exekutor u něho exekuční revisi vykonával a ničeho nenalezl.

Žid Aufricht dostal, tušíme, jen 2 roky žaláře.

Dne 26. ledna 1907 přinesly »Rad. Listy« tento článek:

Podivný to člověk: Žid o sobě. Vážný, neveselý, úsilovný a stále přemýšlející. Nikdy člověk nemůže říci: vykonal jsem dosti! mohl-li neb může-li ještě víc! Ne z odpočívání aniž k odpočinku stvořen svět, ale prací ku práci stvořen jest. A tuto pravdu uložil sobě Žid zákonem. Záslužně, třeba ne pro zásluhy, ale z potřeby

a k dobru. Vychází ze zásady: »Pro mne čili pro sebe! Ale přičiň se každý tak pro sebe a nebudeš potřebovati jiných!« V rodině jest Žid svědomitým otcem, radujícím se ze zdraví a čilosti svého plodu a pracující o sesílení zdatnosti a majetnosti téhož. A proto netřeba se mu omezovati se v plození. »Množ se, Israeli!« řekl Bůh; »ale prací v potu tváři sobě chleba budeš dobývati!« — A pokorný před Hospodinem, oddal se Žid přikázání tomu všemi smysly svými. A tak roste jeho bohatství. Kde křesťan oddává se výhradně požitku z odpočinku a zábavy, Žid pracuje a pracuje. A pracuje a bohatne. A když dosti zbohatnul, pracuje a bohatne dál. Ví, že nejmocnějším bývá nejmajetnější! A Žid chce ovládati, proto pracuje, aby plodil boháče a tak i mocné světa tohoto! A plodí.

K dětem svým jest nejvýš svědomit. Úzkostliv o jich zdraví, přejícný a dobrý k nim a laskavý. A také přísný, třeba-li toho. Tresce poklesky ne bitím, ale morálně a účinně! Děti jsou mu následníky v cestě národa ku hospodářské moci, jež nemá míti hranic, ale svobodná a volná, tak světová a v podstatě tak vlastenecká. Vlastenectví Žida není velkohubství a Žid také nebývá renegátem v Israeli. A proto soustřeďuje se snaha všech bratří jeho, jsouc jednotná ve smyslu a nerozrušitelná v obsahu. »Jsme zdánliví otroci, ale plodíme vladaře!« tkví u vědomí každého Žida. »Dovedeme snášeti i trpěti; ale to jen proto, abychom vládli, až přestaneme chtíti snášeti a trpěti!« Zárodek Žídě jest jako zárodek ve vejci hada jedovatého: Jakmile se proklube, nese sebou, tento jed, onen krev, nepřátelské každému mimo vlastní rod. Manželka jest Židu důvěrnicí, sdílitelkou, spolupracovníkem, společníkem, vším tím s oddaností a věrností takovou, že nedá se tato manželská síla nahraditi sebe lepší silou placenou. Obezřetná, pozorná, plna zájmu o záležitosti manžela a rodiny, jako matka pak svrchovaně pečlivá a úzkostlivá. Jako na takou Žid se na svou ženu dívá a má pro ni úctu, jaká jí přináleží. »Doplňuji tě v celek!« řekl Hospodin Israelitovi, dav mu ženu — a v pravdě doplnil ho cele: Žid bez rodiny není celým Židem. Mezi Židy vskutku také panuje život rodinný!

Mezi svými pokrevenci jest Žid stále jako při hostině: radostný, hovorný a povrchně přátelský. Jen tajemství své práce a své činnosti uchovává toliko pro sebe, spatřuje i ve svém bratru konkurrenta, jakému sice

záležitosti srdce možno sděliti a účast od něho přijmouti, před nímž však pravý stav věcí obchodních třeba nejvychytraleji tajiti. Mluví, mluví, baví se a mluví, ale ne jako žvanil, nýbrž jako bavící se — dále ne. Opatrnost matka moudrosti! platí u Žida. V chudobě jest Žid skromný a pokorný až k patolízalství, vně srdečný, uvnitř uvažující o možném prospěchu. Na veřejnost mluví jako křesťan, ale u vnitru svém cítí jako lichvář.

Přepych zbohatlého Žida chuďasa patří k tajemství a skrytostem domácnosti. Jako pravý Oriental-chytrák nechlubí se svým bohatstvím a pohodlím, naopak skrývá je před nepovolanými, závistivými zraky, užívaje všeho jenom pro sebe a pro svou rodinu. »Má domácnost, svatyně má; svět jest má domovina!« A sám jsa, holduje a oddává se pohodlí, pohodlí však takovému, které ani při odpočinku mu nezabraňuje v činnosti a uvažování o dnech příštích, o dnu zítřejším. V rozkoši jest Žid bezuzdný. Nepociťuje nad sebou jařma, nezná morálky, on, geschäftsmann, nezná ctnosti, zná jen účelnost požitku a prospěch sobě. »Užívám; užívám sytě, neboť i plně jsem pracoval; a tak užívám z toho, co jsem si dříve odepřel!« A vysmívá se všemu světu, zvláště křesťanstvu! V zaměstnání jest Žid zaujat svou prací skoro k geniálnosti, a až k zblbnutí. Nezná oddechu, mimo nejnutnějšího. Zná jen starost, shonlivost, třeba by měl bohatství Rotschilda. Jest činný nad vzornost a tak i sobě prospěšný. Ovšem: sobě! Ale i svému národu svou movitostí. A to v národě něco znamená. Zničit movitost Židů jest nemyslitelno, stejně jako odvrátiti je od činnosti. Krev Žida jest zvláštního charakteru, ač ne špatného. Který národ trpěl kdy víc útisků než Židé? A dnes — v hrsti drží vládce, čili jinými slovy: inkognito ovládají svět!

V přírodě pociťuje se Žid asi jako v obrazárně, opatřené nejhygieničtějšími opatřeními a prostředky: Dýchá zdravý a čistý vzduch a dívá se při tom na krásu pohledem sanguinika. Příroda není Židu ničím víc, než obvodem počišťujících, občerstvujících prostředků, zdarma se naskytujících.

K služebným osobám chová se Žid jako mocnář, za to však nedá jim zle, pozoruje-li, že jsou mu potřebny. Myslí si asi toto: Vezmi chleba sobě a maso k tomu! Já si vezmu maso a k tomu chleba!

Na veřejnost jeví se Žid již zcela jiným. V pravé chvíli umí se činiti nenápadným, nejodstrčenějším ubožákem, otrocky ponízeným, úslužným, vždy úlisným, aby v jiné pravé chvíli ukázal se neobmezeným, souverainně drzým, pyšným do zpupnosti, opovržlivě měře vaši maličkost.

Daruje-li, daruje vážně, ale bez soucitu. Na almužnictví pohlíží jako politický národohospodář. Daruje, ale s pohrdou vůči tomu, kdo od něho žádá nehonorovaného dobrodiní. Zde dá dvouhaléř, ale aby jej opravdu neztratil, hned při tom zvýší výdělek na někom hned o korunu. A tak i darované dovede sobě podříditi náhradou, neboť daruje-li, vlastně nedaruje nic, nýbrž pouze v oběh dává peníz, nesoucí mu v nejbližším již okamžiku tisíce procent zisku.

Na umění pohlíží s respektem, hodným svátostí, ale nikdy ne jako na svrchovanost. »Je to hezké, ale nic to nenese. Handle jsou lepší.« Jest však ochoten ne nepřátelskému umění skytnouti podporu s podezřelou blahovůlí mecena, bez pohrdy, bez konstatování té nejbolestnější pravdy, že umění musí žebrati, aby mohlo i existovati! »I umění jest potřebné, užitečné!« řekne Žid, hově si v umělecky drahocenném přepychu. A filosofuje: »Komu vlastně slouží umění? Jen tomu, kdo si je může velikými penězi získati.« A zde vězí příčina, proč sympatické je mu umění: Slouží Židovi, ať přímo nebo nepřímo, oceňováno jako vznešená kurtisana sice, ale jako kurtisana. Snahu ukládá si Žid na pět set let lidského života, ale uskutečňuje svoje předsevzetí již za dvě za tři desítiletí. Snaha, totiž prospěšná a výnosná snaha, je mu vlastním smyslem všeho života. Odtud docilování úspěchův i méně bohatého Žida. »Modli se a buď poctiv!« platí mu ve soukromí. »Ale handlovat můžeš třeba nepoctivě a lichářsky.« To je mimo soukromí.

V účasti nebývá Žid ošemetný. Jeví upřímnou účast s lidmi, mimořádnou, nezaviněnou pohromou stiženými. Ale ne snad z citové potřeby, nýbrž u vědomí, že tím sám tratí na mnohém. V citových věcech je Žid problematický, ač ne právě falešný. Jeho zájem pro jiného obsahuje v sobě současně i zájem pro něho samotného. A proč by tedy nejevil opravdovou účast tam, kde vztahuje se tato zároveň i na něho? Pohrdání dá Žid na jevo vždy slabochu, marnivci, lenochu a hýřilu. V tom spočívá celá mravnost Žida. Ale s jakou bestialností pro-

jevuje se toto pohrdání člověkem, k němuž se týž Žid dříve lísal, nežli ho k úpadku dříve přivedl a odřel na dobro! Handle ovšem nemají s morálkou co činit! Handlíř a soucit — to zní jako název bájky skoro.

Intimnost Žid nerozšiřuje mimo obvod vlastní domácnosti. Přátelství neuzavírá bez naděje na hmotný nebo jakýkoli jiný prospěch, v nejideálnějších případech však aspoň propagační až uličnicky. Nikdy z ethických potřeb, neboť morálku mívá pravý Žid zcela svou vlastní, s níž nesvěřuje se rozhodně nikomu a mluví o ní jen tehdy aby vzbudil u nás obdiv pro souvěrce. Ale ani tenkrát si nezadá; nikdy si nezadá! A tehdy, kdy domnívate se, že si dokonale zadal, jásá on v nitru svém nad povrchností toho, jenž se tak o něm domníval. A zcela jistě již ví, jakým způsobem má s vámi zacházeti. — Hledí-li mu ze styku s vámi prospěch, bývá falešně intimní, jak málo kdo jen by to dovedl. Pozoruje-li však, že mu v nižádném případě užitečni ani sympatičtí nemůžete býti, dá vám na jevo perfidnost necitového, neduchového barbara, jen svoji mohutnost cítí v malíku a kolem sebe zaručenou bezpečnost. Nedůvěra Žida k ne-židu znamená kmenově děděnou zaujatost vůči každému vetřelci, opatrnost, kterou od starověku již pronásledovaní Židé dovedli mezi sebou až na nejvyšší skoro stupeň vyvojiti, a která bývá malomocnou jenom před vychytralostí Arména, nebo Běloruse, jenž i Žida i Arména předčí. Nikdo jiný není s to uškoditi Židu.

Přímost proukazuje Žid jenom vůči tomu, na kom mu zbla nezáleží a jenž mu je lhostejný až k nicotnosti. V takovém případě zapomíná Žid i na veškeru opatrnost a obezřetnost a poprvé tuto projevuje se v celé mravní ubohosti a nešlechetnosti, zabíhající přečasto k zlotřilosti tvora, škodného bez rozdílu všem lidem. Uraziti Žida považuje se za nemožné. Ale ten, kdo tuto lež okřídlil, neznal Židy. Jak se Žid dovede uraženým pociťovati, prozrazuje vše ta jeho zaujatost, pohrdavost, zpupnost, vyzývavost, mstivost a jiné znaky, zahrnuté v také celistvosti jenom u něho. Pravda, dlouho dovede trvati v zhrdajícím povznesení nad urážku, avšak přejde-li mu trpělivost, mstí urážku mnohonásobně. A pak běda podmaněným jemu a na něm závislým!

Národnost uznává Žid jenom jednu: israelitskou. Ať jen nechlubí se Němectvo, že Žid bude vždy dobrým

Germánem. Snad povrchně se bude hlásit k Němectví tu onde do nedohledna, ale spoléhejte v charakter člověka, neznajícího morálky! Žid je nejprve Židem. Přiznává-li se k jiné, tedy mimožidovské národnosti, stává se snad nezaručitelným, fanatickým nationalistou, nicméně vlastencem mimožidovským nestane se nikdy! Němci mají moc, proto u nás Žid vyznává Němectví. Ale nastane-li kdy pád Němectví, kdož ví, kam se Židé potom přikloní! Jisto jen tolik, že vždy jen k výbojným a vládnoucím. Německý žid v českých zemích znamená pominutého psa.

Hospodářsky jest stejně prospěšný jako nebezpečný. Prospěšný proto, že nedá zmaru ani odpadku, nebezpečný proto, že nikdy nedbá prospěchu všeobecného, zvláště ne mimožidovského, ale vždy jen osobního. Svojí mocí a bohatstvím hledí sloučiti Židovstvo, bez soustřeďování, od tohoto sebe sama vycházeje pak, učiniti odvislým od sebe kde koho. Bursovní politik a politický bursián, vůči zákonům zevně loyální, v skrytu anarchista majetnicky.

Rádcem je Žid svrchovaný poctivec i zloděj. Rada jeho bývá až do podrobností věcná a přesná, a do ještě větších podrobností jemu samotnému při tom prospěšná. Poradí výtečně, zdánlivě nesobecky, ve skutečnosti radu udíleje, uzavírá tím již předem dobře vypočtený obchod. »Potřebuješ chleba? Na i maso na přikousnutí!« A sám má při tom prospěch týž, jenže v obráceném pořádku: Maso pojídá a chleba přikusuje jenom! Jako zhoubce je Žid strategickým geniem. Nemilosrdný, bezohledný, soustřeďuje všecko k jednomu jen centru: ku své pokladně! Nezná překážek. Každý účinný prostředek jest mu vítán, od podvodu až k vraždě. Ustrne-li se nad vámi, zakupuje si vás tím na nepřehlednou řadu let! Učiní-li vám dobrodiní, zaváže vám dříve ruce a pak teprv vám dobrodiní podává! A tak čině dobrodiní, ničí vás tímtéž, a ne-li ničí, oslabuje nebo umlčuje aspoň. Zrádcovství je Židu vlastní. Odvážný, spekulativní, dovede na čas prodati i krk svůj, ne jako mučedník za svatou všeho lidstva věc, ale jako kalkulant, jenž zdánlivě prodávaje vám svou dceru, prodává vám příštího vraha vašeho. Jako Žid je Žid věčný, nezmarný. Zaprodá vám vlastní svobodu, zaprodá vám svoje pohodlí, zaprodá vám všecko mimo dcery všecko, i co mu nepatří, ale čeho získati mu lze. A vy užívajíce z toho, nepozorujete svého ne-

náhlého, netušitelného pádu, zatím co on se raduje nad blízkým, neodvratitelným vaším poklesnutím a konečným úpadkem, jenž těsně hraničí s povznesením jeho, Žida, na Naboba, na diktátora! — Takový je Žid!

Podali jsme tento názor o židovi z R. L. proto, aby čtenáři seznali příčiny toho, proč mají židé všecko v rukou, všecken obchod, továrny, peníze, noviny, všecku moc.

»Šumavan« napsal 12. dubna 1906 tento článek:

Podali jsme již několik ukázek ze spisku J. Hradčanského, jehož účelem jest upozorniti lhostejné našince, aby od židů nám nepřátelských nekupovali. Spisek propadl konfiskaci, avšak poslanci Dr. Grégr, Dr. Heller, Sokol, Fresl a soudruzi podali interpelaci, takže se celý spisek o »paní Veverkové« — tak se jmenuje česká vlastenecká panička, jež kupuje ráda u židů — dostal do rukou čtenářstva. Doplňujeme dle slibu svoje ukázky.

Podporovat však lidi, kteří jsou všude a ve všem proti nám, jest přímo šíleností.

Židé však ani jedinému kmenu slovanskému nejsou příznivi, ač vydělávají ve Slovanstvu nejvíce peněz. Jakou radost jevili z porážek Ruska, ačkoli na hnilobě tohoto státu měli největší podíl. Židé bojují ne vedle, ale v čele vyspělého Němectva proti nám. A v boji tom vynikají úlisností, a co jest právě to nejhorší a nejoškliveší, skrytostí zbraně. Žádný Němec nedovede napsati tak jedovatý článek ve věcech národnostních jako žid. Na příklad »Prager Tagblatt« jest na venek německým listem a v jeho redakci nesedí ni jediný Němec! Když to Němci nevidí, nám do toho nic není. Ostatně židé jim prokazují takové služby, že kdyby nebyli z opatrnosti a chytrosti skromni a chtěli súčtovati co pro slávu Němectví vykonali, že by to bylo účtování velikolepé. Pražští opravdoví Němci, jejichž činnost spočívá především v řádném tření salamandrů aneb procházení se po Příkopech, sami o sobě by nám mnoho neuškodili. Veškeré příkoří v Praze a v Čechách nám pod rouškou němectví činěné pochází z hlav židovských, poněvadž veškeré vlivné časopisectvo německé není německé, nýbrž židovské.

Přes to všechno řídíce se slovy velikého pěvce »Slávy dcery«, — když voláš Slovan, ozve se ti člověk —, nehlásáme v žádné nezávislosti židů, ale důrazně musíme žádati, aby z našeho lidu vyšla již jednou hlou-

post, netečnost, neprozíravost a mnoho jiných nepěkných vlastností. Proto přední povinností všech nás jest, hleděti se vymaniti z vleku cizoty, z područí vlivů nečeských. Živíme — je a jsme jim na posměch. Rostou z českých peněz — a pomocí svých časopisů volají na nás policii. Nabývají vlivu a moci, rostou mezi námi hmotně, tělesně i duševně, a to jen z neprozíravosti, z hlouposti českého člověka, a v odměnu za to usilují o náš zánik — o zavírání našich dlouholetých obchodů. A při všem tom hledí na nás jako na nižší vrstvu lidskou, která jest jen dobrá jim sloužiti.«

Autor spisku velmi vekně vykládá, že nekonečné křivdy, páchané na národě českém, musí konečně i české ženy přiměti k tomu, aby svorně stály v jeho obraně, aby pracovaly všemi silami k národnímu osvobození a k volnému vzletu všeho českého, aby zbavily český domov všeho cizáctví! Vzpomínáme mimoděk na to, co napsal Neruda ve spisku »Pro strach židovský« a uvažujíce, jak si česká veřejnost slov Nerudových všimla, dospíváme k přesvědčení, že Neruda napsal svůj spisek nadarmo, že krásná, upřímná, přesvědčivá jeho slova padla na skálu. Mnoho, velmi mnoho práce ještě zbývá, než se zbavíme přítěže zhoubného cizáctví, než se vzchopíme k sebeobraně a ukážeme svým nepřátelům židovským a německým, že ani jejich stromy nerostou do nebe.

Občane Masaříku, jděte se podívat do Stromovky, kdo tam jezdí v nádherných ekvipážích? Ani jeden křesťan — zas jen žid a židovka, nafukují se tam a naparují se tam. Masaříku — židům nezávidíte lokaje, křesťanské nevěstky, služky, dělnice, sluhy, kočáry, přepych, nádheru, na kterou se neodváží žádný šlechtický velkostatkář?

»České Slovo« napsalo 20. března 1907 toto:

Pražské obecenstvo najde zase svoje jarní zábavy. Máme v Praze i v nejbližším okolí tolik pěkných procházek, že nemůže se hned tak některé město jimi pochlubiti — —

Podívejme se jen na král. Oboru — Stromovku — ale naši lidé pořád ještě nemají pro ně tolik smyslu a porozumění, jako pražští židé na příklad. A to nevidíte jen v Stromovce, ale i všude v sadech uvnitř města, jak židé jich dovedou využitkovat. Náš Žofín, v prostřed města se nalézající, krásný, ostrovní sad, že když ten

most přejdete zdá se vám, že míli za zdi městské jste utekli a ejhle: dopoledne, co tam spatříte i v odpoledních hodinách na lavičkách u cest a pěšin? Židovské guvernantky s vozíčky a rozpustilá žíďata, arábky divoké, na něž i strážce sadů je sláb. A to teď, jak jaro se otevře, zase bude se opakovati. A to proto, že český občan Prahy nedovede si takový, všem nám v Praze společný majetek hájiti, aneb ho nezná, aneb oň nedbá. Židé jsou vypočítavější »und wie heisst«, Žofín — to přece je pro naše maličké místo na jaře a v létě jako stvořené .. Ty dva krejcary mostného nemá každá chudá pakáž a aspoň se tam nedostane tolik dětí, jako na Karlák — tak co budem děti vodit tam, kde je jich víc než dost; beztoho těch nakažlivých chorob visí celý rok tolik v »luftě« — —

A žíďata se s drzým čelem prohánějí na Žofíně, v Kinského zahradě, ve Stromovce nejen po pěšinách, ale i po trávnících a záhonech, a naše děti popelí se v písku na Karláku a jsou rády, že jsou tam. Pověstný jeden park u Františkova nádraží před lety stačil židům a jich hojnému dorostu, dnes tlačí se židé se svou mládeží všude, do všech sadů, přeplňují je a svou bezmeznou drzostí v brzku dovedou je opanovati. Drzé čelo nade všecko a před židem se skrčí český Venca všudy.«

XXXXV. Emancipace Židů.

Proč židovstvo mezi lidem českým tak znamenité kšefty dělá, o tom se rozepsala Vlčkova »Osvěta« v č. 9 roč. 1906.

»Pod nadpisem »Emancipace Židů« přinesl Havlíčkův »Slovan« dne 12. října 1850 předně dopis ze Soutic, podepsaný šifrou W. W. T., a za druhé Havlíčkův dodatek k němu, vše v těchto slovech. Tyto dny dostali jsme následující přípis ze Soutic:

»Napomínáme vás, abyste, když máte hudbu neb muziku, nepřipouštěli mezi sebe žádného žida. Musím vám říci, že se tomu velice divím, že se nynějšího času děvčata nestydí se židem tancovati. Za mých časů to bylo jináče, to si pokládala holka za velkou nečest, když ji vzal žid k tanci, a není to také slušné. Pročež vám z tohoto posvátného místa oznamuji svou žádost. Přijde-li žid do hospody, když máte muziku, zeptejte se ho: co

tu chceš? muzika je pro nás, a netrpte ho v hospodě. Naproti tomu může vám žid to samé říci, když je židovská muzika a vy se mezi ně vtíráte: co tu chceš? muzika je naše. Nechtějž mi nikdo namítati, že jsou rovnoprávní; něco jiného jest, když pozvete žida na veselost, aneb když jest někdo z vás pozván na židovskou svatbu; tenkráte jest hostem a hostinství se má cíti.« V ten asi smysl mluvil Soutický p. farář z kazatelny na den svatého Václava letošního roku. To jsou slova dobrého pastýře, sluhy božího, jenž má rozsívati símě snášenlivosti, svornosti a lásky. Pisatel těchto řádků, jsa právě přítomen, nevěděl v prvním okamžení, sní-li někde v Blanickém vrchu se zavřenými tam rytíři, aneb žije v některém zaprášeném století bujné hierarchie a rezatých předsudků; zotaviv se však a vida, že mnohý z posluchačů nad tím jadrným napomenutím jaksi hlavou kroutí, žasnul nad ostrovtipem farářovým, s jakýmž posluchačům svým vykládal patent o rovnoprávnosti israelitů a očekával, že horlivý kazatel prohodí také ještě něco o košerování masa a barchesu, smíli poctivý římsko-katolický křesťan takových židovských jídel požívati čili ne.

Tak daleko to tedy přivedli chuďasové židé v Soutické kollatuře, že si ode dne sv. Václava letošního roku nebudou moci proskočiti s našimi veleslavnými dívkami, neboť že pan farář vlastně jenom na židy měl zaměřeno, leží na bíledni, poněvadž ví, že tito nejvíce dvakrát, třikráte do roka mívají svůj taneční ples, jmenovitě o posvícení a masopustě, anto pravověřící Soutické obyvatelstvo bezmála každou neděli tančí, obzvláště letos. Bylo by věru za slušno, aby zdejší dívky podaly p. faráři poděkovací adresu, že se o ně tak pečlivě stará, a nenechá je v náruč lecjakému židovi klesnouti, k čemuž tanec nejlepší příležitost podává.

Z tohoto zákazu páně farářova lze čerpati následující uvážení: Zákonem obdržel žid rovnoprávnost, to jest, on má těch výhod požívati, kterých my dle práva požíváme, a má také ta břemena nésti, kterými jsme poděleni, naše občanské poměry jsou tedy stejné. Žid žije s námi, on vede obchod s námi, on je přičinlivý a dává výdělek chudým našincům, jeli jen trochu zámožnější — a hledí-li na svůj zisk, když zapůjčí tomu neb onomu v nouzi postavenému nějaký pakatýlek, inu každý má sám sebe nejradši, a správný dlužník netrpí také žádnou škodu. Vězíť arci ještě mnohému starý předsudek v tvrdé

palici a za časté ještě slýchati bohužel neslušných názvisek, jichž sprostnost neb svévolnost tak ráda udílí ubohému hausírníku, avšak ještě nikomu nenapadlo, aby když sám se veselí po denních trampotách, vyloučil žida ze své společnosti, jako to kázal Soutický p. farář. Myslí-li pan farář, že tím trpí dobrý mrav svěřených jemu oveček, mýlí se velice, neboť amen pravím jemu: že jistější dívka tancující se židem v hospodě, než v rukou křesťanského chasníka za hospodou.

Téhož dne byla na vybídnutí pana faráře držána tak zvaná oběra ve prospěch stávajícího v Souticích Marianského bratrstva, a že naděleníčko muselo býti hojné, lze posouditi z toho, že slavná Marianská jednota usjednotivši se v bázni boží a pro rozšíření osvěty do čtyr hodin do rána bumbati ráčila. Bůh ji posilniž.

Přípis tento zavdává nám příležitost v krátkosti zde o této jistě u nás dosti důležité věci mínění svoje pronésti, o kterém doufáme, že nebude nadarmo pronesené.

My nechceme náležeti do počtu oněch, kteří se varují obecenstvu něco nemilého, byť i pravdivé bylo, do očí povědíti, a kteří se jistým zakořenělým a oblíbeným předsudkům vždy vyhýbají, obávajíce se, aby snad okamžitou náklonnost něčí neztratili. Dle našeho mínění jest největší politika a spolu největší chytrost, držeti se vždy dle svého dobrého přesvědčení, a neohlížeti se nic na to, jestli někdo časem svým s tím nespokojen jest a byť by si i časem někdo zažehral: konečně pravá pravda zůstane vždy na vrchu. Tak to jest i s emancipací židovskou. Jisto jest a upírati to nebudeme, že veliká většina našeho lidu proti této emancipaci židů jest, a že jen s nelibostí nesla stejná práva, která židé skrze oktrojovanou ústavu 4. března obdrželi: dodati můžeme i to, že se ještě posud mnohé obce všemožně brání, aby se mezi nimi usaditi nemohl navzdor nabyté rovnoprávnosti žid. Ba připouštíme ještě více, řekneme, že ani takovým obcím za zlé pokládati nemůžeme jejich bránění se proti židům, když totiž považíme činnost obyčejnou židů jednotlivých (výminky jsou ovšem i zde) usazených mezi křesťany. Jak známo, považuje žid dle svých náboženských předsudků každého jinověrce za nepřítele svého a dovoluje si proti němu všeličehos v obchodu, čehož si proti stejnověrci nedovolí.

Obchod a živnosti židovské na takovémto základu vedené ovšem musí býti na škodu celé obce, ve které

se žid usadí, a známé jsou již v tom ohledu stesky, že žid všemožně lid na dluh píti nebo kupovati láká, aby k lichvě příležitost nabyl, že všechno kupuje bez ohledu, tudy zkaženému služebnému lidu ba i manželům lehkomyslným příležitost podává doma věci odnášeti a do židovny za špatnou cenu prodávati atd., dále že žid nikdy skoro živnost neprovozuje, při které by silně pracovati musel, že se vždy jen čachrování atd. drží. Jest to v celku všechno pravda, ale přece po dobrém, rozumném a poctivém rozvážení celé věci nemůžeme být jako liberální a o rovnoprávnost bojující lidé proti židům. Když bez všelikých předsudků a trochu protřelejším okem ze známostí, totiž dějin člověčenstva, nynější stav židů považíme, shledáme hned, že právě poroba jejich bývalá a nedůstatek stejného s námi práva přivedl je na nynější stupeň jejich obyčejů a způsobů a že oni sami buď jen málo buď docela nic vinni nejsou své nynější pokaženosti.

Vlády staré obyčejně dřely židy v pravém smyslu toho slova, žádaly na nich daně tak veliké, že skutečné na poctivý způsob nebylo lze tolik vytěžiti, neboť tyto vlády považovaly židy jako nějaké živé stříbrné a zlaté doly, z kterých se ustavičně těžiti dá; kromě toho byl žid dle nekřesťanských a pravému duchu Kristovu zcela protivných tehdejších předsudků z nejhlavnějších lidských práv vyloučen, nesměl kupovati statky a pozemky, nesměl provozovati jisté živnosti, ba i právo k ženění musel koupiti za nesmírnou peněžitou cenu, a při tom zakoušeti největší potupy a odstrkování v životě.

Jest divu, že při tom neměl žid žádné lásky ke křesťanům takto nekřesťansky s ním jednajícím? Jest divu, že užíval, jsa slabý a utiskovaný, všelijakých tajných cest k utiskování svých nepřátel a že držel proti nim všechno i to nejhorší za dovolené? Jest divu, že nemaje žádného práva, žádné cti ve veřejném životě hrabal jen dovoleným a nedovoleným způsobem peníze, aby mohl alespoň pokoutně uplácením dosáhnouti něčeho lepšího pro sebe? — Ba není to všechno nic divného, a stran židů může se říci vším právem: Jak jste si je udělali, tak je máte. —

Nelze však pochybovati, že židé dosáhnuvše stejného práva s námi časem svým velkou část necností svých odloží, poněvadž tyto necnosti neleží snad již v povaze kmene israelitského (každý národ zajisté jest

stejně cnostný a necnostný), nýbrž jenom v okolnostech, tak jako každý světem prošlý a zkušený člověk dobře o tom ví, že ty samé způsoby, které mají židé u nás, nalézáme též na př. u Arménů a Řeků v Turecku a vůbec v menší neb větší míře u všech utlačených národů, kteří mezi utlačovateli svými bydlí.

Ovšem, že očekávati nelze, aby snad po pouhém prohlášení rovnoprávnosti hned jak by uříznul, všichni židé svého starého Adama svlékli a všemi ctnostmi svobodných a rovnoprávných občanů svítili: co tolik věků splodilo v charakteru tohoto kmene, to jeden rok neb jeden den nepromění, ale co čas zkazil, zase čas napraví. Přispívejme i my sami k této reformě židovstva, chovejme se také skutečně i v životě ke svým israelitským spoluobčanům tak, jako k rovně oprávněným, netupme jich, nesnižujme jich, nesužujme jich žádným způsobem a zůstaly-li na nich lpěti ještě mnohé známé obyčeje z předešlého času, snášejme je zatím, jsouce pamětlivi příčin jejich. Ostatně mají to křesťané vždy jen ve vlastní moci, aby se bránili všemu tomu, co se obyčejně nechvalitebného židům připisuje. Nedej se ošidit, nedělej lehkomyslně dluhy, buď opatrný, to jsou skoro všechna ta pravidla, s kterými se ubráníme, a proto považujeme všechny řeči, jako by emancipace židů mohla všem ostatním tak velice uškoditi, za marné a přepiaté. Jestli jsou skutečně tak bídný a ničemný národ, aby nás několik tisíc židů ve všech obchodech atd. přehnalo a předělalo: věru nestojíme ani za politování!

Avšak není tomu tak a přesvědčíme se brzy, že emancipace židů v celku nám ani trochu neuškodila, nýbrž prospěla ještě, jakož musí prospěti každá spravedlivá věc. Ať si mluví kdo chce, co chce, nespravedlivé jest každé politické utiskování!

Že ostatně též i židé se své strany, podle toho co rovně oprávnění občané se chovati mají, užívajíce opatrně svých nově nabytých práv a nedráždíce nikde lidu proti sobě, rozumí se samo sebou, zvláště však by větší náklonnost k zemi té míti měli, která jest jejich otčina a nechovati se k ní povždy jako pouze cizinci, což by jim zajisté dopomohlo ještě dříve k uznání u ostatních spoluobčanů.

Jest zajímavo nyní, když půl století uplynulo od emancipace židů, nám, kteří vidíme následky její, čísti úsudky současníků, s jakými se potkala při svém zno-

vuzřízení u nás. Hlas faráře, starostlivého o své ovečky, výkřik úžasu nad ním u liberála z roku 1848, který v slovanské humanitě omlouvá i lichvářský výdělek, když žid »zapůjčí člověku v nouzi postavenému nějaký pakatýlek — inu každý má sám sebe nejradši —« Rozuměli bychom tomu, kdyby to byl psal žid — jako uplatnění egoismu — ale zdá se, že podepsaný W. W. T. byl křesťan, jemuž v druhu nadšení, u našinců tak častém, byl žid bližším než »v nouzi postavený« našinec i než uražená ethika. V posudku redakčním, jenž podává i úsudek lidu našeho o emancipaci židů, žije K. Havlíček celý. Nebojácný v slově — ač na obě strany se přece předem omlouvá — spravedlivý, liberální, ale při tom s lidem hluboce cítící, ve všem Čech do kosti i v tom sentimentálně slovanském naděje a důvěry plném očekávání ve změnu povahy židovské, jejíž rub hledí omluviti a vysvětliti, i v naději v budoucí přilnutí židů k národu našemu a zemi, kdež cítí se cizinci.

Ve velikých dobách, v bojích za politická a národní práva překypuje někdy cit a vyleje se široce z břehů střízlivým rozumem vykázaných, takže pozdější doba mnohého činu lituje a mnohému se usměje buď trpce ze zklamání, nebo jako zjevu čistě komickému.

Když roku 1848 intelligence Německa se zvedla k záchraně utlačených německých bratří ve Šlesviku a zástupy dobrovolníků spěchaly do řad povstalých Šlesvičanů proti Dánům, přihodila se v Heidelberce tato nyní neuvěřitelná událost. Kníže Dr. Rudolf Thurn Taxis, vlastenec český, který studoval na tamní universitě, vystoupil ve shromáždění studentském, kde se právě ohnivě řečnilo proti utiskovatelům dánským, a promluvil smělou řeč, v níž ukázal, jak je stejně utiskován ve své zemi také národ český. Řeč jeho vzbudila bouři nevole nad útiskem našeho národa. Rapíry vylétly vzhůru a mládež přísahala, až osvobodí utištěné bratry ve Šlesviku, že potáhne nám na pomoc do Čech. Přítel našeho národa, nyní již zesnulý, vypravovával o tom s pohnutím i s úsměvem, s jakým sledujeme dětskou naivnost. Měli jsme tehdy i německé básníky, opěvující látky naše národní, jako Meissnera, jenž slavil Žižku; ovšem si toho hříchu nemohli později odpustiti, když horečka svobody přešla a národ český dobýval se z okovů germanisace. Smiřoval prý by se vlk rád, jen kdyby žaludek dovolil. Také u nás tehdy Mácha psal své Cikány a pěly se »he-

brejské melodie,« jimž se později Neruda usmíval a sám psal rozjímání »Pro strach židovský« a uvažoval zklamání, jehož jsme se dožili na židech emancipovaných. Tak by byl asi také opravil náhledy své z pozdější zkušenosti Havlíček Borovský.

Na dravečka, jemuž emancipace právě dvířka klece otvírala, hledělo se přirozeně s útrpností, třeba se vidělo, že se i v kleci dovedl dobře zařizovati a tu a tam i skrze mříže mnohého pošramotil. »To je vše následek klece« soudilo se převráceně — jsou to jen nezpůsoby, kterým odvykne na svobodě docela, jen se s ním trochu pomazliti a bude z něho roztomilý soudruh.

A náš Havlíček praví k tomu Rousseauovsky rajským názorem »tyto necnosti neleží snad již v povaze kmene israelského (každý národ zajisté jest stejně ctnostný a nectnostný) nýbrž jenom v okolnostech«. Stejně bychom mohli říci o rostlinách a zvířatech: všechno je stejně užitečné — jen je chovati za stejných okolností a neznásilňovati.

Jak velice se řídí národové a plemena svou povahou, na to se nevzpomnělo docela. A povaha ta se bohužel nemění. Francouzové jsou na př. podnes týmž zvědavým, neklidným, bojovným, novot chtivým národem, jak líčí Caesar staré Gally, Germáni pak jsou i nyní výbojní, loupežně hrabiví, kastomicky arrogantní a neurvale krutí, jako za všech dob předešlých, ať pátříme na reformátora Luthera, v jeho zuření proti povstalým sedlákům, nebo na humanitu učence Mommsena k Čechům, žádající na svých jazykových práv. Ani náboženství, ani čas tisíců let, ani filosofie (viz Nietzsche), ani sociální nivelisace (viz Lassalla a Marxe) ani vzdělání neproměnily brutálnosti této povahy. Klasicky sám sebe v svůj národ posoudil Mommsen ve svých dějinách Říma, kde kárá pobití Římanů přistavších v zálivu Tarentském od obyvatelů řeckých tohoto města (II. kniha 1. sv., 8. vvd., str. 392.) těmito slovy: »Eine Torheit, nicht minder eine Barbarei, eine jener entsetzlichen Barbareien der Zivilisation, wo die Gesittung plötzlich das Steuerruder verliert und die nackte Gemeinheit vor uns hintritt, gleichsam, um zu warnen vor dem kindischen Glauben, als vermöge die Zivilisation aus der Menschennatur die Bestialität auszurechnen.«

Jest to úplná pravda, o které my se v Čechách denně přesvědčujeme. A zdaž změnil se za tisíciletí char-

akter slovanský od prvních zpráv, které máme o předcích svých od klasických spisovatelů? »Nakvasují se rádi cizími mravy« — pozoruje u nich Facitus — Neznají lsti ani mstivosti, ale nesnesou kázně — píše císař Lev V. Věčně nesvorni mezi sebou, raději s nepřáteli spolčují se proti sobě — hřmějí dějiny. Obraťme stránku tisíce let, co praví o Češích poctivý, vzdělaný emigrant Stránský skoro v polovici 17. století ve své »Republica Bojema« str. 89. — Čech je největším následovatelem a obdivovatelem věcí cizích, domácích však a krajanů svých hnusným tupitelem a zavrhovatelem. Nezdá se nám, že by to mohlo býti dnes napsáno právě tak jako před 300 lety, a že, což nejhoršího, není ani naděje, že by se to napsalo ještě po 300 letech a několikráte 300 letech, budou-li totiž Čechové ještě Čechy při té milovnosti cizoty? — — že v štěstí a nehodách žádá si míti soudruhů co nejvíce, že nesnášenlivým jest kázně přísnější« atd.

Již za prvních dob škrtili se Slované navzájem a volali Němce na pomoc, a podnes se škrtí nejbližší bratří: Chorvát se Srbem, Polák s Rusem, kde kdo s koho jest. Podnes se drobí v nové národy a jazyky — viz maloruský, slovenský, bosenský — podnes volají si panovníky z ciziny — viz Bulharsko.

Hle, třeba si uvědomil zlo, národ a kmen nemění a snad ani nemůže změniti své povahy. Jak by to tedy mohl učiniti tak svérázný, starý kmen židovský?

Schytralá lstivost, úlisná vypočítavost, bezmezná hrabivost, nevybíravost v prostředcích obohatiti se, orientálně krutá bezohlednost k slabším ve vykořistění a utlačení. Tento typ nevyvinul se teprve útiskem středověkým, ten žil již a znám byl ve starém věku, bez křesťanských legend o Ahasveru zjednal si název odium generis humani v Římě, kde žil hlavně z mastičkářství, věštění, kuplířství a lichvy — a v opovržení přišel u všech národů nevyjímaje ani nejbližší semitské soukmenovce.

Při emancipaci židovské připadá nám orientální báje z tisíce a jedné noci o duchu zavřeném v láhvi pečetí Šalamounovou. Neprozřetelný člověk otevřel z milosrdenství láhev, a hle — již stál nad ním ohromný, mocný duch, hroze mu smrtí. Dnes se již nemluví o emancipaci židů, ale za to o emancipaci naší od židů a heslo »Pro strach židovský« neznamenalo snad po-

strašení židů, ale již strach z nich jdoucí. Ve své liberálně lidumilné náladě náš dobrý a jinak tak bystrozraký Havlíček jedné věci neviděl — toho velikého rozdílu v převaze duševní židovského a našeho lidu. A tu, čeho velkým nedáno, to vytušili maličtí — lid sám. »Jisto jest, že se posud mnohé obce všemožně brání, aby se v nich neusadil žid. Ba připouštíme — že ani takovým obcím za zlé pokládati nelze jejich bránění proti židům . . . ale přece po dobrém, rozumném a poctivém rozvážení celé věci nemůžeme být jakož liberální a o rovnoprávnost bojující lidé proti židům — — —«,

Tato slova ukazují mezeru v logice Havlíčkově. Závěr by měl zníti: přejeme židům svobody, ale braňme se jich vykořistění a panství jak můžeme, třeba výlukou z obce, bojkotem, když jinak nedovedeme. Jako liberál nechce a ovšem nemůže také Havlíček býti proti svobodě kteréhokoli člověka, ale zároveň jako upřímný národovec cítí, že při nerovné morálce a výchově obou stran bude zvětšenou volností emancipovaných a jejich praktikami, jež dovoluje jim delší řetěz talmudské morálky, lid náš vykořisťován kupecky i lichvářsky, mravně poškozován sváděním k pití a k domácí krádeži atd., ale nepoznává důležitosti prostředku sebeobrany lidu ve výluce židů z obce — tohoto instinktivního bojkotu, kterým již zvířata se chrání, vylučujíce nebezpečného druha (na př. nemocného) ze svého středu. Toto hnutí, zárodek hesla »Svůj k svému«, bylo a jest rázu čistě hospodářského, jen úskočnost může v něm hledati nenávist plemennou, a klam to byl, spatřována-li v něm byla nepřízeň našeho lidu k rovnému právu židů. Stát hospodářsky zkracovaný sahá k ochranným clům, společnost utlačovaná, nemající zákonodárství v moci na ochranu svou, sáhne k boykotu. Výsledek záleží na povaze a kázni společnosti té. Tolik s jistotou dovolíme si tvrditi, že kdyby Praha byla německá, že by zde ani rok neobstálo fanaticky české kupectvo židovské, ale ovšem by se také nepřihodilo, že by v českých školách pražských byla většina německých dětí!

Prostředek ten zdál se Havlíčkovi býti nepřátelský židům osvobozeným a při tom ne nutný, domníval se, že stačí lidu říci: »Nedej se ošiditi, nedělej dluhy lehkomyslně, buď opatrný: to jsou skoro všecka ta pravidla, kterými se ubráníme. — Jestli jsme skutečně tak bídný

a ničemný národ, aby nás několik tisíc židů ve všech obchodech atd. přehnalo a předělalo: věru nestojíme ani za politování«. Hrozná slova — a dosud ještě bývají s pathosem citována. Mluví z nich však nyní buď schvální slepota nebo neznalost zdatnosti židovské. Snad, dokud se tato obmezovala jen na sbírání kůžiček a prodej kořalky, nebylo ji tou měrou pozorovati, jako dnes, kdy ani největší šovinista snad neklad! by výdělkovou obratnost našeho lidu, a to nejen v obchodu, na roveň s židovskou. Nemusíme se za to ani tak styděti. Kromě snad plemene anglosaského od staletí v obchodu cvikovaného a podnikavého, nezmarného Severoameričana pozoruje se převaha židovská jinde skoro právě tak jako u nás. Není-liž následující cvičení Erckmanna Chatriana z Elsasu »Mistr Daniel Rock« jakoby vystřiženo z našeho venkova? »Koncem září počato s vyvlastňováním pozemků; tu spozorovali, že (žid) Eliáš Blum ztrojnásobil své jmění, bez toho již značné. Starý lišák za čtyrnásobný peníz prodal nejen nížinu, kterou byl koupil od Beneduma, ale i množství jiných pozemků, kterých se byl prve koupí zmocnil, od Sarrburgu až do Saverny, na délce šesti mil. Bylo to podivení a překvapení, když se dověděli, že mistr Eliáš Blum jest millionářem. Pohlželi naň s úctou, když mimo jel na svém malém oslu; smekali před ním klobouky až k zemi, nazývali ho »panem Eliášem«; mnozí se také divili, že mu nebyl udělen nějaký řád! A on vždy prostý, umírněný, oblečen ve svůj starý, špinavý plášť, nos a bradu ve vysokém límci, usmíval se šibalsky. Pan Zachariáš Piper (starosta) v bílém nákrčníku, přicházel často činit mu hlubokých poklon; mistr Eliáš zamrkal okem a pravil mu tonem nosovým: »He, he, váš ponížený služebník, pane starosto. Mluvil jsem o vás nedávno s panem podprefektem.« — »A, pane Eliáši, jaká to uznalost!« — »Ano, můžete počítati na mou protekci.«

A málo chybělo, že mu nepodal ruky, by ji políbil: tak chodí věci na světě. — Když se počaly pronajímati práce, dostavil se Eliáš první a najal si nejlepší části: mosty, vodovody, průplavy, průkopy; zmocňoval se všeho, rozuměl všemu ... měltě jemnější čich, bystřejší zrak, podnikavějšího ducha, než všickni ostatní; jeho konkurrenti se proto zlobili, ale co chceme? Duše Abrahámova, Isákova, Jakubova bydlila v něm .... Pán miloval jeho rod; jeden z jeho předků to byl, jenž radil

vzíti zlaté nádobí faraonovo, by nahradil si cibuli egyptskou, jeden z jeho souvěrců to byl, jenž kdysi směnky vynalezl, aby ušel konfiskacím Filipa Krásného, konečně jemu samému pravil Bůh mocný: »Budeš obchodníkem s veteší, s mýdlem na vousy, s perlami, s vyšmaťhanými botami, s břitvami a s maličkostmi všeho druhu! Po dvacet let budeš choditi od vesnice k vesnici a tahati za sebou starou krávu uvázanou za rohy; pak uhnízdíš se v roztrhaném baráku v koutě ulice, bys vedl obchod na hrubo. Konečně staneš se mylordem a budeš zakládati železnice, hutě a elektrické telegrafy: přemýšlej o tom, Eliáši!« — Řekneli vám Pán takovéhle věci, zajisté vás nemá za hloupé, a vám se vždy všechno podaří.«

Náš Havlíček Borovský myslil, že třeba jen českému člověku, pití nachylnému, říci: »Nepij,« a že to postačí. Co tomu říkáte, staří kazatelé? A hle, židé se neopíjejí! Nepozorujete toho rozdílu v povaze dvojího lidu?

Havlíček myslil, že stačí říci: Nedej se ošiditi. Ach, kdy pak se chtěl člověk dát ošiditi. Ani opatrnost, ba ani výstraha a zkušenost tu nepostačují, a to ani u výboru národa. A jak těžká je tu konkurrence se židem, o tom již jde národní podání. V čí ruce je dnes u nás velkoobchod — i s obilím — v čí velkoprůmysl? Kdo s největším úspěchem přebírá nájem velkostatků, jichž režie se majitelům nevyplácí? Kdo skupuje velkostatky? Náš lid byl skutečně přehnán a předhoněn od židů, a to nejen v obchodě. »Jsme-li skutečně tak bídný a ničemný národ — věru nestojíme ani za politování.« — Hrozná slova — jsou jako vytržena z katechismu Nietzscheova, že svět patří silným — což by Havlíček neřekl. Nezáviděli bychom ani židům jich převahu hospodářskou, kdy by se z ní nebyla časem vyvíjela zbraň, jež pomáhá ohrožovati naše bytí. Židé se ani po emancipaci nestali našimi přáteli. Silně vyvinutý egoismus a orientální tradice druží je všude k silnějším a vládnoucím, a řadí je v šik proti slabším a utlačeným. Jsou ohaři lovcovými a berou z lovu hmotný podíl, ponechávajíce vítězi idejné vavříny národní kořisti. Sami znají volání po humanitě jen tam, kde jsou uskřípnuti v některé části a tu se veškeren celek, zakořeněný po celém povrchu zemském, bohatý energický zvedá giganticky k jeho ochraně.

Výhradná snaha po majetku — kterým druhdy se chránili ve svém utlačení, takže na př. docela volný měli pobyt v Čechách s mnohými výhodami, když nekatolíci Ferdinandem II. nebyli v zemi trpěni — vedla je spolu s šetrností k netušenému bohatství a tím také k moci. Oni jsou sedmou a největší velmocí světovou — v jejich rukách jest stejně velmoc žurnalistiky jako i velmoci druhé a jí k ruce stojí k obraně i výboji na kapitál zuřící a přece jemu otročící armáda rudé internacionály. Viděl kdy svět chytřejší a mocnější společenskou stavbu? A to vše za půl století! Velmoc tato, vyšedši směle z podzemí zednářských loží na světlo denní, jako nejvelkolepější organisace dějinná, otřásá trůny, provádí revoluce, dává úvěr na války, nebo je přetrhuje odepřením jeho, jak toho potřebuje. Již za Marie Terezie vymohli židé hollandští a angličtí svými vládami, že odvolala vypovězení židů z Čech mandátem nařízené. V naší době bylo zakřiknuto Rumunsko, jež chtělo brániti lidu svého od židovského vykořistění. A co učinili v těchto letech židé v Rusku, že se jim bránilo ve volném vyssávání lidu? A kam že to povede?

Nechceme býti proroky, ani na půl století. Příklad Havlíčkův je nám výstrahou. Lidstvo žije nyní rychle, u kulisy dějů jeho střídají se náhle i se svými perspektivami, ale byť i nejsmělejší plány Israele, které již nyní částečným splněním připomínají báji z tisíce a jedné noci, nedošly plného vyvrcholení, to popřeno býti nemůže, že židé od své emancipace nejen nepřipodobnili se svému okolí, ale jako živel silnější vtiskli mu svůj ráz na dlouhý čas. Z utlačených stali se ne rovnoprávnými lidmi, nýbrž pány a pánům odkouká okolí jich mrav. Bez upřílišnění mluví se o sežidovštění světa. Nikdy od dějinné paměti nevetřel se nahý egoismus tak nestoudně v popředí se svými požitky a žádostmi a nerozlučnou spolu necitností k bídě druhých způsobené jich vypleněním. Nikdy nehlásaly se výbojnost a ujařmění, ba vyhlazení slabších s větším cynismem a systémem. Smysl pro čest, vážnost k majetku a svědomí setřely se takřka do základů. I nejhnusnější společenský zločin dochází veřejné mluvy a zastání. Náboženství odbývá se posměchem. Filosofie stala se advokátem. Lidstvo jakoby ztrácelo všechen posavádní svůj morální podklad i světlo na delší cestu. Kdo by se tu odvážil prorokovati budoucnost?

XXXXVI. Komu patří domy v Praze?

Následky zrušení židovské čtvrti ve všech městech jsou pro křesťany ty nejzhoubnější. Židé během 50ti let vyvlastnili křesťany a zabrali všecky domy v hlavních ulicích každého města, ať ve Vídni, ať v Praze neb jinde. Z toho následuje, že obchodní místnosti jsou na živých ulicích v rukou výhradně židů, ulice stranou, ulice mrtvé jsou pro křesťany. Karta se tedy obrátila. Židé se vystěhovali ze židovské čtvrti do nádherných ulic, a do opuštěných židovských pelechů, pokud se nezbouraly, se nastěhovali křesťané. Nad to učinili židé ohromné obchody svými starými baráky, které prodali za drahý peníz obcím. Židé v Praze získali asanací miliony. Tyto obrovské kšefty obstarávají na pražské radnici židé Jakub Scharf, Baštýř a jiní s nimi spolčení. Před touto židovskou skupinou jsou páni primátoři bezmocni. Židé skoupili za krátkou dobu v Praze nejživější ulice, ze kterých jsou křesťané vytlačeni. Uvedeme zde několik dokladů z r. 1907.

Praha I., Staré Město.

Zikmund Weiss, Platnéřská ul. č. 5, 55.
Anna Gerstl, u Radnice č. 14.
Filip Kuh, u Radnice č. 11.
Bernard Fischmann, Úzká ul. č. 6.
Jaromír Prager, Platnéřská ul. č. 4.
Angelus Kafka, Platnéřská ul. č. 11.
Pavla Russ, ul. Karoliny Světlé (čtyry domy).
Anna Fleissnerova, Bartolomějská ul. č. 10.
Klebinderova Emilie, Betlemská ul. č. 2.
Rosebergova Augusta, ul. Karoliny Světlé (dva domy).
JUDr. Gustav Winter, ul. Karoliny Světlé (dva domy).
Jan Mauthner, Ferdinandova tř. č. 13.
Alois Wotitzky, Skořepka č. 3.
Hugo Harpner, Ferdinandova tř. č. 39.
Amalie Thiebenova, na Můstku č. 1.
Marie Schiller, Provaznická ul. č. 12.
Gab. Wolfowa z Wachtentreu, Rytířská ul. č. 28.
Karel Wolf, Rytířská ul. č. 26.
Alf. Raudnitz, Rytířská ul. č. 22.
Ludv. H. Reuch, Uhelný trh č. 1.
Gustav Fischel, Michalská ul. č. 13.
Ludvík Jampehles, Michalská ul. č. 5.

Rob. Fuchs, Staroměstské nám. č. 33.
Šal. Grosslicht, Melantrichova ul. č. 7.
JUDr. Theod. Weltsch, Melantrichova ul. č. 6.
Anna Isak, Melantrichova ul. č. 12.
Ascher Františka, Kožná ul. č. 1.
Josef Koretz, Melantrichova ul. č. 16.
Matylda Neustadtlova, Melantrichova ul. č. 18.
Fr. Goldschmidova, Staroměstské nám. (tři domy).
Anna Kerlitzká, Staroměstské nám. (dva domy).
Zikmund Fischel, Železná ul. č. 18.
Abrah. Glaser, Železná ul. č. 20.
Ludv. Fischer, Havelská ul. č. 33.
Vilém Epstein, Havelská ul. č. 17.
Josef Ehrlich z Treuenstättu, Havelská ul. č. 9.
Olga Freudenfeldova, Havelská ul. č. 5.
Abraham Brod, Havelská ul. č. 20. (čtyry domy).
Theodor Eder, Kamzíková ul. č. 4.
Alžběta Buschova, Kamzíková ul. č. 6.
Jos. Braunova, Kamzíková ul. č. 1.
Julie Eisnerova, Kamzíková ul. č. 3.
Marek Fanta, Staroměstské nám. č. 21.
Frant. Goldschmid, Celetná ul. č. 4.
Benedikt Klemperer, Ovocný trh č. 17.
Ig. Winter, Ovocný trh č. 19.
Sieg. Wallerstein, Ovocný trh č. 13.
ryt. Emil Kubínský, Ovocný trh č. 14.
Sam. Berger, Ovocný trh č. 6.
Zikmund Bass, Ovocný trh č. 2.
Kar. šl. Glaserfeldová z Helmwerthu, na Příkopě č. 33.
JUDr. šl. Glaserfeld z Helmwerthu Leopold, Celetná ul. č. 38.
Oskar Wolter, Templová ul. (dva domy).
Gust. Herz-Schwarzkopf, Celetná ul. č. 23.
Zikmund Federer, Štupartská ul. č. 4.
Barb. Altschul, Staroměstské nám. č. 17.
Schmelkeles Bohumil, Staroměstské nám. č. 14.
Winter Josef, Dlouhá tř. č. 4.
Oskar Kuh, Týnská ul. č. 17.
Karla Adlerova, Týnská ul. č. 13.
Fr. Frauenberger, Rybná ul. č. 1.
Jos. David, Rybná ul. č. 6.
Eliška Buschova, Rybná ul. č. 10.
Karla Sommerschuhova, Masná ul. č. 5.
PhDr. Al. Meissler, Dlouhá tř. č. 20.

Oskar Bondy, Dlouhá tř. č. 30, 32.
Jakub Gans, Dlouhá tř. č. 36.
Růžena Sternova, Dlouhá tř. č. 39.
Fantova Marie, Dlouhá tř. č. 35.
Julie Leipenova, Dlouhá tř. č. 29.
Filip Dub, Dlouhá tř. č. 23, 19.
Efraim Popper, Řásnovka č. 16.
M. Becherova, Řásnovka č. 4.
Frant. Goldschmidova, Haštalská ul. č. 9 (čtyry domy).
Jakub Dub, Anežská ul. č. 2.
Gustav Fischer, Kozí ul. č. 22.
Alb. Dub, Vezeňská ul. č. 6, 8.
Josef Bloch, Dušní ul. č. 1.
JUDr. Leop. šl. Glaserfeld z Helmwerthu, na Příkopě č. 35.
Hugo Karner, na Příkopě č. 21.
Jeitelesova Louisa, Ferdinandova tř. č. 27.
Reg. Zekendorfová, Benediktinská ul. č. 7.
Ter. Iserova, Anežská ul. č. 4.
Olga Kornfeldova, Benediktinská ul. č. 1a.
Em. Edererova, Týnská ul. č. 6.

Praha II., Nové Město.

MUDr. Hanuš Winterstein, Jungmannova tř. č. 29.
Marie Scherlova, Jungmannova tř. č. 37.
Růž. Porgesová z Portheimu, Ferdinandova tř. č. 38.
Karel Ostermann, Jungmannova tř. č. 41.
Bertha Neustadtlova, Ferdinandova tř. č. 36.
Bedř. Süsslandova, Opatovická ul. č. 10.
David Löwy, Opatovická ul. č. 12.
Abr. Weinberger, Opatovická ul. č. 14.
Emil Freund, Pštrossova ul. č. 18.
Kischová Anna, na Zbořenci č. 6.
Josef Eckstein, Pod Slovany (tři domy).
Lud. Fischmannova, Závětova ul. č. 4.
Frant. Goldfuss, Podskalská tř. č. 44.
Artur Pick, Podskalská tř. č. 42.
Artur Pick, Soudní ul. č. 9.
Leopold Pick, Soudní ul. č. 11. (čtyry domy).
Hahnova Marie, Vyšehradská tř. č. 23.
Karla Kleinová, Apolinářská ul. č. 7.
Heřmann Neumann, Žitná ul. č. 4.
Vilém Meisner, Ve Smečkách č. 21.
Marek Kominík, Ve Smečkách č. 11.
Jindř. Schück, Štěpánská ul. č. 43.

Ig. Klein, Školská ul. č. 3.
M. Glaserová, Vodičkova ul. č. 18.
O. Freudenfeldová, Jungmannovo nám. č. 16.
MUDr. M. Weisl, Jungmannovo nám. č. 23.
Josef Veider, Ovocná ul. č. 14.
Filip Popper, Jungmannovo nám. č. 13.
Leop. Wolter, Václavské nám. č. 6.
Zik. Haurowitz, Václavské nám. č. 14.
Siegf. Altschul, Václavské nám. č. 18.
Ludvík Grünberger, Václavské nám. č. 22.
Oskar Muneles, Václavské nám. č. 68.
Šim. Devidels, Václavské nám. č. 61.
Rob. Fuchs, Václavské nám. č. 51:
Jindřiška ze Sonnensteinu, Václavské nám. č. 49.
JUDr. Jan Reiss, Václavské nám. č. 5.
Frant. Goldfuss, Václavské nám. č. 3.
Phillipp Haas & Söhne, na Příkopě č. 4.
Josef Urbach. na Příkopě č. 6.
Filiale der k. k. priv. Oesterreichischen Kredit-Anstalt für Handel und Gewerbe in Prag, na Příkopě č. 10.
Boh. Bondy, na Příkopě č. 14.
MUDr. Jindř. Epstein, Nekazanka č. 13.
Ant. Pohl, Nekazanka č. 5, 3.
Karel Neustadtel, Nekazanka č. 12.
MUDr. Jul. Riehl, Jindřišská ul. 19.
Emil. Popperova, Jindřišská ul. č. 10, 12.
Jindř. Stránský, Bredovská ul. č. 12.
Alfred Löwit, Mariánská ul. č. 12.
Otakar Zdekauer, Mariánská ul. č. 16.
Vilém rytíř Kubínský, Mariánská ul. č. 20.
Jáchym Glücksmann, Bredovská ul. č. 13.
Rakouskousko-Uherská banka ve Vídni, Bredovská ulice číslo 5.
Zikmund Knina, Růžová ul. č. 15.
Privat Frauenverein zur Erziehung armer israelitischen Waisenmädchen in Prag, Jerusalemská ul. č. 5.
Ant. Frankl, u Půjčovny č. 5.
Vil. Karpeles, Mariánská ul. č. 47.
Dora Beniesová, Marianská ul. č. 49.
K. Thorsch, Havlíčkovo nám. č. 15.
Rich. Ellbogen, Havlíčkovo nám. č. 2. (4 domy).
Společnost c. k. priv. české severní dráhy, Dlážděná ul. č. 5.
Kateř. Grábová, Dlážděná ul. č. 6. (3 domy.)

Mark. Picková, Hybernská ul. č. 32.
Ervín Beer, na Florenci č. 15.
Otto Bondy, na Florenci č. 11a.
Krist. Merzinger-Cabos, Hybernská ul. č. 7.
Vilém Wertheimer, na Poříčí č. 6.
Ferdin. Pollak, na Poříčí č. 12.
Otto Bondy, na Poříčí č. 26, 28, č. 13. na Florenci.
Šimon Grünberger, na Poříčí č. 33.
Ant. Meissner, na Florenci č. 29.
JUDr. Alf. Popper, Těšnov č. 4, 6.
Eleon. Sachsová, na Poříčí č. 19.
JUDr. Ludv. Pick, Eliščina tř. č. 2.
Leopold Burger, Soukenická ul. č. 20.
Adolf Beck, Soukenická ul. č. 22.
Pav. šl. Goldreichová z Bromecku, Petrské nám. č. 7.
Ant. Rosenberg, Truhlářská ul. č. 31.
Em. Reichmann, Truhlářská ul. č. 16.
Hedv. Baschová, Zlatnická ul. č. 7.
Leopold Katz, Zlatnická ul. č. 5.
Boh. Fischmann, Zlatnická ul. č. 6.
M. Heller, Biskupský dvůr č. 9.
Jul. Grünberger, Biskupský dvůr, č. 8.
Em. Schulhof, Biskupský dvůr, č. 5.
Ot. Mauthnerová, Biskupský dvůr č. 3.
Zikm. Federer, Petrská ul. č. 29.
Ad. Hahn, Petrská ul. č. 27.
Náboženská obec židovská jménem nadání Izáka a Kateřiny Taussigových, Petrská ul. č. 3.
Náboženská obec židovská jménem nadání Bondyho, Šalamouna Kolmanna, Egera Eliáše, Evy Porgesové, Kuha Šimona Löbla Frankla Israela Šimona, Loděcká ulička č. 3.
Abraham Perner, Petrské nám. č. 2.
Dr. Bedřich Kofer, Petrské nám. č. 1.
Moric Hahn, Soukenická ul. č. 27.
Berth. Süssland, Soukenická ul. č. 25.
Marek Bloch, Soukenická ul. č. 23.
Ros. Ecksteinova, Eliščina tř. č. 14.
JUDr. David Sachs, Eliščina tř. č. 16.
Gustav Rie, Klimentská ul. č. 26.
Josef Freund, Lodní mlýny č. 2.
Aug. Schlesingerová, Novomlýnská ulč. č. 17.
Josef Kitzler, Novomlýnská ulč. č. 13.
Am. Markusová, Hybernská ul. č. 34.

Laz. Kraus, Bredovská ul. č. 19.
Fr. Frauenberg, Řeznická ul. č. 11.
Boh. Steinerová, Lodní mlýny č. 8.
Israel. spolek synagog v Praze, Jerusalémská ul. č. 9.
Kar. Fuchs, Žitná ul. č. 35.
J. R. Altschul, na Florenci č. 19.
Israelitický sirotčinec chlapecký, Krakovská ul. č. 13.
Arnoštka Baschová, Biskupská ul. č. 9.
Ida Přibramová, Krakovská ul. č. 20.
Alberta Auffenfeldová, u Půjčovny č. 8.
Karel Fuchs, Žitná ul. č. 37.
A. Fischelová, Vladislavova ul. č. 8.
Ter. Löblová, Olivova ul. č. 7.
V. ryt. Kubinzky, Eliščina tř. č. 24.
Kar. Breitfeld Dr., Hálkova ul. č. 2.
Jindř. Schulhof, na Florenci č. 23.
Růž. Nováková, na Florenci č. 27.
JUDr. Al. Popper, Těšnov č. 8.
Hynek Fuchs, Žitná ulice č. 38.
Ad. Karpeles, na Bojišti č. 13.
Mar. Glaserová, Vladislavova ul. č. 12.
Dr. Julius Bunzl, Havlíčkovo nám. č. 7.
Jos. Meissnerová, Na Slupi č. 10.
Vít Bondy, Smetanova ul. č. 6.
JUDr. K. Bendiener, Salmova ul. č. 14.
B. Winternitzová, Marianská ul. č. 26.
Cec. Plohnová, Sokolská tř. č. 68.
Gust. Irmenbach, Žitná ul. č. 48.
Zik. Plohn, Bredovská ul. č. 17.
Mor. Glauber, Městský sad č. 15.
Kat. Grabová, Bolzanova ul. č. 7.
Kar. Pollak, Marianská ul. č. 43.
Boh. Bacher, Sadová sil. č. 9.
Alb. Klein, Hybernská ul. č. 40.
K. Hellerová, Městský sad č. 9.
JUDr. K. Sohr, Městský sad č. 3.
Frant. Reiská, Marianská ul. č. 32.
Olga Haussmannová, Táborská ul. č. 61.
Dr. Alf. Příbram, Havlíčkovo nám. č. 17.
Reg. Fantlová, Hálkova ul. č. 11.
MUDr. Moric Bloch, Sokolská tř. č. 33.
Herm. Wienerová, Marianská ul. č. 36.
Leop. Pick, Mezibranská ul. č. 5.
Edm. Eisler, Hybernská ul. č. 44.

Max Bloch, Bolzanova ul. č. 5.
M. Hahn, Bolzanova ul. č. 3.
Vil. Oestereicher, Havlíčkova ul. č. 11.
Vil. Baumgartnerová, Mezibranská ulice č. 3.
Jindř. Velemínský, na Moráni č. 19.
Beng. Schwarz & Söhne, na Moráni č. 17.
Boh. Weltsch, Žitná ul. č. 42.
Jana Reisnerová, Školská ul. č. 8.
Jak. Dub, Vyšehradská tř. č. 20, 3.
Jindř. Fantl, Puchmajerova ul. č. 22.
Max Pollak, Puchmajerova ul. č. 38.
Filip Dule, Řeznická ul. č. 19.
A. Kirschbaumová, Těšnov č. 13.
Moric Zdekauer, Klimentská ul. č. 50.
Mor. Taussig, Biskupská ul. č. 5.
Mor. Wassermann, Biskupská ul. č. 3.
Ant. Rossenberg, Soukenická ul. č. 32, 34.
JUDr. J. Fischmann, Palackého nábřeží, č. 4.
Em. Brand, Jerusalem. ul. č. 13, 15.
B. Fischmann, Sokolská tř. č. 60.
Schalek Jan, Sokolská tř. č. 52.
Lud. Krebsová, Sokolská tř. č. 42.
Kar. Fuchs, Vávrova ul. č. 1.
Leop. Mahler, Sokolská tř. č. 38.
Em. Theiner, Sokolská tř. č. 36.
K. Brummel, Táborská ul. č. 48.
M. Kirschberg, Táborská ul. č. 46.
Jul. Guttentag, Koubkova ul. č. 7.
Fil. Frank, Koubkova ul. č. 6.
Kar. Eckstein, Koubkova ul. č. 2.
K. Weisbergerová, Táborská ul. č. 36.
Viléma Bergerová, Wenzigova ul. č. 17.
Mor. Wassermann, Táborská ul. č. 19.
Emil Stein, Fügnerovo nám. č. 4.
JUDr. Vil. Stern, Sokolská tř. č. 22.
Emil Stein, Wenzigova ul. č. 5.
MUDr. Rich. Kapper, Wenzigova ul. č. 8.
Moj. Schwarz, Táborská ul. č. 11.
Al. Weissenstein, Táborská ul. č. 9.
Ot. Rosenbaum, na Poříčí 36a.
JUDr. B. Laufberger, Trojická ul. č. 7.
Em. Fantl, Štěpánská ul. malá č. 11.
Edm. Fanta, Štěpánská ul. malá č. 5.
Otto Bondy, na Poříčí č. 30, 30a.

Al. Markus, Dittrichova ul. č. 1941.
Zikm. Weis, Trojanova ul. č. 1.

Praha VII., Holešovice-Bubny.

Ludv. Kubinzky, Palackého tř. č. 2 (3 domy).
Josef Witz, Palackého tř. č. 31.
Jul. Kornfeld, Prokopova ul. č. 221.
Vikt. Siegmund, u Král. Obory č. 229.
Klára Ascherová, u Král. Obory č. 230.
Berta Kohnová, Rudolfova tř. č. 233 a 234.
Jos. Fischel, Rudolfova tř. č. 235.
Em. Pollak, Palackého tř. č. 237.
Sonnenschein a Landesmann, Rudolfova tř. č. 246.
A. Kirschbaumová, Rudolfova tř. č. 248.
O. Fischerová, Bubenská tř. č. 249.
Ad. Pick, Dělnická ul. č. 264.
Bern. Lüftschütz, Palackého tř. č. 298.
Ludv. Jelínek, Palackého tř. č. 302.
Jak. Raubitschek, Strojnická ul. č. 303.
Zach. Pollačzek, na Maninách č. 315, 316.
Leo Eger, na Zátorách č. 138.
Vojt. Schück, Jateční ul. č. 319.
Linh. Bondy, u Vozovky č. 321.
Jos. Steuer, Rohanská ul. č. 325.
M. Reiman, Rohanská ul. č. 326.
K. Raudnitz, Palackého tř. č. 332.
Fr. Schön, Bělského tř. č. 343, 345, 346, 349.
Vl. Freudenberg, Skalecká ul. č. 351.
A. Katzerová, Skalecká ul. č. 352.
Bedř. Herz, Bělského tř. č. 359.
Herm. Lustigová, Letohradská ul. č. 366.
Bohum. Bondy, Letohradská ul. č. 374, 375.
Kr. Lhotanová, Ovenecká ul. č. 378.
Jind. Adlerová, Ovenecká ul. č. 379.
Boh. Bondy, Bubenská tř. č. 415.
Růž. Brodová, Bubenská tř. č. 419.
Ludv. Spiegler, Tiskařská ul. č. 429, 430.
Al. Ascher, Pivovarská ul. č. 435.
Růž. Herzová, Vltavská ul. č. 438.
Vil. Löbl, na Ovčínách č. 439.
Al. Ascher, Vltavská ul. č. 450.
Kar. Pollak, Vltavská ul. č. 460.
Herm. Witzová, Bubenská tř. č. 463.
M. Joss, Belcrediho tř. č. 481.

J. R. Gerlitzký, Plynární ul. č. 487.
Vikt. Popper, Belcrediho tř. č. 513.
Jindř. Adlerová, Ovenecká ul. č. 524.
Vikt. Popper, Vinařská ul. č. 525.
Zikm. Schlosser, Dělnická ul. č. 531.
Leop. Ascher, Libeňská ul. č. 539.
Leop. Mahler, na Maninách č. 542.
K. Steinová, Bělského tř. č. 564.
Jak. Raubitschek, Strojnická ul. č. 568.
G. Löwy, na Šachtě č. 572.
K. Steinová, Bělského tř. č. 573.
Jak. Wien, u Vozovky č. 580.
Jindř. Fantl, Heřmanova tř. č. 593.
M. Poláková, v Zatiší č. 618.
K. Rosenberg, u Studánky č. 620.
Mar. Abeles, Dělnická ul. 643.
Am. Pressburgová, Škroupova ul. č. 664.
Jos. Fuchs, Škroupova ul. č. 665.
Anna Orlíková, Letohradská ul. č. 557.
Anna Orlíková, Letohradská ul. č. 667.
Fr. Schererová, Letohradská ul. č. 671.
Jak. Raubitschek, Belcrediho tř. č. 687.
Sieg. Jeiteles, Belcrediho tř. č. 689.
Her. Roubitschková, Strojnická ul. č. 706.
Ed. Würth, u Kapličky č. 708.
Max Hering, Korunovační ul. č. 713.
Jos. Hirsch, Škroupova ul. č. 714.
JUDr. J. Steiner, Veverkova ul. č. 723.
Julius Stein, Skuherského ul. č. 725.
A. Kubínová, Veverkova ul. č. 730.
JUDr. J. Rosenbaum, Veverkova ul. č. 740.
Josef Fuchs, Arnoštova ulice č. 750.
Ed. Oplatek, u Průhonu 773.
Jakub Kuhn, u Průhonu č. 777.
Jindř. Stern, u Průhonu č. 787.
Rossemann & Kühnemann, Osadní ul. č. 793.
Ludm. Schillerova, na Maninách č. 795.
Roubiczek & Fischer, Dělnická ul. č. 856.
Rudolf Pereles, Libeňská ul. č. 857.
Bedřich Herz, Kostelní ul. č. 875.
Leopold Sametz, Rudolfova tř. č. 901, 903, 905 a 924.

Karlín.

Viktor Meissner, Žižkova tř. č. 10.

Fr. Baumgartl, Pobřežní tř. č. 6 a.
Jak. Gans, Královská tř. č. 18.
H. Kallberg, Královská tř. č. 63.
Betty Kornfeldová, Královská tř. č. 55.
Ig. Weimann, Královská tř. č. 61.
Leop. Kraus, Královská tř. č. 106.
Jos. Krausová, Pobřežní tř. č. 40.
El. Neumannová, Královská tř. č. 91.
Em. Kallberg, Královská tř. č. 47.
Ig. Wiener, Královská tř. č. 89.
Jindř. Porges, Královská tř. č. 85.
Leop. Kraus, Královská tř. č. 70.
Ig. Kurz, Královská tř. č. 74.
Ig. Wiener, Pobřežní tř. č. 60.
Julie Grünhutová, Palackého tř. č. 85.
Alex. Freund, Karlova ul. č. 12.
Josef Freund, Královská tř. č. 52.
Leopold Kraus, Královská tř. č. 68.
Jul. Grünberger, Jungmannovo nám. č. 3.
Leopold Klein, Kollárova ul. č. 7.
Em. Lachmann, Vítkova ul. č. 7.
JUDr. Filip Bullaty, Vítkova ul. č. 13.
Josef Freund, Královská tř. č. 52.
Kar. Neumannová, Kollárova ul. č. 11.
Leopold Robitschek, Královská tř. č. 11.
Náboženská obec židovská, Vítkova ul. č. 12.
Fr. Ascherová, Žižkova tř. č. 11.
Pavel Kisch, Žižkova tř. č. 11a.
Arnošt Soyka, Pobřežní tř. č. 6.
Marek Bloch, Sadová ul. č. 1.
Leop. Weinberger, Pobřežní tř. č. 1a.
Fr. Baumgartl, Pobřežní tř. č. 3a.
Zik. Thein, Žižkova tř. č. 5.
Em. Kallberg, Vinohradská tř. č. 66.
Klot. Meisnerová, Žižkova tř. č. 8.
MUDr. L. Zeckendorf, Palackého tř. č. 3.
Ant. Stránská, Poděbradova ul. č. 2a.
Ed. Reitler, Královská tř. č. 23.
Ed. Eisler, Palackého tř. č. 2.
Bohum. Heller, Královská tř. č. 349.
Ad. Dubský, u Viaduktu č. 5.
Šim. Teveles, Zahradní ul. č. 6.
Al. Stern, Pobřežní tř. č. 2a.
Bern. Fischmann, Zahradní ul. č. 2.

Anna Meisnerová, Karlova ul. č. 36.
Isaiaš Kraus, Karlova ul. č. 37.
Dr. K. Oplatka, Karlova ul. č. 35.
Leop. Thalhofer, Žižkova tř. č. 4a.
Leop. Kraus, Poděbradova ul. č. 6.
Alex. Lustig, Královská tř. č. 124.
Em. Rosenberg, Poděbradova ul. č. 15.
Jos. Krausová, Kaizlův sad č. 6.
Ludv. Lagus, Královská tř. č. 37 a č. 37a.
Vojt. Kleiner, Rokycanova ul. č. 3.

Smíchov.

Florent. Reachová, Kinského tř. č. 3.
Al. Dub, Kinského tř. č. 7.
Ludv. Soyka, Švarcenbergova tř. č. 48.
Fr. Goldschmidová, Libušina ul. č. 1.
MUDr. Mor. Weisl, Vltavská ul. č. 3.
Mar. Bonnová, Komenského ul. č. 33.
Rosa Porgesová z Portheimu, Preslova ul. č. 67.
Josef Porges z Portheimu, Kinského tř. č. 48, 50.
Josef Waldstein, Nábřežní ul. č. 10.
Bedř. Karpeles, Nábřežní ul. č. 88.
Josef Bloch, nad Křížovou cestou k záp. č. 191.
Old. Rosenberg, Zbraslavská tř. č. 193.
Julius Bunzel, Vinohradská ul. č. 206.
Vojt. Libovický, Plzeňská tř. č. 95.
Emilie Bloch, Kinského tř. č. 30.
Aug. Frank, Palackého tř. č. 8.
Gust. Fuchs, Vltavská ul. č. 4.
Jáchym Brand, Zbraslavská tř. č. 36.
J. Taussiga pozůstalost, Jungmannova ul. č. 6.
Rosa Löwyová, Jeronymova ul. č. 6.
L. S. Klatscher & Löwy, Švarcenbergova tř. č. 37.
Maxim. Bondy, Jeronymova ul. č. 8.
Vilém Kellner, Libušina ul. č. 9.
Ludv. Kohn, Křížová ul. č. 5.
Jos. Porgesa z Portheimu pozůstalost, Ferdinandovo nábřeží č. 8.
Jak. Taussiga pozůstalost, Palackého tř. č. 12.
Alf. Löbl, Křížová ul. č. 3.
Jindř. Porges z Portheimu, Ferdinandovo nábřeží č. 12.
Ed. Herschmann, Vltavská ul. č. 28.
Jindř. Porges z Portheimu, Kostelní nám. č. 1.
Jak. Reimann, Tylova ul. č. 18.

Albert Ehrlich, Barvířská ul. č. 10.
Jak. Lederer, Vltavská ul. č. 10.
Marie Fleischmannová, Barrandova ul. č. 4.
Lazar Kraus, Plzeňská tř. č. 53.
Josef Bloch, Přemyslova ul. č. 23.
Em. Löwyová, Radlická tř. č. 37.
Leop. Ballenberger, Jakubská ul. č. 12.
Lazar Kraus, Královská tř. č. 8.
Jan Keller, Vltavská ul. č. 26.
Sieg. Jeiteles, Královská tř. č. 16.
Fr. Eckstein, Přemyslova ul. č. 11.
Ferdin. Pollak, Královská tř. č. 11.
Julie Fischerová, Palackého tř. č. 29.
Leop. Pick, Palackého tř. č. 39.
Ad. Eisner, Nábřeží č. 885.
Albín Fischer, Zbraslavská tř. č. 10.
Löwy & Winterberg, Královská tř. č. 921.
JUDr. Ad. Karpeles, Plzeňská tř. č. 36.
Gustav Popper, Zbraslavská tř. č. 20.
Reg. Fantlová, Neklanova ul. č. 15.
Irma Taussigová, Královská tř. č. 984.
Marie Weissová, Komenského ul. č. 19.
Otom. Rosenbaum, Komenského ul. č. 21.
Melan. Ecksteinová, Krokova ul. č. 4.
Ludv. Kapper, Jakubská ul. č. 9.
Gust. Herrschmann, Vltavská ul. č. 30.

Pakli by v seznamu tom byla nějaká chyba, za to ručiti nemůžeme, ostatně na tom nezáleží. Počet těchto domů jest tak obrovský, že by tyto domy tvořily alespoň třikrát tak velké město, jako byla dřívější čtvrť židovská.

Paláce židů Duba na Václavském náměstí, neb paláce židovských bank, jako Assicurazioni generali na Václavském náměstí, paláce obchodních židů Ephraima Löbla a jiných stojí na nejdražších místech. Židé opanují Příkopy, Václavské náměstí, ulici Ovocnou, Ferdinandovu třídu, ulici Celetnou, Železnou, kde má pronajaty obrovské místnosti žid Fischer v klášteře Havelském, dále veškeré přiléhající menší ulice k těmto obchodním velikým tepnám Prahy.

Ohromné obchodní sklady a agentury židů jsou ponejvíce v ulici Soukenické, Zlatnické, na Havlíčkově náměstí a v přiléhajících ulicích.

Domy kolem sadů jako ulice Marianské, Sadové a pod. jsou obydleny výhradně skorem židy.

Židé platí největší a nejdražší byty, do kterých žádný křesťan pro drahotu nastěhovati se nemůže. Občane Masaříku, chcete-li oloupit církev a dát majetek kněží na pospas lupičům, dejte nejdříve majetek židů na buben. Lačné přece nebudete krmit z prázdné mísy. Bohatství židů lichvou a lupem na křesťanech nahromaděné vy, židovský agitatore, umlčujete! Následky toho, že židé opanují nejdražší místa v městech jsou pro křesťany zhoubné a zdrcující. Žádný křesťanský obchod v živé ulici a když se odváží, židé se postarají o to, aby obchod křesťana z jejich sousedství zmizel.

V březnu 1909 přinesl »Týden« tuto úvahu:

Zdá se, že konečně správně a zdravě přecházíme i na národohospodářské pole, dříve českým člověkem úplně opuštěné. Pohlédněme jen padesát let zpět. Již před tím Havlíček rozumně volal: »Pracujte, šetřte, podnikejte, jmění získávejte. Jen národ zámožný, hospodářsky silný a neodvislý může dobýti své svobody i lepší budoucnosti a též ji uhájiti v těžkých pohromách«. Tehdy však český člověk byl ještě hluchý, národohospodářsky úplně nechápavý a nedbalý. Ti čeští lidé, jimž se za oněch časů dobře dařilo, nevěděli pýchou a nadutostí co vyvádět. Kolik na př. pražských zámožných rodin zachovalo si z té doby dodnes své jmění? Žalostně málo! Kolik blahobytu se těšících českých živnostníků v Praze uhájilo z té doby své štíty? Mohli bychom na důkaz pravdy svých slov vyjmenovati závody celých předních ulic pražských, všecky ty štíty, které se pyšnily ještě před čtyřiceti lety nad dobře jdoucími živnostmi. Kde jsou teď všecky? Jeden po druhém zmizel. Sta a sta pražských českých živnostníků zašlo svou netečností, pýchou a nerozumem. Česká Praha i český venkov hnaly se za slovem »nóbl«.

Tehdy nebylo v Praze nic jiného slyšeti než »to je nóbl, to není nóbl«. I venek nebyl tehdy lepší. Vystižně líčí dobu tu stařičký pan Suk, člen správní rady kralupského cukrovaru a bývalý starosta v Čičovicích pod Okořem. Říkává: »Tehdy každý sedlák, zvolený do správní rady nějakého podniku, div nesešel s rozumu; tu byly hned rukavičky, ekvipáže, »herbábí« i piana stěhovala se do selských vrat. Proto také mnoho rolnických podniků přešlo do cizích rukou. Já to ovšem tak ne-

dělal, kydal jsem klidně hnůj svého dobytka a když jsem šel mezi pány do raďy, tedy jsem se umyl, aby nebylo cíititi ze mne puch stáje. A jak vidíte, sedím v těch různých radách do dnes«!

Ano, sedí tam do dnes, vychoval národu deset zdárných dětí, jest zdráv jak ryba a povždy srdečně veselé, upřímné mysli. Jeho názory životní byly vzaty z prostých, ale vzácných příkazů: »Milujte práci, ať náležíte k jakémukoliv stavu a nechť jste v jakýchkoliv okolnostech, hleďte na ni jako na úděl, člověku určený«. To však tehdy málo lidí vědělo. Nevěřili, že není třeba styděti se za práci sebe těžší, ale že nutno hanbiti se za nejnečistější ze všech stavů — za zahálku. Člověk jest tělo i duch, obé musí býti v činnosti, aby celek byl zdráv. I ti lidé, kteří tehdy měli dosti smyslu pro praktický život a již chápali, v čem úspěch vězí, nedovedli se ještě sprostiti vlivu pošetilostí v té době bujících. Upamatujte se na ty různé typy a figury, jež ve své furii a domýšlivosti vypadaly komicky? Kolik bylo tehdy těch Olivů a Hlávků?

Od těch dob uplynulo mnoho času. Jak vše již dnes přece jinak u nás vypadá! Již sta a sta Čechů správně chápe, že s odpůrcem utkáváme se vlastně na poli hospodářském. A utkáváme se s ním v čele celého Slovanstva. Konkurenti dobře vědí, že Slované jsou proti nim v ohromné výhodě, že mají obrovskou rozlohu, že mají půdu ještě téměř výhradně nedotknutou a v zemi té pokladů nesčetných. Kolikrát byl již pronesen náhled, že v zemích, slovanských válí se zlato na zemi. Proto neutuchá na př. heslo Němců »Drang nach Osten«! Do Bosny se jich nahrnulo nyní 52.000, žádají své školy, německé úřadování, ohražují se proti užívání kyrilice v úřadech. Žádají pro bosenský sněm šest poslanců. Hrnou se do Srbska, Bulharska i Ruska, chtějí se zakotvit dříve, než domácí pohodlný a neuvědomělý lid se hospodářsky probudí. Snaha konkurence vede k tomu, nad Slovany vyniknouti dříve než dospějí ke všestrannému uvědomění a tím k síle nepřemožitelné. Francouze porazila jejich lehkovážnost, Slovany pak nesmí poraziti cizí průmyslník a obchodník; není to ani lehce možné, zvedne-li Slovanstvo hospodářsky jen trochu svou hlavu a ukáže-li zejména říši německé, že blahobyt jejího obyvatelstva záleží v budoucnu hlavně jenom od dobré vůle a přátelství Slovanstva. Dlužno úsilovnou

prací a vytrvalostí každého přesvědčit, že Slovanstvo již se probouzí a že hrubé útoky proti němu v budoucnosti by mohly býti samým útočníkům nejvíce škodlivy.

U nás pak nutno konati přísné přehlídky všech nezdarů, chyb, zklamání, jimiž náš úspěch trpěl, upozorňovati na nedostatky, jimiž dosud hynuly mnohé naše způsoby hospodaření, výroby a obchodu. Zanechme malicherných sporů, nejasného, někdy až dětského rozumování a hleďme vzbuditi dřímající hospodářské síly našeho lidu, hleďme, by ni jediný pramen výživných zdrojů neležel u nás ladem, neboť v tom především leží jistá lepší česká budoucnost.

Ve všech velikých městech, jako ve Vídni, patří veškeré ohromné činžovní paláce na hlavních obchodních tepnách, jako »Ringstrasse«, »Kärntnerstrasse« atd. židům, totéž v Berlíně »Strasse unter der Linden«, v Londýně paláce kolem bursy tak zvané »City« město, v Mnichově, Brusselu, Paříži, Pešti. Nejživější a nejdražší místa pro obchody v těchto městech mají židé.

Jak se v Praze prodávají a kupují domy, o tom podáme tyto doklady:

Má v Praze dům. Je to okřídlené slovo a značí největší stupeň blahobytu. Možná dost, že tomu bývalo dříve. Nyní jest jinak. Majetek nemovitý ukládá vlastníkovi jistá břemena, tak že ten blahobyt vypadá ve skutečnosti dosti povážlivý. Dle stavu r. 1908 bylo

	počet domů	hrubá činže
v Praze	5727	38,112.242 K
v Karlíně	502	3,129.570 »
na Smíchově	1169	5,447.324 »
na Kr. Vinohradech	1504	9,921.085 »
ve Vršovicích	525	1,013.366 »
na Žižkově	1183	4,890.565 »
úhrn . . .	10.610	62,514.153 K

Koncem r. 1908 bylo tedy v Praze a přiléhajících předměstích 10.610 domů dani činžovní podrobených. Nájemníci toho roku zaplatili hrubé činže $62^1/_2$ millionu korun. Bylo by zajímavo vyšetřiti, mnoho-li stavebního kapitálu je v těchto domech investováno. V celém Rakousku zaplatili r. 1908 nájemníci v městech, kde se platí činžovní daň, 931 millionů K nájemného. V Čechách bylo zaplaceno $155^1/_2$ millionu korun. Mnozí jsou toho názoru, že činžovní dům vynáší více než polní — hos-

podářství a usilují o to, aby se hospodářství zbavili a zaměnili si za to činžovní dům v Praze.

Obyčejně šeredně pochodí. Kdo si chce koupit v Praze činžovní dům a myslí, že investovaný kapitál nese 6 nebo dokonce 10 procent, ten se notně zmýlí.

»Národní Politika« přinesla dne 8. ledna tento insert:

> 2 domy na Letné
> blíže vodárny, moderní, nové, prodá na čistý výnos 6 procent za 95.000 a 126.000 K V. Neumann, realitní kanc., Praha VII., Vinařská ulice č. 736, od 8—9, 12—2. Vložený kapitál ponese 10 procent.

Podáme zde rozpočet domu, za který chce jeho dosavadní vlastník 95.000 K a tvrdí, že dům ten nese čistých 6%. Je to lákadlo. Nájemníci toho domu platí ročně činže dohromady 6470 K. V tom je také započten byt domovníka, který je oceněn na 200 K. Dále si počítá majetník domu v berním archu 376 korun činžovní groš, 100 korun vodu a 80 korun světlo.

Zbývá ku zdanění příjem činže 5914 K. Daň tato jest okrouhle 30% i s přirážkami, to jest 1774 korun. Odečteme-li tento obnos, máme čistý výnos investovaného kapitálu před sebou. Čistý výnos toho domu se nám objevuje v obnosu 4140 korun. K tomu ovšem dlužno připočísti výnos činžovního groše v obnosu okrouhle 400 korun. To činí dohromady 4500 K okrouhle. Nyní porovnejme. Investovaný kapitál je 95.000 K a vynese 4500 korun. Máme zde obyčejný úrok 4% ze sta před sebou. Lákadlo čistého zisku 6% je tedy namířeno na nezkušené lidi. Máme za to, že jest povinností policie a hlavně místodržitelství, aby podobným insertům sprostředkovacích kanceláří učinilo přítrž. Místodržitelství udílí realitním kancelářím koncesi, nemá však trpěti, aby majitelé těchto kanceláří lákali nezkušené lidí do osidel obchodu, ze kterého jim hrozí škoda.

Kdo se chce státi domácím pánem, nikdo mu ovšem nebrání a pakli kdo chce si nějaký objekt koupit, když se mu líbí, proč ne, ale inserty se švindlérským obsahem nemají býti beztrestné. Když policie byla nucena pozavírat různé pány »bankéře« v Praze, měla by též klepnouti přes prsty těm koncesovaným kancelářím, aby nelákaly obecenstvo nečestnými prostředky. V domech

v Praze investovaný kapitál vynáší jen tam dobré procento, kde byl stavební náklad malý, tedy v domech, které byly stavěny před 5ti neb 10ti lety a jichž vlastník zaplatil poměrně příslušnou kupní cenu. Jsou páni domácí v Praze tak vyškolení a dovedou v tom chodit. Když nic jiného, zůstane jim činžovní groš, a úspory na vodě a světle. Domovník a jeho žena dovede si vydobývati honorář na nájemnících. A kdo dost neplatí, ten se musí každý půl roku stěhovati dál. Nezávidíme nikterak posici pana domácího nikomu.

Pozemkové knihy v Praze a předměstích vypráví tu všeliké prapodivné věci. Vezměme na příklad jeden dům na Letné. Prodán byl roku 1909 za cenu 100.000 korun. Na domě tom jsou následující pohledávky:

městská spořitelna v Praze	56.000 K
spořitelna Brandýs n. Lab.	20.000 »
všeobecná záložna v Praze	9.000 »

Majitelka toho domu vložila doň vlastních peněz 12.000 K. Dům ten má hrubý výnos činže 8800 korun. Nebyl tedy příliš draho koupen. Tak vypadá domácí pán v Praze. A mnozí vypadají ještě hůře.

Vzrůst hypotekárních dluhů v Rakousku je vůbec úžasný. Koncem roku 1905 bylo hypotekárních dluhů na majetku nemovitém v Rakousku zaneseno následovně:

Vídeň	1.900,735.000 K
Praha	535,605.000 »
Celé Rakousko	12.230,729.000 »

To jsou úžasné číslice. Na domech v Praze a předměstích bylo tedy koncem roku 1905 zaneseno knihovních dluhů v obnosu $535^1/_2$ millionu K. Tak vypadá ten blahobyt domácích pánů. Netřeba podotýkati, že jsou to zjevy velice povážlivé. Na venek se nám zdá, jakoby blahobyt stoupal a uvnitř je to samý dluh. Všecko se staví na dluh. Ale ty konce všeho toho budou jednou žalostné. Sociální převraty tu vidíme stále před sebou.

Domy v obchodních ulicích jsou vesměs v rukou židů. Křesťané zůstávají v ulicích pokoutních. Tak se vymstilo zrušení židovského města. Nyní patří Praha židům a křesťanům patří zapadlé uličky.

Stavební ruch ve velikých městech odchovává zvláštní odrudu podvodníků, podnikatelů staveb, kteří provádějí na tomto poli různé podvody.

»Národní Politika« přinesla 9. května 1911 tuto zprávu:

Na lavici obžalovaných zodpovídal se známý stavitel František Jiskra z Královských Vinohrad. Tento pán před líčením obcházel redakce časopisů a žádal, aby jeho proces v novinách uveřejněn nebyl. Snad si pan Jiskra myslí, že velká suma peněz, o kterou se v procesu jednalo, opravňuje ho k nějakým zvláštním privilejím, snad dle známého přísloví o velkých a malých.

Obžalovaný stavitel Jiskra to tak dalece dopracoval, že nemohl býti ani na jmění jeho uvalen konkurs, poněvadž zde nebylo pražádného jmění, ze kterého by se mohly krýti výdaje konkursního řízení. Majetkové poměry obžalovaného v červnu r. 1909, kdy trestní řízení proti obžalovanému zavedeno bylo, sestávalo z několika domů, horních nemovitostí a kamenouhelných důlních polí na Ostrově u Slaného. Tyto nemovitosti odhadnuty byly v úhrnné ceně za 1,202.644 K. Jiného jmění obžalovaný nemá. Dluhy dle seznamu věřitelů činily korun 1,735.465, 08 haléřů, objevuje se tedy schodek 532.799 korun 08 haléřů. Obžalovaný omlouvá uvedený schodek následovně:

1. V r. 1903 byl nemocen kloubovým rheumatismem a čítá výlohy 10.000 K, které dle výpovědí ošetřujícího lékaře dra. Černého činily 4200 K.

2. Při stavbě domu na Riegrově nábřeží v Praze musel provésti hlubší základy, než při rozpočtu předpokládal a musel je betonovati, tím se prý stavba zdražila o 138.000 kor. Ale žaloba neuznává okolnost tu, ježto jde spíše o pochybenou spekulaci a nesprávný rozpočet.

3. Pasivní resistence dělníků připravila prý jej o dalších 126.400 K. Naproti tomu žaloba praví, že zvýšení platů zednických bylo všeobecné a nebyl jím tedy dotčen obžalovaný, nýbrž všichni podnikatelé v Praze i v předměstích.

4. Stávkou fasádních dělníků byl poškozen o 3000 korun.

5. Při nedodělané stukaterské práci, kterou zadal obžalovaný p. B. Kranichovskému a pak zadati ji musel jiné firmě, čímž byl prý poškozen o 9000 K.

6. Nedokončenými a opožděnými stavbami zpozdilo se pronajímání bytů a tím odpadá činže za jedno čtvrtletí ve výši 33.000 K.

Žaloba pak připouští, že jisté nemovitosti ještě před trestním řízením v exekučních dražbách byly prodány, což tvoří nezaviněnou nehodu a nemovitosti měly cenu 221.765 K 65 h, na vydání při nemocí obžalovaného připustiti možno 4200 K, na stávku fasádníků 3000 K a na nedodržení smlouvy s Kranichovským 9000 K, úhrnem 237.965 K 65 h. Celkový schodek činí korun 532.799, 08 h, úhrn neomluvených vydání 237.965 K 65 h, jeví se tedy neomluvený schodek 294.833 K 43 h. Líčení, kterému předsedal v. r. Bartheldy, trvalo po celý den a teprve o 6. hodině večerní vynesen rozsudek, v kterém se obžalovaný Jiskra osvobozuje, a to z následujících důvodů: Soud vzal za prokázáno, že obnos 120.000 Sieglovi, 122.000 Strýcovskému a ještě více menších obnosů Jiskra nedluhuje a že jeho jmění v den podání žaloby obnášelo 38.999 K 75 h. Žalobu zastupoval státní návladní dr. Vožický.

Takových Jiskrů je v Praze a jinde celá řada. Koupí parcelu na dluh, staví na dluh, nutné peníze na výplatu dá žid na směnku. Řemeslníkům za práci do stavby se neplatí, všecko jde na dluh. Čeká se, až přijde nějaký hlupec a dům předražený koupí. Když nepřijde kupec, udělá se krach.

XXXXVII. Vláda židovstva v českých městech.

Zavedením občanského práva po revoluci r. 1848 přestalo také pro Židy obmezené obývání jistých míst. Ve státním základním zákoně občanském z r. 1868 stojí psáno, že se každý zachovalý občan usadit může kdy a kde chce.

Židé se soustředili ve městech. Všecka výroba a obchod jest v jejich rukou. Jakým je dnes velmožem továrník žid, o tom má ponětí jen ten, kdo to sám pozoruje. Továrník žid, kterému v továrně pracuje 1000 i více křesťanských otroků, jest v celém městě všemocný. Jemu se koří starosta, obecní úřad, krátce všecko. Dělníci socíni shýbají před ním hřbety až na zem — Küss die Hand, gnädiger Herr! Tak pozdravují socíni velmožného žida. Jemu nezávidí. Za to ale potká-li kněze, spílá mu

veřejně holomků a padouchů. To je naše socínské dělnictvo. Bohatství židů je nepálí. Židovská továrna ovládá všecko. Židé podle toho také tyjí. V létě rozlezou se po všech lázních. Židovky celý den nic nedělají a jsou stále venku, po zábavě. Jsou vykrmeny a vypaseny jak z krmníku. Naparují se všudy, vedou hovory v českém městě výhradně po německu. Český Venca je trpělivý, on spílá jen svému, ale židovi přeje všecko. Drzost a zpupnost židů i židovek nezná žádných mezí. Zde uvádíme z některých českých měst seznam protokolovaných firem, které platí nejméně 100 K přímých daní. Myslíme, že v seznamu tom nebude snad žádný křesťan.

České Budějovice.

Adlerová Žofie, obchod dámským ozdobným zbožím.
Samuel Bauer, obchod smíšeným zbožím.
Bullaty & Blasskopf, továrna na strojové šrouby a drát.
Dukusz & Reitler, továrna na lihoviny.
Samuel Ehrlich, obchod obilím.
Jos. Fantl & Sohn obchod luštěninami.
Heinrich Fischer, obchod moučnými výrobky.
M. Fuchs, obchod střižním zbožím.
Franz Fürst & Sohn obchod železným zbožím.
Karel Fürst, strojírna a kovolijectví.
Fürth & Gellert, továrna na papír.
Em. Fürths Witwe & Sohn, pozlacovač a továrna na rámy.
Veit Fürth & Sohn, továrna na ocet, likéry a cukrovinky.
David Hahn, obchod obilím.
Jacob Hahn, obchod obilím.
L. Heller, droguista.
David Herz, obchod smíšeným zbožím.
Lazar Kaufmann, obchod krátkým zbožím.
Markus Kaufmann, výčep lihovin.
A. Lederer, obchod zbožím ozdobnickým.
Lud. Lederer, obchodník obilím.
Josef Lederer, obchod smíšeným zbožím.
A. Mandl, obchod smíšeným zbožím.
A. J. Nadera, nástupce Alois Freund, prodej a výčep lihovin.
A. M. Pollak, továrna na sirky.
Josef Friedr. Reichl, obchod plodinami a dřívím.
Adolf Rein, obchod střižním a rukodílným zbožím.

Josef Reiter, zasílatel.
Eduard Rind, obchod zbožím smíšeným.
Herrmann Rind, obchod barvami.
David Sachs, obchod plodinami.
M. E. Salzer, obchod plátěným a vlněným zbožím.
Herrman Sametz, prodej lihovin.
Ferdin. Steiner, železník.
Brüder Stern, obchod obilím a plodinami.
Jacob Stern, obchod střižním zbožím.
Israel Taussig, obchod obilím.
G. Utitz, obchodník.
Leopold Vogel, obchod zbožím krátkým.
Ed. Wehle, obchod střižním zbožím.
Albert Weil, obchod zbožím krátkým.

Jindř. Hradec.

Adler & Singer, obchod smíšeným zbožím.
A. Bauer, obchod zbožím krátkým.
I. Bauer, obchod smíšeným zbožím.
L. Fleischer, výroba bavlněného zboží.
Herrmann Fuchs, továrna na škrob a syrup.
S. Löwy, obchod obilím a plodinami.
Heinrich Merk, obchod smíšeným zbožím a výroba octa.
Jacob Rabl, obchod zbožím krátkým, střižním a psacími potřebami.
A. Schwarz, obchod střižním zbožím.
D. Schwarz, obchod smíšeným zbožím.
Gebrüder Weil, obchod vlnou a peřím.
L. Zwicker, obchod smíšeným zbožím.

Chrudim.

Josef Breitenfeld, obchod střižním zbožím.
A. Eliaš, obchod smíšeným a koloniálním zbožím.
V. Elias, obchod koloniálním zbožím.
A. Freund, obchod zbožím smíšeným a lihovinami.
R. Herrmann, obchod šatstvem.
Jul. Klein, obchod zbožím galanterním a krátkým.
F. L. Poper, továrna obuvi.
Josef Reich, obchod vlněným a ozdobným zbožím.
Emil Salus, obchod zbožím koloniálním.
Adolf Taussig, obchod obilím.
A. J. Weiss, obchod smíšeným zbožím.

L. M. Wohrizek, obchod pálenkou, surovinami a smíšeným zbožím.

Litomyšl.

Berger & Fiedler, výroba obuvi.
Ludvig Berger, obchod střižním zbožím.
Moses Berger, obchod rukodílným a střižním zbožím.
H. Bondy, obchod bavlněným zbožím.
V. Breitenfelds Sohn, obchod střižním, modním a galanterním zbožím.
Brüder Eger, tkalcovna.
L. Feldmann, válcový mlýn.
Adolf Kohn, obchod plátnem a bavlněnými látkami.
Krauss & Lackenbacher, výroba obuvi.
J. L. Lederer, obchod obilím a kůžemi.
Ludwig Lederer, obchod vlněným zbožím.
S. E. & H. Michelstädter, výroba obuvi.
Rudolf Neustadtl, obchod střižním zbožím.
Alois Pick, obchod střižním zbožím.
J. Popper & Bruder, obchod smíšeným zbožím.
Moritz Popper, obchod plodinami.
J. Ritter, lněná a jutová tkalcovna, továrna nepromokavých plachet a výroba pytlů.
Josef Stránský, obchod smíšeným zbožím.
Theodor Tausik, obchod smíšeným zbožím.
Wilh. Theins Sohn, výroba pálenky a likérů.

Pardubice.

Leopold Bass, obchod kožemi.
D. Ehrenreich, obchodník.
J. Engländer, obchod střižním zbožím.
David Fanta & Comp., raffinerie petroleje.
Jindř. Francka synové, výroba a obchod kávovými náhražky.
Adolf Freund, obchod obilím a moukou.
J. Fröschel & Doctor, obchod střižním zbožím.
Kohn Josef, obchod rukodílným zbožím.
Filiálka Landsmann a spol., železník.
M. Oesterreicher, obchod smíšeným zbožím.
Moritz Pick, obchod galanterním zbožím.
Emil & Alfred Pollak, výroba umělých koží.
B. Rosenbach & Sohn obchod střižním zbožím.
A. Rosenzweig, obchod ozdobným zbožím.

M. Taussig, c. k. dodavatel obilí.
K. Turnovský, obchod zbožím ozdobným.
Bratří Weissové, výroba svršků.
První pardubická raffinerie lihu, výroba likérů a octa J. Wertheimer.
Jacob Winternitz, obchod plodinami.
Nathan Wohrizek a syn, obchod smíšeným zbožím.
M. Zinner, obchod modním a rukodílným zbožím.

Hořice.

J. Brunner, obchodník.
Leop. Feldmann, obchod smíšeným zbožím.
M. Feuerstein & Co., mechanická tkalcovna.
Goldschmidt & Co., mechanická tkalcovna.
Brüder Goldschmidt, mechanická tkalcovna.
M. A. Goldschmied, obchod smíšeným zbožím.
J. A. Juliš, továrna na výrobu paprsků, brd a třtiny.
Samuel Lawetzky, obchod krátkým a galanterním zbožím.
Jos. Lewittner, obchod plodinami.
Adolf Mautner, obchod smíšeným zbožím.
Ignaz Reiter, obchod obilím.

Jičín.

Berthold Bondy, obchod kožemi.
Ed. Fanta, výroba obchodních knih.
Jos. Feldstein, obchod suknem a modním zbožím.
Karel Fišl, obchod plodinami.
S. Frankenstein, obchod smíšeným zbožím.
Evžen Fuchs, obchod střižním zbožím a velocipedy.
Ernestine Goliath, obchod suknem a střižním zbožím.
M. Guttmann, obchod smíšeným zbožím.
Alexander Janowitz, obchod střižním a modním zbožím.
Bratří Kantorovi, koželužství.
Herrmann Kantor's Sohn, obchod kožemi.
Bedřich Kareis, obchod lihovinami.
Alois Löwit, obchod a výroba lihovin.
Emil Löwy, obchod lihovinami.
Emanuel Pollak, obchod smíšeným zbožím.
Anna Samková, obchod zbožím galanterním.
Tobias Stein, obchod smíšeným zbožím.
Arnošt Steiner, obchod smíšeným zbožím.

Nový Bydžov.

A. Bloch, obchod smíšeným zbožím.
K. Braun a spol., výroba zboží perleťového.

Jan Fukátko, kramář.
Simon Klein & Söhne, obchod obilím a plodinami.
Samuel Landesmann Sohn, obchod smíšeným zbožím.
T. Nettel, obchod surovými kožemi.
M. B. Neumann's Sohn, obchod rukodílným zbožím.
H. Pollák, kramář.
F. Porias, obchod obilím.
E. Sachsel & Söhne obchod obilím a plodinami.
Franz Schnabel's Söhne, obchod smíšeným zbožím.
Johann Schnabel, obchod suknem a vlněnými látkami.
Schreiber & spol., pivovar.
Josef Schroll, továrna na měděné a kovové zboží.
S. A. Traub, obchod smíš. zbožím.

Ml. Boleslav.

Augustin Altschul, obchod plodinami.
Václav Beck, obchod kolonialním a železným zbožím.
Karel Bergmann, továrna na likéry.
Jindřich E. Eisenschimmel, obchod kolonialním a smíšeným zbožím.
Eissler & Fuchs, obchod ozdobnickým zbožím.
A. Elbogen, obchod šatstvem.
E. Fischel's Sohn, obchod střižním zbožím.
V. B. Goldberg & zeť, továrna na mýdlo.
Eduard Heller, obchod suknem.
Bedřich Hermann, obchod plátnem a bavlněnými látkami.
Karel Horschitz, obchod suknem.
Hudete & Cie, obchod mýdlem, svíčkami a voňavkami.
J. S. Kohn, obchod střižním zbožím.
Em. Kornfeld & Sohn, obchod smíšeným zbožím.
Ferd. Kraus, obchod moukou a chlebem.
V. Meissner, obchod železem a krátkým zbožím.
Alfred Nettel, koželužství.
Heřmann Neumann, sklad mlynářských výrobků.
Ignác Neumann, kramář.
Josef Pick jun., obchod obilím a semeny.
Moritz Reiss, továrna na gumu, škrob a syrup.
J. Seidner, obchod zbožím galanterním.
Adolf Spick, hodinář, zlatník a optik.
Frid. Straschnow, obchod střižným zbožím.
Ignaz Stein, obchod krátkým zbožím.
Theodor Strenitz, obchod obilím a semeny.
Adolf Taussig, obchod zbožím galanterním.

Hradec Králové.

Sigm. Bass, obchod suknem.
Josef Baum, výřez koží a obchod smíšeným zbožím.
Berger & Munk, obchod střižným zbožím.
Marek Ippen a syn, obchod obilím.
N. Nettel, výroba lihovin.
Karel Popper, obchod zbožím galanterním.
A. Singer, obchod modním a střižným zbožím.
F. Zeiner, obchod modním zbožím.

Náchod.

Šalamouna Bauera nástupce, obchod střižným zbožím.
Hermann S. Doctor, mechanická tkalcovna.
S. Epstein, výkroj koží.
E. Fuchs, zasilatel a obchod zbožím norimb.
S. Goldschmied & Comp., výroba plátěného zboží.
Wolf. Heller, pekařství a krupařství.
Leopold Kaffka, obchod střižným zbožím.
Jindřich Lederer, tkalcovna.
Ig. E. Lederer, obchod zbožím krátkým.
Jonas Lewith, obchod plátěným a bavlněným zbožím.
Isaac Mauthner & Sohn, továrna na zboží plátěné a bavlněné.
Hermann Pick, obchod obilím a přízí.
Jacob Pick, výroba plátěného zboží.
První Náchodské parní bělidlo a barevna, Ludvík Pick.
Lev & Max Pollak, obchod plátnem a bavlnou.
Isaac Schur, obchod plátnem a bavlnou.
Isaac Schur & Söhne, výroba plátěného a bavlněného zboží.
Salomon Sommernitz, výroba plátěného a bavlněného zboží.
Hugo Strass, obchod střižným zbožím.
Benedikt Mautner, náchodská přádelna bavlny.
W. Winternitz, obchod plátnem a kožemi.

Čáslav.

Ludwig Abeles, obchod smíšeným zbožím.
Em. Doktor, obchod střižným zbožím.
Julius Hönigsfeld, obchod smíšeným zbožím.
J. Lederer, obchod obilím.
Lustig & Pick, obchod dřívím.
Eduard Lustig, obchod smíšeným zbožím.

První čáslavská továrna na líh a lisované droždí, Alex. Meisla synové.
Rudolf Polák, obchod smíšeným zbožím.
F. Weiner, obchod lihovinami a smíšeným zbožím.
Emanuel Welc, obchod nitěným a bavlněným zbožím.

Kutná Hora.

Adolfa Abelesa nástupce J. Munk, obchod střižným zbožím.
B. Abeles, obchod suknem a modním zbožím.
Alois Bass, obchod soukenným a rukodílným zbožím.
J. Grüner provd. Votitzká, obchod střižním a modním zbožím.
Wilhelm Pollak, výroba lihovin.
Julius Rosenzweig, obchod galanterním zbožím.
S. Tausig, mechan. přádelna bavlny.
C. k. kutnohorská továrna na cukr, líh a raffinerie, Jos. Michael B. Teller.
Josef Wohrizek, obchod obilím.
Ignaz Zelenka, obchod plodinami.
Eduard Wohrizek, obchod surovin.

Kolín.

B. Bondy, obchod lihem a plodinami.
Nathan Eisler, obchod smíšeným zbožím.
J. Feldmann, továrna obuvi.
Josef Freund, obchod smíšeným zbožím.
Josua Friedländer, obchod obilím a surovinami.
Filip Kafka, obchod zbožím ozdobným.
Bernard Mandelík, obchod plodinami.
Ignaz Mandelík, obchod obilím.
J. Ornstein, obchod střižným zbožím.
Hynek Pick, obchod smíšeným zbožím.
Israel Platschek, obchod plodinami.
T. Porges Sohn, železník.
J. Saudek Söhne, obchod plodin.
Max S. Steiner, obchod střižním zbožím.
Moric Steiner, obchod střižním zbožím.
S. Tauber, řemenářství.

Kdo v Kolíně vládne? O tom napsal »Meč« tuto úvahu:

Kdo na Kolínsku a Kouřimsku vládne? V království Českém není pověstnějšího města pro vyvolený národ

nad Kolín. — To jest od staletí nový jeho Jeruzalém. Také nikde obchod nebyl v tak židovských rukou jako v Kolíně. Asi před 15 lety kolínští křesťané trochu se vzchopili. Ale židé z křesťanských mozolů byli už boháči. Kolín byl jim malý. Skoupili vůkolní panství a cukrovary. Žid Mandelík, který jako u nás každý žid s rancem začal a na pluh nesáhl, měl dlouhá léta v rukou obchod obilní v bohatém Polabí. Protože byla leta zlá, rolníci z širokého kraje zaprodávali mu obilí napřed; ovšem za cenu hanebnou. Konečně se rolníci na Kouřimsku vzchopili. Postavili si obilní skladiště, které ke vzteku židovstva dobře prospívá. Ale co pak si z toho dělal Mandelík! Měl už tolik, že si z toho koupil panství Radboř i s cukrovarem. V několika letech koupil vyhořelý rolnický cukrovar v Bečvárech. Aby neměl konkurenta, pohnul hr. Leop. Šternberka, aby právě vyhořelého cukrovaru Zásmuckého nestavěl. Potom smluvil s hrabětem, že zásmucké panství po 30 let smí jedině jemu dodávati řepu. Že si při tom neuškodil, zpívají vrabci na střechách. Dnes jdi od Kolína k Radboři, k Bečvárům, Drahobudicům, Krůtám, ba až za Zásmuky, ke Kouřimi, v nejlepším kraji řepařském, uzříš obrovské lány v majetku nebo za babku v nájmu jediného žida. Kam jste to dovedli, vy kavalíři čeští?! Žid vládne na nejpožehnanějších dvorech bývalých zemanů a sedláků českých. A potomek těch sedláčků jako parob mozolí se za mizernou mzdu na otcovské půdě židovi. Tak nás ovládli na Kolínsku hmotně. A jak náš lid chtějí uchvátit i duševně, toho nejsmutnější svědectví byly doby volební. Kolínský továrník žid Feldmann nabídl voličům 57. volebního okresu venkovského (Kolín, Kouřim, Černý Kostelec) za kandidáta poslanectví sociálního demokrata žida Spitzera. Svojšický Feldmann, nájemce dvora panského a pivovaru, vozil Spitzera na automobilu po vsích a doma ho hostil. Dělnický lid v práci dřou bez nože, ale aby šel na jejich schůze, slibovali mu pivo i kořalku. Židé, Kraus v Klášterní Skalici a Feldmann ve Svojšicích ve volební kampani ani nemohli stačiti vařit pivo a kořalku. Do Kouřimi dne 1. května svolali socialněde-mokratický tábor lidu. A aby ani tu nescházel česnek, poslali těm svým robům za řečnici — židovku Kleinerovou. — Krátce všude a ve všem žid. — Kdy prohlédneš, ty lide český? Kdy provedeš do posledních důsledků Palackého heslo: »Svůj k svému!«?

»Lidové Listy« přinesly 12. ledna 1907 tento zajímavý obrázek z Kolína. Známý a po Čechách pověstný již machr Dr. Josef Podvinec, »český« žid, do nedávné ještě doby důvěrník mladočeský, v poslední době realista, který čestného svého postavení jako ředitel spořitelny zneužil k braní padesátitisícových »provisí«, na jehož advokátní činnost klienti s kletbami vzpomínají — setřel s obuvi své prach kolínský a tráví teď v blaženém zátiší Melantrichovy ulice v Praze. Aby setřel s mysli své i poslední vzpomínku na Kolín, dal se s dosavadní manželkou rozvésti a vzal si hned jinou, mladší a hezčí. Teď, když je »ein gemachter Mann«, může si to dovoliti ... Pan Podvinec snaží se na Kolín zapomenout, ale Kolín zapomenouti nemůže ... Manipulací, kterou nikdo nemůže nazvati poctivou a kterou již s důstatek v listu našem jsme objasnili, přivedl spořitelnu do těžké kalamity a bude potřebí dlouhého času, nadlidské námahy, nezištných obětí a troufáme říci i nutné ztráty, než osvědčený druhdy tento finanční ústav znovu se ustálí a všeobecné důvěry získá. Co s břemenem milionové půjčky, kterou Dr. Podvinec za padesátitisícovou »provisi« sprostředkoval? Jak ji realisovati? Že nepůjde to beze ztráty, jest věc více než jistá, jde jen o to, ztrátu tu na míru co nejmenší obmeziti. Jsou v ředitelství a výboru spořitelny mužové, kteří mají dosti energie provésti na nemocném těle nutnou operaci, aby tělo nezmíralo, neživořilo, ale zbaveno jsouc výpotku, znovu bujelo a se rozvíjelo? Či bude se pacient léčiti obvyklými »babskými« prostředky z domácí lékárničky, budou se přidávat mazlavé náplasti, jež ránu ještě více jitří? ... Spořitelna jest dnes pacientem a millionová půjčka na velkostatku světelském nemocí, ránou. Pacient se nalézá v léčbě. — Vede se exekuce, zavádí sekvestrace a půjde-li to touto cestou dále, bude finale, že se při exekuční dražbě Světlá přiklepne spořitelně.

A pak bude teprvé zle, pak nastane to, čeho se vkladatelé spořitelny nejvíce obávají. Spořitelna majitelem velkostatku! Budou vysílati se radové, důvěrníci, znalci, inspektoři, revisoři, bude nutno, aby aspoň do částečného pořádku uvedl se opuštěný statek a na dvory investovati nové stotisíce, a vše to jako by házelo se do bezedné jámy. Až uvidí se — a uvidí se jistě — že ohromné ty kapitály se ztrácejí, že nenesou ničeho nebo něco málo víc než nic, pak teprve otevrou se oči ne-

vidoucích. Vždyť máme již tolik smutných zkušeností. Brněnská spořitelna, tento ohromný ústav, musil zakoupiti dva velkostatky a od té doby jsou v lůně jeho ustavičné sváry, poněvadž se nemohou zbaviti železných těch krav — velkostatků, které pohlcují největší část zisků jiných. A což pražská spořitelna, která musila koupiti spustlý Litengrün. Co stály »inspekce« pana Dra Černohorského, jaké kapitály musily se tam investovati, a co stalo by se, kdyby to byl náhodou slabší ústav než jest právě spořitelna pražská? Snese kolínská spořitelna bez citelného otřesení koupi Světlé, která jest, jak jsme viděli, ve stavu úplně schátralém, dvory opuštěny, lesy kolem vykáceny, neboť pracovaly tu bez ustání dvě velké pily a lesmistr — ředitel Prušák Feyden — vykořisťoval, co jen vykořistiti se dalo. Pardon, jsou to ještě lesy, ale těžba z nich zlá, těžba ta zdaleka by ani nestačila ku krytí úroků a anuit kapitálu. Proč? Poněvadž dříví to jest na místech neobyčejně nepřístupných a neschůdných.

Hrabě Bellegarde chtěl do vzdálených a nepřístupných těch lesů zříditi cestu a pouze cesta tato vypočtena nákladem 200.000 marek. Za takový velkostatek občané kolínští, kteří za spořitelnu ručí veškerým svým jměním, pěkně by se poděkovali. Na spořitelnu docházejí konejšivé a chlácholivé dopisy, že prý některý ústav pohledávku spořitelny převezme a vyplatí. — — Kdo tomu věří? Fama tvrdí, že v tomto mazání medu kolem úst výboru spořitelny má čisté své prsty pan — Dr. Podvinec.

Buď tomu jak buď, tolik jest jisto, že každý ústav, každý odborník, každý peněžník, jakmile tuto věc blíže prozkoumal, utekl, — po hypoteční bance nepůjčí nikdo ani haléře. Tak napáliti se dali jenom v Kolíně. A dají se napáliti po druhé? Kde jaký agent v Rakousku existuje, vyjednává s ředitelstvím, každý slibuje zaopatřiti peníze a jest věru podivné, že ředitelství dá se tak voditi za nos.

Dnes jest situace již vyjasněna. Jsou-li v ředitelství mužové energičtí, prozíraví a vědomí své povinnosti a zodpovědnosti, vědí, co mají činiti. Ze dvou zel voliti menší, nedopouštěti za žádné okolnosti nových zatížení, nových břemen a provésti zdravou operaci byť s nutnou ztrátou.

Klatovy:

Herman Benisch, obchod nitěným a galanterním zbožím.
Simon Bloch, obchod obilím.
B. J. Bruml, obchod dřívím a parní pila.
Isak J. Bruml, obchod střižním zbožím a obilím.
Josef Feigl, obchod střižním zbožím.
Hermann Fleischer, obchod smíšeným zbožím.
Matěj Grünhut, obchod obilím.
J. J. Krauskopf, krupařství a jednatelství.
Eliáš Laschanský, obchod s peřím.
Alexander Löwith, obchod s pánským oděvem.
Brüder Löwy, obchod obilím, luštěninami a sirkárna.
Eduard Löwy, obchod zbožím galanterním.
Parostrojní pivovar a sladovna S. Löwy.
J. W. Pollak, obchod smíšeným zbožím.
Ignaz Pollak, výroba líhu.
K. Polláka nástupce Karel Wiener, obchod střižním a galanterním zbožím.
Rosenbaum & Perelis, továrna na výrobu prádla.
Ad. Sachs, obchod zbožím střižním a galanterním.
Abraham Schleissner, obchod s kůží.
Bohumil Singer, koželužství.
Moritz Singer, obchod smíšeným zbožím.
Ludvíka Weinera nást. Moric Brummel, koželužství.
Josef Weisl, obchod střižním zbožím.
Bratří Wienerové, první klatovská továrna na límce, manžety a košile.
Ignaz Zucker, obchod smíšeným a galanterním zbožím.

Louny.

S. Beera vdova, obchod střižním zbožím.
Alois Bermann, obchodník.
B. Bermann, obchod uhlím.
B. Bermann, tovární umělá výroba hliněného a majolikového zboží a kamen.
H. Bulowa, obchod smíšeným zbožím.
A. Fanta, obchod smíšeným zbožím.
Adolf J. Fanta, obchod s obilím, luštěninami, mlýn a pekařství.
Frankl Max, obchod suknem.
S. Getrener, obchodník.
Julius Glaser, obchod luštěninami.

A. Heller, obchod luštěninami.
Ad. Heller, obchodník.
Bratří Hellerové, obchod.
S. Heller, obchod smíšeným zbožím.
Rich. Heller, obchod s obilím a kůžemi.
L. Heller, obchodník.
A. E. Kafka, obchodník.
Leopold Kahn, kramář.
Jindř. Katz, obchodník.
Moritz Katz, obchod s obilím.
Alf. Kraus, obchodník.
Ferdin. Kraus, obchod smíšeným zbožím.
Kraus Josef, obchod smíšeným zbožím.
D. Neumann, obchod porcelánem, skleněným a krátkým zbožím.
L. Popper, obchod ozdobným zbožím.
Leop. Schiffler, obchod pánským šatstvem.
Paul Stein, obchod luštěninami.
S. Taussig a syn, obchod uhlím.
Josef Taussig, obchod luštěninami.
Josef J. Taussig, obchod modním zbožím.
Julie Taussigova, kramářství.

Plzeň.

Emanuel Abeles, obchod ozdobným a krátkým zbožím.
Semil Adler, obchod smíšeným zbožím.
Josef Adler & Söhne, výroba rohových knoflíků.
Leopold Auer, obchod smíšeným zbožím.
Moritz Auer, výroba octa a likérů.
Isak Augstein & Söhne, prodej surovin.
Jakob Baum, obchod střižným zbožím.
Ludwig Baum, jednatelství a komisionářství.
Jakob Bleier, obchod kávou a cukrem.
Bloch & Waldstein, obchod surovinami.
Sigmund Burger, niťařství.
Bratří Ecksteinové, obchod zbožím ozdobným.
Josef Eckstein, obchod zbožím ozdobným a krátkým.
Brüder Eisenschiml, obchod obilím.
Emanuel Fischl, obchod zbožím rukodílným.
S. Fleischner, obchod smíšeným zbožím.
Berthold Frank, obchod obuvnickými nástroji.
S. Freudenfels, cementárna.
Adolf Freund, obchod zbožím rukodílným.
Ludwig Freund, obchod zbožím smíšeným.

Fürth & Gellerth, papírna.
Leop. Fürth, půjčovna pytlů a obchod kartáči.
David Gans, kupec.
Siegf. Glauber, směnárna.
S. Glückziegel & Sohn, obchod suknem.
Julius Gottlieb, jednatel a komisionář.
M. Gottlieb, výroba cukrovinek a lihovin.
Grotte und Guttwillig, obchod plodinami a komisionářství.
Ludvík Grünfeld, obchod papírem.
Albert Gutwillig a syn, obchod cukrem a kávou.
H. Gutwillig, obchod zbožím smíšeným.
Filipa Gutwilliga syn, obchod suknem.
Sigmund Gutwillig, obchod suknem.
M. Heller, obchod zbožím ozdobným a krátkým.
Isidor Herrmann, obchod zbožím střižním.
Ludvík Herz, obchod modním zbožím.
Richard Hirsch, továrna na dráty.
J. & A. Imergut, obchod suknem a rukodílným zbožím.
Brüder Klauber, zvěřinář.
Moritz Klauber Sohn, železník.
J. Kleins Sohn, obchod zbožím střižním.
Klein & Freund, obchod dobytkem.
Joachim Kohn Sohn, továrna na kůže.
Leopold Kohn, obchod obilím a komisionář.
M. Kohn, obchodník se železným zbožím, truhlářskými, obuvnickými, sedlářskými a čalounickými potřebami.
Jakob Kraus, koželužství.
Kraus & Baum, obchod střižním zbožím.
Lederer & Löwy, obchod obilím a plodinami.
D. Leop. Lewit & Sohn, továrna na kůže.
Friedr. Löwidt, obchod střižním zbožím.
Jakob Löwith, obchod se surovinami.
S. J. Löwith, obchod zbožím smíšeným.
Simon Löwy, výčep a výroba pálenky.
Theodor Löwy, kupec.
G. Lüftschütz, obchod obuví.
Herman Pollak, obchod železářský.
Josef Pollak, obchodník moukou, luštěninami a vlnou.
Adolf Popper, raffinerie lihu a obchod obilím.
Rosenfeld & Fischl, obchod zbožím galanterním, krátkým, rukodílným a výroba prádla.
Brüder Rosenfeld, obchod obilím.
Moritz Roth, výroba likérů a octa.

Simon Roth, obchodník kávou, cukrem, moukou a luštěninami.
Rudinger & Löwy, obchod dřívím.
Adolf Salus, obchod jižním ovocem.
Phillip Salz, první plzeňská továrna na slad.
Josef M. Schanzer, obchod smíšeným zbožím.
Leopold Schanzer, obchod střižním a galanterním zbožím.
Benj. Schenk, obchod smíšeným zbožím.
Marc. Schickl, obchod smíšeným zbožím.
W. Schik, továrna na punčochy.
F. Schiller, komisionář.
Friedr. Schulhof, obchod střižním a rukodílným zbožím.
Brüder Schwarzkopf, obchod suknem.
Simon & Comp., mechanická tkalcovna.
J. Spitz, klenotník.
Ignaz Stein, obchod modním zbožím a krajkami.
Simon Stein, obchod zbožím střižním a smíšeným, výroba dělnického prádla.
Brüder Steiner, obchod semeny a plodinami.
Herrmann Strauss, obchodník dobytkem.
Moritz Süssland, obchod střižním zbožím.
Herrmann Tanzer, obchodník dobytkem.
Adolf Taussig, první saská várna na smrkovou smolu a čistírna pryskyřice v Plzni.
A. S. Theimer, obchod moukou a plodinami.
Ludvig Vogl G. Planks Nachf., obchod klobouky a zbožím galanterním.
Sigm. Vogl, obchod zbožím střižním, galanterním a krátkým.
Adolfa Vamberg nástupce V. Jareš, droguerie a obchod voňavkami.
Wedeles & Zentner, obchod dřívím.
Adolf Weil, obchod kožešinami.
Weiner & Eisner, obchod plodinami a semeny.
Kalikenmühle Weiner Kussi Zuckermann, mlynář.
S. Wiener, nitařství.
E. Winternitz, obchod smíšeným zbožím.
Berth. Zuckermann, obchodník obilím.

Dne 1. dubna 1909 přinesl »Český Západ« tuto úvahu: Rok co rok nadchází v měsíci září několik dnů, které vtiskují naší katolické Plzni zvláštní ráz. Nezvyklé ticho rozhostí se všude — obchody jsou po většině zavřeny a krok za krokem potkáš »známé« osobnosti ve

svátečním úboru. — Cizinec v tu dobu sem zavítavší byl by věru na rozpacích, nevěda, jak si tento úkaz vysvětliti. — Nahlédne-li však bystřeji ve tváře chodců a naslouchá jich rozmluvám, vedeným výhradně v řeči »samospasitelné«, pozná rázem vyděděnce slavné Palestiny a na krámových štítech krásná i zvučná jména jejich starobylých rodů. V tom okamžiku má dojem, že ocitl se někde za dalekým mořem, v zemi zaslíbené. Jsou židovské svátky. Plzeňští židé slaví je s okázalostí jen jim vlastní, ukazujíce tak svoji moc, neustále rok od roku vzrůstající. Mnohý Plzeňan se zamyslí a svraštěné čelo svědčí, že mu tato skutečnost nechce nějak do hlavy! A což pohlédneme-li nazpět do minulosti? Náš úžas se stupňuje, neb rozmach zdejšího židovstva není data tak dávného. Zastavme se nejprvé v dobách nejstarších. Tenkráte tvořili židé zcela malou skupinu lidí, kteří obírajíce se ponejvíce obchodováním s otroky, byli všude trpěni. Křesťané pokládali je vždy za méně cenné. Později, když obchod takový zanikal, uchopili se výnosného půjčování peněz na úrok, což všeobecně zváno lichvou, an se křesťan k takovému obchodování nesměl a nechtěl snížiti. To bylo hlavním základem bohatství židů a vládnouce jednou kapitálem, vymohli sobě na lichvu i královská privilegia. Tomu napomáhala i okolnost, že se řemesel uchopiti nesměli; též v provozování jiných obchodů byli značně omezeni. Ostatní lid, vida jak na úkor poctivosti židé bohatnou, často proti nim se bouřil, činili tak dokonce i panovníci. Sám Karel IV. vyzval r. 1361 všechny židovské věřitele ku předložení dlužních úpisů měšťanů plzeňských a tyto rázem zrušil. V Plzni jako jinde byli židé nesvobodni; stáli pod ochranou komory královské, která vybírala za to zvláštní daň. Roku 1457 daroval král Ladislav tento plat městu. Vzdor tomu neměli Plzeňští židy u veliké lásce. Aby se co nejvíce odlišovali od ostatních občanů a také z obavy před jich nepoctivým jednáním, nařídila již r. 1493 obec, aby všichni židé, domácí i hosté, v kuklách židovských chodili a ženy jejich v šlojířích se žlutými a širokými okraji, pod pokutou 5 grošů. Ihned také podotknuto, aby židé šlojířů nedělali a také jiných křesťanských obchodů nevedli. Ale i toto přísné nařízení nemělo valného vlivu na jejich chování. Nelibost měšťanů patrně vzrůstala a již za 8 let viděla se obec nucena vydati nové nařízení daleko obsáhlejší, které »pod pokutou

trestání těžkého« přísně zachovávati se mělo. Týkalo se hlavně židovských obchodů lichvářských. Některé body pro zvláštní zajímavost blíže uvádíme: »Aby žid nebral více lichvy (úroků) než po 2 denárech z kopy (grošů) za týden, aby žádný Žid nebral ničeho za to, když půjčí někomu šat neb kterékoliv jiné věci. Křesťanem zastavené věci aby nejméně do roka neprodával, když by je tento vyplatiti nemohl. Šatstvo staré i nové aby do města nevozili, aniž odsud vyváželi. Aby žádný žid v lázni křesťanské se nemyl, kostelních věcí nekupoval, aniž na ně půjčoval. Přespolní židé nesměli se déle jak tři dny v městě zdržovati a chtěl-li je křesťan do domu vzíti, mohl tak učiniti pouze se svolením purkmistra.« Vidíme z toho, jaké potíže měla obec se svými židovskými příslušníky, chtějíc za jedno vycházeti vstříc steskům měšťanů a zároveň podržeti dobrý příjem, který od Židů do obecní kasy plynul.

Z obavy před budoucností domáhala se ale přece práva Židy vypověděti, kdyby snad se potřeba ukázala. Dostalo se jim toho památným privilegiem krále Vladislava léta 1504, daným v Budíně. Praví se tu doslovně: »A také nadepsaným měšťanům při tom tuto milost činíme, ať by Židův žádných nyní ani v časech budoucích, nikdy my, ani budoucí naši králové čeští do města toho uvésti nemohli, neb Židé jsou jim dáni k městu k užitku jejich od předků našich; protož my tímto listem a mocí královskou v Čechách témuž městu a obyvatelům jeho toho moc dáváme, aby oni Židy z města mohli vypověděti, když by se jim koliv zdálo, vidělo a líbilo a to bez naší, budoucích našich králů českých všelijaké překážky.« Této výsady použito ihned. — Přihodilo se totiž v městečku Hostouni, že tamější Židé ukradli z kostela monstranci, která byla však opět nalezena tamním farářem. Při výslechu seznalo se, že i plzeňští Židé měli na věci svůj podíl. Plzeňští měšťané rozhorleni vyhnali zároveň ostatní Židy z města nadobro. »I prosta byla Plzeň všech svých židuov« ... Židé neradi se smiřovali se svým osudem. Po několika letech stal se z jich strany pokus, obdržeti zpět zahradu, kterou držívali na tak zv. »Kozinci«, v místech nynějšího hostince »U anglického dvora«. Pozemky ty koupili počátkem XV. století od obce a zřídili na části pro své souvěrce hřbitov. Pokus ten se však nezdařil, byli královskou komorou odmrštěni. Vyhostěním Židů roku 1504 uzavírá se prvá perioda

jejich dějin v Plzni. Vidíme, že od prvopočátku bojováno proti nim se strany křesťanské, neboť žid ve lstivosti a hrabivosti vynikal podstatně nad své okolí. Hlavní vinu dlužno ovšem hledati v omezování působnosti Židů a v lichvářských obchodech. Půjčování peněz na úroky přispělo nejvíce k jich bohatnutí, neb čeho se křesťan nesměl odvážiti, na to se Židům dostalo i zvláštních výsad. — K tomu družilo se prodávání věcí daných v zástavu, z čehož plynul nový a nemalý zisk. Byly to obchody velmi výnosné, uvážíme-li, že peníze vždy se nedostávaly nejen občanům, ale i hlavám korunovaným. Král neostýchal se uchýliti se k židům o pomoc a držeti je za to v ochraně; jest třeba ovšem doznati, že se často učiněné dluhy nesplácely, naopak mnohokráte pobráno Židům všechno. Takových pohrom vykazují hlavně dějiny pražských Židů několik. Byly výsledkem napiatých poměrů a nenávisti, které Židé svým jednáním sami způsobovali. Jedinou dobrou stránkou bylo, že nevystupovali v té době jako naši odpůrci národní, tím liší se také od nynějších potomků. Ba shledáváme mezi nimi i mnoho jmen ryze českých.

Vraťme se opět k městu našemu. Očista Plzně vytrvala dosti dlouho. Přívlastek »vždy věrná katolická Plzeň« nabyl té doby čistoty a lesku největšího. Však všeho do času! Staré pořekadlo praví: »dveřmi-li ho vyhodíš, oknem ti přileze« — a to se osvědčilo znovu měrou vrchovatou. Po 200 letech počínají se Židé opět a znenáhla v Plzni objevovati, byli to ovšem jen ojedinělé případy, ač nemáme po ruce mnoho zpráv. Ochuzené město za přestálých útrap válečných hledalo asi nových příjmů — a Židé platili rádi. I v okolních obcích pod správu obecní přináležejících nalézali Židé nová působiště. Známe na př. šest Židů v Bušovicích pod plzeňskou ochranou, kteří r. 1798 platili k obci:

Isák Lederer	30 zl.
Isák Kantor	12 zl.
Samuel Kodl	30 zl.
Mojžíš Herzl	20 zl.
Isák Roder	10 zl.
Filip Schack	20 zl.

Plzeňští osadníci neradi vítali tyto nové hosty. Vzpomínali zajisté sterých útrap a svízelů, které v minulosti se židy zakusili, zvláště živnostníci počali si trpce

stěžovati, žádajíce obec, aby židů v městě netrpěla. Rozhodnutím magistrátu ze dne 15. května 1818 byli však odmrštěni. Podali tedy stížnost k samému císaři odvolávajíce se na stará městská privilegia a přiložili k této zvláštní seznam plzeňských židů, jichž napočítali 32. Z dvorní kanceláře dostala se stížnost k vyřízení krajskému úřadu plzeňskému, který shledal následující: »Že sice Plzeň požívá dosud zvláštního privilegia krále Vladislava z roku 1504, ale pouze v tom rozsahu — pokud neodporuje zákonitým nařízením.« Bylf r. 1797 3. srpna vydán zvláštní »židovský patent«, který oněm židům, kteří sklad neb prodej tabáku, dále lázeň neb vinopalnu pronajatu mají, po čas nájmu v místě zdržovati se povoluje. A takových z výše uvedených 32 židů bylo pouze šest. A sice: Abraham Levit, nájemce vinopalny, David Löb, nájemce vinopalny, Joachim Lederer, nájemce vinopalny, Heinrich Hochhauser, židovský výběrčí daní, Philipp Schack, nájemce lázně na Saském předm. a Karl Lederer, nájemce lázně na Pražském předměstí.

K nastoupení pachtu bylo potřeba zvláštních povolení a magistrátu přísně nařízeno, by pečlivě vyšetřil, zdali se tak stalo a jestli tito po určitý čas trpění židé skutečně jen pronajatou živnost provozují a dle nařízení pouze ve vlastních vinopalnách neb lázních bydlí. Dále, aby dbáno bylo vysokého nařízení ze dne 10. února 1785, 31. září 1786 a 1. dubna 1819, dle kterých židům pod trestem zabavení zapověděno obchodování různým zbožím a v případě vypršení nájmu, aby židé správně do svého původního bydliště se navraceli. Pokud se týče obchodu podomního, nemůže v tomto býti dle zákona židům bráněno, nesmějí však zřizovati sobě veřejná skladiště, nehledě ovšem ke čtyřem místnostem v Plzni od židů najatých, ve kterých ale obchody provozovati nesmí a také obývati je mají zapovězeno. Ku konci apelluje magistrát na veškeré měšťanstvo, aby nařízení to všemožně podporovalo, an se sám o důrazné provedení starati bude.

Tato uvedená nařízení, ačkoliv židům nedopřávala mnoho volnosti, byla přec zárodkem dalších vymožeností. Nesměl-li býti žid majetníkem žádného domu ani pozemku v městě i v předměstí, obcházel to tím, že zřizoval různé podniky průmyslové, k čemuž potřebný pozemek neb budovu směl zakoupiti, ovšem jen »na dobu trvání závodu«.

Prvého takového povolení dostalo se v Plzni roku 1837 Davidu Leopoldu Levitovi rozhodnutím císařským a držel dům číslo pop. 23 v městě, který stával vedle bývalé vojenské nemocnice v Dominikánské ulici a uzavíral ještě s jiným vyústění ulice do sadů. Mimo to koupil domek č. 15 na Saském předměstí, kde dosud ona továrna na zpracování kožní existuje. V povolení bylo ovšem přikázáno. aby v případě zmenšení závodu byl jeden z obou domů zase křesťanu odprodán, v případě úplného zrušení domy oba. Od té doby znamenati lze rozmach plzeňských židů čím dále tím více. Roku 1854 napočteno v Plzni 41 rodin židovských o 249 členech, a o 2 leta později obdrželi povolení k založení vlastního hřbitova na tak zvaném Červeném vrchu u Bolevce. Dosud pochovávali se pravidelně do blízkých Štěnovic, kde byla početná židovská obec. Plzeňské občanstvo k tomu »velikému množení se Židů« přihlíželo málo radostně. V městě rodil se silný ruch protižidovský, který jevil se u veřejném životě. Tehdejší purkmistr dr. Maschauer byl nucen r. 1861 vydati z té příčiny zvláštní vyhlášku, adresovanou pánům představeným spolků řemeslnických a pánům mistrům, ve které je důtklivě žádá, aby své tovaryše a učně doma zdržovali a tím, jak praví, »naše město špatné pověsti uchráněno bylo«.

Kterak se věci dále vyvíjely, jest již čtenářům z vlastních zkušeností známo. Rok 1867 přinesl s sebou nový zákon, který Židům z čista jasna dopřál rovnocennosti se vším ostatním obyvatelstvem. Následky toho daly se dobře tušiti. Všimněme si pouze trochu statistiky: Za období od roku 1850 do roku 1900, tedy za 50 let, se počet katolíků v Plzni sešesteronásobnil, kdežto Židů šestnáctkráte více; napočteno jich r. 1900 3203 duše, z nichž 2435 hlásí se k národnosti německé.

Mnohý, přečta tyto skrovné črty, představí si v duchu dnešní rozsah židovstva plzeňského. Objeví se mu před očima město plné židovských závodů obchodních a průmyslových, nad nimiž v místě dosti význačném vypíná své cibulovité básně nádherná nová synagoga! Pocítí palčivé rány na těle starého katolického města, které jítří se dál a dále, vedouce ku koncům nedohledným.

Příšerná moc židů pozůstává v tom, že mají všecko zboží a křesťanům je dle toho prodávají. »Český Západ« přinesl v prosinci 1911 tuto zprávu: »Svůj k svému« a

»Pilsner Tagblatt«. U příležitosti protestní schůze katolického lidu plzeňského proti Nathanovým urážkám způsobeným papeži a úctě marianské bylo promluveno též o povinnostech křesťanského lidu v době předvánoční vzhledem k vánočnímu nákupu. Jmenovaný pak list uchopil se této příležitosti a vykasal si rukávy na redaktora t. l., jenž o hesle »Svůj k svému« měl mezi jiným pojednati. Začíná velmi nábožně citátem ze sv. Písma, slovy Pána Ježíše: »Pokoj vám«, a dále »Miluj svého bližního jako sebe samého!«. Velmi těžce nese »P. T.«, že mnozí čeští kněží stavějí se do popředí národnostního hnutí — (a němečtí nikoliv?) — že jsou proniknuti sociálními, politickými a nacionálními vášněmi přítomné doby, kterým dle moudrého úsudku pisatelova jsou prý více nakloněni, než svému poslání, dle něhož mají léčiti rány, nenávist proměňovati v lásku a v každém člověku spatřovati jenom obraz Boží. Avšak tážeme se, kdo pak to jest, jenž odvádí kněžstvo od jeho vlastního poslání, kázat evangelium lásky a smíření? Zdaž to není právě ten liberální požidovštělý tisk, k němuž i »Pilsner Tagblatt« nutno počítati? Neboť kdo prohřešuje se proti lásce bližeňské více než tento tisk? A přece slova Ježíše Krista neplatila pouze pro apoštoly a jejich nástupce, ale pro všechny vyznavače Kristovy bez rozdílu. Katoličtí kněží pak jistě konají v tomto směru svou povinnost, i ten »bojovný kněz« a »mladý klerik« (snad chtěl napsati pan pisatel »klerikál«), jenž stojí v čele hlasatelů slova Božího, popouští uzdu svému temperamentu a stává se apoštolem hesla »Svůj k svému!« Tímto hříšníkem dle soudu »P. T.« jest redaktor t. l.

Pomíjejíce dalšího farisejského povídání o štvaní proti Němcům, protestantům, židům a svobodomyslníkům, o vyvolávání boje až na chléb, o přirovnávání s Lutherem, odpovídáme ctěnému pisateli (je vůbec křesťanem?) takto: Doporučujíce katolickému lidu heslo »Svůj k svému!«, konáme, katoličtí kněží, jen to, co radil a přikazoval sv. apoštol Pavel, nazývaný v Písmě sv. nádobou vyvolenou, že křesťané mají činiti dobré nejdříve »domácím víry«, jinými slovy, první povinností pro křesťana jest, pomáhati svým spoluvyznavačům, v důsledcích svým spolurodákům, poněvadž lásku k vlasti a sourodákům přikazuje sám Bůh ve IV. přikázání »Desatera« a Kristus nepřišel zákona (starého) zrušit, ale doplnit. Láska křesťanská odnáší se v první řadě k pokrevencům,

a kdo má tuto lásku pravou, ten nejen že provádí její příkazy vůči pokrevencům a sourodákům, ale i vůči lidem jiné národnosti (i jiného náboženství). Kdyby si pisatel »P. T.« přál, může mu dávati redaktor t. l. hodiny . . . Neboť to dosvědčiti musí každý nepředpojatý čtenář »Českého Západu«, že není v něm nikdy fedrována protinárodnostní nebo protináboženská nenávist vůči příslušníkům jiných národností a náboženstev.

Ale tento špatný boj provádějí právě pokrokářské listy, mezi něž i »Pilsner Tagblatt« nutno počítati. Vždyť, kdo pak tak často vystupuje proti Čechům a proti katolíkům, jako právě »P. T.«? A nebojí se spíše »P. T.« toho, až spojí se katolíci čeští s německými a provedou bez pokrokářů a proti pokrokářům spravedlivé národnostní dorozumění, a proto vystupuje proti těm, kteří pracují k posílení katolického živlu? Odkazujíce pak p. pisatele na otištěnou protestní přednášku, kde jest i naše stanovisko vůči židům vysvětleno, zakončujeme slovy téhož sv. Písma, s kterým vytáhl »P. T.« proti nám: »Což pak vidíš mrvu v oku bratra svého, a břevna, které jest v oku tvém, neznamenáš? Aneb, kterak můžeš říci bratru svému: Bratře, nechať vyvrhnu mrvu z oka tvého, sám v oku svém břevno nevida? Pokrytče, vyvrz prve břevno z oka svého a tehdy prohlédneš, abys vyňal mrvu z oka bratra svého. (Lukáš, Kapitola VI. verš 41. a 42.) A prosíme p. pisatele, aby spojil se s námi = katolickým lidem českým i německým — a pracoval k posílení náboženského uvědomění, čímž pracovati bude i k upevnění spravedlnosti a práva i lásky bližeňské . . .

Písek.

Leop. Bloch, obchod obilím.
Wolfgang Bloch, kupec.
Jakob Fantl, kupec.
Moritz Glaser, kupec.
Hahn & Ferda, výroba lihovin.
Ludvík Kafka, obchod střižním zbožím.
Markus Hahn & Sohn, výroba lihu a octa.
Brüder Klein, výroba obuvi.
J. Klein, obchod zbožím ozdobným.
J. Klein a syn, výroba čepic.
G. Kohn, výroba smíšeného zboží.
Moritz Kohn, obchod obilím.
Mautner Bohumil, obchod smíšeným zbožím.

G. Roubíček, železník.
Sachs & Weil, mechanická pletárna a výroba vlněného zboží.
Jak. Sachse syn., obchod střižním a galanterním zbožím.
Salamon Sachs, obchod střižním zbožím.
Alfred Sattler, obchod smíšeným zbožím.
Marcus Spitz, výroba lihovin.
Marek Spitz, továrna na slaměný papír a lepenku.
Stránský & Weiner, výroba lihovin a cukrovinek.
Natan Weil, obchodník.

Strakonice.

Markus Benisch & Sohn, obchod plodinami.
S. Diamant, obchod kožemi.
Wolf Fürth & Co., výroba orientálských fezů.
Bedřich Kafka, kupec.
Josef Kafka, obchod střižním zbožím.
Karel Kafka, obchod střižním zbožím.
Eduard Pereles, obchod střižním zbožím.
B. Reiner, kupec.
J. Samec, kupec.
Berthold Saxl, továrna na rukavice.
Max Schulze, obchod střižním zbožím.
J. Stein & Comp., výroba orientálských fezů.
S. Wildauer, obchod střižním zbožím.
M. J. Zucker, obchod galanterním zbožím.
Matěj Zucker & spol., tovární výroba orientálských fezů.

Protivín.

Wilhelm Klauber, obchod smíšeným zbožím.
Emanuel Kohn, obchodník.
Adolf Weil, obchod galanterním, střižním a koloniálním zbožím.
Weil David jun., obchod semeny a růžemi.
David Weil, kupec.

Beroun.

Abelesova Terezie.
Seligman Elbogen, cukrovar.
Leopold Engel, obchod střižním zbožím.
Josef Hecht.
Fr. Kubinsky.
Alois Pick.
J. M. Pollak, obchodník plodinami.

Ig. Roubíček, parní pivovar a sladovna.
Ignaz Roubitček, parní mlýn a pekárna chleba.
Adolf Stein.
David Stein, obchod obilím.
Josef Zeckendorf.

Příbram.

G. Beck, obchod smíšeným zbožím.
Ludvík Beck.
Leopold Beständig, obchod střižním zbožím a pánským i dámským šatstvem.
Jindřich Freund, obchod kuchyňským zbožím.
Em. Frohlich, obchod smíšeným zbožím.
Jakob Hartmann.
Moritz Hartmann.
Adolf Herrmann, obchod zbožím vlněným, bavlněným a plátnem.
Hübsch & Singer nástupce Emil Singer.
Bedřich Kafka, výroba likérů.
M. Kohn, výroba lihovin.
Löwy & Reinisch.
B. Löwy, obchod zbožím galanterním.
David Perelis, obchod smíšeným zbožím.
Eugen Peterson, knihkupec a obchod hudebninami.
Reichner & Weil.
Adolf Schwarz.
K. Simon, knihkupec a obchod hudebninami.
Jindřich Witler.

Slaný.

Bolzano, Tedesco & Comp., továrna na stroje.
A. Herz synové.
Ed. Kohn, obchod plodinami.
M. Korec.
Neftali Lederer & syn.
W. E. Libowitzky, obchod smíšeným zbožím.
Adolf Löwner.
Alois Popper.
Marek Popper a syn.
Cecilie Taussigová.
Josef Tausig, obchod střižním zbožím.
M. Taussig a syn.
Růžena Wotická.

Rakovník.

Karel Brock, obchod smíšeným zbožím.
Bernard Brok, obchod suknem a střižním zbožím.
Gustav Brock, výroba likérů, octa a droždí.
Siegm. Brok, obchod střižním zbožím.
H. Dux.
Adolf Engel, obchodník.
A. Fischer's Sohn.
J. & S. Neumann.
Jos. L. Perutze syn, obchod kupecký a železářský.
Michal Perutz.
Alb. Popper, obchod smíšeným zbožím.
Josef Popper.
Rosalie Reichenbaum.
T. Reimann.
Ab. Reiser, kupec a obchod střižním zbožím.
Leo Reiser.
Eduard Saxl.
Leopold Saxl, obchod surovinami.
Adolf Taussig, obchod smíšeným zbožím.
Ed. Taussig.
K. Taussig, obchod smíšeným zbožím.
Leopold Taussig, obchod střižním zbožím.

Benešov.

Richard Arnstein, kupec.
Josef Budlovský, obchod smíšeným zbožím.
Budlovský & Roubitschek, obchod zbožím rukodílným.
M. Eisenstein, obchod smíšeným zbožím.
Al. Friedmann, obchod smíšeným zbožím.
Ad. Frischmann, obchod smíšeným zbožím.
Jakub Fürth, obchod střižním a modním zbožím.
Marek Fuchs, obchod smíšeným zbožím.
Filip Herschmann, koželuh.
Alois Holzer, obchod smíšeným zbožím.
Jakub Klein, obchod vínem a pálenkou.
Josef Poláček, obchod obilím a semeny.
Bratří Rindler, obchod střižním a galanterním zbožím.
M. Schick, zasílatel.
Emilie Steiner, obchod zbožím koloniálním a obilím.
J. Steindlera syn, obchod lihovinami a pálenkou.
Filip Stránský, obchod zbožím střižním.
Josef Votický, obchod střižním a galanterním zbožím.

Pelhřimov.

M. S. Glaser's Söhne, obchod surovinami.
Bedřich Herrmann, továrna na kartáče a štětce.
Josef Herrmann, obchod surovinami.
Bratří Herrmann & Fleischl, obchod zbožím perleťovým.
A. Klein, obchod smíšeným zbožím.
Jakob Juda Kohn, obchod smíšeným zbožím.
Max Pollak, obchod smíšeným zbožím.

Soběslav.

A. Anscherlik, obchod obilím a plodinami.
Bratří Baumové.
B. Feldmann, obchodník.
B. Frankenstein, obchod smíšeným zbožím.
A. & F. Koppensteiner, tkalcovna hedvábí.
Em. Lustig, obchod koloniální.
Anna Marko, obchod střižním zbožím.
J. Pick, obchod smíšeným zbožím.
Leopold Weiner, obchod obilím.
Moritz Weiner, obchod ovocem.
D. H. Wurmfeld, obchod plodinami.
Ignaz Zimmer jun., obchod střižním a galanterním zbožím.

Tábor.

Albert Eichberg nástupce, železník.
L. Fink, obchod smíšeným zbožím.
L. S. Fischel & Söhne, továrna na kůže.
Ignaz Fuchs, obchod obilím.
David Fuhrmann, kupec.
Löwy Goldstein, obchodník.
Bern. A. Guttmann, obchod plodinami.
Ignaz A. Guttmann, obchod surovinami.
Jakob A. Guttmann, obchod smíšeným zbožím.
Ludvig Guttmann, obchodník obilím.
Leopold Lustig, obchod zbožím ozdobným.
Alois Mendl syn, obchod zbožím galanterním.
Heinrich Mendl, železník a obchod smíšeným zbožím.
Max Mendl, obchod zbožím galanterním.
Josef Morawetz, kupec.
J. K. Orlík, obchod střižním zbožím.
Jakub Orlík, obchodník koňmi.
Assekurační kancelář Julia Poppra.
Heinrich Rein, obchod smíšeným zbožím.

Leopold Rein, obchod smíšeným zbožím.
Jindřich Schwarz, obchod smíšeným zbožím.
Ign. J. Stein, výroba octa a pálenky.
F. Taussig, výroba perleťových knoflíků.
E. J. Woditschka, obchod smíšeným zbožím a výroba papíru.
D. A. Wodičky vdova, obchodník.
Wodička a Rudolf, první sladovna v Táboře.

Vliv Židů je v českých městech a na venkově velice zhoubný. Oni živí nesváry, podporují socíny a Masaříkovce, největší to škůdce české národní věci.

XXXXVIII. Stávky.

Nic dělat a nedobře se mít. To je stávka. Když mistr řekne chasníkovi, aby dával lépe pozor na práci, dělal tak, jak mu nařízeno, chasník položí nástroj a jde. Stávkuje. Jemu nikdo nesmí poroučet. Řekne-li polír na stavbě některému zedníkovi, aby nelelkoval a dělal, položí zedník lžíce a jde. Stávkuje. A tak do nekonečna. My socíni se na práci vykašlem, my můžeme stávkovat, kdy a jak chceme, my socíni jsme metlou všech poctivých lidí a jen židům nestávkujem, těm děláme až do úmoru a to zadarmo. Tak a ne jinak se mají dnes věci.

»Čech« přinesl z péra Záhlinického tuto črtu o stávce. (29. června 1907).

Nevlídný podzimní večer sklonil se nad městem P . . . . Těžká mlha zahalovala oblohu a mísila se s hustým černým dýmem četných továrních komínů, které jako vysoké majáky na všech stranách města k obloze se zvedaly. Elektrické lampy jako světlušky sotva pronikaly hustým mlhavým závojem, kdežto obyčejné petrolejové svítilny v těžkém ovzduší úplně se ztrácely. Mlha srážejíc se padala dolů v drobounkých krůpějích a pokrývala celé okolí pavučinovou vrstvou dešťovou. S radniční věže udeřila šestá hodina. V zápětí za ní ozvaly se hlasy parních píšťal všech místních závodů, označujíce konec denní práce. Za několik okamžiků ulice před tím prázdné oživily se zástupy pracujícího v továrnách dělnictva, které ubíralo se do svých domovů. Někteří šli ojediněle oživenými ulicemi, jiní shluknuvše se ve skupiny, soudě dle pohybu rukou, živě o něčem rokovali. Hned se zastavili, hned zase spěšně ku předu kráčeli.

Z tlumeného rozhovoru temně zaznívala slova »nepracujeme«, »zahájíme neodkladně stávku«, »však on pozná, kdo ho živí« atd.

Když příštího dne ráno vrátný továrny firmy bratří B .... otevřel tovární vrata, nemálo se podivil, vida po chodníku procházeti se dělníky oblečené v čistě vypraný modrý pracovní šat, kteří však nejevili žádného úmyslu, že by chtěli jako obvykle jíti do práce. Okázale procházeli se před továrnou a pohrdlivým zrakem měřili vrátného, jenž udiveným zrakem pozoroval jejich počínání. Zástup jejich rostl každou minutou, až byl před továrnou shromážděn veškerý personál pracovní. Současně jako bleskem šla městem zpráva: U B .... dělníci zahájili stávku, žádajíce upravení mzdy. Zvěst ta šla od úst k ústům, až se po celém městě o jiném nepovídalo, nežli o stávce. A bylo to ku podivu, že stávka ta zvířila pozornost všeho místního obyvatelstva. Vždyť v P., kde je tolik průmyslových závodů, byly stávky zjevem téměř každoročním a nikdo zpravidla se nepozastavoval nad tím, jestliže dělnictvo té či oné továrny zahájilo stávku. Jsouť poměry životní ve dnešních dobách bez odporu těžké, drahota plnou svojí silou nejcitelněji doléhá na malý lid, žijící ode dne ke dni, či od týdne k týdnu, a není tudíž divu, když ta neb ona vrstva lidu domáhá se aspoň takové mzdy, která by mohla jim zabezpečiti život bez hladu.

Ale že vznikla stávka právě u firmy bratří B ...., to všeobecně překvapilo. O továrně té šla široko daleko nejlepší pověst. Oba bratři, majitelé továrny, slynuli jako vzor zaměstnavatelů. Sami z prostých dělníků stali se vlastním přičiněním majiteli nejprve dílny, která za krátkou dobu vzrostla ve velikou továrnu. Bratři s rodinami svými žili velmi prostě, neokázale a k lidu podřízenému měli zlaté srdce. Vždyť sami zakusili, jak chutná ten těžce vydělaný chléb. Proto dělníky své prací nepřetěžovali a vypláceli mzdu takovou, by každý jejich zaměstnanec, ať ženatý nebo svobodný, netrpěl nedostatku. Byly tedy poměry mezi oběma továrníky a dělnictvem do poslední doby nejpříznivější, až najednou i tu se usadí zlý démon nespokojenosti. To všechno bylo všeobecně známo, proto zvěst o stávce u firmy B .... překvapila každého bez rozdílu. Brzy se obyvatelstvo celého města rozdělilo ve dva tábory. Jedni zastávali se továrny, druzí dělníků. A bylo vskutku zajímavým po-

slechnouti ty rozhovory, které ve všech hostincích, holírnách a krámech byly přetřásány. »Tak vida«, rozhovořil se v restauraci »u Šárky« starý, upracovaný slévač, »člověk pořád myslil, jaký to u těch B .... ti dělníci mají blahobyt, a teď se to ukázalo. Můj zeť tam také pracuje, ale povídal, že dál dělati nebude za nic. Doposud se dřeli dělníci na blahobyt svých pánů a ani o tom nevěděli. Pravda, zle se neměli, ze všech zdejších továren měli mzdu nejvyšší, ale teprve teď se jim otevřely oči. K jejich důvěrníku přišel nějaký pán z Německa, povídají prý až z Westfálska, a ten zaručoval slévačům mzdu dvakráte vyšší, nežli mají zde. Všichni přihlášení dostanou prý peníze na cestu a ve Westfálsku bude o ně postaráno co nejvýhodněji. Každá rodina dostane k obývání svůj domek, stát se postará, by každý dělník dostával nejméně 2000 M ročně mzdy, v ohledu náboženském bude míti každý neobmezenou vůli, zkrátka pravý ráj. Tak proč by můj zeť rozšlapával své štěstí? Jsem věru rád, že se má k světu a že chce se do toho Westfálska odstěhovati, by svoji rodinu lépe zaopatřiti mohl, nežli v těch mizerných Čechách« —

Při řeči starého Loudy všichni umlkli a udiveně naslouchali jeho slovům; jeden pohlížel na druhého nedůvěřivým zrakem, jakoby se druh druha chtěl tázati, je-li to možno. Nastalé ticho přerušil dědeček Smutný řka: »Jen aby to nebyla těšínská jablka! Slyšel jsem, že nyní chodí po Čechách mnoho takových lidí, kteří bohatými sliby a úlisnou řečí lákají dělníky do ciziny, ale vylákavše je, ponechávají ubožáky jejich osudu. Tito brzy poznají, že všechny ty sliby, kterými byli do ciziny vylákáni, rozpadly se v niveč. Místo do rodinných domků bývají s celými rodinami vmačkáni do kasárnických baráků, kdež se v jedné místnosti tísní až pět dělnických rodin se ženami a dětmi, které se učí od dospělých hrubým řečem, surovému jednání a často bývají svědky výjevů, které po mnoho let ještě měly jim býti zahaleny neproniknutelnou rouškou tajemnosti. Mzda pak tam prý není stálá, nýbrž akkordní. A lidé naši, přišedše do nového svého domova, první čas nevydělají si ani na chléb, nemohouce dovedností vyrovnati se dělníkům domácím. Jak rád by často takový pobloudilec se vrátil do těch mizerných Čech, by tu mohl žíti zase tak klidně a spokojeně jako dříve«. Jestliže po slovech Loudových všichni umlkli, nastalo po řeči dědečka Smutného v ná-

levně ticho přímo hrobové. Hovor uvázl, nikomu nebylo valně do řeči, jeden po druhém platil a vytráceli se pomalu domů.

Nebylo již pochyby, že u B .... vypukla stávka. Oznámení stávky bylo lze čísti ve všech dělnických listech, politické úřady byly o ní vyrozuměny, dělnictvo cizí novinami varováno, aby u firmy bratří B .... nikdo práce nepřijímal a stávkující stavěli u továrny stráže, které by zahnaly dělníky, jimž by přece snad napadlo do práce vstoupiti. Poněvadž oba bratři B ..., cítíce se úplně v právu, každé vyjednávání odmítli a stávkující prostě vyzvali, by práci nastoupili, a tito tohoto vyzvání uposlechnouti nechtěli, trvala stávka v plném rozsahu dále. Dělníci scházeli se ve svých spolkových místnostech, by vyposlechli povzbuzující řeči svých vůdců a utvrdili se ve svém odboji. Peníze z ciziny na podporu stávkujících scházely se velmi skrovně a v domácnostech dělnických počal ukazovati se host nikdy před tím nevídaný a proto tím více protivný — bída. »Obrázek jako sta jiných«, pomyslí si mrzutě mnohý laskavý čtenář. Bohužel jako sta jiných, dosvědčuji sám a přiznávám, že jsem vylíčil výjev, dnešní doby na denním pořádku se nacházející, tedy nic nového. A přece není obrázek můj tak obyčejným a jednoduchým, jak se na první pohled zdá. Každá věc má svůj rub a líc, i obrázek náš jej má. Líc jeho jsme již viděli, podíváme se mu na rub.

Je příjemné letní jitro. Otevřeným oknem šíří se po pokoji mém vůně kvetoucích stromů, slunce v plném svém majestátu kráčí zvolna po obloze, na jejímž modrém pozadí jako drobné tmavé tečky jeví se silhouety skřivánků, ranní píseň Tvůrci všehomíra prozpěvujících. Sednu k oknu a čtu nejnovější dílo Vrchlického. Co tak jsem ponořen do hlubokých myšlenek našeho básníka-filosofa, zaslechnu pod oknem hovor nejprve tlumený, pak živě mluvený. Odložím knihu a naslouchám. Je to hovor ženský, as čtyřmi osobami vedený. Napadlo mi, že je dnes pátek, den tržní, jdou tedy ženy asi na koupi. A nemýlil jsem se. »Tak co budou kupovat, paní M.?« táže se jedna žena druhé. »Ani sama nevím, co bych koupila«, dí tázaná; »snad nikdo nemá s těmi mužskými takový kříž, jako já. Už věru ani nevím, co bych tomu svému muži ustrojila. Dám mu roštěnku a nové brambory s okurkovým salátem, on to než ...,

předložím mu uzené se zelím, hodí mi to na zem; hovězí se mu vůbec bojím předložiti. Minulý pátek jsem koupila mladou husu, devět korun stála. Chtěla jsem se mu zavděčiti, tak jsem v sobotu ráno usmažila játra a zanesla do fabriky. Myslíte, že to jedl? To to! Zavolal učedníka a pravil: »Franto sež . . to!« Mně bylo do pláče, když jsem viděla, jak Franta do svých umouněných rukou popadl do zlatova upečená játra. — A tak to máte den ode dne. Neupeku-li pečeně nebo jiného drahého jídla, muž zle řádí, že není podruhem, by brambory, buchty a zeleninu jedl, uvařím-li dle jeho rozkazu, nechá mi to státi. Za to večer, když přijde z práce, nemá doma stání, ani se neumyje a rovnou do hospody. Tam si koupí guláš ze starého převařeného masa a ten mu chutná. Kdybych mu to doma přinesla já, hodil by mi to na hlavu. Potom do sebe naleje několik litrů piva a v půlnoci přijde domů. Ráno vypije trochu černé kávy s rumem, ký tedy div, že mu nechutná. A dva synové se tomu učí od tatíka. Celý den je nevidím; jak přijdou z fabriky, vytratí se ven a s otcem v noci nebo ještě později vracejí se domů. Bože, to je kříž!«

»A to myslíte, paní M., že je to u nás jiné?« vpadla do hovoru jiná žena. Můj starý je ještě horší než váš. Kromě mrzutostí se stravou musím den co den viděti, kterak vrávorá v nepříčetném stavu z hostince domů a způsobuje pohoršení na náměstí a v domácnosti. Hrdlo se mi svírá lítostí, pomyslím-li, jaký bychom mohli míti u nás blahobyt. Muž vydělává u bratří B . . . . pravidelně 60 K týdně a já s dítkami jsem živa jen kávou a chci-li je ošatiti, musím prositi své staré rodiče, by mně nějakou podporu dětem na oblečky udělili. Všecko stačí můj muž sám pro svoji osobu proužiti«. A takovouto vedly i ostatní dvě ženy, až úder šesté hodiny jim připamatoval, že trh počíná. Odešly, by nakoupily, čeho potřebují. »Muž vydělá týdně 60 K«, znělo mně stále v uších po odchodu žen. Počítám, mnoho-li to činí do roka a vypočtu závratnou číslici 3120 K a myslím si, že bych byl lépe učinil, kdybych místo na studie šel na řemeslo. Osm let jsi se mořil latinou, poté celou stupnici zkoušek jsi musil projíti, kolik let čekati při bídném platu, a teď ještě nemáš takových příjmů jako onen dělník, dle všeho nejspíše slévač. Oč jest on na tom lépe než ty! Snad musí těžce pracovati, přiznávám, ale tvá práce duševní není také lehká,

chceš-li ji s dobrým svědomím zastávati. Musíš stavu svému přiměřeně sebe a rodinu šatiti a máš-li jenom tomuto úkolu dostáti, musíš si dát zajíti chuť na stravu, kterou muž paní M. pohrdá a na zem hází.

Myšlenky takové a podobné vířily hlavou mojí jako májový roj včel, když za mnou se ozval hlas milované ženy: »Tatíčku, půjdu dnes do trhu, pověz, co mám koupiti!« Povstal jsem od okna a zahájili jsme domácí poradu, co je třeba a v jaké ceně koupiti, bychom nepřekročili měsíční rozpočet. Obyčejně se kupovalo na pátečním trhu máslo, vejce, tvaroh a nějaká zelenina. Tentokráte upozornila mně choť, že bude třeba koupiti párek kuřat, neboť jsme na neděli čekali návštěvu přítele z dob studijních. Upokojivši děti slibem, že jim něco z trhu přinese, žena odešla. Netrvalo to dlouho a vracela se, nesouc nakoupené zboží, mimo kuřata. »Kde máš drůbež?« ptám se jí, »či jsi přišla pozdě?« »I nepřišla jsem ani pozdě«, odpovídá ona, »ale ono není věru možná co koupiti. Přišla jsem k jedné selce, měla v posadě pěkná kuřátka. Ptám se po ceně. »Zlatý padesát krejcarů za párek«, hlásí prodavačka. To se mně zdálo trochu mnoho, proto jsem se pokusila smlouvati. Již již chtěla selka s obnosu žádaného sleviti, když za mnou se ozve drsný hlas: »Co chtějí, matko, za ta kuřata?« Ohlédnu se a vidím ženu soustružníka kovů, vedle nás bydlícího. »Chci za ně po zlatém padesáti«, praví venkovanka, »a tuhle milostpaní se to zdá být mnoho«. »Dají to sem, já jim dám zlatý šedesát; styděla bych se smlouvat takový pakatel«. Vzala tři páry, zaplatila a hrdě odcházela domů. Nevěděla jsem, mám-li se smáti nebo zlobiti, že mně ta žena zahanbila. Tolik peněz přece za kuřátka k smažení nedáš, pomyslila jsem si a šla jsem raději domů. V neděli koupím 1 kg. telecích řízků a zbudou ještě k večeři«. Pohlédli jsme mlčky na sebe a ač jsme ani slova nepromluvili, jsem jist, že jsme toho okamžiku dobře s obličeje jeden druhému myšlenky uhádli. A ty, milý čtenáři, myslíš si jistě totéž, co jsme sobě tehdy my dva myslili.

Od této příhody uplynulo několik týdnů. Obilí bylo posekáno, příroda hýřila zlatem dozrávajícího ovoce, všude živo a rušno, jenom ty továrny stále stejně nevlídně hučely svoji píseň práce. Zastavil jsem se jednoho parného podzimního odpoledne v hostinci »U Šárky«. Nebyl tam toho okamžiku nikdo. Dal jsem se do ho-

voru s hostinským mladým, přičinlivým mužem. Hovor se točil kol různých otázek všedních, až jsme se dostali na stokrát přetřásané současné hmotné poměry.

Ptal jsem se ho, mnoho-li platí činže. »Prosím, platím moc, 1600 K ročně,« praví hostinský. »A vyděláte to?« táži se dále. »I to já vydělám, někdy mám ještě dosti slušný přebytek,« pokračuje šenkýř. »To mají takhle: Ta lepší třída mě nevytrhne, páni z kasina, vlastně ze spolku, přijdou mně sem do své místnosti jednou týdně. To každý utratí asi za tři neb čtyři sklenice piva a jde v deset hodin domů. Mne drží dělnictvo, hlavně to svobodné. Všichni, kteří ke mně chodí, mají týdně průměrně po 40 K, a ty každý nechá skoro všecky u mne, jen co si koupí nějaký ten hadřík na sebe. Celý týden se bere na dluh, a to činívá u jednotlivce průměrně 30 K; v sobotu zaplatí u mne dluh, dá něco na splátku krejčímu, takže mu na neděli zůstane as 5 K, a ty u mne za odpoledne a večer utratí. Koupí si dvakrát večeři, vypije až 20 sklenic piva, něco prokouří a v pondělí začíná znova s prázdnou kapsou. Kdyby nebylo těch lidí, byl bych za rok na mizině.«

Otevíral jsem oči při řeči bodrého hostinského a s počátku měl jsem mu za zlé, proč že on mladé ty lidi nenapomene k životu šetrnějšímu. Ale uváživ, že i on má své povinnosti platební, přestal jsem mu zazlívati. Každý, hlavně svobodný člověk, může s vydělaným majetkem prý nakládati dle své svobodné vůle, praví zákon světský. Ale co tomu říká zákon vyšší, nikým sice nepsaný, ale neviditelnou rukou do nitra každého člověka uložený? Zda mnohý takový zhýralý mladík v opojení lihovinou pomyslil na starou matku, starého otce, neb nemocné sourozence, kteří kdes na konci města v zastrčené chaloupce bídně živoří, mezitím co on těžce vydělanou mzdu plnýma rukama rozhazuje? Hostinec pomalu počal se plniti hosty; proto jsem zaplatil a odešel. Nebylo účelem vypravování mého líčiti celý průběh stávky se všemi jejími hrůzami a bědami; stávky i s krvavým zakončením nejsou dnes ničím novým. Čtenář sám zajisté uhodne, co jsem nastíniti chtěl. Ne každé stávky příčinu sluší hledati u zaměstnavatele, mnohdy zaviňují hmotný nedostatek, hlavně ve stáří, lidé pracující sami tím, že nešetří, na stará kolena nepamatují, a zhýralý život vedou. Vypravování mé není vymyšlené, vše napsal jsem tak, jak jsem sám osobně zažil a podávám

všem lidem dobré vůle, by o tom sami uvažovali, a kde u koho možno, o včasnou nápravu vlídným slovem se přičinili. Pan Záhlinický vylíčil věc tak, jak je, socíni tu jsou vykresleni věrně dle skutečnosti.

»Čech« přinesl 26. března 1907 tento článek: Co tyto řádky píši, stávka pekařských dělníků ochabuje, kdežto stávka dámských krejčí obojího pohlaví dosud trvá, jež asi částečným úspěchem stávkujících skončí. Co nevidět, má anebo měla vypuknout stávka obuvníků a prý též cukrářských pomocníků, kteří však, jak doufám, po nešťastném výsledku pekařské stávky si to ještě rozmyslí. Kdo by se však domníval, že tu jde o boj práce proti kapitalismu nebo velkoprůmyslu, klamal by se. Kapitál a velkoprůmysl tentokráte nemají přímo se stávkou co činiti, pouze nepřímo. Legenda o vykrmených pekařských mistrech pochází ze starších dob, kdy pekařská živnost měla plné díže zlata, z něhož si mohla nastavěti činžáků. Převážná většina stávkou postižených mistrů věru nezasluhuje názvu »vykořisťovatelů, vydřiduchů« atd. Tisíce pekařských mistrů musejí, aby uhájili živobytí, pilně pracovati se svými dělníky, a chtíti na těchto, aby svým dělníkům mzdu značněji zvýšili, vypadá jako krvavý výsměch. Kdo tuhle stávku zosnoval, má mnoho na svědomí. Popud k ní, jako vždy, vyšel od sociálně-demokratických štváčů a měl za účel několik set pekařských mistrů strhnouti do stavu proletářského. Nechci tím říci, že by dělníci nezasluhovali vyšší mzdy, vede se jim stejně zle jako jejich mistrům; žebrák tísní chudého, je to děsný boj o existenci, jeden chce druhému poslední sousto z úst vyrvati. O nic lépe nevede se tak zvaným krejčovským mistrům. Žádá-li šička dámských šatů za celodenní práci 2 kor., není to na Vídeň při tak drahém živobytí mnoho. Jenom to je při tom smutné, že její zaměstnavatel sám sotva tolik si vydělá a musí proto statečně pracovati s sebou. On nesmí jako veliký konfekcionář dělnictvu dle libosti snižovat mzdu. V sociálním boji jsou zaměstnavatel a dělník v křížku o kus chleba. Tak daleko jsme to s naší vzdělaností přivedli. Opakuji: Co se ve Vídni právě odehrává, je zápas dělníků a mistrů stejně strádajících. Stávky teď povstávají z postupné drahoty, kterou na střední třídy uvalily trusty velkokapitalistů a velkoprůmyslníků, neméně též vysoké kommunální daně. Zdražilo se železo, kůže, maso, zdražilo se i pivo, zdražily se nejobyčejnější prostředky

vezdejšího chleba, a následek byl zdražení všeho zboží. Zdražilo se všecko živobytí, šatstvo, činže, a zdražení to malý úředník, malý člověk vůbec nemůže zniknouti. Úředníček přistoupil k svému zaměstnavateli, státu, a žádal zvýšení služby, přistoupil i dělník k svému zaměstnavateli, žádaje o přídavek. Producenti, pokud to šlo, uvalovali drahotu na konsumenty, a konsumenti opět na producenty — takový je dnes kolotoč života. Došlo již k tomu, že konsumenti řekli: Dále to již nejde! Proti zdražení všech potřeb života zbývá již jen jedna zbraň: omezovati se. Teď slyšíme: Proč bych si řídil nový jarní anebo letní oblek? Přechodím léto ve starém. V obchodech prodává se vždy méně, hospody se prázdní. To je zlá stránka všeho zdražování. Teď při stávkách utrpí vždy nejvíce konsument. Musí-li zaměstnavatel přidati dělníkům, musí se hojiti na zákazníku, jemuž konečně nezbývá prostředku jiného, než se svou rodinou obmeziti se na to nejnutnější a nejpotřebnější. Pumpy někdejšího blahobytu v obecenstvu, z nichž čerpal velkokapitalista a velkoprůmyslník, již vyschly. Chtějí-li agrárníci vysokými cly chléb a maso nám zdražovati, chtějí-li velkoprůmyslníci všechny suroviny živnostníkům vždy dráže počítati, pak musí živnostník a řemeslník své pomocné síly propouštěti, a pokud k tomu stačí, sám všechno si dělati. Je dnes ve Vídni, a bezpochyby i v Praze mnoho dílen, v nichž bývalo 5 až 6 pomocníků, teď však mistr obchází se pouze při jednom a musí do práce zapřahati ženu a děti, jejichž touhu po vyšším vzdělání nelze mu ukojiti. Všechno dnes vychází na ochuzení středního stavu, na zproletarisování davů, z čehož ovšem těžiti bude co nejhojněji sociální demokracie k zrevolučnění davů.

Bylo by k přání, aby dělníci před započetím stávky věc si náležitě rozmyslili. Mnozí z nich, ačkoliv jsou ženatí a otcové rodin, jdou do stávky přímo slepě, či spíše jsou do ní vehnáni jako slepí. Sotva že v některé schůzi vysloví se slovo stávka, již se toho chytí a »buml« začíná. Jejich nesvědomití vůdcové naslibují jim toho mnoho. Za dva, nejdéle za tři dni musíme vyhráti! Když však nevyhraje se, když proti organisaci dělnické postaví se organisace mistrů, pak začíná postní píseň: Ježíš, Maria! Stávky mezi malými měly by nadobro přestati, stejně jako války mezi velikými. Nechť i zde platí rozhodčí soud. Nynější stávka pohltila statisíce zásluţku a

způsobila nevýslovnou bídu mezi dělnictvem, které teď vidí, že bylo od vůdců za nos voděno. Stávka tato špatně se vyplatí soc. demokratům při nastávajících volbách. Všechno živnostnictvo je na ně rozhořčeno. A též vláda neměla by tyto stávky bráti na lehkou váhu. Stávky teď mezi malým živnostnictvem jsou znamením veliké sociální krise, což může snadno nabýti povážlivých rozměrů. Všechny živnosti ve Vídni jsou dnes tak bídné, jak se říká tak »na huntu«, že mnohých chytá se již malomyslnost, ba přímo zoufalost. Vídeň stává se obětí celního boje Uher se Srbskem. Proto též ve Vídni panuje veliké rozhořčení proti Maďarům, avšak všechno odium za zdražování všeho padá na vídeňskou vládu, o níž se má za to, že nemá dosti ráznosti naproti Maďarům, před nimiž krok na krok stále ustupuje. — Jsou to cesty smutné.

Jak se stávky dělají, o tom přinesl »Týden« tento doklad: Jak se majetek a výdělek zaměstnavatelů nechrání a ničiti připouští, o tom jsou, jak »Týden« na místě úvodním vyličuje, případy až neuvěřitelné a skoro denně se opakující: »Někde utvoří se organisace dělnická, čítající třebas jen 27 členů. Čítá pět krejčů, 2 zámečníky, osm obuvníků, čtyři pekaře a ostatní jsou po jednom z různých kovo-, dřevo-, kameno-dělnických odborů. Činnost zahájí se tím, že po nějaké nedělní návštěvě důvěrníka ze sekretariátu socialistického uvědomí si chasníci, že s nimi vlastně mistři špatně nakládají, že je »lopata« příliš veliká a míra příliš malá a »lénung« pro psa! Najednou se ve veřtatech zahnízdí nebývalá a nezvyklá zde renitentnost, ba i neposlušnost a konečně — bác — po jedné neděli chasníci dokonce nepřijdou do práce, aniž by mistrovi řekli, proč a zač. Stávkují. Tak to začíná a skončí to týdenní a snad delší nezaměstnaností, starostmi mistrovými, který hromuje na ten socialismus, dělníky propustí pak z práce za křiku a placení a nemoha jiné ihned přijmout, dře se sám do noci. Po nějaké době se to utiší. Stávkující odejdou a mistr si nějak vypomůže. Když tak jedné neděle »vyplacený« pan mistr, který od té doby socialistické organisaci nemůže přijít na jméno, ačkoliv 28. listopadu 1905 s ní společně demonstroval, seděl v hospodě za stolem a hovořil o tom, jak si statečně pomohl a sice bez úřadů z bryndy — naklonil se k němu pan Siegfried Federer a pravil: »Ale, pane mistr, až budou zase něco tako-

vého mít, promluvějí si s tím důvěrníkem a ušetřejí si soudy i hejtmanství —«.

Stavby jsou dnes znamenitým kšeftem socínských agitátorů. »Právo Lidu« nemá na příklad dost odběratelů mezi tesaři. Pošle tedy své agitátory, kteří na dělníky číhají a je z práce doprovázejí. Zde se do nich mluví. Diktuje se jim ceník. Několik trhanů lenochů je získá, ostatní poctiví dělníci musí položit práci. Stávka se zahájí. »Právo Lidu« dá rozkaz, že nikdo nesmí práci přijmout. Tak píše »Právo Lidu« 24. července 1907:

Výluka tesařů v Praze trvá dále. Hlavní inspirátor výluky p. Novák činí se, aby poškodil tesaře za to, že nechtěli se podrobit jeho »nařízení« a podepsat smlouvu, kterou dohodovací komise nevypracovala a již zkomponoval p. Novák s p. Kubešem. Páni zaměstnavatelé, kteří si při každé příležitosti stěžovali na »terror« sociálních demokratů, provádějí ho sami v pravém slova smyslu, žádajíce veškeré své kolegy, aby tesaře z práce vyházeli. Že mnozí zaměstnavatelé výluku si nepřáli a k ní svého souhlasu také nedali, dokazuje průběh úterní schůze, ve které si páni řádně vjeli do vlasů. Zejména ti páni, kteří byli tak »poctiví« a »solidární« a všechny tesaře vyloučili, vyčinili důkladně svým kolegům, kteří tak dosud neudělali a kteří nebyli tak chytří jako pp. Šíla, Harvan, Pechar z Vinohrad, Moravec a Kubeš, kteří tesaře vyloučili pouze částečně. Tesaři dnes také uvažují o tom, aby tento brutální čin svým principálům nezůstali dlužni. Vědí, že mají ve svých rukou zbraň, která dovede mnohého výlukáře řádně schladiti. Seznali ze sokolského cvičiště, jak dovede passivní resistence účinkovat a již také tesaři budou do důsledků v příští době provádět. Praha jest pro tesaře přísně uzavřena. Každý informuj se předem u Československého svazu tesařů v Rakousku, Smečky č. 14. — Schůze všech dosud zaměstnaných koná se dnes o 7. hod. več. v »Typografické Besedě«. — Takových armádních rozkazů přináší každý den »Právo Lidu« celé sloupce. Na to není dosud žádného kriminálu. Socíni mají pod záštitou c. k. úřadů úplnou volnost ničit živnost tisícům malých živnostníků, jen ti jsou od socínů potíráni, židům »Právo Lidu« žádné stávky na krk nehodí.

»Právo Lidu« napsalo 26. července 1907 následující zprávu:

Výluka tesařů v Praze. Že organisace mistrů tesařských neměla k výluce žádných důvodů, potvrzuje také

ta okolnost, že přes dvacet mistrů tesařských dělnictvo dosud nevyloučilo a nechtějí se usnesení své organisace, přes to, že jsou vázáni směnkami, dobrovolně podrobit. Tito mistři se tomu velice diví, proč mají se s dělnictvem rvát, když toto chtělo smlouvu podepsat. Jejich neposlušnost přivádí mnohé výlukáře přímo k zuřivosti. Nejen na své členské schůzi si zle vyčinili, ale obcházejí své kolegy, kteří nevyloučili dělnictvo, a hrozí, terrorisují je; a jdou tak daleko, že si veřejně vynadají. Včera p. Bouček hrozivě útočil na p. Hodka z Vyšehradu a pp. Vajtrovi a Pačesovi vynese jejich terror žalobu pro urážku na cti, kterou spáchali proti p. Trykalovi ze Žižkova. Jest to pěkná podívaná, jak mnohý výlukář práci musí opustiti a jiný jeho kolega práci i s tesaři převezme. Pan Bílek učinil sice také výluku, ale říká některým tesařům, aby jen pracovali a říkali, že to je jejich »melouch«. Včera večer konala se schůze dosud zaměstnaných tesařů. Ze zpráv přednesených dá se s určitostí předpokládati, že ostatní mistři se terroru výlukářů neubrání a v sobotu zbývající část dělnictva vyloučí. V této schůzi učiněny byly přípravné proposice pro případné vyloučení z práce v sobotu. Rovněž široce pojednáváno bylo, že řemeslo tesařské nesmí se tak hudlovati na příště, k čemuž se má použíti pasivní resistence. Dnes o 10. hod. dopol. koná se schůze vyloučených v »Typografické Besedě«. Tesaři se varují před cestováním do Prahy. Schůze představenstva a obvodních důvěrníků koná se dnes o 7. hod. več. v sekretariatu.

Tak se dnes dovoluje zcela veřejně od socínů ničit živnostníky. Pak si ještě socíni rozestavují stráže a kdo by se opovážil jít pracovat, ten není životem svým jist. Těmto socínským zlosynům ponechávají úřady úplně volné pole. Poctivý člověk nenajde nikde před touto zdivočilou lůzou ochrany. A policie? Inu ta se jde schovat za roh — aby nic neviděla.

Orgán národních socialistů »České Slovo« přineslo 12. července 1907 tento článek:

Sociálně demokratický absolutismus. »Moravský kraj«, který při každé příležitosti držel palec sociálním demokratům a nemohl přijít na jméno našim lidem, počal před krátkým časem přinášeti články proti soc. demokracii, takže to vzbudilo v pokrokové straně, která věří v legendu, že pouze sociální demokracie je schopna vésti dělnictvo, a že jedině pod rudým praporem je

možno vésti úspěšné boje, rozhořčení nad jednáním p. Svozila, poněvadž je známou věcí, že na mnoha místech pokrokové organisace žijí pouze z milosti soudruhů. Listy pokrokové strany často způsobem dosti surovým vrhaly se proti nám, když jsme přibíjeli na pranýř jednání soc. demokratů a soudružská »Rovnost« a »Právo Lidu« nemohly si realistické listy vynachválit. Dnes však titéž lidé přišli konečně k poznání, že velkohubé fráse soc. demokratů ještě nic pro dělnictvo neznamenají. Tak píše »Mor. Kraj« v posledním svém čísle v úvodníku mezi jiným toto: »Loni po hornické stávce na severu Čech, která »nenašla milosti před obličejem pražského sociálně-demokratického vedení« proto — že nevyšla z »jeho vůle a nařízení« — hrozilo »Právo Lidu«, že shladí anarchisty a nár. sociály v severních Čechách s povrchu země. Pamatujeme se až příliš dobře na tuto hrozbu. — A »Právo Lidu«, pan Němec a soudruzi — pamatuji také. — Letos chtějí hrozbu provésti. A nelze upírat, že ji chtějí provádět dosti raffinovaně. Těžířstvům už byly předloženy podmínky. Sociálně demokratičtí vůdcové tají podmínky až dosud i před svými lidmi, ačkoli už v nejbližší době má býti rozhodnuto — o stávce. Než přece nezdařilo se utajit naprosto vše. Sociální demokraté kladou více požadavků, ale hlavní je — částečné zvýšení mzdy a uznání Unie soc. demokratické za jedině právoplatnou a oprávněnou organisaci dělnickou — a tedy zároveň také požadavek, aby v závodech byli přijímáni a drženi pouze dělníci, kteří přistoupí za členy sociálně demokratické organisace. — A je jisto, že sociální demokraté vědí, že všech požadavků nedobudou. Stejně jisto pak je, že budou žádat hlavně za to, aby Unie byla uznána za jedině spasitelnou dělnickou organisaci. To značí v praxi: všicci anarchističtí dělníci, kterých je na severu mezi českými dělníky na mnoha místech většina, jakož i všicci národní socialisté mají býti — z práce vypuzeni, pokud by nechtěli vstoupiti — do sociálně demokratické organisace. Tedy: většina vzácně mužných našich lidí z Ervěnic a jiných míst — má buď býti vypuzena — anebo donucena, aby se poklonila před vůdci sociální demokracie.

K německým pronásledovatelům a štváčům se přidávají takto vlastně také soc. demokraté — pod zástěrou socialismu. Socialismus je jim — zástěrou k rozšíření stranického panství. — Je třeba psáti o tom více, aby

lidé pochopili, jak hrozné nebezpečí vězí v takové soc. dem. práci jak pro svobodu občanskou, tak pro sociální opravy a zároveň pro věc národní na českém severu? Je možno povolovati takovému terroru a je možno s ním sympatisovat!« Potud »Mor. Kraj«. My pouze podotýkáme tolik. Kdo to byl, kdo neustále snažil se vsugerovati lidu názor, že jedině soc. demokracie je dělnickou stranou, a že má patent na svoji dělnickost? Nebyli to pánové z realistického tábora? Tak jste si soc. demokracii vychovali sami, utvrdili jste ji v přesvědčení, že jedině ona je povolanou činitelkou mezi dělnictvem a proto dnes chce vládnout absolutně všude tam, kde jenom trochu má půdy pod nohama. My jsme vždycky socialismus pojímali jinak, než soc. demokracie. To není jednání socialistické, vyštvat z práce dělníky jiného přesvědčení, a místo obsadit stranníky, kteří věří na každý puntík soc. dem. programu. Je již nanejvýše nutno s největším důrazem postaviti se proti choutkám různých těch vůdců. Dělnictvo leckdes, byť bylo jiného přesvědčení, věří dosud v absolutní moc soc. demokratických organisací a v tom dlužno ponejvíce hledati příčiny troufalosti soc. demokratů. Tam je nutno zasadit klín. Oč méně bylo by prohraných stávek, kdyby dělnictvo, které nestojí v soc. demokratických organisacích, uvědomilo si, že není všecko správné, co je podniknuto s této strany. A to je hlavní povinností našich odborových organisací. V každém případě, v každé stávce a v každém mzdovém boji postaviti se na vlastní nohy, a zaujati vlastní svoje stanovisko. Potom nebude si moci sociální demokracie dovoliti diktovat zaměstnavatelům, zda smí neb snad nesmí zaměstnávati dělníka, který je jiného politického přesvědčení. Tolik síly bohudík již máme, abychom takové nekalé machinace mohli překaziti. Jednomu jsme však povděčni a s radostí to zaznamenáváme, že ti, kteří vždy stáli v nejprudším odporu proti nám a nemohli národním socialistům přijít na jméno, dnes nepřímo jsou nuceni doznati, že jsme my šli správnou cestou.

a) Stávka v elektrické centrále v Praze r. 1907.

»Čech« přinesl 7. července 1907 tento článek:

O záležitosti této bylo již napsáno velmi mnoho. Jisto však jest, že sociální demokracii také při této nesympatické stávce sklaplo; nic nepomohly ani nepravdivé zprávy »Práva L.«, jež zneužilo tu dokonce i anonym-

ních národních dělníků. Jedna okolnost, řekněme to upřímně, zaráží. Proč správní rada městských elektrických podniků nevystoupí ze své reservy, aby na pravou míru uvedla šířené zprávy o nízké mzdě »hladovějícího« dělnictva a aby na druhé straně zase po případě vyvrátila jiné zprávy o domnělém veřejném násilí stávkujících ve strojovně a kotelně?

Taková officielní zpráva byla by nejvýše žádoucí. Z ovzduší stávky zasluhují zvláštní zmínky ještě dvě okolnosti, které jsou stejně důležité, jako zajímavé. Proslýchá se, že nemělo zůstati vlastně jen při stávce sedmdesáti šesti soc. demokratických dělníků v pražské centrále elektrických podniků, nýbrž vedení rudé internacionály, jež ve Vídni kráčí od fiaska k fiasku, chtělo prý citelně potrestati slovanskou Prahu a měšťáckou společnost, o úmyslném poškození sokolského sletu ani nemluvě. Ale dobře placení a žijící agitátoři »československé« sociální demokracie, jež v těchto dnech výtečně manifestovala vlastenecké své smýšlení vůči českému národu a českému království ústy redaktora »Práva Lidu« Němce, bývalého německého nacionála, se nadmíru přepočetli! Nezdařila se nejvýše frivolní a lehkomyslná stávka 76 sociálních demokratů v elektrické centrále večer dne 28. června t. r., a proto také nedošlo k chystané a připravované stávce dělnictva v městské vodárně, v městské plynárně a v dílnách elektrických podniků v Praze dne 1. července t. r.! A dále. Proslýchá se, že c. k. dvorní sociální demokracie domáhá prý se prostřednictvím ministerských křesel toho, aby beznárodní stávkáři byli zase nazpět přijati do práce. Ubezpečujeme nesvědomité podněcovatele stávky, že podobné zbožné jich přání nezůstane nežli přáním, i kdyby prostředkovatelské úlohy uchopil se sám ministerský předseda. Z propuštěných 76 dělníků nedostane se již ani jediný nazpět do práce a služeb obce pražské.

Pracovní knížky stávkujících byly složeny v magistrátní úřadovně v Holešovicích-Bubnech. Stávkující doporučenými dopisy byli pak vyrozuměni o tom, že navždy byli propuštěni ze svazku městských elektrických podniků, kde jest dělnictvu zabezpečena i pense, dělnictvo však dopisů oněch nepřijalo, pokud pak je otevřelo, zase je v jiné obálce vrátilo. Leží v kanceláři podniku, jehož účtárna již poukázána, aby dělnictvu vyplatila, co mu dle platných předpisů ještě náleží. Smutný, ale

nutný konec stávky. Svedené dělnictvo ať se poděkuje za nepříjemné následky ničemným štváčům, jež si vlastně z mozolů svých vydržuje a platí. Na ně ať se nyní obrátí, aby dali jinou práci a chléb! Platy zřízenců městských elektrických podniků upraveny byly posléze v lednu r. 1906. V měsíci lednu r. 1907 předložilo však dělnictvo zase své požadavky, jež později shrnulo ve 20procentní přídavek, žádajíc odpověď do 10. m. m. Odpověď dána dne 11. m. m., odpověď příznivá i uspokojující, odpověď ubezpečující dělnictvo, že po příslušných výpočtech u příležitosti jubilea 10letého trvání podniků vyhověno bude spravedlivým a odůvodněným požadavkům dělnictva. Na to dělnictvo, hrozíc stávkou, diktovalo si příznivou odpověď do 25. m. m. Dostalo pak odpověď dne 26. června; s příslušným a místným ohražením setrvala správní rada — a to zcela správně — na dřívější své odpovědi. Nerozumné dělnictvo odpovědělo k tomu o 6. hodině večerní dne 28. m. m. stávkou, při níž — ku podivu! — elektrické vozy skoro vesměs zůstaly státi na stanicích anebo poblíže stanic. Podivná náhoda, že ano! Pilní inženýři a jiní dělníci — vystřídali stávkáře-dělníky, kteří odešli od kotlů po různých manipulacích . . . Dobré bydlo často pálí. Jen tak mimochodem poznamenáváme: Co tu žádostí za místo u elektrických podniků. Co přímluv, co protekce, co proseb. Sotva se tam však někdo dostane, už je nespokojen. Ty poměry nejsou tam však asi tak nejhorší, když zřízenci bývalé dráhy Křižíkovy domáhají se toho, aby postaveni byli na roveň s dělnictvem ostatních drah pražských. Předáky beznárodní sociální demokracie prohraná tato stávka hrozně pálí, poněvadž dělnictvo počíná již prohlédati škaredou jich hru. Neúspěch za neúspěchem, prohra za prohrou, ztráta za ztrátou . . . Ti agitátoři to s dělnictvem dobře nesmýšlejí. Litujeme velice těch, kteří přišli o zabezpečené postavení. Kéž by dělnictvo naše něčemu se z této stávky naučilo — aspoň pro budoucnost!

»České Slovo« přineslo 14. července 1907 tento článek:

Obvyklé zakončení sociálně-demokratické stávky. Úplný nezdar stávky, lépe řečeno lehkomyslného hazardování s dělnickými existencemi v pražské elektrické centrále, přiměl je k odvážnému, u sociálních demokratů obvyklému taktickému obratu. Surovostí, terrorem a nízkostí tónu, chtí odpůrce zdolati právě tak, jako u ne-

myslícího davu lidu vyvážiti slabost rozumových důvodů. Protože do celé věci podařilo se nám blíže nahlédnouti, považujeme za svou povinnost veřejnost informovati.

Trestuhodná lehkomyslnost, s jakou byla »stávka« vyvolána, došla již svého ocenění v našem listě. Mizivá menšina, tvořící nejvýše 7% všeho zaměstnaného personálu, vyvolala stávku, a třiadevadesáti procentům pracujících, protože neposlechli, nadala stávkokazů. Při elektrických podnicích král. hl. města Prahy je 1050 lidí zaměstnáno. Asi desetina je jich v elektrárně, (kde vyrábí se elektrický proud a kde se stávkuje) asi 7 desetin u provozu jako řídiči a konduktéři (střídavě) a ostatní v remisách a dílnách, jakož i při udržování trati. Marně jsme varovali, že bez provozu, jenž je z 80% organisován národně-sociálně, nemožno s úspěchem vésti stávku, marně zavčas upozorňovali jsme na opatření správy podniků. Našeho varovného hlasu nedbáno, nás se nikdo neptal, nikdo nás neznal a 10 minut před vypuknutím stávky nevěděla organisace desetkráte tak četně zastoupená, co se chystá.

Tážeme se: Je to socialistické, je to ona vyhlašovaná solidarita dělnická? Jedna desetina lidi, protože je u výroby elektrického proudu, devíti desetinám nic neoznámí, ač je si vědoma, že nedostatek proudu znamená i znemožnění práce ostatním. Sama má, byť mizerný, ale pevně stanovený plat, je ukryta veřejnosti, ale neinformované obecenstvo poštve proti zřízencům, kteří hlavní zdroj svých příjmů, bohužel, mají ve zpropitném od cestujících. A k tomu za okolností tak nepopulárních jako je sokolský slet, slavnost českého lidu, jaké snad dosud nebylo! To není pouhá lehkomyslnost, tak jako nemůžeme věřiti, že tomuto činu byla matkou nehorázná hloupost: ale v tom byl úmysl.

Sociální demokraté věděli a musili věděti, že stávka takto připravená nemůže skončiti vítězně, snad se jim o to ani nejednalo. Jim stačilo přesvědčení, že podaří se jim zastaviti vozbu na dva kritické dni! Jen tak možno si vysvětliti, že samotní stávkující dělníci o půl 6. hodině večer nevěděli, že za půl hodiny vypukne stávka.

Stávka prý vytryskla ze zoufalosti samotného dělnictva, psalo »Právo Lidu«. O tom není sporu, že poměry byly mizerné — ale připomeneme pánům, jak dovedli utvrzovati onu náladu. Když »Na kovárně« hlasovalo

se o stávce, část dělnictva odešla; dva měli odvahu vysloviti se proti, ale se zlou se potázali. Dělníku S. (zúmyslně neuvádíme jména, aby nemohlo státní návladnictví zakročovati) bylo za všeobecné vřavy hroženo zabitím! Mezi stávkujícími bylo i 13 členů »Zemské Jednoty« vedle asi 80 sociálních demokratů. Strach před násilnostmi je donutil nejíti do práce! Když sociální demokraté viděli, co nadrobili a samotní stávkující počali reptati — vydali se soudruzi na cestu hledati vinníka nezdaru. Našli jej brzy: Jsou to národní socialisté!

Před národní veřejností štvali proti nám, že jsme také stávkovali (organisace však prohlásila se oficielně proti stávce) a mezi dělnictvem šířili zprávy, že jsme stávku zradili.

Aby pak dodali druhému svému tvrzení pravděpodobnosti, vydali jménem oněch 13 členů nadepsaný leták, v němž surově napadali »Zemskou Jednotu«. Tento hanopis, zatím co šetřili na stávkujících za sebrané peníze, vydali v tisících exemplářích a posílali poštou po celých Čechách! »Zemská Jednota« pokládala za nedůstojné proti takové perfidii, kryté anonymitou se brániti, ale právě dovídáme se zákulisí celé věci. Pod záminkou kontroly stávkové podpory vyžádali si soudruzi na oněch 13 dělnících předložení členských knížek naší organisace, podvodně je zneužili a bez vědomí majitelů předali je jako legitimace svým lidem, kteří obcházeli pražské redakce a žádali o uveřejnění známého surového zaslána proti naší organisaci. Koncept onoho hanopisu psal dělník Hodbod a diktoval sociálně-demokratický předák soudruh Šafránek. Člověk přímo trne nad takovouto smělostí.

Žel, že dnes jedná se o více nežli o podvodné jednání lehkomyslných vůdců, dnes stojíme před obrazem hrozné bídy. A v tom okamžiku z nás mluví lidskost. Dělnictvo přestalo věřiti svým vůdcům, a nespraví to ani »Právo Lidu«, které stále píše: »Mezi stávkujícími je nálada výborná!« Sociální demokraté sami jsou bezradní a protože se hrozí, co vyvolali, hanebně dělnictvo opustili a zradili.

Celý týden ve stávkové místnosti »Na kovárně« nikdo z vůdců se neukázal, posl. Hornof nepřijel, předseda »Kovodělníka«, soudruh Adam, šel pracovat, a když 11. července dopoledne dostavila se deputace do

sekretariátu sociálně-demokratického »Kovodělníka« o radu a rychlou pomoc, sdělil jí úřadující sociální demokrat, že osnovatel stávky, soudruh Šafránek, v pátek 10. t. m. odejel na tři neděle na dovolenou! Zklamaní, o existenci připravení, ocitli se důvěřiví dělníci na dlažbě a provokatéři stávky dnes prchají . . . Nadutě před čtrnácti dny volali: »Národ jsme my!« a ohrožovali nejvelkolepější manifestaci národní. — »Dělnictvo jsme také jedině my,« a zničivše na sto existencí, posílají otce rodin hledat práci do světa, protože v Praze je kartelovaní zaměstnavatelé nepřijmou. Sami však prchají... K tomuto obrázku netřeba doprovodu. Princip majority šlapali nohama, terrorisovali většinu, anonymními letáky špinili poctivé jméno naší největší organisace, a dnes jsou v koncích. Nešťastný lid jimi svedený!

b) Statistika stávek.

Agitace ku stávkám jest největším kšeftem socialistů. Sbírají se totiž na stávkující peníze a také mezi jinými občanskými třídami a tu sebrané peníze většinou uváznou v kapsách socínů a agitátorů. Jakého rozsahu tento kšeft je, poznáme z těchto cíšel. R. 1904 bylo v Rakousku provedeno 414 stávek ve 2700 závodech, na stávkách těch bralo účast 64.227 pracovníků, z toho bylo nadobro z práce propuštěno 2494 sil. Dělnictvo zanedbalo tím 606.629 pracovních dnů. Počítáme-li jeden den jen za 2 K, což jest rozhodně málo, znamená to ztrátu na mzdě 1,213.258 K. Ztráty takové jsou však ve skutečnosti mnohem větší. Počet stávek a jejich rozsah rok od roku stoupá. Ničemnost sociální demokracie v tomto směru se stává společnosti lidské vždy nebezpečnější. Agitátoři dobře znají svou úlohu. U žida v továrně stávka vypukne jen tenkráte, pakli agitátoři nedovedou včas ve prospěch žida vášně pracovníků ukrotit. To však se stane zřídka kdy.

»Hlas« přinesl 4. únor 1908 tuto úvahu:

Orgán úřadu pro statistiku práce přinesl v posledním svém svazku předběžný přehled stávek za rok 1907. Počtem stávek a postižených závodů sic slabší než předchůdce, ale počtem stávkujících silnější. Počet stávek byl 998 a stiženo jimi na 3900 závodů (z toho 1149 továren), stávkujících pak bylo na 200.000 (ze 300.000 zaměstnaných). Rok předešlý (1906) proti těmto přibližným odhadům staví takovéto definitivní

údaje: stávek 1083 v 6049 závodech (z toho 1374 továren) a stávkovalo 153.688 dělníků ze 276.424 zaměstnaných vůbec v závodech oněch.

Srovnání s roky minulými dává takovýto obraz:

roku	bylo stávek	v závodech	stávkujících
1907	998	3800	183.032
1906	1083	6049	153.688
1905	686	3803	99.591
1904	414	2704	64.227
1903	324	1731	46.215
1902	264	1184	37.461
1901	270	719	24.870
1900	303	903	105.128
1899	311	1330	54.763
1898	255	885	39.658
1897	246	851	38.467

Vedle stávek či vlastně obrácenou jich formou jsou výluky, kdy zaměstnavatel pro nespokojenost s dělnictvem zavírá dílny své. Výluky poprvé zaznamenány statistikou u nás jich roste podobně jako počet a síla stávek. Byloť výluk:

roku	výluk	v závodech	vylouč. děln.	% všech
1895	8	17	2.317	51
1896	10	211	5.445	80
1897	11	12	1.712	54
1898	—	—	—	—
1899	5	38	3.457	61
1900	10	58	4.026	76
1901	3	3	302	70
1902	8	9	1.050	50
1903	8	71	1.334	52
1904	6	605	23.742	99
1905	17	448	11.197	75
1906	50	1832	67.872	84
1907	21	65	5.323	57

Výluky, jak vidět poslední čtyry leta, značně rozšiřovaly bojiště práce a zostřovaly vřavu bitevní na něm. Poslední čas přistupuje však ještě ke zmíněným dvěma způsobům boje způsob třetí, statistikou dosud neznamenaný. Je to t. zv. passivní resistence. Použito jí více v úřednictvu než v dělnictvu, ale jest zjevem téhož druhu, co stávka a výluka. Jest to boj z poměru pra-

covně-služebního vyplývající. I ten bude nutno sem pojati. Třebas při passivní resistenci práce docela neustávala, ale tak je zdržována, že škody jsou při ní vlastně větší, nebo aspoň takové, jako při naprostém zastavení práce. Spolu s passivní resistencí v rocích 1905, 1906 a 1907 narůstá boj pracovní do rozměrů nebývalých. Byloť na něm súčastněno v rocích 1906 a 1907 hodně přes 200 tisíc lidí. Počet to, jaký dosud nikdy na bojiště nevstoupil! Nejsilnější stávkový rok 1900, rok to stávek hornických daleko je předstižen — stojíť pouze za polovičkou loňského a předloňského ruchu.

Stoupá v bojích stávkových počet stávek za zvýšení mzdy vedených. Za tímto požadavkem jde hned druhý o zkrácení doby pracovní. Tedy dva tyto hlavní požadavky, znamenající povznášení životní úrovně pracujících vrstev nabývají čím dál více vrchu nad ostatními a vtiskují celému boji ráz a povahu. Zvýšení mzdy bylo podnětem stávek v roce 1894 jen v 31%, ale účast tato postupovala tímto pochodem: 43%, 45, 47, 49, 46, 51, 44, 48, 47, 51, 62, 65, 69% všech stávek. Podnět vzat z nespokojenosti s pracovní dobou v roce 1894 v 11% a postup došel v loni až na 24% všech případů (totiž 11, 15, 21, 19, 21, 23, 22, 17, 20, 19, 22, 23, 28 a 24 1/20%) Po vypuknut stávky, ať stávka povstala z jakéhokoliv důvodu, přidávají se požadavky nové a zvýšení mzdy a snížení doby pracovní bývá skoro vždy v požadavcích zahrnuto. Ale požadavky jsou často jen z politiky kladeny, aby se hojností a jakostí jejich působilo tím či oním směrem.

V jednotlivých odborech průmyslu a práce během let 1897—1907 vřelo to ovšem různým způsobem a různou silou. Hornictví má nejvyšší boje v roce 1900, 1907, a 1906 menší v letech 1902 až 1905. Průmysl zeminný (cihelny, lomy, sklárny atd.) měly nejvyšší ruch stávkový poslední leta 1905, 1906 a 1907, rovněž tak to bylo v průmyslu kovodělném a strojnickém, který vedle tří posledních má i roku 1897 silnou účast stávkovou. Průmysl dřevěný také obě poslední léta 1906 a 1907 nejživěji zasáhl, průmysl kožený pak jen roku 1906, v loni už méně se nepokojil. Textilní průmysl, jenž spolu s hornictvím a stavebnictvím dodává celému roku takový či onaký ráz, měl nejsilnější stávková léta 1899, 1906 a 1907; průmysl oděvnický v posledních

dvou letech dosáhl vrcholu stávkového, stejně i potravinný a chemický průmysl. Stavebnictví mělo nejsilnější ruch roku 1905, loňský rok a léta 1906 a 1904 byla asi stejně silna a za polovic roku 1905. V dopravě bylo nejrušněji všecka čtyry poslední léta. Tiskárny v roce 1906 vykazují největší stávkový počet, obchod v r. 1904.

Přehledná tabulka jednotlivých odborů podává takovýto obraz: počet stávkujících dělníků byl v letech

	1897	1898	1899	1900	1901	1902
hornictví	3.632	7.046	3.477	78.791	7.496	12.753
zeminy	3.053	4.491	2.212	574	1.698	1.819
kovy	1.568	991	2.459	1.977	1.393	741
strojnictví	4.689	2.471	1.356	519	889	1.013
dřevo	1.382	1.318	3.188	1.319	2.925	1.312
kůže	834	275	331	604	202	282
textilnictví	11.275	3.171	30.249	12.010	2.675	2.599
oděvnictví	300	1.385	700	1.644	1.821	956
papír	1.053	1.537	562	1.004	683	173
potraviny	1.519	2.439	1.512	229	344	1.014
chemický	287	40	558	83	314	626
stavby	4.995	13.961	7.841	4.849	3.214	10.476
typografie	144	120	199	204	376	114
obchod	1.121	280	80	6	64	863
doprava	2.628	124	116	546	365	1.880
jiné	3	—	—	697	411	30

	1903	1904	1905	1906	1907
hornictví	12.341	19.614	10.100	38.705	40.078
zeminy	2.740	4.778	9.832	10.776	7.223
kovy	2.936	4.211	7.406	17.373	8.392
strojnictví	705	1.400	4.660	5.641	6.741
dřevo	2.846	1.756	2.736	5.598	6.090
kůže	298	363	397	2.224	885
textilnictví	5.220	3.483	5.866	28.970	53.470
oděvnictví	7.985	2.602	7.627	13.911	23.207
papír	240	909	4.502	1.522	553
potraviny	432	1.408	4.442	6.924	10.577
chemický	107	912	1.211	1.529	2.144
stavby	9.645	15.947	35.024	15.416	16.491
typografie	179	108	426	1.007	264
obchod	190	2.014	994	1.108	1.127
doprava	299	4.700	4.359	3.341	5.551
jiné	43	12	12	622	229

Na první pohled padá do očí rok 1901 až 1903 svou zamlklostí stávkovou. Jsou to pravé protějšky tří let posledních. Leta 1901 až 1903 jsou leta průmyslové krise, leta pak 1905 až 1907 jsou leta průmyslového rozmachu, jenž vyvrcholil v loni, což také i samým nejčilejším stávkařením naznačeno.

Jako při každém boji, tak i při stávce nejdůležitější jest zajisté otázka, jak boj skončil: Kdo prohrál. Co do výsledků možno stanoviti poslední léta skutečný pokrok věci dělnické: Od r. 1901 počínaje, kdy procento zcela neúspěšných stávek bylo 43%, stále a pravidelně se zmenšoval počet stávek prohraných, klesalo procento r. 1902 na 41, pak na 39 a na 31, r. 1905 už až na 27, na to zdvihlo r. 1906 na 30, ale zase v loni kleslo na 24% všech stávek. Před rokem 1901 pak bylo pořadí asi téhož pochodu k lepšímu, jež počavši 48% prohraných stávek v roce 1895 (47% roku 1894), skleslo jen na 35% v roce 1900. Rok 1900 byl však také nejpříznivější, počítáme-li stávkující dělnictvo. Ze stávkujících vyšlo s prázdnou tehdy jen asi 10% — vliv to ohromných stávek hornických, které všecky skončily malým úspěchem. A horníci tehdy sami tvořili 75% všech stávkujících.

Vidíme-li při stávkách úspěšných a neúspěšných jakési pravidelné pořadí, jež můžeme spojiti buď se všeobecným postavením hospodářským a částečně i s náladou dělnickou a jeho organisací, tu počet stávkujících samých, jež prohrávají a vyhrávají, kolísá stále nepravidelně.

Počet súčastněných na stávce jest totiž věcí spíše nahodilou, kdežto stávka sama jako zjev sociálně hospodářský má své zákony a pevnou souvislost s životem hospodářským. Ale i tu možno zaznamenati zlepšení. Od roku 1894, kdy 53½% všech stávkujících vyšlo zcela bez ničeho, kdy tedy velká většina jich stávkovala zcela nadarmo, procento prohravších stávkářů stále klesalo. Vyšlo poraženo ze stávky r. 1895 už jen 26½% všech stávkařů, na to 33%, 36½%, 25%, 18%, 10% r. 1900 a opět neúspěch zasáhá šíř a dál, r. 1901 už 32% všech stávkářů, pak 33·5%, r. 1903 zas jen 22%, ale 1904 zas 40%, na to tři léta úspěšnější: 1905 jen 14%, 1906 zase 22 a 1907 jen 17% všech stávkujících nemělo úspěchu žádného. Tak vidíme, že co se úspěchu týče řadí se ke tříletí 1898, 1899 a 1900, tříletí po-

slední 1905—1907. Obojí vyznačeno průmyslovým a spolu i dělnickým sesílením a povznesením.

Tato přímá závislost postavení dělníkova na poměrech v průmyslu, jevící se i ve všech snahách a bojích jeho bude snad vždy napříště poučnou pro obě strany a rozumností a rozvážností obou stran body sporné a boje bude zmírňovati a už napřed jim předbíhati. To, co teprve po bojích a sporech nastupuje, může po vzájemné dohodě jíti přirozenou cestou samo sebou: ježto se jedná nejčastěji o zvýšení mzdy, tedy dá se tomu vyhověti zavedením t. zv. pohyblivé stupnice mzdové, po vzoru anglickém (v dolech uhelných), kdež cenou tržní řídí se i mzda. Kde tržní cena není veřejnou, vyhověl by systém premiový pod dozorem továrního výboru. Mezi jednotlivými zeměmi počtem stávek od roku 1897 a počtem stávkujících od r. 1897 zaujímají Čechy stále prvé místo. Před tím stály na prvním místě Dolní Rakousy s Vídní! Slezsko s Moravou střídají se vlivem Ostravska, jež je rozpůleno mezi obě země. Jednou je ruch stávkový na Moravě, jednou ve Slezsku silnější, někdy v obou zemích stejný. Zmíněné čtyry země s českým převážně dělnictvem vykazují takový postup:

	Čechy		Morava		Slezsko		Dol. Rakousy	
	stávek	stávkářů	stávek	stávkářů	stávek	stávkářů	stávek	stávkářů
1897	83	15.250	20	2.517	7	1.330	58	5.716
1898	90	19.328	18	2.505	9	460	68	4.435
1899	140	18.981	40	15.443	70	3.583	70	3.583
1900	109	54.849	23	7.752	9	19.666	77	4.171
1901	92	7.399	24	1.963	9	589	71	3.926
1902	80	11.637	16	1.501	7	1.531	55	3.303
1903	101	14.752	29	3.010	22	4.405	95	10.018
1904	107	16.848	19	3.138	10	1.036	168	16.848
1905	204	28.250	72	13.686	18	2.642	248	26.195
1906	413	63.313	89	22.023	45	18.117	310	26.400
1907	434	66.962	81	13.609	55	31.944	243	44.133

Tedy týž obraz v našich zemích jako v celku. Není ostatně jinak možno, když veškeren průmysl rakouský vlastně v těchto čtyrech zemích se soustřeďuje. Není už žádných »mass pracovních« mimo ně, tedy není

možno ani, aby obraz, jejž ony ruchem stávkovým vytvářejí, byl odněkud z jiné země pozměněn.

»Čech« přinesl o tomtéž předmětu následující číslice dne 17. ledna 1908.

Statistický úřad pracovní ve Vídni vydává každoročně objemnou knihu o stávkách v Rakousku. Počet stávek Rakousku byl následující:

	počet stávek
roku 1903	324
» 1904	414
» 1905	686
» 1906	1083
» 1907	1086

Jak vidno, kšeft socínů a agitátorů najednou r. 1906 se zdvojnásobil. Je to doklad úžasně rostoucího terrorismu rudých vůdců dělnictva. Dle jednotlivých zemí připadlo roku 1907 stávek na Čechy 496, t. j. 45·7 proc., na Moravu 88, t. j. 8·1 proc., na Slezsko 55, t. j. 5·1 proc., na Dolní Rakousy 245, t. j. 22·6 proc. Stávky byly zosnovány v 6130 závodech a podnicích. Účast stávkujících čítala se na 176.789 osob. R. 1907 bylo stiženo stávkou 2272 velikých podniků.

Jakých vavřínů socíni zosnovanými stávkami vydobyli, udává statistika z r. 1907 následujícími doklady: Úplného vítězství vydobyli si stávkující v 187 případech s 18.953 stávkáři, t. j. 10 procent všech stávkujících. Částečného vítězství, buď zvýšení mzdy neb zkrácení pracovní doby, docíleno v 592 stávkách, t. j. 54·5 proc. všech stávek. Při tom bylo vítězi 121.953 stávkářů. Naprostý nezdar mělo 307 stávek s 36.681 poraženými stávkáři. Do práce vrátilo se 18.180 úplných vítězů, 117.655 částečných vítězů a 30.560 poražených stávkářů. Z práce bylo propuštěno 5919 a dobrovolně vystoupilo 4995 stávkářů. Jaké byly ztráty stávkujících? Jmenovaného roku promarnili stávkáři 2,087.522 pracovních dnů, začež se může odhadovati ztráta mzdy při nejmenším v obnosu 6,300.000 kor. Mnoho-li škod utrpěli při tom zaměstnavalelé a podnikatelé, to ovšem tak hladce odhadnouti nelze. K tomu nutno připomenouti, že odborové organisace v Rakousku vydaly podpor nezaměstnaným v obnosu 4,596.859 kor. Mnoho-li z toho připadlo podpor na stávkující, nemůžeme říci. Náš názor o stávkách jest známý. Stávka — to je kšeft červených

agitátorů, je to nůž, nasazený na hrdlo zaměstnavatele. Nejlépe osvětluje celé to stávkářství případ, který se stal v Praze. Jeden agitátor upozornil mistra pekaře, až bude míti nějaký spor s dělníky, aby přišel napřed k němu, on že mu to spraví bez stávky. Stávky dostaly během času docela jiný nátěr než měly dříve. Dnes jsou stávky systemisovaným řemeslem rudých agitátorů, jsou zdrojem příjmů pro červenou armádu, hlavně pro agitátory a tisk socínský. O stávce sbírají se podpory mezi pracujícími, a sbírky zmizejí zpravidla v kapsách agitátorů. Výzva socínských listů: »Žádný soudruh nepřijímej práci tam a tam«, veřejné pranýřování firem zaměstnavatelů, obyčejně těch malých, je ve sloupcích »Práva Lidu« a ostatních socínských listů systemované existenční vraždění drobných samostatných lidí, na kterýžto zločinný terror se úřady lhostejně dívají.

Nápadné je, že socíni nikdy nepoškodí stávkou žida, dokonce, je-li žid již nějaký millionář, který jezdí každý den ráno do továrny v automobilu. Takový žid zná již, co odhání stávku, platí agitátorům bakšiš. A to je jediný lék proti stávce.

V takové židovské továrně to může vypadat jako na bojišti u Mukdenu, socíni tam nestávkují. Naši poslanci musí jednou jíti na stávky. Zde se musí mezera trestního zákona doplnit.

Na agitátory a osnovače kšeftařských stávek patří kriminál. Pak zajde agitátorům kšeft a chuť ke stávkám.

Jak se vyrábějí stávky, o tom dává vůdce jedné sociálně-demokratické organisace v »Arbeiterztgu« zprávu a zároveň navedení, jak se stávky vůbec v Rakousku vyrábějí. Nejdříve stávkochtiví soudruzi v užším kruhu se uradí o zvýšení mzdy, na to přirazí se 10, 20 ba i více procent, aby se později mohlo něco sleviti. Vůdcové teď již nepočítají na plné splnění požadavků, nýbrž spokojí se tím, co v užším kruhu bylo ujednáno. Dle tohoto návodu lze poznati, že sociální demokraté již mnohému se přiučili od svých protektorů židů, především methodě, jak se dá něco »abhandlovati«. — Jak však po tomto vyzrazení budou se dívati zaměstnavatelé na takové handlíře, kteří při počátku vyjednávání budou se farizejsky tvářiti, jako by ty vyšší přirážky byly hotovou nezbytností? Neuškodí se právě lidu dělnickému takovým neupřímným čachrováním a zamlčováním tajného ujednání? Ten, kdo chce za dělníky vyjednávati, má plnou

pravdu a spravedlivé požadavky vyříknouti hned a vytrvale na nich státi. Vyjednávání dělnictva se zaměstnavatelem nemá přece klesnouti na úroveň smlouvání jarmarečního.

c) Stávka kočí v Praze 1908.

V květnu r. 1908 vypukla stávka kočí a závozníků v Praze. Dne 13. května psalo »Právo Lidu« následovně:

Stávka kočů a závozníků v Praze a okolí trvá dále. Pražští speditéři zkusili včera své štěstí u českého místodržitele. Žádali na něm mimo jiné, by dáno bylo jim k disposici mužstvo vojenské posádky ku ošetřování a provádění koní. Totéž, kdyby jim bylo vyhověno, žádali by i kočové a závozníci, ovšem proti vyssávání zaměstnavatelů. Tím ovšem pan místodržící by byl uveden do rozpaků. A pak, jak správně uvedl, nejeví se toho v zájmu občanstva vůbec potřeba. Potřebují-li páni ze »Spediteurvereinu« lidi ke koním, nemusí vylučovat 550 kočů z práce, kteří jsou ochotní pracovat. Ať se s nimi dohodnou. Kdyby rozuměli odpovědi pana místodržitele, nebyli by na rozpacích co dělat. Před stávkou »Spediteurverein« vydal dva oběžníky, o nichž byla již zmínka. Některé listy měšťácké výtah jejich v podstatě uvedly. Dnes jistě uvedou i výtah třetího, který rozesílali po zahájení stávky. V oběžníku uvádí některé okolnosti, které třeba nestranně osvětliti. Vzdor tomu, že prý vyšli vstříc zvýšení mzdy, jednání ztroskotala. Opakujeme opětně: Páni přidávali na týdenní mzdě dvě koruny a to pouze kočím, v uvážení prý jich dlouhé pracovní doby. Dosavade byl plat pro kočího i závozníka stejný 20 K. Pracovní doba jen u jednoho speditéra mohla býti nazvána lidskou a trvala ne déle 11 hodin; týž je také již vyrovnán. U ostatních pracovní doba trvala nejméně 15 hodin, ano i 17 hodin; dle toho připadá na hodinu 17 nejvýše 20 haléřů. U »Dopravního podniku«, sdružení pěti zasílatelů, v němž jest i předseda pražského »Spediteurvereinu« p. Erben, proti nimž tehda protestovali povozníci s poslancem Baxou v čele a teď proti dělnictvu táhnou za jeden provaz, jezdí a rozváží zboží zřízenci i přes 10. hodinu večerní. To je přímo bezuzdná tyranie lidí a ještě páni k tomu chtějí získat sympatie pražského občanstva. Páni uvádějí dále, že požadavky kočí a závozníků nevyplynuly ze skutečné

potřeby, alebrž že jsou jim namluveny od předáků, kteří se snaží prý pro »Arbeiterpartei« získati vítězství v maloživnosti zasílatelské a povoznické co náhradu za nedávno ztracené mzdové hnutí ve velkoprůmyslu. To se spediterským kapitalistům povedlo. Maloživnostníci se vyrovnají, nevidí u zřízenců v jich zápase nic jiného než oprávněnou snahu aspoň částečně získati náhradu za všeobecné zdražování životních svých potřeb a kapitalisté a speditéři si vymýšlí takové báchorky, jež dávají české veřejnosti k lepšímu. Chlebodárce (speditér), píší v oběžníku, který prý s vynaložením celé své intelligence a bez ohledu na materielní oběti získal svým dělníkům možnost výdělku, má býti zbaven k rozvoji podniku nutných práv. Jakmile dělnictvo žádá slušnější mzdu a upravení pracovní doby, sahá se pánům na práva. Dělnictvo chce stávku a provozuje známý terror, uvádí dále. Toto tvrzení je směloství nejvyššího druhu. Zástupci kočí pánům ohlásili, že zřízenci nechtí stávkovati, organisace sama pak že si nejméně stávky přeje a pan Vorstand Erben v oběžníku tvrdí opak, aniž by se za to styděl. Má ještě směloství tvrditi, že neohroženě vnucený boj v zájmu obecenstva povedou a dovolávají se opět jeho sympatií. Zájem jich kapsy má podporovat obecenstvo, má pomáhati jim k většímu blahobytu na úkor vyssávaných kočí a závozníků. Fysická ošklivost jímá člověka, když si uvědomí, že takový pamflet stylisuje člověk, který denně více prokouří ve vonných doutnících než obnáší denní mzda kočího. Soudná veřejnost nechť posuzuje střízlivě, kdo je zde tím bezprávným a utiskovaným.

Včera opět vyrovnalo se 45 tirem, zaměstnávajících 135 zřízenců. Zřízenci zasilatelští na schůzi prohlásili solidárně vytrvat. Situace je pro ně výhodnější tím, že v druhých odvětvích docíleno z větší části již narovnání, čímž zaručena jim nejen plná morální, ale i větší materielní podpora. Speditér Kocourek telegrafoval o kočí až do Chrudimě; může čekat na jich pracovní výkony tak jako pan Maschka. Pan Meilbeck z Dejvic hodlá získat stávkokaze prostřednictvím povozníka Proška, který má je sehnat na Kladně a okolí, hlavně v Unhošti. Pražská obec rovněž pomáhá povozníkům. Kočové těchto míst se upozorňují na toto verbování. V Praze VIII. vozil včera povozníku p. Vocetkovi obecní zřízenec dříví na stavbu při opravě zámku. Mimo to dělá stávkokaze okresní cestář libeňský u speditéra Vomáčky. Zdánlivě

i propůjčují prý se pro obstarávání nutných dovážek rychlého zboží speditérům veřejní posluhové. Včera zjištěn byl případ u speditéra Holana. Varujeme před podobným jednáním, které stávkující poškozuje. Po Praze potulují se různá individua, pravděpodobně najatá ku provokování stávkujících. Především předán jeden policii. Včera opět došlo k několika zatčením; vesměs na udání. Nálada přes to je u stávkujících velmi dobrá a jich solidarita zaručuje úplné vítězství.«

Jaké výstupy, zvláště při stěhování, se tu v Praze odehrávaly, bylo úžasné.

A policie k řádění rudých zlosynů mlčky přihlížela. »Čech« o tom přinesl 16. května 1908 tento článek:

Kdo musí denně za svým zaměstnáním vycházeti do středu města, spatřuje vždy v pátek a v sobotu veliké rudé plakáty, svolávající lapidárními literami dělníky některého odboru práce k nedělní schůzi anebo i na tábor za účelem stávky. Vyzvání bývají stereotypní, na př.: »Kovodělníci, pozor!« — jindy zase: »Lakýrníci, pozor!« — pak to zní: »Pekařští dělníci, pozor!« A v těchto dnech znělo to: »Povozníci, pozor!« s pravidelným dodatkem: »Dostavte se co nejčetněji!« Vyzvání toho druhu neminou se nikdy účinkem. Který dělník nezúčastnil by se schůze, slibující mu zvýšení mzdy s poukazováním na vyděračnost nesvědomitých zaměstnavatelů?

Že mzdy ve mnohých a snad ve všech oborech práce dříve neodpovídaly skutečným a proto i oprávněným potřebám dělníka, a to hlavně ženatého, nebude popírati nikdo poměrů znalý. Třeba však též uznati, že ve všech odvětvích lidské práce mzda tou měrou byla zvýšena, že při obvyklé šetrnosti dostačuje ke slušné existenci. Nepopíráme dále, že dosud jsou jisté odbory práce, v nichž by mzda měla a mohla býti dle časových potřeb ještě zvýšena. Třeba však též uznati, že mnohé stávky dnes provozují se přímo sportovně, ke kterýmž třeba počítati právě propuklou stávku povozníckých dělníků. Stávka ta skoro již zase přestala, protože byla přímo frivolně prohlášena ve dnech, v nichž přečetným rodinám nastalo jarní stěhování. K frivolním stávkám třeba připočísti stávku pekařských dělníků, která po několikatýdenním trvání skončila pro dělnictvo žalostně. Spolek zasilatelů a povozníků pro Prahu a okolí zjišťuje v »Zaslánu«, v denních listech uveřejně-

ném, že v r. 1905 byla mzda povozníckých dělníků zvýšena o 20 procent; a že nyní opět žádají o zvýšení mzdy v obnosu 40 proc., že na takové zvýšení mzdy přistoupiti jim nelze a že raději všeho povoznictví se vzdají.

Toto časté zvyšování mzdy vozkům a čeledínům zasahuje hluboko do našeho národohospodářského života. Stávkový ruch v tomto oboru práce rozšířil se značně též na venek, kdež jest veliká nouze o zručné hospodářské dělníky obojího pohlaví, čehož následek začíná býti pro naše zemědělství záhubným. Hospodář nemůže polní práce bez pomocníků zavčas vykonati a nemůže-li to po několik let za sebou, zanevírá na celé hospodářství a hledí se ho zbaviti. Hospodářští dělníci, vylákáni byvše vyšší mzdou 4—5 K denně do města, propadají tam vesměs do vleku sociální demokracie. Z měst stávkovské zásady pronikly již dávno na venek a praktikují se vesměs na statcích rolníků.

Mzdu takovou, jako továrnický závod, rolník svým pomocníkům žádnou měrou platit nemůže. Raději zbavuje se statku, buď pronájmem anebo prodejem, což obé jest pro zemědělstvo záhubné, protože z něho nejčastěji těží žid. Zde máme veliký rozvrat v našem zemědělství, jenž jeví neblahé účinky v ohledu mravním. Hospodář a čeledín či děvečka stali se sobě cizími. Čeledín nemá soucitu s hospodářem, na nějž přes tu chvíli podniká útok ke zvýšení mzdy. Jiného zájmu na hospodářství nemá, nežli co nejvíce ze sedláka vymačkat. A sedlák na obrátku nemůže míti zájmu na čeledínovi. Můžeš-li pracovati, dobře, nemůžeš-li, tak si jdi, stejně jako v dílně.

Jest neutěšitelné poseděti si v kruzích našich řemeslníků a na venku hospodářů a poslouchati, co si všecko vypravují. Nepřestřelíme, díme-li, že zaměstnavatel a dělník v zemědělství a dílnách menších živnostníků stali se sobě nejen cizími, ale přímo nepřátelskými. Zaměstnavatelé ve městech a na venkově podléhají velikému terroru se strany sociálně-demokratických vůdců, kteří vysílají štváče do dílen k šíření nespokojenosti. Mnohý zaměstnavatel po stávce jakž takž ukončené, v níž zavázal se k podmínkám často až ponižujícím, na př. že nesmí za 1—2 leta dělníka propustiti z práce, těší se, že teď bude míti aspoň na pár let pokoj. Kterak však se zklame, slyší-li brzy na to, že opět dělnictvo štve se

ke zvýšení mzdy, což lze dokázati z průběhu dvou krátce za sebou následujících stávek pekařských dělníků. Zkrátka, v pracovních poměrech, hlavně v Čechách, nastala věčná nestálost, měnivost, jež ochromuje rozvoj průmyslu. Co platno mluviti o pokroku v průmyslu a v obchodu, není-li ve mzdách žádné stability; kterak lze podnik na rok, dvě leta zaříditi, surovinami zásobiti, prodeje na termíny uzavírati, když nad jeho hlavou stále visí Damoklův meč stávky.

Rozvrat nastal i v celé společnosti. Dnes nikdo neví, jaký rozpočet nastane otci rodiny v domácnosti za půl leta; zač bude kupovati obuv, šatstvo, uhlí, dříví. To jediné ví, že všecko bude dražší při příjmech více méně stejných. Stavební ruch v Praze a na předměstích je letos skoro nadobro ochromen. Největší stavitelské firmy upadají do konkursu následkem věčných stávek zedníků, tesařů atd. a následkem stále zvyšované mzdy. Zvyšování to má v zápětí zvyšování nájemného. Ubohý je nájemník, odkázaný na pevné služné! Na něho naléhá nepoměrné zvýšení činže, zvýšení též všech životních potřeb následkem stávek. Kdo by chtěl zvěděti, jaká nálada mezi stěhujícími se stranami právě v této chvíli panuje, nechť u některé zámožnější rodiny se pozastaví a pozeptá, proč se stěhuje? »Není možná to vydržeti,« dostává se mu odpovědi, »za malý kumbálek tolik set platit a teď ještě máme ke všemu o 50 až 100 proc. dražší stěhování. Všecka tíha stávek a stálého zdražování všech potřeb padá na konsumenta. Kterak trapně musilo působiti na stěhující se partaje, že stávkující vozkové tu a tam na nejživějších ulicích převrhali nábytek na vozích dříve ještě, nežli policie mohla to zameziti. Vozkové chtěli se mstíti na majitelích povozů a zatím mstili se na rodinách se stěhujících, jejichž nábytek namnoze byl rozbit. Takovým brutálním se chováním stávkující sympatie obecenstva rozhodně si nezískali. Slyšeli jsme srdcervoucí hořekování rodiny — dětí — nad rozbitým nábytkem. Surovosti takové může schopným býti člověk prázdný všeho lidského citu. Zdaliž to nerozvrátí v člověku všecku přízeň k stávkujícím?

»Není to již k vydržení,« zní refrain více méně všech hovorů, »něco musí přijíti. Musí dojít k boji všech proti všem, takhle to zůstati nemůže.

Všecko náboženství v srdcích davů je takořka vyhubeno a proto v nich stále roste žádost po vždy větším požitkářství a důsledně k vykořisťování zaměstnavatelů až do toho stupně, až by vůbec všecko zaměstnávání stávalo se nemožným.

Ale co potom? Potom přijde sociální revoluce, kteráž jest mnohem bližší, nežli mnohým se zdá.

Pocit tento je všeobecný.

d) Stávky v Německu.

Na nečinnost úřadů naši socíni všudy hřeší. V Německu tomu tak není.

V r. 1907 zjištěno úřady stávek v Německu:

V odboru	Počet			Stávek skončilo s úspěchem		
	v r. 1907 skončivších stáv.	postižených závodů	súčastněných dělníků	plným	částečným	žádným
zahradnickém .	15	379	1.394	8	4	3
dobytkářství a rybářství . .	2	19	86	—	2	—
hornictví . . .	74	124	19.914	10	22	42
kamenickém a pozemním . .	160	329	10.414	21	74	65
kovodělném . .	180	748	15.929	25	69	86
strojnickém . .	135	234	8.777	18	51	66
lučebním . . .	23	23	1.720	3	9	11
lesním	19	21	768	2	5	12
textilním . . .	84	92	11.109	20	31	33
papírnickém . .	18	63	1.194	1	10	7
kožním	49	531	3.133	10	18	21
dřevodělném .	152	630	7.810	29	63	60
potravním . . .	146	1.425	9.582	21	55	70
oděvním . . .	97	1.073	11.062	23	45	29
cídícím	17	72	569	4	9	4
stavebním . . .	593	4.874	58.406	131	220	242
polygrafickém .	18	29	699	4	2	12
uměl. živnosti .	14	60	628	4	4	6
obchodním . .	78	256	5.411	19	26	33
dopravním . .	87	634	7.680	21	28	38
hostinském . .	5	5	83	1	—	4
Dohromady .	1967	11.621	181.423	375	748	844

Výluky:

Odbor	Počet r. 1907 ukončených výluk	Počet postižených závodů	Počet postižených dělníků	Výsledek výluk příznivý	Výsledek výluk částečný	Výsledek výluk nepříznivý
kamenický a pozemní . .	4	20	788	1	2	1
kovodělný .	10	102	6.867	5	5	—
strojnický . .	19	65	9.681	14	3	2
lesnický . . .	3	3	55	1	1	1
textilní . .	5	57	3.501	1	3	1
papírnický .	4	7	124	1	2	1
kožní . . .	2	147	895	1	1	—
dřevodělný . .	26	1.079	12.642	7	13	1
potravní . . .	10	32	977	3	5	2
oděvní	51	1.015	11.541	28	23	—
stavební . . .	66	2.214	23.707	28	32	6
polygrafický . .	2	2	14	—	1	1
obchodní . . .	4	6	217	1	1	2
dopravní . . .	2	8	95	1	1	—
Úhrnem . . .	208	4.766	74.104	92	98	18

Naproti r. 1906 značně ubylo stávek a sice z 2731 na 1967, postižených závodů bylo roku 1906 15.589, v r. 1907 11.621 a také počet dělníků klesl z 227.984 na 181.423. V roce 1905 bylo pak dokonce dvojnásob více, t. j. 408.145 dělníků na stávkách súčastněno. Také výsledek stávek byl v r. 1907 nepříznivější. Příznivý byl jen z 19·1% (r. 1906 18·7), částečně z 38% (45·3) a nepříznivým ze 42·9% (36) všech stávek. Jako ubývá stávek, přibývá výluk. Počet jich sice v r. 1906 byl vyšší, totiž 234 naproti 208 v roce 1907, za to ale byly v tomto roce rozšířeny na více než dvakrát tolik závodů, totiž 4766 naproti 2247 v r. 1906 a také počet dělníků vyloučených stoupl z 53.209 na 71.104. S úspěchem skončilo 44·2% (r. 1906 35%), částečný úspěch mělo 47·1 (50) a nepříznivě skončilo 8·9 (15·0) proc. výluk.

Porovnáme-li počet dělnictva v Německu a v Rakousku a k tomu počet stávek v obou státech, seznáme hned veliký rozdíl.

e) Pranýřování firem stávkou postižených.

Tiskové úřady nechávají beztrestně socínský list pranýřovat závody. Tak čteme v «Právu Lidu« 28. listopadu 1907:

Ke stávkám obuvníků. Výluka dělnictva v Mnich. Hradišti trvá dále a je publikována ve všech socialistických českých i německých časopisech spolu z vyzváním, aby obecenstvo ve skladech mnichovo-hradištské obuvi, obuv nekupovalo. Očekáváme, že soudruzi se postarají, aby pan Kompert jak náleží pocítil důsledky svého jednání. — Stávka dělnictva u firmy Glass v Prostějově, která, jak jsme oznámili, vypukla 19. t. m., dosud trvá. Továrníci prostějovští pomýšlejí dát práci nebo jít hledat dělníky do Čech, kde, jak myslí, jsou levnější síly. Žádáme soudruhy, aby varovali před cestováním do Prostějova. — V Mor. Ostravě u Pachuty stávkuje se dosud. Na závod dotyčného zaměstnavatele vyhlásila organisace spolu s místní odborovou komisí boykot. Nikdo výrobky Pachutovy, jež zhotovují 4 stávkokazové, nekupuj! Obuvníci se varují před přijímáním práce u Pachuty! — Stávka v Klatovech je obmezena dnes už jen na závod Müllerův. Pan Müller zdráhá se učinit nějaké ústupky, zejména nechce se zástupcem organisace jednat. Vinu na tvrdohlavosti Müllerově nesou dva stávkokazové, s nimiž se dělnictvo náležitě vyrovná. — Do Mnichova Hradiště, Prostějova, Moravské Ostravy a Klatov žádný obuvník necestuj. Výluka truhlářů v továrně na stavbu pian firmy Rous a Shejbal v Turnově trvá dále. Stávkokazové vyskytli se dva, a sice Ferd. Opplt a Mráz, oba z Dolánek. Onehdy uspořádal lid oběma jmenovaným zrádcům malou ovaci, když se z práce ubírali domů. Ihned však přikvapilo četnictvo, které s nasazenými bodáky jalo se lid rozháněti a zatýkati. Některým občanům hrozili četníci, bude-li se to opakovat, že je zavrou a propustí až po výluce. Toho se nikdo nebojí. Nestaň se nikdo stávkokazem!

Stávka dělníků vypukla těchto dnů ve sladovně v Mýtě u Hořovic následkem požadavku dělníků na zvýšení mzdy o 15 procent, což za nynější drahoty potravin není mnoho. Správa nabízela dělníkům zvýšení mzdy o 5 kr. denně. Nikdo tam práci nepřijímej.

»Právo Lidu« v čísle 31. května 1908.

Lakýrnické dělnictvo v boji. Píše se nám: V pátek dne 29. t. m. konala se mimořádná valná hromada společenstva lakýrníků, na které měla být s dělnictvem uzavřena kolektivní smlouva. Vzdor ústupkům, které v zájmu mírné dohody dělnictvo v poslední chvíli učinilo, pánové k návrhu J. Hartvicha ze Štěpánské ulice odhlasovali provokativní návrh, aby byla dělnictvu prodloužena pracovní doba o půl hodiny. Pan Hartvich, Lanč a Trojánek, kteří nemají letos skoro žádnou práci, provokují dělnictvo k boji, aby také ti druzí zaměstnavatelé byli nějak potrestáni. Pro prodloužení pracovní doby hlasovalo 24 mistrů, zaměstnávajících 156 dělníků, pro dosavadní pracovní dobu hlasovalo 19 mistrů, zaměstnávajících 130 dělníků. Ostatní mistři, u kterých pracuje kol 300 dělníků, přítomni nebyli a také většina jich prohlašuje, že s dělnictvem se vyrovná. Lakýrnické dělnictvo, které již na povahu svého zaměstnání a na krátkost doby, kterou je zaměstnáno, je oprávněno míti kratší pracovní dobu, nedá si tuto za žádnou cenu prodloužit. Je to chytrý manévr, aby dělnictvo bylo dohnáno k opuštění od úpravy mzdy a hájilo pracovní dobu. Plán ten se ale pánům nezdaří. Lakýrnický dělník, který pracuje několik měsíců v létě, který v zimě s koštětem na ulici, s motykou na hradbách a háčkem v náplavkách hledá obživu, tento dělník nemá co ztratit v boji, který mu je vnucen. Požadavek, kde slevili jsme základní minimální mzdu na 20 K, do tří let po vyučení do 22 K a pro dělníka, který je déle tří roků po vyučení žádáme 26 K 46 h, tento požadavek je mírný a u odboru našeho tak oprávněný, že od něho dělnictvo neupustí za žádnou cenu. Celá řada živnostníků prohlašuje, že smlouvu naši uznává a že okamžitě ji podepíše. Kolegové! Ve středu dne 3. června sejdou se »U Helmů« o 7. hodině večerní veškeří důvěrníci a zástupci dělnictva všech dílen, aby si vyzvedli smlouvy a je prostřednictvím organisace předložili zaměstnavatelům. Boj, který byl dělnictvu vnucen zrovna jako v roce 1905, nemůže skončit jinak než vítězstvím spravedlivých požadavků dělnictva.

Ke mzdovému hnutí pražských obuvníků sděluje se nám: Společenstvo obuvníků v Praze, resp. několik lidí v něm, osobujících si právo terorisovati všechny obuvnické mistry v Praze a předměstí, utrpěli se svým zamí-

tavým stanoviskem k požadavkům dělnictva velikou blamáž. Aby ji nějak maskovali, vydali, jak jsme včera sdělili, štvavý leták, který charakterisuje výborně »smířlivost« pánů. Leták zní: »Kolegové! Mistři obuvničtí v Praze! Že jsme nepřijali na naší valné hromadě smlouvu kollektivní, vyhlášen proti nám vyhlazovací boj stranou našich dělníků příslušných k svazu československých dělníků obuvnických, jehož neznáme a který je řízen z Vídně židem Adlerem. Dnes troufalost jejich jde tak daleko, že německo-židovsko-sociální agenti Adlerovi Beran a Král běhají po Praze od mistra k mistru, slibují, vyhrožují, chtíce vynutit podpis Váš na kolektivní smlouvu, kterou jsme zamítli a která je samý právnický podskok, takže podpisem svým vydáváte se do nebezpečí býti každou chvíli pro neznalost §§ žalovatelnými před soudem živnostenským. Proto nepodpisuj nikdo smlouvu kollektivní bez porady naší; vydáváš se velkému nebezpečí, z něhož není pak žádné pomoci. Nelekejte se jejich hrozeb, jsme tu my, jež se Vás ujmeme do posledního našeho dechu. Nepodpisujte nic, dokud se neporadíte. Naše organisace úřaduje denně od 6—8 hodin večer v kanceláři našeho společenstva z Řetězové ul., dům p. Stause. Kde v které dílně zastaví dělníci práci následkem nepodepsání smlouvy, oznamte nám to hned a podejte nám úplný seznam všech dělníků stávkářů s jich jmény, příslušností a jak dlouho u Vás pracují, a my se postaráme o další, aby tací chlapíci nikde, jak v Praze tak i na venkově, do práce přijati nebyli. Jména oněch dělníků budou uveřejněna ve všech odborných listech, zejména ve »Věstníku« společenstevním a v »Obuvnických Listech«, jež nám svou podporu morální přislíbily. Nenechte se terrorisovat, udejte nám vše a my Vás obhájíme před všemi vyhrůžkami. Nelekejte se vyhlášeného boje, uvidíme kdo s koho. My jsme chlebodárci dělnictva a ne jich poslušní otroci. Který mistr přijme proti nám stávkáře do práce, uveřejníme jeho jméno na potupu, že těžce poškodil stav náš. Víte, že v dělnických listech a v »Právu Lidu« jste uveřejňováni, že jste nepodepsali židovsko-německý škvár, předložený Vám svazem Adlerovým z Vídně. Nuže k činu, odměňujme se stejně. Nenechte se proskribovat, že Vaši dílnu hubou uzavřeli. Oko za oko, zub za zub. Nebojte se vyhrůžek, jsme s Vámi. Jednejte co muži sebevědomě. Nespoléhejte se na zákony, ale spolehněte sami na sebe. Přijměte vypo-

vězený boj cizáky! Vzhůru do boje! Organisační svaz mistrů obuvnických při společenstvu obuvníků pražských stávající.«

Řekli jsme již včera, co o letáku soudíme, a nebudeme se také ani dnes zabývati nadávkami a »hrozbami« v něm obsaženými, neboť jsou stejně nabubřelé jako směšné a dělnictvo obuvnické v Praze dá na ně náležitou odpověď. Zajímavo však je, že se teprve dnes obuvničtí mistři chápou organisace a že tak činí ne proti velkokapitalistům, zdražujícím jim bez ustání kůže, ale proti svému dělnictvu, žádajícímu 11hodinnou denní pracovní dobu a průměrné zvýšení mzdy o 8 procent. V letáku je obsažena celá řada nepravd. Zástupci dělnictva nikoho neštvou ani na nikom nevynucují uznání požadavků. Všech 273 s dělnictvem dodnes se vyrovnavších zaměstnavatelů potvrdilo požadavky dělnictva dobrovolně. Jedině p. Kačírek tak učinil teprve po stávce dvě hodiny trvající a i ten prohlásil, že by tak byl učinil hned a bez nucení, kdyby to nedělal k vůli těm, kteří na něj běhají, aby na nic nepřistupoval. Také povídání o kontroversi v městské sprostředkovatelně práce je z větší části nepravdivé a vypočteno na zastrašení mistrů dosud na požadavky dělnictva nepřistoupivších. Směšné je hraní si na schovávanou těch, kteří tento nový organisační svaz stloukají dohromady: »Jsme tam všichni« — největší odpůrci dělnictva, kteří po zádech ostatních mistrů chtějí se vyšplhat »a nikdo« — kdo by bral jenom trochu zodpovědnosti za následky, jež musí míti vyhlašovaný boj v zápětí, dodáváme my.

Aby i veřejnost věděla, kteří jsou to tito výtečníci, tedy zde sdělujeme jejich jména:

Bejlek, Liliová ulice I., Huml Emanuel, Mikulášská ul. I., Máslo, Karmelitánská ul. III., Maxa, Táborská ul. II., Mlejnek, Spálená ul. II., Matucha, Celetná ul. I., Neuman, Karlovo nám. II., Papež, Železné dvéře I., Pech, Újezd III., Podval, Vodičkova ul. II., Řeřicha, Soukenická ul. II., Šimanovský, Haštalská ul. I., Suchý, Karol. Světlé ul. I., Topinka, Dlouhá tř. I. a Vrána, Hybernská ul. II. Tito mistři, jak sami v letáku křičí, mají prý zuby a budou kousat. Dobře, nechť jen koušou. Dělnictvo jim dá brzy příležitost, aby ukázali, co dovedou. Praha je pro obuvnické dělníky uzavřena. Nikdo sem necestuj! Konsumní obecenstvo se žádá, aby objednávalo a kupo-

valo obuv jen v těch závodech, které se s dělnictvem vyrovnaly a mají ověření dodané jim Svazem českosl. obuvníků.

K květnu 1908 vypukla stávka pomocných sil v tiskárnách. »Právo Lidu« přineslo tučně vytištěné vyzvání: »Dělnictvu v Praze a okolí! Žádáme Vás, abyste nedali se zlákati ani plakáty ani inseráty vybízejícími dělnictvo k nastoupení práce v knihtiskárnách pražských, kdež vypukl mzdový zápas pomocného dělnictva. Naopak, doufáme pevně, že v zápase, do nějž jsme byli vehnáni, když chtěli jsme dnešním poměrům odpovídající upravení mzdy, budeme solidaritou dělnictva vždy tak osvědčenou náležitě podporováni. — Nikdo nepřijímej tudíž práci v knihtiskárnách pražských a předměstských. Cenníková komise pomocného dělnictva knihtiskáren.

f) Stávka pekařů v Praze r. 1907.

Dne 12. listopadu 1907 přineslo »Právo Lidu« tuto zprávu:

Stávka pekařů trvá dále. Situace mezi dělnictvem velice dobrá, stávkokazů téměř žádných není. Do dneška vyrovnalo se celkem 66 firem s ca. 400 dělníky. Mezi vyrovnanými jsou firmy dr. Zátka a Odkolek. Bř. Fingrové přistoupili na 8hodinnou dobu pracovní. U zmíněných firem nedošlo k zastavení výroby. Houževnatý odpor kladou zejména velké firmy pekařské, přes to však již 8 velkých firem cenník uznalo. Starosta společenstva Kotrba prosadí na mistry terror. Jedné vdově vyhrožováno, že ji bude odňata živnost, že bude vyloučena ze společenstva a zastavena dodávka mouky. Ku zmíněné vdově s výše uvedeným vzkazem vyslán byl agent neznámého jména. Divíme se velice, že k něčemu podobnému se agent propůjčí. Rovněž i pražské vojenské velitelství přikvapilo na pomoc pražským pekařům. Firma Zářecký, která dodává pečivo kantinskému v kadetní škole, nechává si ve vojenské zásobárně péci pečivo. Nevíme, jaký zájem na tom mají vojenští páni, že k pražským pantatínkům jeví tolik ochoty. Mistři pekařští uveřejňují v denních listech zprávy, v nichž namlouvají veřejnosti, že dělníci zvýšili svoje požadavky. Tvrzení toto je drzou lží. Dělnictvo učinilo mistrům ústupky jen pod tou podmínkou, když uzavřena bude kollektivní smlouva cestou dohody. Vzhledem k tomu, že dělnictvo bylo nuceno bojem si cenník vymáhati, přirozeně, že tu

a tam požadavky si zlepšilo. V celku však neznamená to nijakých velikých změn. K vůli informaci širší veřejnosti uvádíme cenník vypracovaný dohodovací komisí a cenník mistrům nyní předložený:

Cenník dohodovací komise.	Cenník nyní požadovaný.
Pracovní doba:	Pracovní doba:
Dílny s 1—6 pracovními silami a pecnářské dílny s 1—3 dělníky $11^1/_2$ hod. denně. Od 1. května 11 hodin.	Dílny s 1—6 pracovními silami a pecnářské dílny s 1 až 3 dělníky 11 hod. denně.
Dílny se 7—12 dělníky a pecnářské dílny se 4 až 6 dělníky 11 hodin. Od 1. května $10^1/_2$ hod. denně.	Dílny se 7—10 dělníky a pecnářské dílny se 4—6 dělníky $10^1/_2$ hodiny denně.
Dílny mající přes 12 dělníků 10 hodin denně.	Dílny mající přes 10 dělníků 10 hodin denně.
Pecnářské dílny mající přes 6 pracovních sil 8 hod. denně.	Pecnářské dílny mající přes 6 pracovních sil 8 hod. denně.
Mzda:	Mzda:
1. Pekárny bílého pečiva:	1. Pekárny bílého pečiva:
a) V závodech s 1—6 pracovními silami jest minimální týdní mzda: sázeč a tenčíř po 28 K, mládek 23 K, předpecký a mašinář po 19 K, pátý 17 K.	*a*) V závodech do 6 pracovních sil jest týdní minimální mzda: sázeč a tenčíř po 28 K, starší náhradní 26 K, mládek 23 K, mašinář a předpecký po 19 K, pátý 17 K.
b) V závodech od 7 až 12 pracovních sil jest minimální týdní mzda: sázeč a tenčíř po 31 K, mládek 25 K, mašinář, štípák a předpecký po 23 K, mladší náhradní 21 K, pátý 19 K.	*b*) V závodech od 7—10 pracovních sil týdní mzda minimální: sázeč a tenčíř po 31 K, starší náhradní 28 K, mládek 26 K, mašinář, štípák a předpecký po 23 K, mladší náhradní 21 K, pátý 19 K.
c) V závodech přes 12 pracovních sil jest minimální týdní mzda: sázeč a tenčíř po 33 K, starší ná-	*c*) V závodech přes 10 pracovních sil jest týdní mzda minimální: sázeč a tenčíř po 33 K, starší ná-

hradní 29 K, mládek 27 K, mašinář, štípák a předpecký po 25 K, mladší náhradní 23 K, pátý 21 K.

2. Pecnářské dílny:

a) V závodech s 1—3 pracovními silami jest minimální týdní mzda: sázeč 28 K, mládek 24 K, třetí 20 K.

b) V závodech se 4—6 pracovními silami jest minimální týdní mzda: sázeč 30 K, mládek 26 K, třetí 22 K.

c) V závodech přes 6 pracovních sil jest minimální týdní mzda: sázeč 34 K, mládek 32 K, třetí 28 K.

Pomocníci, kteří u členů společenstva se vyučí, mají první rok po vyučení mzdu o 2 K menší při poslední stupnici.

Poskytování dělníkům pečiva a snídaně ponechává se úmluvě obou stran.

hradní 29 K, mládek 27 K, mašinář, štípák a předpecký po 25 K, mladší náhradní 23 K, pátý 21 K.

2. Pecnářské dílny.

a) Veškeré malé závody pracující při jedné peci s 1 až 3 dělníky. Minimální týdní mzda: sázeč 28 K, mládek 24 K a třetí 20 K.

b) Veškeré pecnářské závody, pracující se 4—6 dělníky, bez ohledu na počet pecí. Minimální týdní mzda: sázeč 30 K, mládek 26 K, třetí 22 K.

c) Veškeré závody pecnářské, pracující s více jak 6 pracovními silami. Minimální týdní mzda: sázeč 34 K, mládek 32 K, třetí 28 K.

Pomocníci, kteří u členů společenstva se vyučí, mají první rok po vyučení v II. a III. kategorii dílen v poslední mzdové stupnici mzdu o 2 K nižší.

Dělníkům, kteří v době podepsání ujednání mají mzdu témuž odpovídající neb vyšší, zvýší se mzda o 5 proc.

Mimo to dělníci ve všech závodech obdrží volné pečivo k osobnímu použití, a ti, kteří v noci pracovali, snídaně.

»Čech« přinesl 4. prosince následující zprávu:

Včera odpoledne konala se v Praze v »Louvru« velmi četně navštívená veřejná schůze pekařských mistrů z Prahy a okolí za předsednictví starosty společenstva p. Kotrby. Přítomni byli také zástupci různých korpo-

rací: vrchní živn. inspektor p. Jareš, mag. sekretář pan Vlk, komisař p. Burda za živn. instruktorát, inspektor stravoven pan Klomínek a p. dr. Hendrych za Obch. a živn. komoru pražskou. O stávce pekařského dělnictva, která vstupuje již do čtvrtého týdne, promuvili pp.: starosta Kotrba, Jandač a Tvrdík. Pan Kotrba podrobně zmínil se o příčinách stávky, která prý byla vyvolána proti vůli spokojeného dělnictva nesvědomitými předáky sociálně-demokratickými, zejména p. Jiráskem. Líčil pak vznik a dosavadní její vývoj za hlučného potlesku přítomných, který se zvláště stupňoval, když obviňoval inspektora stravoven p. Klomínka z toho, že stravovny jeho přičiněním postavily se proti mistrům a na stranu sociálně-demokratických agitátorů. Dále hájil mistrů pekařských proti nespravedlivé výtce, že by byli štváni proti dělnictvu; mistři sami prý se svobodně rozhodují vzhledem k nesnesitelným už pracovním a mzdovým podmínkám. Vypracovaný cenník je prý tovární povahy a pro mistry je nepřijatelný. Mistři mohou se dohodovati jen se svým dělnictvem, jež už všechno nemůže se navrátiti do práce, poněvadž závody pekařské nejsou nyní v dřívějším chodu. (Potlesk.)

Inspektor stravoven p. Klomínek vysvětluje svůj oběžník v příčině pekařských dělníků za všeobecného hluku, jsa každou chvíli přerušován různými výkřiky a poznámkami. Objasnění jeho mistrů neuspokojilo. Pan Jandač ostře vytýká sociálně-demokratickým agitátorům, že stávku úmyslně vyvolali, aby se pomohlo dělnickým pekárnám, když se rozbilo jich zcentralisování, o něž se usilovalo. Jde tu o zničení malých živností. Dovozuje dále, že v dělnických pekárnách jsou menší platy oproti cenníku, čím se jim také usnadňuje soutěž s pekárnami jednotlivých mistrů.

Pan Tvrdík stěžuje si do toho, že se vláda i úřady bojí terroru sociální demokracie a že vystupují pouze proti živnostníkům, kteří nedocházejí nikde nejmenší ochrany. Řečník mluví pro nezbytnou záchranu středního stavu v zájmu samého stavu. Po té schválena byla jednohlasně tato resoluce:

»My, shromáždění mistři pekařští, zaujímáme rozhodné stanovisko proti zdražování potravin a uvádíme vážené veřejnosti ve známost, že své obchody k rozeznání od oněch obchodníků se zbožím pekařským a též i od oněch mistrů pekařských, kteří na požadavky

dělnictva přistoupili a tím se k původcům zdražování přidali, společenstevním znakem opatříme, aby tím obecenstvu umožněno bylo, v nich své potřeby krýti a takto pravým zdražovatelům potravin nevědomky udílená podpora odňata byla. — Odpůrci zdražování potravin.« O zdražování potravin velmi pěkně promluvil p. Geiger, který uváděl ve své delší řeči různé příčiny stoupající právě drahoty, dovozuje, že mistři pekařští tím vinni nejsou. Zmiňuje se o tom, že stouply ceny mouky o 40 proc., máku o 100 proc., omastku o 30 procent a uhlí o 20 proc. Vláda dle řečníkových vývodů vystupuje jen proti malým, nevšímajíc si velikých nahoře. Bursovní spekulaci a židům dal též příslušnou lekci. Na to bez námitek schválena byla následující resoluce:

»My, mistři pekařští, na veřejné schůzi dnes, dne 3. prosince 1907 shromážděni, prohlašujeme tímto nezřízené a hnusné útoky dělnictva, které toto na popud svých předáků podniká, a jimiž se namáhá veřejnosti přesvědčení vnutiti, že mistři pekařští drahotu potravin zavinili, za čirou nepravdu. Příčinou této drahoty jest průměrné, 60 proc. obnášející zdražení všech k výrobě pečiva nutných surovin. Okolnosti, které toto zdražení surovin zavinily, jsou: Uzavření hranic, ochranné clo, bursovní spekulace a stávky dělnictva. Z uvedeného vysvítá jasně, že obvinění na mistry pekařské uvalené, že zdražování potravin zavinili, nepravdivé jest a odmítají shromáždění mistři pekařští toto obvinění s veškerým důrazem co nejrozhodněji.« Přiměřeným doslovem předsedy schůze o 6. hod. skončena.

»Týden« se rozepsal o tom následovně:

S úžasem prožívali jsme rozrušené ty chvíle schůze pražských mistrů pekařských 3. prosince, s úžasem vystihli jsme, že širší veřejností nepochopovaný boj, který tito mistři právě vedou, není žádné důležitosti podřadné, nýbrž významu neobyčejně vážného a velikého a to i pro celou českou veřejnost. Boj tento jest počátkem velikého zápasu, jehož účelem má býti vyhubení středního stavu! Bursiáni shora a sociální demokraté zdola jdou za tímže cílem. Boje takové vidíme v celé Evropě i za mořem, avšak třídní boje ty nejsou ve způsobu svém nikde tak vášnivé, prudké a zlovolné, jako právě v zemích obývaných lehce vznětlivými, lehkověrnými Slovany. Náš lid brojí proti kapitálu, proti militarismu a veřejnému pořádku, proti náboženství, proti práci, a při tom jest dnes

s to druha svého zničit, ubít, třeba se zbraní v ruce, aby toho zítra s pláčem litoval a želel — —

Sociální demokracie jest dílem cizím, Slovan jí přidává jen rozpoutanou svou vášeň, lehkověrnost a lehkomyslnost. Přítomný boj v živnosti pekařské mezi mistry a dělnictvem vede se v Praze již pátý týden. Mistři ochotně přistoupili na cenník, jenž jest v mnohém ohledu pro dělnictvo pekařské příznivější, než sám cenník typografů, kteří mají nepoměrně vyšší vzdělání, těžší zodpovědnost a namahavější zaměstnání. Vše však bylo pekařskému dělnictvu málo! Dělnictvo pekařské, bezděčný nástroj vychytralých bursiánů, slepě jde proti svému mistru, který dnes nevydělává ani tolik, mnoho-li ono, s brutalitou neslýchanou a bez ohledu na ostatní společnost. Závody pekařské v Praze jsou dnes tak rozbity, že ani ve 2—3 měsících není možno do dřívějších kolejí je uvésti. Mistři pracují dnes celé dny a noci se ženami a dětmi, jenom aby uhájili aspoň svou samostatnost, které jest u nás tak málo. A je přítelem lidu a národa a společnosti lidské, je přítelem svým vlastním ten, kdo stav svůj rozbíjí a ničí, jako činí v Praze dělnictvo pekařské?

Mistři pekařští zůstali po celou dobu stávky jen v pouhé sebeobraně. Někteří docela se vyrovnali. A právě ti vypravují neuvěřitelné věci, co za to ztržili! Dělníci, mající dnes 5—7 K denně mzdy, vcházejí do závodů jako páni, jako velitelé a když pokazí zboží, ještě se mistru vysmívají. Jeden z řečníků dokazoval, že nedospělí dělníci pekařští i petrolej ze msty nalejou mistru do mouky, vyhrožují rozbitím a vypálením! Řada hrozeb takových byla i vyplněna! Schůzi předsedal a rázně a hbitě ji řídil starosta společenstva pekařského p. Kotrba. V zahajovací řeči pravil: Dne 11. listopadu opustilo pomocnictvo pekařské dílny a po své schůzi nedostavilo se více do práce. Prohlásilo stávku. Jako příčinu této své stávky udává, že jeho požadavky, jež mistrům pekařským předložilo, přijaty prý nebyly. Toto tvrzení dělnictva jest však nesprávné. Když před časem dělnictvo pekařské si stěžovalo, že se svými příjmy jest nespokojeno, prohlásili mistři pekařští ochotu, dělnictvu mzdové poměry upraviti. Za tím účelem byl za účasti dělnictvem vyslaných pomocníků, za přítomnosti živnostenského komisaře návrh cenníku na dobu tří let stanoven. Dělnictvo bylo však svedeno k úskoku; chtělo tyto povolené po-

žadavky (tedy cenník ujednaný) jako kollektivní smlouvu v platnost uvésti. Při valném shromáždění mistrů pekařských cenník ujednaný schválen a přijat. Přijetí kollektivní smlouvy však vyloučeno. Než dělnictvo uvedeno v omyl nepravdivými zprávami a zlákáno nemožnými vyhlídkami, přistoupilo na mistry s novými požadavky, a to ještě většími, než ujednaný cenník stanovil. Požadavky tyto byly takové, že po jejich promyšlení mistři pekařští přišli k tomu náhledu, že jsou nepřijatelné, jelikož by pro mistry pekařské zkázu, a to nejen pro dobu přítomnou, nýbrž i pro budoucnost, znamenaly. To by byl začátek konce českého středního stavu! Byla v nich jen zmínka o platech, jaké dělnictvo dostávati má, avšak o povinnostech dělnictva ani potuchy. Pro nepřijetí těchto požadavků vypukl boj. První dny stávky minuly klidně; dělnictvo očekávalo, že mistři pekařští, vidouce jeho shodu, vyhoví požadavkům, totiž že povolí cenník nový, dělníky bez dohody s mistry sestavený. Než, jak již uvedeno, nemohli mistři přece sami sebe do zkázy uvrhnouti. Tu chápalo se dělnictvo všech možných prostředků, aby mistry ku povolení a schválení řečených požadavků donutilo. Použito takových nepřípustných zbraní, za jaké by se každý i jen trochu soudný člověk styděti a jich se štíti musil.

Obecenstvu bylo prohlašováno, že pekaři, zrušivše nádavek, pečivo zdražili. Ve skutečnosti bylo však dělnictvu dobře známo, že zrušení nádavku jen bursovním kartelem k výrobě pečiva potřebných surovin bylo zaviněno. Neboť následkem toho nelze vyráběti pečivo v takové velikosti, aby tato byla v poměru k cenám surovin, proto musil býti nádavek zrušen. Jako doklad, že údaj tento jest správný, postačí pohled na dnešní bursovní ceny plodin.

Jakou lstí bylo bojováno, svědčí doklad následující: Mistři pekařští, dověděvše se o stávce a chtějíce zabrániti, aby nedostatek pečiva v Praze následkem zmenšení pracovních sil nenastal, usnesli se, že po dobu stávky 2haléřové pečivo vyráběno nebude. Příslušné oznámení bylo též veřejnosti plakáty učiněno. A i toho chopilo se dělnictvo, snažíc se zamlčením a překroucením pravých příčin obecenstvu namluviti, že tímto jednáním jenom podražení pečiva docíleno býti má. Nepravdivou zbraní touto chtělo dělnictvo na obecenstvo účinkovati ve svém stranickém pobloudění, znázorňujíc

tím však jen svou nenávist k majetku. Ve veřejných letácích totiž tvrzeno, že mistři pekařští jsou boháči a majiteli domů, avšak v dělnických listech opět přinášeny zprávy opačné, v nichž poukazováno, že »pánům pantatínkům účty k placení spějí a že jim v této době stávky okolnost tato jen ke svízeli bude.« Popisování dalších útoků vedlo by jen k většímu ještě ustrnutí. Aby však pomocnictvem veřejnosti vstřebané obvinění mistrů pekařských, že oni drahotu poživatin zavinili, vyvráceno bylo, sloužiž veřejnosti k vědomí toto:

Mezi soudným obecenstvem je dnes naprosto nesporno, kde příčina zdražování potravin vězí a kdo zdražování toto zavinil: »Z práce se rodí chléb, zahálka jest pak počátek všech nepravostí.« Debata na říšské radě zavedená proti zdražování potravin nejlépe dokázala, že každoročně miliony národního jmění stávkami přicházejí ke ztrátě. Bylo řečeno též přímo straně sociálnědemokratické, že hlavním vinníkem na zdražování potravin je tato strana sama. A pražská stávka pekařská znova to dokázala. Je to přímo nepochopitelné, aby dělník za šestidenní práci, kterou beze vší zodpovědnosti a s malou dovedností vykonává, 35 až 40 K týdenní mzdy požadoval, a jest hříšně směšné, když pak tento dělník při tomto výdělku o strádání a nedostatku mluví! A těmto neoprávněný stesk vedoucím lidem přispěchali na pomoc i někteří mistři pekařští, kteří ve svém pachtění po zisku a získávání obchodů s nimi se spolčili a na povel dělnictva nerozvážně přistoupili. Jest na bíledni, že takovýmto skutečným, beze všech obchodních rozmyslů provedeným zvýšováním platů pracovních, ku kterémuž se pak stále stoupající zdražování surovin druží, bezdůvodné a neoprávněné zdražování potravin zaviněno jest.

Dne 9. února 1908 oznámil »Čech« následující:

Nyní, po skončení stávky, jest záhodno učiniti si přibližnou bilanci této stávky. Z odborových listů jest patrným tento stav: Orgány mistrů (»Věstník pekařů« a »Zájmy českých pekařů«) uvádějí v posledních svých číslech, že v pekárnách, kde bylo dříve 5—8 dělníků, pracují nyní po skončené stávce pouze 2—3; stávka docílila pevnější organisace mistrů, tak že pronikají též hlasy, aby k utužení této organisace zřízen byl zemský svaz společenstev českých pekařů, který by pojal do sebe asi 6000 mistrů. Dělnictvo pekařské ztratilo prý v tomto

boji 123.000 K na mzdě, 10.000 K na vedlejších příjmech a 70.000 K vydalo na podporách; celková ztráta 203.000 K. Mistři vydali prý v hotovosti kolem 5000 K. Orgán sociálně-demokratické organisace (»Potravodělník«) uvádí v posledním svém čísle, že přes 750 dělníků pekařských, tudíž většina jich, pracuje ve vyrovnaných závodech dle nového cenníku, a že nyní, po skončené stávce, pekař, který měl 26 dělníků, má jich jen 8, a celá řada pekařů, kteří měli 6—12 dělníků, má jen 1—3 dělníky. Uvádíme tyto cifry obou súčastněných stran vedle sebe, aby náležitě vysvitlo, jak promyšleně počínal si v době stávky zástupce živnostenského úřadu, jenž před vypuknutím stávky i po dobu její snažil se ze všech sil docíliti smíru mezi oběma stranami na základě obapolné kollektivní smlouvy; neboť jest skutečně co litovat, jestliže tolik národního jmění, jak shora uvedeno, přichází zcela bezúčelně na zmar. Se záležitostí tou souvisí zajisté svolání sjezdu československého svazu dělnictva pekařského do Prahy o velikonočních svátcích, jehož programem má býti prohloubení organisace československého dělnictva pekařského.

Co se na ulicích v Praze odehrávalo, ničení pečiva petrolejem atd., o tom denně psaly noviny. Dne 7. února 1908 čteme ze soudní síně toto:

Volnost, rovnost a bratrství — »přelámu ti hnáty!« (Před zdejším senátem.) »Bestia triumfans« zuří dále. Ferdinand Masopust, pekařský dělník, bydlící v Lužické ulici na Malé Straně, sociální demokrat, vyhrožoval Václavu Mandovi, pekařskému dělníku u pekaře p. Adama, Praha, IV., ublížením na těle v tom úmyslu, aby na něm vynutil upuštění od práce. Tedy zločin veřejného násilí. Začátkem listopadu 1907 vypukla, jak známo, v Praze stávka pekařských pomocníků, přes to však i u některých mistrů, kteří na podmínky, pomocníky kladené, nepřistoupili, se pracovalo. A i Manda pracoval. Jej zastavil Masopust a vyzval jej, aby nepracoval a vyhrožoval mu výslovně: »Budete-li pracovat, bude vás to mrzet, přelámu vám hnáty!« — Manda neodpověděl a šel dále. Obviněný však šel za ním neustále dále a nadával mu: »Lumpe, stávkokaze, jak tam budete pracovat, přelámu vám hnáty.« Manda, aby vyhnul se všelikému dalšímu výstupu, zašel do hostince v domě, kde bydlí; obžalovaný však i tam za ním šel. — Dne 5. prosince 1907 šel Manda z domova, aby vypomohl

pekaři Vyhlasovi a tu Masopust opět na něj čekal s nějakým neznámým mužem. Manda však vzal s sebou svoji ženu, pak Frant. Šikalovou, která u nich bydlila, a všichni tři potvrzují, že obžalovaný tehdy zase šel za Mandou a za ním pokřikoval: »Lumpe, stávkokaze, já ti kosti přetluču, budeš-li pracovati!« a šel za stálých výkřiků za Mandou Úvozem až do Nerudovy ulice. Večer na to shromáždilo se před domem, kde Manda bydlil, asi 40 pekařských pomocníků, a rozšiřovali o něm tiskopis, kdež označován byl Manda jako stávkokaz a zrádce. Manda od té doby nebyl jist životem a proto chodila s ním jeho žena a zmíněná Šikalová. Někdy nešel domů, ale zůstal spáti u svého zaměstnavatele na Pohořelci. Se strachem šel spát a se strachem opět vstával. Hlas se mu třásl, když před soudem líčil svoje utrpení a obžalovaný Masopust se — cynicky smál — tak že předseda musil jej ostře napomenout. Ovšem, že statečně zapíral, avšak svědci nad slunce jasněji dokázali správnost a pravdivost obžaloby. Masopustova vina prokázána a on odsouzen dle zásluhy na dva měsíce do těžkého žaláře s dvěma posty a k úhradě nákladu trestního řízení. — Tentokráte bude Masopust bručet — ale kolik je takových Masopustů, kteří totéž dělají a nebručí. Ale to soudruhy nehne. Oberkomandanti řeknou: »Lide, rvi se!« — a lid se rve. — Ta svoboda, ta volnost a bratrství! Kdyby ty tři ctnosti měly ruce — ty by vám daly.

»Hlasy z Hané« podaly 28. května 1908 tento obrázek:

Na objasněnou sociálně-demokratické štvanice dělnictva pekařského proti mistrům v Prostějově. »O jeho roucho metají los.« Tak zní nářek v »Hlasu Lidu«. Pisatel článku pojednává o řádu živnostenském, vlastně, co mají společenstva za úkol, a šikovným způsobem chce vplésti konsumní spolky mezi společenstva, totiž jedním slovem chce říci, že o tyto konsumní spolky starati se přísluší také společenstvům a obchodníkům, tito že však svůj úkol neplní dle odst. 2. čl. 114. živn. řádu jim vytknutý, naopak, že živnostnictvo houževnatě bojuje proti konsumním spolkům a plete se, do čeho mu nic není. Podivný prý to obrat v nazírání na otázky dělnické. Chudák pisatel si to však hrozně popletl, nebo snad měl hlavu tuze zatíženou a zapomněl, že živnostenský řád je pro živnostníky a ne pro dělníky, že

v celém živnostenském řádě není nikde žádné zmínky o konsumních spolcích takových, kde by lidé, kteří se při svém řemesle nemohli uživiti, poněvadž nebyli dostatečně vyučeni anebo byli pořádnými lenochy, sešli se a založili konsumní spolek, ne snad pro dobro chudáků, ale — pro sebe. (Vydělá se na členech a živnostníci a obchodníci se poškodí. To odpovídá Marxovu učení!) Proto tolik nářku v »Hlasu Lidu«, že obchodníci chtí, aby konsumní spolky věnovaly docílený zisk pro humanitní účely svých členů a konečně aby konsumní spolky byly zrušeny.

To byste to, obchodníci, pěkně vyvedli. Konsumní spolky chcete zrušit. A co pak budou dělat ti páni ředitelé, nadředitelé, podředitelé a — ďáchant ví, jak se všicci ti, co se na konsumních spolcích přiživují, jmenují. Podívejte se jen na ně. Pusu má každý jako melounek a »prachů« až dost. A členové toho spolku? Ti jsou takoví chudáci nebo větší, jako když konsumní spolky nebyly. O té jakosti, láci a obsluze v konsumních spolcích dalo by se mnoho, mnoho mluvit. Jen tolik podotknouti sluší, že kdyby řádně vyučení samostatní obchodníci takové zboží a tak lacino prodávali, musila by policejní správa aspoň tři úředníky přibrat, aby mohli žalobám na obchodníky činěným vyhovět.

Prostějovští pekaři, ti prý jsou jinačí chlapíci, ti jdou na to jinak, protože prý se cítí působením spolku poškozeni. A není divu, vždyť konsumní spolek dovedl prý zničit až dosavad všecky jejich úmluvy na zvýšení cen a zmenšení pečiva. Pan pisatel se při tom jistě nezastyděl, když tuhle bídnou lež psal. Jest pochybné, jestli pekařští mistři šli se ptát do konsumního spolku leckoho, má-li se pečivo snad zdražit či zmenšit. To by mohli udělat snad tkalci, to jest, jestli by uznali, že ti lidé tam jsou toho schopni, aby — co se jejich odboru týče, dali radu, aneb se nechali zakřiknout, mají-li svůj výrobek zdražit čili nic. Že společenstvo pekařů se musí bránit proti takovému ničení jejich živností, je na bíledni a má k tomu právo. Kdyby pekařští dělníci sami zřídili svou pekárnu, nic by společenstvo proti tomu nenamítalo. Ale právě že dělnictvo je pouze nastrčeno a za ně že se schovávají páni soudruzi, kteří snad při svém řemesle uživit se nemohli, to si společenstvo líbit nedá a povede boj do krajnosti.

Vyhrůžku, že bude vystavena pekárna pro vaše členky, že ony samy budou sobě péci chléb pro svoji potřebu, to také můžete udělat. Anebo ještě lépe, postavte každé pec doma, proti tomu nemůže a nebude nikdo nic namítat.

Ale pánové, zapomínáte, že Vás každý dobře zná; z čeho nebude tučný bakšiš, ať by to snad bylo dobré pro vaše členy, to vy dělat nebudete.

Pekařům prý se jedná o ten zisk, který z práce dělníka berou a pak z celého konsumujícího obecenstva. Pane pisateli, je vidět, že stárnete a ztrácíte paměť. Když vy jste kdysi svoje řemeslo provozoval a měl jste dělníky, dřel jste se vy a vaše žena a snad děti na dělníky? Pro koho jste pracoval, nechtěl jste míti výdělek? Věřte, kdybyste nebyl hleděl, kde se co dalo utrhnout, nevládl byste dnes co bývalý chudý proletář asi 140.000 korunami majetku. Ukažte mně jednoho pekařského mistra, který 40 roků se dře, který by se mohl vykázat takovým jměním, ač do začátku měl několik stovek. Proto, až něco takového budete zase na úkor živnostnictva psát, vzpomeňte sobě, jak bývalo před 20 lety a jak se máte dnes a řekněte sobě:

Na hlouposti a dobrotě lidské jsem sázel, z hlouposti lidské jsem trhal a z hlouposti lidské jsem zbohatl.

Na konec voláme: Ejhle, všichni živnostníci, tak sociální demokracie přeje živnostnictvu. To jsou ta slova pravdy, když »Hl. l.« volá: »Bídná lež, kdo praví, že sociální demokracie je proti živnostnictvu«. A proto, přátelé živnostníci, my pekařští mistři jsme vehnáni v boj od sociálně-demokratických agitátorů. Na jedné straně chtějí nám a našim rodinám ukrást tu hořkou skývu chleba od úst, že sobě zařídili vlastní pekárnu. Na druhé straně štvou naše dělnictvo proti nám. My tento boj přijímáme a také se houževnatě budem bránit. Na Vás, živnostníci, záleží, abyste nám v boji tom byli pomocni, neb nesmíte zapomenout: Dnes nám — zítra Vám.

Vůdcové socínů křičí, že je drahota a že měšťáci všecko zdražují a dělník nemůže vystačit. Dne 25. listopadu 1907 přineslo »Právo Lidu« tento článek.

Včerejší neděle byla opět dnem velkých projevů proti drahotě a velkého hnutí na podporu pilných návrhů sociálně demokratických. Praha včera mohutně demonstrovala a na Moravě demonstrovalo Brno. A vedle

hlavních měst obou zemí všecka města téměř konala schůze a demonstrace a obce venkovské důstojně dotvrzovali velkou akci.

Bylo-li hlasování o pilných návrzích sociálně demokratických ve sněmovně dosud odkládáno, aspoň tím lépe mohly se přesvědčit parlament a vláda, že hnutí nespokojenosti mohutní a válí se ku předu stále ve větších rozměrech a nezadržitelně. Soudr. Havlena zahajuje schůzi jménem Politického klubu dělnického a sděluje, že jako referenti se ke schůzi dostavili poslanci soudr. Němec a Johanis. Posl. soudr. Němec ujímá se slova: Ctění soudruzi a soudružky! Bude tomu 26. listopadu právě 10 let, co hlouček sociálních demokratů v poslanecké sněmovně rakouské zachránil volnou tribunu a tím umožnil, že dnes po 10 letech máme všeobecné rovné právo hlasovací. Tehdá se odvážila měšťácká většina pod vedením Abrahamowicze a mladočecha dra Kramáře pokusu o provedení t. zv. lex Falkenhayn, kterou chtěli podlomiti poslední zbytky svobody v Rakousku, omeziti volnost parlamentní tribuny. Sociální demokraté provedli tehdy útok na předsednictvo, srazili je s tribuny, mladočeši Kramář a Lang dali na ně zavolat do zasedací síně policii, a než policie přišla, mladočeši Dyk a Udržal ještě s jinými naše poslance sociálně demokratické bili a týrali. Dnes po 10 letech tito lidé zase podporují, jako tehdy, německé měšťácké strany klerikální a agrární v jejich boji proti požadavkům a potřebám lidu dělného. Pokrytectví našich vlasteneckých stran je přímo nepochopitelno. Slyšeli jste, co se stalo v Černové na Slovácku, viděli jste, jak se zde konaly schůze, jak zde vodili faráře Hlinku, který mluvil o útisku Slováků v Uhrách. A naši vlastenci ronili krvavé slzy, pořádají pro Slováky sbírky — ale když se jedná o to, aby Slovákům byl umožněn boj o existenci, aby mohli chodit jako drotaři, sklínkáři a jiní podomní obchodníci do Rakouska a zde se obživit, jsou čeští měšťáci proti tomu, jak se ukázalo ve výboru pro rakousko-uherské vyrovnání. Slováci nesmí na příště do Rakouska chodit za podomním obchodem. K tomu jim pomohli čeští měšťáci, to je jejich vlastenectví!

V Čechách si každý kasá rukávy a je vlastenec až do těch hrdel a statků, ale když přijde do Vídně, je z něj nejhorší podporovatel zpátečnictví. V poslanecké sněmovně máme většinu protiklerikální — ale čeští měšťáci

svými hlasy přispěli k tomu, aby za předsedu byl zvolen klerikál. Dostaneme ministerstvo, které už ukazuje, jak zpátečnické jsou jeho plány a toto ministerstvo se opírá o naše vlastence, o naše agrarníky, mladočechy a klerikály. Pak se ovšem mohou klerikálové v Rakousku roztahovat, pak může vůdce německých klerikálů v Rakousku dr. Lueger na klerikálním sjezdu prohlašovat, že svoboda učení v Rakousku musí býti omezena, protože z ní vyrůstá podvrat — to jest, že se lid přestává bát pozemských i nebeských četníků. Obecnou školu už máme zklerikalisovánu, ještě schází zklerikalisování universit, toto zřídlo světla má býti zhasnuto, aby v Rakousku nastala úplná tma. Tvář nové vlády, podporované našimi měšťáky, ukázal ministr orby, křesťanský sociál Ebenhoch, když zasáhl do debaty o pilných návrzích sociálně demokratických poslanců, týkajících se opatření proti drahotě. Tyto návrhy obsahují celou řadu pokynů, jak by se dalo všemu občanstvu v dnešní drahotě se strany státu pomoci. Proti návrhům šel do boje ministr Ebenhoch. Ale nemluvil jako rakouský ministr orby, nýbrž jako agrárník, jako stranník křesťanských sociálů — zkrátka jako největší nepřítel lidu dělného. Jeho řeč ukazuje, čeho se můžeme od nové vlády nadíti. Nejen že se v ní neprojevuje ani špetka vůle, působiti ku zlepšení poměrů dělnictva — naopak, dle řeči ministra orby bude pracováno k tomu, aby poměry tyto byly ještě zhoršeny.

Pak přišel český agrárník Kotlář, který mluvil tak, že to až zaráželo od člověka, který jako zvěrolékař musí přece míti nějaké vzdělání, při nejmenším musí umět číst a psát. Pro něho neexistuje na světě nic jiného než agrárníci, kteří potřebují vysoké ceny dobytka. A vy znáte ty naše agrárníky, pamatujete se, jak jsme před sedmi lety museli volat vídeňskou vládu na pomoc české chudině, kterou naši sedláci po zavedení zákona o domovském právu hromadně vypovídali z obcí. Tehdy vláda musela pohrozit, že bude rozpouštět obecní zastupitelstva, aby čeští sedláci od tohoto barbarství, ojedinělého v celém Rakousku, ustali. Tito agrárníci mají dnes svého Práška v ministerstvu. Je to takový ministr, že jsme museli proti němu v parlamentě protestovati. Hodí-li se agrárníkům, nám do toho nic není. Ale ten člověk je ministrem krajanem, tento nepřítel dělnictva a zpupný sedlák, který navrhoval, když se jednalo o clech, aby se

také uvalila cla na brambory, který v celním výboru vykládal, že v Rakousku jsou statisíce lidí, kteří jedí jen brambory a z těch ničím nepřispívají státu. Vypravoval to tak, jakoby v Čechách byli lidé, kteří schválně zahazují pečeni a jedí pouze brambory, aby nemuseli státu ničím přispívat. Tehdy musel proti Práškovi na ochranu nejchudšího lidu vystoupiti velkostatkář Baerenreiter a prohlásiti, že by zdražením bramborů byly ty statisíce lidí odsouzeny k smrti hladem. Takoví jsou ti naši čeští agrárníci.

My jsme navrhli, aby k nám byl dovolen dovoz laciného masa z Argentiny. Ministr Ebenhoch se vyslovil proti tomu, protože by se prý na tom mase nic nevydělalo. A český agrárník Kotlář prohlásil jednoduše, že v Americe je samé špatné maso, které by nám mohlo uškoditi na zdraví. Mají strach o naše žaludky, nejzdravější bude, když nebudeme jíst nic a pomřeme hlady. Posl. Kotlář však sám ve své řeči doznal, že v Čechách je málo pohodných, protože se tu všechny zdechliny sní. A dále volal: »Podívejte se na sociální demokraty, oni chtějí, aby se k nám dovážel dobytek z Ruska a Turecka, kde lidé sami nemají co jíst a trpí hlad! Oni chtějí tomu lidu ještě i maso vzít, aby hlad v Rusku a Turecku byl ještě větší.« Agrárníci se při tom smáli: »To je dobrý vtip!« Smutné dost, že si agrárníci z takových vážných věcí dělají ještě vtipy. Věc je ovšem docela jiná. V Rusku mají dobytka veliké spousty, ale nemohou ho prodat a proto trpí hladem. Dělný lid se bije za to, aby mohl býti živ, agrárníci zase bojují o to, aby jejich zisk byl stále větší.

Prohlašují, že nechtějí, aby bylo obilí v městech laciné také z toho důvodu, že by jim dělný lid ještě více utíkal z venkova do měst. Stěžují si, že hnedle nebudou míti na venkově žádnou službu a žádného čeledína. Plaťte jim slušné mzdy a chovejte se k nim jako lidé k lidem a budete mít lidí dost.

»Čech« v článku 14. listopadu 1907 odpovídá takto:

Praha nalézá se opět ve stávce a to pekařské. Kdo má příležitost stýkati se denně s lidem, dozví se nejen o bídě pekařských pomocníků, ale i o bídě mnohých mistrů. Máme zde na zřeteli časté stávky. Živnostníci různých odborů práce u příležitostných hovorů táží se ve spolek: kdy asi zase dojde na nás, rozuměj, kdy začne opět stávkovati naše dělnictvo. Stávky jsou dnes

jako střídavé, či spíše chronické zimnice. Nestávkovalo-li se po delší dobu v některém řemesle, nebo živnosti, přichází na dělnictvo jakýsi neklid, jenž bývá předzvěstí blížící se stávkové nemoci, bez ohledu, je-li stávka nutná, je-li úspěch na provedení či není. Stávkovati se musí, stávka je chorobou doby jako chřipka.

Byla-li stávka pekařských dělníků právě v této době nezbytna, netroufáme si rozhodovati, to ponecháváme k rozhodnutí všem znalcům stávajících poměrů, třeba však na jiné věci poukázati. Z Pešti a též z Nového Yorku oznamuje se stoupání obilních cen, obilní trustaři zdražují papírový (bursovní) a též skutečný chléb. Je sice pravda, že ku př. v Praze je dosti pekařů, kteří v minulých letech se zmohli na činžáky, ale je též mnoho, a díme, velmi mnoho pekařů nejen nemajetných, ale i chudých, kteří se musí sami v noci plahočiti. Řeč takovou vedou v Praze mistři všech odborů práce. Nedávno »Týden« uvedl, mnoho-li živností pekařských nalézá se v rukou židovských velkovýrobců, kteří stávkami dělníků vůbec nebývají postihováni. Ba spíše se zdá, a máme dosti důkazů po ruce, že stávky, hlavně ve Vídni, bývají aranžovány shora ku zničení menších pekařských živností. Následek těchto stávek je, že pokaždé se zdražuje vezdejší chlebíček. Pekařský mistr konečně se svými dělníky dohodnouti se musí. On má své zákazníky na chleba a jiné pečivo v hostincích, v kavárnách, v ústavech, má jednu i dvě filiálky; aby to všecko neztratil, nutí se k vyrovnání, jemuž bychom i přáli. Ale následek bude, že bochánky, chleba, housky atd. po každé stávce budou menší, což nejbolestněji pociťují otcové rodin, když mají z přineseného bochánku krájeti krajíčky vždy menší. Je již pravidlem, že každou skoro stávku odnesou konsumenti. Nechceme dělati soudce ve sporu mistrů s jich dělníky, avšak poukazujeme na hlavní dva zdroje zdražování všech životních potřeb bez rozdílu: na trusty a na stávky vůbec. Trustaři zdražují zboží, obilí, uhlí, bavlnu, železo atd., a s druhé strany periodickými stávkami zdražuje se všecko živobytí. Je to vlastně sociální kolotoč, jenž řine se do propasti proletářstva. Jeden odbor práce zdražuje živobytí druhému, a zlepšení platů úředníkům stalo se již dávno illusorním zdražováním všech potřeb. Vyrabitel jakéhokoliv zboží právě o tolik musí svým zákazníkům zdražovati oděv, obuv atd., o kolik musil přidati trustařům za suroviny a stávku-

jícím dělníkům za práci. Obuvník, krejčí, rukavičkář, čalouník, lakýrník, všichni zvyšují ceny svého zboží následkem permanentních stávek. Stálo by za práci, aby v Praze učinil se seznam všech stávek od jara do jara. Není skoro již odboru práce, v němž by se v Praze nestávkovalo. Nejdříve začnou stávkovat zedníci, když práce začne, pak se do toho pustí cihláři, po nich hlásí se povozníci, pak se na to obují tesaři, jeden odbor práce překáží druhému. Nepracují-li zedníci, nemají práci tesaři, stávkují-li cihláři, přestává práce všem stavebním odborům, a za tím léto mine a přestává všecka stavební práce. Jeden kazí práci druhému, zrovna jakoby mu na domácím krbu zpřevracoval hrnky s vařícím se masem. Není-liž to sociální rozvrat? Všechny odbory práce jsou organicky spojeny; ustane-li v práci jeden, trpí tím druhý a třetí, a poznenáhla všecky.

Místo stávek měly by nastati smírčí soudy. Stávka je válka, a žádná válka nepřináší požehnání celku. Mzda musí se říditi výdělkem. Neodůvodněnou stávkou ničí se podnikatel, živnostník. Místo nynějších, a to dle našeho přesvědčení záhubných stávek musí nastati organisace nová, taková, aby přesně vytčen byl poměr mzdy dělníka k výdělku zaměstnavatele. Jak to chodí nyní, touto cestou sestupuje lidská společnost k proletářstvu.

Stávky, jak se provádějí nyní, ničí střední stavy. Trustaři nahoře a stávky dole působí záhubně na celou společnost. Nastávají nám poměry americké, v nichž všechny životní potřeby nepoměrně se zdražují. Kéž by jen dle toho byly výdělky a služby! Ještě o jednom draku, požírajícím blahobyt davů, třeba se zmíniti. Drakem, čili živou saní jest činže; draky jsou moderní činžáky, jež ze svých krovů vyhánějí nejen chudinu, nýbrž všecky třídy, odkázané na měsíční službu. Ovšem, majetník činžáku vymlouvá se na daně, na něž padne polovička činže. A tu opět narážíme na jiné sociální zlo, na předlužování obcí, v němž Praha, jakožto matka českých měst, předchází příkladem dosti zlým. Zdá se, jakoby v dělání dluhů a uvalování jich na budoucí pokolení panovalo mezi obcemi v Čechách jakési závodění, za něž potomci budou nám málo vděčni. A konečně budiž podotknuto, že úvahy tyto nedotýkají se stávek dělníků proti velkoprůmyslu. Máme na zřeteli především zachování stavu středního, periodickými stávkami na existenci ohrožovaného. Stávky po stránce ideální jsou oprávněny

a vedou též k úspěchu, avšak v poslední době v Praze a namnoze jinde provozují se sportovně, což konečně musí vyjíti na škodu nejen dělnictva, ale i širšího obecenstva. Kdo zavinil, že v Náchodě dělnictvo bouří se pro zdražení vezdejšího chleba? Namnoze ho zdražují dělníci dělníkům.

Zajímavou zprávu přinesly »Lidové Listy« 10. dubna r. 1908.

Začíná to praskat. Příšera krachu plíží se »královskou« Prahou, tou Prahou, která za 16,000.000 K prodala českou oposici, tou Prahou, jejíž namlsaní páni zlým příkladem zkorumpovali všechen život v Čechách.

Dnes jest to Václav Romováček, jejž stihla hůl osudu. Přes 4,000.000 K pasiv při jednom stavebním podnikateli je slušná sumička, avšak tento favorit pražské radnice není sám a veřejně jmenují se pánové, kteří, ač jim v Praze »patří« celé ulice, jen uměle vyšroubovaným úvěrem jsou drženi nad vodou a co nejdříve octnou se se svým podnikatelským i finančním geniem v koncích.

Bude to podivný jubilejní rok! Ostatně proč jubijejní výstavu pražskou nemohl by provázeti »Baukrach« — vždyť vídeňskou světovou dovršil úpadek všeobecný! — Pánům ředitelům leckterého finančního podniku ovšem příliš volno není . . . Za to sociální demokraté smějí se jak auguři. Znají výborně své lidi a poměry. Jen ještě tak trochu mzdového hnutí v stavebním odboru a bude to praskat na všech stranách. Mají dnes již v tom praksi a vědí, že Svatováclavská záložna toho jména byla sice jen jedna, avšak podobným duchem že řízeno jest tak mnoho existencí našeho finančního světa. Není třeba k tomu žádné zvláštní síly, vždyť poměry pražské jsou dnes již tak shnilé, že stačí nepatrný otřes a domky z karet postavené začnou padati.

I v širších kruzích jsou jména takových Romováčků známa a s nimi jedním dechem jmenují se i ústavy, jež šílenou stavební spekulaci svěřeným jim grošem vkladatelů podporují. Praha sama staví »dům u zakopaných milionů« — i jde dobrým příkladem napřed. Historie tohoto »podniku« jest známá. Živnostenská banka se před lety zamotala do kšeftů s vojenským erárem, z nichž zbyla jí na krku budova staré kadetní školy. Bance šlo o to, aby objektu se zbavila, ježto znamenal pro ni úrokovou ztrátu asi 300 K denně. Nasazeny tudíž všechny páky, aby pozemek přešel na jiné šťastné majitele. Vy-

tažena Obchodní komora ze své tiché ulice, kus starosti hozen na krk soukromníkům a na konec veštvána obec pražská do stavby representační hospody. Stalo se tak pomocí vlivů, jež zasáhly jak na radnici, tak v Měšťanské Besedě. Osoby dnes již mrtvé měly na skoncování tohoto obchodu hlavní podíl. Tak zbavila se Živnostenská banka své železné krávy, s kterou se nyní baví jiní. Zle však jsou na tom ústavy, jež zamotaly se se stavebními spekulanty. Lidé tito by zastavěli na dluh nejraději celé království České. Horečka parcelační a assanační zachvátila Prahu i její předměstí. Heslem dne stalo se stavět, bořit a stavět. Nikdo se neptal pro koho, a za čí peníze. Kdo však jen trochu mohl, snažil se něco urvat. Páni na radnici staroměstské kráčeli ovšem dobrým příkladem napřed. Že podobné hospodářství musí skončiti stavebním krachem, exekučními prodeji a klesnutím cen stavebních objektů, viděl každý, kdo není slepým. Všeobecná krise nedá na sebe dlouho čekat. Situaci nezachrání žádný obnos, hozený do bezedného jícnu stavebních spekulantů. Zde prostě to, co jest nezdravým, padne, jako padá shnilé ovoce se stromu.

Velmi zábavnou zprávu přinesly pardubické listy 14. října 1907. Pp. Vácha a Kobera, náčelníci sociálně demokratického štábu pardubického, provedli opět kousek, který svědčí buď o jejich neobmezené hlouposti, aneb dává za pravdu těm, kteří tvrdí, že sociální demokracie pracuje vědomě na ochuzení středních vrstev a na rozvratu hospodářských poměrů. Jest nepopíratelno, že drahota jest všeobecná, že cena všech životních potřeb stoupá a že zejména malý člověk hrozně trpí zdražením těch viktualií, jež téměř každodenně potřebuje, jako máslo, vejce, mléko, maso atd. Každý národohospodář ví, že tento smutný stav jest výslednicí nejrůznějších složek našeho národohospodářského života a že má-li se státi náprava, musí se jíti ke kořenu zla, a nikoliv se obraceti k těm, kteří jen zdánlivě a nemyslícímu davu jeví se býti vinníky, ve skutečnosti jsou však stejně obětmi nynějšího hospodářského systému jako ti naříkající. Sociální demokraté pardubičtí chytli také věc za nepravý konec. Když zahájili asi před měsícem akci proti zdražování životních potřeb, čekali jsme, že vystoupí v první řadě proti vládě, která trpí lichvu s uhlím se strany uhlobaronů, která nevšímá si židovských velkohandléřů s dobytkem, která jest nepřítelkyní snížení ta-

rifů na drahách, která všude chrání velkokapitalisty, velkoprůmyslníky a vůbec veliké producenty, kteří jedině mají vliv na utváření nynějších velikých cen a kteří diktují ceny životních našich potřeb, jichž se tak hrozíme.

Malí obchodníci, kteří jsou vlastně překupníky, jsou sami obětmi těchto poměrů a když draho nakupují, musí také draho prodávati. Avšak sociální demokracie nechala stranou pravé vinníky a zahájila žabomyší válku proti prodavačkám másla a vajec na týdenních pardubických trzích. Již asi týden tomu, co sociální demokraté rozdávali mezi obecenstvo letáčky, vyzývajíce hospodyně, by na trhu kupovaly potraviny jen za určité ceny a donutily tak venkov k snížení cen za potraviny jako máslo, vejce a tvaroh. Aby letáčky měly také své účinky, o to postaral se štáb z dělnického domu, sehnav v pátek dne 11. t. m. na tržiště svou armádu, aby jak prodavače nutila násilím k snížení cen, tak i kupující donucovala nekupovati potraviny za vyšší ceny, než jak dělnickým domem byly diktovány. To, co se dělo v pátek dne 11. t. m. na našem trhu, bylo stejně komické jako hnusné. Na prodavače a prodavačky másla a vajec z venkova, malé to chalupníky a kravičkáře, kteří jsou stejnými chudáky jako ti, kteří na ně byli sociálně-demokratickými vůdci posláni, uspořádána byla pravá štvanice. Došlo to i k násilnostem, prodavači i prodavačky byli tlučeni, smýkáni sem a tam, bylo jim spíláno a vyhrožováno hrozným způsobem. Hospodyně z měšťanských kruhů byly sociálními demokraty násilím donuceny koupené už máslo a vejce vraceti prodavačům, neboť jinak se jim vyhrožovalo násilím.

Vyděšení venkovští prodavači rozutekli se z tržiště zaříkajíce se, že více do Pardubic na trh nepůjdou. Co nejvíce překvapovalo venkovské prodavače, byla ta okolnost, že se strany veřejných orgánů jevila se tak malá energie oproti zběsilostem sociálně demokratickým. Orgány bezpečnostní jako kdyby nebyly chtěly vidět, co se děje. Nedáváme výhradní vinu bezprostřední správě policejní. Policie jest městskou, jest tedy institucí obecní a cítí dobře železný kruh, kterým jest svírána a který pivovarem začíná a pivovarem končí. K vůli pivu v dělnickém domě musí se přimhuřovat vůči násilnostem sociální demokracie oko a nutno se mazlit s pány z dělnického domu, kteří jsou dnes opravdovými pány města. Po pátečním trhu snad už ani pan Otto se neodváží

v obecním zastupitelstvu tvrdit, že v Pardubicích není ohrožována veřejná bezpečnost sociálními demokraty. Měl vidět jen uděšené služky přibíhající k hospodyním domů a nedovedoucí si vysvětlit, že před očima policie bylo jim vyhazováno koupené máslo z košíků. Že před sociálními demokraty není dnes nikdo v Pardubicích jist, jest nesporno a to neoddisputují sebe rozhořčenější interpellace a prohlášení v obecním zastupitelstvu. Ukazuje to nejlépe nejen příklad pátečního trhu, nýbrž i nedávná stávka soustružnického dělnictva, kdy sociální demokraté vyčkali dělníků soustružnických, kteří přijeli do Pardubic do práce a do města je vůbec nepustili a takovým způsobem si vůči nim počínali, že tito byli nuceni odejíti na nádraží a nejbližším vlakem odjeti. Policie byla před tím informována a o pomoc příchozím dělníkům žádána. Konvent z dělnického domu by však byl býval pohněván a mohl přestat brát pivo z akciového pivovaru a tak se také mlčelo a přimhouřilo oko. Páteční události budou mít však ještě jiné dozvuky a důsledky. První se ukázal hned bezprostředně po trhu. Venkovští prodavači se rozutekli a nekonali v obchodech pardubických a u živnostníků nákup obvyklý.

To pocítili v prvé řadě malí obchodníci a malí živnostníci a budou to pociťovati i na příště, neb v okresu rozproudila se rozhořčená agitace proti městu. Venkovské obyvatelstvo nechce a nehodlá na trhy vůbec jezditi. Kruhy agrární uraženy chtějí vyvodit i další důsledky a tak šílená agitace sociálních demokratů ničí hospodářsky naše město a může si to dovolit, dokud bude se v kruzích vedoucích jeviti k dělnickému domu taková samovražedná blahovůle.

Podporováním »Východočeského Obzoru« i dělnického domu se tento zlý stav věci nenapraví a nezjedná-li si odpomoc veřejnost sama, propadáme nadobro sociálně demokratickému terroru, neboť k nějakému vzbouření rozvážnějších lidových mas proti shovívavosti městské správy nemáme daleko.

Jak socínové dovedou otravovati venkov, o tom doklad v »Právu Lidu«:

Ku stávce zemědělských dělnic v Horních Počernicích a Čertousích. V neděli 24. května o 8. hod. več. konala se schůze stávkujících dělnic, na které usneseno stávkovati tak dlouho, dokud páni zaměstnavatelé nebudou vyjednávati, vzdor tomu, že pánové přes citelnou škodu

na řepě, která na mnoha kusech není ještě ani okopána prohlašují, že vyjednávati nebudou, kdyby to mělo trvat deset let. Dělnictvo ovšem ví dobře, že pánové nebudou-li chtít řepu zaorati, určitě vyjednávati musí. Ti však se prozatím činí všemožně, aby sehnali stávkokazy odkudkoliv, což se jim však valně nedaří. Jedině p. Jaroslavu Horáčkovi podařilo se získati tři haličské dělníky, kteří ho ovšem nevytrhnou, poněvadž korec řepy mu přijde třikrát tak draho než od domácích dělníků. Vzhledem k tomu upozorňujeme soudruhy z obcí okolních, hlavně ve Chvalech a Šestajovicích, aby hleděli, by ani jedna žena, dokud stávka nebude skončena, v Horních Počernicích a Čertousích práci nepřijímala. Nutno poukázati na další stávkokazy. Jsou to: M. Držková, manželka zedníka, Anna Vápenková, manželka pokryvače, M. Vojáčková roz. Vápenková a Josefa Vápenková, dcera mistra pokryvačského, Václav Janoušek s manželkou. V sobotu jsme uvedli, že služka p. Emanuela Procházky, úředníka úrazové pojišťovny v Praze, bydlícího v Horn. Počernicích, pracuje na řepě p. Beneše. Pan Em. Procházka sděluje nám, že stalo-li se tak, stalo se to bez jeho vědomí, ježto on i manželka jeho ráno odjeli do Prahy. Více se to prý opakovati nebude.

g) Návrh zákona stávkového. Stávka uznána jako zločin.

V dubnu 1908 přineslo »Právo Lidu« tento výkřik. Katanské plány rakouských kapitalistů. Zachytili jsme návrh stávkového zákona, který právě rozesílá Sdružení zaměstnavatelů Rakouska ku podpisování ve formě petice na poslaneckou sněmovnu říšské rady. Jest to přímo katanský plán na zardousení dělnických organisací a hospodářského boje organisovaného proletariátu vůbec a na ochranu žlutých stávkokazů bez rozdílu firmy a národnosti. Poukazováním na ochranu žlutých stávkokazů podpírají kapitalisté v odůvodnění návrhu stávkového zákona celý svůj plán. Návrh stávkového zákona zní:

§ 1. Ustanovení čl. 479, 480 a 481 tr. z. z 27. kv. 1852 ř. z. č. 117 pozbývají platnosti.

§ 2. Smlouvy zaměstnavatelů (živnostníků, podniků důlních, hutnických, zemědělských nebo jiných podniků pracovních), jejichž účelem jest, zastavením podniku nebo propuštěním dělníků přivoditi těmto snížení mzdy nebo

vůbec nepříznivější pracovní podmínky, jakož i smlouvy zaměstnaných (tovaryšů, pomocníků, služebných nebo jiných námezdních dělníků), jejichž účelem jest, společným zastavením práce vynutiti na zaměstnavatelích vyšší mzdy nebo vůbec příznivější pracovní podmínky; konečně všecka ujednání o podpoře těch, kteří na uvedených smlouvách setrvají nebo na újmu těch, kteří se jich zřeknou, nemají žádné právní platnosti.

§ 3. Kdo zaměstnavateli nebo zaměstnanému překáží při provádění jejich svobodného rozhodnutí o udělení nebo přijetí práce pomocí zastrašování, hrozbami, ublížení na těle nebo na cti, poškození jeho majetku nebo výdělku, prohlášením za zlopověstné, boykotem, nebo se o takové překážení pokusí, dopouští se, pakli jeho čin nespadá pod přísnější ustanovení trestního zákona, přestupku a budiž potrestán soudně vězením od 14 dnů až do 3 měsíců. Tentýž trest budiž uložen také těm, kteří podněcují jiné k vykonávání činů v § 3. naznačených.

§ 4. Rozestavování hlídek stávkových ku střežení podniků a dílen, jakož i těch dělníků, kteří se ku stávce nepřipojili, jest zakázáno a považuje se za zastrašování ve smyslu § 3. Přestoupení tohoto zákazu budiž potrestáno stejným trestem.

§ 5. Vstupování do cizích bytů, dílen, místností závodních, stavenišť, skladišť a na jiné pozemky, nebo obstoupení jich za tím účelem, aby zaměstnavateli nebo zaměstnanému bylo překáženo v provozování jejich povolání, jest zakázáno a pro tento přestupek budou trestáni jak účastníci tak i původci vězením.

§ 6. Kdo zastaví práci před uplynutím zákonně stanovené nebo umluvené výpovědní lhůty a poruší smlouvu, nejen že ručí druhé na smlouvě súčastněné straně za vzniklou škodu, nýbrž budiž kromě toho potrestán vězením od 8 dnů až do 1 měsíce. Stejné ručení a trest stihne také toho, kdo jiným dal podnět k takovému porušení smlouvy.

§ 7. Kdo se pokusí někoho přiměti do spolku nebo nějaké organisace s použitím nucení, hrozeb, urážek, prohlášením za zlopověstného, dopouští se ve smyslu tohoto zákona přestupku a bude potrestán vězením od 3 do 14 dnů.

§ 8. Při podnicích železničních, poštovních, telegrafních, telefonních, jakož i při veškerých veřejné do-

pravě sloužících zařízeních, ústavech pro osvětlování plynem nebo elektřinou, jest dohodování o společném zastavení práce zakázáno a všecky ony osoby, které se takového dohodování súčastní budou potrestány pokutou 100 až 500 K nebo vězením až do jednoho měsíce. Podněcovatelé takového jednání budou trestáni pokutou až do 300 K anebo vězením až do 3 měsíců.

§ 9. Pohrůžky vyhlášením boykotu nebo uzavřením podniku nebo prohlášení jednotlivých dělníků za zlopověstné v časopisech nebo na letácích jest zakázáno. Přestupky se trestají vězením od 1 až do 6 měsíců, kromě toho ručí původce poškozenému za všecku způsobenou škodu.

§ 10. V případě větších všeobecných stávek v jednom městě nebo okresu jsou po dobu trvání všecka shromáždění na ulicích, veřejných místech průvody, zvláště pak schůze pod širým nebem zakázány. Kdo by jednal proti tomu, bude dle příslušných ustanovení trestního zákona potrestán.

§ 11. Kdo se pokusí pomocí vyhrožování stávkou vynutiti propuštění nebo přijetí úředníka nebo dělníka, dopouští se zločinu vydírání a bude dle ustanovení trestního zákona stihán a potrestán.

Není třeba, abychom se o jednotlivostech tohoto návrhu šířili. Osnovatelé jeho mluví řečí příliš zřetelnou a jasnou. Kriminál je na každé řádce a je stanoven za každý sebe menší pokus dělnictva o dobytí větší mzdy nebo lepších podmínek pracovních. Soudruzi dělníci také sami z návrhu vyčtou, že všecka ustanovení o trestání zaměstnavatelů stejně jako odůvodňování trestů »vyhrožováním«, »nařčením« a »násilnostmi« jsou do návrhu vpletena pouze za tím účelem, aby v očích nezasvěcenců byl vzbuzen dojem, že se jedná skutečně o akci spravedlivou a odůvodněnou. Ve skutečnosti by prosazení takového zákona znamenalo, že pouhé vyslovení slova stávka, ba i prosté vybídnutí ku vstoupení do organisace bylo by trestným. Důsledky možno sobě představiti. Předkládáme návrh Sdružení zaměstnavatelů Rakouska prostě veřejnosti a organisované dělnictvo bude v pravý čas vědět, co má dělat, kdyby petiční akce zaměstnavatelů pro uskutečnění těchto katanských plánů měla vstupovati do vážného stadia. Buďme na stráži!

V »Dřevodělníku« v únorovém čísle 1909 čteme o tom následující rozumy.

Zaměstnavatelé naši jsou velice nespokojeni. Prohlašovali sice na počátku let devadesátých — když byl ještě tak zv. liberalistický kapitalism pánem v Rakousku — že stát nesmí se míchat mezi zaměstnavatele a dělníka, nemá-li být nutná rovnováha v průmyslu porušena. »Nutnou rovnováhou« nazývali pohodlný poměr, kdy dělník bez organisace a bez ochrany byl jim vydán úplně na milost a nemilost. Dělník musil nésti všechny oběti rozvíjejícího se průmyslu, aniž by měl možnost užívati také jeho výhody. Stát, respektive jeho vládci, s napětím všech sil svých poutali dělníky, aby se žádný z nich nemohl ni v nejmenším vzepřít rdousivé moci kapitalistů. Stát se nepovažoval za nic jiného než výborem ku obstarávání zájmů a potřeb kapitalistů, státním byrokratům byla přání jejich nejvyšším zákonem. Konečně však docházel státu kapitalistickému dech. Přišel první Evropan na křeslo ministrpresidentské a ten prohlásil, že na příště si mají záležitosti své kapitalisté obstarávati sami. Stát není tu k tomu, aby v zájmu kapitalistů ubíjel dělníky. Mezi kapitalisty vznikl z toho veliký poprask. Prohlášení ministerského předsedy, že k vůli nim nebude již hnát byrokraty své na dělníky, považovali ze nejhříšnější vzpouru, jež kdy ohrožovala zájmy posvátného kapitálu. Marně jim domlouval ministrpresident, že stát vyplýtval bezúčelně všechnu svou energii na zdolání hnutí dělnického, jež nezdolnou silou spěje ku předu; kapitalisté nechtěli převzít ubíjení dělnických snah do vlastní režie.

Konečně se musili podrobit nezbytnosti a počali si budovat pevné organisace po vzoru dělnickém. Založili si napřed říšské organisace mezinárodní, zbudovali si i fond solidární, z nějž dostávají zaměstnavatelé stávkou postižení podpory zrovna tak, jako stávkující dělníci. Jdou arciť ještě dále než dělníci. Zapřahují do služeb svých tak zvané autonomní úřady, na jichž správu nemají dělníci nejmenšího vlivu a pokutují zaměstnavatele, kteří by s nimi nechtěli solidárně proti dělnictvu postupovat. Když si dobře sorganisovali odboj, postupují nyní k výboji. Donucují sami dělnictvo k stávce svými výlukami, jimiž usilují rozbíjet dělníkům organisace, aby libovolně mohli pak snižovat mzdu a prodlužovat dobu pracovní. Velikými obětmi finančními zbudovali si u nás

organisaci žlutých, již se dříve nazývali národními dělníky, nyní si říkají na potupu národa českého a socialismu »národní socialisté«. Úkolem jejich je překážet dělnictvu ve snaze zlepšit své postavení, vpadat mu ve mzdových bojích do zad, spílat mu atd. Říkají tomu: zjednávat harmonii mezi prací a kapitálem. Ale nedosti na všem tom. Zaměstnavatelé naši chtějí zase donutit stát, aby se nejenom vzdal ochrany bezbranných dělníků, nýbrž aby podnikal na ně dokonce útoky. Nejdůležitějším počinem zdá se jim býti zákon proti stávkám. Při stávce mají být žlutými nejenom napadáni, zaměstnavateli hospodářsky ničeni, nýbrž státním zákonem ještě stiháni a trestáni, aby jim navždy zašla chut stávkou vymáhat si zlepšení svého postavení.

V orgánu rakouských zaměstnavatelů o tom všem arciť nestojí ani slovíčka, tam naopak se staví zaměstnavatelé jako pronásledování beránci, kteří chtějí zákonem proti stávkám chránit jenom svobodu výroby, sebe i dělnictvo před terrorem sociálně demokratických odborových organisací. Za poslední stávky zaměstnavatelé vídeňští prohlašovali, že lépe býti dnes dělníkem než zaměstnavatelem, nepřistoupil však ani jeden na záměnu, kterou jim stávkující dělníci nabízeli.

Dlužno tu jen uvážit, v jakém postavení se nachází dělník, když sahá ku stávce, a jaké je postavení zaměstnavatelovo. Dělník riskuje své postavení, svou existenci a vydává se v šanc nedostatku a hladu. Podpora stávková mu nemůže nikdy plnou mzdu nahradit. Naproti tomu riskuje v nejhorším pádě zaměstnavatel jen snížení svého zisku. Jsou ovšem také případy, kdy zaměstnavatel se nechává třídním záštím tolik zaslepiti, že žene věci až do krajnosti a chtěje dělníky úplně zničit, ničí zároveň i sebe. Ale takové případy jsou přece jen řídkostí. Přihodí-li se však přece, pak je zaviňují zaměstnavatelé sami. Kde by se dělník chtěl něčeho dopustit, co by zaměstnavatele přímo ohrožovalo, na to stačí úplně dosavadní koaliční právo až dost.

Že dělníci nemilují stávkokaze, je pravda, rovněž i to je pravda, že jim nelásku tuto prokazují často způsobem i hodně citelným. Ale už dnešní zákony stihají přímo barbarsky každého, kdo by se posvátnosti stávkokaze v Rakousku dotknul, ač v Americe a Anglii soudcové veřejně vyhlašují stávkokaze za lidi nečestné, jelikož zrazují zájmy své vlastní třídy dělnické. Nechť nám

však zaměstnavatelé řeknou, proč že oni nemilují ty ze svých kollegů, kteří s nimi nechtějí solidárně postupovat proti dělnictvu, proč je stihají a terrorisují? Neslyšeli jsme dosud, že by byl některý zaměstnavatel proto žalován a odsouzen; dělníci to dosud také nežádali. Odpor kapitalistů proti stálým pokrokům koalice dělnické je pochopitelným, ale nicméně dlužno se diviti jejich neprozíravosti, již projevují podnikatelé vůči faktu, že smírný vývoj, třeba že v lůně svém má bezpečné vítězství dělnictva, musí býti třídám majetným vítanějším než násilné výbuchy. Zaměstnavatelé to však nechtějí chápati a proto zahajují raději nejnesmyslnější boj proti koaličnímu právu dělnictva, třeba že se při tom řežou do vlastního masa. Zaměstnavatelé naši se nedávají arci tím zastrašit, že všechny takové pokusy, jimiž by dělníci byli sníženi pod otroky starověké, všude hanebně ztroskotaly. V poslanecké sněmovně naší projednávána byla před dvaceti lety osnova trestního zákona, již tehdejší ministr spravedlnosti, hr. Schönborn, dne 11. dubna r. 1889 poslanecké sněmovně předložil a jehož § 147. zněl následovně:

»Kdo by chtěl jiné užitím anebo pohrůžkou násilí, vyhrožováním neoprávněným způsobení újmy, spíláním, překážením při řemeslném používání nástrojů anebo nářadí anebo podobnými prostředky přiměti k tomu, aby se súčastnili ujednávání anebo jemu se podrobili, jež má za účel zastavení práce anebo propuštění dělníků anebo zvýšení cen zboží, anebo kdo se snaží, aby jiným stejnými prostředky překážel při ustupování od takovýchto ujednání, budiž potrestán vězením až do šesti měsíců.«

Rozpuštěním sněmovny dne 23. ledna 1891 sešlo z projednávání tresního zákona a tím i tohoto paragrafu. Prozatím není valné naděje, že brzy na projednávání trestního zákona dojde, ač je opravy jeho již nanejvýše třeba. Jedno je však nad slunce jasnější, že se poměry za uplynulých dvacet let tolik změnily, že by musela být osnova podaná r. 1889 ze základu změněna. V Německu napínala vláda před desíti lety všechny síly, aby prosadila zákon proti stávkám, tak zvanou »káznicovou předlohu«, jak ji pokřtili sociální demokraté. Německý císař Vilém II. sám osobně vedl agitaci pro káznicovou předlohu a promluvil serii řečí pro ni, ale všechno to nepomohlo, aby byla uzákoněna. Jednou pravil, že nej-

těžší trest musí stihnout toho, kdo by se opovážil překážeti ve svobodné práci svému bližnímu, jenž chce pracovati. Po druhé prohlásil, že ten, »kdo podněcuje ku stávce, musí býti trestán káznicí«. V trůnní řeči, již proslovil německý císař dne 5. prosince 1898, sliboval stávkokazům — »ochotným ku práci«, jak jim říká svět zaměstnavatelský — všechnu možnou ochranu.

Ani tento urozený a dosud ojedinělý agitátor zaměstnavatelský nedovedl toho, aby káznicovou předlohu na sněmovně vynutil. Strana sociálně demokratická je v Německu hodně silná, ale posud zajisté ne tolik, aby byla mohla překazit uzákonění této předlohy, kdyby byla odpovídala obecnému mravnímu cítění. I prozíravější zaměstnavatelé cítili, že by tím zvrátili všechny mravní názory v lidu vzhůru nohama, kdyby se každá snaha dělníků, nesoucí se za zlepšením jejich postavení, trestala káznicí. Německý císař rozmnožil jen řadu svých blamáží, když zahájil agitaci pro káznicovou předlohu a před celým světem prokázal svou malomoc. Musil ustoupit sociální demokracii, poněvadž mravní posice její byla silnější než všechno mluvení císařovo.

Sociální demokracie u nás má dnes už také tolik síly, že by dovedla odrazit každé zákonité ustanovení, jež by bylo útokem na existenci dělníkovu a znamenalo by jeho naprosté spoutání a zahubení!

Dne 8. února 1908 přinesl »Čech« tuto zprávu:

Stávka trestným porušením smlouvy. (Stávkující jsou povinni živnostníku povstalou škodu nahraditi.) Konečně zdá se, že státní správa v Rakousku vzmužila se ke kroku rozhodnému proti lehkomyslným stávkám. Nejvyšší soudní dvůr vydal rozsudek, jenž zasluhuje úplného uznání v kruzích živnostenských a zároveň použití. Okresnímu soudu v Štokeravě podal majetník továrny na šestnáct stávkujících dělníků žalobu na zaplacení 3704 kor. škody, vzešlé mu ze stávky. Žalovaní namítali, že stávka je dovoleným prostředkem v zápasu o mzdu a že jejich úmyslem bylo jedině docíliti lepších podmínek mzdových a nikoliv poškození zaměstnavatele. Soudce žalobu uznal za oprávněnou potud, že náhradu škody zásadně sice připustil, ale nikoliv povinnost solidární náhrady pro všecky, jelikož každý jednotlivec může ručiti pouze za sebe. Krajský soud v Korneuburku však rozsudek první instance doplnil ještě solidárností všech k náhradě vzešlé škody s odůvodně-

ním: Zastavení práce každého dělníka bez výpovědi služebné smlouvy jest porušením smlouvy dle § 1295 všeob. obč. zákona; dle § 85. živnostenského řádu obsahuje takové zastavení práce též přestupek proti živnostenskému řádu, trestný dle ustanovení jeho. Je to prostě delikt. Současným, umluveným a předčasným opuštěním práce stávkující jsou povinni k solidární náhradě vzešlé škody dle § 1302. občan. zák. Umluvené společné zastavení práce k vynucení příznivějších mzdových podmínek prokazuje se mimo to dle § 2. koaličního zákona jako právně neplatný, absolutnímu právu odporující čin, jenž musí vésti k solidárnímu ručení za vzešlou škodu současným, společným a umluveným vystoupením z práce. Rozhodnutí toto nejvyšší soudní dvůr potvrdil z důvodů první i druhou instancí vyznačených.

Dne 1. srpna 1908 přinesly »Lidové Listy« tento článek:

Jest nesporno, že vyděračská taktika vůdců sociál. demokratického dělnictva poškodila a ohrozila veškeré průmyslové a obchodní podnikání v Rakousku. Kdykoli některý podnikatel měl dostáti smlouvou větší povinnosti, dodávce, stavbě atd., veštvali vůdcové dělnictvo ve stávku, kterouž na podnikateli vydírány byly stále větší mzdy a jiné nesplnitelné podmínky. Podnikatel byl pravidelně v takovýchto případech bezbranný, neboť jak skutečnost ukázala, politické úřady naše, které první »vyrovnávaly« spory mezi dělnictvem a zaměstnavatelem, postavily se skoro pravidelně na stranu sociálně-demokratického dělnictva. Politické poměry, vzrůst a rozmach politické síly sociální demokracie působily také větší neb menší měrou na rozhodování některých politických úřadů. Teprve v nejnovější době obrátili se někteří vyděračnou stávkou ohrožení podnikatelé na cestu soudní. Soudy dle práva a zákona rozhodly, že dělníci jsou povinni dle platné s nimi uzavřené smlouvy dělnické, pokud se týče ustanovení řádu živnostenského v práci až do skončení smlouvní doby setrvati a neučiní-li tak, že jsou povinni rukou společnou a nerozdílnou podnikateli nahraditi veškerou škodu. Rozsudek zajisté spravedlivý, ale podnikatelům pramálo pomohl. — Dělníci stávkovali dále a o náhradě nemohlo býti řeči, poněvadž nebylo lze na dělnictvu čeho vydobýti.

Dnes konečně rozhodnuta byla tato palčivá otázka s konečnou právní platností nejvyšším soudním dvorem.

Nejvyšší soudní dvůr zabýval se rozhodnutím otázky, možno-li stávkující dělníky na základě § 354. nového exekučního řádu přinutiti vazbou k nastoupení práce. Dle § 354. exekučního řádu, může totiž »nárok na jednání, které osoba třetí předsevzíti nemůže a jehož splnění jest závislo toliko na vůli povinné osoby« býti vymožen soudní vazbou až do 6 měsíců. V továrně firmy Weinhard a spol. ve Windischgarstenu, která byla zavázána do ustavené lhůty dodati velké dodávky, využitkovali dělníci této okolnosti a žádali značné zvýšení mzdy a zkrácení pracovní doby. Splnění těchto podmínek bylo by přivodilo firmě obrovské škody a musela je proto odmítnouti s odvoláním se na pracovní smlouvu s dělníky uzavřenou, dle níž tito byli povinni až do 24. července v práci setrvati a žalovala dělnictvo na splnění této smlouvy. Soudním rozsudkem bylo dělníkům uloženo v práci do smluvené doby setrvati. Dělníci, sociálně demokratickými vůdci poštvaní, ještě před vynesením rozsudku prohlásili stávku a boykot na firmu. Opírajíc se o ustanovení § 354. nového exekučního řádu, podala firma exekuční žádost s návrhem, aby dělnictvo vyhrůžkou soudní vazby přinuceno bylo na základě zmíněného již rozsudku nastoupiti práci. Okresní soud žádost a návrh tento zamítl, poněvadž dle mínění soudu jest jen tentrát přípustný, kdyby »práce osobou třetí podniknuta býti nemohla« což však v tomto případě není. V další odůvodnění zajímavého toho rozsudku jest uvedeno: »Jestliže žalující firma jako vymáhající věřitel uplatňuje, že následkem zvláštních, toho času panujících poměrů není té doby s to najíti náhrady za prací povinné dělníky, nemůže k tomu brán býti ohled již z toho důvodu, že § 354 exek. řádu mluví o jednání, které osobou třetí předsevzato býti nemůže, má tedy na zřeteli jen ony nejvýš osobní výkony, při nichž na váhu padá buď zvláštní kvalita povinného, kterouž nemůže nikdo jiný zastupovati, anebo zvláštní poměry jako jsou na př. poměry rodinoprávné. Nějaký jiný širší výklad § 354. exekučního řádu vyvolal by v život znovu dávno již odstraněné vězení pro dlužníky a již tato okolnost nutí, aby výminečný § 354. vykládán byl ve smyslu co nejužším.

Avšak i kdyby právní náhled firmy jako vymáhající věřitelky byl odůvodněn, musel by býti zamítnut z toho důvodu, že docela přezírá vedlejší okolnost, že jen jejím odporem proti materielním obětem jest přivoděno, že stávkující dělníky nemůže nahraditi osobami třetími. Soudu je známo, že firma jest proto boykotovaná, že nesplňuje požadavky stávkujících dělníků. Nemůže se proto odvolávati na boykot, aby jím odůvodnila nenahraditelnost stávkujících dělníky jinými, neboť kdyby jim povolila žádané zvýšení mzdy a změnu pracovních podmínek, byl by boykot zrušen a firma by obdržela bohaté náhrady za stávkující v dělnících jiných. — Zdrahajícím se firmám platiti vyšší mzdu a zkrátiti pracovní dobu jest nenahraditelnost dělníků jinými jen zdánlivá. Za žádných okolností nelze za nenahraditelné považovati dělníky, když lze náhradu za ně získati za větší mzdu a výhodnějších podmínek. Konečně okolnost, že exekuce pro nedostatek jmění dělníků byla bezvýsledná nemůže nikdy odůvodniti, aby proti nim zakročeno bylo přísněji formou exekuce, kteráž forma byla by nepřípustná, kdyby byli majetnými.«

Pravili jsme o tomto rozsudku, že jest zajímavý, tím zajímavý, že první soudce, mladý pan adjunkt, který ssál plnými doušky do sebe theorie sociálně-demokratické, postavil se výlučně na stanovisko stávkujících dělníků. K jakým výsledkům vedly by náhledy tohoto rakouského soudce, zodpoví si zajisté každý sám. Proti famosnímu rozsudku tomu podala žalující firma odvolání ku krajskému soudu ve Štýru.

Krajský soud tento zrušil rozsudek okresního soudu a uznal ve smyslu žalobní žádosti. V odůvodnění tohoto rozsudku krajského soudu bylo lze ze smyslu § 85. živn. řádu odvoditi, že jedná se zde o to, »vynutiti osobní, tedy nikoliv zastupitelný, návrat dělníků do práce« ; zastoupení jest vyloučeno, poněvadž podnikatel skutečně nenalézá dělníků dokud jest boykotován a nemůže také býti přidržován, aby náhradníkům platil vyšší mzdu neb zkracoval pracovní dobu. Má-li tedy soudní rozsudek, jímž dělníci byli odsouzeni až do 24. července v práci setrvati, býti vůbec vykonatelným, musí býti odsouzeny vhodnými donucovacími prostředky přinuceni přisouzené povinnosti dostáti a musí tudíž také býti dáno místo návrhu žalující firmy na vazbu stávkujících dělníků.

Proti tomuto rozsudku podali odsouzení dělníci revisi na nejvyšší soudní dvůr. V revisní své žádosti líčili krutost alternativy, před kterou byli postaveni následkem rozsudku krajského soudu: buď vězení, buď stávkokazství. Exekuční řád nemůže sloužiti k tomu, aby státní občané byli nuceni k nepočestným jednáním, jakým jest dle názoru všech slušných lidí kažení stávky. Nelze si žádné příkřejší protivy mezi státním právním pořádkem a mravními pojmy pracujících tříd mysliti, než kdyby dělníci v osobní své svobodě byli ohroženi, když nechtějí zraditi své soudruhy a pro podnikatele dále pracovati.

Nejvyšší soudní dvůr nemohl ovšem k těmto sociálně-demokratickým sofismatům přihlížeti a rozhodl podle práva a nynějších zákonů na zamítnutí revisní žádosti s tím, že dělníci musí do smluvené doby v práci setrvati.

Jest tedy v Rakousku s konečnou platností rozhodnuto, že stávkující dělníci mohou vyhrůžkou vazby, po případě vazbou býti donuceni k opětnému nastoupení práce.

V kantonu bernském ve Švýcarech byl uveřejněn zákon následujícího obsahu: »Žalářem až do trvání dvou měsíců bude trestán, kdo při nějaké stávce násilím, vyhrůžkami, urážkami a jiným zastrašováním se pokoušel někoho od práce odvrátit neb jej rušit. V případech lehčích může místo žaláře vyměřena býti pokuta do 100 franků. Před rokem byl podobně stejný zákon uveřejněn v kantonu basilejském. Nebude asi dlouho trvati a podobný zákon bude vyhlášen také v Curychu. Kdy pak u nás k tomu dojde? Snad až někde socíni probodnou ve stávce několik policistů a žandarmů.

Dne 7. března 1908 si ulehčovalo »České Slovo« takto.

Dělníci, kteří jsou lhostejni k organisaci a považují ji za zbytečnou, měli by si vzíti příklad z organisace zaměstnavatelské, která systematicky pracuje proti dělnictvu a vzorně se stará o zájmy svých členů. Zvláště stávky leží organisovaným pánům v žaludku a již několik roků snaží se donutiti vládu k vydání protistávkového zákona. Kapitalisté dobře vědí, že stávka je jedinou zbraní dělnictva, které nemohou čeliti a proto snaží se ulomiti jí hrot.

Že by vydáním protistávkového zákona dělnické organisace značně utrpěly a že by snahy za zlepšení hospodářského postavení dělnictva byly znemožněny, je samozřejmé. Zaměstnavatelům jedná se hlavně o to, aby odborové organisace dělnictva byly učiněny neškodnými a aby stávkující dělníci postaveni byli před zákonem na stejnou úroveň se zločinci, aby státní moc proti nim vystupovala s největší násilností jako proti nepřátelům pokoje a státu. Naproti tomu stávkokaz má býti postaven pod zvláštní ochranu zákona, urážka stávkokaze má býti trestána jako zločin. Sdružení rakouských zaměstnavatelů vydalo v těchto dnech petice, které rozeslalo všem zaměstnavatelům k podpisu, vybízejíc je k akci za příčinou vydání protistávkového zákona, případně za doplnění tak zvaného zákona koaličního ze dne 7. dubna 1870.

Jsme též přesvědčeni, praví se v oběžníku, že učiní-li každý zaměstnavatel, ať velký či malý, svoji povinnost a petici podepíše, bude nám podati ji v tisících exemplářích a pak jest úplně vyloučeno, aby jednomyslný požadavek zaměstnavatelů rakouských nepotkal se aspoň s částečným výsledkem. Zaměstnavatelé! Proto musí při tomto kroku zůstati stranou každý politický rozdíl, zrovna tak, jako zvláštní zájmy, osobní citlivůstkářství a podobné slabosti. Dosáhne-li se tohoto jednomyslného postupu, pak není možno minouti se s výsledkem.

Petice má býti rozeslána v několika stotisících výtiscích; mimo to bude nutno konati četné schůze, aby se agitaci dodalo většího důrazu. Náklad na tuto agitaci bude tedy neobyčejně vysoký. Poněvadž »Sdružení zaměstnavatelů rakouských« vzhledem k nízkým příspěvkům členským není s to výlohy tyto uhraditi, žádáme veškeré zaměstnavatele důtklivě, aby přispěli nejméně 1 korunou ku krytí těchto výloh.

Doufáme, že zaměstnavatelé rakouští budou ochotni přinésti tuto malou obět, aniž by bylo nutno poukazovati na svornost a obětavost organisovaného dělnictva. Jména oněch, kteří petici podepíší, jakož i oněch, kteří zašlou příspěvky, nebudou uveřejněna. Další výtisky petic jsou k disposici. Zaměstnavatelé! Sbírejte všude podpisy a příspěvky. — Ve Vídni, v únoru 1908. »Sdružení zaměstnavatelů Rakouska. Viktor Piwonka, president. Wenzel Richter, ředitel. Wolfgang Karger, zapisovatel.« —

Tedy, zaměstnavatelé, pošlete korunku, a vídeňští pánové budou vás chránit proti stávkám. Organisované dělnictvo mělo by co nejrozhodněji protestovat proti této vyzývavé akci zaměstnavatelů a bedlivě sledovati každý jejich krok.

Proti organisaci — organisaci, proti tisku — tisk, a proti agitaci — agitaci, jenom tak možno s úspěchem čelit choutkám zpupných kapitalistů, kteří ze svých dělníků nejraději by nadělali otroky, poslušné každého rozkazu.

»Právo Lidu« upozornilo soudruhy, že továrníci silně usilují pro zákon proti stávkám.

»Petiční akce rakouských kapitalistů proti svobodě koaliční a na ochranu stávkokazů. Sdružení zaměstnavatelů v Rakousku rozesílá právě všem rakouským kapitalistům bez rozdílu národnosti petice, v nichž se žádá za vydání zákona proti stávkám a na ochranu stávkokazů, vystupujících pod firmami různých křesťanských a národních dělníků. V cirkuláři, kterým předem ohlašují zaměstnavatelům zaslání takové petice a který zachytily bratrské »Dělnické Listy«, se mimo jiné praví: ‚Petice tyto budou podány v daném okamžiku poslanecké sněmovně a současně jejich excellencím předsedovi ministerstva, ministru spravedlnosti, ministru vnitra a ministru obchodu.

Jsme si plně vědomi dalekosáhlosti kroku, jejž podnikáme, jakož i těžkostí, které se našemu požadavku staví v cestu, ale jsme pevně přesvědčeni o spravedlnosti našeho požadavku, jakož i o tom, že neudržitelné nynější poměry, ohrožování řemeslnickoprůmyslové výroby organisovanými dělníky, stojícími pod sociálně demokratickým vedením, potřebují nápravy zrovna tak, jako znásilňování a terrorism, jež jest snášeti neustále stávkokazům. Jsme též přesvědčeni, že učiní-li každý zaměstnavatel, ať velký či malý, svoji povinnost a petici podepíše, bude nám podati ji v tisících exemplářích, a pak jest úplně vyloučeno, aby jednomyslný požadavek veškerých zaměstnavatelů rakouských nepotkal se aspoň s částečným výsledkem. Zaměstnavatelé! Proto musí při tomto kroku zůstati stranou každý politický rozdíl, zrovna tak, jako zvláštní zájmy, osobní citlivůstkářství a podobné slabosti.

Dosáhne-li se tohoto jednomyslného postupu, pak není možno minouti se s výsledkem. Petice má býti

rozeslána v několika stotisících výtisků; mimo to bude nutno konati četné schůze, aby se agitaci dodalo většího důrazu.« Dále se v cirkuláři žádají zaměstnavatelé, aby na petiční akci přispěli nějakým obnosem, »aniž by bylo nutno poukazovati na svornost a obětavost organisovaného dělnictva« a ujišťují se, že jména oněch, kteří petici podepsali, nebudou uveřejněna — což je jistě prazvláštním dokladem pro onu »spravedlnost« kapitalistického požadavku, o níž se v cirkuláři mluví. Upozorňujeme organisované dělnictvo na toto plantážnické tažení, které musí býti odraženo. Rakouští kapitalisté se k ohlašovanému kroku připravovali již dávno a jestliže přikročili od úmyslu k činu, podnítil je k tomu jistě reakcionářský a protidělnický ráz nynější vlády, v níž mají nejzavilejší nepřátelé dělnictva, agrárníci a křesťanští sociálové, rozhodující vliv. Buďme na stráži!«

Jako u nás, tak se děje všudy. Socíni ničí pomocí stávek malé lidi, kteří k nim se nechtí přidati. Stávky jsou výnosným kšeftem socínů. — Když v Argentě (Italii) vypukla stávka, obrátilo se stávkové komité na všecky soudruhy o pomoc proti vykořisťovatelům. V krátké době sešlo se 103.140 lir. Z těchto peněz dostalo se stávkujícím pouze 66.174 lir, zbytek 36.966 lir zmizel mezi prsty vůdců stávky, kteří si to rozdělili mezi sebe. Něco z toho padlo na »nobl« cesty, na vyčastování a něco se též dalo, anebo jak se říká, »rozpůjčilo« známým a příbuzným. K tomu podotýká »Avanti«: »Poznámka k této historii je zbytečná.« Tak si bezpochyby myslí též »Hlas Lidu«, »Zář« a jiné listy a celou tuto zpronevěru spolknou jako pokroutku.

Nejhroznější moc mají socíni ve Francii. Sami ministři se před nimi třesou strachy. V dubnu 1908 oznamovaly telegramy toto: V Paříži staví podzemní dráhu, a při této příležitosti větší část zaměstnaného dělnictva stávkovala, a na některých místech, jako na náměstí Svornosti, stávka trvá již osmý měsíc. V posledních dnech následkem pršky stoupla voda v Seině a vniká nyní do napolo vybudovaných tunelů, tak že jest nebezpečí, že část náměstí Svornosti se svým slavným obeliskem se sřítí. Ministr veřejných prací již v této záležitosti intervenoval, však nadarmo. Přání dělnictva možno označiti za naprosto nepřijatelná. — K této stávce přidruží se za krátko stávka jiná. Neboť soc. demokratický syndikát zedníků chce se k stávkujícím připojiti

a s nimi vstoupiti v společnou stávku. Od stávky upustí jen tehdy, bude-li jim přidáno na mzdě 50 proc. a devítihodinné trvání práce. — Následkem této hrozby oznámil president spojených stavebních odborů vládě, že zaměstnavatelé se rozhodli propustiti všechny dělníky z práce. Bylo by tím na 200.000 dělníků nezaměstnaných. Zaměstnavatelům se ten hrozný a ohavný terror sociálních demokratů zhnusil.

V únoru 1907 oznámily denní listy tento případ: V Hamburku projednávala se žaloba loďařů proti svazu loďařských dělníků. Soud vynesl rozsudek, kterým opovídá trest vězení 4 neděl anebo pokutu 1500 marek svazu i členům jeho, kdo by chtěl práce chtivému dělníku zabrániti přístup k práci nebo pracujícím nadávat stávkokazů.

h) Zdražování životních potřeb následkem stávek.

Neustálé stávky socínů jsou příčinou zdražování všeho, co k živobytí třeba. O všeobecném zdražování životních potřeb přinesla »Nár. Politika« 18. dubna 1909 tuto úvahu:

Ve všech státech evropských pozorovati jest neustálé zdražování všech potřeb životních. Jen v několika letech tohoto století stouply ceny potravin tak, že průměrně podražily o více než dvacet procent. A s nimi stejnoměrně podražily i ceny za oděv, ceny paliva a svítiva a činže. Mnohá období v dějinách lidských jsou si v mnohých stránkách podobna, ale sotva bude příkladu tak trvalého, nepřerušeného stoupání všech cen, jako jest tomu teď. Společnost nynější na př. jest celkem po stránce duševní a mravní ve mnohých směrech příbuzna společnosti ve Starém Římě, a přece jaký veliký rozdíl, co se týče stravování širokých vrstev lidových. V Římě za doby Caesarovy panoval luxus až bezuzdný. Bohatství hromadilo se tam z kořistí uchvacovaných v celém tehdejším světě, a miliardáři tehdejší šíleli přímo jako nyní miliardáři newyorkští. Juliovi Caesarovi bylo snadno koupiti v Římě pozemek, na kterém zřízeno bylo forum, jež nese jméno jeho, za sto milionů sestercií, to jest za 24 milionů korun našich peněz. Dar to i dnes neobyčejný, osvětlující jistě poměry římské intensivním světlem. A přece libra hovězího masa stála dvacet, nejvýš čtyřicet haléřů. V jiném světovém středisku starého světa, v Athé-

nách, stál za časů Aristofanových skopec 90 haléřů. A s padesáti haléři denně mohl v Athénách žíti zcela bezstarostně muž s manželkou a jedním dítětem. Kde jsou ty časy? Tak nelze nyní žíti v žádné civilisované zemi. Ani však netřeba daleko do starověku zacházeti. Porovnejme jen, co stály potraviny v minulém století. Ba co stály jen před dvěma desítiletími a užasneme. Každé desítiletí stouply ceny živobytí průměrně o dvanáct procent. Dnes stojí nás potrava o čtvrtinu více, než stála před dvaceti lety.

Trvalé zdražování nemůže se minouti s následky nejtěžšími pro národy postižené, bude-li tak málo se staráno o nápravu jako posud. Nejen vlády, ale i poslanecké kruhy, celý správní i samosprávný aparát nemůže býti ušetřen výtky, že hrozivému zjevu věnuje pozornost jen ledabylou. A přece je známo, že hrůzy francouzské revoluce mají svůj původ jen v nesmyslném zatěžování lidových vrstev a ve zdražení všech nutných prostředků výživných. Nebylo by pravdivé, kdybychom tvrdili, že poslanci a sněmovny naprosto ničeho nečiní. Chceme říci, že nečiní ničeho soustavně, s náležitým důrazem a s nezbytnou důsledností. Letošního roku bylo v poslanecké sněmovně podáno dne 10. března hned několik návrhů proti zdražování a souvisejícím s ním zjevům. Ale tím učiněno bylo patrně na čas dosti. Vzpomene-li si někdy zase nějaká strana, aby podala na vládu dotaz anebo návrh, pospíší si hned jiné strany také, aby na rychlo něco podobného zrobily. Jest patrno, že strany musily by se důkladněji věci chopiti, kdyby jim šlo doopravdy o nápravu. Vždyť zjev tak všeobecný a hrozivý nelze vyříditi několika na rychlo podepsanými interpelacemi, na které vláda nemusí ani odpověděti a na které se její odpověď ani nečeká. Takové interpelace na př. znějí: Vláda jest vyzývána, aby s nejmožnější rychlostí zrušila potravní daň z masa. Žádá se, aby bez odkladu předložila návrhy příslušného zákona. Anebo: vláda se vyzývá, aby s nejmožnější rychlostí podala návrhy zákonů o reformě potravní daně z vína, vinného moštu, jatečného dobytka a masa. Anebo: Hledě ku všeobecně panujícímu, spekulanty uměle vyvolávanému zdražování potravin, hledě k ochuzování venkovského a dělnického obyvatelstva a hledě k smutnému postavení všech nižších tříd a vrstev společenských a k možné katastrofě, stát ohrožující, vyzýváme vládu, aby vydala co nejrychleji přísná nařízení

proti lichvě s potravinami, aby dále zákonnými opatřeními položila hráze řemeslnému vykořisťování, jež provádějí sprostředkovatelé a spekulanti, a aby za tím účelem podala či vypracovala co nejdříve návrh zákona na ochranu výrobců a spotřebitelů proti vykořisťování překupníky. Návrhy podobné byly však podány již také minulá leta. Ba pravidelně rok co rok bývají podávány. Bývají si dokonce velmi podobny. Alespoň není žádného pokroku viděti v odůvodňování návrhů těch a v doporučování prostředků, ovšem jen zcela všeobecného rázu. A dále, rok co rok vidíme jako zjev pravidelný, že vlády takových návrhů si ani nevšimnou, anebo všimnou-li si jich, odbudou je několika stejně lacinými frásemi, jakými byly k odpovědi ponuknuty. Takže není pochybnosti, že ty kruhy, kterým by příslušelo z povinnosti úřední anebo dobrovolně na se vzaté postarati se o nápravu, věc příliš vážně neberou. Neboť kruhy ty necítí té nouze a bídy, jež jest podmíněna nynější drahotou. A ten člověk, který jí strádá, není schopen vylíčiti svůj trudný stav a nemá také ani místa, odkud by hlas jeho byl šíře slyšán. Na sentimentální projevy a na různé jako hniličky laciné návrhy nikdo nic nedá. Třeba však vydati se na pouť po obydlích chudších vrstev, abychom spatřili, jakým způsobem musí dnes lidé býti živi, jichž příjem roční jest nižší jednoho tisíce korun. Caveant consules! mohli bychom zvolati k těm činitelům, již mají odpovědnost. Ale škoda těch slov. V našem věku ovšeděla. Dnes má však lid svoje zastoupení ve sněmovně, i ten chudý lid. Snad alespoň poslanci jeho se zmohou na více než na laciný návrh, aby vláda vypracovala návrh.«

»Nár. Pol.« mohla přece otevřeně ukázat na socíny, vždyť jí přece všudy spílají.

V Bologni se odehrál při vypuknutí stávky zemědělských dělníků u soudu tento případ. Tři vůdcové socínů v Crespellano konali tajné soudy, ku kterýmž předvolávali každého, kdo se provinil proti stanovám socínského svazu, syndikátu. Tři socíni-soudcové dávali pokuty, určovali vězení i dali vypuditi z obce dělníky, kteří se jim nezamlouvali. Konečně policie zatkla všecky tři nepovolané soudce a zavřela je. Stávka je příšerný boj organisovaných socínů proti malým živnostníkům. Jistý truhlář v Praze se vyjádřil takto. Já nejsem ve vlastní dílně jist ani svým životem před socínskými

dělníky. Musím mlčet, když mi některý tento ničema ničí dříví, zboží neb nástroje. Na policii pro ochranu nesmím. Tak to dnes vypadá. Dokonce se stal případ, že na povel agitátorů červené strany, advokátů žida Meissnera a Soukupa, byl odstraněn soudní rada Mayer, jelikož nebyl socínům vhod. Jedinou nápravou jest doplniti trestní zákon na ochranu klidných a poctivých občanů před útoky socínských šelem.

i) Stávky zedníků v Praze.

Stávky zednické bývají zpravidla vyvolávány ústředím socínské organisace, když vázne kšeft soudruhů a agitátorů. »Lidové Listy« přinesly v březnu r. 1908 tento článek:

Každým jarem toto slovo rozlétne se vzduchem. Všechny sociálně demokratické listy počnou ve svých sloupcích líčiti drastické scény bídy, jež nikde neexistuje. Zaměstnavatelé jsou vylíčeni v barvách co nejkřiklavějších. Jednoho dne z rána, vždy v době nejlepší konjuktury, objeví se dělnictvo se svými požadavky. A jako nůž na hrdlo nasazený zní to velmi jasně »buď anebo!« Je charakteristickým zjevem, že 90 procent všech stávek u nás vedených bylo hlavně namířeno proti živnostníkům aneb menším zaměstnavatelům. Kartelářské závody různých Rothschildů, Wittgesteinů atd. zůstávají nedotknuty. Sociální demokracie v této své zásadní otázce zničení malého živnostníka jde svým vymezeným směrem, jejž plní stávkami, konsumy a boykoty.

Strana tato, jejíž mluvčí mají plná ústa o svobodě, jsou krajními nepřáteli její tam, kde názor neb počínání druhého dotýká se jejich zájmů. Žádný prostředek není špatným ku dosažení jimi vytknutého cíle. Jak malomocné a nedostatečné je naše zákonodárství a výkonné orgány státní, jichž povinností jest starati se o ochranu majetku a bezpečnost občanstva, jest z mnohých případů dobře známo. Jistě dnes české živnostnictvo a zaměstnavatelé, již sami snaží se býti co nejplatnější součástkou svého národa a doby, v níž žijí, nestojí nijak v příkrém poměru vůči svým zaměstnaným a jsou jistě vždy přístupni smírné dohodě se svými dělníky v jich hospodářských zájmech.

Než tento poměr jest »solí do očí« různým těm »vůdcům a podvůdcům« dělnictva. Ztratili by tak svou půdu mezi dělnictvem a dělnictvo by zřelo, že jeho

hospodářská úroveň se lepší cestou mírnou. Nebylo by mu více potřeba, by své rodině ubíral mzdy a nosil ji do bezedných pokladen různých vídeňských »svazů«. Vzdaloval by se takých »dělnických domů«, kde místo účelného vzdělání jsou pitky a taneční orgie, jež berou mu to poslední.

Jest dokázanou věcí, že za »stávkou« kryje se vždycky zájem »vůdců« a ne dělníků. Dělnictvo, strženo svými vůdci a jich agitačními řečmi a donuceno hrozbami, sahá ku stávce, aniž jest si vědomo dosahu svého konání. Sečtěte ony oběti, jež dělnictvo nezaviněně za své vůdce odnese; zničené štěstí svých rodin, žalářování, ba dosti obětí bylo již i na životech lidských. Každá stávka jest prostým agitačním prostředkem finančního zájmu strany a popularity vůdců. Jest nutno dělnictvu otevřeně říci celou pravdu: že stávka sebe lépe vyhraná nepřinesla dělnictvu výhod ani za grešli. Nikdo nebude žádati dnes v tomto úporném boji o existenci našeho živnostníka, by on riskoval nějak ztráty jemu způsobené a přirozeně každý, ať jest to jakýkoliv druh výroby, zdraží o to cenu svých výrobků. A kdyby to byla sama továrna na děla, jež by prošla postupem zde naznačeným, zdražila by své výrobky a okruhem vše opět dojde na zatížení konsumentů všech stavů.

Dnes každý hospodářský úder jednoho stavu přenáší se na druhý se všemi svými důsledky. V zájmu součinnosti jest nutno, by poměr dělníka vůči zaměstnavateli byl utvářen v jiných formacích než dosud. Kus velké viny nesla též ona neucelenost v našem postupu u nás. My zapomínali po skončení jednotlivých našich bojů, že příčina nebezpečí zde jest a trvá. Proti výbojným organisacím stran socialistických zapomněli jsme postaviti ochranné organisace našeho živnostnictva, jež by nám byly hrázi proti útokům z každé strany. Dnes na lokální stávky jednotlivých odborů odpovídáme a chráníme se výlukou. Sociální demokracie signalisuje pro budoucnost stávky hromadné. Jak jsme připraveni pro budoucnost? My až dosud opomíjeli naší budoucnost tím, že zapomínali jsme na výchovu naší mládeže, již nám zatím k našemu neprospěchu a proti nám zpracovala strana sociálně demokratická, ku naší škodě vlastní a celého našeho národa. Tím způsobem v ty mladé duše byl vkládán jed zaujatosti a nepřátelství vůči nám a rostli nám tak nepřátelé v domě a na

náš účet. A přece máme tak široké pole působnosti v zakládání učednických besídek a pěstěním výchovy v nich, jež by odpovídala potřebám doby. Vložíme-li v tu mladou duši lásku k národu, k jeho stavu, dáme-li mu základův pro vše šlechetné, zůstane to vryto jako v mramorové desce a jest basí naší budoucnosti. Získávali bychom tím velmi mnoho, nutno dohoniti, co jsme zapomínali. Stejně tak i v otázce jedné z nejdůležitějších, nabídek a sprostředkování práce. Pomocí tak zvaných »dílenských důvěrníků« byly naše dílny obsazeny dělnictvem, jež stálo v každém případě vždy proti nám. I zde jest možno docíliti nápravy.

Zakládejme místní společenstevní bursy práce, jež spojením společenstev celého kraje by tvořily krajové bursy práce. Spojením jednoho kraje s druhým v těchto otázkách docílili bychom ústředny a měli bychom záruku dodávání dobrých a spolehlivých pracovních sil. Pořádejme často veřejné přednášky, schůze, starejme se, by naše dělnictvo bylo vyrváno z nebezpečných rukou sociální demokracie a vráceno nám a našemu národu. Učiníme tím kus práce veliké a záslužné. V nás život vnesme. Za ránu ránu! Kdo se nedovede brániti, bývá poražen. Všechno české živnostnictvo musí ve svém vlastním zájmu býti poslušno velikého příkazu doby! »V řady organisace a s ní v boj!«

Dovedeme-li toho, znemožníme každý útok našich nepřátel.

Svaz stavebních zaměstnavatelů uveřejnil v denních listech 30. května 1909 toto prohlášení:

»Širé veřejnosti a našemu dělnictvu! Stav stavitelský a s ním souvisící živnosti a řemesla ocitají se ve vážném rozporu s vůdci dělnictva svého. Tito vynucují opětné zvýšení mzdy dělnických a zaměstnavatelům není možno jich požadavkům vyhověti, nechtějí-li ruch stavební úplně znemožniti, ku kterémuž přesvědčení po zkušenostech z posledního čtyřletí nezvratně dospěli. Neboť nejen že v krátkých časových přestávkách stouply mzdy u zedníků na zdivu pracujících ze 3 K 20 h na 4 K 80 h, u fasádníků ze 4 K na 6 K 50 h, u pomocného dělnictva (nádenníků) z 1 K 80 h na 3 K 20 h a 3 K 80 h, ale přes to výkonnost dělnictva velice klesla, ač zaměstnavatelé byli ubezpečováni, že za přiznané zvýšení mzdy odškodněni budou lepší výkonností dělnictva.

Jako u zedníků, tak i u druhých řemesel zvýšeny byly mzdy dělnictva v pouhých čtyřech letech o 50—70% a následkem toho ovšem stouply v ceně poměrně také veškeré materiálie a výrobky a jelikož krom toho výkonnost dělnictva značně klesla, jest za dnešního stavu věci solidní soukromé podnikání stavitelské nanejvýš ohroženo pro svou úplnou nevýnosnost, ač ceny bytové dostouply výše nebývalé, takže na jich další vzestup naprosto pomýšleti nelze.

Vyložili jsme zástupcům dělnictva poctivě a upřímně stav náš a žádali jsme na nich, aby bylo popřáno času ku vžití se příliš náhle zavedené vysoké mzdy, a oznámili jsme jim, že chceme ponechati mzdy ujednané do konce května 1909 i na dále v platnosti a to po dva roky a že jsme volni třetím rokem buďto platy zvýšiti anebo dobu pracovní na devět hodin snížiti při ponechání stejné mzdy tak, aby dělník vydělal si za kratší dobu pracovní denně stejně jako dosud. Ale ovšem žádali jsme od vůdců dělnictva, aby zaručili přiměřenou výkonnost v práci, anebo, když by sami bezpečně tuto zaručiti za dělnictvo nemohli, aby ponechali zaměstnavatelům samotným posouzení výkonnosti pracujícího dělnictva a to tak, že by se platilo zedníkům ve zdivě řádně pracujícím 48 h za hodinu, zedníkům pak méně zručným nebo pohodlným od 44 h do 47 h a obdobně pak dělníkům pomocným od 28 h do 32 a 38 h. Zaručovali jsme pak, že normálně pracujícím dělníkům bezpečně se strany zaměstnavatelů placeny budou mzdy nejvyšší a mnohdy i nad výše uvedené sazby. Vůdcové dělnictva vzepřeli se proti jakémukoli závazku v příčině zcela normální výkonnosti a na požadavky zaměstnavatelů odpověděli požadavkem jednotného platu; letos 48 hal. pro zedníka a 33 a 40 h pro pomocného dělníka s dalším opětným stoupáním v letech následujících.

Jelikož zástupcové zaměstnavatelů sami se v dělnických schůzích přesvědčili, že vůdcové dělnictvu o celém jednání ani pravdu upřímně nepověděli, předstírajíce, že zaměstnavatelé vynutiti chtějí snížení již platné mzdy a že vášnivými slovy dělnictvo popouzeli k bezohlednému výboji, předkládáme celé veřejnosti i našemu dělnictvu v krátkém výtahu celé jednání, jež po dobu několika týdnů s vůdci dělnictva se konalo. Ježto však v posledních dnech dělnictvo na některých stavbách a v některých cihelnách stávku zahájilo a v 29 dílnách

kamenických již po 6 neděl všeobecnou stávku provádí, chtějíc takto své požadavky vynutiti, jsme nuceni upozorniti je, aby dobře uvážilo následky takového počínání!

V případu, že by v době nejkratší neměly stávky býti ukončeny a že zabraňováno by bylo dělnictvu ochotnému na stavbách a v závodech bojkotovaných pracovati, byli bychom nuceni chopiti se opatření odvetných, aby členové Svazu našeho chráněni byli před poškozováním ve svých těžce hájených existencích.

Očekáváme, že rozvážnému dělnictvu podaří se zlomiti terror svých předáků, kteří nechtějí aneb nedovedou posouditi nebezpečí, ohrožujíce živnost stavitelskou na dlouhou řadu let, nebo úplně její rozrušení způsobujíce. Doufáme, že nebudeme donuceni ku kroku poslednímu, totiž prohlásiti výluku dělnictva stavebního a s ním spřízněných řemesel, neboť jsme si vědomi veškerých následků z toho plynoucích. Ale připomínáme, že povinnosti naší jest, brániti postižených kollegů ze všech sil a že jsme odhodláni tak učiniti, jsouce si vědomi solidarity veškerého členstva svazového, jestliže tento poslední náš krok neměl by nalézti porozumění u většiny našeho dělnictva.

Palba na zaměstnavatele stavebních živností byla »Právem Lidu« zahájena následovně.

Dne 15. května 1909 přineslo první zprávu.

Před třemi roky ujednaná pracovní smlouva mezi Svazem zaměstnavatelů a odborovými organisacemi zedníků a pomocných dělníků vypršela. Koncem dubna a první polovici května došlo k novému jednání o návrzích stavitelů i organisací. Vyjednáno v osmi dlouhých schůzích. Zaměstnavatelé usilovali o zavedení úkolových prací ve všech částech stavby, dále o to, aby dosavadní dvě stupnice mzdy, nižší pro 25 proc. mladých a starých dělníků a stupnice vyšší pro 75 proc. dělníků byly zrušeny a nahrazeny mzdou, pohybující se mezi minimem a maximem za hodinu práce. Tímto prostředkem chtěli zaměstnavatelé docíliti svobody odměňovati dělníka ve výši stanovených hranic, dle vlastního dobrozdání o pilnosti dělníka. Poněvadž tento způsob umožňoval stavitelům platiti i nižší než dosavadní mzdy, byl zástupci dělnictva tak jako zmnožení práce úkolové odmítán. Třetí sporný bod tvořily pracovní doba a mzda. Zaměstnavatelé nabízeli pro zedníky do tří roků po vy-

učení a pro 60 roků staré zedníky mzdu 32 až 36 h za hodinu, pro ostatní zedníky nabízeno 38 až 48 h, pro fasádníky 55 až 65 h, pro ozdobné omítkáře 60 až 70 h. Zkrácení pracovní doby z půl 10 hod. na 9 hod. připouštěli zaměstnavatelé teprve na konec třetího roku a k tomu nabízeli i zvýšení mzdy v obnosu, jakým by dělník zkrácením pracovní doby o půl hodiny ztratil as 5%. Zástupci organisace zedníků žádali, aby pracovní doba od 1. května 1911 zkrácena byla na 9 hodin, aby stupnice mzdy byla stanovena dle roků po vyučení od 40 h r. 1910 do 46 h r. 1911 a r. 1912, pro ostatní zedníky od 48 h r. 1910 do 50 h r. 1911 a 54 h r. 1912. Zedníci zaměstnaní při jemnějších a dovednějších pracích měli být odškodňováni zvýšením o 4 h za hodinu nad ostatní zedníky. Týž poměr, ovšem že s nižší mzdou, navrhován i pomocnému dělnictvu. O uvedené stěžejní body bylo všestranně i prudce a dlouho debatováno, při čemž se strany zaměstnavatelů byli dělníci označovány za lenochy, vyjednávači dělnictva za placené štváče a terroristy. Jelikož asi v stěžejných bodech nedocíleno dohody, odepřeli zástupci dělnictva podepsati nabízenou jim smlouvu, poněvadž neměli mandátu zavazovati organisované dělníky k pracím úkolovým, které se dosud konají za mzdy hodinové, nemohli souhlasiti s klíčem na výměr mzdy, který mohl zaměstnavatel při přechodu dělníků od firmy k jiné snižovati na stupnici pod mzdy dosavadní. Tím bylo vyjednávání přerušeno. Praha je pro ostatní práci hledající dělnictvo a to jak pro zedníky tak i pro pomocné dělníky uzavřena.

Dne 21. května oznámilo »Právo Lidu« následující:

Následkem toho, že zástupci Svazu zaměstnavatelů neústupně trvali na zhoršení dosavadních podmínek dělnictva, nabylo toto pevné přesvědčení, že na další smírné vyjednávání počítati nelze a proto se usneslo, že ještě jednou nabídne ruku ke smíru přímo svým zaměstnavatelům, aby seznalo, zda u jednotlivých zaměstnavatelů jest dobrá vůle dohodnouti se s dělnictvem o nepatrných jeho požadavcích.

Nyní podávány požadavky jednotlivým zaměstnavatelům postupně. Tam, kde zaměstnavatel je schválil, pracuje se a bude se pracovati dále, tam, kde byly anebo budou zamítnuty, tam dojde ku zastavení práce, ovšem že až po dohodě s dělnickou organisací. Ve středu 19.

t. m. zahájena tato obranná akce dělnictva a dnes můžeme již zaznamenati pět případů, kde zedníci podali požadavky. Ve čtyřech případech požadavky podepsány v plném jich znění, v jednom případu — a to u stavitele Sochora, člena dohodovací komise, který si dohodu s dělnictvem nepřál — požadavky dělnictva zamítnuty a následkem toho došlo u něho ku zastavení práce. Stavitel Sochor v dohodovací komisi se stavitelem Šafaříkem (který nemá téměř žádnou práci) jevili až výstřední neústupnost vůči dělnictvu. Když u prvého došlo ku zastavení práce, tu pomocí »Národní Politiky« (která jest od nás o poměrech dělnictva zvláště pravdivě informována) verbuje zedníky »na dobrý plat«. (?) — Nikdo nedej se zlákat do práce, kde neústupností zaměstnavatele dělnictvo dohnáno ku stávce. Každý jednej s rozvahou, podřiď se radám své organisace a buď připraven na vše, co tato postupná akce stavebního dělnictva v Praze přinese sebou. Výbojnosti zaměstnavatelů musí čelit spojené síly disciplinovaných organisovaných dělníků stavebních v Praze.

Dne 25. května:

Z hnutí stavebního pomocného dělnictva. Stávka u stavitele Vávry na Smíchově, Brože na Vinohradech, jakož i stavite Sochora v Praze VII. trvá v plné síle dále. Stavitel Sochor stále volá policisty na kolemjdoucí dělnictvo. Policie také poslechla rozkazu pana stavitele a zatkla dva pomocné dělníky a jednu ženu, již klidně stáli na chodníku. Zatčení dělníci a žena nenechají si něco takového líbiti a poženou pana Sochora k zodpovědnosti. Na této stavbě propůjčil se za stávkokaze pekařský tovaryš Rudolf Zeitler a jeho žena Marie Zeitlerová, dále Řeháková Anna, Pechrová Anna a Matková Rozalie. Naše ženy na stavbách si je řádně zapamatují. Žádný cti své dbalý dělník nepřijme práci u naznačených stavitelů, pokud spor nebude řádně urovnán.

Dne 26. května:

Hnutí zedníků v Praze. Blíží se den, kdy pražští stavebníci octnou se ve všeobecném boji za větší kus chleba, který jim pp. stavitelové upírají. Na tento boj se stavitelové již loňského roku připravili, vypověděvše zedníkům a stavebním pomocným dělníkům dne 26. října pracovní smlouvu. Vyjednávání za účelem odstranění differencí bylo pp. stavitelům jenom zástěrkou ku zostření bezohlednosti, bylo házením písku do očí celé

veřejnosti, aby tato nepostřehla, že pp. stavitelé chtějí se na účet svého dělnictva obohatit, že chtějí nynější mzdu jak zedníkům, tak i veškerému ostatnímu dělnictvu stavebnímu odboru o 4 hal. za jednu pracovní dobu snížit. Že v takovýchto případech sahá dělnictvo k sebeobraně, jest pochopitelno. A proto, když celé vyjednávání které po několik týdnů trvalo a jež páni stavitelové rozbili, nepřineslo kýženého výsledku, bylo dělnictvo nuceno říci pp. stavitelům, že má té hry dosti. Řeklo prostě, mzdu v době nynější, kdy vláda přichází se zvýšením nepřímých daní, nemůže nechati snižovati, nechce-li spáchati samo na sobě zločin. Dělnictvo sáhlo k sebeobraně. Dělnictvo zastavilo práci u těch pp. stavitelů, které to nejvíce bolí, jelikož musí své stavby mít do 1. srpna hotové. Ovšem, že toto se nelíbí pp. stavitelům, kteří by chtěli spor co možná prodloužit, až by byli veškeré stavby dostali pod střechu a mohli dělnictvo jako nepohodlné odkopnout, domnívajíce se, že ostatní práci dohotoví s učni a svými miláčky. Prozíravostí dělnictva se plán jich nezdařil a tak se stává, že schyluje se ku všeobecnému boji — k výluce stavebního dělnictva v Praze.

Páni stavitelové se také již na to připravují, aby mohli v sobotu provésti výluku. Do jaké míry tuto provedou, jest ještě dnes otázkou, kterou nemohou sami rozluštit, jelikož nevědí, zda jejich terroru podrobí se také neorganisovaní zaměstnavatelé, ti, kteří dělníkům smlouvu podepsali. Létací komise, jež za tím účelem zřídili, činí se seč síly jejich stačí v přemlouvání neorganisovaných stavitelů, anebo těch, kteří smlouvu s námi uzavřeli. Tito pánům ze svazu asi po vůli neučiní, jelikož dělnictvo nežádá pro letošek zvýšení mzdy, nýbrž jenom to, co mělo loni po celý rok, tudíž to, co stavitelé po celý rok platili, aniž by přišli na mizinu. Směšnými činí se páni stavitelové ze svazu, když rozesílají na své členy upozornění, aby se přesně drželi dle živnostenského řádu čl. 85. a 86., aby nepřijímali dělnictvo do práce, jež prý nepořádně pracovní poměr rozvázalo. Věříme pánům stavitelům na slovo, že toto rozvázání pracovního poměru je mrzí, ale to, co sami zavedli, musí a budou plnou měrou zakoušet. Divné jest jenom, že pánové se domnívají, že jim to budou jich kollegové věřiti. Vždyť máte, pánové, zavedenou okamžitou výpověď? Vždyť sami jste obešli zákon tím, že necháváte

vaše dělníky na tuto okamžitou výpověď se podepisovat ? Proč dovoláváte se dnes něčeho, co jste sami porušili ? Či má snad i tato otázka míti nějaká zadní dvířka, aby malí stavební mistři a podnikatelé mohli být snadněji zničeni ? Možné to jest. Avšak my se domníváme, že tito vaši kollegové jsou tak prozíraví, aby věděli, co jim jest činit, aby uhájili svou vlastní existenci. Ostatně můžete býti ubezpečeni, že boj, jejž jste dělnictvu vnutili, toto provede do krajnosti a že to nebude ono, jež bude platit válečnou náhradu. Zedníky upozorňujeme, aby nikdo a nikde žádnou smlouvu na nějakou úkolovou práci nepodpisovali, do Prahy necestovali, a tam, kde jest práce zastavena, tuto za žádných podmínek nepřijímali. Praha jest pro veškeré stavební dělnictvo uzavřena.

Dne 28. května.

»Stávka zedníků počíná lézti za nehty jak p. stavitelovi Sochorovi v Praze VII., tak i ostatním pp. stavitelům, u kterých práce byla zastavena. Pánové dnes shání zedníky a omítkáře na všech stranách, ale až na několik lidí nepropůjčil se jim ještě žádný pořádný zedník, aby je vytáhl z bláta, do kterého výhradně neústupností stavitelů Šafaříka a Sochora byli zavedeni. Lov na zedníky se pánům těmto v Praze nedaří. Proto se obrátili na venkov, kde doufají naverbovati ochotné dělníky, kteří by jim práci dodělali. Ve své naivnosti ale myslí, že na venkově jest dělníků dost, kteří rádi budou pracovat za to, co jim uštědří. Aby tito hledaní zedníci a druzí dělníci brzo přišli, slibují pánové slušný plat, jak viděti jest z orgánu verbířky stávkokazů »Národní Politiky«. Tento plátek, který zedníky nikdy nezná, zná je okamžitě, když se jedná o to, hmotně a mravně je poškoditi. Stávkokazové prý budou míti po čas nastavší výluky práci zajištěnou. Což mají pánové zajištěno, že se jim výluka podaří ? Což nemají dosti příkladů na svých kladenských a plzeňských soudruzích, kteří po 18 týdnech výluky zedníky a stavební dělníky neporazili ? Či snad nejedná se jim tak o dělníky jako o malé firmy, aby je přivedli na mizinu, aby potom sami mohli diktovat jak obecenstvu ceny, tak i dělnictvu mzdu ? Zajisté, že je správným druhý názor. Bude záležet na dělnictvu, aby tento tah pánů stavitelů byl zmařen. Dnes mají se dostaviti do Prahy pánové z ústředí vídeňského, aby svým pražským kollegům poradili, jak

zdolat stavební dělnictvo. Jsme zvědavi na příští taktiku pánů. Jelikož se ale obáváme, že bude pochybná, doporučovali bychom jim, aby dopsali ještě pro stavitele do Berlína, kteří mají také již zkušenosti z výluky. Zedníky, fasádníky a pomocné dělníky upozorňujeme, aby na zastavených pracích práci nepřijímali a žádnou úkolovou smlouvu neuzavírali. Stará smlouva vypršela, nové ještě nemáme a proto jest nutno, aby se žádný na smlouvu, kde se stanoví úkolová práce, nepodepisoval, nechce-li stávkujícím škodit. Do Prahy žádný necestuj. Praha jest pro veškeré zedníky uzavřena.

Stávky trvají v plné síle dále u následujících stavitelů: v Praze u Foitýna v Praze II., u Konárovského na práci kanalisační v Nekázance, kde včera zastavilo dělnictvo práci, na Smíchově u Vávry, na Vinohradech u Kutiny (na třech stavbách) a u Rokosa, dále u stavitele Sochora v Praze VII., Skuherského ulice; tentýž láká dělnictvo pomocí inserátů známé obstaravatelky stávkokazů »Národní Politiky«. Insert zní: Zedníci, omítkáři a přidavači přijmou se na slušný plat na stavbě v Praze VII., Skuherského ul. Po čas nastavší výluky práce zajištěna. — Každý cti vědomý občan si dovede učiniti úsudek o našich vlasteneckých stavitelích, jakým způsobem brojí proti českému dělnictvu. Stavební dělnictvo zajisté se nenechá zlákat za stávkokaze a nepřijme práci u naznačených stavitelů, pokud spor nebude s organisací urovnán.«

Dne 1. června přineslo »Právo Lidu« delší článek. Stavební zaměstnavatelé, kteří svým diktátorským stanoviskem chtěli dosíci zhoršení pracovních a mzdových poměrů pro dělnictvo a tak pracovati přímo k rozbití vyjednávání se zástupci dělnictva, dnes nejen že neuznávají za vhodno doznati své taktické chyby a bezohlednosti vůči dělnictvu, ale jako na výsměch promluvili v neděli velikými vyhláškami na nároží pražských ulic jako oběti terroru dělnictva a jich vůdců, což považujeme bez přehánění za jesuitský trik, jímž má býti česká veřejnost a dělnictvo klamány, jednotliví nevědomci ze řad dělnictva pod vedením národně dělnickým poštváni proti vůdcům sociálně demokratického dělnictva a proti jeho spravedlivému boji. Posuďme, co praví zaměstnavatelé ve svých vyhláškách: 1. Stav stavitelský a s ním souvisící živnosti a řemesla ocitají se v rozporu s vůdci svého dělnictva. Dle vyhlášky rozpor vězí v tom, že když za-

městnavatelé chtěli s dělnictvem uzavříti na tři leta smlouvu, vůdci dělnictva žádali během onoho tříletí nepatrné zvýšení mzdy a zkrácení doby pracovní o půl hodiny. Vůdcové dělnictva tyto požadavky opravdu hájili, jednak z povinnosti, že jim to dělnictvem bylo uloženo, za druhé, že hospodářské poměry dělnictva jsou velice špatné, a za třetí, že ti vůdcové dělnictva mají prokázáno, že při reálním podnikání stavby ať soukromé či veřejné vyzískává podnikatel při budově v ceně 100.000 K, jež jest během 15—20 týdnů hotova, průměrem 8—9%, to jest 8—9 tisíc korun. Věříme, že byly doby a to ještě před třemi lety, kdy při uvedeném poměru takový podnikatel vydělal až 12—15 tisíc korun. Uvážíme-li tuto cifru výdělku stavebního zaměstnavatele a srovnáváme-li výdělečnost pilných dělníků, přijdeme taktéž k hrozným rozporům, čímž vyrozumívá se rozpor vůdců dělnictva se stavebními zaměstnavateli. Jest pravdou, že mzdy dělnictva se zlepšily, ale jest také pravdou, že hospodářské posílení dělnictva se tím nepřivodilo, poněvadž páni domácí (mezi nimiž je slušné procento stavitelů!) a spekulující velko- i maloobchodníci zdražováním životních potřeb dělnictva to opět uvedli ad absurdum. 2. Zaměstnavatelé dále žalují na dělnictvo, že výkonnost jeho jest menší nežli byla dříve. Proti tomu musíme se ohradit, poněvadž to pravdou není. Výkonnost dělnictva naopak stoupá, a doznaly to tytéž »Stavitelské Listy« v úvaze o bilanci za rok 1908. Najde-li se snad tu a tam dělník méně hbitý, vězí to více méně v tom, že dělnictvu jest práce znechucována brutálními dozorci a za druhé, že fysická síla mnohých stavebních dělníků (proto, že nemají dostatečné výživy) jest tak nedostatečná, že opravdu většího výkonu práce onen dělník schopen není. 3. Zaměstnavatelé zvykli si dělníky měnit jako kabát, čímž tito nemohou na takové práci míti patřičného zájmu. Ještě jsou v Praze firmy, kde dělníci jsou kolikaletí, ale také svědomitě pracují — žel, že takových firem je poskrovnu. Dále zaměstnavatelé žalují na stávky kameníků, cihlářů, zedníků a pomocných dělníků a proti stávkám těm, nebudou-li co nejdříve skončeny, vyhrožují výlukou. Poznáváte vlky v rouchu beránčím? Dělníci stávkovat nesmí, zaměstnavatelům má se dáti čas na snížení mzdy. Že zaměstnavatelé takřka po celou dobu trvání smlouvy ubíjeli dělníky týdně výlukou, zkracovali je na mzdě, rodiny jich přiváděli do bídy. A dnes znovu zaměstna-

vatelé snižují mzdu dělníkům (kameníkům až o 4—5 K týdně, cihlářům berou byty a pomocným dělníkům starším přes 55 let chtějí vzíti ihned 60 hal. až 1 K denně) To vše by si měli dělníci nechat líbit a neměli by sahat k jediné obraně, kterou mají, ke stávce. Hrozí-li páni výlukou, ať ji provedou, ale záhy poznají, že výluka není tím eliksírem zjednat klid. Zjednat klid ve stavebních živnostech může jedině svědomitost a lidskost zaměstnavatelů. Na konec vyhlášky tlukou zaměstnavatelé na city rozvážného dělnictva, aby ono zlomilo terror svých vůdců. To se povedlo. Dělníci si své vůdce zvolili, aby je hájili, vůdcové dělnictva, jsouce pověřeni důvěrou onoho dělnictva, povinnost jim uloženou plní, a dle přání pp. zaměstnavatelů totéž rozvážné dělnictvo má své vůdce zakřiknout! Kdo má být tím rozvážným dělnictvem, aby zlomil terror svých vůdců? Nikdo jiný, nežli hlouček nevědomých dělníků, dávajících si jméno »národní dělníci«, pod vedením smutně proslulého Zachaře. Však jedno je jisté. Rána vypálená zaměstnavateli za spolupůsobení Zachařova musí se minout cíle. Tisíce organisovaných dělníků stavebních v Praze půjde svou cestou za vytknutým cílem. A cíl cesty jeho jest následující: Pracujeme-li, musíme z práce své jako lidé býti živi!«

Dne 2. června přineslo »Právo Lidu« tuto zprávu:

»Včera večer konala se »U zlaté štiky« spolková schůze skupiny Říšského československého svazu zedníků, Praha I., za dosti četného účastenství, kde promluvili soudruzi Novotný a Hanzák k bodu »Situace v odboru stavebním v době přítomné«. Po referátě přijata byla následující resoluce: »Shromáždění zedníci Říšského československého svazu zedníků ve schůzi, pořádané dne 1. června 1909 v hostinci »U zlaté štiky«, protestujeme co nejrozhodněji proti úplně vylhanému zaslánu, v časopisech uveřejněnému a proti letáku, nalepenému na nárožích pražských ulic, jenž informuje veřejnost způsobem podlým a nesprávným. Dále prohlašujeme, že požadavky Svazu zaměstnavatelů podané nejsou na dnešní drahotní poměry nijak přemrštěné, neboť jedná se pouze o pár haléřů zvýšení mzdy teprve na leta 1910, 1911 a 1912. Prohlašujeme dále, že spravedlivé požadavky chceme do krajnosti hájiti, neboť poměry dnešními donuceni, nechceme nijak své rodiny uvrhnouti v šanc bídě a strádání, které by přijmutím smlouvy, stavebními zaměstnavateli dělnictvu vnucované, nastalo. Poněvadž nemáme

co ztratit, zavazujeme se solidárně v tomto vnuceném nám boji setrvati do důsledků.

— Veškeré zedníky, omítkáře a fasádníky upozorňujeme, by jim předloženou smlouvu pány staviteli v žádném případě nepodpisovali a odkázali pány stavitele na svou odborovou organisaci, tak jak to činí stavitelé. Stavitelé poslali naší organisaci přípis, kde žádají, bychom zítřejším dnem dostavili se ku vyjednávání a zastavili po dobu tu veškerý boykot nebo stávku. Sami tito pánové podávají však dělnictvu k podepsání podmínky, jež neodpovídají té mzdě, jež byla placena loni. Poněvadž není možno věděti, jak vyjednávání dopadne, žádají se veškeří kollegové, by se přesně řídili usnesením své odborové organisace. Dále upozorňujeme veškeré kollegy, že ve čtvrtek dne 3. června okamžitě po ukončení práce koná se veřejná schůze zedníků v místnosti »U labutě« na Poříčí, na kterou jest povinností každého se dostaviti. Nikdo do Prahy necestuj! Nikdo na inserty verbířky stávkokazů v Praze nikde práce nepřijímej!«

»Čech« přinesl 7. července 1909 tento článek:

»Zedník 5 — absolvovaný právník 2 koruny. Skutečný případ, jejž nám mnohý čtenář z vlastní zkušenosti dotvrdí.

V Praze do nedávna žil živnostník, tisícům Pražanům a bývalým studujícím známý, nemajetný sice, však poctivý. Živnost svou měl v ulici velmi živé a při veliké konkurenci živil se s četnější rodinou dosti obstojně. Měl pět dětí, z nichž tři syny, jež všecky dal na studie. Absolvovali s dobrým prospěchem práva. Když byli hotovi, nastala otci a jim životní otázka: Kam? Otec jako pražský občan a provozovatel živnosti měl sice mnoho známých, avšak mezi nimi neměl takového, jenž by byl synům jeho postupně zaopatřoval kloudnější místo. Všecko všudež prý obsazeno. Pražští advokáti teď vždy více obcházejí se bez četnějšího personálu. Je draho, lidé při zvýšeném palmare nechtějí se soudit, obmezují se na to nejnutnější, a advokáti důsledně nejen že svůj personál, ale i služné personálu redukují. Konečně po mnohých přímluvách kterýsi advokát jednoho ze tří právníků podotčené rodiny do kanceláře přijal s denním služným 2 korun a s titulem advokátního koncipienta. Titul »koncipienta«, »ředitele kanceláře« a pod. pranic nestojí. A mnohý chuďas je i bezpochyby tomu povděčný, smí-li si na visitku dáti

vytisknouti: koncipient doktora X. Snad se mu podaří na ni bohatou nevěstu uloviti.

V těchto dnech jsme četli, že v Praze kterýsi právník sešel sebevraždou. Z příčin udávalo se: nedostatek zaměstnání, nervosa a podobné. Ovšem nebylo by divu, kdyby z hladu na chuďasa nevsedla nervosa — dokonce na koncipienta se zlatkou denně.

Náš případ není ještě u konce. Druhý syn právník, když nebyl s to dodělati se místa, ujal se živnosti po svém otci ve jménu pozůstalé vdovy matky, a jelikož živnost ta nevyžaduje učednické praxe, vede ji nyní dále a obsluhuje partaje vzorně. Ovšem, že by byl živnost tu mohl provozovati beze všech studií a při jednoduché obecné škole. Třetí syn právník žije dosud u své matky. A nyní porovnejme povolání právnické s povoláním zednickým. Zedník má dnes platu 5 korun, a absolvovaný právník po 12letých studiích je rád, dostane-li denně 2 koruny. Kde je tu sociální odměna za všechen náklad na studie a za námahy? Zedníci poznenáhla si vystávkovali 5 korun denně a stávkují každého jara vždy znova. Zedník, tesař a pod. zaměstnaný při stavbě musí každého jara prodělati si stávku, jež na něho vsedá jako chřipka. Stavitelský dělník bez každoroční stávky není vůbec myslitelný. Konečně však zdá se přece, že tento odbor práce letos již dostávkoval, protože začali stávkovati páni stavitelé. Stavební pozemky stávají se vždy dražšími, taktéž i stavební materiál; záložny s půjčkami začínají stávkovati též, t. j. dělají vždy větší obtíže, což všecko dohromady ve stavitelích skoro šmahem sráží chut ku stavbám činžáků do zásoby. Mnozí z nich proto i zkrachovali, a nejeden z těchto si pomyslil, že jest mnohem výhodnější žíti s rodinou ve všem blahobytu někde v ústranní ve ville z toho, co se mu podařilo při krachu na stranu si uložiti. On tloustne dále z peněz stavebních řemeslníků, z nichž mnohý přišel doslovně na žebrotu. Z toho všeho ovšem zkrachovaný stavitel nedělá si svědomí, protože dle filosofie Nietzscheovy svědomí vůbec není.

Takových filosofů je dnes velmi mnoho. Faktum je, že v Praze a na předměstích ruch stavitelský veskrz vázne. Stavba činžáků do zásoby přestala nadobro. V Praze je bytů prázdných do tisíců. Při stále rostoucích požadavcích zedníků, při stoupající drahotě materiálu a nedostatku peněz je mnohem výhodnější kapitál místo do stavby ukládati

do spořitelen na 4 ze sta. A tak se stalo, že v Praze zedníci musejí bezděčně stávkovati.

Právě když to měli nejkrásněji zařízeno, 5 korun denně, začínají zase stávkovati stavitelé. Zatím však doufají, že stavitelský ruch brzy zase pošine se ku předu. Zde bezděčně naskytá se otázka rodičům synků vycházejících z obecné školy: Kam s nimi? Na studie? Na jaké? Na právnické snad, v nichž to absolvovaný právník přivede na dvě korunky denně, a zedník na pět? Obyčejný nádeník pod 3 koruny lopatou nehne.

Tedy snad profesorství? Nedávno stálo v denních listech, že v Čechách je okolo 600 absolvovaných kandidátů profesury bez místa.

Lékařství? Mnozí obvodní lékaři utíkají ze svých míst, protože na nich nemohou býti živi. Živnosti lékařské nejvíce škodí moderní fušerství v inserátech. Na nejtěžší nemoci nabízejí se léky a léčí se též písemně. Není švindlu většího nad novinářské lékaření. Dosáhnouti po pilných 12—15letých studiích lepší místo, je tolik, jako vyhráti veliký los. Nejšpatněji vyplácejí se dnes studie. A přece i při tom střední školské ústavy se každým rokem naplňují, ba i přeplňují, a proto budují se vždy ústavy nové. A proto třeba zrale uvažovati otázku dnes: co jest lépe, býti právníkem anebo zedníkem? Je to velmi důležitá národohospodářská otázka.«

Nátlaku vrchního štábu podlehli také kamnáři a stávkovali.

Signál ku stávce v »Právo Lidu« je tento:

»Ku stávce kamnářů v Praze. »České Slovo« alarmuje veškeré příslušníky žluté partaje proti stávkujícím kamnářům, kteří prý nějakého br. Landu vážně ztýrali, byl prý obušky zmlácen. Kdo stávkující dělnictvo pozoruje, ví, že ani jediný z nich nějakého obušku u sebe nenosí, za to však mnozí stávkokazové jsou vesměs ozbrojeni býkovci a vyzývavě jimi oproti stávkujícím šermují a tím provokují. Vzdor tomu však vidí, že jsou malomocni, že nemají té síly, aby zaměstnavatelům z bryndy, do které lehkomyslně je zatáhli, pomohli, a proto musí celá veřejnost proti stávkujícím býti vzbouřena. Včerejší »České Slovo« vyzývá veřejně pracující bratry, aby se všichni ozbrojili revolvery. Dále svolávají žlutí na neděli tábor do hostince »U labutě«, na němž se mají další proposice proti stávkujícím usnésti. Všechna tato opatření nechají však stávkující klidnými. Jsou si své převahy plně vědomi.

Ze 300 dělníků, v Praze před stávkou zaměstnaných, přes 250 jich vůbec nepracuje. Z části jsou zaměstnáni na venkově, z části pracují v Praze za nových podmínek, a ostatní trvají ve stávce. Těchto 250 lidí se naprosto nahraditi nedá. Vaníček může se namáhati, jak chce, o čemž se zajisté sám přesvědčil, není mu to nic platno. Na venkově mu pšenice nekvete, a i když tu i tam nalezne přece přívržence strany národně sociální na venkově, tu není týž ještě tak pošetilý jako bratři v Praze. Nebude však dlouho trvati a i v Praze bude hotov, neboť to, co dnes provádí, to se nesnáší již ani s děravou zásadou strany národně sociální o »kooperaci práce s kapitálem«. Tento člověk pracuje otevřeně a plně pro zaměstnavatele, zasedá v jejich schůzích, vodí stávkokaze a pod. Kollegové venkovští stůjte na stráži, aby žádný stávkokaz se do Prahy nedostal. — Kamnáři pozor! V neděli v 9 hodin dopoledne koná se v sále »U zlaté hvězdy« ve Smečkách veřejná schůze kamnářů s programem: »Dnešní situace stávky a naše další kroky«. Kollegové dostavte se do jednoho!«

»Nár. Politika« přinesla 24. září 1909 tuto zprávu: »Kam až vede strannické nepřátelství mezi dělnictvem. Píše se nám ze strany národně sociální: Dělnictvo kamnářské národně sociálního smýšlení dohodlo se se zaměstnavateli na cenníku pracovním, uzavřevši s nimi kollektivní smlouvu za slušných podmínek pro dělnictvo a zahájilo práci počtem asi 100 osob. Učinilo tak proto, že, jak se nám sděluje, společný postup byl sociálními demokraty odmítnut, a tito do svého návrhu kollektivní smlouvy vsunuli odstavec, v němž se zavázati měli veškeří zaměstnavatelé, že jen toho dělníka přijmou do práce, který vedle pracovní knížky při přijetí do práce předloží knížku svazu sociálně demokratického. Zaměstnavatelé to odmítli. Požadavek ten znamenal vlastně zničení organisace národně sociální. Poněvadž pak zaměstnavatelé vidouce terror sociálně demokratický odmítli vůbec jakékoliv jednání s touto organisací, vydali sociální demokraté tyto dny leták, v němž se vybízí ku znemožnění práce dělníků pracujících. Včera dopoledne vtrhla tlupa asi 60 soc. dem. dělníků do stavby školy v Libni, kde přepadla a ztýrala pracujícího kamnáře K. Landu. Pachatelé jsou zjištěni a budou soudu ku potrestání oznámeni. Dle disposic úřady učiněných — však pracujícími národními socialisty odmítnutých — všechny stavby mají býti hlídány

stráží. V národně sociálním dělnictvu vzbudil tento čin pravé rozechvění. Vzhledem k napětí v dělnictvu jsou obavy před vážnými srážkami.«

Socíni vyhrají stávku tam, kde jsou zaměstnavatelé ohroženi úvěrem, když se nepracuje. A to je právě při podnikání staveb.

»Národní Listy« přinesly o tom v srpnu 1909 tento doklad.

V denních listech, v prvé řadě v »Národních Listech« vyskytly se poslední dobou zprávy o zločinném řádění některých lichvářů, kteří obchodují s realitami anebo pracují jako sprostředkovatelé. Netřeba opakovati fakta, veřejnosti již dávno známá, netřeba znovu důrazně připomínati příslušným dozorčím činitelům, aby vůči zločinným vyssávačům a upírům konali svou povinnost. To stalo se již mnoho a mnohokráte, ale — jak zkušenosti učí — bez jakýchkoliv účinků. Obchod špinavých rukou, t. j. zločinných individuí kvete dále. Před rokem ohlásily dvě velké stavitelské firmy v Praze insolvenci. U několika jiných firem nastala finanční tíseň, která do dneška není zažehnána. Značná část stavebních živností, zejména truhlářských, zámečnických, instalatérských a pod. přišla tím na mizinu. Obchod s realitami klesl a počet exekučních dražeb nemovitostí vystoupil letos do závratné téměř výše. Přes 800 domů nalézá se ve vnucené správě, což samo je již předzvěstí, že valná část těchto objektů bude v exekuční dražbě prodána. Kdo dnes chce koupiti dům, počítá s těmito neblahými poměry a vyčkává příležitosti, až bude moci ve dražbě koupiti dům hluboko pod cenou. A přes všechny tyto přímo ničivé poměry stoupá cena stavebních pozemků, stoupají ceny stavebního materiálu a také dělnictvo se domáhá stále vyšší mzdy. Pokud se úvěru týče, jest tento značně stížen a chce-li podnikatel dokončiti stavbu domu, nemaje dostatek vlastního kapitálu, jest nucen uchylovati se o tak zvané »doplňky stavebního úvěru« k různým lichvářům, úvěrovým dohazovačům a známým finančním »machrům«, kteří již nejednoho živnostníka a stavitele přivedli na mizinu. Jest věru již na čase poukázati bezohledně na první a hlavní příčiny úpadku stavebních živností, na doupata finančních šmejdů a vydřidušství, ať jsou to již »úřadovny« pokoutních lichvářů anebo i — kanceláře židovsko-německých advokátů.

Je-li upírem dohazovač, lichvář nebo advokát, to na podstatě věci zajisté nic nemění. Odsouditi tu neb tam jednoho dohazovače a ztrestati několik právních pomáhačů, jejichž hlavní činnost záleží ve sprostředkování a provádění půjček, přesněji řečeno: v soustavném ničení stavebních živností . . . tím ani z daleka ještě není odčiněn zločin, na těle stavebního průmyslu po léta páchaný. Jest na př. znám případ, že jistý německý advokát v Praze napočítal staviteli, který již tonul v dluzích, za jeden rok přes 80.000 K palmáre! Vydělal-li řečený stavitel 10.000 K, což je na nynější poměry už slušný příjem, pak nelze se diviti, že ubožák dospěl k úpadku a že s ním stržena byla i celá řada jeho věřitelů z kruhů malých živnostníků, kteří k uhražení svých pohledávek dostali sotva 10 proc.

Jistý sprostředkovatel, bývalý chudý advokátní písař prodlením několika let vydělal si na několik domů a nabyl mimo to ještě značného jmění, které má v hotovosti.

Jeho činnost spočívala výhradně ve sprostředkování zápůjček, jakož i v provádění finančních a realitních transakcí mezi stavebními podnikateli a několika německo-židovskými advokáty. Advokátům to pomohlo — ale zúčastnění podnikatelé jsou na mizině. Nemám dnes v úmyslu rozebírati jednotlivé případy, kterak upíři, v podobě známých finančních »machrů« přispívali k úpadku předních stavebních firem a tím nepřímo přivodili krisi v bezpočetných živnostech stavebních. Tyto případy s příslušným komentářem podám někdy jindy. Jest pravda, že i mimo tyto přímo ničivé příčiny je mnoho hniloby v stavebním průmyslu. Šílené podnikání na zdař bůh, bez rozpočtu a kalkulace, zneužívání úvěru a důvěry řemeslníků, přílišné spoléhání na náhodu příznivého prodeje, špinavá konkurence a tak zvané »krytí«, při němž z cév stavitelů ssaje kdejaký nepovolaný spekulant, úžasný vzrůst stavebních podnikatelů bez potřebné kvalifikace a nedostatek organisace, v níž by byl smysl pro kázeň a positivní výsledek atd. atd., toť jsou zajisté zjevy, které přímo křičí po nápravě.

Proto s potěšením dlužno vítati zamýšlený podnik několika osvědčených odborníků, kteří, znajíce všechny vředy na těle stavebního průmyslu, zakládají informační středisko ve věcech stavebních, realitních a úvěrových, se zvláštním zřetelem k ozdravění živností stavebních a

urovnání finančních poměrů těch firem, které přičiněním různých upírů přivedeny byly na pokraj úpadku.

Mám naději, že se tento krok setká v příslušných kruzích s náležitým pochopením a žádoucí důvěrou.

k) Stávka ve Škodovce v Plzni r. 1909.

Ne vždy se podaří socínům boj skončiti vítězstvím dělníků. Kde je zaměstnavatel sociálně silný, tam dělníci prohrají vždy. Doklad toho je stávka u Škodů v Plzni. »Český Západ« přinesl 19. května 1909 tuto zprávu:

V pondělí, dnem 17. května, nastala ve Škodových závodech výluka všeho dělnictva, poněvadž závody nevyhověly požadavkům dělníků v mostárně a nezvýšily jim mzdu o 25%. Již v minulém čísle jsme o tom přinesli zprávu s poznámkou, že stávka tato jest předem prohraná. Kdyby dělníci z mostárny položili jiné požadavky, ku příkladu žádali zvýšení mzdy o 15%, jistě by se s nimi — dle našich informací jednalo. (Tímto opravujeme nedopatření v minulém čísle, jakoby závody již 15% přidati chtěly.)

Závody položily podmínku, že buď nastoupí dne 17. května do práce dělnictvo všechno nebo že nastane výluka. Při sobotní výplatě prohlásilo se dělnictvo pro výluku, poněvadž i v opačném případě — jak bylo s námi z dělnických kruhů sděleno — pracovalo by se pouze týden, a kdyby se poměry nezměnily, nastala by výluka generální.

Výlukou postiženo jest 4500 dělníků, se stávkujícími dělníky mostárenskými celkem 4750 dělníků. Co to znamená, pochopí každý, uvážíme-li, že dobrá čtvrtina dělnictva má rodiny, jiní pak, že výdělkem svým podporují své rodiče a sourozence. Bída rozhostí se v četných rodinách a bude a musí se žíti na dluh, takže následky výluky budou pociťovány ještě dlouho po novém nastoupení práce. Závody jsou výlukou také poškozeny, ale přece ne tak jako dělnictvo. A mimo to, jak se dovídáme, pracuje se stále a stále se výrobky z továrny odvážejí. Posuďme zcela objektivně tento nerovný zápas dělnictva se zaměstnavatelem! Nedá se upříti, že mzdy dělnictva v mostárně byly poměrně nejnižší, a obzvláště velmi nízké v poměru k nesnadné a nebezpečné práci, kterou dělníci mostárenští vykonávati musí. Považujeme v důsledcích toho jejich požadavek o zvýšení mzdy za docela oprávněný a spravedlivý. Při tom však nikterak

nepopíráme, že žádost o 25procentní zvýšení mzdy jest přece jenom přemrštěná, uvážíme-li, že mostárna jest passivní.

Správně píše »Nová Doba«, že téměř ve všech velkozávodech musí býti passivita jednoho podniku vyrovnána výnosností podniku jiného, zde jsou asi myšleny »ocelárny«.

K tomu podotýkáme, že i v ocelárně objednávky klesly, a přece továrna nepropustila na čas dělníky, ale zaměstnává je prací do zásoby. Zhotovené výrobky hned se také neprodají a jsou třeba dlouho — ležáky. Jiný podnikatel — židovský — dal by dělnictvu jednoduše — dovolenou. Buďme jenom spravedlivými na obě strany!

Mimo to není jistě špatným a tvrdým zaměstnavatelem ten, kdo složí 60.000 K na podpůrný fond pro své dělnictvo a jej ročními přídavky rozmnožovati hodlá. To učinil »mladý Škoda«. Uznáváme, že i dělnictvo svou prací k výdělku jeho přispělo, ale to stává se v továrně každé, a přece ne každý podnikatel vyjde takto dělnictvu vstříc. Majitel židovský nevyjde vstříc vůbec.

Napsali jsme minule, že stávka jest předem prohraná. Pro tato slova horšili se na nás někteří dělníci, že prý jim vpadáme do zad. Nic podobného nás ani nenapadlo, ale jen klidně a rozumně jsme o celé záležitosti uvažovali. Kolik stávek plzeňských v posledních letech bylo vítězných? Pivovar, Škodovka, stávka zednická: všechny tyto stávky potkaly se na konec s fiaskem. Předáci sociálně demokratičtí vehnali dělnictvo do stávky, sami hezky byli v suchu a dělnictvo na konec, jak se říká, »utřelo hubu«. A snad pamatují se v Pekle dobře na roztrhané členské knížky svedených a ožebračených dělníků. Tenkrát po řece Mži plavaly knížky tyto. Ani výtek »zrádců« proti předákům a důvěrníkům nescházelo.

Podobně i v přítomné stávce bojíme se, že dělnictvo nejen že ničeho nevymůže — naopak mnoho ztratí. Staří dělníci budou dle všeho propuštěni — teď byli zaměstnáváni lehčí prací — mladým dělníkům něco se přidá a bude zase na čas pokoj. Ale jak k tomu právě ti staří přijdou, aby k vůli několika předákům přišli o výdělek.

Pravíme »k vůli několika předákům«. Odůvodněme! Též loňského roku hrozila stávka v mostárně, ale když několik předáků dostalo přídavky, bylo ticho — stávka

nevypukla, poněvadž předáci tomu nechtěli. A kdyby letos opět bylo předákům přidáno, jistě by stávka nenastala. To máme tak za jisto, jako že dvakrát dvě jsou čtyry. Nitky nynější stávky jdou až do Vítkovic na Moravě a Vídně. Nemůžeme se zhostit různých myšlenek, jak někteří nesvědomití lidé udělali si z dělnictva míč, kterým dle své libosti popohazují. Přáli bychom dělnictvu plného úspěchu, ale nevíme, nevíme, jak to na konec dopadne.

Konečně obáváme se stálého zvyšování mzdy a z tohoto zvyšování důsledného stoupání všech potřeb životních. Ohromné nebezpečenství pro společnost. Do nekonečna nemůže býti přece zvyšování vyháněno a dříve nebo později může býti těmito nezdravými poměry lidstvo úplně ochromeno a ve svém vývoji na dlouhou dobu zastaveno. Co jest platno zvyšování platů, když dělník opět ničeho neušetří, nebo ani ušetřiti nemůže. Jedinou cestou k ozdravění rozháraných nynějších poměrů musí býti jedině návrat k prostšímu a jednodušímu životu s vyloučením všech nezdravých požitkářských choutek, kterým moderní lidstvo tolik podléhá.

Hlavním pak prostředkem, jehož pomocí tento návrat k prostšímu, ale též spokojenějšímu životu provésti se dá, jest — učení Kristovo. Kristus schází vysokým i nízkým, mocným i slabým a poněvadž jeho učení — tak posmívané a zlehčované našimi nevěrci, ale přece tak krásné a lásky plné — nemírní vinou lidskou protivy třídní — vidíme, jak tyto protivy na sebe narážejí a vzájemně se potírají.

Vraťme lidu i sobě učení Kristovo a nebudeme musiti býti svědky bídy a nedostatků vyvolaných stávkovými spory.

Dne 17. června přinesl »Český Západ« následující úvahu:

Dnem 14. června byla skončena 4 neděle trvající stávka a výluka u Škodů. Skončila s ohromnými hmotnými škodami pro dělnictvo i závody samotny, ale též morální úspěch její jest praubohý — totiž žádný. Doznalo tedy vedení sociálně-demokratické takovou porážku, jakou snad dosud v žádné stávce neutrpělo.

Přibližná hmotná škoda dělnictva. Výluka trvala od 17. května. Počítáme-li od tohoto dne jak stávku (třebas začala o několik dní dříve) tak výluku a odpočítáme-li

všechny svátky a neděle (ačkoliv o svátcích se též pracuje), dostaneme počet 21 dne všedního, pracovního.

Stávkou a výlukou bylo stiženo nejméně 4500 lidí (všech dělníků jest 4700).

Aby se nám nevytklo, že přeháníme v odhadování průměrné mzdy, stanovme průměr mzdy co nejníže, totiž na 2 K pro jednoho dělníka (ačkoliv jsme si jisti, že průměr obnáší jistě 3 K na osobu).

Ztráta na mzdě činila tedy denně nejméně 9000 K — za 21 den obnáší ztráta tato 189.000 K (t. j. sto-osmdesátdevět tisíc korun r. r.). Nenadsadíme nic, tvrdíme-li, že ztráta dělnictva obnáší rovných 200.000 K (ne-li 300.000 K i více).

O tento obnos byly připraveny dělnické rodiny svými nesvědomitými svůdci a nerozvážnými mladíky, kteří na vyvolání stávky mají vlastně největší vinu. Jest přirozeno, že i továrna utrpěla veliké ztráty hmotné, což vše nikterak nepřispěje ku zlepšení vzájemného poměru mezi prácedárcem a dělnictvem, neboť nevíme, má-li továrna v čele svém nějakého Bismarka, který by dovedl z poražených udělati si přátele a spojence, jak to Bismark učinil před lety s Rakouskem. V zájmu obou stran i širších vrstev obecenstva bylo by žádoucno, aby nastal již jednou přátelštější poměr mezi zaměstnavatelem a dělnictvem (zaměstnanými), totiž aby obě strany byly si vědomy nejen svých práv, ale též svých vzájemných povinností.

A to právě schází! V naší moderní požitkářské a nevěrecké době žene se každý za svými právy, v tomto směru jest nedůtklivý až běda, ale o povinnostech nechce ani slyšet. Neustálé naříkání na »dřinu« (jak potupně byla v naší osvícené době »práce« překřtěna) jest typickým zjevem moderního pokroku. Jaká pak »dřina«? Což nemusíme všichni pracovati? Anebo, zdaž práce duševní — za našich dnů tak zlehčovaná — není mnohdy těžší a namáhavější, než tělesná? Naopak, není mnohá práce tělesná zdravější, než práce duševní?

Toto správné ponětí o práci musí stoupencům svým vštěpovati strana katolicko-národní, která tento svůj úkol svědomitě plní. A snad právě proto má tak málo porozumění mezi vyššími vrstvami lidské společnosti. Toto předeslavše, tvrdíme:

1. Kdyby zaměstnavatelé měli vždy porozumění pravé pro potřeby svých podřízených a kdyby dali se

řídit zásadami křesťanství, mnoho by se změnilo k lepšímu — ne-li všecko.

2. Ale naopak: kdyby dělnictvo (všech oborů a stavů) dalo na jevo lásku ku práci a zájem pro rozkvět průmyslových podniků — zaměstnavatelé byli by přímo donuceni změniti své smýšlení, neboť potom dělnictvo mohlo by se opříti o nejširší vrstvy lidové.

I zde musí platit: ruka ruku myje.

Mluvíme všeobecně, nemajíce na mysli jen Škodovku, ale všechny průmyslové závody, hospodářství a pod.

l) Poštovní stávka ve Francii r. 1909.

Boj červených socínů proti nynější společnosti stává se nebezpečný tam, kde stávkující poškozují celou lidskou společnost. »Právo Lidu« přineslo 15. května 1909 tento článek.

Poštovní stávka ve Francii. Předevčírem vedla se opět velká debata ve sněmovně francouzské o poštovní stávce. Vláda má ovšem za sebou velkou většinu, která jí odhlasovala důvěru, ale socialističtí poslanci podrobují ostré kritice republikánskou vládu, připomínají minulost jejích členů a ukazují, kam vede tu způsob, jakým chtějí pánové z vlády Clémenceauovy, který dělal kdysi socialistu a dnes je urputným ochráncem měšťácké společnosti, řešit otázku, o niž se nyní jedná. I když podaří se násilím zlomit nynější boj poštovních úředníků, je to rozřešení otázky té jen na chvíli. A jak bude v budoucnosti další? Dostačí stále jen násilí? Uvádíme podrobnější zprávu o předvčerejší schůzi sněmovny francouzské. Pro dnešní zasedání sněmovny byl neobyčejný zájem. Všecky lože jsou úplně obsazeny a před sněmovnou stojí tisíce lidí, kteří se nedostali dovnitř. Naproti tomu zájmu zvenčí je nápadno, že celá pravice sněmovny ještě půl hodiny po zasedání je téměř prázdná, také mezi radikály jsou mezery, socialisté jsou však do jednoho na svých místech hned od počátku. Jako první řečník vystoupil na tribunu Sembat (socialista). Odporuje tvrzení ministra Barthou-a, že by byl rozdíl mezi státními a soukromými dělníky. Jako příklad uvádí dělníky západní dráhy, kteří sestátněním dráhy stali se státními dělníky, ale stejně jsou omezováni jako poštovní úředníci. Způsob vlády, jak ji provádí Clémenceau, připomíná první císařství. Disciplinovaní úředníci byli potrestáni za slova,

která z daleka nebyla tak silná jako slova, která Clémenceau kdysi promluvil a dal tisknouti. Jestliže se republikáni nezměnili tak jako Clémenceau, musí projeviti své mínění o jednání vlády.

Po Sembatovi ujal se slova socialistický poslanec Jaurès. Praví: Boj započal a bude tuhý. 248 úředníků bylo potrestáno pro své politické smýšlení. To je váš názor. Ale tímto způsobem nerozřešíte problém, který před nás vystupuje. Nepřekonatelná síla, která sráží dělníky soukromých podniků a dělníky státní v jeden šik, aby chránili své zájmy, nedá se zadržeti brutální zvůlí. Spojení mezi dělníky a úředníky, které chce vláda překazit, utvořila právě vláda sama otálením při provádění slíbených a nutných reforem, spojení to spečetila dnes tím, že dělníky a úředníky nutí jíti ruku v ruce proti svým potlačovatelům. Kde zůstal sociální program socialistických radikálů? Strana většiny, vítězů včerejška, je nejvíc interessována na tomto sporu, kterému nechce rozumět, snad protože se stydí rozuměti mu. Kdežto vláda francouzská, jak se zdá, nezná jinou politiku než politiku potlačování, odpírání a násilí, pokoušejí se vlády jiných zemí nalézti řešení tohoto problému, aby odpovídalo lépe nové době. Švédsko, když své dráhy postátnilo, nevzalo dělníkům právo na odborové spolky a právo na stávku, ale našlo novou methodu, která odpovídá zájmům všech. Byla tam uzavřena na pět let kollektivní smlouva mezi státem a dělníky a na těchto pět let dělníci dobrovolně vzdali se práva na stávky za úpravu svých poměrů, která po pět let bude platit. Na této cestě je možno řešení této otázky. Parlament nemá rozhodovati o abstraktním právu, nýbrž musí zaujmouti stanovisko k sociální otázce, která je snad nejdůležitější pro budoucnost. Vyhne-li se parlament této úloze tím, že schválí násilnosti, které třebas vládě přinesou vítězství, přece budou znamenati rozhodnutí jen pro dobu, která se může počítat jen na hodiny.

Dvojnásobně je vláda zodpovědna za nynější události. Provinila se, když při rozpočtu poštovním přes všecky stížnosti přešla a panu Simyanovi samotnému ponechala hájení jeho opatření. Provinila se ještě více, když při první stávce užila k uklidnění slov, kterým bylo špatně rozuměno nejen od úředníků, ale i od sněmovny a země. Když Barthou mluvil tenkrát o nové reorganisaci služby, nikdo nebyl mezi námi, který by těmto slovům jinak

rozuměl než poštovní úředníci. Nyní dochází k bouřlivým scénám. Radikálové, vidouce se v úzkých, vyčítají socialistickému poslanci Morellovi, nedávno zvolenému v doplňovací volbě, že byl zvolen pomocí pravice. Socialisté odpovídají. Povstává takový hluk, že není slyšet slova. Předseda dává klobouk na hlavu, schůze je přerušena. Zatím co poslanci opouštějí zasedací síň, socialisté zpívají »Internacionálu«, radikálové odpovídají »Marseillaisou«. Zpěv socialistů je tak mocný, že »Marseillaisa« zaniká. Monarchista Baudry vystoupil na tribunu a volá »Vive le roi« (Ať žije král). Sluhové vyprazdňují na to tribuny.

Po opětném zahájení schůze má poznámku poslanec Morell a na to chápe se opět slova poslanec Jaurès. Znovu prohlašuje, že o prohlášeních a chování se vlády za první stávky nikdo ve sněmovně nebyl v pochybnosti. Clémenceau volá: Ať sněmovna projeví svůj názor! Jaurès: To neučiní. Ale kdyby členům sněmovny byla dána možnost odpovědít na otázku: Mohli poštovní úředníci věřit, že vláda . . . Jaurès pokračuje: Pak by na tuto jasnou otázku zněla jasná odpověď. Jaurès mluví o přísných trestech a obrácen ke Clémenceauovi upozorňuje ho, že o jednom 1. květnu velebil moc čtvrtého stavu, kterou chce nyní násilím zlomit. I když Clémenceau zvítězí, bude republika poražena. Účastníci byli potrestáni, protože zpívali »Internacionálu«. Byly doby, kdy nynější ministři nebyli tak choulostiví. Jsou-li trestáni úředníci, že zpívali »Internacionálu«, měli by být odvoláni také ministři, kteří za zvuků »Internacionály« stali se politickými veličinami. Jaurès mluví pak o právu koaličním. Vzpomíná na dřívější řeči Barthouovy a dokazuje, že toto právo nemůže být v republice odepřeno ani úředníkům. Končí: Když Barthou zde opět jednou maloval nám před oči rudé strašidlo, bylo mi, jakobych slyšel hlas z doby Mélinea a Dupuye. Barthou vidí do předu, kam vede cesta vlády a s obratností jemu vrozenou ukazuje cestu, po které ho máme následovat. To však se nestane.

Řeč Jaurèsova učinila veliký dojem a byla místy provázena potleskem na všech lavicích. Jemu odpověděl Clémenceau. Při hlasování vláda ovšem zvítězila. Hlasovalo se o resoluci navržené poslancem Mequiletem, která zní: Sněmovna jest odhodlána všem úředníkům upříti právo stávky a žádati od nich, aby plnili povinnost, již

převzali vůči národu. Sněmovna jest odhodlána dáti úředníkům služební pragmatiku. Sněmovna důvěřuje vládě, že bude hájiti všeobecné zájmy země. První část resoluce byla schválena 454 proti 59 hlasům socialistů, druhá část v prostém hlasování a třetí část 365 proti 159 hlasům. Pak byla celá resoluce schválena prostým hlasováním 324 proti 164 hlasům.

»Národní Listy« přinesly tuto zprávu:

Situace je stále považlivější. Odbojní úřadníci hodlají svůj odpor hnáti do krajnosti. Vláda je klidná: Státní podsekretář Simyan má na starosti provedení všech obranných a bezpečnostních opatření, aby poštovní služba vůbec nemohla být přerušena. Do elektráren v Saint-Denis bude vysláno 30 mužů pevnostního dělostřelectva v případě vypuknutí stávky dělníků. Všechny pařížské poštovní úřady jsou policejně střeženy, podobně i kanály, kde jsou podzemní kabely. Všichni telegrafisté a elektrotechnikové z prvního a třetího pluku zákopníků byli vysláni do Paříže, celkem asi 100 mužů. Dosavadní průběh stávky nezpůsobil nesnáze v pařížské poštovní službě. V Paříži nedostavila se polovina úředníků do služby. V Lyonu, Marseillu a Bordeaux je chod služby pravidelný. Obecenstvo však je velmi znepokojeno, zejména po včerejší schůzi sněmovny má vážné obavy před následky nové stávky a strachuje se, že se k stávkujícím připojí též jiné kategorie dělnictva. Mnohé radikální listy odsuzují Barthouovu řeč. Vytýká se mu ostrý tón jeho řeči. Vojsko obsadilo veškeré pařížské telegrafní a poštovní úřady. Služba dosud nebyla přerušena. Na venkově ještě není pozorovati nijaké hnutí stávkářů.

Velká debata o poštovních úřadnících ve sněmovně byla neočekávaně skončena po 4hodinném rokování. Nebylo učiněno žádné usnesení a debata odročena na čtvrtek. Sněmovna byla po dlouhých řečech Deschanela, Willma a ministra práce Barthoua zřejmě unavena. Někteří soudí, že jde též o trik radikálů, aby měli vliv na očekávané rozhodnutí poštovních úřadníků. Buďto rozhodnou úřadníci stávku, nevyčkavše usnesení sněmovny, pak ale bude vláda oprávněna ve čtvrtek žádati schválení i nejostřejších opatření a může býti jista projevem důvěry. Nebo úřadníci odloží též své rozhodnutí do čtvrtka, pak jsou získány opět dva dny, aby se mohly více uplatniti v úřadnictvu umírněné živly, nepřející stávce.

Schůze sněmovny byla s počátku velmi klidná. Navštívil ji předseda kabinetu Clémenceau, úplně již zotavený ze své nemoci. Poslední ze zástupců vlády přišel Šimyan, jenž se zdál býti velmi špatné nálady. Z průběhu schůze, ač významné, můžeme pro nedostatek místa uvésti jen nejdůležitější momenty. Interpelaci socialistů odůvodňoval poslanec Sembat dlouhou řečí, v níž prudce útočil na vládu. Vytýkal jí brutálnost a že špehovala úřadníky. Kritisoval prudce disciplinární soud a pravil, že sněmovna musí rozhodnouti, zdali úřadníci jsou nevolní sluhové nebo neodvislí mužové. Paul Deschanel mluvil s obvyklou působivostí proti revolučním živlům, kompromitujícím úřadníky. Společnost má právo se brániti. Vláda má za povinnost zjednati doruzumění nejklidnějším způsobem. V této krisi se musí republika brániti proti dvojímu nebezpečí: proti demagogii a cesarismu.

Socialista Willme hájil úřadníky. Poslanec Dreyfuss vypravuje o sprostředkování návštěvy úřadníků u Clémenceaua. Tento projevil ochotu je přijmouti, když budou oprávněnými mluvčími svých soudruhů, ale že nemohou od něho očekávati určitých slibů, poněvadž nemůže nic dělati bez dotazu sněmovny. Tím byla zakončena Dreyfussova úloha sprostředkovatele. Prohlášení Dreyfussovo nebylo pro Clémenceaua příliš příznivé. Jeho vyhýbavá zmínka o sprostředkování vzbuzuje domněnku, že Clémenceau učinil aspoň poloviční sliby. Ministr Barthou prohlašuje důrazně, že vláda dodržela vše, co slíbila a že ovšem neudělá, co neslíbila. Úřadníci, libující si v politických projevech, vystupovali proti vládě takovými slovy a činy, že to nebylo možno trpěti. Řečník připomíná sbratřování se úřadníků se svazy dělnickými, s nimiž společně připravují útok na vládu i parlament. Jeden z poštovních zřízenců v uniformě pravil: »Vypukne-li válka, neodejme mne stát mým dětem. Nemám žádnou vlast«. Na výkřik z levice, že uniforma je livrejí, odpověděl Barthou: Uniforma svobodného státu je ctí pro toho, kdo ji nosí. Nedivte se, že vláda nestrpí podobné projevy a že nestrpí, aby poštovní úřadník vyzýval proletáře ke společné akci proti zaměstnavatelům, úřadům a kapitálu. Vláda má za úkol hájiti především občany, kteří se její péči svěřili. Řeč Barthouova, přerušovaná socialisty a nacionalisty, učinila silný dojem. Očekává se, že Clémenceau promluví.

»Národní Politika« přinesla 15. května 1909 o tom tento článek.

Poštovní úředníci francouzští zápasí letos již podruhé s vládou o odborové své sdružování. Úředníci hájí své přesvědčení, že mohou, konajíce ve službě svou povinnost vůči státu, mimo službu organisovati se právě tak jako dělníci na základě svých zájmů, vláda domáhá se závislosti úřednictva na jeho povolání a naprosté podřizování se jeho vládním normám vždy, i mimo službu. Stará tradice stojí proti novodobému sociálnímu nazírání, které popírá platnost a oprávněnost pojmu státu jakožto organisované moci panovníkovy a pojmu úředníka jakožto osobního služebníka jeho zaměstnavatele. Rozpor tento stává se ještě složitějším ve Francii, která má republikánskou státní formu. V republice úředníci neslouží, jak dovozují stoupenci úřednického syndikalismu, vládě, nýbrž lidu, nedostávají plat od vlády, nýbrž od poplatníků, nemusí tudíž představeným svým obětovati své přesvědčení.

Spor poštovních úředníků francouzských s vládou je tím příznačnější, ježto v čele vlády jest bývalý revolucionářský socialista Clemenceau a členy jeho ministerstva jsou bývalí socialisté Briand a Viviani. Ministerský předseda Clemenceau holdoval, pokud byl poslancem a senátorem, týmž zásadám, které dnes horlivě potírá a mezi organisovaným poštovním úřednictvem bezohledně pronásleduje. Nyní je socialisty označován za zpátečníka: Užil proti stávkujícím dělníkům a zřízencům vojska, postavil se po bok kapitálu proti dělnictvu. Při oslavě 1. května proměnil Paříž ve vojenské ležení. »Všeobecné dělnické sdružení« (Confédération générale du t avail), sledující nejostřejší postup proti státní moci, potíral Clemenceau vždy nejprudšími prostředky. Stávkující pekaři a dělníci pařížských elektráren byli nejbezohledněji rozháněni, proti syndikátním snahám učitelů zaujal náčelník vlády stanovisko nesmiřitelné. V okresích, vzbouřených vinařským hnutím, dal Clemenceau stříleti do lidu, vzpurný 17. pěší pluk poslal — bývalý protimilitarista — do vyhnanství do Tunisu.

Jiná byla theoretická minulost Clemenceau-ova, jiná jest praktická jeho přítomnost jakožto vedoucího státníka Francie. V současném poštovním boji je tento rozdíl znova ostře patrný. S jakým úsilím, s jakým rozpětím moci, s jakou vynalézavostí, ano raffinovaností snažila se

francouzská vláda znemožniti toto vzplanutí syndikátních tužeb úřednictva! Tento rozmach vládního odporu dokazuje, jaký význam přikládá vláda Clemenceauova výsledku svého zápasu s poštovními stávkaři. Nejde nyní ani tak o průběh a škodlivost stávky »postierů«, jako o její brzké rozhodnutí a důsledky. Hrozíť francouzské republice snad připojení se dělnických syndikátů a »Všeobecného sdružení práce« ku poštovní stávce. Z možnosti této mohl by vyplynouti obrovský sociální zápas, sociální revoluce ve Francii. Toto nebezpečí zří patrně vláda a proto mění se exsocialista Clemenceau v úporného pronásledovatele svých někdejších soudruhů. Přítomná poštovní stávka může se státi předzvěstí nejvážnějších událostí ve Francii, dalekosáhlých rozvratů. Z té příčiny obrací všecka politická veřejnost svou pozornost k tomu, co se nyní ve Francii děje.

m) Stávky agitačním prostředkem pro tisk socínský.

Vůdcové červené strany potřebují stávek hlavně k šíření svého tisku. »Čech« přinesl o tom v srpnu doklad ze dnů táborových:

Sjezd strany sociálně-demokratické byl v neděli zahájen ve velkém sále Národního domu na Smíchově. K jednání sjezdu sociálních demokratů se ještě vrátíme. Velkých výsledků od něho očekávati soudruzi nesmí. Píšeť sám přední sociální demokrat, donedávna redaktor kladenské »Svobody« a nyní vydavatel samostatného listu »Volnost« o sjezdech i sjezdu právě konaném takto: »Pro parádní řeči a referáty sáhodlouhé na sjezdu pronášené málokdy se dostanou soudruzi k debatě věcné o tom, co se má projednati. A jakmile se vidí, že je přihlášeno více řečníků s opačnými názory, ihned se vyskytne návrh na konec debaty, který také pro unavenost bývá zpravidla přijat. Letos zvláště je nahromaděno velmi mnoho výbušných látek. Pro taktiku poslanců zejména bude sveden asi tuhý zápas. Proti taktice poslanců stojí i většina redakce »Práva Lidu« a myslíme, že většina soudruhů. Sjezd by měl dosti práce, kdyby jen o postupu poslanců měl rozhodovati.« Nejúčinněji působívá na sjezdech výkaz o tisku a jeho vzrůstu. V té příčině konají stoupenci sociální demokracie povinnost svou plně. Referováno o tom na sjezdu následovně: »Za poslední dva roky byly vydány

spisy a brožury, jichž náklad obnášel do dnešního dne 936.500 exemplářů, tedy o celých 38.300 exemplářů více než bylo vykázáno na sjezdu plzeňském. Největšímu odbytu těšily se naše výroční publikace, kalendáře a Májový list. Za uplynulé dva roky bylo prodáno velkých rodinných kalendářů v počtu 84.000 exemplářů, kalendáře kapesního 83.000 exemplářů, Májového listu 79.450 výtisků. Z toho počtu je jen nepatrný zbytek dosud na skladě. Z ostatních publikací připadá největší náklad na brožury protiklerikální a agitační. Náklad ten také byl ze dvou třetin vyprodán. Činnost, která byla Tiskovým výborem při vydávání tiskopisů vyvinuta, lze roztříditi podle různých účelů při tom sledovaných. Byly to účely: 1. agitační, 2. vzdělavací a poučný, 3. protiklerikální, 4. literárně umělecký. Pokud se týče účelu agitačního, tu přihlížel Tiskový výbor k potřebám strany, k rozmanitým politickým situacím; zejména se snažil, aby lid mohl sledovati vývoj politických událostí a činnost poslanců v parlamentě, aby známost o všech časových otázkách byla co nejvíce rozšířena. Byla to brožura »Na soud národa«, jež vydána byla nákladem téměř 200.000 výtisků, dále brožura »Na vaše hlavy kletby millionů«, jež nákladem přes 150.000 exemplářů se rozletěla po krajích českých v době válečného nebezpečí, kdy vzhledem k persekuci se strany úřadů nebylo možno jiným způsobem působiti v době odročení parlamentu proti chystaným krokům rakouské vlády. Velikou pozornost vyvolala v parlamentě řeč soudr. Němce, která rovněž byla vydána v mnoha tisících výtisků a úplně je rozebrána. Poslední politické události osvětluje brožura soudruha dr. Soukupa »Válka hladu«, rozšířená v 80.000 exemplářích. Kromě toho vydána byla při různých příležitostech celá řada pozoruhodných publikací a brožur, jež jsou vám známy z inserce časopisu »Zář«. Jednotlivé romány a spisy měly náklad: »Plameny« 80.000 výtisků, »Kopřivy« 20.000. Románová knihovna »Záře« vydala a rozprodala prvního svazku K. Sabiny »Obílené hroby« 14.000 výtisků, druhého románu »Na poušti« od K. Sabiny 16.000 výtisků, nejnovějšího svazku »Buřiči«, román od Šlechty, vydáno 12.000 výtisků. Zajisté velká to čísla, jimž se vyrovná málokterý náklad publikací »měšťáckých«. Časopisu pro děti »Jaro« vydává se přes 10.000 výtisků. Náklad »Záře« zvýšil se o 8000 exemplářů. Veškerých publikací strany vydáno celkem

936.500 výtisků za 21 měsíců a prodáno jich za 117.990 K. Rodinného kalendáře prodáno 84.000 výtisků, kapesního 88.000, Májového listu za rok prodáno 90.000 výtisků. Největšímu odbytu těší se brožury protiklerikální a agitační. Číslice a data tato částečně také dokazují sílu sociální demokracie. A nyní uvažme, kolik tiskových podniků stojí tu ještě kromě sociální demokracie, jí většinou půdu a cestu připravujících, a z toho si učiníme představu, jak vážného nepřítele má hnutí křesťanského lidu v tomto kulturně-protikřesťanském hnutí. Mnoho práce třeba ještě vykonati, velké pole obdělati.«

V září 1909 přinesl »Ženský List« socialistický tuto zprávu:

»Trest pro urážku stávkokazů. Stávka horníků na Nýřansku jest dosud v dobré paměti. 12. květen byl dnem opření se proti výpadu kapitalistů, kde bylo hornictvu sáhnuto na mnoholetou vymoženost. Našlo se i zde v této stávce několik lidí, kteří zúmyslně přehlédli oprávněnost této stávky. Nedbajíce svých vlastních zájmů, zapomenuvše na svou dělnickou čest, nechali se mnozí horníci zlákati, šli do práce a stali se tak zrádci a poškozovateli dělnického boje. Tím situace stala se značně lepší pro bezohledný kapitalism, těžší pak pro hospodářsky slabé a hladovící hornictvo. Což divu, že pak došlo k výjevům, kterých my sice zásadně neschvalujeme, ale které dovedeme chápati. Neboť nic není schopno zápasícího dělníka neb jeho ženu tak přivésti z rozvahy jako fakt, že druhý dělník, rovněž tak nuzný, mrzkou zradou vyráží mu poslední sousto z úst a vydává ho na milost a nemilost dravého kapitalismu. Stávkokazi cítili se ve svém, kapitalistům milém díle poškozováni a podány žaloby na některé ženy a horníky, a sice na: Barboru Mandasovou, Alosii Hoškovou, Mar. Machovou, Annu Šedivcovou, Marii Vrátníkovou, Marii Dvořákovou, Barboru Černou, Annu Königsmarkovou a Jos. Hoškovou, vesměs manželky, případně dcery horníků. Vedle toho obžalováni byli rolník František Šedivec a horník Josef Mudra. Všichni obžalovaní jsou z hornické obce Zbuchu u Nýřan a žaloba viní je, že dopustili se zločinu dle § 87. tr. z. tím, že přepadli, kamením ohrožovali a nebezpečnými vyhrůžkami ve strach uvedli stávkokaze Josefa Reidla a jeho ženu, dále pak stávkokaze Antonína Klána a jeho syna Antonína Klána ml. Po výslechu

svědků, kteří si v každém slově odporovali, bylo průvodní řízení skončeno a po řeči státního zástupce, řeči obhájce, který s vervou ujal se svých klientů, odebral se soud k poradě o rozsudku, jejíž výsledek byl: Všichni obžalovaní sprošťují se žaloby pro zločin dle § 87. a pouze pro § 3. koaličního zákona odsuzují se: Barbora Mandasová na 3 neděle do vězení, Josef Mudra na 14 dní do vězení, Aloisie Hošková, Marie Machová, Frant. Šedivec, Marie Vrátníková a Marie Dvořáková všichni do vězení na 8 dní, Barbora Černá do vězení na 3 dny. Všem zostřen trest jedním postem. Šedivcová, Königsmarková a Jos. Hošková sproštěny byly vůbec. Tak dopadl proces s lidmi, kteří neměli nic jiného na mysli, nežli prospěch všech horníků a domlouvali těm, kteří tento dobrý úmysl poškozovali. Prácechtivost dle byrokratického názoru zachráněna.«

Socíni zuří vzteky, jestli na ně přijde soudce dbalý sociální spravedlnosti.

n) Rvačky socínů na veřejných stávkových schůzích.

Dne 13. května 1909 přineslo »České Slovo« následující zprávu:

»Mezinárodní dělníci zahájili vyhlazovací boj. V úterý 11. května pořádána byla schůze hromady pomocníků pekařských, v níž současně měly býti provedeny doplňovací volby do nemocenské pokladny. Na schůzi dostavilo se mnoho národních socialistů se svojí kandidátní listinou. Schůze svolána byla na 2. hod. odpoledne, avšak když soudruzi viděli, že volby by bledě pro ně vypadly, tedy vyslali svoje důvěrníky, kteří po kořalnách sebrali pověstné rváče a do schůze tyto přivedli. Teprve o půl 4. hod. byla schůze zahájena. Při čtení zprávy o činnosti byli naši bratři uraženi, proti čemuž protestovali. Ihned na to dal mezinárodní dělník Ferdinand Jirásek povel a ti nejpověstnější rváči stahovali se na podium, které v malém okamžiku naplnili a odkudž na naše bratry doráželi. Když naši bratři se uklidnili, tu jednotliví sociálně-demokratičtí rváči doráželi na naše bratry a vyhrožovali jim zabitím. Br. Čebiš na to vystoupil na podium, žádaje právě dostavivšího se magistrátního komisaře p. dr. Hellera, by působil na předsednictvo, aby své stoupence vyzvalo ku klidu. V tom však vyskočil pověstný Ferda Jirásek a udeřil

br. Čebiše do prsou a dal povel, by soudruzi chopili se práce. Tito nelenili a počali do br. Čebiše tlouci, v tom však bratři přispěli ohroženému ku pomoci. Rváči soudružští tasili nože, holemi, židlemi a sklenicemi počali bušit do našich bratří, kteří, chtějíce sál konviktský opustiti, nemohli, neb mezinárodní dělníci zavřeli vchody a k nim postavili nejzpustlejší individua s býkovci; pak uspořádali honbu na naše rozptýlené bratry. Nejvíce ze rváčů vyznamenali se jakýsi F. Svoboda, tak zvaný »krabatej«, dále Hájek ze Smíchova, Benda od F. Vašáka, Dlouhá třída, Zach, Liprt Al., Jársky, Skála Jan, J. Zimermann, Trombas, Závěta od F. Česáka, Rubeš od p. Zajíčka, Žižkov, a mnoho pobudů, jichž bydliště jest na židovských pecích a v cihelnách. Našim bratřím ukradeny byly z větší části klobouky i řetízky, jež soudruzi odnesli si domů. Teprve když bratři dostali se ze sálu, přišla policie a sál vyklidila. Zatčeni byli dva mezinárodní dělníci. Br. Podlena raněn byl několikráte vážně do hlavy. Poctivé dělnictvo pekařské, i pokud hlásí se ku straně sociálně-demokratické, odsuzovalo rabiátství soudruhů. Klackem a nožem nás ovšem nikdo nezastraší. Ti, kteří podobné rvačky aranžují, mohou se dočkati šeredné odplaty.«

»Národní Listy« vyličují věc takto:

»Veliká bouře a zuřivá rvačka na schůzi pekařských dělníků. V Bartolomějské ulici na Starém městě pražském, v okolí Konviktu, povstalo včera odpoledne velké shromáždění obecenstva, přivábeného hlučným lomozem, vycházejícím z konviktského sálu. Tam konala se valná schůze hromady pomocníků při společenstvu pekařů v Praze. Schůze byla rozpuštěna, neboť účastníci po prudké hádce dostali se do tuhé rvačky, při níž mnoho pomocníků bylo raněno, stoly a židle rozbity, sklenice roztříštěny. Dvacet policistů učinilo přítrž všeobecné rvačce. O neslýchaných těchto výjevech na valné hromadě sdělují se nám tyto podrobnosti:

Na včerejšek na třetí hodinu odpolední byla svolána do konviktského sálu valná hromada pomocníků při společenstvu pekařů v Praze. Sešlo se více jak 800 pomocníků pekařských z celé Prahy a policejního obvodu. Sál byl obsazen do posledního místa, většina účastníků stála. Také galerie byly naplněny. Průběh jednání byl očekáván s neobyčejným napětím, neboť do schůze přišli ve značném počtu i přívrženci strany ná-

rodně-sociální, s nimiž vedou příslušníci druhé strany dělnické bezohledný boj, který se datuje od doby prohrané stávky v nedávné době. Schůze byla zahájena předsedou p. Fr. Kropáčkem, za magistrát byl přítomen komisař dr. K. Heller. Sál, jehož střed obsadili národní socialisté, poskytoval nebývale smutný dojem, neboť příslušníci téže pracovní třídy stáli tu plni nenávisti a pohrdání, takže na prvý pohled bylo patrno, že dojde ke hlučným rozporům. Nikdo ovšem netušil, že dojde k násilí, ba krveprolití. Sotva byl přečten zápis poslední valné hromady, přikročeno ihned k referátu o činnosti za minulý rok. Referoval jednatel hromady p. Fr. Hejna. Ale nemluvil dlouho — jen několik slov. Stačila krátká zmínka o stávce, která prý byla prohrána vinou několika jednotlivců, stávkokazů, zaburácela sálem bouře nevole a voláno: »Lež, lžete! Odvolejte!« Národním sociálům odpověděno: »Stávkokazi! Buřiči!« atd. Hluk a ryk dosáhl takového stupně, že slova referenta úplně zanikala. Ale marné bylo chlácholení předsedovo, bouře se stupňovala a stávala se prudší. Rozčilení zmocnilo se všech přítomných a celý sál obratem proměnil se v chaos sta a sta rozčilených hlav. Obě strany dorážely na sebe prudkostí nebývalou. Za všeobecné bouře rozpustil komisař dr. Heller schůzi a vyzval přítomné k rozchodu. Nikdo však, kromě předsednictva, nepozoroval, že schůze je rozpuštěna. V tom zazní sálem ze sta hrdel hromové volání: »Ven s nimi! My si nedáme rozbíjet schůze!« a ponurý sál konviktský mění se rázem v jeviště nejhnusnější rvačky. Sálem lítají židle, sklenice a dopadají rány s obou stran na hlavy protivníků. Vzniká taková panika, že velká část posluchačů zmateně prchá postranními východy. Několik předáků obklopuje přítomného komisaře, který stojí v pozadí na předsednické tribuně a volají: »Nebojte se, my vás chráníme!« Zatím podařilo se většině, že vytlačila oposici ze sálu, při čemž bylo mnoho osob krvavě zraněno. Sál, v němž byly stoly přeházeny, židlice rozmláceny, pivo rozlito, byl v okamžiku příslušníky strany sociálně-demokratické znovu obsazen a přítomní bouřlivě žádali pokračování schůze. V tom vniká do sálu policie vedením revírního inspektora, který, obklopen několika strážníky, přistupuje k předsednickému stolku, kdež právě zástupce živn. úřadu vyjednával s předsednictvem schůze o to, aby proveden byl klidný rozchod, a velí: »Jménem zákona rozpouštím

schůzi!« Magistrátní komisař ovšem jej upozornil, že schůze jest již rozpuštěna a že on zastupuje zde úřad. Žádal, aby policie zdržela se prozatím jakéhokoliv zakročování v sále, poněvadž předsednictvo se již zaručilo, že přítomní se ihned a ve všem klidu rozejdou. Což se také potom stalo, když byl tajemník organisace p. Jirásek promluvil několik uklidňujících slov. Účastníci rozešli se za zpívání dělnických písní a několika proudy táhli ulicemi směrem ke Starému Městu a Karlovu náměstí. V ulici Konviktské i na Perštýně shromáždily se velké zástupy, které pozorovaly odcházející proudy rozvášněného dělnictva. Restauratér p. Filip zjistil ihned na místě hromady pomocnické vzniklou škodu za přítomnosti zástupce, který prohlásil, že bude nahražena. Zástupcové národního dělnictva pp. Čebiš a Novotný ujišťují, že s jejich strany popud ke rvačce nevyšel.

Dále se nám sděluje, že ve velkém nebezpečí při všeobecné rvačce octl se jeden číšník, který se před zraněním zachránil tím, že vlezl pod stůl. Jaké však bylo jeho zděšení, když stůl pojednou byl vyzdvižen. Číšník tedy vstal a pod neseným stolem lezl do kouta, kde stůl byl odložen. V tomto úkrytu zůstal dlouho, až se sál vyprázdnil.

Ze všech účastníků nejvíce byl zraněn 25letý pekařský pomocník Stanislav Podlena z Malé Strany, který dostal sklenicí ránu do hlavy. Na vlastní žádost byl ponechán v domácím ošetřování. Ostatní zranění se nepřihlásili.

Zatčeni byli 44letý Ferdinand Hájek ze Smíchova a Jan Kubíček z Vršovic, kteří se navzájem obviňují, že při všeobecné rvačce použili holí.

Jaké účinky mají stávky na dělnictvo, vidno též z následujícího příběhu. Dne 7. dubna 1909 přinesl »Čech« tuto zprávu: Pozoruhodný — ale smutný případ! Ve sklepě domu č. 1112 na Žižkově oběsil se 48letý kamenický pomocník Fr. Kmoch. Mrtvola odnesena do ústavu pro soudní pitvu. Dle udání zoufal si proto, že následkem stávky nemohl nalézti práci. Potud suchá policejní zpráva. Všimneme-li si jí však blíže, vidíme v ní jeden hrůzný obrázek z domácnosti dělníka, který případně proti své vůli — terrorem soc. demokratů — vehnán byl do stávky a do hladu a pak do dobrovolné smrti. Zahájilo totiž vedení socialistického dělnictva kamenického v Praze stávku, a žádný dělník pracovati nesmí i kdyby

chtěl, i kdyby on neb jeho rodina umírali hladem. Není divu potom, že takový dělník, který nezaviněně a bez své vůle ocitl se v takovém smutném postavení, přemýšlí, hloubá a v zoufalství pak, nevida jinou záchranu, sahá k sebevraždě! Kdo tohoto nešťastníka má na svědomí? Nikdo jiný, než »Právo Lidu« a vedení strany soc. demokratické, které násilím, bezohledným terrorem vhání lid dělný do stávky, hladu a k sebevraždě, ač většina dělnictva jistě by ráda pracovala, a ač zaměstnavatelé na slušné a spravedlivé požadavky dělnictva by jistě přistoupili. Je již nejvyšší čas, aby tomuto řádění socialistické tyranie učiněn byl konec; potřebujeme zákon na ochranu těch, kdož pracovati chtějí, ale dnes často pracovati nemohou, poněvadž soc. demokratická tyranie prohlásila tam neb onde stávku nebo bojkot! Pozoruhodný — ale smutný případ, kterého zejména měly by si povšimnouti všecky strany občanské a kruhy zákonodárné.

K seznání rozkladné činnosti socínů všude i na venkově nechť slouží tři zprávy ze Sušice uveřejněné v »Č. Západu« v červnu a v srpnu r. 1909: Ví to sice již celý svět, že soc.-dem. vyrostla a trvá jen na základě násilnickém a protikulturním, ale předáci její nechtějí to za žádnou cenu uznati. Holedbají se při každé příležitosti svojí svobodomyslností a vznešeným kulturním posláním, jen aby nachytali co nejvíce hejlů na své pěknými sliby omalované lapačky. Tisk »měšťáckých stran« ve zbabělém strachu leží na břiše před rudými tygry, — kteří čekají jen na vhodnou příležitost, aby strhli vládu na sebe a pak teprve uplatňovali své »dobré« zásady — a ve své zbabělosti neodvažuje se ani zdaleka odsouditi násilnický projev učiněný na posledním, devátém sjezdu soc.-dem. konaném na Smíchově leta Páně 1909 na počátku měsíce září. Dosud v dobré paměti jsou jistě nedávné události barcelonské (ve Španělsku), kde zvrhlá a ničemná chátra poštvaná od nesvědomitých štváčů nechala sice na pokoji židovské velkoobchody, za to však s tím větší zuřivostí vrhla se na katolické kostely a kláštery vraždíc nevinné oběti svého bezmezného vzteku, loupíc, pálíc a pustošíc vzácné a nenahraditelné památky umělecké. I mnohé listy pokrokové psaly o řádění revolucionářů španělských před měsícem jako o boji za svobodu a odsuzovaly tyto násilnické kousky. Též »Lidové listy«, orgán to pokřtěného žida moravského poslance Stránského doznávají: »Hrůzy nedávné španělské revoluce

způsobily v Barceloně ohromné, nenahraditelné škody na vzácných památkách uměleckých. Divoký fanatism pobořil, spálil a vydrancoval v Barceloně na 50 klášterů a kostelů, ve kterých zničila vandalská zuřivost nejkrásnější díla umělecká. Škoda hmotná odhadnuta na 30,000.000 peset, ale ty mizí ve srovnání s nekonečnou škodou uměleckou, kterou žádný stát a žádná obětavost nikdy více nahraditi nedovedou.« Nutno jen s povděkem kvitovati toto doznání, třebas přišlo, jak se říká: »s křížkem po funuse«, a to hlavně z toho důvodu, že poslanci Stránskému, zarytému nepříteli všeho křesťanského, nemůže nikdo vytknouti ani sebe menší příznivost ke katolictví. — Vláda španělská dosti dlouho přihlížela k tomuto barbarskému řádění a konečně vyslala několik setnin vojska proti trýznitelům nevinných lidí a proti ničitelům uměleckých památek. Šikovní štváči se schovali a několik svedených buřičů bylo zajato a vsazeno do vězení. Proti tomu žádný zdravým rozumem opatřený člověk nemůže ničeho namítati, vždyť i dravou zvěř dáváme do klece, aby neškodila jiným. Ale násilnická soc.-demokracie — strana svobody a pokroku — schvaluje sice úplně zničení uměleckých památek, týrání lidí způsobem nejběsnějším, za to odsuzuje jednání vlády, která vystoupila proti rudým tygrům na obranu lidských životů a kulturně-uměleckých památek. Projev k pochvale španělských revolucionářů navrhl sekretář strany Brůha, shromážděním byl jednohlasně přijat a v listech soc.-dem. — i v Nové Době — s velikým gustem otištěn. Zní doslova: »Sjezd československé sociálně-demokratické strany dělnické posílá svůj nejvřelejší pozdrav sociální demokracii španělské, jež v poslední revoluci španělské zoufalým bojem proti krvelačnosti monarchistického absolutismu, bezuzdnosti klerikální tyranie a násilnictví kapitalistického lupičství, vykonala vše, co bylo v její silách, a jejíž příslušníci buď padli v zápasu o společnou věc naší, anebo dnes úpí v žalářních peklech pevnostních, jsou voděni hromadně na popraviště a klesají pod kulemi vládní soldatesky. Sjezd vyslovuje svůj úžas a své ustrnutí nad tímto nelidským vražděním nejlepších (!!!) synů a dcer Španělska před očima celé vzdělané Evropy a pronáší své přesvědčení, že ani ve Španělsku není již doba daleka, kdy věc svobody, kultury, socialismu a emancipace jeho proletariátu bude na vítězném postupu.« A pro nelidské vraždění a mučení katol. kněží, milosrdných bratří

a sester neměl sjezd ani slova odsouzení? O ubohá naše česká společnosti, dáš-li si ještě déle věšeti na nos takové bulíky, jako jest právě uvedený officielní projev tak zvané »československé« sociální demokracie! Pan dopisovatel »Naší Obrany« ze Sušice zle se horší na dopisovatele »Českého Západu« pro zmínku o hlavě červeného štábu sušického p. Vanišovi, účetním nemocenské pokladny sušické. Věříme rádi, že to svědí pana Vaniše, když se s jeho posvátné osoby jenom docela malounko poodkryje závoj, jímž týž zastírá své fixlování oproti soudruhům, poněvadž se bojí, že by mohla jeho moc a jeho vliv, jejž na ubohý jím zfanatisovaný lid vykonává, újmy vzíti anebo se dokonce ztratiti a tím se mu málem přihoditi, že by z výnosného a teplého hnízdečka, jež si upravil, jednoho krásného dne mohl vyletěti. Divíme se beztak, že to tak dlouho trvá a že, ačkoliv již přemnozí ze soudruhů prohlédli, nestalo se tak ještě u všech. Na schůzích soudruhům vykládá zásady socialistické, líčí drasticky jich bídu, horlí proti velkokapitalismu, volá nadšeně: »Osobní majetek jest krádež!«, brojí proti Bohu, víře, zřízení církevnímu, proti vrchnostem, nechce míti ni Boha, ni pána, ale v praxi jedná docela proti svému učení. Ačkoliv má prý jenom 1400 K služného, přece koupil si již tři kusy pole v ceně přes 3200 K a nyní již zase vyjednává o koupi cenné louky (osobní majetek jest krádež). Brojí proti velkokapitalismu, ale jen katolickému, židovský nechává stranou. Brojí proti katolické šlechtě, katolickému kněžstvu, ale milliardáře Rothschildy, Hirsche a různé Fürthy nechává na pokoji; nechce víru, církev ale jenom katolickou, o židovskou však nezavadí. Ale přece, abychom ničeho nezamlčeli, někdy zajde velmožný ten pán do katolického kostela; když totiž neví, co do »židovky březovské« napsat, vejde do chrámu Páně s papírem a tužkou a znamená, o čem duchovní káže, aby měl co v »Naší Obraně« povídat o »pánech páterech«. Dlouho jsme již přihlíželi nečinně k jeho štvavým a sprostým nadávkám v »Naší Obr.«, ale nyní nebudeme více mlčeti, nýbrž bezohledně odkrývati jeho fixle před veřejností. Pro dnešek dosti a přejeme dobré chutnání. Na shledanou!

Sušice. Jeden zdejší obchodník — takto nekřesťan — pozdravuje kupce jdoucí do jeho krámu pozdravem křesťanským »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus«. Tento pozdrav neříká jistě ze žádné úcty k jménu Kristovu, ale

na potupu. Nechceme se z důvodů konfiskačních o tomto zjevu šíře rozepisovati, ale jest nám při tom ledacos nápadno . . . . — Něco z kuchyně obrsoudruha Vaniše. Tento vykutálený obrsoudruh rád se sveze po různých »páteřích«, arcibiskupech atd. atd. pro jejich »nekonečné« příjmy, pro »okrádání lidu« štolovými poplatky atd. Ale, lišák, nepovídá nikde, jakou štolu bere sám za různé funkce! Chceme tedy pomoci trochu jeho paměti a poskytnouti mu látku k dalšímu řečňování. Pokud nám jest známo, jsou prý měsíční příjmy p. Vaniše následovní: 1. Jako účetní nemocenské pokladny má měsíčně 132 K; 2. za vedení konsumu dělnického a účtování v něm — 60 K; 3. za vedení dělnické pekárny také 60 K. Dohromady dělá to 252 K (t. j. dvě stě padesát dvě koruny). Divíme se jen, jak to může všechno zastat a může-li to zastat, proč dá si za všechno platit? Vždyť mohl by pokladně různá vydání ušetřit. Soudruzi! Přemýšlejte, jak hospodaří s Vašimi mozolně vydělanými haléři! . . . — Slavná pouť v Sušici. Na den Andělů Strážných konala se veliká pouť na vrchu Stráži nad Sušicí. Všechny vlaky, které v sobotu a v neděli přijely, byly přeplněny. Tisíce lidí hrnulo se na památný vrch pomodlit se k Andělu Strážci. Průvod, který vedl vdp. Josef Štěpán, arcikněz a biskupský vikář z Nezamyslic, byl imposantní. Slavnostní kázání české měl znamenitý řečník, také plzeňskému obecenstvu dobře známý, vdp. P. Alois Mayer, biskupský notář a převor kláštera ze Lnář; německy kázal vdp. P. Gabriel Matějíček, guardian kláštera kapucínského v Sušici. Nepřehledný zástup věřícího lidu poslouchal tyto dva řečníky. Pohled na tyto zástupy přesvědčil každého zřejmě, že víra katolická jest příliš hluboce zakořeněna v srdcích pošumavského lidu, než aby ji odtud vypuditi mohli sociálně-demokratičtí štváči.«

Jaký pustý švindl tropí socíni s dělnictvem, podáme zde několik obrázků. »Samostatné Směry« v Pardubicích přinesly 20. listopadu 1909 tuto zprávu: Jak se loučí sociální demokraté v Chrudimi se svým předákem p. Malým. Pan Malý získal si mírným vystupováním vůči ostatním občanským vrstvám všeobecné vážnosti a jeho společenský takt a společenské solidní chování usnadňovalo mu těžký úkol. V pondělí dne 13. t. m. loučil se ve večírku jemu ku poctě od soudruhů pořádaném v tklivé řeči se všemi, kladl jim naposled důrazně pravý úko!

sociální demokracie na srdce a žádal je, by pevně a neustupně setrvali na zásadách jim vštěpených. Byla to chvíle vážná. Tím větší podivení a ošklivost pocítil každý, když shledalo se, že panu Malému některý ze soudruhů odcizil zimník a klobouk. Tolik sebezapření by mohl soudruh-zloděj míti, aby člověku v boj za práva chudých lidí se ubírajícímu nevzal to poslední.

»Čech« přinesl 26. května 1909 tuto zprávu: Proti rudému švindlu. Známý časopis, který radí českému lidu, aby šetřil, obírá se také učením Marxovým a píše, že vyvlastněním majetku utrpěla by velice lidská svoboda a lidská přirozená snaha po majetku. »Nějaký stát budoucnosti, v němž by všichni stejně měli a stejně pracovali, jest nejen nemožným, ale znamenal by i velikou reakci v životě lidstva. Nechte tudíž bláhových snův a neoddávejte se planým nadějím na vyvlastnění majetku a nové rozdělení, šetřte raději a hleďte, abyste sami majetku nabyli, toť rozumné hospodářské učení proti fantastickým rudým plánům.« — Máme za to, že ani předáci soc. demokratičtí nevěří, že by majetek byl krádež. Páni soc.-demokratičtí poslanci v delegacích a na říšské radě pěkně do svých portmonek zastrkují veliké bankovky, soudruh Meissner má na 160.000 K jmění, soudruh Soukup ze svých palmárů zašetřil si krásných pár tisícovek, soudruh Němec má na 20.000 K uloženo ve spořitelně a soudruh Šmeral má svou pokladnu ve svém tučném bříšku. Nevědomému dělnictvu ovšem musí se neustále kázati: »Maličko a už nastanou ty rudé zlaté časy, kde sklenice piva bude za tři krejcary a buřt za dva, kde zmizí hranice pozemků a zkonfiskuje se jmění (až na pokladny zlaté internacionály!). Vůdcové však, jak viděti, sami nevěří, co hlásají, a tloustnou, bohatnou, staví si villy a hodují — z lidské hlouposti a bídy! — Portréty soudruhů. Začíná to pěkně podle abecedy: soudruh, poslanec a vůdce rudých na Kladně p. Aust. Dokud býval obuvníkem, byl hubený a chudý; nyní váží tři metrické centy a přestal nadobro provozovati své řemeslo. Jako poslanec má 20 K denně, jako redaktor má svůj slušný plat, za přednášky a agitace má své honoráře — to lépe živí nežli šídlo a potěh. Zajímavo bylo, když vypitý a vyjedený Aust nedávno na Kladně mluvil o bídě! »Volnost« zaznamenává, že Aust před půl druhým rokem zavázal se čestným slovem, že navrátí peníze, které si vypůjčil z agitačního fondu, ale řeč se

mluví a voda teče ... Aust vyvrací nařknutí, jakoby měl skvělé příjmy, tím, že poukazuje na své dluhy, které má u živnostníků, jest tudíž, chudák, vlastně ubohý proletář ... ačkoli paní poslancová v divadle krmí své společníky drahými cukrovinkami. Snad tedy chudoba vůdce kladenských proletářů, p. Austa, přece není tak velká ... Ale k verpánku nevrátí se nikdy víc, jako Johanis, Biňovec, Svěcený, Pick, Němec, Jaroš atd., kterým řemeslo ztratilo své zlaté dno. U soc. demokracie mají lepší časy a bez práce! —

Světové lázně a — vůdcové sociálně demokratičtí. Píše se nám: Sděluji s Vámi, že c. k. paroplavební dunajská společnost, jež vedle jiných vídeňských bank pravidelně inseruje v »Arbeiter-Zeitungu«, jest společnost rakouských a uherských židů. Vedle dra Adlera na letní byt chodí též manželky poslanců-proletářů: pí. Jarošová, družka životem redaktora »Rovnosti« v Brně a dámy těch známých poslanců-proletářů, co mají v Libni domy a ve městské spořitelně pražské uložené spořitelní knížky. Tuto šlechticko-měšťáckou choutku vytkli soudruzi jen redaktoru »Rovností« — ti ostatní mlčí, protože musí.

Všecku drahotu svádějí socíni na měšťáky a klerikály. »Čech« přinesl tuto zprávu:

Co teď tomu řekne dr. Soukup? Na »hladovém« táboru lidu tvrdil dr. Soukup, že zdražení chleba a mouky provádí agrárníci a velkostatkáři a vysoká cla na zahraniční obilí. »Bohemia« naproti tomu dovídá se z Pešti: »Následkem pěkného počasí opadly ceny pro uherskou pšenici a pešťské mlýny snížily ceny obilnin. — Tedy pešťské veliké mlýny, pane dre Soukupe, snížily cenu obilnin. Jak tomu rozuměti? Známo jest, že o veškeré obilí uherské dělí se dvě strany: bursiáni na pešťské burse, kteří v obilních cenách spekulují, ani se zavazují, že do určitého času dodají určitou část obilí za určitou cenu; v tomto terminovém obchodě jest největší starost bursiánů, aby vyšroubovali cenu obilin do výše; a tu všechno jim pomáhá: počasí, válečné zápletky, světová úroda. Skutečně však veškeré obilí skupují veliké pešťské mlýny, jež obilí berou v celých nákladních vlacích, mají obrovské špýchary a mouku rozvážejí pak zase zvláštními vlaky do všech konců říše. Kdo tudíž stanoví ceny obilnin? Bursovní spekulanti a veliké mlýny pešťské — že souvěrci jsou tu i tam, jest zbytečno povídati.

Pro Rakousko i Uhry rozhodující jsou ceny obilnin, jak je stanoví v Judapešti — pardon v Budapešti.

A vidíte, tohle neřekl aranžér »hladového« tábora lidu na Havlíčkově náměstí pan dr. Soukup svým posluchačům a posluchačkám! Říšský poslanec a předák sociální demokracie, obrácený zády k plodinové burse, štval jen proti rolníkům a velkostatkářům, o bursiány sice také zavadil, ale jen že musil, ale věc tak popletl, že posluchači jeho jak diví byli proti — agrárníkům. A potom chtějte, aby takovou »hladovou« demonstraci bral někdo vážně, potom chtějte, aby lid byl o národohospodářských poměrech poučen dle pravdy. To nejde! Sociální demokrat nesmí věděti o ohromné moci zlaté židovské internacionály — klerikál a agrárník a velkostatkář musí býti obětními beránky. A v tom jsou soc. demokratické zástupy opravdu k politování: smí čísti jen »Právo Lidu«, smí mysliti jen co jim vůdcové napovědí, musí demonstrovati na rozkaz a ještě demonstrují pro — lež. Jaký jest to zločin, vědomě podváděti nevědomý lid a z jeho nouze dělati si — blázna!

»Český Západ« přinesl následující číslice:

Kam mizí sociálně-demokratické milliony? Zajímavou záhadou zabývají se konservativní listy berlínské i venkovské, které sestavily následující číslice. Každý organisovaný sociálně-demokratický dělník platí nejméně 6 marek do pokladny soc.-demokratické strany. Jsou ovšem dělníci, že odvádějí ročně 60 až 120 marek různým pokladnám a fondům. Příjmy strany z těchto příspěvků činily v r. 1904 25 millionů, v r. 1905 však 34,750.000 marek. Z těchto třiceti čtyř millionů marek vykázána byla následující vydání: Na propagandu 900.000 m., cestovné 1,300.000 m., na přednášky a sjezdy 900.000 m., na platy a mzdy 550.000 m., správní výlohy 600.000 m., na podpory v nemoci, v nezaměstnanosti, při stávkách atd. 6,600.000 m., což činí však pouze 10,550.000 marek. Konservativním listům není sice ničeho po sociálně-demokratických penězích, ale přece se táží: Kam se podělo za jediný rok oněch 24 millionů marek, které jsou vlastně majetkem dělnictva? Nechali si je jeho vůdcové?

»Lidové Listy« přinesly 4. ledna 1910 tyto doklady:

»Blahobyt sociálně-demokratických předáků je už samému dělnictvu nápadným. Poslanec Vaněk, dle novinářských zpráv, kupuje si večeře po 16 korunách, nosí

těžké zlaté řetězy a drahé prsteny. Obrsoudruh posl. Schuhmeier, dříve pomocník u kolotoče, chodí nyní vyšňořený jako nějaký velmož a kavalír na hony. Obrsoudruh posl. Reitzner, bývalý malíř na porcelánu, cestoval letos po Solnohradsku a »zotavoval se« v Reichenhallu. Obrsoudruh posl. Schrammel, kdysi dělník knoflíkářský, strávil se svou paní letní pobyt v Kortině, kdež bydlel v nejdražším hotelu »Weisses Kreuz«. Obrsoudruh posl. Löw, vyučený zedník, má nyní v Drahovicích villu, v níž bydlí sedm rodin. Rudý tábor je zlatým dolem pro ty, kdož dovedou hodně mnoho křičet o bídě.«

Tak vypadají ve skutečnosti poměry. Jistý kamnářský mistr v Praze vypravoval, že ve stávce kamnářů byli biti nejvíce chudší menší mistři. I k němu přišla žena stávkujícího dělníka a pro Boha prosila, aby jí mistr dal něco peněz, jinak že zhyne hlady. Mistr, sám nemajetný, dal ženě, vida tu hroznou bídu, 10 K. Tak vypadá svět. Zlotřilí agitátoři červené armády honí dělníky a jich rodiny na jatky a sami sedí v teple. A na tyto lotry není dosud žádný kriminál. Ničí nejvíce malé živnostníky a továrny židovských millionářů šetří. Nikdy nevypukne stávka v továrně bohatého žida a když, tak je za několik dní ukončena. Soudruh Adler se stará o to, aby žádný žid nebyl poškozen stávkou, i kdyby v jeho továrně s dělníků dřel kůži.

XXXXIX. Drahota.

Co je drahota? O tom těžko rozsoudit. Pro chudého člověka je všecko drahé, pro bohatého však drahota ta neplatí. Drahé je to, co si nemohu pro vlastní chudobu koupit. Drahota nastává pro každého, kdo má více vydat, než přijme, než vydělá. Je to nepoměr cen výrobku a práce. Co je mi platno, pakli vydělám týdně 60 korun, když mi obnos ten nestačí na úhradu nutných životních potřeb.

Vezměme případ. Roku 1900 platilo se v Praze za 1 metrický cent kladenského uhlí s donáškou do sklepa 1 K 90 h. R. 1910 se platilo za totéž uhlí s donáškou do sklepa 3 K! Kdo tedy protopí ročně 50 q tohoto uhlí, platil za to množství r. 1900 úhrnem 95 K, r. 1910 ale zaplatil 150 K. Jeden litr nesbíraného mléka v Praze stál r. 1900 s donáškou do domu 40 h., r. 1910

ale 56 h. Nájemné z bytů 2 pokojů v pražských předměstích v moderních domech bylo r. 1900 asi ročně 440 korun. Z toho samého platilo se r. 1910 nájemného 640 korun. Totéž platí o stoupání cen obuvi, šatstva, prádla a pod.

»Národní Politika« přinesla dne 24. července 1909 tento článek.

»Čím hlasitěji naříká dnes kde kdo na drahotu, tím nápadnější je netečnost veřejné správy k tomuto povážlivému zjevu. Neboť povážlivým nutno to nazvati, když v době humanitismu, statistiky, sociálního zákonodárství a rozvoje dopravnictví ceny nejnutnějších potřeb šroubovány jsou do takové výše, že snad pro polovici národa zůstávají až na některé nejjalovější druhy, naprosto nedostupny. Vlády jsou namnoze hluché ke skutečnému volání bídy. Pánové u kormidla státního jsou zvyklí nevšímati si mnoho toho, co se jim podává prostřednictvím tisku a zastupitelských sborů. Ale nedbají-li na officielní zástupce a mluvčí veřejnosti, měli by přece sami vyšetřovati poměry a znáti, jak to ve skutečnosti i do opravdy vypadá. Co však se děje? Nic se neděje. Věci jdou svým chodem. V městech jsou naplněna skladiště zbožím, jež nelze odbýti, poněvadž kupní síla širokých vrstev lidových je zcela vyčerpána opatřováním nejnutnějších potřeb na uhájení holého života. Nepřímé daně uvalené na každé sousto, jež kdo strká do úst, veliké daně uložené na budovy a do úžasné výše zdražující bydlení, ohromné poplatky, jež odvádějí se v podobě ochranných cel, zadržují a dusí rozpjetí života jednotlivce i národa a žijícím pokolením ukládají dnes takovou míru strastí, že jim bylo rovno zřídka kdy v dějinách.

O drahotě požívatin a chlebovin bylo již častěji pojednávano. Dnes ukážeme na příkladě jednodušším, jak se to v podstatě má s drahotou, která tak krutě doléhá na každého příslušníka moderního státu. Jest zajisté ještě v dobré paměti, jaké bylo podivení, když loni vyšlo na jevo, že francouzská železářská společnost může městu Praze dodati vodovodní roury tak lacino, že i přes ohromné výdaje na dovoz a clo může konkurovati s domácími železářskými závody. Francie neplatí přece menší mzdy svému dělnictvu než prumysl náš domácí, nýbrž spíše značně větší. Proč máme platiti tak draze železo doma, když je lze dostati za ceny daleko nižší jinde? Proč? Vysvětlení podává bilance Pražské železářské spo-

lečnosti za loňský rok. Tato společnost platí za loňský rok po všech možných úlevních opatrnostech, jako jsou dotace fondům, reservní odpisy atd., dividendu 45 proc. Majitelé akcií této společnosti dostanou tedy každé dva roky celý svůj kapitál zpět. Tuto dividendu a přírůstek kapitálu musí rok co rok platiti nejširší vrstvy lidové, neboť ty jsou tu vydány v šanc železářským baronům. Proč? Protože správa státu chrání vysokým clem výrobky železářské do té míry, že k nám přes hranice nelze dovézti kus cizího železa, které je doma ovšem daleko lacinější než u nás. O francouzském železe jsme se již zmínili. Máme ještě bližší příklad. V německé říši platí správy drah za pár kol vagonových 270 K. U nás musí správa dráhy zaplatiti za týž pár kol 465 K. Ten ohromný rozdíl v cenách jest prostě neslýchaným profitem železáren rakouských, chráněných vládami před konkurencí ciziny. Kdyby nebylo toho vysokého cla, mohli bychom kupovati vagonová kola z Německa a naši železářští baroni by musili ceny podle toho snížiti, kdyby totiž chtěli dále vyráběti. V Německu stojí pár kol, jak bylo řečeno, 270 K. Kdyby chtěl německý železářský podnikatel ten pár kol k nám dovézti, musil by u nás na hranicích z nich zaplatiti 145 K cla. Dovoz by stál 22 K. Kdyby tedy ta kola přivezl k nám do Rakouska, mohl by je tu prodati za 437 K. Jakže? To je ovšem hodně víc, než co by dostal v Německu, ale přece je to ještě o 28 K méně, než musíme zaplatiti našim domácím železárnám. Přes to však nemůže německý výrobce ani pak konkurovati u nás, poněvadž rakouské dráhy jsou podle koncesních listin povinny, objednávati výrobek domácí a musily by vymoci si zvláštní svolení státní správy, kdyby chtěly objednávati z ciziny. A nyní si pomyslete, jaké obrovské sumy stojí udržování trati a vozů, vyměňování kolejí, správy vozů jakož i veliké objednávky nových vagonů. To všecko musí se kupovati tu u nás za nesmírně předražené ceny. Budete se diviti, že za takových okolností jsou rakouské státní dráhy p a s i v n í, že rok co rok musíme na ně daněmi připláceti, že stále se nám zvyšuje sazba v dopravě osobní i nákladů, jako se stalo právě letos? Nepřispívá i toto k tísnivému, stále stoupajícímu zdražování každé kůrky chleba u nás?

Vždyť nejen ty dráhy, ale každý, kdo zatlouká hřebík do zdi, platí privilegovaným akcionářům železářským. Každý truhlář, každý kovář, který přibíjí třebas jen pod-

kovu, každý sedlák, který je nucen dát přibít tu podkovu, každý, kdo je nucen koupit jakékoli náčiní železné nebo stroj do své domácnosti nebo do svého hospodářství, každý musí klopit na prospěch několika privilegovaných kořistníků. Nuže, kolik millionů uniká z kapes poplatníků jen na vysoké dividendy železářských baronů? To však jest jen jedno odvětví výrobní. Takých je ale více. Drahota je cosi složitého a mnohonásobně zauzleného, neboť jedno tu souvisí s druhým. Platíme-li jednou tolik za železo na vagony, platíme jednou tolik i za železo a za ocel na zbraně pro vojsko, na traversy na stavbu domů atd.

V srpnu 1909 přinesly »Lidové Listy« následující doklad.

Jak bude dále? Letos vystouply ceny požívatin do závratné výše. Drahota dnešní přímo znemožňuje živobytí a ustaraný živnostník, úředník i dělník se strachem hledí budoucnosti vstříc. Vše podražilo, zejména cena mouky dosáhla výše, které není ani za nejneúrodnějších let pamětníků. Ba i zemáky, hlavní výživa chudých stanou se snad pochoutkou, již nebudeme si moci dle potřeby opatřiti. — Snad na celém světě není obilí tak drahé, jako v Rakousku. Cena pšenice 16 K nepamatuje se již 40 let. Jest třeba uvésti několik číslic na důkaz a pochopenou, kterak rušivě a hrozivě působí na stálost a uspořádanost střední domácnosti neustávající stoupání cen pšeničné mouky. Za 50 kg. pšeničné mouky platilo se:

v lednu r. 1906	K 14·30
v červenci 1906	K 13·70
v lednu r. 1907	K 13·70
v červenci r. 1907 už	K 16·80
v říjnu r. 1907 dokonce	K 18·30
V roce 1908 byla cena	K 20·—
a letos stojí 50 kg. pšen. mouky .	K 25·—

1 kg. této mouky stojí dnes ve velkém 50 h a je zcela přirozeno, že menší obchodníci, chtějí-li existovati, musí ceny mouky ještě zvýšiti! Dnes platíme za mouku cenu dvojnásobnou, než platili jsme před necelým půldruhým rokem. Nesnesitelné zdražení mouky pociťujeme nejtíže pokud se týče toho nejnezbytnějšího v domě — chleba. Pekaři nemohli housky a obyčejné druhy pečiva zdražiti, chtějí však též žíti — a pomohli si tedy jiným

způsobem. Musejí péci chléb i pečivo lehčí a menší. Obyčejný pecen chleba není dražší, ale kvalita jeho jest špatnější a mnohem lehčí. Má-li tedy v domě dělníka a středního člověka zůstati výživa stejnou, to jest alespoň tou nejnutnější, jest patrno, že spotřeba bude větší, že výlohy ku zaopatření nejnutnějšího se nepoměrně zvýší. Všimněme si jen střízlivých číslic: Žemle za 4 h vážila v březnu r. 1907 při nejmenším 3·8 dkg. v prosinci téhož roku již jenom 3·3 dkg., váha její zmenšila se sice jenom $^1/_2$ dkg., percentuelně však vypočteno, značí to zdražení o 14%. U ostatního druhu pečiva klesá váha z 5·4 dkg. v r. 1907, v prosinci 1908 na 4·2 dkg., tedy o celé 1·2 dkg., což značí zdražení o 27%. Chléb prodává se dle váhy na kilogramy. V březnu r. 1907 stál 1 kg. tak zvaného pekařského chleba (ze smíšeniny mouky režné s pšeničnou) 18·6 h, v prosinci 1908 už 42·6. Zdražení obnáší tudíž 30%. Domácího černého chleba stál 1 kg. v roce 1907 v březnu 19·2 h, v prosinci r. 1908 už 28·28 h, tedy o 40% více. A letos veškeré poživatiny v ceně ještě stoupají. Sádlo je na 1 kg. dražší o 28 h, lůj o 12, krupice o 19, hrách o 26 h atd. Zdražení u těchto poživatin obnášelo do konce předešlého roku 50%, tedy jednou tolik, než léta předešlá. Zemáky, jichž tržní cena loňského roku obnášela 7·5 K nelze dnes za 9·5 K ani dostati. A z horských krajin ozývají se zdrcující nářky, že zemáky počínají hníti a černati. Z čeho budem živi? — ptá se tak mnohý ustaraný živnostník a dělník. Následky obrovské krise průmyslové v Americe a v Anglii, pociťované na celém světě, dosud nejsou odstraněny, výroba v mnohých odvětvích průmyslových klesla až na minimum — výdělky bídné a drahota čím dále tím nesnesitelnější.

Číslice nahoře uvedené nejsou však snad nahodilé, nýbrž jsou to data úředně zjištěná. Jak bude dále? A z Vídně neustále slyšeti o nových břemenech a daních; Bosna a Hercegovina pohltila ohromné milliony, letošní císařské manévry budou vyžadovat obrovský náklad mimo oběti na lidském zdraví a zmeškaném čase vojáků — reservistů — věru bilance tak smutná, že horší býti nemůže. Jest nejvýš na čase, aby povolané kruhy ventilovaly konečně drahotní otázku tuto a snažily se zjednati odpomoc a úlevu! Caveant consules. Den ze dne mizící objem a váha chleba může se v rukou hladovících státi hroznou zbraní, které se neubrání ani vláda

ani parlament. Hrozící bída a hlad svádí na zcestí i ty nejmírnější a nejlepší! Jak bude dále? — !

Způsobem žertovným probírá tu věc časopis »Světozor« v listopadu r. 1909.

»Boj všech proti všem. Zaklepal prudce a rázovitě — ne, příslušník tohoto stavu se ani při tom nezapře. Mistr onoho cechu, k němuž, vedle jiných filosofů i náš veliký Tolstoj náleží — třebas jen jako pouhý enthusiast a dilettant. Nese mi nové boty. Po odbytých formalitách se zkoušením a obvyklým ujišťováním, že to jsou boty nejlepší, jaké v Praze lze dostati, obligátní otázka: »Kolik?« »Dvacet.« »Ale co vás napadá, pane mistře — ještě před půl letem bylo osmnáct, a teď najednou dvacet. Za půl leta o dvě koruny — to je úrok přece přímo lichvářský.« »Je. Ale já si nemohu pomoci. Obchodník Lankaš vdává dceru.« »Co je mně do dcery nějakého Lankaše? Neznám ani Lankaše ani jeho dcery.« »Není a je. Mně aspoň je. Odebírám od něho kůže. Až do minulého týdne téměř za normální cenu pro staré zákazníky. Ale když tu dceru provdal, a všecko bylo zase skončeno, a já přišel pro kůže, řekl mi: ‚To byste nevěřil, pane mistře, co takový »špás« stojí. Před pěti lety ženil se můj švakr a měl veselku zrovna takovou, jako byla včera naše — a víte, že mne to stálo teď skoro třikrát tolik než švakra před pěti lety? A proto, pane mistře, je mně líto, ale jelikož je všecko dražší, musím také já na kůžích přiraziti — deset procent, no, pouhých deset procent.‘ — Ale, vždyť jste je zdražil nedávno, a řekl jste, že je to proto, že všecky továrny na kůži zdražily své výrobky. — ‚No, a tvrdím snad dnes, že to nebylo pravda, a zdražuji kůži k vůli těm továrnám ještě jednou? Dnes mám příčinu jinou. Svatby jsou drahý »špás« — a, víte co, pane mistře, přirazte na botách taky.‘ — A takž — co mně zbývá — zboží je dobré, kupuju od něho už léta páně — — musím se taky krýti. Ode dneška jsou u mne dobré boty za deset zlatých — — a vaše jsou ještě ty nejlepší! . . .

»A na kom pak se zase já mám krýti? Že nějaký mně neznámý patron provdává dceru, mám já mu připlatiti na fiakry?« »No, víte, vašnosti, přirazte také na své práci. Ostatně co pak, s dovolením, tady ráčíte platit činže?« »Šest set padesát korun.« »To je dost.« »To si myslím. Ve druhé ulici z téhož bytu jen šest set. Tady byly drahé grunty, vymlouvá se domácí.«

»No tak vidíte, vašnosti, platíte dražší grunty. Mohl byste také říci: Co je mi do nich, já ty grunty ani neviděl . . .« »To jsem také řekl. Nicméně domácí odpověděl a okázal mi výpočty, o kolik je jeho dům dražší. Byt se mi hodil a líbil, chtěl-li jsem tedy zde bydliti, musil jsem připlatiti na grunty — a platím na ně pořáde.«

»Tak vidíte, vašnosti, a proč byly tady ty grunty tak drahé?« »Veliká odkopávka, drahé pracovní síly — bylo to právě v době stávky, drahé potahy, a kdo ví, co všecko ještě. Domácí mně to všecko vysvětlil.«

»No, a proti stávce se podnikatelé nebránili?«

»Bránili zase — výlukou. Vedli válku kolik neděl, tichou, nekrvavou, ale přece pro obě strany zhoubnou. Na konec se ovšem domluvili — co jim zbývalo? Stávkující slevili se svých požadavků, podnikatelé přidali a — — ‚grunty‘ to odnesly.«

»Ano, grunty, a kdo na nich dnes bydlí.«

»Inu ano, tak je to. V době všeobecného zdražování brání se každý a hájí tím, že zase sám — zdražuje. Není lidské výroby, aby nebyla zdražena. Sedlák zdražuje obilí a dobytek, protože zdražil řemeslník i dělník. Řemeslník zdražil, protože továrny zdražily materiál. Továrny zdražily materiál, že dělnictvo zdražilo svou práci. A dělnictvo zdražilo svou práci, protože je všeobecná drahota, že je zdražena mouka i maso . . . Je to takový kruh — circulus vitiosus — a tohle je boj všech proti všem. Lépe není nikomu a každý to odnáší.«

»A kam to až půjde?...« »Nevím. To neví nikdo. Protože — pan ministr financí potřebuje pořád víc a víc. On potřebuje, protože potřebují jiní, jeho kollegové, nejvíce ten pan ministr války a zemské obrany.« »Jen jedno, pane mistře, se nemění. To boží sluníčko — svítí pořáde stejně zdarma všem! . . .«

»To boží sluníčko? Zdarma — všem? Mýlíte se, vašnosti. Tamhle v té ulici jsou po obou stranách přízemní a sklepní byty — — ty na jižní straně, kam sluníčko svítí, jsou o dvacet zlatých ročně dražší! . . .«

»To je přece nestydatost — prodávat už i to boží slunce!« »Ano, vašnosti. Ale nemyslete si, že byty na sever jsou snad lacinější. To ne, kam sluníčko nesvítí, tam pan domácí prodává zase — chládek.«

»Vy jste humorista, pane mistře.« »Nejsem. Kde je vyhlídka, je drahý byt proto, že má rozkošnou vy-

hlídku. Kde není, že je byt pěkně krytý se všech stran. Důvod k zdražení najde se vždycky. I já jsem ho nalezl na ty boty. Ale teď už raději půjdu — sice byste mi ještě vy zase strhl za to, že jsem vás oloupil o vzácný čas, váš drahocenný majetek.« »A rovněž váš. Vy zase byste příště mohl žádati za boty dvaadvacet korun, abyste si nahradil zameškání dnešní!...« »No, mohlo by se státi — mohlo, hahaha! Ale to by už nebyl boj všech proti všem, ale pouhý souboj dvou individuí — — jímž bych se ani já, ani vy, s odpuštěním, nevytrh'. Tedy, prosím o další přízeň, a zdrávi roztrhali.«

»Ale ne brzy!...« »Ne brzy, o to je postaráno. Ne dřív do těch dob, dokud na kůži ještě nepřirazí,« chechtal se pan mistr šibalsky. A já na něj nemohu. Nemohu se nikterak na něm hojiti — alespoň tímto způsobem: poskytl mi přece tento materiál, a zadarmo. Ten se bude ježit, až to zví!...

Zajímavý jest následující doklad.

Oč levněji bylo možno se nasytiti před 50 roky, toho dokladem je jídelní lístek hostince »Na staré radnici« v Teplicích, a sice ze srpna roku 1858 a z listopadu r. 1909:

	1858 krejcarů	1909 korun
Polévka	3	—·24
Beefsteak se zemčaty	20	2·40
Kotlety s citronem	18	1·50
Roštěná se zemčaty	18	1·20
Moučný příkrm	15	—·80
Úhoř modrý	18	1·70
Kohout smažený	12	1·80
Skopová pečeně	16	1·30
Telecí «	16	1·40
Třešňový kompot	6	—·50
Švestkový «	6	—·50
Brusinkový «	6	—·50
Okurkový salát	6	—·50
Studené pokrmy:		
Kuře	12	1·—
Kachna	12	1·40
Telecí	15	1·10
Vepřová	16	1·10

Porovnáme-li tyto ceny, pak musíme přiznati, že před 50 roky žilo se opravdu vzhledem k dnešním cenám úžasně lacino.

»Meč« přinesl 4. listopadu 1909 tento článek:

Poslanecká sněmovna říšské rady sešla se za prvý týden a zvolila si předsednictvo. Druhý týden věnován byl debatě o drahotě. Drahota dnešní doby je pro všecky vrstvy obyvatelstva, zvláště však pro třídy chudší, přímo nesnesitelná. Drahé jsou potraviny, drahé příbytky, drahé uhlí, šatstvo, obuv, krátce všecky životní potřeby. Nyní na zimu zvláště citelnou jest drahota uhlí. Bída rozhostila se v širokých vrstvách lidových a kdyby to mělo tak ještě dále chodit, snad by k zoufalství lid dohnala.

Drahotu a její nebezpečí uznává dnes kde kdo. Sociální demokraté udělali si věc pohodlnou a obviňují z drahoty té kruhy zemědělské, rolnictvo. Ono prý je vinno, že je dražší mouka, chléb, mléko, maso a zemědělské výrobky vůbec. Rolníci prý jsou proto lichváři s chlebem. Je stanovisko to správné? Pokud běží o malorolnictvo, tedy o tři čtvrtiny majitelů půdy vůbec, je ta výtka křivá. Pravda, dnes jsou ceny obilí a dobytka vyšší než před několika lety. Nesmí se však zapomínati, že až na nepatrné výjimky po 30 až 40 posledních let ceny obilí stále klesaly, co zatím vše ostatní se zdražovalo. Proto také rolník byl rád, že penězi za obilí strženými jakž takž uhájil živobytí. Každé jiné povolání neslo snad lepší užitek než pěstování půdy. A i tu ještě bylo věcí hlavní, že rolník na cenu obilí neměl a nemá dosud vlivu. Je prostě závislým na ceně, jak ji světový trh; a ti, kdož na něm rozhodují, určují.

V celém světě jeví se po dlouhá již léta vzrůst průmyslu a klesání zemědělství. Čechy s Moravou byly vždy země, kde zemědělství mělo nad ostatními povoláními převahu, ale i to už přestalo a zemědělstvím se zaměstnávající osoby zatlačeny byly pod polovici všeho obyvatelstva. Tak tomu je ve veliké řadě zemí a států s výminkou snad již jen Ruska a Rumunska. Následkem toho roste spotřeba obilí více než výroba a jen tou okolností se vysvětluje částečný vzrůst ceny obilí. Ale i vzdor všemu tomu nestouply ceny obilí ani z daleka tou měrou jako jiné předměty, zvláště výrobky průmyslové a uhlí. Stejně má se to s dobytkem. Proto je nespravedlivé, svaluje-li se na rolnictvo vina dnešní dra-

hoty. Jiní zase svalují drahotu na vysoké prý mzdy dělnictva. To je zrovna taková křivda, jako když se drahota svaluje na rolníky. Dělník dnešní, aspoň ve většině odvětví, má dnes ovšem větší mzdu než jakou měl dělník před 20 až 30 lety. Jiná jest však otázka, zdali z toho také více má. A to každý poměrů znalý musí říci, že nikoliv. Jsme si jisti, že dělník před 30 lety se 6 zl. týdně lépe vyšel, při stejné šetrnosti, než dělník, který má dnes jednou tolik, tedy 12 zl. Od prvního do posledního všecko musí dráže platit, proto mu ani ta dnešní dvojnásobná mzda není nic platná. Ani dělník tedy není příčinou dnešní drahoty a ze své větší mzdy nemá stejně nic, jako rolník nic nemá z vyšší ceny obilí nebo masa.

Kde tedy vězí příčina? U toho třetího, který jednak prostředkuje mezi dělníkem a rolníkem anebo lépe řečeno, vyssává oba.

Žijeme v době, jíž se říká doba svobody. Ale ta dnešní svoboda je jen povrchní. Je to pozlátko a ne zlato. Je to svoboda předně pro všelijaké darebáky, umožňující jim vozit se po poctivých lidech. Svoboda živnosti zasadila smrtelnou ránu živnostnictvu a rolnictvo sice dostalo také svobody, ale svobody dostalo se také těm, kteří přišli mezi rolnictvo s úmysly, jaké má vlk, když se vtírá mezi ovce. Dnes těží ze svobody a těší se největší svobodě různí darebáci, šiditelé lidu, lichváři, karteláři a jak se všecky ty pijavice jmenují.

Mohou tak činit proto, jelikož stát po dlouhá leta a desítiletí neplnil svoji povinnost. Kdyby byl těm kartelářům trochu více hleděl na prsty, nemusilo to tak daleko dojít. A měl to dělat. Když stihá zloděje, který ve dne nebo v noci tahá lidem peněženky z kapes a krade jejich majetek, tím více bylo povinností státu, dbáti, aby nebyl lid, a to nejširší jeho vrstvy, okrádán za bílého dne. Jen tak se mohlo stát, že za současného chudnutí a rostoucí bídy širokých vrstev lidu hrstka kapitalistů obohacovala se rychlostí nevídanou. Dědek takového moderního millionáře chodil ještě s rancem na zádech po vsích a vnuk už v bohatství tone. Kde bylo to ohromné, do tisíců jdoucí jmění dnešních židů před 50 lety? Bylo z části v kapsách křesťanského lidu, z části týmž lidem později bylo získáno. Ať si tvrdí kdo co chce, to nám nenamluví nikdo, že toto ohromné, během posledního půlstoletí získané jmění bylo získáno

poctivou prací. Na tu adresu musíme se obrátiti, když mluvíme o drahotě. Když jedna kasta lidí mohla nahrabat za pár desítiletí obrovské milliony a milliardy, musil na druhé straně trpěti lid. Co měli před sto lety Rothschildové? Pár tisícovek. A dnes? Rothschildové mají čtyry hlavní střediska evropská: Frankfurt, Londýn, Paříž a Vídeň. Nuže, jediný z těchto, vídeňský Rothschild má 11.116,594.672 korun, tedy přes jedenáct tisíc millionů. Kdyby z nich měl jen 4 procentní úrok, má ročně na úrocích 440 milionů čili jeden million a dvě stě tisíc korun denně! Ty má každý den ráno než se probudí, ležet na svém stole jen na úrocích. Za každou hodinu má 50.000 korun úroků! A tento Rothschild není samojediný. Máme dnes na tisíce, hlavně židovských, ohromných boháčů, mnozí z nich jsou millionáři a přece všichni dohromady neměli před sto lety tolik, co má jeden z nich. Pak ovšem se to někde cítit musí, drahota musí být patrná a nouze s bídou musí býti stínem těchto boháčů. Poblíže Schwarzenberského náměstí ve Vídni má žid Rothschild svůj palác. Vypadá jako hrad. Těžká železná vrata zatarasují vchod do nádvoří a několik metrů vysoký železný plot sestává ze silných dlouhých železných tyčí. Dobře jsou střeženy pokladny židovského milliardáře Rothschilda! Ale ještě lepší jejich ochranou jsou ti, kdož mají stále plná ústa štvaní proti klerikalismu a každým dnem něco vymýšlejí, aby křesťanský lid proti víře otců popudili. Čím víc toho protikřesťanského štvaní, tím jistější jest palác Rothschildův, tím větší volnost mají jemu podobní dobrodinci lidstva. Křesťanský lid musí mezi sebou štván býti jako zvěř v areně, aby tím odvrácena byla pozornost jeho od úžasně rostoucího jmění židovstva.

Proto také židé nejvíce a nejhorlivěji boj proti tak zvanému klerikalismu podporují. Žádný protiklerikální podnik není, aby při něm nebyli súčastněni židé. Kromě křesťanské, katolické strany, ve všech ostatních jsou židé rozděleni, nejvíce ovšem v sociální demokracii. Vizme ty spousty han a potup na křesťanství kydaných. Jedem nazývá je Machar, týž Machar, který u pultu židovského zaměstnavatele vydělává si svou mzdu. Vyhubiti musíme křesťanství! — tak volá Volná myšlenka a žid Aron, který ji vede, jen si ruce mne. Boj proti křesťanství je boj za židovské pokladny, za udržení dnešního sužování lidu různými vydřiduchy, boj proti křesťanství, bojem proti-

klerikálním zvaný, jest nůž, kterým si mají křesťané navzájem drásat srdce, aby upíři společnosti nejnebezpečnější nerušeně mohli pracovati. O těch věcech jest nutno mluviti při dnešní drahotě, poněvadž ony jsou kořenem její, příčinou nejpřednější. A dokud to přesvědčení nestane se v lidu křesťanském všeobecným, dokud ten švindl křesťanský lid neprohlédne, nebude lépe. Křesťané, kdy se konečně vzpamatujete!?

»Čech« přinesl 9. října 1909 tuto úvahu:

Mezitím, co Češi a Němci až do krve hádají se a rvou, pověstná třetí ruka velmi krásně bohatne zdražováním všech životních potřeb, což velmi trapně doléhá na střední stavy, žijící takořka z ruky do úst, jsouce poukázány na službu, anebo služné buď týdenní, anebo měsíční. Ačkoliv židovské listy dělají té třetí ruce zeď, prší již i do jejich redakcí stížnosti na nepoměrné zdražování všech životních potřeb. Nejvíce však pobouřilo zdražení mléka o dva haléře na litru, protože mléko dnes v rodinách jest nezbytným vezdejším chlebem, na němž závisí zdraví a zdar millionů rodin. Tak píše kterási matka do listu židovského, že zdražení mléka je dílem zlovolné třetí ruky, která ovšem nemusí vždycky býti židovská, a že je veskrz neodůvodněno. My jsme odkázány na jistou částku od svých mužů týdně, kterouž zvýšiti nelze. Chceme-li vyjíti, musíme my, matky, mléko od úst si odtrhnouti, jen aby dětem se ho dostalo. Proto my matky pozvedáme svého hlasu, aby příslušné úřady této lichvě s mlékem učinily konec.

Ve Vídni proti zdražování pozvedají se davy státních a soukromých úředníků. Především budeme — praví se — od našich parlamentních stran s důrazem žádati, aby lichvářům s potravinami nenadržovaly, a aby parlament zbytečnou obstrukcí nestavily, aby zejména na mlékařské závody dokročovaly a vůbec aby podle píšťalky agrárníků netančily. (Agrárníci přece tu drahotu nedělají a oni též z ní ničeho nemají. Pozn. red.) My však nechceme zatím hlady umírati nežli se různým stranám uráčí, předlohy ve prospěch středních tříd propustiti. Služné bylo nám sice o něco málo zvýšeno, nastalou však drahotou zlepšení to stalo se již dávno illusorním. Kterak můžeme opět o zvýšení služného žádati? »Deset millionů nových břemen bylo na střední třídy uvaleno! — volá se z jedné schůze — a sice šest millionů zdražením mléka a čtyři

milliony zvýšením dopravy.« V neděli konaly se ve Vídni četné protestní schůze proti zdražování potravin.

Nuže, přihlédněme, jak daleko to zdražování pokročilo. Nejvíce na váhu padá zdražení mléka 1. říjnem, jež zejména pro veliká města jest velmi citelné. Až do nedávna stál litr mléka ve Vídni 24—26 hal., v lahvích 30 hal. Od 1. října stojí v lahvích 32 hal. Do nedávna mléko ve Vídni stálo litr 24 hal., nyní postoupilo na 30—32 hal. Úhrnem o 30%. Pro rodinu se třemi dětmi a služkou páčí se denní spotřeba mléka průměrně na pět litrů. Kde však je více členů rodiny, je důsledně denní spotřeba mléka větší, což měsíčně vyžaduje vydání větší o 3—4 kor. K vůli dětem musejí si rodiče v mléce činiti újmu a pokud možná nedostatečnou výživu hraditi masem. Zdražení mléka jest posledním článkem ve zdražování životních potřeb.

Ve druhé řadě jest velmi citelným stálé zdražování másla. Kilogram tak zvaného čajového másla ve Vídni platí se 3 kor. 60 hal.; v červnu ještě stál 3 kor., v říjnu r. 1907 stál 2 kor. 70 hal. Zdražení másla obnáší tudíž 40—60%.

Mimořádného zdražení doznala mouka. Kilo mouky v červenci ve Vídni platilo 50 hal., přede dvěma roky pouze 27 hal. Nyní platí 46—48 hal. Zdražení mouky bylo ihned znáti na zmenšených bochánících chleba a na houskách. Zde zdražení obnáší 40%. Velmi značně stoupla cena vepřového sádla, jež ve Vídni vesměs dosáhlo výše 2 kor. za kilo. Též cena cukru stoupá. A jelikož lékaři teď vždy více doporučují požívání zeleniny, přiráží se i na zelenině a vůbec na vaření.

Ceny masa v poslední době sice nestouply, to však jedině z té příčiny, že již výše stoupati nemohly. Dnes hovězí maso ve mnohých rodinách stalo se přepychem, čili lahůdkou. A jaké maso se v jatkách prodává! Maso ze starých krav, jež druhdy rozsekávalo se do uzenin, maso vláknovité, houževnaté, nezáživné, jež ustupuje teď vždy více masu koňskému, jemuž ostatně připlatilo též. I koňští řezníci dovedou situace využívati. Hranice Srbska od minulého jara zase uzavřeny, z Rumunska a Bulharska k nám maso živé ani poražené nesmí. Kromě potravin nemálo se zdražil oděv, z něho pak nejvíce obuv, při nejmenším o 50%. Dříve býval pár mužských botek za 6 zl., dnes stojí 18—20 kor. Pár šněrovacích střevíců stojí 10—12 kor. Klobouky jsou dnes o dobrou

třetinu dražší, rovněž tak látky na šaty, veskrz o 25% dražší. Že konečně i dělníci o 1—2 kor. denně si přidražili, a služky o několik korun měsíčně, rozumí se samo sebou. Vymlouvají se na drahotu v konfekcích a modních síních! Rozpočet rodiny skládá se z mnohých položek, počínaje od mléka a chleba, až k masu, a pak od obuvi až k celému obleku. A jelikož teď již všecko zdražují živnostníci a konfekcionáři, nesmějí za nimi zůstati pozadu ani domácí páni s činží. Každá partaj chvěje se před novým kvartálem. A ke všemu právě teď obchodní konstellace jest neutěšená. Nářek jest všeobecný: Obchody jsou špatné. Vůči tomu bylo by k přání, aby páni poslanci svědomitě uvažovali, doporučuje-li se pro všecky případy obstrukce.

»Lidové Listy« porovnávají v následujícím článku dřívější doby s nynějšími poměry takto. Modlíme se: od moru, hladu a války vysvoboď nás ó, Pane!

A lidstvo samo také pracovalo na vysvobození, a ne zcela bez výsledku. Nedopracovalo se ovšem úplného vysvobození, ale přece aspoň zmírnění oněch tří metel — moru, hladu a války.

Až do zavedení střelné zbraně a stálého vojska byla tu samá válka, ale válka byla ponejvíce jen malou válkou. Od té doby těší se Evropa — odpočítáme-li tři nebo čtyři periody obrovských válek — dlouhým dobám míru. Leč tento mír přerušující krátké války jsou kolosální a končí katastrofálně. Za to však zmizely z kulturní naší doby akutní mory a bída hladu učinivše místo rozšířeným epidemickým nemocem a stálým starostem o potravu chudšího obyvatelstva.

Světový obchod odstranil akutní bídu hladu. Když dokončeno bylo osídlení západní a střední Evropy a všeobecně se rozšířilo málo sice racionelní, avšak úplně spořádané zemědělství, bylo dosti potravy, poněvadž země nebyly přelidněny. Avšak scházely silnice a prostředky dopravní, čímž každá země byla poukázána toliko na své výrobky. Musí-li obilí býti dopravováno po špatných cestách koni nebo soumary, pak již trať pouhých 10 mil ztráví při obyčejných cenách celý obchodní výtěžek. Při značně delších vzdálenostech vzrostou náklady dopravy tak, že jen chudým lidem nedosažitelná cena obilí může přiměti statkáře nebo obchodníka k riskantní dopravě. Jen pokud možná byla doprava po vodě, vyvinul se pravidelný obchod obilní; tak mezi

agrárními zeměmi východomořskými a hustě obydlenými průmyslovými zeměmi. Následek toho byl, že výživa všeobecně a výhradně závisela od domácí úrody. Při průměrné sklizni bylo dosti výživy, při bohaté byl nadbytek, při nepatrné hladověli chudší a při neúrodě mohli i zámožní umírati hlady.

Tomuto střídání a změně v zásobách odpovídalo přirozeně i stálé kolísání cen. V kulturní naší době parní a železniční doprava způsobila vyrovnání sklizně ve všech zemích a bursovní organisace obchodu, která všechna výrobní a spotřební místa udržuje v nepřetržitém, denním — ba hodinném — vzájemném spojení, toto vyrovnání dokonala. Proto má obilí cenu světového trhu. Tato cena zvyšuje se ovšem v jednotlivých zemích a místech agrárními cly, obchodem v malém a místními poměry dopravními, avšak, pokud vím, nikdy v posledních desítiletích toto zvýšení nepřevyšovalo 100 proc. světové ceny, tak že nepřicházejí nikdy více rozdíly cen o dvojnásobnou míru — jakož i dočasné kolísání cen v posledních 17 letech nestouplo o sto procent.

Světový obchod učinil tedy v zemích, které zabírá, konec přespřílišným kolísáním cen a znemožnil všeobecný hlad, avšak cenu sám sebou ovšem neustanovuje. Tato záleží — když nehledíme k samozřejmé hře nabídky a poptávky — od činitele všemu zboží společného a od okolnosti obilní produkce. Oním činitelem jest množství po ruce jsoucího a pro mince schopného drahého kovu. Je-li málo zlata a stříbra (dnes rozhoduje téměř jen zlato), může jen malé jeho množství býti upotřebeno k obchodním operacím: malé množství zlata jest ekvivalentem pro velké kvantum zboží: je-li drahé zlato, jest laciné zboží. Ve středověku bylo tomu tak. Z nízkých cen potravin oné doby nemůže se proto beze všeho usuzovati na přebytek obilí a dobytka. Že obého — doby neúrody a barbarských válek z toho vyjímaje — obyčejně bylo v nadbytku, můžeme posuzovati z tehdejšího způsobu života. Tak na př. vévodové Jiří a Albert Saský r. 1482 nařídili, že dělníkům nesmí býti dáváno ve všední dny k obědu a večeři více než čtvero jídel (dva masité pokrmy, polévka a luštěniny) a o svátcích ne více než jídel patero.

Jestliže produkce zlata objevením nových dolů nebo rýžovišť stoupne, klesá cena drahého kovu a ceny zboží stoupají: za totéž množství zboží musí se zaplatiti více

zlata nebo stříbra. Jako středověká láce životních potřeb neznamenala pro sebe ještě jejich nadbytek, tak neznamenají daleko vyšší ceny nové doby, že by jich byl nedostatek. Máme právě více zlata a stříbra, musíme tedy při nákupu dáti ho více a můžeme tak učiniti. Zdaž ceny zboží pro bohatství kovů jsou vysoké nebo pro nedostatek kovu nízké — jest pro blahobyt lidu úplně lhostejno. Jest úplně lhostejno, stojí-li dobytče 50 nebo 500 korun, stojí-li metrický cent pšenice 50 niklů nebo 50 korun — přepokládaje, že v druhém případě také mzdy dělníků a služné úředníků desetkráte tak stoupne, než v případu prvním. To se také konečně děje, ale neděje se tak ihned. Obilní produkci vlastní okolnosti jsou však ve vzájemném odporu.

Výrobky živnostenské možno — theoreticky — nekonečně rozmnožovati a od doby, kdy stroj produktivnost průmyslu zvýšil do nekonečnosti, musí stále rostoucí množství zboží — potřebu neustále převyšující nabídka — toto zboží ustavičně zlevňovati (pokud není brzdou nedostatek suroviny, což mezi jiným stává se u zboží koženého a vlněného). Naproti tomu povrch půdy a minerálie nelze rozšířiti a rozmnožiti, zásoby dříví se umenšují a výrobky zemědělství mohou býti rozmnoženy buď zušlechtěním dosud neúrodné půdy, které stále jest méně a méně, aneb zvětšováním intensivnosti hospodářství, čímž ovšem výroba stává se nákladnější, dražší. Půda, zejména městská půda (stavební) stoupá v ceně se vzrůstem obyvatelstva — hospodářská dle kolísání cen; právě tak dříví, ač ne tak mocně; a uhlí bude v budoucnosti stále dražší.

Jestliže drahota hospodářských výrobků všeobecně nestoupá do nesnesitelnosti, možno děkovati jiným okolnostem, že stále ještě i orná plocha se rozmnožuje, i hospodářství intensivněji provozuje, avšak, jak prý řečeno bylo, a čím liší se od zlevnění výrobků průmyslových — nikoliv bez vynaložení nákladu, a co tkne se vzdělání půdy ponejvíce jen novým osídlováním, k němuž však moderní lidé jsou méně nakloněni a méně schopni než naši předkové. Leč stále ještě osídlují se nové kraje a půda vzdělává. Vysoké ceny potravin lákají rozmnožovati úrodná pole, novou zemi činiti úrodnou racionalisováním hospodářství a vynaložením kapitálu rozmnožovati výrobnost.

Tak děje se vyrovnávací proces. Následkem každého značného přírůstku obyvatelstva jest zvýšení cen obilí, masa a mléka, a to vyvolá zase zvýšenou produkci, která opět ceny sníží. A tím vším řídí se zase mzdy a platy. (V průmyslu jest tomu opačně, takže veškerý raffinement reklamy musí býti použit, aby vzbuzeny byly nové potřeby a staré stouply.) Ceny zůstaly vysoké až do počátku let sedmdesátých. Roku 1870 až 1875 platil metr. cent pšenice 25 K. Tu přivábila vysoká cena americké farmáře: obrovské farmy s raffinovaně dokonalou dopravní organisací srazily evropské ceny obilní. Také Indie vyvážela převážně pšenici a Argentinie stala se trvale vývozní zemí. Petrolej znehodnotil řepkový olej, australská vlna zatlačila slezskou (k čemuž slezští rolníci sami pomohli, prodávajíce za vysokou cenu chovné berany do Australie). Ceny jsou všude vysoké, dokonce i v Chilli jest nářek na drahotu.

Hlavní příčinou drahoty dle mého náhledu jest okolnost, že opět jednou světová výroba nejde stejným krokem s přibýváním obyvatelstva. Povinností veřejného mínění jest, aby vládní nos přirazilo k stěžejnému bodu světové politiky, jenž v tom pozůstává, že zabírání nové produktivní půdy a provádění intensivního hospodářství v takových krajích, kde ještě se provozuje extensivně, jest stokrát důležitější a prospěšnější než stavba — dreadnoughtů.«

Jak raffinovaným způsobem dovedou židé těžiti z drahoty, o tom přinesl doklad časopis »Národ Sobě« 20. listopadu 1909:

»Kdo zdražuje vepřové maso? Předminulý týden ani čeští obchodníci s vepřovým dobytkem, ani čeští uzenáři nedostali z Haliče vepřů. Proč? Protože německo-židovský obchodník Baum přeplatil všechny české obchodníky a tím opatřil si asi 1200 kusů vepřů. Když je měl zakoupeny, přišel na Ústřední jatky a prohlásil shromážděným českým obchodníkům, uzenářům a řezníkům: »V pondělí budou vepři o 4 krejcary dražší!« Tím řekl, že mu v pondělí na trhu při nákupu bude muset každý kupující zaplatiti o 4 kr. za kilo váhy více, než v sobotu. Počítá-li se, že každý kus vážil průměrně 50 kg, vydělal jen následkem zdražení o 4 kr. na prasatech hrubě 4800 zl., což znamená 9600 kor. Počítá-li se, že přeplatil — aby dostal prasata — ostatní české obchodníky na každém kg. o 2 h., získal Baum jedním

dnem hrubě 7200 K. — Tak se nám sdělilo. Není naším úkolem vyšetřovati, jest-li a kolik německo-židovský obchodník Baum získal, nýbrž chceme tím jen ukázati, jak provozuje lichvu, aby státní zastupitelstvo, které nesmí slyšeti slova »německý« neb židovský, poznalo, že jeho chráněnci nejsou tak neviňoučtí, aby nezasloužili kritiku s naší strany. Či lichvářské jednání takových Baumů, jen proto, že jsou němečtí židé, též se nesmí dle spravedlnosti pravým jménem nazvati, a nesmí se před těmito německými židy česká veřejnost varovati?«

O všeobecné nepoctivosti, která se dnes tak veřejně ukazuje, přineslo »Volné Slovo pražských předměstí« 20. listopadu 1909 tento doklad:

»Špinavost konkurenční na Král. Vinohradech. V celých státech zemí král. Českého a v jiných městech nepanuje takový šlendrián obchodní jako na Král. Vinohradech a hlavně v tržištích. Na těchto místech jest více tak zvaných obchodníků, kteří opravdu skrytě okrádají obecenstvo za bílého dne. Nejsou to ovšem obchodníci z povolání, spíše chvilkoví šejdíři. Reelní, poctiví obchodníci a samo obecenstvo obdivuje, jak může takovýto prodavač prodávati zboží v malém ještě levněji než koupil ve velkém na 100 kg, a přec prodává za tu samou cenu různé zboží na 1 kg a ještě při všem slušný zisk mají a kavalíra dělají. Ovšem přišlo se již mnohokráte na šejdíře; pod váhu se přiváže kus železa neb nějaké staré závaží, obecenstvo si toho tak nevšimne a je ošizeno na 1 kg o 20—30 dkg. a tím prodavač hodně již vydělá. Řádný živnostník ovšem, váží-li spravedlivě, prodává dráže, ale lidé hrnou se k šejdíři a tento vyprodá zboží dříve. Udání jde ovšem cestou zdlouhavou a policejní moc nemůže nic dělati. Létací komise již častěji až 7 prodavačů našla při falešném vážení; ale co se jim stane? Dostanou 5—10 K pokuty, rádi ji zaplatí a vydělají takovýmto švindlem denně mnohem více. Komise létací přijde zase za několik dní, najde se zase okrádání při vážení, opakuje se tou samou cestou vše a nestane se s těmi prodavači zase ničeho. Všeobecně se soudí, že tito musí vydělat mnoho, když prohrají v kartách 300—400 K denně neb v noci. To jsou předáci »fakule fuk« a spolků veteránských.«

Nejvíce láteřit umí na drahotu »Právo Lidu«, ale při tom vynadá klerikálům, a o židech mlčí. Na doklad

toho uvádíme článek z »Práva Lidu« ze dne 2. června 1909. Píše:

Před několika dny bylo v tomto listě vysvětleno, jaké do milliard jdoucí dary připravuje vláda novelou zákona horního uhlobaronům v Rakousku. Chci zmíněnou úvahu doplniti s jiné stránky a sice poukázati na způsob dolování a výdělky uhelných baronů v severních Čechách, neboť poměry severočeské jsou typické pro celou říši.

Těžba hnědého uhlí severočeského se nachází poměrně v rukou malého počtu akciových společností. Majitelé akcií žijí hlavně za hranicemi. Nejvýnosnějších akcií zmocnil se dosti úzký kroužek lidí, jejichž představiteli jsou ústečtí velkoobchodníci uhlím Weinmann a Petschek. A tito pánové diktují ceny uhlí zcela libovolně — bez ohledu na dobrou či špatnou konjunkturu zvyšují rok od roku ceny uhlí a není nikoho, kdo by je v tom zakřikl. Při tom ještě lépe vynikne jejich hrabivost, uvedeme-li, že mzdy dělnictva v dolech klesly během posledních dvaceti roků téměř o padesát procent. Jediným a hlavním úkolem těžařů jest, aby s málo výdaji vyrobili co nejvíce uhlí. A poněvadž jest uhelného bohatství nadbytek a skoro bezplatně k disposici, nehledí se ani v nejmenším na těžbu racionelní, hospodárnou, nýbrž drancují se v pravém slova smyslu černé poklady přírodní. Těží se jenom tam, kde se dá těžit snadno, vrstvy méně vydatné nebo uhlí horší jakosti ponechá se osudu — podzemním ohňům, vodě a zasypání. »Po nás potopa« — jest heslem moderních pirátů.

Strašlivým dokumentem této činnosti jsou zpustošené kraje na Mostecku a Duchcovsku. Nejkrásnější kdysi lány země podobají se veliké popelné doutnající poušti, rozervané a rostlinstva zbavené. V samém sousedství Duchcova je několik čtverečních kilometrů veliký prostor jediným peklem. Půda, snížená o 20—30 m, hoří na dně i na úbočích. Oheň zuří též pod zemí a zasahuje i pod značnou část tak zv. mosteckého předměstí, otravné plyny sirnaté, dusivé i třaskavé otravují celé okolí, takže se musilo obyvatelstvo několika domů vystěhovati. A kolem tohoto pekla, v původních korytech, dnes jakoby na vršku se nacházejících, tekou potoky, jejichž břehy, oddělené úzkým pruhem země od propadlin, chráněny jsou shnilými prkny! Stačí náhlá

bouře, dešť nebo tání sněhu a voda vystoupí z břehů, vnikne do hořících propadlin a tam si nalezne odpad starými štolami do nových dolů, čímž jsou vydány tisíce hornických životů nebezpečí katastrofy, jako tomu bylo roku letošního. Péče o bezpečnost v dolech jest věc, o kterou se uhlobaroni nejméně starají. Stojí to čas a peníze. Vedle toho jsou horní úřady tak shovívavy, že se zdá uhlobaronům holým luxusem, aby šetřením lidských životů zmenšovali své výdělky. Normálnímu mozku se zdá jako samozřejmou povinností, že ten, kdo půdu vybrakoval, měl by ji uvésti aspoň částečně do původního stavu, vrátiti zemědělství a chrániti obyvatelstvo před otravnými plyny. Povinnost tato však pro uhlobarony neplatí. Naopak, stát zřídil před rokem regulativní kancelář v Duchcově a nákladem mnoha millionů bude zpustošenou krajinu upravovat. Tímto způsobem dostanou tedy uhlobaroni zvláštní premii za svoji hrabivost — z kapes veškerého poplatnictva, jemuž brakují kapsy zvyšováním cen uhlí.

V roce 1908 bylo v uhelných revírech Teplice-Most-Chomutov z 377 podniků (o 8 méně než r. 1907) 81 v chodu. Zaměstnávaly 30.347 (+ 1870) dělníků. Vytěžilo se 184.37 (+ 3·65) millionů metrických centů uhlí v ceně 88·74 (+ 11·92) millionů korun.

Na prvním místě v těžení jest:

	Metrických centů	
Mostecká uhlářská společ. . . .	46,252.333	+ 2,617.500
Brušský těžař. uhelný spolek .	26,812.595	— 1,062.000
C. k. báňský erár	12,882.560	+ 422.000
Duchcovský uhlářský spolek . .	8,118.038	+ 448.000
Uhelné závody »Britannia« . .	5,398.810	
Meronické uhelné těžařstvo . .	678.084	
J. T. Fügner	577.491	

Hlavními producenty v revíru mosteckém jsou:

	Metr. centů
Mostecká uhlářská společnost	34,549.697
Těžařstvo brušských uhelných dolů	22,411.081
Severočeská společnost uhelná	21,397.263
C. k. báňský erár	9,936.360
Duchcovský spolek uhelný	7,772.362
Chotovinské těžařstvo uhelné	7,439.014
Baldauf & Rudolf	7,374.730

	Metr. centů
Důl »Habsburg«	4,687.915
Uhlářský spolek průmyslový	4,307.055
Dráha duchcovsko-podmokelská	3,844.594
Společenstvo dolů »Florentinských«	2,347.674
Kníže »Lobkowitz«	2,181.525
Těžařstvo »Theresia-Tiefbau«	2,163.842
Pražská úvěrní banka	2,034.353
Těžařstvo dolu »Eleonora«	1,455.843
Těžařstvo dolu »Trojice«	1,310.322
Těžařstvo dolu »Frauenlob«	997.057
Těžařstvo »Johann-Tiefbau«	930.208
Těžařstvo »Korunní princ Rudolf«	448.472
Šachta »Friedrich« v Duchcově	381.458
Šachta »Wenzel« (A. Endisch) v Duchcově	306.129
Šachta »Jindřiška« v Duchcově	302.885
Těžařstvo šachty Fügnerovy	281.119
Kníže Schwarzenberg	207.478
Těžařstvo dolu »Emilie« ve Světci	137.702

Hlavními producenty v báňském revíru teplickém jsou:

	Metr. centů
Mostecká uhlářská společnost	11,702.636
Těžařstvo brušských uhelných dolů	4,401.514
Doly hraběte Sylva-Tarouccy	3,744.536
Chabařovická uhelná společnost »Austria«	2,321.804
Uhelný závod »Britannia« v Bohosudově	2,009.564
Kníže Clary	668.704
Meronické uhelné těžařstvo	614.454
Pražská železářská společnost	538.536
S. Fischmanna Synové	536.190
Těžařstvo dolu »Emilie« v Košťanech	437.661
Duchcovský spolek uhelný	345.676
Max Mühling	341.214
»Neubeschert-Glückszeche«	296.375
Josef Inwald	264.989
Důl Lamberti	211.488
Šachta »Hugo«	194.466
Těžařstvo christinské	180.031
Důl Petropavlovský	102.342

Hlavními producenty v báňském revíru chomutovském jsou:

	Metr. centů
Šachta »Eliška« v Ervěnicích	3,852.271
Šachta »Robert« v Ervěnicích	3,389.246
C. k. šachta »Hedvika« u Ervěnic	2,946.200
Šachta Grohmannova u Eisenbergu	2,425.002
Šachty Karel a Julius v Chomutově	1,167.321

Vedle těchto hlavních producentů je na severu řada závodů menších. Mizí však rok od roku, neboť poměrně dráže vyrábějí, nemajíce dostatečného kapitálu a strojů. Pohlcují je ovšem jejich silnější sousedé.

Výdělky akciových společností uhelných kolísají mezi 8—30 proc. Tam, kde jsou dividendy příliš křiklavé, rozdělí se páni akcionáři o kořist nikoliv dividendami, nýbrž pod jiným označením.

A těmto ničitelům země a upírům obyvatelstva chce vláda zajistit na celá století jejich řádění! Hornictvo, které krev svoji cedí v šachtách mnohem hojněji než vojíni v nejkrvavějších bitvách, volá po celá desítiletí po reformě řádu horního a o jiné požadavky, zkrácení doby pracovní, ustanovení důlních inspektorů, minimální mzdu, reformu pojištění invalidního a nemocenského — avšak marně. Místo toho vláda přichází s novelou, která těm, co mají plné hromady, nové hromady přidává a těm, kdo měli málo, béře i to poslední. Proti tomu musí protestovati nejen dělnictvo, nýbrž veškeré obyvatelstvo středních vrstev, neboť slouží stejně uhlobaronům za objekt vykořisťování. Než takovou reformu — raději nic.

»Právo Lidu« tu provádí docela sprostý podvod, ono jmenuje jen firmu, ale majitele žida zamlčuje. To je asi tolik, jako když v Praze v Celetné ulici je obchod se šatstvem u »Černé Matky Boží« a majitelka toho obchodu je židovka Fleissigová. Takovýchto obchodů je po Praze plno. Je přece známo, že veškeré v Čechách vytěžené hnědé i černé uhlí přichází do rukou žida Weinmanna a Petschka. V Praze pak má obchod uhlím v rukou židovský »Kohlenverein«. Do obvodu Prahy nepřijde ani kousek uhlí, na němž by neměl židovský »Kohlenverein« svůj zisk. Židé Weinmann a Petschek odebírají ze všech dolů všecko uhlí a sami pak prodej mají v rukou. O tom »Právo Lidu« podlým způsobem mlčí. Židé Weinmann i Petschek jsou mnohonásobní

millionáři. V jejich vilách v Bubenči se soustřeďuje všecko bohaté židovstvo z Prahy.

O drahotě rozumuje »Pr. Lidu« v článku 30. ledna 1910 takto: Rakousko-uherský celní tarif z r. 1905 jest napodobením celního tarifu německého z roku 1903. V Německu mohl nový vysoký celní tarif nabýti platnosti zákona pouze brutálním porušením práva poslanců, což se jménem konservativního poslance pana z Kanitzů navždy zůstane spojeno. V parlamentě rakouském nebylo třeba takové násilné a bezohledné změny jednacího řádu jako v Německu. Ve starém kuriovém parlamentě vládla feudální šlechta, representující současně velkostatek. Měšťáctvo zapletené do víru národnostních rozbrojů, dalo si zcela klidně a téměř bez hlesu navléknout chomout agrárnicko-feudální. Zástupcům jeho v roce 1905 chyběla také naprosto schopnost vystihnouti dalekosáhlost takové změny celní a obchodní politiky. V jaké míře jest lid nynější celní lichvou využitkován, dokazuje velice pěkně časopis »Der Lothringer«, vycházející v Metách v Německu.

Týž poukazuje na Francii, kde nejsou uvalena tak obrovská cla na potřeby životní jako v Německu a v Rakousku. To viděti lze markantně na cenách masa na francouzsko-německých hranicích. V roce 1909 stála v Metách jedna libra vepřového masa 1 K 20 h, o něco dále za hranicemi německými ve Francii pouze 78 haléřů. Hovězí maso stálo v Metách 78 haléřů, za hranicemi 66 haléřů, telecí maso v Metách 1 K 20 hal., za hranicemi ve Francii 86 haléřů, slanina v Metách 1 K 4 h, za hranicemi 58 haléřů. Ve Francii, která má méně jatečného dobytka než Rakousko a Německo, byla libra vepřového masa o 42 hal., hovězího o 12 hal., telecího o 34 hal. a slanina dokonce o 46 hal. levnější než v Německu, které má neslýchaně vysoké clo na dovoz jatečného dobytka.

Podobně je tomu však i se všemi ostatními potravinami. Na př. bochník chleba stejné váhy v Metách byl o 29 haléřů dražší než za hranicí francouzskou. Jeden dělník v Arsu, otec dvanácti dětí, dochází týdně dvakrát přes hranice do francouzské obce Arracille, aby tam nakoupil chleba. Uspoří tím měsíčně na chlebu 16 K 13 hal.

V Rakousku od zavedení nového celního tarifu v roce 1905 není to s cenami životních potřeb o nic

lépe než v Německu. Rakousko mělo (jak jsme již častěji poukazovali) ze všech států v roce 1909 nejvyšší ceny obilí. Tak stálo 100 kg pšenice dle průměrného výpočtu ve jmenovaném roce: Ve Vídni 30 K 40 h, v Berlíně 25 K 60 h, v Oděse (Rusko) 19 K 4 h, v Londýně 20 K a v New-Yorku 20 K 68 h. Ceny potravin zvýšily se u nás v Rakousku za posledních 5 let takto:

	Před 5 léty stál	Dnes stojí	Zvýšení o
1 kg mouky pšeničné . . .	32 h	50 h	56%
1 kg mouky chlebové . . .	26 »	32 »	25%
1 kg hovězího masa	116 »	170 »	47%
kopa vajec	260 »	540 »	55%
1 kg másla	208 »	320 »	54%
1 kg sádla	148 »	192 »	29%

Byty, šaty, prádlo, boty za dobu tu také přidražily o dobrých 25—30%! Tedy průměrné zdražení na všechny tyto velenutné věci — a to nejsou vyjmenovány všechny — činí 42%, t. j. čtyřicetdvě procenta. Sáhneme-li ještě dále do minulosti, seznáme, že během posledních 15 roků zdražily se naše životní potřeby o celých sto procent. Tak na př. kilo masa vepřového před 15 roky stálo 1 K 16 h, dnes stojí 2 K 20 h.

Od několika měsíců dováží se do Rakouska mnoho cizozemské pšenice a přece ceny tohoto druhu obilí dosud se udržují na neobyčejné výši. Toho příčinou jest, jak jsme již podotkli, vysoké naše obilní clo. A přece sklidilo se u nás v Rakousku v roce 1909 celkem 9·1 million metrických centů pšenice oproti 8·5 mill. v r. 1908. Světové žně pšenice v r. 1909 obnášely 915 millionů metrických centů oproti 832, 793 a 876 millionům metrických centů ve třech předcházejících letech. Chlebovin sklidilo se v roce 1909 v Rakousko-Uhersku celkem 203 milliony metrických centů, v r. 1908 pouze 198 millionů metr. centů a v roce 1906 234 milliony metrických centů. Bohaté žně Rakousko-Uherska v r. 1906 umožnily, že vzdor vysokému tarifu mohla býti pšenice prodávána za 16 K 80 h.

Jak je lid vykořisťován, to dokazuje následující tabulka:

Ceny obilí na pražské plodinové burse byly následující:

Průměry měsíční v korunách r. 1909:

	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec
Pšenice česká . . . 50 kg	12·38	12·83	13·88	14·48	15·37	16·90	17·46	14·67	12·96	14·23	14·07	13·66
Žito české . . . . . 50 kg	10·10	10·16	10·52	10·26	10·48	11·24	11·07	10·61	10·09	10·47	10·37	10·01
Ječmen výběr . . . 50 kg	10·14	10·23	10·26	10·17	—	—	—	9·23	8·98	8·95	8·85	8·54
Oves prima . . . . 50 kg	8·64	8·88	9·36	9·35	9·88	11·05	11·05	9·74	7·94	7·89	7·53	7·55
Mouka pšeničná č. 0 100 kg	39·75	40·44	43·30	45·13	46·12	49·42	50·50	48·69	44·36	46·04	45·73	45·25

Průměry celoroční:

	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909
Pšenice česká . . . . . 50 kg	8·13	9·80	9·52	9·53	10·53	11·83	14·41
Žito české . . . . . 50 kg	7·14	7·38	8·01	7·41	9·45	10·41	10·45
Ječmen výběr . . . . . 50 kg	7·95	8·85	8·90	8·64	9·47	9·50	9·48
Oves prima . . . . . 50 kg	6·26	6·73	7·94	8·24	8·11	8·08	9·07
Mouka pšeničná č. 0 . . . . . 100 kg	28·73	31·86	31·26	29·44	32·96	37·48	45·39

Rok	Sklizeno milionů metrických centů	Tržní hodnota sklizně millionů korun
1906	234·6	4697·86
1907	210·4	4756·09
1908	198·9	4974·48
1909	203·9	5451·26

V roce 1909 urodilo se tedy o 31 mill. metr. centů chlebovin méně než v roce 1906. A přes to — jak uvedené číslice dokazují — zaplatilo obyvatelstvo v Rakousku o 754 milliony korun více nežli v roce 1906. Z toho vyzískal stát na clech 80 millionů korun a o ostatní 674 mill. korun rozdělili se velkostatkáři a selští zemani. Z těchto millionů nemá malý rolník a jmenovitě domkář nic, poněvadž nevyrábí pro trh, a i když něco obilí prodá, aby uhradil okamžité výlohy, vydá zase mnohem více při nákupu potřeb životních celní ochranou zdražovaných. Lidé ti náleží ve většině ke stavu dělnickému a pracují buď v továrnách nebo na statcích a jako takoví kupují mouku, chleba, omastek a i maso. Ale i rolníci, žijící se svou rodinou z výnosu hospodářství, nemají z vysokých cel žádného užitku. Strží-li něco více za dobytek a obilí, musí zase více vydati za ony potřeby, které zdražily se jen proto, že obilí, mouka, chleba, maso, dík celní politice, stouply v ceně. Drahota potravin má dále za následek, že zvyšují se vydání státu, zemí a obcí, jakož i všech veřejných institucí, poněvadž musí svým zřízencům poskytovat drahotní přídavky. Také ceny potřeb pro armádu a námořnictvo rostou zdražováním potravin do nekonečna. Následek toho je zvyšování daní a všech přirážek, které musí platiti také rolnictvo. To jmenovitě těžce postihne chalupníky a domkáře, jimž okamžitý větší zisk z prodaného kusu dobytčete anebo něco pšenice a žita jiným způsobem opět z kapsy vyprchá.

Ze zvyšování cen mají zisk jenom a jedině velkostatkáři a selští zemani. A ve prospěch této poměrně malé třídy lidí provozuje se u nás v Rakousko-Uhersku obchodní politika, jíž milliony ostatního obyvatelstva se ožebračují. A proti takové obchodní politice je nevyhnutelno bojovati co nejúporněji.

O tom, že židé na plodinových bursách na celém světě uměle ceny šroubují a milliony shrabují, o tom »Právo Lidu« zatvrzele mlčí.

Dr. Fiedler vykládal drahotu v »Nár. Listech« 9. ledna 1910 následovně: V politickém životě loňského roku přikvačilo neobvykle mnoho významných událostí, jež poskytují na dlouho objemnou látku k úvahám široké veřejnosti: annexe a hrozící nebezpečí válečné, finanční tíseň státu a berní předlohy vládní, rozrušení zemského finančního hospodářství německou obstrukcí, rozvrat parlamentních poměrů v Uhrách, záhřebský a vídeňský proces, poslední obstrukce na říšské radě, končící překvapujícím způsobem změnou jednacího řádu a m. j. Nic nedovedlo však upoutati zájem nejširších vrstev v té míře, jako nezadržitelně stoupající ceny zvláště předmětů nutné denní potřeby. A právem. Drahota proniká do všech domácností, přivádějíc každý rozpočet z rovnováhy. Střední a drobné vrstvy jsou tím přirozeně nejvíce postiženy i adressují na vládu i poslance důtklivá vyzvání o pomoc. Vláda učinila krok; zřídila z odborných ministrů komisi, která — jak z časopisů veřejnost zvěděla — uvažovala, nebylo-li by lze proti drahotě postupovati zavedením maximálních sazeb, tarifovými úlevami dopravními, organisací a podporou družstev zásobovacích, snížením obilních cel. Viditelných výsledků porad této komise jsme se dosud nedočkali. V poslanecké sněmovně zřízen pro týž předmět zvláštní výbor, který v prosincové své schůzi vyzval vládu, aby předložila statistický materiál, a dal na úvahu myšlenku, aby zřízen byl při ministerstvu obchodu pro záležitosti konsumu zvláštní konsumní úřad a aby k zastupování zájmů konsumentů vybudována byla zvláštní organisace konsumentů. Postup tento, theoreticky dojista dobrý, prakticky zdáti se bude netrpělivé naší veřejnosti trochu zdlouhavým. Mají-li s vyhlídkou na nějaký úspěch hledány býti pomocné prostředky proti neúprosně stoupající drahotě, nutno nejdříve, jak to nezbytno při velikých problémech národohospodářských, aspoň hlavní klásti otázku, kde vězí příčiny tohoto zjevu. Jistý zjev poskytne nám snad pokyn, po kterých stopách máme pátrati. Na drahotu nežaluje se snad jen u nás v Čechách, nebo jen v Rakousku, nýbrž téměř všude, v Pešti jako v Praze a ve Vídni, v Rusku jako ve Francii a Anglii, v Berlíně jako v New-Yorku; všude s tužkou v ruce vypočítává se na podkladě tržních záznamů, oč zdražilo se živobytí, i dochází se k povážlivým výsledkům. Jestli dle toho vzrůstající drahota není zjevem výhradně místním, který tísnil by jen určitou zem neb určitý stát, nýbrž

zjevem všeobecným, rozprostírajícím své účinky současně po široké oblasti světového hospodářství, dojista správným bude závěrek, že příčiny drahoty nelze přičítati výlučně jen místním nedostatkům ve výrobní neb oběžní organisaci, nikoliv jen činitelům na určitém místě nebo určité zemi působícím, nýbrž že sluší podstatnou část těchto příčin hledati ve všeobecném rozvoji národního hospodářství a v činitelích, ve velkých hospodářských útvarech vystupujících a stejně působících. Hledíce s širokého hlediska na rozvoj národního hospodářství, najdeme, že průběhem posledního třiceti- až čtyřicetiletí nastala v hospodářských poměrech řada pronikavých změn, jež působila ke všeobecnému zvýšení výrobních i oběžných nákladů a jež musila na konec najíti zřetelného výrazu v stoupajících cenách. V rámci informačního článku novinářského lze tyto změny jen přehledně naznačiti. Prvním zřetelným úkazem v tomto směru je zdražení lidské práce. Pokročilejší kulturní názor o významu a hodnotě lidského života vůbec, tedy i života dělníkova a zaměstnaného všeho druhu, vedl všeobecně — aspoň ve státech, činících nárok na název kulturních — k zařízením, aby pracovní silou lidskou bylo úsporně nakládáno a aby pracujícímu umožněno účastenství na vymoženostech doby.

K uskutečnění toho směřuje řada sociálních opatření, podniknutá mocí veřejnou i z podnětů soukromých, jako: zkrácení a upravení doby pracovní, bezpečnostní a zdravotní opatření při práci, ochrana pracovních sil mladistvých a ženských, zabezpečení odpočinku pracujícím, zabezpečení důchodů pro případ úrazu, nemoci, invalidity, stáří, zvýšení mzdy a jiných platů atd., atd. S oprávněným tímto zlepšením poměrů vrstvy zaměstnaných šlo ruku v ruce všeobecné stoupání míry životní. Pořekadlo tak oblíbené o starých zlatých časech jest jen planým slovem. Ve skutečnosti žijeme mnohem dokonaleji, než generace před námi, třeba bychom k ideálnímu stavu měli ještě hodně daleko. Hledíme-li ku poměrům celkovým — v jednotlivých případech budou vždy vyskytovati se odchylky, rozhodným však může býti jen celek — jest dnešní způsob ukájení našich potřeb (byty, potrava, oděv, osvětlení, vzdělání, zdravotnictví, bezpečnost osobní i majetková, doprava a pod.) jak co do množství, tak co do jakosti nepoměrně lepší, než druhdy. Naše veřejné svazky společenské, stát, země, okresy, obce,

postaveny jsou přímo do služeb snah, aby takovýto vývoj byl podporován.

To vše znamená opravdový pokrok, z kterého se všichni těšíme, pokrok, který nepřejeme si, aby byl zastaven. Ale pokrok ten musil býti vykoupen obětmi, nejen duševními, nýbrž i hmotnými. Příslušná hmotná část těchto obětí, jevící se zevně ve zvýšených nákladech podnikatelských i zvýšených břemenech veřejných (státních, komunálních) přesune se na konec do ceny výrobků. Ve zvýšených cenách platíme tak vše to, čeho jsme ve zvýšené úrovni životní dosáhli. Pokud tedy ve zvýšených cenách obsaženo výkupné našeho postupu kulturního i hmotného, jest zvýšení to povahy trvalé, ježto návratu si nepřejeme. Jedině o to by mohlo jíti, aby ta část nákladů, která připadá na činnost veřejných svazků, byla spravedlivou berní soustavou dle platební schopnosti rozdělena, úvahy o tom patří však jinam.

Cenový vzestup, těmito okolnostmi podmíněný, nebyl by pronikl snad tak hluboko do životních poměrů všech vrstev, kdyby nebyl býval zostřen jinou významnou událostí: přechodem od svobodné tržby k ochranářské politice obchodní ve všech význačných státech, Anglii vyjímajíc, ač i tam zavedena některá finanční cla (čaj, tabák, káva). Od konce let sedmdesátých každá téměř tarifová reforma celní znamená zvýšení celních sazeb, agrárních i průmyslových, a jak proudy v parlamentech naznačují, zdá se, že nedospěli jsme ještě k nejvyšším hranicím sazeb těch. Theoreticky bylo by lze o oprávněnosti dnešního ostře ochranářského směru do nekonečna hloubati. Prakticky vidíme, že směr tento je ve státech pevně zakotven — v samé Anglii postupují konservativní strany při volbách pod tímto heslem — a že musíme proto na dozírnou dobu s důsledky jeho počítati. A těmi jsou zvýšené ceny zboží cly chráněného. Celními šraňky poskytuje stát »ochranu národní práci«; ale ochrana ta musí býti vykoupena a výkupné objeví se na konec ve zvýšených cenách.

Shrnuji tedy: Zvýšené ceny dnešní jsou do jisté míry důsledkem reforem sociálních, pak ochranářské politiky obchodní. Hledati prostředky, které by působily přímo ke snížení cen, z těchto příčin prýštících, bylo by marné, ježto postup na reformní dráze zastaviti nelze a na změnu směrů obchodní politiky států za dnešních proudů není pomyšlení. Zvýšené ceny jsou zde jednak

náhradou všeobecně, kulturně i hmotně zvýšené úrovně našeho veškerého života, jednak prostředkem, aby stát vychoval svá hospodářská odvětví ku patřičné výši dokonalosti.

A jsme tedy úplně beze zbraní proti cenovému tlaku, který nás z této příčiny tísní? Nikoliv, dovedeme-li pravdě hleděti směle v oči. Buďme sobě vědomi, že žijeme v jakési přechodní době. Ve všech význačnějších státech nastoupena dráha sociálních a hospodářských reforem. Na oběti z toho plynoucí nebyla však hospodářství národů připravena i musí se jim teprve přizpůsobiti. A proto současně s těmito reformami musí provozována býti důrazná politika hospodářská, podporující rozmach výrobních sil národů, aby jich hospodářské těleso posíleno bylo k takové pružnosti, jež by i rub reforem sociálních, t. j. jich finanční břímě, bez poruch snesla. A to se podaří zrovna tak, jako podařilo se národům překonati jiné, snad ještě tíže doléhající tísně.«

Vedle všeobecných příčin rázu — aspoň na dozírnou dobu — trvalého, působí ke zvýšení cen i příčiny místní, obmezující své účinky na určité zboží, neb na určitou ohraničenou oblast, nebo i příčiny přechodní, jen po obmezenou dobu účinkující. Sem patří takové události, kterými stlačí se v určitém obvodu neb po určitou dobu nabídka určitého zboží, nebo naopak stoupne nahodile poptávka. Příklad takový poskytuje právě loňská nedostačující sklizeň pšeniční u nás, nebo špatná sklizeň bavlny v Americe. Dále sem patří podnikatelské organisace, zřízené s tendencí, aby v určitém obvodu udržovaly ceny na určité výši; to jsou hlavně kartely zjevné (na příklad železářský, cukerní), ale i kartely neorganisované, bezděčně vznikající (náhlé zvýšení cen výrobci určitého druhu, na př. ceny mléka dodavateli téhož). Jiné a jiné zjevy toho druhu bylo by lze ještě uvésti, jako: zvýšení dopravních sazeb pro určité zboží, porušení obchodních styků mezi dvěma státy, kterým stížen dovoz určitého zboží (na př. dobytka, masa, obilí, tovarů, surovin průmyslových a j.), spekulace, přičiňující se o zvýšení cen (na př. spekulace s velkoměstskou půdou, zdražující bydlení v nich), neodůvodněné těžké zatížení berní (na př. domovní daň činžovní v městech), nesmírně bující překupnictví, jež znesnadňuje a zdražuje krátký styk mezi vyrabitelem a konsumentem

atd. atd. Známe dlouhou řadu takových zjevů, jež působí neblaze na vývoj cen, známe dokonce i některé prostředky, jimiž bylo by lze tomu čeliti. Víme na př. dobře, že v případě neúrody obilí zmírnilo by tlak stoupajících cen otevření celních šraňků pro dovoz téhož z ciziny; v případě drahoty masa pomohlo by odstranění aneb aspoň snížení celních sazeb proti Rusku, Balkánu, Italii; kartelem diktované ceny železa snížily by se ihned, kdyby celní sazby na toto zboží byly sníženy; stoupání ceny stavebních míst v městech mohlo by býti čeleno, kdyby obec skoupila nezastavenou plochu a regulovala sama prodej; zlevnění městských bytů mohli bychom se nadíti, kdyby stát snížil důkladně činžovní daň; překupnictví mohlo by býti omezeno vhodnými organisacemi nákupními a odbytovými atd. Ale víme také rovněž tak dobře, že při každém pokusu o řešení těchto otázek střetnou se ihned zájmy navzájem sobě odporující, které nemohou jen tak beze všeho odstrčeny býti stranou a že zhusta nerozhoduje jen větší důležitost zájmu, nýbrž též politická moc, kterou určitý zájem vládne. Ale tolik je jisto, že zájmy konsumentů v takových hospodářských zápasech jsou pravidelně slabšími a mohou se méně uplatniti. Příčina zcela jednoduchá. Mezi konsumenty patří přece také všichni producenti; tito staví však ve všech takových rozporech přirozeně svůj produkční zájem v popředí a pomáhají mu k vítězství, zapomínajíce na své rovněž důležité zájmy konsumní. A dále je jisto, že otázka drahoty není tak jednoduchou, jak by na první pohled se zdálo.

»Právo Lidu« přineslo 14. prosince 1909 o zdražení uhlí tento článek:

Z obsáhlého odůvodnění, jímž poslanci soudruzi Modráček a Jaroš provázejí svůj návrh o opatřeních proti zdražování uhlí, podaný dne 9. prosince v říšské radě, vyjímáme následující data:

Stoupání uhelných cen jest v posledních letech zjevem trvalým. Ceny uhlí v době přítomné dostupují výše pro zájmy průmyslu, dopravy a všech konsumentů neobyčejně povážlivé. Dle úředních záznamů obnášela v Rakousku cena jednoho metrického centu uhlí kamenného na místě produkce průměrem v pětiletí 1881—1885 hal. 63·83, 1886—1890 hal. 61·37, 1891—1895 hal. 69·6, 1896—1900 hal. 76·8, v šestiletí 1901—1906 hal. 85·7, Uhlí hnědého v pětiletí 1881—1885 hal. 36·28, 1886 až

1890 hal. 33·66, 1891—1895 hal. 38·2, 1396—1900 hal. 43·2, v šestiletí 1901—1906 hal. 47·3.

Stoupala tedy cena uhlí kamenného i hnědého od roku 1881, s výjimkou periody 1886—1890, nepřetržitě a difference mezi obdobím 1881—1885 a obdobím 1901 až 1906 obnáší u kamenného uhlí 34 procent, u hnědého 30·5 procent, jeví se tedy stoupnutí v ceně o více než třetinu, eventuelně skoro o třetinu. Ještě nápadněji stouply ceny uhlí ve velkoobchodu a obchodu drobném. Srovnáme-li průměrné ceny uhlí ve Vídni od r. 1890, vidíme vzestup následující: Roku 1890 stálo 50 kg. uhlí průměrem ve velkém K 1·10, v drobném K 1·40; roku 1900 ve velkém K 1·55, v drobném K 1·90; roku 1907 ve velkém K 1·72, v drobném K 2·02. Jest rozšířen názor, že příčinou tohoto zdražování jest jednak zkrácení pracovní doby v dolech, jež nastalo zavedením devítihodinné šichty od 1. července 1902 (zákon ze dne 27. června r. 1901), jednak svádí se na zvyšování mzdy horníků. Názor tento vyvrací však úřední statistika, sestavená ministerstvem orby a ministerstvem veřejných prací, která přiložena jest ku stenografickému protokolu ankety o zavedení osmihodinné šichty a prodloužení nedělního klidu v dolech, konané ve dnech 26. až 29. října 1908. Z této statistiky (Nachweisung IV. a V.) vychází na jevo, že pracovní výkonnost dělnictva, zaměstnaného v dolech, nepoměrně více vzrostla nežli jeho mzdy — pokud lze o stoupnutí mzdy vážně mluviti — a že výkonnost dělnictva po zavedení devítihodinné šichty nejen nepoklesla, nýbrž stoupla a stoupá nepřetržitě a značně.

Průměrná výkonnost a mzda horníků za šichtu:

Revírní okr. Praha, Slaný, Plzeň, Stříbro

Rok	1902	1903	1904	1905	1906	1907
Výkonnost za šichtu v q	8·69	9·37	9·13	9·68	9·35	9·02
Mzda za šichtu v K .	2·02	1·92	1·92	1·95	2·03	2·19

Revírní okres Ostrava-Karvín

Výkonnost za šichtu v q	10·28	10·74	10·98	11·29	11·69	11·77
Mzda za šichtu v K .	2·48	2·35	2·38	2·41	2·52	2·72

Revírní okresy Teplice-Most-Chomutov

	1902	1903	1904	1905	1906	1907
Výkonnost za šichtu v q	30·21	34·63	36·40	37·16	39·21	39·93
Mzda za šichtu v K .	3·04	2·78	2·75	2·74	2·82	3·02

Statistika těžby a mzdy hnědouhelných dolů v Rakousku.

Rok	Počet vjetých šichet: Průměrný počet dělníků pod zemí i na povrchu	Úhrnem	na dělníka	Vytěženo uhlí v q
1901	57.242	16,483.907	288	224,735.095
1902	55.086	15,623.418	283	221,396.831
1903	53.272	14,956.770	280	221,575.209
1904	51.269	14,507.857	283	219,876.508
1905	51.323	14,709.573	286	226,920.760
1906	50.964	14,704.157	288	241,677.136

Rok	Na 1 dělníka připadá těžby za šichtu q	za 1 rok q	Vyplacená ryzí mzda úhrnem v korunách	Mzda za 1 q v haléřích	Mzda za šichtu v K	Mzda dělníkova za r. v K
1901 . . .	13·63	3926	54,428.066	24·21	3·30	950
1902 . . .	14·17	4019	48,878.515	22·08	3·13	887
1903 . . .	14·81	4159	46,450.951	20·96	3·10	871
1904 . . .	15·16	4238	44,821.365	20·38	3·09	874
1905 . . .	15·43	4421	45,941.725	20·24	3·16	895
1906 . . .	16·44	4742	47,994.570	19·86	3·22	940

Z předcházejících statistických tabulek (sestavených na základě vzpomenutých dat ministerstva orby a ministerstva práce), jež vztahují se na hlavní revíry uhelné, vidíme, že v kamenouhelném revírním okresu pražském, slánském a stříbrském stoupla výkonnost dělnictva za šichtu od r. 1901 do roku 1907 s 8·69 metr. centů na 9·02 metr. centů, kdežto průměrná mzda za šichtu doznala zvýšení jen nepatrného o 17 hal.; v ostravsko-karvínském revírním okresu stoupla v témže období výkonnost dělníka za šichtu s 10·28 metr. centu na 11·77 metr. centu, oproti tomu zvětšila se průměrná mzda pouze o 24 hal; ve velkém hnědouhelném okrsku, jenž zabírá

revírní okresy teplický, mostecký a chomutovský, stoupla výkonnost s 30·21 metr. centu na 39·93 metr. centu, ale mzda se nezvýšila, ano o dva haléře poklesla. Třeba zvláště upozorniti na to, že v letech 1903, 1904 a 1905 po zavedení zkrácené šichty výkonnost dělnictva stoupala nepřetržitě a mzda poklesla nebo zůstávala na téměř stejné výši. Tím vysvětluje se v druhé statistické tabulce čísly zachycený charakteristický zjev, že mzdová kvota v jednom metrickém centu uhlí hnědouhelných pánví od roku 1901 neustále se zmenšuje. Týž zjev lze ostatně konstatovati i při produkci kamenouhelné. Jest tedy nepopíratelným faktem, že dělnictvo, respektive jeho mzdy a zkrácení pracovní doby nemělo a nemá na zdražení uhlí žádného vlivu. Podražení uhlí dlužno přičísti zcela na vrub majitelů dolů a zvláště velkoobchodu.

A zase »Právo Lidu« mlčí, že obchod uhlím mají v rukou židé Weinmann, Petschek, Bloch a jiní mnohonásobní millionáři.

»Lidové Listy« přinesly 11. prosince 1909 tento obrázek:

Z Borohrádku. Před nedávnem pořádali u nás na náměstí soc. demokraté tábor lidu proti zdražování potravin. Sešlo se as 100 účastníků, hlavně až z Jelení, aby vyslechli »povídání« jakéhosi truhlářského dělníka z Týniště, který má ominesní jméno pan Pytel. Mluvil proti všemu na světě, nic mu v celé společnosti lidské nevyhovuje, vše je špatné, jen soc. demokracie je všeho blaha vrchol. Vyčinil kupcům i krupařům i agrárníkům, ale hlavně, jak se samo sebou rozumí, klerikálům: ti jsou vinni zdražováním potravin. — Mezi tím dotkl se urážlivě dp. faráře našeho. Týž ovšem nerad dá se od leckoho urážet a proto podal trestní žalobu. Při prvém stání žalovaný pan Pytel dělal neviňátko, udal protokolárně, že nemínil našeho p. faráře a také že nemá příčiny, aby se o něm nějak nečestně vyjádřil atd. a uváděl ku svému obhájení přes 50 svědků, vesměs svých stranníků, z nichž většina byla z Jelení. Tolik svědků soud nepřipustil, aby nebyl nový tábor lidu u soudu, nýbrž zcela spravedlivě z každé strany připustil svědků 18. — Svědkové p. faráře přísežně doznali, že jmenoval Pytel místního faráře, svědkové sociálně demokratičtí svědčili, že jej v řeči nemínil a nejmenoval vůbec. Ze svědků těchto jeden byl trestán pro zločin urážky náboženství a urážku J. Veličenstva, dva z nich vystoupili

dávno z církve, jiný jest helvet, jiný trestán pro zločin ublížení na těle, jiný pro krádež atd. — Při čtvrtém stání vzal si p. Pytel na pomoc z bryndy zástupce Dra Štemberku z Rychnova n. Kn., který ve své obhajovací t. zv. řeči počínal si tak jakoby byl někde ve schůzi pokrokářů a volnomyšlenkářů! Výsledek obhajovací řeči byl, že p. c. k. soudce Zippe odsoudil p. Pytla ku dvoudennímu vězení jedním postem zostřenému a náhradě všech útrat, jež jsou velmi značné! — Pan farář vyhrál tedy bez advokáta a Dr. Štemberka ku své zlosti prohrál již druhý proces se soc. demokratem v soudní síni s p. farářem Vackem. Při vynesení rozsudku přítomen byl nepřítel jídla a pití, abstinent kapelník Čermák z Kostelce n. O., dopisovatel pověstné pardubické stoky, nazvané Osvěta židů, který zajisté neopomene podati zprávu o porážce svého blížence. — Pro zasmání připojujeme toto: Když při prvém stání žalovaný přišel pozdě a p. soudce se jej ptal: Co chcete a kdo jste? — Já jsem pan Pytl! odvětil. Jeden svědek, přeřeknuv se, pronesl p. Typl. Ihned hlásil se žalovaný slovy: Já od narození se jmenuji pan Pytl! — Tedy pan Pytl byl odsouzen a snad si dá budoucně lepší pozor na své »povídavé plácání«. — Nechť každý kněz na cti utrhače chytne nejen za límec, ale i za uši, aby nemohl utéci a dají si pak ostatní dobrý pozor a dají také každému knězi svatý pokoj!

»Týden« přinesl tyto řádky:

Hlad a proletariát jsou dva pojmy, se kterými se provozuje ve přítomné době opravdový švindl. Tak zvaný proletariát je dnes pánem veřejné situace, diktuje si ceny, ovládá parlament, terorisuje ostatní stavy. V zimě dělá v Praze proletariát divadlo se svou nezaměstnaností, pořádá před radnicí demonstrace, nadává »bařtipánům« a když mu dá městská rada bourat hradby, přijde jich z osmi set — dvacet. A hlad! Hlad je zlá věc. Ale nejvíce křiku proň dělá ten, kdo hlad nemá. Tak čteme v jednom listě, který koketuje se sociální demokracií: »Denně potkáváte třesoucí se zimou a hladem zuby jektající! Litujete jich a obáváte se o sebe. Hlad je příšera démonická, vtiskuje smrtící kladivo (!) do ruky uštvaných a pološílených, neb na vlastním krku zadrhuje konopnou smyčku.« Atd. To je prostě bombast. Kdo chce opravdu pracovati, najde práci. Opravdu hladovící nenajdete v teatrální pose po ulici, ale v místech, o něž

pokrokový žurnalista ani nezavadí. A o tyto ubožáky se nestará ta t. zv. pokroková společnost, která má pro ně pouze přednášky a bombast svých žurnálů. O ty se starají pouze společnosti, které pokrokáři nemohou ani cítit, poněvadž tyto společnosti založili a vydržují skoro výhradně — katolíci.

Týž list přinesl 10. prosince 1909 tento článek:

Konečně šťastně dospívá kulturní lidstvo k době, kdy začnou slavné vlády učiti národy spořiti »od sirky«, jež v některých státech již jsou a v jiných mají býti zdaněny — — A to se zavádí zrovna v době, kdy lidové parlamenty starají se o blahobyt obyvatelstva, a kdy páni poslanci jako kandidáti do nich voličům slibovali ráj na zemi! Patrně se tedy sliby jejich nejenom že nesplnily, nýbrž dokonce obrátily se ve pravý svůj opak. Že tímto tvrzením povídáme jenom pravdu a nic nežli pravdu, přiznati musí každý, neboť není paměťníka, že by bylo někdy všecko tak závratně drahé, jak musí se platiti nyní, kdy svět řízen jest lidovými parlamenty. Všeobecně se na to naříká všude, dokonce již i také v samotných parlamentech, avšak vina drahoty té svaluje se na — nevinné. Proč? Protože se věcně a správně nepátrá po vlastních kořenech a příčinách drahoty té. Kdyby se totiž skutečné příčiny a kořeny stávající drahoty věcně hledaly, ihned by se nalezly v tom, že vlastně »peníze« stále více pozbývají své bývalé ceny. Proč?

Peníze jsou pouhým výrazem ceny prací nynějších i bývalých lidí. Proto za peníze, představující cenu prací nelze dostati více než-li to, za co práce ty skutečně stojí. Peníz při tom zůstává vždycky jenom pouhým sprostředkovatelem.

Vezměme k důkazu toho každému sympatický příklad. Pěknou husičku! Husa před 20 lety na trhu měla cenu dejme tomu 5 korun. Těch 5 korun bylo u někoho výrazem ceny, t. j. mzdou za jistou jednodenní práci. Husa během 20 let zůstala stále husou a ta jistá jednodenní práce jednodenní prací! Když však nyní za tu jistou jednodenní práci, která před 20 lety stála 5 K, žádá se mzdy 10 K, t. j. když totiž u jednoho činitele výraz ceny práce stoupl, jest docela přirozeno, že tím samým stejně stoupl také výraz ceny výrobku jiného pracovníka, v našem případě chovatele husy. Stoupla-li během 20 let cena, t. j. výraz jisté jednodenní práce,

přirozeně stoupla v ceně také husa. Jinak to nejde, neboť chovatel husy, když se výraz práce u jednoho pracovníka zvýšil, musí cenu své práce stejnou měrou zvýšiti, jinak by nemohl existovati. Jak by k tomu přišel, aby on dnes dával dále husu jako před 20 lety za 5 korun, za výraz jisté jednodenní práce toho kterého kupce, který však cenu práce té dnes na 10 korun zvýšil? On prostě cenu husy poměrně stejně také zvýší, t. j. kráčí s duchem doby! A tak se to děje při všem. Dnes husa stojí 10 K, t. j. výraz ceny jisté jednodenní práce zrovna tak, jako stála výraz ceny téže jednodenní práce v obnosu 5 K před 20 lety. Docela stejně se to má při páru bot, které dnes stojí výraz jisté práce dvoudenní, t. j. 20 K a před 20 lety stály 10 K, kterýžto peníz byl rovněž výrazem tehdější ceny téže dvoudenní práce.

Z toho pro každého uvážlivého a o nynějších poměrech věcně přemýšlejícího plyne poučení: protože stoupla cena všech prací, protože zvýšeny služby, platy, daně a mzdy, přirozeně v témž poměru stouply také ceny výrobků, při čemž peníze jsou pouhým výrazem jejich ceny. Výrobek a práce zůstávají však k sobě, jak vidno, stále ve stejném poměru. Kdo soudí jinak, ten chce hledati výhody jenom pro sebe, zapomínaje, že docela stejným právem nucen jest hájiti svou existenci také druhý, třetí, čtvrtý atd., až milionty.

Když se na př. přidá úřednictvu 10,000.000 K, když totiž cena jeho služby stoupne, přirozeně stoupnou ihned také daně a poplatky, z nichž těch 10,000.000 K třeba úřednictvu zaplatiti. A odkud se těch 10,000.000 K má vzíti? Když zvýšilo cenu svých výkonů úřednictvo, stejným právem zvýší ceny svých výkonů činitelé, kteří platí daně a poplatky a všecko jest následkem toho ihned dražší. Kde by také poplatníci ty peníze vzali, kdyby své výrobky, t. j. cenu své práce rovněž nezvýšili? Tudíž zvyšováním ceny práce klesá cena peněz, kterémužto klesání říká se »drahota«. Při tom však výrobky a práce za normálních poměrů poměr svůj k sobě vždycky zachovávají a rovnováhu tu porušiti může leda jenom přehnaná poptávka, která obyčejně děje se z nesmyslného přepychu nebo z nezřízené požívačnosti.

Na to totiž oprávci společenských poměrů zapomněli, že přirozený světový pořádek sám v sobě jest odvěčně spravedlivý a proto že měniti se nedá poslancem

žádným. Proto nesmí býti nikdo nijak překvapen, že za dnešní doby 8 hodin denně pracující za vyšší plat nedostane za svou mzdu ani do sebe ani na sebe více, nežli před 20 lety dostal za tutéž práci za mzdu tehdy menší. Kdo to sliboval, nebo předstíral, ten se mýlil, nevěděl-li předem, že nemluví pravdu! To přece nemůže ani jinak býti! Žádá-li se všeobecně více za práce a služby, nelze přece následkem toho chtíti méně za výrobky! Přirozeně musí se chtít také více. Zde peníze nehrají žádnou jinou roli, než-li že jsou příměrem práce a výrobků. Platí-li se dnes práce a služby všeobecně více, nezbytně musí stoupnouti jejich cena, t. j. výrobky.

Chce-li úředník větší plat, dělník vyšší mzdu, stává se jeho práce, jeho výrobek dražším. Proto nezbývá tomu, kdo ho chce nebo potřebuje, nežli zaříditi to tak, aby úředník a dělník vyšší plat a vyšší mzdu mohli dostati. Chce-li jeden stav zlepšení svých příjmů, přirozeně spočívá v sociální spravedlnosti, že totéž musí přáti stavům druhým, zejména když se o to hlásí. Deficit při této přirozené a stálé rovnováze mezi prací a výrobky mohou ovšem způsobiti zahálka, nedbalost nebo požívačnost jednotlivců. Zahálka, nedbalost a požívačnost jsou příčinami, které ovšem mnohé jednotlivce zavádějí ve finanční nesnáze. Ale o zahálčivých a požívačných lidech se říká, že žijí nad své poměry. Kdo vlastní vinou tolik nevydělá, kolik potřebuje na své živobytí, kdo více vydává, nežli vydělal, zkrátka kdo dělá většího pána, nežli jakým skutečně je, ten ovšem má deficit, který však neplyne ze příměru práce k výrobku, t. j. z tak zvané drahoty, nýbrž z neumělosti, pohodlnosti, rozmařilosti nebo požívačnosti jednotlivců, na něž tito nemají, a proto je jim všecko drahé, nedosažitelné, oddávají-li se mínění, že to míti musí. Kdo své potřeby dovede omeziti dle svých příjmů nebo dle své majetnosti, toho deficit nikdy nepřekvapí, neboť také práci svou nebo výrobky své příslušně zdraží. Komu se nelení, tomu se zelení. Kdo šetří, má za tři. Líná huba, holé neštěstí. Každý svého štěstí strůjcem sám. Jak si kdo ustele, tak si lehne. Na penězích se ceny všech požívatin, výrobků, bytů atd. nyní zvýšily, protože zvýšena byla cena každé práce. Následkem toho za více peněz dostane se nyní méně zboží, nežli dříve, čemuž se jen při srovnání dneška s dřívějškem říká »drahota« a vzpomíná se na krále Holce, kdy byla za groš ovce. Že by však při té

nynější drahotě bylo zle, to tvrditi nelze, neboť tvrzení takové stále měnící se moda, paráda, plesy, zábavy, letní byty, lázně a všeobecné pohodlí úplně vyvracejí. Lidé se mají poměrně při nynější drahotě daleko lépe, nežli se mívali při bývalých »zlatých časech«, kdy nebylo ještě vynalezeno dělání veřejných dluhů na děti, vnuky a pravnuky, jež se nyní všeobecně zavádí. To je pravda, že na pražských trzích stojí dnes na př. 2 kila bramborů 18 haléřů atd. Ale z toho nenásleduje, že je to »drahá« cena, když výrobce musí dát dělníkům tolik a tolik mzdy, když výrobce a obchodník musí zaplatit státu, zemi a obci tolik a tolik daní. Cena ta jest vyšší jenom proti dřívějšku, kdy platy dělníkům a daně byly nižší. Nijak se neradujeme z nynější »drahoty«, nehájíme jí, tíží nás stejně jako každého jiného, jenom věcně vysvětlujeme její příčiny. Ty jsou zřejmé. Uloží-li se státu, zemi, obci, aby to a to k obecnému pohodlí zavedly, chce-li úřednictvo a dělnictvo takové a takové platy, musí se předem každý soudný člověk ptáti, odkud se na to vezme? Když pak se mu odpoví: »Na to musí každý občan stejnou měrou přispívat!«, potom nesmí nikdo na drahotu a vysoké daně naříkat, neboť pramen a příčina jejich leží v celé společnosti. Ty si zavedlo a zaváděti připouští nynější pokolení samo. A nářky na drahotu a vysoké daně nejsou opravdové, chce-li každý, aby ten druhý byl »lacinější«, když sám pro sebe hledá jenom výhodu. Společnost nynější doby ve své většině se jenom baví, hledí si všemožně hovět a nádherně vystrojena při pivě a koncertě, dobře najedená žaluje pak na drahotu a bídu, o níž také dává si v novinách psáti, takže se na ten stav výborně hodí staročeská satyrická píseň: »Pepíku, Pepíku, co pak dělá Lída?« — »Lída sedí na lavici, drží v ruce jitrnici, a křičí, že je — bída!«

Ano nynější společnost místo aby všeobecně usilovně pracovala a spořila, nad své poměry a výdělky nádherně se šatí, hledí si jen hovět, dobře pije a jí a při tom jako na lavici hovící si Lída s jitrnicí v ruce křičí, že je — bída! Kdo se má uskrovnit? Když se všeobecně zdražila cena práce, přirozeně tím stouply ceny všech výrobků a »drahota« se to pak jenom nazývá, že každý chce, aby ti ostatní levněji pracovali. Některé, a to za nynější doby dost mnohé rodiny a osoby, ovšem tísní a ožebračuje také »drahota«, o jejíž příčinách matince

pověděl radovic Emánek. Paní radová totiž pri kávovém večírku se známými paničkami za rozhovoru o stoupání cen všech věcí vícekráte opakovala: »To bych přece ráda věděla, kdo jen tu drahotu dělá!?« Emánek, slyše to, hlásil se ke slovu: »Já ti to, mamá, povím,!« Paní radová, očekávajíc nějakou čipernost synáčkovu, pyšně ho pohladila s otázkou: »Tak kdo dělá tu drahotu?« — »Naše Rézi!« volal Emánek. »Jak to?« tázala se paní radová. »Když včera Rezi v ložnici poklízela, chtěl ji papá štípnout. Ale Rezi uskočila a povídala mu: »Že jim není hanba!« Papá se proto rozhněval a řekl: »Kdybyste, Rezi, nedělala takovou ‚drahotu'!« Odstraňování, vyrovnávání, uhrazování takovýchto »drahot« ovšem také u mnohých osob a rodin uvádí hospodářské poměry ve trosky, avšak příčiny toho nijak nespadají v obor drahoty, o níž my zde píšeme a o které se onehdy na říšské radě mluvilo. Proto o nich pomlčujeme.

Týž list přinesl 20. ledna 1911 tento dodatek:

První a základní příčinou všeobecného zdražení jest stoupající vzdělání širokých vrstev a z toho plynoucí uvědomění každého jednotlivce. Sebevědomí toto působí, že každý si práci svou výše oceňuje a vyšší odměnu za ni žádá. Není tu rozdílu mezi prací hmotnou a duševní. Tyto vyšší požadavky k udržení společenské rovnováhy přirozeně vtěliti se musí ve vyšší cenu vyrobených hodnot. Dokud právními řády některé privilegované stavy v područí držely stavy jiné, bylo možné, že porobenci tito nuceni byli hodnotu své práce níže si ceniti. Nadhodnota této práce plynula k dobru stavů privilegovaných a usnadňovala těmto boj životní, zvedajíc jejich blahobyt. Byli to ve starověku otroci, kteří potem svým a strádáním umožňovali přepych svých pánů, byl to ve středověku až do dob nejnovějších lid venkovský, speciálně stav selský, který ovocem své práce pojišťoval blahobyt tehdáž zákonným výsadám těšícím se stavům jiným. Po zrušení nevolnictví a roboty po řadu let množící se stav dělnický na svých bedrech nesl tíhu práce nedoceněné. Z nadhodnoty této práce vykvetl mohutný velkoprůmysl, jemuž neobyčejně dobře dařilo se za vlády živnostenské svobody. Hnutí sociální způsobilo, že tento »čtvrtý stav« organisováním se a nesčíslnými stávkami vynutil si vyšší ocenění práce své, a ze řad sociálně-demokratického dělnictva vyšel popud, ba přímo rozkaz, aby vyšší mzda dělnictvu placená hrazena

byla vyšší cenou výrobků. Hlasatelé této nauky i vůdcové dělnictva, kteří zvýšení dělnické mzdy vyhlašovali za jediný spasný prostředek pro dělnictvo, zavírali oči před faktem, že stoupající mzda zdraží i ty výrobky, jež dělnictvo kupuje, a že tudíž vyšší peníz mzdy má pouze vyšší číslici jmenovitou, zkrátka jak ve článku »Drahota« jest vytknuto, peníze ztrácejí na své ceně.

Na rapidním stoupání cen nese vinu nejen zvýšení mzdy dělnické, ale i zhoubná nauka: méně práce, více mzdy, t. j. ono nabádání, jež nakažlivě ze řad dělnických vniká do všech stavů a jehož moderním prostředkem boje o mzdu se stává, t. zv. »passivní resistence«.

Nepříznivě však působí, když hlavní původce drahoty, dělnictvo, nejvíce proti ní volá a obrací se proti výrobcům potravin, proti rolnictvu. Toto má býti z přirozeného vývoje poměrů vyňato a umělými zákonodárnými prostředky přinuceno své výrobky prodávati levně a lacino. Dělnictvo hospodářské, vtaženo namnoze v řady dělnictva průmyslového, bojuje také se zdarem o vyšší a přiměřenou svou mzdu. Kde pak má toto odvětví vzíti prostředky na zvýšený náklad výrobní, vzniklý vyšší mzdou a drahotou všech pomůcek výroby, průmyslem dodávaných, když ne z vyšší ceny vyrobených hodnot? Snad ze svých kapitálů základních? To by vedlo ke zhoubě tohoto odvětví a zřícený základ, výroba zemědělská, strhl by s sebou v propast bídy i stavy jiné. Drahota méně tíživou pro všecky stavy může se státi rozumnou správou veřejnou, když sledovati se bude snaha, aby posílily se vrstvy výrobní a na nejnutnější míru omezily se stavy nevýrobní, které vždy tvoří přítěž hospodářského vývoje národův i států.

Zatím však zříme prováděti všeho toho opak. Všude zřizují složitou, těžkopádnou správu veřejnou a nesmírně drahou, ohromné náklady vyžadující armádu stále rozmnožovaného úřednictva, v důsledku modního hesla: co nejméně pracovati! A tu není vinna jenom vláda množením se stavů, žijících ve veřejné službě. Daleko více vinni jsou poslanci. Či nejsme toho svědky, jak téměř každý poslanec končí svou řeč, navrhuje resoluci: »Zřízen buď ústav ten a ten atd.,« což zase znamená rozmnožení úřednictva a tím též příspěvku, odváděného na veřejné účely. Mnohý pan zástupce lidu činí tak, by zablysknouti se mohl svou »duchaplností«, jiný nemá tak nevinných popudů. Zasvěcení často zří, že ten který »ústav«

zřizuje se především proto, aby pan syn neb synovec neb jiný nepota páně navrhovatelův došel v něm svého zaopatření — ba jsou známé příklady, že sám pan poslanec pro sebe teplé hnízdečko si zbudoval. Nešvar tento jde mnohdy tak daleko, že sama vláda chrániti musí poplatnictvo před hrnoucím se požehnáním zřizování výzkumných, kontrolních, revisních ústavů, konsulentů, revidentů, inspektorů atd., atd. To vše stojí hrozné peníze, které nejlépe se seženou uvalením daně na některý hojně konsumovaný a nevyhnutelně potřebný předmět denní spotřeby a výsledek jest všeobecné zdražení.

Z tohoto překotného, mnohdy ukvapeného zařizování různých institucí veřejných, ať ve správě státu, zemi, okresu nebo obce, nejsou vyňaty žádné strany. Náprava a odpor proti tomu musí vyjíti z těchto kruhů, které část svého hospodářského snažení dáti musí na udržování těchto mnohdy docela zbytečných zařízení: z poplatnictva samého, a ne jak se dnes děje, kdy »deputace« v čele s pány poslanci »pucují« kliky různých úřadů mnohdy proto, že sousední město A. má zbytečnou poloprázdnou reálku, aby město B. dosáhlo ještě zbytečnějšího gymnasia.

V naší »užší« i »širší« vlasti se k tomu nehospodářství přidružuje ještě řevnivost národnostní a tu zlo se zdvoj- (v Čechách) neb i zčtyřnásobí (v říši).

Neomylným prostředkem proti drahotě jest i zůstane vděčné umění, udrží-li jednotlivec rovnováhu ve svých příjmech a vydáních, čemuž valně napomáhá krocení mlsnosti zraku a cvičení se v průpovědi: »Nemusím ode všeho míti«. Za dnešního rozmachu všech odvětví výroby není to tak nesnadným udržeti výši příjmů nad vydáním; kdo pracovati chce a může, moudře uspořádav dle své mohovitosti svou životosprávu, tomu i přes dnešní drahotu nouzí trpěti netřeba.

Jednoduchý, prostý, spořivý život, láska k domácímu krbu jsou hlavní podmínky ku spořádanému živobytí. »Jizeran« přinesl 8. prosince 1909 tuto zprávu:

Český venkov se namnoze vylidňuje. V Německu již dávno přišli věci na kloub a znají cesty, jak nemoci této možno zdatně čeliti. Čeleď i dělnictvo zemědělské i tovární nejlépe se udrží na místě, dovedou-li je zaměstnavatelé připoutati k vlastní hroudě, k vlastnímu krovu. Nejlépe se osvědčuje zřizování dělnických domků

se zahrádkami. V Dánsku a Švédsku přibraly zařizování těchto domků do své činnosti »zákopnické sbory«. Stát, obec i ústavy peněžní podporují tam činnost takovouto velmi vydatně. I v Německu odvracejí tímto způsobem dělnictvo od vystěhovalectví. V kraji grünbergském pracoval v letech 1880—1890 nebezpečný ruch vystěhovalecký. Zaměstnavatelé ihned počali přemýšleti, radili se a i přikročili k činům: počali stavěti úhledné dělnické domky, nad nimiž každé lidské oko se zalíbením spočinouti musilo. Vystěhovalecký ruch jako kouzelnou metlou dotknutý ihned přestával, nová osada vzrůstala a záhy stoupl počet obyvatelstva o 10 proc., kdežto v krajích sousedních, kde nebylo ještě rodinných domků, šířilo se vystěhovalectví dále. Dnes stojí v Německu průměrně pěkný domek s polem 5000 marek a počáteční roční splátky dělníka obnášejí 300 až 500 marek. Roční splátky i zúrokování strží rodina z dobytka a úrody. Péče o zřizování rodinných domků dělnických jest tam čím dále tím větší a dokonalejší, ano celá literatura o stavbě těchto domků s podrobnými plány, rozpočty, pokyny, jakož i všecky získané zkušenosti jsou dnes každému k volnému použití. I u nás měla by se zříditi co nejdříve družstva pro stavbu dělnických domků aneb organisovat po způsobu švédském české zákopnické sbory. V Prusku zapůjčila vláda »stavebním družstvům« na stavbu dělnických a úřadnických domků v posledních desíti letech přes 80 millionů marek. Účelem těchto pruských družstev jest podporovati hospodářský prospěch svých členů tím, že jim opatří zdravé a levné byty, zejména dělnické rodinné domky s veškerým nutným a zdravotním příslušenstvím. Osady zřízené od těchto družstev jsou pravými výstavami ladnosti, čistoty, jednoduchosti a krásy. I u nás bylo by na čase, abychom v tomto směru šli vpřed. I u nás udrží se zbytky dělnictva venkovu jen tímto prostředkem: připoutati lid k vlastní půdě, působiti k tomu, aby dělnictvu přirostla jeho chata s políčkem k srdci. Má-li dělník svůj útulný, čistý, zdravý domek, váží rád třeba hodinu cesty za svou prací, nedbaje i nejhorší nepohody, aby večer vrátiti se mohl pod svou střechu. Bude-li český člověk podporován ve své snaze zříditi si vlastní přístřeší, odolá velmi snadno touze po dusnu velikého města. Není-li venkovský člověk zaměstnán právě u hospodáře, může se zaměstnávati vzděláváním své půdy, chovem svého drob-

ného zvířectva hospodářského, prací rukodělnou a řadou jiných zaměstnání. Tím odpadl by jeden z nejvážnějších důvodů a příčin pro opouštění venkova, neboť, nebude-li dělník zemědělský zaměstnán prací námezdní a pracovati u hospodáře, může vydělávati na vlastní půdě. Pod vlastním krovem nalezne zemdlený dělník zemědělský i tovární čisté radosti rodinné a pravý půvab lidského života. Bude žíti v čistém, svěžím vzduchu, těšiti se základní podmínce lidského štěstí, zdraví a klidné mysli a bude vážiti si svého majetku, který nabyl prací rukou svých. Jest již nejvyšší čas, aby z českých vesnic neodešel nejzdravější a nejlepší lid a byl tímto způsobem poután k českému kraji.

»Právo Lidu« se posmívá v článku 29. ledna 1910 měšťácké společnosti takto:

Hoj, jaká to radost, jaký to jas, rozpoután plně masopustní kvas! Žijeme v neustálém veselí, plesová nálada všude opanovala, všechno proráží, všechno zatlačuje do pozadí. Začalo to hned po novém roce — někde už před vánoci — uveřejňováním plesových kalendářů v novinách. Je to věc důležitá, aby každý věděl, kdy se koná který ples, representační zábava, merenda, šibřinky, aby se mohl řádně na to připravit. Obchodníci opatří látky na šaty, krejčí dělníky, závody na půjčování fraků a čamar musí být také připraveny, dcery se radí kam jít, mladí, snaživí praktikanti pátrají, kam půjdou jejich představení, aby se jim tam mohli představit, studenti vstupují na plesy do areny veřejného života, mnozí čtou poprvé s tlukoucím srdcem jména svá vytisknutá v novinách, papínkové shánějí peníze na útraty a matinky starostlivě přemýšlejí, co možno postrádat v domácnosti a zanést zatím do zastavárny... Prosím vás, když jsou lidé na plesu, snadno by je mohl někdo okrást.

Noviny přinášejí sáhodlouhé zprávy o plesích, jejich protektorech a protektorkách, pozvaných celebritách a skutečných účastnících, o tom, kdo zahájili tance, jaké měly dámy úbory a jiných nanejvýše důležitých věcech. Leckterému reportérovi sešedivěly, jinému zase slezly starostí vlasy, jak pojmenovat dámské úbory, jak každou zvláště pochválit, žádné nedat přednost, žádnou nepřehlédnout, obzvláště už pro společenské postavení jejího papínka, chotě anebo příbuzného. Při tom dlužno věnovat také nemalou péči vzájemným vztahům příbuzenským a přátelským náladám členů rodin mezi sebou. Malé po-

chybení v zařaďování dam dle společenského postavení jejich manželů počítá se novinářskému zpravodaji nejenom za strašné provinění, nýbrž je měřítkem pro všechny jeho schopnosti. Měšťácký žurnalista může třeba sebe lépe znát politické dějiny celého světa, všechny školy národohospodářské, veškeré snahy sociální, kulturní a konfesionální, nezná-li řádně význam jednotlivých kapitalistických dynastií, jejich vzájemné vztahy ku zástupcům byrokracie a militarismu a nedovede-li je dle toho zařadit na příslušné místo do svého novinářského referátu, je hotov a může jít. Ten to už nikam nepřivede.

»Nač máme noviny, nač si je vydržujeme a platíme,« pravil pohněván průmyslník, jenž byl krátce před plesem jmenován císařským radou a reportér, neinformovav se o tom předem, zařadil jej mezi obyčejné komorní rady . . . Dcera bohatého pražského uzenáře učinila pokus sebevraždy, že byla uvedena za krásnou dcerou pekařovou, ač byla o rok mladší než tato, měla úplně nové šaty, samé pravé brilianty, kdežto pekařovic měla šaty už podruhé na sobě, byly sice poněkud předělány, ale uzenářovic to přece poznala, a ve vlasech měla samé americké brilanty. Taková prostota, a přece byla v listech jmenovaná před ní! Když četla v listě referát o representančním plesu měšťanském a dospěla k tomuto místu, svalila se na zem jako špalek. Když ji vzkřísili, volala: »Takovou urážku já nepřežiju! My máme čtyři domy, necháme si ples stát tolik peněz a pak takovou žebrotu vynášejí nad nás. Držte mne nebo skočím s okna . . . « Toť se rozumí, že ji drželi, čímž zabráněno neštěstí. Zavolán otec, svoláno všechno příbuzenstvo, všichni sakrovali a nadávali na noviny, jež způsobily takovou pohromu a konečně usneseno, že se ve všech domech zakazuje veškerým nájemníkům odebírání listu, jenž se dopustil na dceři pana domácího takové neslýchané urážky. Nešťastný pachatel byl okamžitě z redakce propuštěn.

Všechno plesá, všechno hýří v masopustním veselí. Komitéty běhají s pozvánkami od jedněch dveří ke druhým, posluhové lítají s bukety a nosí kradmo šperky do zastaváren, friséři a frisérky shánějí novinky pro dámy, jež po celé hodiny trpělivě si nechávají na hlavy sázet celá čápí hnízda anebo různé kotouče, jen aby jimi vynikly nad své soupeřky, krejčové a švadleny nesmí pro nic na světě prozradit, jakou barvu šatů si která objednala, čím bude vyšperkována, kočáry jezdí o překot . . .

Vzduch se přímo vlní sladkým rytmem tanečním, z každého kumbálu slyšíte drnčet klavír, brnkat kytaru nebo vřeštět harmoniku. Všude tančí, všude se veselí.

A do tohoto obecného veselí to najednou třeskne jako puma: venkovské muziky budou omezeny! Jsou prý pařeništěm nemravnosti, lid na nich utrácí vedle toho peníze a zdraví a tomu prý musí být učiněna přítrž. Kam by přišli páni, kdyby lid si zvykal utrácet peníze a mrhat časem, jejž může přece lépe užit v práci . . . Venkovský lid si přece nesmí brát příklad z Prahy, kdež plné noviny zpráv plesových a plné rohy plakátů, jež zvou kolemjdoucí na plesy. V Praze to tedy může být, ale na venkově? Co je jenom poněkud slušný člověk, zajede si beztak s ženou a dcerami na ples do Prahy, k čemu tedy na venkově muziky? Onehdy jel z Makotřas na ples do Prahy nájemník panského dvora, řiditel cukrovaru, nadučitel, zkrátka všechna honorace, aby unikli hasičskému plesu. Mohou-li se takoví páni štrapicírovat až do Prahy na ples, proč by měl mít pohodlnou muziku doma lecjakýs ten domkář podruh anebo dívka od krav?

A ostatně, nač muziky? Tancem si lid nepomůže a mohl by lecjakýs groš uspořit, kdyby na místě tance a muziky pracoval. Plesy v městě, to je něco docela jiného. To je vlastně representace finanční a politické síly měšťáctva. Podle toho, jakou která vrstva má moc, podle toho přejímá protektorát jejího representačního plesu arcivévoda, princ, šlechtic, velkoprůmyslník, poslanec, místní nějaká veličina nebo člověk, o němž se ví, že za tuto čest něco dá . . . Ples v městě je na venek zábavou, ale v podstatě je to vlastně záležitostí nanejvýše politickou. Na př. uděláme protektorem místodržitele, jinde zase: pozveme ho, či nepozveme. Až z toho vznikají politické zápletky, jako ta poslední, kdy chtěl ministr vyučování pokárat rektora české university, že mluvil proti pozvání místodržitele na representační ples českých studentů.

Toho všeho u venkovské muziky není. Hostinský ohlásí na úřadě muziku, zaplatí paletu, vyšperkuje místnost chvojím anebo barevným papírem, nadělá jaternic a jelit, muzika spustí a bál je zahájen; přiběhne mládež a už se to všechno točí až do rána. Někdy vzniknou také nějaké zápletky, ale ty si vyrovnají strany hned na místě, někdy za přísluhy četníků. Na plesu ovšem je jinak. Když stoupne jeden druhému na kuří oko, pošle mu

svědky, kteří jej vyzvou na souboj a se svědky vyzvaného umlouvají bližší okolnosti soubojové pranice.

U muziky se leckdes v koutku objímá mládenec s pannou; na plesu jsou k tomu útulné kouty pořízeny, aby nikdo na takovou nemravnost neviděl. A ostatně, nač jsou v městech hotely? Má-li holka na venkově z muziky následky, je z toho buďto svatba anebo jde do porodnice; městská slečinka koriguje takové chyby u lékaře anebo u porodní báby. Odtud také to množství dětí ve venkovských rodinách a ta přibývající neplodnost žen, pocházejících z »lepších« rodin.

Mravokárcové se rozhořčují na nemravnost při venkovských muzikách, poněvadž tím těsným bydlením a úzkými prostorami, v nichž se odehrává všechen život lidu, je do všeho vidět. Poměry lidu jsou jednoduché, přímo průzračné a tím vzbuzují u bohatých mravokárců ve městech takový odpor. Oni všechno dovedou skrýt. Jeden okresní hejtman na českém severu se velice rozčiloval, že někteří horníci nedali se církevně se svými ženami oddat. Okresní soudce mu domlouval, aby jim to zakázal a vypovídal je pro neuposlechnutí z obce, poněvadž svým nemravným životem způsobují pohoršení. Jeden horník poukázal na to, že okresní hejtman má vedle ženy, s níž je církevně oddán, ještě metresu. Soudce jej za to potrestal, poněvadž podle zákona nesmí jeden státní občan roznášet rodinné poměry druhého. Než vraťme se k našim plesům. Pořádají se k účelům všelijakým, někdy také »dobročinným«. Totiž to je tak: aby se mohli omluvit a zastřít pravou příčinu plesu, zmiňují ji lidumilstvím, aranžéři prohlašují, že tančí jednou pro nemocné, po druhé pro slepé, po třetí pro hluchoněmé, jindy pro Matici školskou nebo české menšiny atd. atd.

Je těžko vystihnout z nálady bálovníků, jestli se radují z toho, že nejsou tak zle na tom, jako ti, pro něž tancují, či pro jinou příčinu. Mnozí aranžéři pořádáním plesů urovnávají svoje finanční poměry. Teprve tyto dny bylo lze číst v novinách, jak dnes ještě se neví, kam přišel čistý výtěžek ze zábavy, pořádané minulého leta. Nejpodivněji se vyjímal representační ples studentů ve prospěch akademické mensy — či lépe řečeno: ve prospěch laciných obědů pro studenty. Laciné obědy a plesová representace, jak se to rýmuje? Bude to věru kus mravní očisty pro všechen lid, až se mu omezí a snad úplně zakáží muziky na venkově. Bude-li chtít mermomocí

tancovat, budou jej posílat do Prahy: v Bendově putyce na Fügnerově náměstí anebo u Mrkvičků a mnohde jinde se tančí a perou každého dne po celý rok. Dost tedy už té nemravnosti v Praze, kdež ji policie potřebuje, nač by se měla šířit ještě také po venkově? Nemravná města by zahubila celý národ, kdyby jim venkov nedodával čerstvé krve. Čím nemravnější mají města, tím více dbají páni mravnosti na venkově. Inu masopust po celý rok, nic jiného než čirý masopust!«

Podobné články píší do »Pr. Lidu« agitátoři červené armády, kteří mají tučná místa ve straně.

Časopis »Týden« přinesl v lednu 1910 tyto dvě zprávy:

»Mravnost« sociálně demokratických vůdců líčí »Národní Noviny« a tu ve příčině té mezi jiným píšou: »O většině vůdců sociálně demokratických je známo, že si svými řečmi a jednáním dělají jen ze soudruhů a soudružek blázny. Vychovávají lid zdánlivě ke vzdělanosti, aby tím dvojnásob jej ohlupovali. Pitkami a pustými zábavami ve svých t. zv. dělnických domech otupují lid a dělají z něho prostý zdroj příjmů. Jak vypadá mravnost tak zvaných vůdců a vůdkyň samotných, o tom daly by se psáti kroniky. Ostatně mezi samotnými vůdci najde se málo těch, kteří by vyhovovali těm požadavkům mravnosti, které sami lidu ukládají. O jednom se vypravuje, že se svou legální ženou prováděl nejpustší orgie pohlavní, jiný mladík hledí zneužívati vdaných žen soudruhů, které se mu líbí, jiní jezdí za nevěstkami do Prahy a do Vídně, a o mnohých, které dělnictvo jako své delegáty vyslalo ke tlumočení svých požadavků na sjezdy, kolují hrozné věci o jejich nectném chování se na útraty dělnictva. Že pak lidé podobného druhu jsou těmi, kdo se každé poctivé práce štítí, o tom netřeba se rozepisovati. Vykládají sice dělnictvu, že jsou také dělníky, ale místa placených úředníků přivlastnili si jen proto, aby nemusili sami pracovat a pak že vlastně poctivou prací živiti se nedovedou. Jakým způsobem zjednávají si peníze na pohodlné živobytí, o tom mluví nejjasněji četné defraudace v konsumech, dělnických družstvech a pod. podnicích. Stále a stále dostávají se na veřejnost nové věci, které nikterak by nepřispěly k vážnosti žádné politické strany. Ale většina sociálně demokratických vůdců je na jedno kopyto, a proto musí jeden druhého chránit.«

»Bahno velkoměsta. Ve Vídni byl policií objeven »asyl« malých dětí, který poskytoval hrůzný obraz lidské surovosti. Děti tu byly svěřovány jakési dámě, která tu za velké peníze brala do »ošetřování« dítky, které měly pozvolna se světa zmizeti. Bída, hlad, nečistota byly údělem těmto ubohým obětem, které se ovšem brániti nemohly. Pět dítek bylo odevzdáno záchranné společnosti, a tu bylo shledáno, že jsou pokryty špínou, hmyzem a lišejem. V »asylu«, zařízeném co nejvíce chudě, byl nalezen také domácí oltář (!), a obě »sestry«, které byly zatčeny, vydávaly se za členky »třetího řádu«. Nyní ovšem dá se očekávati, že liberální apoštolové rozešlou do celého světa bombastické referáty o působení katolických řádů, ale zamlčí, že policie zjistila, že »sestra Juliana« nikdy žádnému řádu nenáležela. Je povinností katolického tisku, aby zavčas učinil opatření proti rozšiřování případné perfidní lži.

To jsou protějšky té parády na venek. »Nár. Politika« rozepsala se 30. ledna 1910 takto:

Náš milý Žofín v době masopustu odstěhuje se vždy do krajin našich protinožců. Tam na Žofíně a u protinožců je plno světla a života, když u nás všecko spí, zahaleno nocí. Zvláště letos, kdy masopust tak skoupě odměřen, a zvláště toho kratičkého masopustu snaží se každý využíti. Četli jste. Zase nějaký návrh na omezení tanečních zábav. Jakoby letošní masopust ty zábavy taneční ještě málo omezoval. A kdo málo užije v masopustě, bude si to musiti vynahradit v postě. Pak přijde už brzy jaro, s jarem výlety, starosti o letní byt, a tak ten život běhá rychle jako v kinematografu, a člověk aby starostmi sešedivěl. »Já se divím. Všude tolik litanií na všeobecnou drahotu, a od půl osmé do devíti večer není radno přecházeti ulici, aby člověk nebyl přejet. Všecko a všecko se to hrne do plesů a zábav. Já se divím při té drahotě.« Tady máte zas takového fuhýka. Myslí, když je drahota, že lidé nemají chodit do plesů a zábav. Takový ples ovšem je dražší než celá drahota, ale po tom nikomu nic není.

Když je mouka dražší o dva halíře, děláme poplach. Bylo by to taky podivné, aby si člověk nesměl zarámusit, když má k tomu právo.

Na bále prasknou dvě, tři stovky — počítám se sazbou nejnižší — ale ani brvou nehneme. Co je komu do toho, kolik utratíme? To by bylo pěkné, abychom

nemohli utratit, co chceme, když k tomu máme právo. Ráno čteme, jakou nádhernou robu, jaké barvy a jaké asi zavrátné ceny měla na sobě v plesu paní Kadidlová, a za chvíli paní Kadidlová v řeznickém krámě lomí rukama a čte řezníkovi dlouhé dojemné levity, že už zas masu přiskočilo o dva haléře. »Kdo smlouvá a šetří, ten má.«

To známe. A známe i to, že celý rok po krejcarech se šetří; mnohý člověk je celý šťasten, když na oděvu usmlouvá na krejčím korunku nebo na obchodníkovi dva haléře, nebo když na malý lístek může projeti o jednu stanici dále na elektrice, ale nějakou stovku vyhodit za jedinou noc, ani ne celou noc. »Jo, kdo má, může vyhazovat.«

A kdo nemá, vydluží se, aby měl co vyhazovati. Blahobyt lidu stoupá a žádná drahota ho více nezadrží. Kolik set, snad tisíc plesů, zábav, věnečků jen v Praze za letošní krátký masopust! Spočtěte ty statisíce, snad milliony. Ty se utratí, rozpráší. Kdyby nebyly, nemohly by se utratit.

Blahobyt národa neměří se dle toho, mnoho-li hypotekárních dluhů bylo zaplaceno, o kolik millionů bylo uloženo víc než v loni, nýbrž dle toho, mnoho-li bylo utraceno. »Paní Spanilá byla s dcerou v plesu. Stálo je to půl tisícovky.« Kdyby si byla paní Spanilá ušetřila a uložila půl tisícovky, nikdo by se jí ani nevšiml. Takhle má reputaci na celý rok.

Výraz drastický najdeme v cenách zboží. Kupní síla peněz v posledních 10 letech značně poklesla. Ve vesnici Aistaigu ve Würtembersku jsou na radnici pečlivé záznamy platu učitele tamější školy. Zdejší učitel bral od obce následující plat:

r. 1765	100	marek
r. 1797	181	»
r. 1812	211	»
r. 1827	310	»
r. 1838	430	»
r. 1857	476	»
r. 1865	686	»
r. 1872	857	»
r. 1874	994	»
r. 1882	1029	»

V této stupnici je zřejmě naznačeno klesání kupní síly peněz. R. 1765 mohl tehdejší učitel za 100 marek koupit na živobytí tolik, za co musel r. 1882 zaplatit 1000 marek, tedy 10krát víc.

Kdo vyvolává drahotu? Podle »Práva Lidu« jsou to jen buržousti, ovšem křesťané, žid ne, tomu socan nezávidí i kdyby měl sebe více millionů. Jak dovedou socínské listy znamenitě nadávat na drahotu, o tom přinesl list červené strany Praha VII., 5. února 1910 tyto dva doklady.

Jsme tedy překvapeni opět jedním zdražením. Zdejší organisace lékařská svolala 22. ledna členskou schůzi, na níž jednomyslně přijat minimální tarif, který budou zachovávati všichni v Holešovicích, Bubenči a Dejvicích-Brusce praktikující lékaři. Tolik tedy zdejší páni lékaři. Nový tarif zaslouží pozornosti a kritiky celé Prahy VII., a to z několika příčin. Předně postižená část obyvatelstva je z devíti desetin dělnictvo. To měli páni lékaři dobře uvážiti nežli přistoupili k zdražení svých pomocí. Aby nám bylo však již předem rozuměno: Neupíráme jim právo na zlepšení existenčních podmínek, ale poměrně berouce zřetel i k vysoké intelligenci lékaře, jsou na tom daleko lépe než kterýkoliv dělník! Lékaři Prahy VII. netrpí jistě nedostatkem pacientů. Ba naopak mnozí z nich vzdávají se pro nával soukromých ordinací různých méně výnosných funkcí spolkových; máme zde lékaře, jichž příjem pohybuje se mezi K 20.000—40.000. Jak tedy mohl býti přijat tarif jednomyslně? Druhou věcí jsou opravdu vysoké cifry tarifu. Na př. onemocní-li někdo do $^1/_2$7 ráno a pošle si pro lékaře, zaplatí za to pakatel nejméně (!) K 6·—. Doba nočních návštěv vztahuje se stejně na celý rok, pani lékaři nečiní tu žádného rozdílu mezi létem a zimou. V létě je o 9. hodině večerní ještě světlo, ale přece cena návštěvy oproti dnu se zdvojnásobuje. V tuto roční dobu většina dělnictva o 7. hodině ranní již dávno pracuje, dělník prožije do 7 hod. kus svého lopotného údělu, ale lékaři do 7 h. znají jen noc, v zimě v létě. To přece není správné! Dodnes většina zdejších lékařů psala dělnictvu různé menší věci zdarma, dnes má se za to platit K 1·—. Zdá se nám to býti stavu lékařskému nepřiměřeným. Co však říci na to, že lékaři musí býti placeno i tehdy, když třeba jím nezaviněně ordinaci nekoná? To již jest jednání kapitalistické. — Dělníku nikdo nenahradí mzdu,

porouchá-li se bez jeho přičinění v továrně stroj a práce se musí zastaviti, továrník se nás netáže, odkud si vynahradíš vzešlou škodu, ale lékař řekne plať, i když jsem neradil. Nevíme přispěje-li to k vážnosti lékařského stavu, naučí-li se obecenstvo pohlížeti na lékaře jako na mnohého advokáta, od něhož bez peněz nelze získati ničeho. Spíše naopak rozmůže se opět domácí mastičkářství, poněvadž finanční zájem pacienta utlumí zájem zdravotní.

O jedné okolnosti musíme se ale zmíniti zvláště. My dělníci víme z bohaté zkušenosti, že lékař věnuje větší péči pacientovi soukromému, nežli tomu jenž má nárok na nemocenskou pokladnu. Slyšíme to denně vykládati v továrnách, že nemocenský lékař jest rád, zbaví-li se brzy nemocného podporovaného pokladnou nemocenskou. Proč? Je pravda, často má lékař za svou námahu velmi malý roční plat z pokladny, avšak může za to dělník? Zde mají oni pánové důkladně uvažovati! Jestliže jejich soukromá ordinace mohutní, tedy z velké části proto, poněvadž dělník i úředník, může-li jen poněkud, buď si nemocenského lékaře nepovolá, aneb ráz návštěvy úřední změní dobrovolně vlastním přáním v návštěvu soukromou, čili raději si ji zaplatí, poněvadž více mnohdy nemá to lékaři ani za zlé, že zadarmo nemůže s ním prováděti zázraky. Ale na druhé straně, když dělník uzná postavení lékaře, má tento vyjíti mu vstříc, ale nikoliv takovým tarifem, jak svrchu uveden, nýbrž mírnou cenou! To je příkaz důslednosti, jakož i humanity. Známe z našeho života na sta takových případů, že dělník raději oželí několik korun, ale pak páni doktoři nesmějí takové návštěvy zaměňovati s návštěvami soukromými v pravém slova smyslu. Konečně léčí se drahota drahotou? Továrník nám přidává práce, ale ceny stlačuje a ponechá-li je na stejné výši, tedy důkladně sáhnou do kapsy sociální poměry mimo továrnu. Byty dražší, chléb dražší, vše úžasně stoupá, teď na konec chudý člověk aby si důkladně rozmyslil i stonati. Ještě více roztrpčí ho okatý rozdíl mezi ním a těmi, kdož z jeho mozolů bohatnou; ti mohou pracovati a nemusí, mohou stonati anebo se dají vyléčiti. Ale kde má proletář sebrati na př. těch K 6·— na jedinou noční návštěvu, když representuje to výdělek celých dvou dnů těžké práce?

Voláme pány lékaře k revisi nového tarifu. Dělník zajisté nechce zlo lékařovo, ale tento nesmí také chtíti

zlo jeho. A v Praze VII. zvláště více než v kterékoliv jiné pražské části jsou obě strany úzce odkázány na sebe. Jsme zde téměř samí dělníci, je tedy slušno, aby hlas náš byl respektován. Nový tarif musí k nám mluviti lidštěji ciframi i slovy, nikoliv tak suše, kapitalisticky jako onen svrchu uvedený! Chudý lid dělný přece nemůže lékařům platiti zdražení všech potřeb životních. Bylo by na místě, kdyby se lékaři postavili pomocí organisace proti zdražovatelům a nikoli proti pacientům.

Nové zdražování bytů v Praze VII. Právě nyní platí se činže. Majitelé domů aniž dlouho uvažují, kdo má a kdo nemá, prostě zdražují nájemné. Velká řada dělnických rodin je tím postižena. V továrnách krise, malé výdělky, úžasná drahota všech potravin a všeho jiného, a nyní ještě k té vší psotě přicházejí domácí páni a diktují dražší činže. Kdy bude tomu zločinnému počínání posléze konec? Kdy se vzchopí nájemníci k sebeobraně? K takovýmto zjevům přece mlčet nelze!

Tak bědují socíni nad drahotou. A kdo pak tu drahotu přivodil? Socíni sami se svými stávkami, kterými si vynucují zvýšení mzdy. Na to pak ostatní buržousti odpovídají zdražováním bytů. A tak to jde do nekonečna.

O drahotě promluvil v příslušném výboru říšské rady Dr. Horský 27. ledna 1910 následovně: Velectění pánové! Majíce spolupracovati na rozluštění otázky, kterak zameziti a přemoci dnešní drahotu všech životních potřeb a potravin, musíme především na paměti míti, že tato otázka nevyskytuje se pouze u nás, že tedy není otázkou pouze lokální, nebo territoriální, nýbrž otázkou světovou. Ty samé stížnosti, které na zdražení potravin a životních potřeb slyšíme u nás, ozývají se ve všech dílech, ano i tam, kde bychom se toho ani nenadáli. Jen dva případy uvedu. Před několika týdny byl u nás v Praze český kněz z Ameriky, který tam již 25 roků se zdržuje. Rozhovořil jsem se s ním o sociálních poměrech tamějších a on mezi jiným mi vypravoval, že v Chicagu, Novém Yorku i jinde veškeré životní potřeby v posledních dvou letech o jednu třetinu i více se zdražily, takže dnes dělník, který v Novém Yorku jen poněkud lidsky žíti a vycházeti chce, potřebuje k tomu kolem třech tisíc korun, v našich penězích počítaje. Zde ve Vídni bydlím v jednom domě se slavným arabským cestovatelem, prof. Musilem, který právě z deváté cesty

po Arabii se navrátil. Týž mi vypravoval o drahotních poměrech tamějších a stěžoval si, jak i tam všechny potřeby nad obyčej se zdražily. Před pěti roky dostal velblouda za 60 zlatých, dnes musil dáti za něho 200. Dříve dostal nosiče v Jerusalemě za mzdu jedné koruny na celý den, dnes musí mu dáti tři i čtyři koruny. Druhdy v Damašku platil v hotelu za celé logis i sustentaci pět korun denně; dnes musí platiti 15 i 20 korun. A mnoho jiných, zajímavých věcí o drahotních poměrech v Orientu mi sdělil.

Opakuji tedy ještě jednou, že přidražení všech životních potřeb jest úkazem světovým. Z toho, velectění pánové, následuje, že nesmí lid od naší komise žádati ani očekávati, že my jedním rázem všechnu drahotu ze světa odstraníme. K tomu jsme slabí a toho nedokázala by ani sama internacionální komise, kdyby k tomu cíli byla svolána. Když jsem se tázal obou jmenovaných pánů, co soudí o příčinách dnešní, stále stoupající drahoty, řekli mi souhlasně, co jsem já již dávno věděl, že příčiny toho jsou hlavně dvě, a sice předně stále stoupající zvyšování mzdy dělníkům a za druhé kartely a trusty. Co se prvního týče, tu zajisté, pánové, nemůžeme ani tomu zabraňovati, ani ve zlé vykládati dělnictvu, že se vyšší mzdy domáhá, zvláště oněm kategoriím dělnictva, které při své práci nedostatkem a bídou hyne. Sličně praví Milton ve »Ztraceném ráji«, kterak Adam z ráje vycházeje v širý svět, praví: »Od své práce tedy budu živ.« A dělník zajisté, jak veliký papež Lev XIII. v dělnické své Encyklice dále vyložil, má vydělati si aspoň tolik, aby sebe i rodinu svou slušně vyživiti a ještě při pěstování šetrnosti malé úspory uložiti si mohl. Ale kterak může to učiniti chudý domácí tkadlec v mém volebním okresu na hranicích pruského Slezska, když se svou rodinou za den sotva jednu korunu si vydělá?

Bůh řekl prvnímu člověku a tím i celému pokolení lidskému: V potu tváře budeš svůj chléb jísti, kdežto dnes mnohý dělník v potu tváře své do úpadu pracuje a při tom s rodinou svou trpí hlad. Proto nikterak se tomu nedivím, že nedostatečně placené dělnictvo vyšší mzdy se domáhá. Co se zdražování životních potřeb skrze kartely týče, jest ovšem jiná otázka, jsou-li v právu tak činiti, a já ve své řeči o tom ještě promluvím, prozatím jen tolik podotýkaje, že naše moc na světové kartely jest slabá, ač bych si z celé duše přál, abychom měli

tu sílu světové, byť i jen evropské kartely, ve zhoubné a vyděračské jejich činnosti udolati. Než přes to, že nemůžeme učiniti k zamezení a odstranění drahoty všechno, co bychom učiniti si přáli a čeho i lid si žádá, můžeme přece učiniti mnoho a já aspoň v této generální debatě některé věci naznačím. Pokud mi známo a pokud také z debaty v této slavné komisi konané seznávám, hlavně na zdražení čtyř věcí se právem žehrá, a to na zdražení masa, obilních výrobků, mléka a uhlí. Proberu krátce jedno po druhém.

Již v řeči své ze dne 27. října minulého roku v plenu říšské rady pronesené uvedl jsem zevrubná data, jak se zdražilo maso za posledních padesát roků. V roce 1858 platilo se za libru masa o 32 starých lotech 14 kr., v roce 1866 pak 24 kr. a dnes platí se za půl kila hovězího masa u nás v Praze a okolí 40 kr. A půl kila má 28 starých lotů. Toť zdražení trojnásobné. Tážeme-li se po příčině, odpovídá se zpravidla: To je proto, že se méně produkuje a více konsumuje než tomu bylo druhdy. To je pravda, že se produkuje u nás méně, při čemž ovšem musí se na zřeteli míti produkce relativní v tom smyslu totiž, že produkce nestoupá v tom poměru, v jakém stoupá počet obyvatelstva u nás. Rolníci vším právem si stěžují, že při dnešní drahotě píce, při dnešní vyšší mzdě hospodářského dělnictva a při zvýšené ceně všech potřeb k chovu dobytka vůbec chov dobytka se nevyplácí, zvláště u menšího rolníka ne, který při prodeji dobytka obyčejně velmi špatně pochodí.

Maje maličké hospodářství, uvedu příklad z vlastní nedávné zkušenosti. Před půl rokem byl jsem nucen prodati řezníkovi dvě krávy, dosti pěkné to kusy; za první dostal jsem 60 a za druhý 80 zl. To je ovšem málo, ale řezník hned měl výmluvu, že prý to nejsou kusy vykrmené, a dnes že na trhu platí maso z dobytka vykrmeného, kdežto dobytek hubenější, nevykrmený valné ceny nemá. Kde pak ale může malorolník, chalupník, domkář při dnešní drahotě krmiva, kdy i sláma o 40 procent v posledních letech se zdražila, pomýšleti na vykrmení kusu, který prodati chce nebo musí. Naproti tomu jinak se věci mají, když chce dobytče koupiti. Opět z vlastní zkušenosti povím. Před dvěma měsíci jsem od obchodníka s dobytkem, žida arci, poněvadž i tento obchod je v rukách židovských, koupil malou, hubenou krávu po teleti, která dojila 10 litrů mléka denně, a musil jsem za

ni zaplatiti 160 zlatých, tedy o 20 zl. více, než jsem za dvě krávy utržil. Náhodou jsem se dozvěděl, že obchodník onen tuto kravku koupil i s teletem od malého chalupníka na Litomyšlsku za 100 zl. Měl tedy výdělek 60 zl.

Zde, pánové, viděti jasně, kdo je příčinou té drahoty, nikoliv sedlák, nikoliv producent, nýbrž ty kartelářské třetí ruce, které odírají producenta i kupujícího. A proto zcela souhlasím s názorem p. kollegy dra Holého, že třeba odstraniti třetí ruce »hands off« — tyto ruce pryč a sblížiti producenta s konsumentem přímo, při čemž oba dobře pochodí. A to bude a musí býti první náš úkol ve zmírnění drahoty masa. Pravil jsem, že dnes konsum masa je větší, než druhdy býval. A pravda to jest. Dnes žije se u nás daleko lépe, než druhdy za mých chlapeckých let. Opět z vlastní zkušenosti něco o tom sdělím. Jako hoch jsem byl vychován v městě Brandýse nad Labem v Čechách u svého strýce nádeníka. Maso a kávu jsme mívali jen o velikých svátcích, jinak naší stravou byly polévky z vody, brambory a moučná nebo luštěninová jídla. Dnes i v chudších rodinách maso častěji lze vídati, než my jsme ho mívali, a není tedy divu, že se konsum masa zvětšil a jest si jenom přáti, aby naše dělnictvo vesměs mohlo si masitých pokrmů opatřiti. Pochybuji, že vyplní se Kneippova rada: vraťte se zase k jednoduchému způsobu života, a že vegetarianismus v lidu své kořeny zapustí tam, kde si lid masa dopřáti může.

Konsum masa se tedy stále zvětšuje a ještě se zvětšovati bude, a poněvadž u nás produkce ku krytí konsumu nestačí — musí býti o dostatek masa u nás postaráno, aby zdražení jeho ještě více nestoupalo. A ještě jednu věc nesmíme přehlédnouti, tu totiž, že dnes každý raději si kupuje jemnější druh masa, kterého ovšem na dobytčeti není tolik. Řezníci sami vypravovali mi, a já to sám vidím na vlastní oči, když do krámu známého řezníka zajdu, že i dělník raději si vezme kousek pečeně z kýty, plece anebo hřbetu než jiný, lacinější druh, a tím se prý stává, že řezníci zdražením lepších druhů se odškodňují. Nechci o tom souditi, prostě jen vypravuji, co jsem viděl a slyšel. Tolik však jisto jest, že k našemu konsumu u nás dnešní produkce nestačí. Co tedy činiti?

Jedni radí: naši produkci zvýšiti. Souhlasím úplně a bude to jen ve prospěch náš, přispěje-li k tomu i před Vánocemi v naší sněmovně přijatý zákon. Druzí navr-

hují zákaz veškerého vývozu dobytka od nás. Kdyby prý se dobytek od nás nevyvážel, produkce jeho u nás by pro nás stačila. Možná, že by stačila skrovně, ale ne úplně. Pan kollega dr. Holý myslí asi, že by stačila úplně. Já o tom pochybuji. Byl jsem nedávno na pražských jatkách inkognito, a zvěděl jsem, že se tam porazí denně — abych jen jeden příklad uvedl — asi 7000 prasat, což činí okrouhle na 400.000 ročně. Arci že toto maso všechno nekonsumuje se v Praze, vždyť jenom známý velkouzenář Chmel, jak mi tyto dny bývalý jeho tovaryš Franěk vypravoval, na 1700 šunek denně vyváží. Na můj dotaz, kde se tolik prasat pro pražské jatky vezme, bylo mi řečeno, že českého dobytka je z toho málo, ohromná většina že pochází z Haliče. Při stoupající potřebě zvláště uzenářského zboží může Halič s dostatek zásobiti i sebe i nás? Pochybuji o tom a pak, když vidíme, že i při tom maso jest tak drahé, musíme chtěj nechtěj sáhnouti i ke třetímu prostředku, a ten jest, povolení dovozu masa k nám. Agrárníci lekají se otevření hranic. Nenapadá mi mluviti pro úplné otevření hranic dovozu dobytka k nám, ale nemohu a nesmím otevření hranic brániti potud, pokud toho jest potřeba.

Páni agrárníci stále poukazují na to, že by měly hranice býti dovozu uzavřeny, ale jaký toho bude následek? Ten, že při nedostatečné produkci u nás ceny masa ještě více stoupnou; o to se již židovští spekulanti na vídeňském masném trhu postarají a známo jest přece, že ceny masa v Rakousku hlavně se regulují dle cen na jatkách vídeňských. Že by pak potřebným přívozem cena našeho dobytka tolik poklesla, tomu, pánové, nesmíme věřit, a já poukazuji jen na statistická data, která v této příčině nedávno byla rozdána a probrána v národohospodářském výboru.

Ale dejme tomu, že by i cena našeho dobytka o něco klesla, pravím, dejme tomu, tu zase třeba na druhé straně uvážiti, že i ten rolník musí dnes maso draho platit, a kdyby dnes maso bylo následkem přiměřeného dovozu lacinější, že by daleko více byl tím za tu ztrátu na ceně svého dobytka odškodněn. Ostatně ale nebojíme se toho, že by cena našeho dobytka klesla, a to tím méně, poněvadž vidíme, jaký jest horrentní poměr mezi cenami živého dobytka a cenami masa. A klesnutí cen dobytka jiného by snadno dalo se zameziti odstraněním té třetí ruky, o níž jsem dříve byl mluvil. Při-

cházím k druhému předmětu, tolik dnes zdraženému, totiž k mouce a vařivu vůbec. Souhlasím s návrhem dra. Drechslera a dra. Holého, aby podporována byla hospodářská společenstva, obilní skladiště, která by měla právo vydávati varranty, jakož i aby dnešním obilním kartelářům a vydřiduchům jejich nekalé řemeslo bylo znemožněno. Namítne se mi, že pak spojené rolnictvo bude také tvořiti kartel, avšak toho kartelu, ač-li se společenstvo kartelem v pravém slova smyslu nazývati může, ani za mák se nebojím. A ostatně všechna obava bude ta tam, když rolnická společenstva podléhati budou kontrole státní. Naříká se dále na zdražení mléka. Pánové, v mých dětských letech platil se žejdlík mléka za 3 krejcary, tedy litr byl by stál 9 krejcarů. Dnes stojí u nás u Prahy 10 a 11 krejcarů, zde ve Vídni 12 krejcarů a slyšte! Právě přicházím z Hronovska, z mého volebního okresu, tedy z krajiny, kde by se zdálo, že je mléko za babku, a tam stojí také 10 a 11 krejcarů a jak mi sděleno, chtějí tam cenu jeho zvýšiti na 16 krejcarů za litr. To je v krajinách průmyslových. Naproti tomu v krajinách, kde není tak rozvětvený průmysl tovární, jako u Rakovníka, Vodňan, platí se za litr mléka 6 krejcarů. Zde tedy třeba zasáhnouti, aby dělnictvo nebylo vykořisťováno. Jak to provésti, ponechám si pro debatu speciální.

A konečně se ještě zmíním o zdražení uhlí. Pan kollega Kraus se hrozí, že u nich se zdražilo uhlí o 80%. Pánové, u Prahy, kde bydlím, tedy v krajině, kde máme k uhelným dolům buštěhradským a kladenským tak blízko, v posledních 12 letech se uhlí zdražilo o 100%. Známé kartelářské firmy beztrestně to učinily.

Kterak tomu odpomoci? Jedni radí stanovením kontroly státní nad dolováním a stanovením maximální ceny. Návrh ten mnoho do sebe má a za uvážení a poradu stojí. Jiní navrhují opět sestátnění dolů. Pánové, já k tomu sestátňování u nás veliké důvěry nemám. Po sestátnění kolikrát bývá hůř než před ním. Sestátnili jsme na př. dráhu rak.-uher. společnosti, a ejhle, dnes jděte tam poslouchat nářky nižšího úřednictva i dělnictva, že se má hůře než se mělo za vlády Taussigovy. Sám nestačím stížnosti takové vyslýchat. A jestli pak ještě stát chce zvýšiti tarify a tak dále, pak arci není divu, že na sestátňování s takovými následky s nedůvěrou hledím. Mně by se spíše zamlouvalo, prohlásiti doly za majetek

zemský. U nás v Čechách by to bylo nad míru výhodné. Svého času zemský poslanec Mašek vypočetl, že by doly uhelné, kdyby majetkem země byly, na 12 milionů zlatých ročně vynesly. Jaká to pěkná suma ku krytí našeho zemského deficitu. I o tom pak zevrubněji ve speciální debatě promluvím. Končím s přáním, abychom co nejdříve přišli k debatě speciální, a aby co nejdříve na stůl sněmovny dostaly se úspěšné návrhy na zamezení stálého zdražování životních potřeb. A ku konci projevuji radost svou na tím, že dnešní schůze nebyla zmařena. Lid, který nás sem vyslal, již na to čeká, a my jsme to také lidu povinni pracovati k jeho prospěchu a blahu.

Drahota je staré známé zlo. Naříkalo se na ni velice často, snad co svět světem stojí. Ale vždy mívala drahota jiný ráz nežli má nyní. Dříve bývala drahota s hladem obyčejně následkem neúrody a bývala omezena pouze na jednotlivé kraje — podobně jako je dosud v zemích bez komunikace a bez kapitalistického vývoje. — Dokonce ještě před nějakými třiceti lety bylo jináče než dnes. Žilo se o 30—50% levněji. Za to oběh peněz byl o mnoho menší, peníze majíce větší cenu nevydávaly se tak snadno.

Bydlelo se mnohem skromněji: zábavy, veřejné místnosti atd. byly pořizovány nepoměrně jednodušeji, cestování bylo obmezeno na nejnutnější potřebu, na letní byty mohli jezdit jen lidé bohatí, villy a pod. mohli stavět jen skuteční boháči. Veliké nadace a odkazy patřily k sensacím. Peníze byly drahé — úroková míra 10—15%, agio stříbra 25—30%, zlato pak bylo neobyčejně vzácné. Peněžní ústavy se statisícovými obraty byly dost vzácny. — Dnes naproti tomu jdou obraty mnoha ústavů nejen do milionů, ale do set milionů, stamilionové půjčky a mnohamilionové emise bývají třeba desetkrát přepsány. Obchody dnešní vyžadují na zařízení, reklamu atd. nepoměrně větších kapitálů. — Životní potřeby jednotlivcovy a to i potřeby malého člověka nejen ve městech, ale i po většině i venku dostoupily dříve neznané výše, a to vše při zdanění neslýchaném, k němuž teď všecky osoby s příjmem aspoň 1200 K jsou přidrženy. Sem konečně náleží i příznačný zjev množících se velkých — již i milionových odkazů veřejným účelům a množící se zakládání soukromých nadací, neboť zjev ten dokazuje, že blahobyt v nejšir-

ších vrstvách obyvatelstva nevzrůstá jen poměrně ale i absolutně. Že mnohé zjevy národohospodářské jako články nekonečného řetězu příčin spolupůsobí na zvýšení stávající drahoty a na urychlení jejího vzestupu, nelze ani upřít: stále rostoucí a množící se daně přímé i nepřímé a cla, dávky; marnotratnictví a stoupající komfort nejširších vrstev obyvatelstva; rostoucí břemena sociální a veřejná vůbec, hlavně úroky z množících se dluhů veřejných atd., toť jsou sice nepřímé a z části přímé příčiny (ale současně ovšem spolu také důsledky) všeobecné drahoty, leč nejsou jediny a nemohly by samu obstáti jako takové. Jejich přičiněním by drahota ještě nezmizela. Nesmíme ovšem zapomínati na to, že kapitál provádí vlastně monopolisaci výroby a že tím se zaviňuje nejvíce. A když tedy vlastně v poměrech státních, sociálních výrobních, konsumních a vůbec národohospodářských neleží vznik a trvání drahoty, když naopak není nedostatek ani živobytních potřeb na jedné, ani peněz na straně druhé: kde kotví jádro, prapůvod drahoty? Ten spočívá v klesající hodnotě peněz. Zlevněním drahokovů, najmě zlata, rozmnožením platidel, různé nové jich systémy, hlavně cheky a clearingy, poklesem (vlastně zmizením) ažia a míry úrokové a snad i v řadě neposlední zavedení zlaté měny v největší části zemí, nebo také odstranění papírového hospodářství státního působí mocně na zlevňování peněz. Že při všeobecném zdražování živobytních potřeb zůstává pozadu cena práce nebo výroby, nic tu neznamená, neboť sociální poměry nemohou se tak rychle přizpůsobovati změnám v nár. hospodářství, jako cena výrobků a nemovitostí, leč rozpory ty znenáhla ale s železnou neústupností se vyrovnávají. Není tudíž pomyšlení v dozírné době na zmírnění drahoty, my spokojiti se musíme, když hrozný její postup se aspoň zastaví. Až se vyrovnají všecky národohospodářské nesrovnalosti, pak ke zdražování nebude důvodů. Peněžní hodnota bude v poměru k hodnotě nemovitostí, práce a výrobků sice nízká, ale sociální pojem a pocit drahoty tím časem zmizí; zbude jen vysoká číslice cen; neboť nic není laciné a nic drahé, leda u porovnání s jiným, tak jako bez porovnání není na světě nic velké a nic malé. V Americe, kde hospodářský život je oproti starému světu o celé století napřed, již dnes poměr zboží a práce k hodnotě peněz se vyrovnává: tam za dolar (= 5 K) koupí jen o málo

více, než u nás za korunu. Ale za to tam vydělá dělník i úředník skoro právě tolik v dolarech jako u nás v korunách. Uveřejňujeme tyto názory, poněvadž v ledačem jsou zajímavy a také do jisté míry správny. Správny ovšem potud, pokud ukazují, že drahota je v neurovnanosti mezi zbožím a penězy. Ale vyrovnání tohoto rozdílu nestačí na odstranění drahoty — protože není hlavní její příčinou. Autor uvádí Ameriku. — V Americe jsou ceny peněz dle něho přiměřeny hodnotě zboží — a drahota je přece i zde předmětem nářků. Proto prostě, že drahota je v nesrovnalosti jiné — v té totiž, že určitým lidem je pomocí kapitálu možno hodnotit sebe, své »práce« a investice nepoměrně výše než hodnotí práci těch, kteří jsou na kapitálu závislí. Kapitalisace vede k monopolisaci — a zabírajíc pro sebe příliš mnoho, znemožňuje pracujícím vrstvám, aby nabyly tolika peněz, kolik by bylo přiměřeno hodnotě životních potřeb.

L. Kapitalism a zemědělství.

Neblahý je vliv kapitálu na stav rolnický. Neobmezená zadluženost, kterou kapitalism umožnil, ničí rolnictvo na všech stranách. Nynější doba vyznačuje se všeobecnou nejistotou výživy čili existence všech jednotlivců.

a) Převody nemovitého majetku v Rakousku roku 1906.

Dnes není ani boháč jist, že nepřijde o majetek a neklesne v chudobu. Dokladem toho jest, jak často dnes mění nemovitý majetek svého vlastníka. Jsou to zhoubné účinky kapitalismu. Uvedeme zde statistické doklady z r. 1906. Jmenovaného roku bylo v Rakousku z volné ruky prodáno 289.158 realit, či nemovitostí v ceně 1262 millionů korun, exekucí bylo prodáno 10.505 realit a za ně strženo 76 mill. korun, úmrtím na dědice přišlo téhož roku 85.653 realit v odhadnuté ceně 380 millionů korun. Celkem změnilo r. 1906 v Rakousku svého vlastníka 445.487 realit v ceně 1878 millionů korun. V království Českém připadlo z toho 78.373 realit za cenu 447, na Moravě 50.580 realit v ceně 171 a ve Slezsku 6368 realit v ceně 66 a půl mill. korun. Zde máme číselné doklady z jedinkého roku, mnoho-li vlastníků nemovitého majetku se zamění za vlastníky jiné. Jak ne-

patrný je poměrně počet přechodů nemovitého majetku na dědice případy úmrtí majitelů! Tyto číslice zajisté vrhají podivné světlo na nynější neutěšené a nestálé sociální poměry. A proto vším právem se můžeme tázati, zdali jsme národem usedlým, to jest takovým, který se pevně drží na majetku nemovitém od otců zděděném. A tu nám uvedená čísla z jednoho jen roku uvádějí smutnou pravdu na jevo, že usedlým národem nejsme v tomto smyslu. Kapitalism podrývá všecko, činí všecko nestálým a nejistým. Dříve byly rodiny na selských statcích po celá desítiletí i staletí usedlé, dnes tomu tak není. Všecko se mění, i celé obce mění dosti rychle svoje obyvatelstvo. Nemovitý majetek stal se břemenem, kterého se rád hledí každý zbavit.

Rolník utíká od hroudy, ztrpčuje mu život, živnostník v městě prodá svůj majetek, aby zachránil aspoň nějaké zbytky pro svou rodinu, majitel domu hledá kupce, aby se zbavil břemene činžáku velkoměstského. Kde kdo by rád bezstarostně žil tak stříháním kuponů, ale nejde to. Život vezdejší a boj o skývu chleba svírá každého železnými kleštěmi, z kteréhožto sevření se málo kdo vyprostiti může. Jaké reality r. 1906 v Rakousku změnily svého vlastníka? Téhož roku převedeno bylo v knihách v Rakousku 1368 velkostatků v ceně 167 millionů korun. Činžovních domů v městech, kde se vybírá činžovní daň, bylo převedeno na jiné vlastníky 24.110 domů v ceně 650,500.000 korun, báňských podniků převedeno 181 v ceně 4 millionů korun, a konečně venkovských realit, hospodářství, domů v menších městech, polí, parcel bylo převedeno 419.828 v ceně 1056 millionů korun. To všechno se v knihách přepisuje za jediný rok.

Roku 1906 bylo na jiné vlastníky převedeno v Rakousku polního hospodářství 271 tisíc 257 v ceně 795,000.000 korun. Z toho připadlo

	počet rolnických živností	v ceně mill. korun
v Čechách	50.514	216
na Moravě	30.624	92
ve Slezsku	4.433	49

Zde máme tedy počet převodů rolnických živností v českých zemích za jediný rok 1906. Mnoho-li z toho připadá na český národ, nelze nám z toho zjistiti. Jsme tedy národ usedlý, pevně na svém nemovitém majetku

zakotvený? Zajisté že nejsme. Dle šetření berního katastru r. 1897 bylo v berních arších zaneseno zdaněných rolníků a majitelů pozemků v Čechách 869.886 osob, na Moravě 542.282, ve Slezsku 72.876 osob. Dle sčítání, které bylo provedeno r. 1902, napočteno bylo v Rakousku polních a lesních hospodářství úhrnem 2,856.348. Z toho ovšem dlužno odečísti pidimužické chalupnické živnosti v Haliči. Tato zem jediná vykazuje polních a lesních živností 1,008.541!

Těchže živností bylo napočteno

v Čechách	568.389
na Moravě	290.678
ve Slezsku	58.759

Škoda, že z toho nemůžeme odlišiti počet rolnických a lesních živností, které jsou v rukou českých.

Zajímavý je počet chalupnických živností v českých zemích. Do výměry pěti hektarů, tedy asi do desíti katastrálních jiter staré výměry, bylo zjištěno

v Čechách	360.332
na Moravě	214.065
ve Slezsku	43.008

Nemáme tedy ve všech českých zemích ani poloviční počet drobných rolnických živností, kolik jich čítá jediná Halič! Celá naše národní existence spočívá na základu vlastnictví pozemkového. Každá píď země, která přijde do rukou národního nepřítele, hlavně žida, jest ztrátou národního majetku. V tom smyslu máme vychovávati naši mládež a vštěpovati jí lásku k rodné půdě. — Zda se tak děje? Proč Prušáci berou Polákům pozemky? Tím je vraždí nepřímo, ale jistě. Nuže, zde p ovádějme na tomto poli naše vlastenectví.

b) Přesunování obyvatelstva v Rakousku z venkova do měst.

Nejdrahocennější kapitál jest člověk sám. Kde je země dostatečně obydlena, tam je práce rozdělena. Vzrůstem obyvatelstva stoupá cena všeho ostatního majetku. Otázka vzrůstu obyvatelstva každé země jest nevýlučně spojena s otázkou sociální. Hmotná bída panuje tam, kde je málo lidí a naopak, kde je příliš mnoho lidí. Pustiny a země málo obydlené mají hmotnou bídu, rovněž tak země příliš hustě obydlené jako Čína,

Japonsko, Indie. V těchto zemích hladem zmírá někdy na sta tisíce lidí do roka. Musíme však hned připomenout, že hlavně v Indii příčina hladu není nouze o potraviny, nýbrž řádění lichvářů, kteří z nouze jiných vytloukají ohromné zisky. Žid Rauchberg uveřejnil v »Neue Freie Presse« přehled z předběžného výsledku sčítání lidu v Rakousko-Uhersku r. 1910:

Počet obyvatelstva r. 1910		Vzrůst v procentech z toho je přírůstek: vlastní	cizí
Dol. Rakousy	3,531.000	13·19	8·7	5·2
Hor. Rakousy	853.000	5·2	7·3	— 2·1
Solnohrady	215.000	11·5	8·8	2·7
Štyrsko	1,442.000	6·3	7·6	— 1·3
Korutany	395.000	7·5	8·2	— 0·7
Krajina	525·000	3·3	10·2	— 6·9
Přímoří	894.000	18·2	13·2	— 5
Tyroly	1,092.000	11·2	8·7	2·5
Čechy	6,774.000	7·2	9·7	— 2·5
Morava	2,621.000	7·5	11·3	— 3·8
Slezsko	757.000	11·2	13·5	— 2·3
Halič	8,022.000	9·7	16·3	— 6·6
Bukovina	801.000	9·7	14·1	— 4·4
Dalmacie	646.000	8·8	14·1	— 5·3

Od roku 1900 do r. 1910 rozmnožilo se obyvatelstvo Rakouska o 2,417.000 lidí a čítá koncem r. 1910 přibližně 28,568.000 lidí. Vzrůst ten jest celkově na 9·2 procent. Na 100 lidí r. 1900 připadne nyní 109 lidí. V desítiletí 1891 do 1900 byl vzrůst obyvatelstva v Rakousku 9·4 proc. To jest r. 1910 vzrostlo 1000 lidí na 1092 a v desitiletí před na 1094. Největší procento vzrůstu lidí vykazují dolní Rakousy a Přímoří, zde rozhoduje ovšem Vídeň a Terst. Nejplodnější obyvatelstvo je v Haliči, zde ovšem hrají velikou úlohu židé. Také Bukovina a Dalmacie mají silný počet porodů, ale zároveň stejně silný proud vystěhovalecký. Nejméně porodů vykazují Horní Rakousy. Největší vystěhovalecký proud má Krajina. V Čechách je 14 politických okresů, ve kterých obyvatelstva vůbec ubylo a 10 politických okresů, kde nebyl ani přírůstek ani úbytek. Zde se všude zračí vliv vystěhovalectví. Známo je, že český jih vrhá všechen proud lidí do Vídně a do alpských zemí. Některé procento jde za moře. Ještě silnější vystěhovalecký proud než Čechy má

Morava. Úbytek v království Českém je $2^1/_2$ procent, na Moravě 3·8 procent! Velice důležitý je pohyb obyvatelstva z venkova do měst. Zde jest statistika následující:

Ze 100 obyvatel připadlo na

obce s obyvatelstvem	rok 1880	1890	1900	1910
méně než 2.000	61·6	57·8	53·6	49·5
od 2.000 do 5.000	18·4	18·6	19·2	19·4
» 5.000 » 10.000	5·3	6·3	6·7	7·4
» 10.000 » 20.000	4·1	4·5	5	5·5
» 20.000 » 50.000	4	3·4	4·6	5·2
» 50.000 » 100.000	1·4	1·2	1·5	2·1
» 100.000 výše	5·2	8·2	9·4	10·9
obce všechny od 2.000 obyv. výše	38·4	42·2	46·4	50·5

Tato tabulka jest velmi zajímavá.

R. 1880 bylo v Rakousku ze 100 obyvatel 61 lidí v obcích, které čítaly méně jak 2000 obyvatel, to jsou tedy vesměs obce venkovské. Roku 1910 klesl ale tento počet na 49 lidí. Ze 100 obyvatel připadlo toho roku jen 49 na jmenovaný venkovský obvod. Za to vzrostly obce městské. Roku 1880 bylo ze 100 všech lidí v Rakousku 38 bydlících v městech, roku 1910 stoupl počet ten na 50 lidí. Provedeme celý počet. R. 1880 mělo Rakousko 21,897.000 lidí. Z toho bylo 61 procent na venku a 38·4 procent v městech. Tedy:

na venkově	13,357.000
v městech	8,540.000

Za 30 let se změnil obraz ten z $49^1/_2$ procent na venku a města $50^1/_2$ procent. Máme zde celkově obyvatel 28,568.000.

Přijde z toho na

venkov	14,141.160
města	14,426.040

Tak se obyvatelstvo přesunulo během 30 let z venkova do měst.

Obyvatelstvo měst v Rakousku, které mělo počet nad 2000 lidí, během 30 let vzrostlo z $8^1/_2$ millionů na $14^1/_2$ millionů. Je to skorem neuvěřitelné, kdyby číslice ty nemluvily jasně. Nikdy bychom tomu nevěřili, že za

krátký lidský věk poměry se tak nadobro změní. Zde vidíme následky sociálního boje. Žid Rauchberg dále dovozuje, že v posledním desítiletí počet obyvatelstva klesl. Výpočet je následující:

Na 100 osob obyvatelstva připadlo víc porodů jak úmrtí

	od r. 1881—1890	1891—1900	1901—1910
	8·81	11·11	11·76
počet vystěhovalých . . .	0·90	1·67	2·60
jeví se přírůstek	7·91	9·44	9·16

Dle výkazu porodů mělo býti v Rakousku 29,228.473 lidí koncem r. 1910, ale bylo zjištěno 28,567.898 lidí. Jeví se schodek 660.575 lidí. Tento úbytek jde na účet vystěhovalectví. V desítiletí 1900—1910 se z Rakouska vystěhovalo 1,114.547 osob. Číslice to zajisté úžasná.

Sčítání v Uhrách zjistilo koncem roku 1910 počet obyvatelstva na 20,850.700 lidí. Bosna a Hercegovina 1,895.673 lidí. Celé habsburské mocnářství 51,314.261 lidí. Na jeden čtver. km. má Rakousko 95, Uhry 64, Bosna 44 obyvatel, na celý průměr 76 lidí. Ročně přibývá v celém mocnářství 423.000 lidí, to jest 1·9 procent. Bylo by věru zajímavo porovnat i ostatní kulturní státy Evropy. Číselný materiál není ovšem na ten čas po ruce.

c) Obyvatelstvo kulturních států dle povolání.

Dosud ve většině kulturních států jest základem státu rolnictvo. Výjimku činí pouze Anglie a Belgie, kde převládá průmysl.

V tabulce na str. 367 podáváme přehled zaměstnaných osob dle posledního sčítání.

d) Obyvatelstvo Německa dle povolání.

Vliv kapitalismu na vzrůst obyvatelstva jeví se nejpádnějším způsobem v Německu. Naše německo-prušácké noviny, v jichž redakcích sedí samý žid, jsou u vytržení nad vzrůstem veliké matky Germanie. Divíme se, že naše česká žurnalistika si této věci tak málo všímá. A přece je zde ohromné nebezpečí pro nás Čechoslovany.

Koncem 15. století mělo Prusko-Německo prý všeho všudy 800.000 obyvatel. R. 1780 mělo prý nynější Prusko-

Jméno státu	Rok sčítání	Zemědělství	Průmysl a hutnictví	Obchod a doprava	Vojsko a námořnictvo	Úřednictvo a jiné duševní povolání	Služebnictvo
		osob					
Německo	1895	8,292.692	8,281.220	2,338.511	630.978	794.983	1,339.316
Rakousko	1900	8,205.574	3,138.800	723.401	229.037	388.123	478.756
Uhry	1900	6,055.390	1,184.400	362.709	132.336	213.910	385.324
Rusko	1897	18,245.287	5,596.889	2,218.642	1,132.723	1,174.513	1,617.489
Italie	1901	9,666.467	3,989.816	1,196.744	204.012	640.632	482.080
Švýcary	1900	481.649	699.402	201.949	2.292	70.356	86.225
Francie	1901	8,244.341	6,993.202	1,881.462	597.445	1,023.610	956.195
Belgie	1900	697.372	1,372.251	385.236	33.400	811.889	
Nizozemsko	1899	592.774	650.574	332.225	19.622	104.655	197.511
Dánsko	1901	531.165	275.743	130.634	—	54.092	92.356
Švédsko	1900	982.986	413.023	148.439	38.847	56.891	212.753
Norvéžsko	1900	359.763	242.642	122.256	6.053	29.851	98.413
Velká Britanie . . .	1901	2,380.756	8,363.857	3,883.068	203.993	964.697	1,739.828
Severní státy Ameriky	1900	10,512.029	7,039.177	4,778.233	126.744	1,264.737	5,565.002

Německo ne celých 9 milionů obyvatelů. Nevíme, co na tom pravdy, ale snad to budou čísla jen přibližná. Musíme si však představiti, že hrozné morové rány a válka třicetiletá obyvatelstvo nynějšího Prusko-Německa vyhlazovaly. Jisto jest, že r. 1800 mělo nynější Prusko-Německo 24,500.000 obyvatelstva. Po válkách Napoleonských r. 1820 mělo nynější Prusko-Německo 26,294.000 obyv.

Soupeř Německa, dnešní Francie měla obyvatelstva:

r. 1800 . . . . . 26,754.000
r. 1820 . . . . . 29,830.000

Jak vypadají však dnes oba soupeři? Nebude trvati ani 20 let a Německo bude míti dvakráte tolik obyvatelstva jako Francie.

Německo roste ročně o 800.000 duší, Francie o 57.000 duší.

Toto přirovnání stačí. Obyvatelstvo Německa rostlo následovně:

roku 1850 . . . . . 35,397.000
» 1860 . . . . . 37,747.000
» 1870 . . . . . 40,318.000
» 1880 . . . . . 45,236.000
» 1890 . . . . . 49,428.000
» 1900 . . . . . 56,367.000

Sčítání lidu v Německu provádí se každých 5 let. Lze tedy s jistotou očekávati, že obyvatelstvo Německa bude míti koncem roku 1905 nejméně 60,500.090 hlav. Tímto počtem obyvatelstva postupuje Německo hned za Ruskem.

Soupeř Německa, Francie, měla r. 1900 38,961.945 obyvatelů. Porovnejme s tímto číslice před 100 léty!

Obyvatelstvo demoralisované Francie jde dolů. Jaké tu jsou vyhlídky do budoucna? Prušáci pohltí nás i Francii dohromady. Zde jednou vzplane boj na život a na smrt. Válka r. 1866 byla jen slabou předehrou. Není možno, aby tento strašlivý vzrůst obyvatelstva v Německu omezil se na tak malé území, jako je Německo. Prušácké bodáky budou razit cestu, aby přebytečné obyvatelstvo Německa mohlo se usídliti, kde mu bude příjemno. Pravda je ovšem, že ohromný vzrůst obyvatelstva v Německu padá nejvíce na účet velikých měst. Berlín čítal koncem r. 1905 úhrnem 3,020.933 obyv. Nesmíme

však zapomenouti, že veliká města přibírají do svého obvodu sousední obce, dle toho, jak právě stavební ruch se vyvinuje z vnitřku města na jeho obvod. Tu pak se narazí na obec, dosud mimo obvod stojící, a ta se pak časem přivtělí.

Tak na příklad bývalé předměstí Berlína, známý Charlottenburg, čítá 236.000 obyv. a jiné předměstí, Schöneberg, čítá 140.932 obyv. Všecky tyto obce patří nyní do obvodu a správy obce berlínské. Starý Berlín čítal roku 1800 172.132 obyvatelů. Měl tedy sám Starý Berlín mnohem méně obyvatelstva než má dnes jen jedno jeho bývalé předměstí.

Německo má dnes 41 měst, která vykazují přes 100.000 lidí.

Hamburk čítá	800.882	obyv.
Mnichov »	538.393	»
Drážďany »	514.283	«
Lipsko »	502.570	»
Vratislav »	470.944	»

Obyvatelstvo těchto měst vzrostlo za pět let o 12 až 20 proc. Město Bochum dokonce vrostlo o 80 proc. Kolik pak jest v těchto velikých městech Německa utopeno a zničeno české a jiné slovanské krve? Vzrůst těchto měst není jen na účet krve německé. Buď jak buď, ohromný vzrůst obyvatelstva německé říše jest pro celou Evropu největším nebezpečím. Zde to jednou uzraje k hrozné válce a krveprolévání.

Dne 12. června 1907 bylo v Německu provedeno opět sčítání lidu.

Toho dne mělo Německo 61,720.529 lidí.

Mužové:

zaměstnaných osob . . .	26,827.362	43·46%
služebných	1,264.755	2·05%
příslušných	30,223.429	48·97%
bez povolání	2,404.983	5·52%

ženy:

zaměstnané osoby . . .	8,243.498	26·37%
služebné	1,249.383	4·00%
příslušné	19,974.341	63·40%
bez povolání	1,792.207	5·73%

V Německu živilo se osob r. 1907:

a) zemědělstvím

samostatných	9,883.257
služebných	163.829
příslušných	7,634.090
dohromady	17,681.176

to jest 28·65%, r. 1882 bylo 42·51%.

b) průmysl:

samostatní	11,256.254
služební	331.756
příslušní	14,798.527
dohromady	26,386.537

to jest 42·75%, 1882 35·51%.

c) obchod:

samostatní	3,477.626
služební	342.955
příslušní	4,457.658
dohromady	8,278.239

to jest 13·41%, r. 1882 10·02%.

d) služební:

samostatní	471.695
služební	1.226
příslušní	319.827
dohromady	7,792.748

to jest 1·29%, r. 1880 2·07%.

e) vojsko	1,738·530
úřednictvo	223.388
učitelstvo	1,445.208
duchovenstvo	3,407.126

to jest 5·52%, r. 1881 4·92.

f) bez zaměstnání:

samostatní	3,404.983
služební	201.601
příslušní	1,568.119
dohromady	5,174.703

to jest 8·38%, r. 1880 4·97%.

e) Odlidňování venkova v Německu.

»Národní Listy« přinesly 16. května 1911 tento článek:

Známý profesor národního hospodářství na berlínské universitě a oficiální poradce říšsko-německých agrárních kruhů ve věcech národohospodářských a agrárně-politických, M. Sering, tedy zajisté osoba, jíž nikdo nebude moci vytýkati odpor či nepřátelství vůči agrárním a velkostatkářským vrstvám, jichž organisacím slouží jako vědecká autorita, pronesl dne 10. února 1910 v pruském zemském hospodářském kolegiu nadmíru pozoruhodnou řeč o vzájemných vztazích rozšíření velkostatku v jednotlivých krajích německých a odlidňování se německého venkova, jež došla již tehdy zasloužené pozornosti národohospodářů i politiků německých všech směrů i odstínů. Řeč tato, opatřená hojným statistickým materiálem i třemi vysoce zajímavými mapkami, znázorňujícími jednak přistěhovalectví a vystěhovalectví, pak přírůstek a úbytek obyvatelstva v jednotlivých krajích Německa, jednak rozvrstvení německé půdy podle různých velikostních kategorií pozemkové držby, vyšla před nedávnem i tiskem; obsahuje v bystrých závěrech, k nimž dospívá, tolik podnětů k vážnému přemýšlení i pro nás, že neváhám seznámiti s obsahem jejím šíře i obecenstvo české. Vycházeje z výpočtů Brösickových, jenž zjistil, že vystěhovalo se v pětiletí 1895—1900 ze 416 venkovských krajů německých více než 1 million obyvatelů do měst a míst průmyslových, tedy 200.000 ročně, vyšetřuje Sering nejprve, jak vypadá na jedné straně vývoj populační, na druhé straně pak rozvrstvení půdy v jednotlivých provinciích a krajích německých, a v jakém oba tyto hospodářsko-sociální jevy jsou vzájemném poměru.

Oblasti vystěhovalecké jsou i v Německu dosti obmezené, zaujímajíce hlavně vestfálsko-porýnské území průmyslové, kraj saarbrückenský. Bohatý pruh mezi Mohanem a pohořím taunusským, Hannover a Berlín se širším okolím, hornoslezskou a waldenburskou pánev uhelnou, pak některá centra průmyslového rozmachu povahy více provincielní. Ze zemí mimopruských padají tu na váhu hlavně vysoce průmyslové Sasko a Lotrinsko. Všechna uvedená území přistěhovalecká jsou na základě vyvinutého průmyslu svého, jenž pracuje z valné části

pro odbyt zahraniční, hospodářskými středisky národními i světovými. Všechna ostatní území říše naproti tomu jsou oblastmi vystěhovaleckými t. j. oblastmi takovými, v nichž jest skutečný přírůstek obyvatelstva menší nežli přírůstek přirozený matrikami zjištěný, z nichž se tedy část obyvatelstva, odpovídající diferenci mezi přírůstkem přirozeným a skutečným, vystěhovala. Arciť není účast všech krajů na vystěhovalectví stejná. Jsou kraje, v nichž roste obyvatelstvo venkovských obcí anebo aspoň celého kraje i s městy, přes to, že stěhuje se určitá část obyvatelstva pryč. V jiných krajích odlidňují se pouze obce venkovské. Tu děje se vzrůst měst na úkor venkova a zemědělství. Jinde pak nezadržuje vystěhovalectví ani pokračující tvoření menších středisk městských. Jisté obmezené části Německa konečně vykazují dokonce absolutní úbytek obyvatelstva, majíce dnes méně obyvatelstva nežli r. 1871 při založení říše. Pokud jde o poměry rozvrstvení německé půdy na jednotlivé velikostní kategorie konstatuje Sering, že býval počet rozsáhlejších pozemkových držeb v starých zemích německých, tedy na západ od Labe již od prvopočátku velmi obmezený. Stav ten potrval až na naše dny. Německo západolabské jest zemí po výtce selskou. Na obou březích Rýna a v Durynsku převládá držba malorolnická, jež dělí se při nápadu dědickém vždy zase podle počtu hlav, Bavorsko však, Sasko (království i provincie), Hannoversko, země frýzské, provincie jutské a dolní části Vestfálska jsou zeměmi velikého a středního stavu selského. Asi polovinu selské držby vykazuje ještě i horní Slezsko. Veškeré ostatní země a provincie německé na východ od Labe, tedy z největší části země původně slovanské: obě vévodství Meklenburská, Poznaňsko, část Brandenburku, Prusy západní a východní, jakož i Poznaň a Dolní Slezsko jsou až na oblasti poměrně nepatrné zeměmi držeb velkostatkářských. Plocha držeb selských a malorolnických ustupuje tu silně do pozadí, jsouc na př. v Meklenburku stlačena až na méně než jednu třetinu plochy celkové.

Vyšetřuje na základě zjištěných poměrů pohybu populace a rozvrstvení půdy v jednotlivých krajích německých souvislost a vzájemné vztahy obou těchto kardinálních jevů hospodářských, přichází Sering již při detailním líčení některých území zvláště silného vystěhovalectví k důsledkům, určujícím zcela rozhodně pří-

činný poměr vystěhovalectví a převládání určitých kategorií pozemkové držby. V krajinách selských vykazují značnější ztráty obyvatelstva pouze oblasti takové, kde působí zvláštní důvody povahy ryze hospodářské, kde jest půda málo úrodná, takže zdá se saturace obyvatelstva za nynějších poměrů cenových již býti dosažena, nebo zde nepřipouštějí konečně klimatické poměry vůbec značnější vzrůst obyvatelstva. Tak vypudilo na př. hospodářství pastvinné, provozované na velkých selských dvorech v Holštýně, velkou část obyvatelstva ze země, tak působí drsné podnebí některých částí německého středohoří, ležících nad pásmem bezpečného pěstování žita, nenapravitelnou populační stagnaci chudých těchto krajů. Avšak to jsou celkem výjimky. Ve všech ostatních selských krajinách venkovských obyvatelstvo dosud přibývá, ovšem podle úrodnosti půdy a jiných okolností, s intensitou značně se různící, takže lze mezi nimi nalézti i okresy s velice silným vzrůstem populace. Okresy takové jsou zejména ony, kde vyskytuje se vedle velikých sedláků i přečetně silný stav rolnictva malého a drobného. Příznivý vývoj populační vykazují konečně i území taková, kde nalézají se uprostřed převládajících selských statků ojedinělé statky rytířské. Vlastním velikým vystěhovaleckým územím jest, jak již bylo uvedeno, celý širý kraj východně od Labe, pověstná to německá Ostelbie. Jsou to tytéž kraje, v nichž převládá velkostatkářská držba pozemková. Sering dělí celý kraj tento na čtyři historicky i hospodářsky dosti bezpečně vymezitelná území, v nichž pak podrobně vyličuje poměry populační a pozemkové. Všude nachází příčinnou souvislost rozšíření velikých držeb pozemkových a zpětného neb stagnujícího vývoje populačního, jenž jest poněkud uspokojivější pouze tam, kde jsou velkostatky hojněji prostoupeny držbami selskými a chalupnickými, neb kde vykazuje činnost kolonisační již určité výsledky. Tak konstatuje takovýto příznivý vliv populační v určitých obvodech pomořanských, kde parcelovala a kolonisovala hojněji již Pomořanská společnost osidlovací a král. pruská generální komise. Ve Slezsku naproti tomu konstatuje Sering, bylo od padesátých až do osmdesátých let minulého století k velkostatkům přikoupeno na 100.000 ha půdy, následek toho jest otrocké vystěhovalectví nejprve dočasné, pak i trvalé, poněvadž nemůže vrůstající obyvatelstvo již vůbec dostati žádné půdy; v dobách

dřívějších bylo tu rozdělení půdy daleko příznivější. V jiném velikém obvodu s převelkou latifundií žije dnes méně obyvatelstva nežli před válkou francouzsko-německou. Zcela jiné poměry vykazuje však zase Poznaň a ostatní krajiny polské. Na celém velikém území německo-polského boje není dnes ani jediný kraj, ani jediný okres, jenž vykazoval by ubývající obyvatelstvo. Všude však také poklesl značně podíl velkostatku na půdě, jejíž demokratisace je tu na postupu, jako nikde jinde. Hospodářský a populačně příznivý výsledek rozsáhlé kolonisační práce německé se strany jedné a ústavů polských se strany druhé jest tu tedy dnes již patrný. Přibývání obyvatelstva a demokratisace půdy jdou tu arciť na úkor Němectva, jemuž ubylo tu od r. 1896 do r. 1907 celkem 81.000 ha půdy. Poláci zakupují se nyní silně již i v hraničicích územích čistě německých, ovšem jen takových, kde převládá velkostatek, t. j. Poláci nastupují tu na místo Němců, nepřízní hospodářských poměrů z domova vypuzených.

Na základě těchto podrobných šetření dedukuje pak Sering: rozdělení pozemkového majetku jest základem každého sociálního zřízení, souvislost mezi pohybem obyvatelstva a rozvrstvením pozemkové držby jest výsledky vykonaného šetření dostatečně prokázáno. A že dedukuje Sering správně, o tom přesvědčí nás jediný pohled na obě mapky, znázorňující jednak pohyb obyvatelstva, jednak poměry velikostních kategorií pozemkové držby v Německu: shodujíť se oblasti vystěhovalecké s oblastmi převládající držby velkostatkářské téměř na kilometr.

Husté zalidnění a příznivá měna obyvatelstva nalézají se v čistě zemědělských krajinách pouze tam, kde převládá dobrá držba selská, vystačující v podstatě s pracovní silou vlastní rodiny. Selské hospodářství rodinné váže nejvýše dosažitelný počet lidí silnými páskami pozemkové držby a rodinné pospolitství k rodné půdě. V krajinách takových jest i hospodářství velmi intensivní, což přispívá opět ke vzrůstu menších měst, jichž živnostenská i obchodní činnost na hustě zalidněný venkov jest odkázána. Daleko nesnadnější jest udržení pracovního lidu již u velkého stavu selského; nouze o čeleď jest tu úkazem typickým. Nejhůře jest tomu však u velkostatku. Nelze arciť všeobecně tvrditi, že velkostatek odlidňuje, jsouť na př. velkostatkářské podniky kapitalistické,

pak i intensivní hospodářství lesní, o nichž platí právě opak, však převaha velkostatku rozhodně odlidňuje. Předně udržuje velkostatek širé kraje liduprázdné, překáží hojnějšímu zalidnění a uživuje poměrně daleko méně osob na ploše, jež by jinak poskytovala obživu počtu osob daleko značnějšímu. Za druhé vytlačuje převaha velkozávodů zemědělských v době svobodomyslných idejí dorost z venkova. Neboť znemožňuje, aby dostali se nejzdatnější lidé z venkovského dělnictva přičinlivostí a spořivostí nahoru a uskutečnili tak ideál všech malých lidí na venkově, státi se samostatnými.

Západní Německo udržuje a rozmnožuje venkovské obyvatelstvo své proto, poněvadž jest zemí selskou, na níž daří se vedle velikých sedláků i hospodářům drobným. Východní Německo však ztrácí nejen celý svůj dorost, nýbrž i část kmene svého obyvatelstva, poněvadž jest tu držba velkostatkářská zastoupena příliš silně, rodinná držba selská příliš nepatrně. Bylo by tu tedy třeba soustavné práce kolonisační, soustavného přeměňování částí velkostatků ve vesnice selské, ve vesnice s převládajícími drobnějšími statky rodinnými. Avšak na místo toho rozmnožuje se namnoze ještě velkostatek ke škodě hlavně též zaopatřování obyvatelstva masem, poněvadž zabývá se chovem dobytka obrovskou převahou malá a střední držba a nikoli velkostatek. Hospodářská a politická budoucnost Německa, praví Sering dále, závisí na tom, podaří-li se nám vytěžiti ze země tolik, kolik zemědělská technika vůbec jen dovoluje. Chceme a musíme zemědělskou produkci zdvojnásobiti. Předpokladem toho jest vnitřní kolonisace, nejúčinnější to prostředek ku stupňování zvířecí produkce, k přizpůsobení aprovisace silně vzrůstajícího obyvatelstva masem. Bez úsilovné kolonisace — toť přesvědčením agrárníka Seringa — nedají se agrární cla vůbec dále udržeti.

Dosud byla však vnitřní kolonisace v Německu velice nedostatečná. Mimo Poznaň a západní Prusy, kde se zdravé účinky pokračující demokratisace půdy již dostavily, kolonisováno na východě teprve 94.218 ha, ač patří tu velkostatku 3·5 millionu hektarů a v Poznaňsku i západním Prusku 1·5 mill. ha. Aby bylo tu jakž takž dosaženo pozemkové rovnováhy a postupující vystěhovalectví zastaveno, třeba, by bylo kolonisováno tu i tam ještě aspoň po půl millionu hektarů. Hospodářská síla velkostatku, jenž pak ještě zbude, i politická moc jeho,

dodává Sering, bude daleko značnější nežli dnes, tvoříc hrot široké sociální pyramidy drobných hospodářů, v rodné půdě pevně zakotvených. Nálada v rozhodujících kruzích není pohříchu energičtějšímu postupu v tomto směru příznivá, pokládají každou novou parcelaci za neštěstí. A přece není úkolu posvátnějšího, nežli pečovati o pokud možno nejhojnější usazování samostatných rodin na domácí půdě. Bohužel víme, že má svatá věc tato v kruzích východolabského velkostatkářstva i úřednictva daleko méně přátel, nežli bylo by si přáti — —

f) Vylidňování českého jihu.

»Národní Obzor« přinesl dne 8. dubna 1911 tuto úvahu:

Nemůže býti strašnějších cifer, než jsou poslední výsledky sčítání lidu na českém jihu, jak je přináší »Jih. Dělník«. Mluví o bídě, jež vyhání tisíce českých lidí za hranice a vyprávějí o hrozném utrpení, nouzi a hladu, před nímž obyvatelstvo prchá daleko, až za moře. Mnoho se již napsalo a namluvilo o důležitosti a palčivosti otázky jihočeské, ale nic tak zřetelně nezobrazuje bídu jižních Čech, jako ta hrst suchých cifer z posledního sčítání lidu na českém jihu. V soudním okresu budějovickém v 8 obcích napočteno proti 3000 obyvatel v roce 1900 letos jen 2840 obyvatel, tudíž o 160 méně. V okresu trhosvinském ve 3 obcích napočteno letos 1491 naproti 1851 obyvatelům v roce 1900 — tudíž o 360 méně. V sedmi obcích soudního okresu hlubockého napočteno v roce 1900 obyvatel 4339, letos pouze 3440 — tudíž o 899 méně. Ve 43 obcích soudního okresu táborského proti 21.228 obyvatelů v roce 1900 napočteno letos jen 19.696 — tudíž o 1532 méně. Ve 21 obcích okresu soběslavského napočteno v r. 1900 obyvatel 8510, letos 7909 — tudíž o 526 méně. Ještě poučnější je sledovati jednotlivé obce. Přicházíme tu k hroznému faktu, že v jednotlivých obcích počet obyvatelstva klesl na polovinu, pod polovinu, ano na třetinu. V Hluboké (s. okres trhovosvinenský) bylo v roce 1900 obyvatel 905, letos již jen 565 — tedy o 340 méně. V Jaroslavicích (s. okr. hlubocký) počet obyvatelstva klesl se 449 na 229 — tedy o 220, v Lišnici se 440 na 152 — tedy o 288; v Olešnici s 810 na 518 — tedy o 292; Ševětín (s. okres lomnický) s 623 na 260 — tedy o 363 atd. A jdeme-li dále a srovnáme-li s těmito ciframi cifry

sčítání provedeného v roce 1890 poznáváme, že úbytek obyvatelstva zrychleně postupuje. Na př. ve jmenovaném již Ševětíně napočteno r. 1890 obyvatel 639, v roce 1900 pak 623 (tedy nepatrný pokles 16), ale po dalších deseti letech napočteno již jen 260 obyvatel. Stejně měla Lišnice r. 1890 obyvatel 480, za deset let klesla o 40, ale za dalších 10 let již o 288. Nebo Jaroslavice: 1890 napočteno 452, roku 1900 pak 449 a v roce 1910 již jen 229 atd.

Cifry tyto říkají jedno: český jih nedovede své obyvatelstvo uživiti, proto toto prchá. Příčinou toho pak je nedostatek průmyslu a veliká převaha velkostatků. Na českém jihu je značná převaha zemědělců obdělávajících necelý 1 ha půdy. Velký průmysl českému jihu schází skoro docela, poněvadž český jih je zanedbán: nemá železnic, nemá splavných řek. Také v kulturním ohledu je český jih zanedbán. Neschází mu jen střední školství, nýbrž i měšťanské a obecné. Tam je týnský okres školní, který má nejméně škol ze všech okresů školních. Těmito příčinami je dána cesta k nápravě. Ovšem dnes už je vážná otázka, stačí-li tu svépomoc, stačí-li tu nadšení a dobrá vůle řady dobrých pracovníků bez dostatečných hmotných prostředků. Zde stát a země musí vykonati svoji povinnost. Ale také celá česká veřejnost musí býti vyburcována, aby si uvědomila důležitost národní, hospodářskou, kulturní i sociální jihočeské otázky, jež pro nás je neméně důležitá, než menšinová otázka v dnešním slova smyslu. A máme-li Pošumavskou jednotu a Severočeskou národní jednotu pro organisaci menšinové práce — bude nutno pomýšleti na vybudování Národní Jednoty pro český jih, jež by sorganisovala práci ku řešení otázky jihočeské. Dosavadní roztříštěná práce minula by se výsledkem. A cifry posledního sčítání jsou nám mementem, připomínkou, že tam je nebezpečí v prodlení.

Pomalejší přírost obyvatelstva — rostoucí vystěhování — to jsou poučky z nového sčítání. D. Živanský obírá se jimi ve »Finančních Listech«. Přírost obyvatelstva v Rakousku obnášel v posledních třech desítiletích:

	absolutně	procent
1881—1890	+ 1,750.093	+ 7·90
1891—1900	+ 2,255.295	+ 9·44
1901—1910	+ 2,417.190	+ 9·24

Relativně zůstal tedy přírost obyvatelstva již o něco pozadu za obdobím předcházejícím, ačkoliv i to u srovnání s jinými velkými státy neskytlo výsledků nějak zvlášť příznivých. Stačí tu uvésti na př. Německo, kde v období 1890—1900 přibylo obyvatelstva o 6,938.708 čili o 14 procent, a období 1900—1910 vykázalo dokonce další relativní vzrůst o 8,536.245 lidí, čili o $15^1/_2$ proc. Pokud se týče ruchu stěhovacího ukazují cifry takovýto poměr:

	Ztráta vystěhováním abs.	%
1881—1890	— 200.585	— 0·90
1891—1900	— 398.441	— 1·67
1901—1910	— 665.731	— 2·54

Rakousko tedy v uplynulém roce ztratilo nejméně 665.731 duší, t. j. $2^1/_2$ proc. celkového obyvatelstva vystěhováním. Příčinou je naše naprosto nedostatečná politika hospodářská a sociální. Bezohledná politika obchodně celní znemožňuje našemu průmyslu vývoz do ciziny, kdežto domácí trhy následkem rostoucí drahoty jsou odbytištěm nedostatečným. — Zajímavé jsou cifry o živě narozených a o zemřelých u přirovnání s minulými desítiletími. V absolutních cifrách obnášel počet:

v desítiletí	sňatků	živě narozených	zemřelých
1881—1890	1,796.728	8,727.541	6,777.281
1891—1900	1,991.284	9,301.351	6,647.615
1901—1910	2,119.549	9,500.106	6,417.185

Počet živě narozených tedy v posledním desítiletí stoupl okrouhle o 200.000 proti téměř 600.000 v desítiletí předminulém; naproti tomu úmrtí ubylo tentokráte o ca. 230.000 (přes to, že počet obyvatelstva stále vzrůstá) proti jen 130.000 v desítiletí 1891—1900. Pozoruhodno je však při tom, že i přírost sňatků absolutně je nyní menší než minule. — Pokud se týče zemí českých poměry přírůstku obyvatelstva nejsou nejlepší. V Čechách přírost poklesl z 8·1 proc. v desítiletí 1891—1900 na 7·2 proc., na Moravě sice stoupl ze 7·1 proc. na 7·5 proc., ale v obou zemích tento přírost je pod průměrem rakouských zemí. Jediné Slezsko přírostem je nad průměrem, ač tam přírost po proc. v desítiletí 1891—1900 na 7·2 proc., na Moravě sice klesl z 12·3 procent na 11·2 procenta.

Sčítání to je velice zajímavé. V Německu živilo se u zemědělství ze 100 obyvatel

roku 1880 . . . . . 42·51 lidí
» 1907 . . . . . 28·65 »

to je během třiceti let ohromný převrat. Za to přibylo v Německu lidí, kteří žijí z kapitálu, to jest nemajíce určitého zaměstnání ze 100 obyvatel

roku 1880 . . . . . 4·97 lidí
» 1907 . . . . . 8·38 »

Celkem žije z kapitálu v Německu lidí 5,174.703.

g) Obyvatelstvo Ruska dle povolání.

Největším zemědělským státem je Rusko.
Dle sčítání z roku 1897 mělo Rusko následující obyvatelstvo dle povolání:

dědičná šlechta	1,220.160	osob
úředníci a osobní šlechta	630.119	»
duchovenstvo	588.947	»
čestní měšťané	342.927	»
kupci	281.179	»
městští obyvatelé	13,386.392	«
rolníci	96,896.648	»
kozáci	2,928.812	»
domorodci	8,297.965	»
různé třídy	461.333	»
cizinci	605.300	»
Dohromady . . .	125,640,021	osob

Z těchto čísel jde na jevo, že Rusko je státem převážnou většinou zemědělským.

Rusko mělo před 100 lety sotva 40 millionů lidí. Za 100 let se počet obyvatelstva ztrojnásobnil. Veškeré příšerné revoluce, kterými Rusko od vypuknutí války až dosud zmítáno jest, mají pozadí sociální, jako všude jinde, kde se odehrávají krvavé revoluční boje. Car Alexander II. zrušil nevolnictví a dal selské pozemky rolnictvu do vlastní správy. Tehdáž připadlo na jednoho mužíka 3 a půl desjatiny země v obecném »míru«. Jedna desjatina měří 109 a čtvrt arů. Měří tedy jedna ruská desjatina dle staré míry přibližně 3 a půl korce nebo-li 1 a čtvrt katastrálního jitra. Měl tedy ruský muž k do počátku svého hospodaření 12 a čtvrt korců polností.

Mohl si tedy držeti dva kusy hovězího dobytka při našich normálních poměrech.

Během 40 let se však počet mužíků skorem zdvojnásobnil a půda v obecním »míru« vykázaná nestačí k výživě. Nesmíme zapomínati, že ruský rolník nemá žádných hospodářských strojů, ani pluhu nemá. Půda se obdělává velmi chatrně a poněvadž není dobytka, také se nehnojí. Výsledky sklizně jsou dle toho na Rusi velmi nízké. Rusko by mohlo svoji zemědělskou těžbu zcela dobře zdvojnásobniti, jen kdyby mužíci měli hospodářské stroje, pluhy a dobytek k práci a k dostatečnému hnojení. Majetek pozemkový v evropském Rusku vyjma Finska, Polska a Kavkazu má výměru asi 430 mill. hektarů.

Půda tato jest rozdělena následovně:

státní pozemky	$38^1/_2$ proc.
pozemky císařské rodiny	1·9 »
pozemky církve	2·2 »
pozemky »míru«	$33^1/_3$ »
pozemky statkářů, šlechty	33 «

Dnes se rozděluje mezi mužíky v obecním »míru« pozemky na dílce o $1^1/_2$ desjatiny. Má tedy v některých obcích ruský mužík asi $5^1/_2$ korce polí. Tímto pozemkem stěží uživí jeden kus hovězího dobytka, anebo 1 koně.

Jak mizerné jsou na Rusi žně na půdě mužické, jest známo. Sklízí se zde na jedné desjatině 45, nejvýše 50 pudů obilí. (1 pud $16^1/_2$ kg.) To by byla sklizeň na $3^1/_2$ korcích 825 kg., tedy $8^1/_4$ metráků. Čtenáři mohou si z toho učiniti úsudek dle našich poměrů. Aby se mužíci uživili, pronajímají si pozemky šlechtické a platí mnohdy lichvářské nájemné. Z některých obcí počali se mužíci stěhovati na Sibiř. Válka tomuto blahodárnému odlivu učinila na ten čas konec. Pakli vzpoura armády sibiřské nenabyla takových rozměrů, jak ji líčí židovské listy, možno očekávati, že kolonisace Sibiře půjde snad rychle ku předu. Považíme-li, že se na Sibiři platí za pozemky 20 až 50 K našich peněz za 1 desjatinu, mohla by ruská vláda za obnos 500 až 1000 rublů usaditi dobře jednu rolnickou rodinu.

Zakládání těchto osad by se mohlo díti účelně pozvolna z obcí nejlidnatějších podél sibiřské dráhy. Rusko by se touto kolonisací mohlo státi největší velmocí světa. Přihlížíme-li k dosavadnímu rozvoji obyvatelstva,

mohlo by Rusko i Sibiř míti za 50 let přes 200 milionů rolnického lidu. Pravda ovšem je, že rozmnožování lidu jest nebezpečno, když se vláda zároveň nestará o to, by lid ten mohl se také živiti a měl aspoň přibližně slušnou existenci. Snad dá Bůh, že ruská vláda, poučena jsouc tak strašným krveprolitím, přiloží ruce k dílu a uchopí se opravného sociálního zákonodárství!

Celé Rusko slavilo 50tiletou památku zrušení nevolnictví, kterak nařídil car Alexander II. manifestem 19. února 1861 vydaným. Ruský mužík dosud vázaný osobou na velkostatku šlechty byl osobně svobodný. Pouze svaz zemštiny zůstal a sice vesměs v krajích ruských. Zemština na Polsku a Litavsku nebyla, zde je vlastnictví soukromé jako u nás. Jaké jsou výhody zemštiny? Jsou všeobecně známé. Půda patří všem mužíkům obce společně. Nemůže býti zadlužena a také ne exekucí prodána. To je ohromná výhoda. Je to základ státu. Neprodejnost a nezadluženost půdy je stěžejní základ zdravého stavu rolnického. A jaké jsou stíny zemštiny? Jsou strašlivé. Mužík dostane podíl na půdě obecné dle počtu rodin obce. Je-li rodin mnoho, vypadne podíl skoupě, je-li míň, je podíl větší. Rozdělování půdy se děje po různu. V některých zemštinách se to vůbec neděje. Zemština ručí státu za daně rukou společnou. Jaké jsou toho následky? Ruský mužík ve svazu zemštiny nedělá nic. A proč. Inu nač by se dřel na jiného? Letos by si půdu spracoval a za rok by ji dostal jiný. Pak nedělají všichni nic a mrou hlady všichni. Daně se prostě neplatí. Ty zůstane zemština dlužna.

Výsledek toho je hanebný. V krajích černou půdou proslulých je výsledek sklizně chatrný. Když se do země nic nevloží, tak zase nic nevydá. To jsou strašlivé stíny obecního majetku pozemkového. Následkem války s Japonskem a současné vypuknutí židovské revoluce, poznala ruská vláda hrozné nebezpečí se strany zanedbaných mužíků. Zde bylo nutno zasaditi páky důkladných sociálních oprav. Roku 1906 vydala ruská vláda zákon, kterým se dává každému mužíku právo ze svazu zemštiny se vykoupiti a pozemkový podíl pro sebe si na trvale vykoupit. Zákon ten nenabyl s počátku od mužíků náležitého pochopení. Pak ale začalo hnutí výkupu od západu Ruska šířiti se na východ. Roku 1908 provedeno bylo 211.922 výkupů mužíků. Do 1. ledna 1909 bylo vykoupeno 1,051.981 rodin mužických, kterým patřilo 4,315.733

desjatin půdy. Dne 1. července 1910 bylo vykoupeno 1,959.289 mužíků, jimž přiřknuto z obecního statku 9,901.469 desjatin půdy k držení soukromého vlastnictví. (1 desjatina = 1·09 hektaru). Ve 40 guberniích evropského Ruska vystoupilo ze svazu zemštiny 90 procent mužíků. Zákonem ze dne 14. června 1910 jest určeno, že v zemštinách, kde se od r. 1861 podíly pozemků neměnily, mají tyto podíly patřit mužíkům, v jichž držbě jsou na trvale. Tím jest vyloučeno ze zemštin 4 a půl milionů selských živností. Jest tedy asi 40 procent selské půdy na Rusi dosud v držbě zemstva. Tento převod do držby soukromé je úžasně rychlý a důsledky jeho na celý ruský národ budou ohromné. Nejhůře bylo v hospodaření občiny, že někteří mužíci měli 20 až 30 nepatrných parcel na všech končinách obecního statku proházeny. Sváženi trochu té sklizně zabralo mužíkovi nejvíce času. Zcelování takových parcel dalo nesmírnou práci a dařilo se velmi ztěžka. K ukojení hladu po majetku pozemkovém zahájila ruská agrární banka obchod s pozemky na celé Rusi. Nákup se provede jak známo s velkostatky. Půda se pak prodává mužíkům. Roku 1910 koupila agrární ruská banka 3,409.000 desjatin pozemků. Z této plochy je prodáno 1,008.000 desjatin; za 126 rublů jedna desjatina. Činnost agrární banky bude prý nyní ještě větší. Aby obecní svazy se uvolnily a přebytek mužíků byl náležitě živobytím opatřen, zahájila ruská vláda vystěhovalecký proud mužíků na Sibiř. Ruský živel má tu čeliti nájezdům žlutého plemene. Zalidňování Sibiře vykazuje tyto číslice:

Roku	přesídlilo osob
1906	26.648
1907	576.979
1908	758.812
1909	707.463

Od r. 1906 do r. 1910 přesídlilo z Ruska na Sibiř 3,629.398 osob, z toho se vrátilo 879.907, zbývá trvale usedlých 2,753.450. Hlavní proud Rusů na Sibiř jde z guberní východních, hlavně z Kyjeva a Poljany, kde je nadbytek mužíků bez pozemků. Vláda Ruská bude kolonisační proud na Sibiř podporovati ještě usilovněji než dosud, jelikož je tu strašlivé nebezpečí, že i Čína může se jednou vyzbrojiti a napadnouti Rusko. Stále se mluvilo o tom, že Japonsko jen zdánlivě dodržuje mír

a že obnoví válku třeba z nenadání. Na to musí býti Rusko připraveno. Prozatím pracuje v Mandžurii mor a zadržuje Japonsku chuť k válce.

Výměra ruské državy jest následující:

Evropské Rusko	4,876.523	čtv. km.
Polsko	127.317	» »
Střed Asie	3,647.057	» »
Sibiř	12,534.200	» »

Celá ruská říše má výměru 22,840.800 čtver. km. a obyvatelů nyní 160 milionů.

Má tedy Sibiř třikrát větší rozlohu než evropské Rusko. Ovšem je pro zalidnění schopna jen Sibiř podél dráhy asi k zeměpisné šířce Petrohradské. Podle líčení osadníků sibiřských je zde podnebí zdravé a přiměřené. Obrovské jsou zde poklady přírody rukou lidskou dosud netknuté. Plány Ruska jsou pro budoucnost dalekosáhlé. Hlavně stavbou druhé koleje dráhy Sibiřské, budou zdejší poměry úplně změněné. Doufejme, že Rusko bude první velmocí světa, pakli nebude zničeno od židů.

Obyvatelstvo Ruska je zjištěno dle sčítání 1. ledna 1910 následovně:

Evropské Rusko . .	116,505.000
Polsko	11,671.800
Kavkaz	11,392.400
Sibiř	7,878.500
Střední Asie	9,631.300
Finsko	3,015.700
Celé Rusko	160,095.200

Od r. 1897 se lid na Rusi rozmnožil o 26 proc.! Jen 21 millionů Rusů bydlí v městech, ostatní většina na vsích.

h) Statistika obdělané půdy a lesů na celém světě.

Zajímavá jest mezinárodní statistika obdělané půdy. (Viz tabulku na str. 384.)

Mimo obdělanou půdu tvoří druhý důležitý zemědělský činitel — les — bohatství přírodního hospodářství. Americký statistik Zon, odhaduje, že na celé zemi je 16 millionů čtverečních kilometrů lesů. Z toho má prý Evropa 3 milliony. Nejvíce lesů mají Rusko, Švédsko, Norvéžsko a Finsko, tyto země mají dohromady 78 proc.

Země	Rok vyměřování katastru	Výměra pluhem obdělané plochy.	Výměra lesů
		hektarů	
Belgie	1895	1,885.000	521.500
Bosna a Hercegovina	1903	1,200.900	2,620.400
Bulharsko	1904/05	2,894.400	2,600.800
Dánsko	1901	2,604.500	312
Německo	1900	35,055.400	13,995.900
Finsko	1901	2,849.300	18,941.400
Francie	—	38,543.400	8,994.100
Velká Britanie . .	1905/06	13,063.500	1,120.700
Irsko	1906	7,052.600	126
Italie	1905	19,512.100	4.505
Nizozemsko . . .	1906	2,132.400	256.600
Norvéžsko . . .	1900	—	6.822
Rakousko	1897	16,965.800	9,777.900
Rumunsko . . .	1905/07	5,642.200	2,282.300
Švédsko	1906	4,624.700	21.350
Švýcary	1906	2,240.100	881.300
Srbsko	1907	1,949.700	900.800
Španělsko	1904	21,702.900	24,055.500
Uhry	1906	21.867.500	9,013.200
Indie	1906/07	102,817.700	33,098.100
Japonsko	1906/07	5,212.300	28,362.500
Alžír	1905	3,267.400	2,654.600
Rusko	1906	83,590.900	—
Argentina	1904	3,788.800	—
Kanada	1902	4,487.900	—
Uraguay	1906	256.200	—
Sev. Amerika . .	1905	35,834.300	—
Indie	1907	12,942,600	—
Australie	—	256.800	—

všeho lesa v Evropě. Odhady mimo Evropu jsou jen přibližné. Kanada má 3,197.000 čtv. km. lesů, Severní Amerika 2,180.000, Aljaška 428.000, Mexiko 100.000 čtv. km. Jižní Amerika má 2,112.000 čtv. km. lesů. Afrika má 1,036.000 čtv. km. lesů, Madagaskar 100.000, Australie 507.000, Java 20.000, Havaji 5000 čtv. km. Rusko má v Asii přibližně 1,392.000 čtv. km., Indie 596.000, Japonsko 231.000, Filipiny 196.000, Ceylon 27.000 čtv. km. lesů. Čína se tu neuvádí. Pustošení lesů zvláště v západní Evropě a sev. Americe má zhoubný vliv na zemědělství. Ubýváním lesů ubývá deště, vláhy, za to se dostavují přívaly a živelní pohromy jako i dlouho trvající sucha a tím zničení úrody. Nejvíce se vrhají na kácení lesů židé jako pověstný baron Popper. V novější době kácejí židé o překot v Bosně a to za pomoci vlády, která židům skvostné lesy za babku prodává.

i) Světová statistika sklizně obilí.

Zajímavý je přehled světové sklizně obilí a zemáků; ke každému číslu nutno přidat jednu nulu, abychom obdrželi úplný počet metrických centů sklizeného obilí. V Rakousku bylo sklizeno pšenice 14 millionů metr. centů atd., v Rusku 122 millionů q, v sev. Americe 168 millionů q atd. (Viz tabulku na stránce 386 a 387.)

Na celém světě bylo sklizeno obilí:

	r. 1907	r. 1908
	millionů metrických centů	
pšenice	841	819
žita	394	391
ječmene	297	304
ovsa	$531^1/_2$	$538^1/_2$
kukuřice	860	$909^1/_2$

Ceny obilí se dělají uměle na plodinových bursách, hlavně v New-Yorku. Zde se odehrávají divoké spekulace a pravé bitvy hráčů na burse. Jedni prodávají obilí, aby klesalo, druzí kupují, aby stoupalo. To vše se děje jen na papíře. Tvoří se dva nepřátelské tábory, které se navzájem potírají. Na podzim r. 1908 byl vůdcem spekulantů na stoupání cen pšenice jakýsi Patten a na klesání millionář Armour. Prodávají se již napřed ohromná množství obilí na papíře. Na burse v Chicagu byly uzavřeny obchody na pšenici pro květen 1909 na podzim

Země	Rok	Pšenice	Žito	Ječmen	Oves	Brambory
		10 metr. centů				
Belgie	1906	352.800	522.500	94.700	656.500	2,412.700
Bosna a Hercegovina	1906	73.400	9.900	71.300	51.400	81.900
Bulharsko	1905	951.200	180.700	248.900	136.300	8.200
Dánsko	1906	113.300	488.700	525	712.400	720.700
Německo	1907	3,479.300	9,757.900	3,497.700	9,149.100	45,538.300
Finsko	1905	3.500	285	116.200	318.200	452.300
Francie	1906	8,945.800	1,292.600	824.500	4,283.600	10,126.200
Velká Britanie	1906	1,632.400	—	1.476	2,190.100	3,490.400
Irsko	1907	35.500	600	149.900	858.300	2,246.500
Nizozemsko	1906	133.600	952.200	72.400	309.600	2,423.200
Norvéžsko	1900	8.800	22.100	100.900	177.300	581.700
Rakousko	1907	1,425.300	2.196	1,710.300	2,476.300	14,663.400
Rumunsko	1907	1,164.800	64.800	459.500	282.900	81.700
Rusko	1906	12,273.600	16,223.600	6,690.500	9,192.500	25,575.700

Země	Rok	Pšenice	Žito	Ječmen	Oves	Brambory
		10 metr. centů				
Švédsko	1906	185.500	674.800	331.200	1,110.100	1,554.300
Švýcary	1906	15.400	128.400	23.900	162.900	1,271.300
Srbsko	1907	227.900	23.100	68.300	43.300	23.800
Španělsko	1907	2,730.600	686.500	1.167	246.700	2,299.200
Uhry	1906	5,654.300	1,368.600	1,578.600	1,353.900	5,223.700
Kanada	1907	2,529.500	—	1,084.100	3.220	—
Mexiko	1904	255.600	—	17.400	—	14.300
Uruquay	1906/07	186.900	—	1.600	1.800	—
Spoj. st. sev. Ameriky	1907	16,803.300	779.700	3,348.400	10,034.100	—
Indie	1906/07	7,594.300	—	—	—	—
Japan	1906	543.200	678.600	1,056.400	48.500	508.700
Australie	1906	2.080	3.900	73.300	411.900	402.300
Alžír	1906	934.100	200	1,036.400	136.100	45.800
Natal	1905	200	--	200	200	—

r. 1908 za cenu 16·3 marek za 1 metr. cent, v Berlíně za 21·4 marek. Doprava 10 metr. centů z Ameriky do Berlína stojí 68 marek. Jeden metr. cent pšenice v Argentině se prodával za $14^1/_2$ marek. Americká pšenice stála v prosinci 1908 v Hamburku 1 metr. cent 23 marek, argentinská 22 marek, ruská $22^1/_2$ marek, australská 23 marek.

Rolník potřebuje do roka mnoho peněz na daně a životní potřeby. Proto jest nucen na trhu vše prodati, co sám nespotřebuje. Jak ho na trhu uvítají, o tom přinesl liberální list »Podřipan« v Roudnici dne 29. srpna 1908 tento doklad:

»Vyplatil mu za ječmen. Pan Adolf Pekař prodal zdejšímu obchodníku p. Gust. Sternovi ječmen. S jinými obchodníky nemohl se shodnout, p. Stern nabídl mu více a také slovo splnil, vyplatil p. Pekaře náležitě. Na placení hotovými není prý pan Stern tak čilý, za to, co naložil p. Pekařovi, to bylo hned. Věc se má takto: Pan Pekař prodal p. G. Sternovi ječmen, který dne 22. srpna se měl odvést. Naložil na vůz 24 pytlů, a naprosto spolehlivý a poctivý kočí Ant. Pivoňka jel s nimi k lodi, kam se ječmen skládal. Pivoňka při odevzdání omylem hlásil 22 pytlů, přivezl zpět ale správně 24 pytlů prázdných. Pan Pekař odebral se hned na nábřeží a hlásil se o své. Mezi ním a p. Sternem vznikla ostrá slovní potyčka, která končila tím, že p. Stern vyťal p. Pekařovi facku. Hned na to druhá hvězda roudnického obilního obchodu Arnošt Stern chytil p. Pekaře za krk a chtěl z něho vytřást goimskou duši. Toho ale nebylo dosti. Věrný a o nic lepší služebník svého pána, účetní Alois Steigr, přiskočil, popadl p. Pekaře jednou rukou za spodní část těla, druhou za prsa a hodil ho s hráze 3 metry vysoké k Labi. Při tom strhl p. Pekař na sebe své kolo, které značně se porouchalo. S námahou vylezl p. Pekař nahoru a zadržel se voje tam stojícího vozu, aby nepadl. Ale již tu zas byli Arnošt Stern a účetní Steigr, odtrhli p. Pekaře od voje, a poslednější hodil ho opět s hráze dolů. Pan Pekař bolestí a úzkostí vykřikl a zůstal chvíli dole ležet, pak vylezl nahoru, učinil několik kroků a klesl k zemi. Tu teprve ujal se ho pan Václav Zimák ze Ctiněvsi, naložil ho na vůz a odvezl jej k p. dru Podrábskýmu, který mu poskytl lékařské pomoci, a odtud si jej matka domů dopravila. Pan Pekař utrpěl četná zranění, šat byl mu potrhán a přeraženo mu

žebro, takže poranění jest těžké. Výstupu přítomno bylo dost lidí, ale nikdo z nich nepřispěl p. Pekařovi ku pomoci a nikdo nezabránil surovostem a týrání člověka, ba někteří zrovna raněni byli slepotou a nic prý neviděli. Pan Stern je dnes velikým pánem, dělá závratné obchody, nad nimiž i odborníkům často hlava se točí, a vyšinul se již tak vysoko, že může si dovoliti svého dodavatele ztýrat. On dá o šestáček či o dva více, třeba ve splátkách, a za to si může popřát našeho člověka sbít. A myslíte, že tento případ otevře lidem oči? Jděte se podívat, jak lezou za p. Sternem dál, i kdyby jim namrskal a naplival do očí. Osvícené Podřipsko!«

j) Vzor českého rolníka dle Jungmanna.

Jak si naši předkové rolníka představovali, o tom přinesl »Týden« následující pojednání:

Josef Jungmann, aby ukázal jak si představuje českého rolníka, uložil vypověděti to sousedu Mysliborovi. Soused Myslibor měl pěkný dům, kolem něho rozsáhlou zahradu, všecko u něho chodilo jako po líhách a rostlo jako z vody. Jeho dobytek, koně, krávy, ovce, vše bylo bujné, tučné, s obilím nevěděl kam, stodolu měl plničkou, i přístodolek a ještě k tomu vysoký stoh. Lidé vysvětlovali si to tím, že má soused Myslibor plivníka. Myslibor brzy zvěděl, co se o něm ve vsi mluví a proto pozval k sobě v neděli odpoledne sousedy na sklenici čerstvého piva a při tom jim svého plivníka, bezpečný prostředek proti chudobě a exekuci vysvětlil. Takto ve příčině té za Josefa Jungmanna ke svým sousedům promluvil:

»Milí přátelé a sousedé! Není mne tajno, co se o mém domě v obci od některého času rozpráví, že — ať dím bez okolku — duch jakýs, jehož plivníkem jmenují, zde obývati má. Že jsem padl na lidské jazyky, nemnoho vážím. Říkávají: chceš-li moudrým slouti, dej řečem mimo sebe plouti. Aby pak všem ústa zavázal a zašil, musil by mnoho nití a ptátna míti. Nezapírám toho, jest u mne, Bohu chvála, jakýsi dobrý duch, ten u každého rád obývá, kdo mu přístupu k sobě nebrání. On nehledí k osobám jako nespravedlivý soudce, netáhne se po bohatých jako zisku hledatelé, ano rád činí bohaté z chudých, přináší potravu, šatstvo, pomáhá stavěti domy, vzdělávati role, štěpovati sady a činí z pustin ráje. Jest to duch hospodářský, milí přátelé, vám všechněm známý

ač ne ode všech rovnou poctu beroucí. Tomu duchu může každý zapsati se bez ublížení svědomí, ano to i Bohu samému líbezno bude. Slyšte výminky a zákony, kteréž on tomu klade, u kohož bydleti má. První zákon jest bázeň Boží, z čehož vidíte, že sám z Boha a dobrý duch jest. Bázeň ta nesmí býti pouhá bázeň, anobrž plná víra, naděje a láska k Tvůrci nebes a země, odhodlanost na vše a spokojenost se vším, co by koliv člověka potkalo, buďto dobré nebo zlé; při všem stejná, veselá, Bohu oddaná mysl. Což i platno protiviti se Bohu: moře nevypiješ, Boha nepřevalíš. Dějž se tedy vůle Boží! Varuj se hříchu, za hříchem v patách pokuta běží. Nezvede-li se něco v hospodářství, pomysli si, že není vždycky úroda, ale také někdy škoda, jak praví přísloví: »Ne vždycky rak, také někdy žába.« Jestli tě něco hněte, pomni na to, co tě kdy těšilo: kdo vypil víno, vypij také droždí, a kdo užívati chce sladkého, musí také okusiti kyselého. Utrpěl-lis ztrátu, pomysli si: co tam, to tam, o to hlavy nelam; Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, buď jméno jeho pochváleno. Neraduj se příliš ze štěstí, aniž zarmucuj se z neštěstí. Moudrý blázen smával se jda do vrchu, plakával jda s vrchu. Říkávají: štěstí když chřestí, boj se neštěstí. Neštěstí ujde jako mrak a bude i před tvými vraty slunce. Všeliké řemeslo svou psotu nese a v každém stavu mnoho davu: má-li jen tvůj bez psoty býti?

Druhý zákon jest důvěra k vrchnosti duchovní i světské. Dej, co jest císařovo císaři, co Božího Bohu. Čiň dobře a právě, neboj se císaře a krále. Nestýskej si na daně a poplatky, bez nichž obec veliká, ve které žiješ, obstáti nemůže. Ona tě ochraňuje, abys bezpečně hospodařiti a živiti se mohl, ty k jejímu zachování a správě napomáhati povinen jsi. Nereptej na práce a povinnosti, neboť daleko více nežli svým povinnostem robotujeme zahálce, robotujeme hrám a rozkošem, robotujeme novým krojům a nádhernému šatstvu, robotujeme starým škodlivým zvykům, neumělosti a hlouposti. A protož třetí, čehož žádá plivník, jest umění hospodářské. Myslí ovšem mnohý, že, poněvadž hospodaří, také hospodařiti umí: ale není každý mistr, kdo se řemeslem obírá, ne každý oráč, kdo se pluhu drží. Nikdo se nedoučil. V každém řemesle a umění lidé postupují: má jedině naše umění hospodářské do skončení světa na jednom místě státi? Nikoliv a ono také nestojí. Tisícové výbor-

ných hospodářů přemýšlí o tom stále, kterak by to neb ono lépe činiti a vésti mohli; co den dějí se nálezové ve všech třídách umění, kteréž promyslný hospodář k svému užitku obraceti se vynasnažuje. Vycházejí knihy ke zlepšení hospodářství polního vedoucí. Nelze ovšem sedláku, aby každou četl, ale jiné jest čísti všecko, jiné dle potřeby. Kdo čte, dočte se. Dobrá kniha jest dobrá rada v potřebě, a kdo drží se dobré rady, nedojde brzo vády. O čem se nedočteš, ptej se u lidí, neboť přísloví jest: kdo chce věděti a znáti, musí se pilně na to ptáti. Čemuž pak ses naučil, zkoušej sám: cvičení a zkušení dává umění. Nerci, že jen bohatý zakoušeti může, můžeť i chudý, ovšem ve své míře. Kdo má krátké nohy, drobné kroky dělej a jakou máš duchnu, tak lehni, tak se pod ní obraťa slehni. Kdo na zkoušení mnoho nakládá, ten na zlatou udici ryby chytá, hledá jehly a pálí svíčku; kdož pak spravuje se cizí zkušeností, ten hraje jistého a koupaje se neutone, neboť drží se břehu. Dále předpisuje můj duch hospodářský pilnost. Pilný hospodář hledí k času, a nejenom co, ale také kdy a jak konati má. Říkáme: kdo má k čemu příhodný čas, nechť na jiný nečeká zas. Železo kovati třeba dokud je horké a když se lýka drou jíti na ně i s dětmi. Střez se zahálky, zahálka jest všeho hříchu počátek. Pročež Boha vzývej a ruku přikládej. Žádný bez práce nejí koláče a pečený holub nikomu do úst neletí. Kdo chce jádro jísti, musí prve skořepinu rozluštiti. Kdo neseje, ten nevěje. Přijde čas, že se zeptá zima, co jsi dělal v létě? Praví moje stará knížka: kdo Martina často světí, husy, kury mu zaletí, dům, dvůr, louku i dědinu, přivede na mizinu. Buď opatrný, opatrnosti nikdy nezbývá. Dobře vpředu i vzadu oči míti. Kdo neprohlédá očima, prohlédá měšcem.

Dobře včas jiskru uhasiti, ale pozdě klec uzavříti, když ptáci vyletěli, a dělati závory, když koně vyvedli. Poraď se s rozumem, než co učiníš, po účinku zlá rada. Nechať děti tvé zvykají práci. Zvyk je druhá přirozenost; čím hrnéček za nova navře, tím až se rozbije, páchne. Čeládce dohlídej. Říkávají: jaký hospodář, taková čeládka; jaký pastýř, takové stádo; jak veliké hodiny ukazují, tak malé se po nich spravují. Oko páně nejlépe koně vyobročí, a kde pán sám do koutků nahlédá, toť hospodářství dobře stojí; kdo však chce ve psí býti, spolehni se na čeleď.

Nebuď marnotratný, ale šetrný. Kdo šetří, ten má. Říká se: neutrácej víc než získáš, sic se na hlavu potřískáš. Jedním zubem chléb jísti, když jest potřeba. Dluhů se varuj. Dluh s tebou z mísy jídá a bývá čím dál, vždy mladší. Dluh má nohy, vede tě do Nuzovic a odtud na koráb, a koho koráb zachvátí, nebrzo se z něho vrátí.

Věc půjčenou opatruj. S cizího koně, říkají, i uprostřed bláta slézti. Nehraj! První vyhrání z kapsy vyhání a poslední prohrání z kabátu. Nestůj o cizí. Kdo o cizí stojí, přichází o své. Cokoliv bývá zle nashromážděno, toho neužije třetí koleno. Jak přijde, tak odejde. Nebuď lakomý, ale dobročinný. Lakomec žádnému dobře nečiní, leč když umře, statek poberou jiní. Lakomec moudrosti a bázně Boží nemá, pravdy se mu nedostává, upřímnost před lidmi zakopal a spravedlnosti oči vyloupal, víru do pytle zašil, naději udusil a lásku v komíně usušil. Kostel mu daleko, pán Bůh příliš vysoko; modlitba ho mrzí, chudými pohrzí, pak-li by kdy před lidmi komu peníz dal, hledí, aby ho prve ubral. Říkávají: kdo se bojí nouze, nerad pro Bůh dává; a kdo rád ze svého udělí, tomu pán Bůh nadělí. Neodkládej s dobrým skutkem. Za zdravého života dobré činiti, po smrti času nebude. Pomáhej sousedům, pomohou tobě. Když ruka ruku myje, obě bílé budou. Měj dobrou vůli v domě i se všemi. Dobrá vůle koláče jí, zlá hlavu tepe a řídko pivo pije. Nechoď mimo dům svůj po vyražení. Kdo nemá radosti doma, jinde ji darmo hledá, a blázen, kdo jinam pro to jde, čeho doma má nazbyt. Každý jest svého štěstí strůjce. Jak kdo činí, takovou odplatu béře. Jak si kdo ustele, praví přísloví, tak si lehne. Toto jsou tedy výminky a zákony, milí přátelé, kteréž vyplníte-li ochotně, duch hospodářský, jehož plivníkem nazýváte, u vás se uhostí, a poklady, rozumějte požehnání Boží, zdařilost obilí a dobytka, a jestli toho není, aspoň spokojenost a veselost mysli, chléb se solí s dobrou vůlí, vám přinese hojně a bez nedostatku. Takto ústy souseda Myslibora k českým rolníkům mluvil Josef Jungmann a v těch zásadách a v jejich sledování viděl blahobyt a spokojenost českého venkovského lidu. Zásady ty pak jsou nehynoucí a jako znamenaly »požehnání Boží« za bezpečný prostředek proti chudobě a exekuci za časů Jungmannových, tak stejně znamenají je i nyní. Proto nelze tím nikomu nijak uškoditi, pak-li se veřejně našim českým rolníkům

opětovně připomenou. Byly napsány pro jejich dědy a a pradědy.

Největší péči musí každý rolník věnovati své rodné půdě a ji za každou cenu brániti a uchovati pro budoucí pokolení. Běda národu, který přijde o svůj majetek, hlavně pozemky. Výstrahou nám mohou býti Poláci. Karel Adámek o tom píše následovně.

k) Ničení Poláků v Poznaňsku.

Duch středověkého Germánství, vtělený v brutálních naukách Momsenových a v Bismarckově politice železa a krve, naplňuje úžasem vzdělaný svět. V dějinách světových jsou stále znatelnějšími krvavé tlapy velkoněmecké dravosti. Německý obr vede nyní válku o vyhlazení Poláků v Poznani jich hospodářským vyvlastněním. V tomto zápasu se zračí odvěký poměr výbojných Němců ku klidným Slovanům. Brutální moci svých uchvatitelů čelí Poláci svým vlastenectvím a mařili dosud úklady nepřátel příkladnou obětavostí v nerovném tomto zápasu za svou národnost. Bismarck ještě ve své řeči dne 18./3. 1867 uznal, »že polští vojáci svou příchylnost k státu a svou věrnost ku králi zpečetili na dánských i českých bojištích svou krví a srdnatostí, jíž zvláště vynikají«. Od těch dob krváceli Poláci za sjednocení Německa také na bojištích francouzských. A jak se jim za to odměnila obnovená říše německá? Bismarck, národním záštím zaslepen a touhou po národně jednolité říše německé sžírán, dal se strhnouti k vyhlazování »polsky mluvících prušáků«. Etappami na této bludné cestě násilnictví jsou zákony, obmezující práva polské řeči při úřadech, soudech i ve školách, hromadné vypovídání ruských i rakouských Poláků z Pruska a konečně zákony o usídlování Němců na polských statcích pomocí státu.

»Odnárodniti mládež a zcizit půdu«, tato hesla dal Bismarck své protipolské politice a tou cestou přes veškeré výstrahy postupují jeho epigoni. Bismarck stopuje s velkými obavami hospodářské mohutnění Slovanů, zvláště Poláků ve východních provinciích — zejména pak v Poznaňsku — zahájil tak zv. politiku vnitrozemního kolonisování zákonem z r. 1886, kterýž se vztahoval pouze k východním provinciím Pruska a k Poznaňsku. Při jednání o tomto zákoně vystříhal kancléře Windthorst, dokazuje, že to není zákon míru, alebrž

zákon zápasu na život a na smrt. Avšak Bismarck zjednal platnost svému umírnění. K naléhání vynikajících poslanců Miguela, Sombarta a j. předložila vláda pruskému sněmu osnovu zákona »o statcích důchodových«, jež se stala základem zákonů ze dne 27./6. 1890 a ze dne 7./7. 1891 o zakládání středních a malých statků rentových. Financování těchto akcí bylo vznešeno na rentové banky. Na základě těchto zákonů bylo do konce r. 1905 zřízeno 10.963 rent. statků se 127.569 ha pozemků; z toho připadalo na východní provincie 9.936 statků se 119.844 ha, z nichž bylo nově založených statků 7422 (74·7%) a 2514 (25·3%) příkupů. Připočítají-li se k tomu usídlující komisi pro Poznaňsko a západní Prusko do konce roku 1905 založených 10.667 usedlostí se 156.330 ha, přibylo v té době v oněch oblastech 10.089 usedlostí o 276.174 ha. Po zákonech ze dne 27./6. 1890 a ze dne 7./7. 1891 zřízené usídlující komise pro Poznaň a záp. Prusko nemohou samy pozemky kupovati a osídlovati, ale mají toliko kolonisování sprostředkovati a usnadňovati. Zákonem parcelačním z r. 1904 mělo býti Polákům kupování pozemků stíženo, ne-li úplně nemožným učiněno. Vrchní správní soud obmezil však svým výkladem kruté účinky tohoto zákona. V praxi zákon původce neuspokojil; polských statků neubývalo, ale přibývalo. Bismarck spoléhal, že polští velkostatkáři budou své statky za drahé peníze chutě prodávati, aby se mohli oddati rozkoším života v cizině; ale v tom se přepočítal. Poláci se zorganisovali proti jeho úkladům; zakládali společenstva, úvěrní ústavy, jichž pomocí konkurovali s usídlující komisí. Za těchto poměrů ceny půdy v Poznaňsku tak stoupaly, že také hospodářsky slabší němečtí rolníci pozemky prodávali Polákům. Pruská vláda vymáhala k provádění kolonisace bez úspěchu stále nové úvěry, jež dostoupily výše 350 millionů mk. Zákon o usídlování v Poznani a v Záp. Prusku počal se prováděti 26./4. 1886. Na počátku neměla tato »reforma« vůbec positivních výsledků; výsledky se počaly jeviti teprve v letech pozdějších. Komisí usídlovací bylo po dobu jejího působení vůbec koupeno 335.383 ha (59 čtver. mil) půdy za 306 mil. marek, kteráž byla z největší části opět rozprodána. Z této zakoupené půdy připadalo na velkostatky 314.484 ha a na statky selské 20.899 ha. Kdyby byla měla osídlovací komise dostatečných prostředků, mohla ještě více půdy

zakoupiti, jelikož při vysokých cenách, jež za pozemky platila, nabídky pozemků ku koupi stále rostly. Tak bylo v r. 1907 nabízeno ku koupi 138.110 ha, z nichž mohlo býti zakoupeno pouze 9.390 ha, jelikož prostředky komise byly vyčerpány. Z 335.383 ha pozemků, jež byly osídlující komisí od r. 1886 zakoupeny, bylo zakoupeno od držitelů německých 229.263 ha za 223 mil. mk. a od Poláků pouze 106.120 ha za 83,640.000 mk. Zakoupená půda se parceluje a tvoří se z ní rentové statky selské a statky dávané do nájmu. Takových rentových a nájemných statků bylo utvořeno od r. 1886 až do konce r. 1907 13.617, majících průměrně 14 ha půdy. V r. 1907 bylo založeno 55 vesnic po 30 usedlostech. Od r. 1886 do konce r. 1907 bylo osídlující komisí ve vých. Prusku osazeno 14.135 rodin (93.300 obyv.) a bylo založeno 341 nových německých vesnic a ve 171 starých vesnicích v 21 městech bylo obyvatelstvo německé rozmnoženo. Při tomto osídlování bylo rozděleno 902.912 ha půdy, s půdou věnovanou veřejným účelům (školám, kostelům, na cesty a j.) 257.473 ha půdy. V těchto nových osadách bydlí také řemeslníci a dělníci, s nimiž vzrostlo německé obyvatelstvo v Poznaňsku a záp. Prusku na 109.000 duší neb as na 3% obyvatelstva těchto oblastí.

Tyto úspěchy při vyvlastňování Poláků německé hakatisty neuspokojily. Vlastenecké nadšení a příkladná obětavost Poláků a jich dokonalá obranná organisace čelila všemohoucím vladařům Pruska. Tyto malé úspěchy nepřimněly pruskou vládu k obratu, naopak byly příčinou nového odvážného pokusu v neblahém počínání.

Kníže Bülow si vzpomněl, že Bismarck na sněmě 28./1. 1886 pohrozil — arcif za odporu poslanců — »vyvlastňováním polské šlechty« a vtělil tuto myšlenku v osnovu zákona na podporování sesílení Němců v Záp. Prusku a v Poznaňsku, kterou předložil sněmovně poslanců 26./11. 1907, žádaje za zvýšení fondu kolonisačního o 300 mil. mk. — »Musíme založiti v polském moři velké ostrovy německé,« hlásal kn. Bülow. Kancléř nepopíral, že jsou Poláci v Prusku rovnoprávnými občany; avšak utišoval, že nebude nikomu pozemek vyvlastněn proto, že je Polák, ale že budou vyvlastňovány »toliko nutně potřebné pozemky«! Kn. Bülow nepokrytě přiznal, že má býti tímto zákonem dovoleno porušování soukromého vlastnického práva z polit. příčin! Osnova ta

vzbudila v poslan. sněmovně překvapení a vážný odpor. V panské sněmovně zahájil oposici proti »reformě« té kard. Kopp skvělou řečí; k němu se přidružil císařův přítel hr. Thiele Winkler a j. Panskou sněmovnou pronikalo přesvědčení, že se touto předlohou boří solidní základy státu a práva. Generál polní maršál hr. Haeseler v panské sněmovně 26./2. t. r. pravil: »Jsem odpůrcem vyvlastňování. Dle čl. 4. ústavy jsou všichni Prusové před zákonem rovni. Toto ustanovení se bez odporu vyvlastňovací předlohou porušuje, protože rozlišuje německy a polsky mluvící Prusy. Kromě toho jest vyvlastňování velkou tvrdostí. Tvrdí se, že jsme ve válečném stavu s Poláky. Válka jest naprosto spravedlivým vyrovnáváním protichůdných zájmův; avšak při vylastňování jest jeden protivník bezbranným. Mluví se také, že by mohlo nastati nebezpečí státu, kdyby byl cizím nepřítelem ohrožován. V takové situaci navrhované usídlování nepomůže; záchrana spočívá toliko ve branné moci národa.«

Kancléř kn. Bülow — v úvodu své řeči, na obhájení této předlohy v panské sněmovně — prohlásil, že tak činí se souhlasem koruny. Téměř současně ruský car Mikuláš II. — v oslovení členů hosudarstvené dumy — slavnostně prohlásil, »že právo vlastnické musí na vždy zůstat svatým a zákonem zajištěným!« Kn. Bülow použil k zlomení oposice všech prostředků, hrozeb, slibů, dovolávání se vůle koruny a j. Dále ujišťoval, že vláda jen v řídkých případech vyvlastňovacího zákona použije, že však potřebuje prostředku donucovacího, aby polští velkostatkáři postupovali půdu Němcům dobrovolně. Původní předloha vládní byla pozměněna: z vyvlastňování se vylučují statky církevní a nadační, hřbitovy; avšak 700.000 ha obdělané půdy v Poznani propadá libovolnému vyvlastňování pruským státem. V dolní sněmovně, při druhém rokování o této předloze, pravil Polák Stychel:

»Přijmete-li tuto předlohu, podkopáte základy státu. Vám překáží v bezohledném postupu proti nám základní pravdy, základní práva, proto na jich místo stavíte surové právo pěstní. Zatvrzeni jste proti hlasu rozumu a svědomí a proto se již nepokouším přesvědčiti vás, že touto předlohou páše pruská vláda se svými nohsledy bezpříkladné bezpráví. Prusko po všecky časy olupovalo Poláky o jich statky. Přepadením jednoho třemi byla polská říše rozervána a část její uchvátilo Prusko. Tehdy nám byly dány královské sliby a mezinárodními smlouvami byla nám

zaručena naše národní a občanská práva. — Leč sliby a tyto smluvené závazky nám nebyly dodržány. Zaručená nám svébytnost národní byla všemi prostředky státní moci udolávána a pronásledována; polské školy ničeny, láska dětí našich k jazyku mateřskému utlačována; polská jména místní znetvořena a zněmčena, svobodné vykonávání práva volebního Polákům znemožněno; svoboda spolčování a vzdělávání je nám zkrácena; užívání mateřského jazyka ve školách a úřadech nám říšským zákonem zamezeno. Trestní zákon vykládán proti Polákům ostřeji než proti Němcům; polští redaktoři trestáni pro věci, které německým bez závady prošly.

Polákům odnímána půda i živnost jejich. Polskému lidu zakazováno na vlastním pozemku a za vlastní peníze stavěti si byty, polský dělník nucen bydleti v děrách, aneb se vystěhovati, aneb zapříti svou národnost polskou. A nyní konečně dospěli jste až k tomuto zákonu, až k tomuto nestvůrnému plodu šíleného mozku! — Kdežto ruský car ohlašuje ruské dumě, že nikdy nedá sáhnouti na soukromý majetek: zde kníže Bülow téhož dne prohlásil v panské sněmovně: »že jedná v plném srozumění s korunou, když sahá na soukromý majetek 3 millionů sedláků«, kteří ohrožují — veliký německý národ. A za to chcete, abychom vám byli vděčni? Padne snad mnoho obětí, avšak polský národ nezlomíte! Jsouť skryté síly v duši lidské, jichž nelze nikdy zahubiti. Podobné síly dřímají v duši polského lidu a nebudou týráním zničeny, naopak posíleny a Poláci vyjdou z tohoto boje vítězně.«

Protipolská vyvlastňovací osnova zákona byla pomocí nekalých intrik a prapodivných kompromisů kn. Bülowa v panské sněmovně pruské — i při velké opposici nejčelnějších členů této sněmovny — s některými oslabujícími změnami, a to 143 proti 111 hlasům »protlačena«. Proti hlasovali císařův švakr, vévoda Šlesvik-Holštýnský, kard. Kopp, maršálek hr. Haeseler a j. Dolní sněmovna přijala panskou sněmovnou pozměněnou osnovu zákona dne 3./3. 1908. Toto vítězství pruské vlády nenalezlo ani v německých kruzích obecného ohlasu. Vždyť i některé německé časopisy trnou nad zlým činem pruského zákonodárství.

Tak mimo jiné »Köln. Volkszeitung«, orgán centra, ve stati »Běda vítězům« odsuzuje ostře tento čin kancléřův a dokazuje, že na dále s jeho politikou nemůže centrum spojovati politiku svoji. V »N. Fr. Pr.« napsal

poslanec pruský a říšský, tajný soudní rada Vojt. Traeger: »Poláci vystřízlivěli z někdejších naprosto planých snů a chtí jako mírumilovní, arciť také rovnoprávní státní občané žíti a umírati. Vláda však, hakatisty poštvána a línými úředníky, kteří se nepřičinují, aby skutečné poměry poznali, nesprávně informována, u vědomí své neomylnosti postupuje dále po osudné cestě, která nikdy nepovede k dobrému.« Rusové spatřují v tomto znásilňování Poláků Pruskem projev nepřátelství proti Rusi, proti níž Prušáci zahladit hledí vše, což jest pod jejich panstvím slovanského. »Rus« — psala »Nov. Vremja« — »nikdy nepřistoupí k vyvlastnění polského území ve prospěch ruských kolonistů.«

Tento zločin pruského zákonodárství zůstane po všecky časy nesmazatelnou skvrnou v dějinách německého národa. Veliký německý národ, ohrožující svou mocí celý svět, dopouští se v boji o vyhlazení Poláků, kteří byli násilně a proti všemu právu uvedeni pod krutovládu Hohenzolleráků, skutku, nad nímž musí žasnouti každý vzdělaný člověk. »Geniálnímu« kancléři kn. Bülowovi již nestačí k udolání Poláků zbraně, jež ukoval Bismarck; on se neděsí násilného vymožení zákona o nuceném vyvlastňování polské půdy z příčin politických a národních, jímž se porušují základy občanského práva i základy ústavy německé říše, a zákonodárství pruské přijímá zákon, jímž se staví zvůle dočasných vladařů nad svaté právo lidu.

Kn. Bülow slaví smutné a v následcích svých hrozné vítězství. Zlomil oposici panské sněmovny, v níž se zaleskло ještě právní vědomí a svědomí velmožů pruských; povalil oposici sněmovny dolní a nabude zákonem právo nuceným vyvlastňováním porušovati právo soukromého vlastnictví půdy polské. A to vše docílil státník kn. Bülow rozeštváním vášní národních, děsením o hrozícím polském nebezpečí a tvrzením, že přijetí osudné předlohy jest přáním — koruny!

Tyto památné události jsou také pro nás Čechy veliké důležitosti. Také my stojíme s německými hakatisty v krušném zápasu o hospodářskou a národní existenci. U nás se sice ještě neodvážili činiti nároky na vydání zákona o vyvlastňování české půdy; avšak pomocí svých spojenců, po tichu a v klidu, dobývají a rozšiřují své vlastnictví české půdy; jich pozemkové državy v tomto království se povážlivě šíří. Někdejší statky koruny České

jsou téměř vesměs v rukou cizích držitelův, k největším velkostatkářům náleží nejúhlavnější naši národní nepřátelé. Kapitalistických velkostakářů u nás stále přibývá a naše statky se úžasně zadlužují — a tak vyvazování české půdy přímo a nepřímo postupuje. Pamatujme, že Bismarck a jeho nástupcové s takovou brutálností proto polskou půdu vyvlastňují, protože v tom spatřují hlavní prostředek ku vyvrácení polské národnosti v Poznani, a nezapomínejme, že také my máme u nás hakatisty barvy Bismarckovy, v jichž čelo se nedávno postavil veliký státník před Hospodinem, náš krajan a c. k. ministr Peschka svými okřídlenými slovy, »že zápas Němců s námi nebude zastaven vyrovnáním, ale že bude končiti porážkou nás Čechů, protože jsou Němci silnějšími!«

Když tací služebníci německého Volksrathu mohou i po takových »státnických« projevech zůstati v radě koruny: není-li naší povinností, abychom po těchto předčasných výstřelech pamatovali včas na obranu? Není-li svrchovaně na čase, abychom přestali již o posvátnosti půdy otecké pouze nadšeně deklamovati, ale abychom také o skutečné zachování každé české hroudy potomkům usilovně pečovali? Zachování národnosti jest úzce a nerozlučně spjato se zachováním mládeže a půdy otecké národu. A proto jest potřebí pevné všenárodní organisace k odvrácení zhouby, jež nám hrozí odnárodňováním mládeže a zcizováním české půdy. Končíme památným napomenutím, jež učinil dr. Rieger na svatováclavském sjezdu rolnictva v Praze r. 1888, na oslavu 40leté památky zrušení roboty konaném, kde mimo jiné pravil: »Přední starostí každého vlastence budiž, aby nedopustil državu svého národa ztenčiti. Národ, který jazyk tratí, je ztracený národ. Ale totéž platí o půdě — o půdě, kterou jsme zdědili. Jen ten národ pevně stojí, jenž má půdu ve své moci.«

»Národní Listy« přinesly 18. června 1911 tento článek:

Zdálo se chvíli v době posledního napětí mezinárodního, že vyvlastňovací politika pruská, kterou tak bezohledně postupují Hohenzollernové od r. 1886 proti Polákům, v duchu známých Bismarkových zákonů vyvlastňovacích, bude zmírněna nebo že alespoň budou otupeny její hroty největší a nejpronikavější. Mluvilo se dokonce i o tom, že Poláci docílili na rakouské vládě, aby v Berlíně pracovala na zmírnění politiky této, a do-

dávalo se, že v tomto směru kroky Aehrenthalovy nebyly bezvýsledny. Poláci bývají o zahraničných dějích zpravidla dobře informováni a proto není pochyby, že jistě nějaký pokus ve prospěch Poláků v říši německé se strany Rakouska se stal. Ale dle všech známek bylo to jen intermezzo. Intermezzo krátké, které mohlo probuditi sankvinické naděje, jež však nemohlo přesvědčiti i jen o možnosti obratu ty, kdož znají prameny motivů pruské kolonisační politiky a kdož chápou, že stát vybudovaný na bezohledné germanisaci a na tradicích německého kdysi rytířstva nemůže, ani kdyby někteří jeho činitelé chtěli, upustiti od toho, co jest dáno celým dosavadním vývojem. Prusko vlastní vyrostlo na troskách slovanských kmenů, vyrostlo v přísných tradicích vojenského Hohenzollernského státu, který vychovával tvrdé a dobyvačné generace tak, jak to potřeboval sám pro sebe a své cíle. To byla politika Bedřicha Velkého stejně jako politika Bismarkova. Proto také nemohlo překvapiti, že k novým zprávám o eventuálním oslabení protipolského kursu pojily se bezprostředně a vtíravě námitky, potírající vehementně účelnost tohoto obratu a volající po pokračování v bezohledném postupu protipolském. Mezi těmi, kdo pokládají tuto politiku za conditio sine qua non pro celé budoucno pruské, nalézal se i známý národní hospodář Schmoller, na doklad toho, že přesvědčení o germanisaci Polska ovládá stejně nacionalistické kruhy, jako vědecké pracovníky, již dovedou si tu a tam dodávati ráz nestrannosti. Tato nestrannost zračí se ovšem jen tam, kde jde o levné theoretické uznání: v boji o sílu a moc národa najdou se všichni bez výjimky, jak dáno právě tradicemi moderního Pruska.

To jest fakt, který jest dobře zdůrazniti i v Čechách, poněvadž u nás začasté tak ochotně přeceňuje se význam nějakého vlídnějšího slova, proneseného v Berlíně o snahách slovanských národů. Politika pruská byla tvrdou a zůstane jí i pro daleké budoucno. Jen touto tvrdostí bylo umožněno Spojené Německo, jen touto tvrdostí vyrostly pruské armády a jen jí udržována jest pohromadě moderní Německá říše. Nadvláda Bavorů znamenala by její pád, nadvláda Pruska jest garancií její trvalosti. Takovou jest logika fakt a s ní nutno prostě počítati. Kurs protipolské politiky bude zachován a Bethmann-Hollweg toto pokračování také velmi energicky oznámil. Stalo se to ve chvíli, kdy slunce bezvýhradné lásky Vídně k Berlínu

a naopak přelétlo několik mráčků a kdy tedy v Berlíně bylo více nálady k bezohlednému přiznání pravdy, než v momentu předchozím, kdy Rakouska potřebovali a kdy počítali se složením majority parlamentní. I to nemůžeme německému dnešnímu kancléři zazlívati, že jde po stopách svých předchůdců. S tím vším musí reální politik počítati. Že se tím ovšem protipolská politika pruská ani v nejmenším neospravedlňuje, jest samozřejmo.

Utrpení Poláků v záboru pruském jest největší. V Rusku vybuchují vášně nenávisti k státu nejintensivněji, avšak Rusko ani zdaleka nesahá na samý kořen polského vývoje národního, jako činí vláda berlínská. V Rusku hospodářsky Poláci vyrostli a mohou růsti nadále. V Prusku provádí se oproti nim bezohledně poznatek, že samostatnost národa a další jeho vývoj nejúčelněji a nejbezpečněji podkopává se ničením jeho hospodářské síly a jeho hospodářských podkladů. Jest to moderní poznatek politický, jehožto přirozeným doplňkem jest přesvědčení, že u nás právem propagujeme, že vzrůst hospodářské síly jest zároveň jednou z nejdůležitějších zajišťovacích složek života národního pro budoucno. U nás nezřídka poukazuje se na to, že vyvlastňovací politika pruská nedocílila oněch výsledků, které byly čekány. Jest pravda, že nebylo docíleno všeho toho, čeho si svou pověstnou řečí z r. 1886 při předkládání prvého protipolského zákona přál Bismark. Ale na druhé straně bylo by nesprávno popírati, že německá kolonisace v Poznani učinila značné pokroky a že při nejmenším zadržela citelně vývoj polského národa po stránce hospodářské. V posledních dnech vydán byl z příkazu německého sdružení zajímavý spis, který snaží se shrnouti výsledky protipolské akce. Kniha má nepopíratelně fakturu běžných politických spisů a usiluje konstruovati v rámci běžné novinářské faktury doklady polského nebezpečí pro pruský stát. Proto také část politická náleží k nejslabším a ve zracích nepředpojatého čtenáře nedokazuje vlastně ničeho, než že Prusko se svými polskými příslušníky zachází způsobem, který jest kulturního státu prostě nedůstojným. Zajímavější jsou však vývody pronášené o hospodářské politice protipolské. Zákon z r. 1886 doplněn r. 1903, kdy přiznáno osídlovací komisi právo nabýti na ochranu Němectva 70 tisíc hektarů půdy eventuálně i cestou vyvlastnění. Protipolský zákon osídlovací přišel pro Prusko v době poměrně výhodné.

Samostatného stavu selského následkem bývalé šlechtické politiky polského státu nebylo v obvodu polského záboru pruského mnoho a tak snažila se předloha, aby tento stav byl vytvořen, arci německými kolonisty. Tyto zvláštní poměry pramení již od vydání zákona o osvobození rolnického lidu, kdy polská šlechta dovedla v této vážné chvíli toho dosící, že téměř polovina půdy připadla jí do vlastnictví. Tento bezohledný a vyděračný postup vymstil se ovšem na polských generacích následujících a stal se účinným východiskem protipolské politiky pruské. Poláci arci nezůstali nečinnými. Založeny jiné t. zv. parcelační banky, jež snažily se paralysovati důsledky a vliv zákona osídlovacího a vyvlastňovacího; jest nepopíratelno, že docílily jistých výsledků, které ovšem s úspěchy obou protipolských zákonů plnou měrou srovnávati nelze. To není výčitkou Polákům, poněvadž jejich prostředky byly malé a i tak nutno přiznati, že poměrně jsou výsledky polské mnohem větší, než pruské, absolutně ovšem vykazují Prusové úspěchy pronikavější.

Pruský zákon vyvlastňovací obracel se v prvé řadě na zakupování a parcelování velkostatků a jest zajímavo, že v době platnosti jeho ubylo velkostatku polskému 414.165 ha, o něž vzrostly hlavně střední statky selské. I menší majetky pozemkové do 2 ha vykazují pozoruhodný postup. Vliv osazovacího zákona však zračí se hlavně u držav selských mezi 10 až 15 ha, činnost polských parcelačních bank vztahuje se pak na državy od 2 do 10 ha. Jest to dáno i povahou zákona i tím, že polským parcelačním bankám jest možno odprodávati půdu pouze těm, kdož již pozemky ve vlastnictví mají, naproti čemuž osídlovací zákon může tvořiti parcelací i statky nové a na ně usazovati kolonisty. Až do konce roku 1909 zakoupila osazovací komise 370.562 ha, čili $65^1/_3$ čtvereční míle za 350,173.000 mk. Na nově vytvořených takto selských statcích osazeno bylo 17.051 německých rodin o 102.300 hlavách. Tato kolonisace německá doplněna přibíráním německého dělnictva a německých řemeslníků, takže osazovací komisí usídleno bylo v obvodu polském celkem 122.200 osob německé národnosti.

Ruku v ruce s osazovací komisí pracovaly ještě další instituce, vytvořené na tak zvanou podporu němectví. Byla to v prvé řadě Selská banka pro západní Prusko

a Německá pokladna středostavovská. Účelem obou těchto institucí jest zaručovati Němcům pomocí společenstev a pomocí osídlovací komise državu pozemků v Poznaňsku. Zákonem z března r. 1908 uloženo jim i pečovati o zajištění velikých statků selských v rukou německých se nalézajících. Zajišťování toto jest vlastně sanováním, to jest upravováním zadluženosti a zmenšováním břemena úrokového. Od založení provedeno bylo Selskou bankou tak zv. upevnění u 31.907 ha. Ale poněvadž i jiné ústavy pracují za cílem stejným, bylo celkem do r. 1909 v západních Prusích a Poznaňsku finančně upraveno 2994 statků se 75.739 ha. O další činnost v tomto směru se jedná. Jest jen pochopitelno, že touto činností zvýšena byla cena pozemků. V letech platnosti zákona placeno bylo r. 1892 za 1 ha 549 mk., v r. 1905 1184 mk., r. 1907 1508 mk., a roku 1909 1279 mk. Naproti tomu rozparcelováno bylo polskými parcelačními bankami způsobem výše uvedeným asi 90.000 ha půdy. V některých případech jedná se dokonce i o pozemky zakoupené z německých rukou. Ve většině případů ovšem jde o půdu polskou, prodávanou malým držitelům půdy, kteří milerádi se při známém hladu polského lidu na půdu zakupují. Tyto parcelační banky polské napomáhají v prvé řadě posílení drobného osazení rolnického.

Přehlížíme-li výsledky boje, nelze popříti, že Prusko docílilo pozoruhodných výsledků a bude-li politika tato posilována, porostou i nadále. Věříme, že polský národ ubrání se i proti tomuto násilí, věříme to proto, poněvadž politika posledních desetiletí nedovedla jej zlomiti, naopak byla mu podnětem k intensivnější činnosti na poli hospodářském, ku práci na posílení materialních podkladů polského lidu v Prusku. Ale poučné výsledky ty jsou a jsou nám novým dokladem toho, co znamená hospodářská práce v životě národů a v utvoření se mezinárodních poměrů politických. I toho, co znamená zvyšování držby pozemkové. Proto také právem tak pronikavě se volá po účelné kolonisační politice zemědělské na českém Jihu.

l) Na obhájení české půdy.

O hájení české půdy přednášel ředitel zemské banky Fr. Procházka v Národohospodářské společnosti dne 14. února 1904 následovně:

V životě národa — pravil p. řečník — jako v životě rodiny střídají se dnové šťastní s dobami pohrom, utrpení a nenahraditelných ztrát. V obdobích šťastnějších všechno se raduje, ale každá běda zanechává po sobě stopy zármutku, takže členové rodiny i strany v národě ostýchavě se vyhýbají dotknouti se rány, která bolí a o níž souditi lze, že ještě zacelenou není. Než, velectění, jsou na těle lidí i národů některé jizvy, které přese všechnu bolest znovu otevříti třeba a zabrániti tak pečlivým ošetřováním, aby celé tělo nevzalo zkázu. Odkladem léčení nebude bolest menší. Není moudrým nutiti se do veselí, když všichni cítíme, že budoucnost jest vážně ohrožena. A tu jsem u jádra věci. Mocný příboj podemílá českou půdu. Tiše, bez velikého hluku, ale vytrvale zabírá ruka cizí kus po kuse domácí půdy v zemích českých. Tu padne velkostatek, tam zase chalupa; někde továrna, jinde zas uhelný důl odcizí nám celou obec, ba někdy utrhne se celý kraj; noviny zabědují a vlny nad krajem ztichnou. Pochopíte, že stav takový není bez vlivu na běh věcí politických. Ale pravdě budiž dán průchod. Není to stav věcí sám, který nás činí slabými, protože jest výslednicí hospodářských sil celých desítiletí minulých, ale slabými nás činí skutečnost, že se nestavějí žádné hráze proti tomuto příboji. Po mém soudu jest k tomu nejvyšší čas. Nejlepší hlavy národa měly by o tom přemýšlet dnem i nocí, jak odvrátiti pohromu, která se na nás valí a která hrozí zasáhnouti u samého kořene českou lípu, tak slibně znova se zelenající.

Namítne se mi snad, že otázka obhájení české půdy jest povahou svojí tak delikátní, že by se neměla řešiti veřejně, že by bylo lépe přetřásati ji jen v klubech, v Národní radě nebo v českých ústavech peněžních. Na to odpovídám zcela otevřeně, že pokládám otázku tu za tak obsáhlou a naléhavou, že se ani jinak, než za účasti celé české veřejnosti nedá zdárně rozřešiti. Jsem také přesvědčen, že otázka ta souvisí úzce s hospodářským uvědoměním lidu a že bude třeba mnohých let ku provedení prací přípravných. Řešení palčivé záležitosti té nesmí však vymizeti více z našeho programu. Jednotlivé části nebo fase její budou arci přetřásány v kruzích uzavřených a snad i řešeny cestou soukromou, ale celek dotýká se všech vrstev národa, jak šlechtice tak domkáře, učence jako dělníka, takže všechny třeba zváti,

aby přispěli hřivnou svojí. Každý příslušník národa, ať muž či žena, nechť tu koná svou povinnost. Jest toho nutně potřebí poukázati na nebezpečí, jaké hrozí celku, aby se otřáslo svědomím jednotlivců.

Tou povinností nemíním ani žádnou sbírku, ani žádný příspěvek. Svatá půda otců našich nedá se udržeti, po mém soudu, ani sebe většími obětmi na penězích, když by z lidu vymizela ta mocná a účinná láska k ní, jakou se vyznamenávali naši předkové. Nečekejte proto, že vám navrhnu zřízení nějakého velikého ústavu ku hájení české půdy. Takových návrhů bylo již několik učiněno, ale žádný nebyl proveden. Hodlám zahájiti dnes veřejný rozhovor o této záležitosti návrhem, abychom všemi prostředky budili a udržovali posvátný oheň lásky k domácí hroudě, tak, aby každý český člověk choval v srdci neukojitelnou touhu získati tolik půdy pro sebe a svou rodinu, na kolik mu prostředky bez újmy povolání jeho stačí. Povinností jednoho každého nazval bych takové hospodaření se zděděným, vrozeným nebo získaným majetkem, aby příjmy rostly a vydání (zejména zbytečná) se obmezovala, tak aby se v každé domácnosti objevil ku konci roku blahodárný přebytek, jehož bylo by lze užiti k nákupu půdy. Vlast nežádá na nás nic jiného, než abychom každý na svém místě počestně a pilně pracovali, pro sebe a pro své rodiny co nejšetrněji hospodařili a svými úsporami půdu její z poroby vykoupili. Úkol nebude tak snadný, ale tím větší čest, přiblížíme-li se alespoň k jeho provádění.

Po katastrofě bělohorské, kdy národu českému skonfiskováno bylo pozemkového majetku dle známého díla dějepisce Tomáše Bílka za 1200 millionů korun, zotavovala se vlast jenom pomalu, neboť noví majitelé půdy trávívali ponejvíce v cizině a zanášeli tam důchody statků svých. I svobodu selské půdy bylo třeba od nich vykoupiti prostřednictvím vyvazovacích fondů. Vděčně pamětlivi buďme přičinění, skromnosti a šetrnosti otců svých, kteří z vroucí lásky k domácí hroudě položili nové základy našemu bytu hospodářskému. Ze stavu selského obrodila se nám všechna povolání inteligence a ve třiceti letech stál tu národ doplněný ve všech svojich vrstvách, plný bujarosti a síly. Jen jednoho se mu ještě nedostává. A to jest znalosti cest ku rychlému a trvalému povznesení jeho stavu ekonomického. Budiž

řečeno slovo upřímné: »U nás se nyní v celku hospodaří špatně«. A proto nemůžeme s místa, ztrácíme půdu pod nohama, posíláme almužnu tam, kam třeba poslati vydatnou pomoc, a stojíme na břehu bez rady vidouce tonouti člena rodiny. Čestné výjimky potvrzují pravidlo. Potomci hospodářů dobrých zacházíme nešetrně s majetkem zděděným i s grošem vydělaným. Mnoho se vyzíská a málo se uspoří. Nerozumný přepych zachvátil všechny stavy a v letošním masopustě lze pozorovati již známky horečného mrhání peněz. Vymýšlejí se stále nové plesy, karnevaly a maškarády, inteligence dává špatný příklad živnostníkům i dělnictvu. Snad nikde na světě se tolik neplesá jako u nás a bylo by na čase vystoupiti mužně proti této nákaze. Kdo zná jen trochu hospodářskou situaci národa, ví také, že nemáme k takovým častým radovánkám žádné příčiny.

Bylo mnoho pravdy ve výroku ruského učence, jenž o nás napsal, že máme choutky milionáře a prostředky žebráka. Ohlédněme se jen každý kolem sebe. To není pouze rozumné zvýšení úrovně životní míry, toť způsob života marnotratný, jakým svádí jedna vrstva společnosti druhou. Zpytujme jeden každý trochu své hospodářské svědomí! Rolník i živnostník, úředník jako dělník shledáme všichni, že mnohé z našich vydání bylo nejen zbytečné, někdy i zdraví škodlivé. A polepšíme se, když shledáme, jak úzce souvisí naše vlastní hospodaření s blahobytem celku, pochopíme, že šetřilové mohou zachrániti naši půdu, kdežto marnotratník ji podkopává.

Cením úsporovou sílu českého národa na 250 mil. korun ročně a vzrostou-li úspory jeho pouze o 70 mil. za rok, shledávám, že zůstali jsme za jinými kulturními národy v hospodaření svém pozadu. Nepokládám však proto věc naši za ztracenu a kojím se nadějí, že národ z horečky marnotratnictví vystřízliví a starou láskou k půdě vlasti svojí znova zahoří. K hájení české půdy jest třeba nejen nadšenců, ale zvláště pilných a spořivých pracovníků. Příležitost k tomu jest nadmíru příznivou. Předně není tou dobou půda v zemích českých drahou. Cukerní krise i jiné okolnosti přispěly k tomu, že půda z přehnaných cen doby rozkvětu cukrovarů asi o třetinu se zlevnila a stojí dnes pouze na výši kapitalisované výnosnosti obilnin. Za druhé jest nebezpečí dalšího klesání ceny pozemků zmiňováno tím, že úroková míra kloní se spíše ku sní-

žení. Také nesmírná výroba zlata v době novější přispěje po mém soudu k tomu, že cena statku veškerého se upevní protože žlutý kov jako měřítko cen dozná asi v málo letech znatelného znehodnocení. Není proto v době nynější nic tak příhodného k uložení úspor jako česká půda. Jaká to krásná příležitost pro naše mladé, vzdělané hospodáře, prokázati lásku k rodnému kraji pilným obděláváním vděčné hroudy. Pokročilost okresu nebude se více posuzovati dle množství svolaných táborů a pronesených řečí, nýbrž dle počtu vzorných statků a zachovaného na nich majetku. Vybírajíce muže své důvěry, nebudeme se již více ptáti: Jaký kanton? nýbrž: Jaký Švýcar? Tomu, kdo neuměl hospodařiti na statku vlastním nebudeme více věřiti, že dovede hospodařiti lépe se statkem cizím.

Získají-li naši mladí a horliví zemědělci něco úspor, budou ovládáni touhou po zabrání nových pozemků v obvod své působnosti a započnou najímati neb i přikupovati role cizí. Tu poukazuji na dobrý příklad Moravanů. Již zesnulý rolnický poslanec Skopalík nabádal sousedy obce záhlinické, aby si společně najali od velkostatku dvůr k jejich obci přináležející, a rozdělili mezi sebou lány půdy k účelnějšímu hospodaření na rolích vlastních. A sousedé byli a jsou ještě dnes s provedením návrhu toho jak náleží spokojeni. O obci dřevohostické jsem četl, že si takový dvůr od velkostatku koupila a role mezi sousedy rozprodala. Též jiné obce na Moravě následovaly těchto dobrých příkladů získání domácí půdy a soudíme proto, že by se i v Čechách tak pokračovati mohlo. Nejprve se dvorec najme, hospodáři rozdělí mezi sebou role, vyzkoušejí jich výnosnost a pak se při příležitosti rozhodnou pro společnou koupi dvora. Při takových obchodech s pozemky budou jim pomáhati české ústavy peněžní velmi ochotně. Z doby novější máme také příklady v Čechách, že větší obce městské zakoupily velkostatky, jako obec mostecká statek Trebivlice a obec semilská statek svého jména. Obě městské obce kontrahovaly k tomu účelu komunální výpůjčky, takže i touto cestou mnohá česká obec by mohla přispěti k vyvlastnění domácí půdy z rukou cizích.

Kdyby snad i dnešní kalkulace nevydala výnos statku, rovnající se přesně annuitě, kterou bude obec povinna platiti bance, nebudiž přehlédnuta okolnost, že

se půda nemnoží jako úspory, že výnos statku může se zvýšiti, kdežto úroky z výpůjčky nevypověditelné se strany věřitele mohou doznati spíše snížení. Konečně měli by odborně vzdělaní synové zámožných hospodářů ucházeti se více o nájem dvorů, aby jednou, seznavše jejich výnosnost, mohli vystoupiti jako uvědomělí kupci. Kdyby takový zdravý ruch mezi uvědomělými hospodáři po vlastech českých se rozproudil a poptávka po úrodné půdě stala se vážnou a žádostivou, nepochybuji, že by se našel i český peněžní ústav, který by hleděl velké alodní statky při příležitosti získati, aby je pak po jednotlivých dvorech rozdělené snaživým hospodářům v mírné ceně přenechal. Ostatní vrstvy národa, které samy nebudou chtíti půdu pro sebe získati, budou se zájmem sledovati kroky hospodářů i bankovních ústavů v tomto směru a podporovati úsporami svými ústavy, které své finanční síly věnovati budou hájení české půdy. Akcie, dlužní úpisy, pokladniční poukázky a vkladní knížky těchto ústavů budou v daném případě také představovati lány české půdy a vykázaná výše jejich oběhu bude vyznačovati míru podpory jakou obecenstvo jejich snahám skýtá.

Proto opětuji, že jedenkaždý český člověk spořádaným životem a úsporami svými může vydatně přispívati ku hájení pozemkového majetku svého národa tak, abychom se nedožili toho neštěstí, že bychom svou vlast chovali jen v srdcích a někdo jiný aby ji měl v knihách. Národ zbavený své půdy neměl by v říši valného významu, nezískal by ani neuhájil nikdy svého práva.

Proto jest třeba napnouti všecky hospodářské síly, aby půda, na které svá sídla máme, byla nám za všech okolností zachována. Zahajuji rozhovor o této naléhavé potřebě národní a apeluji na všechny české zemědělce bez rozdílu, aby omezujíce moudře svá vydání nepouštěli z ruky půdu, kterou v držení mají, aby své syny a dcery vychovávali v lásce k posvátnému kousku vlasti, který zovou svým majetkem. Ostatní vrstvy národní společnosti, muže i ženy, zvu důtklivě ku zvýšené šetrnosti, aby vzmáhajícími se úsporami upevňovaly blahobyt svůj i svých rodin a přispěly tak k zachování a znova vykoupení půdy již ztracené celým svým intelektem a horlivou prací. Půda bude jistě vděčnou a vděčnými budou i pokolení budoucí.

m) Jest zprůmyslovění státu prospěšno?

Zemědělství trpí kapitalismem také z té příčiny, že stát v mnohém směru přeje více průmyslu než zemědělství. Stále se volá, že je málo továren a proto malý blahobyt.

Zprůmyslnění státu! Heslo na oko velmi lesklé, jako celá spousta jiných hesel povahy sociální a hospodářské, kterými byly v době předvolební masy lidové omamovány a lákány na stranu sociálně demokratickou. Ale toto zprůmyslnění státu neznamená nic jiného, než rozvrstvení celého národa na třídu velkého kapitálu a na třídu pracujícího lidu, na třídu velkých pánů a velkých otroků, neznamená nic jiného, než vyhlazení a zánik všech středních stavů, zejména malorolnictva a maloživnostnictva. Na jedné straně milliony zlata, na druhé bída a poroba a uprostřed nic, než beznaděj.

Už dnes obětován jest na mnohých místech malý rolník průmyslu. Továrník zkupuje kolem své továrny usedlosti malých rolníků, a z rolníka stává se tovární dělník, proletář, člověk nesamostatný, závislý na vůli pánově. Z malých rolnických usedlostí stávají se velké tovární statky, na nichž bývalý rolník pracuje jako nádeník. K takovému konci mají spěti všichni malorolníci, neboť jaké že to jsou zásady, jimiž se v tomto ohledu řídí sociální demokracie. Jeden z vůdců jejich dr. Ellenbogen řekl to dne 5. listopadu 1905 těmito slovy: »Sociálním demokratům jedná se o to, ochrániti osobu sedláka, nikoliv však udržeti jeho majetek.« Vůdce sociální demokracie Bebel prohlásil: »Pravíte-li, že ve třech letech bude po sedlácích, byla by to pro nás (sociální demokraty) nejlepší perspektiva.« A jiný vůdce socialistický Schippel pravil: »Sedláku nesmí býti zpomoženo, pro sedláka nesmějí býti tvořeny ochranné zákony, sedlák musí ještě více upadnouti do nouze a bídy, a pak bude zralý, aby posílil armádu sociálních demokratů.«

V tomto prohlášení spočívá celý program strany sociálně demokratické. A ten zní: Nikoli takové řešení otázek hospodářských, kterým by byly zachráněny stavy střední, nýbrž takové, kterým by střední stavy byly zničeny a zproletarisovány, kterým by ze svobodného rolníka a řemeslníka učiněn byl dělník, nádeník, člověk závislý, čili: nikoli práce pro blaho národu, nýbrž práce

pro rozmnožení řad proletářských; vše ku posile armády sociálně demokratické.

Zprůmyslnění státu a zničení středních stavů! Nikdo nebude chtíti upírati, že průmysl znamená pro stát mnoho, ale neznamená všechno. Střední stavy znamenají více nežli pár milliardářů a armády otroků. Střední stavy řemeslnictva a rolnictva jsou stavy svobodné, volné — a státní politika nesmí pracovati k oloupení jich o jejich svobodu a k jejich zničení. K tomu může pracovati nanejvýš několik nesvědomitých agitátorů, kterým tím lépe se daří, čím více tisíc otroků přispívá mozolně svými vydělanými penězi na agitační jejich fondy, čím více tisíc otroků platí »daň strany«, ale nesmí k tomu pracovati ten, kdo spatřuje sílu a štěstí národa v poměrném blahobytu všech jeho stavů.

Heslem zprůmyslnění státu pracuje sociální demokracie ku zničení středních stavů, ku zničení malého rolníka — a dělnictvu řádné ochrany ku blahobytu nezjednává.

Proti tomuto heslu, které ve Spojených státech severoamerických pomáhalo hromaditi na jedné straně ohromné milliony a na druhé straně nezměrnou bídu, a kterému president Roosevelt snaží se čeliti myšlenkou zákonného omezení hromadění millionů v jedněch rukou, proti tomuto heslu třeba pracovati takovou úpravou národohospodářských poměrů, které by sice podporovaly rozumnou podnikavost průmyslovou, ale která by středních stavů nejen nezničila, nýbrž je podporovala a udržovala jako jeden z nejdůležitějších základů státu a národa.

Dnešní poměry národohospodářské jsou neudržitelné a nezdravé.

Avšak ještě nezdravějšími byly by ony poměry, za nichž by několika kapitalistům otročily milliony bílých otroků, kteří by zejména za nedostatečné výrobky domácích zemědělských výrobků byli nuceni kupovati drahé potřeby životní, jak již k tomu dnes jest sklon. Heslem zprůmyslnění státu nepřispěje tedy sociální demokracie nijak ku zvýšení blahobytu lidu! Ale což pak sociální demokracii záleží na blahobytu lidu? Ona chce míti pouze armády s dobře placenými generály, a vojsko — to ať třeba zhyne hlady. Jen když generálové mají se při tom dobře.

n) Čeleď a rolnictvo. Svízele povolání rolnického.

O svízelích rolníka napsal »Čech« tuto úvahu: Ve výčepu jednoho hostince v Praze sedává muž asi padesátiletý, statné postavy, plných, zarudlých tváří, dílem od vzduchu, v němž se skoro ve dne v noci pohybuje, dílem snad i od častějšího zavdávání si. Postaví vedle sebe bič, dá si večeři a pivo, chvilku si pohovoří, načež začne klímati, pak položí si ruce na stůl, na ně hlavu a počne chrápati, jako když se brzdují kola vagonu. Tak se stalo i nedávno. Kterémus hostu chrápání to překáželo a proto dovolil si o něm poznámku.

Nedivte se mu — zastal se ho jeden z hostů — před chvílí přišel z Budějovic — pěšky. — To je 18 mil. — Ano, 18 mil urazil ve dvou dnech. Přihnal dvanáct koňů na jatky. Kdyby jen při těch mrchách mohl stejným krokem jít! Ale to musí poskočit brzy vpřed, brzy vzad. Některá mrcha je chromá, nemůže s ostatními držeti krok, musí ji šlehnout, skoro stále na ně křičet a při rychlém koňském klusu pobíhat sem tam. Cesta taková sedře ty dvě lidské nohy, protože kůň má čtyři. — A což nemůže si na některou mrchu sednout? — Kdyby hnal pouze čtyři vedle sebe skuplované, šlo by to, ale když jich má dvanáct ve třech řadách, nejde to.

A mnoho-li má za tu cestu? — Za tři dni, totiž za jízdu tam a nazpět s koňmi dostal 30 zlatých, nota bene na koně vydá asi 15 zl., takže mu polovička zbude. Napohled bylo by to dost — pětka denně, ale je to cikánský život. Tu nejde pouze o hnání koňů, musí též svému pánu, t. j. jeho agentovi, nadhánět koně, musí probíhat dříve všecky konírny, aby uměl odhadnout, mnoho-li na trhu je čili bude zboží; spotřeba koňů je pouze u tohoto řezníka 50—60 kusů týdně a stoupá stále při drahotě hovězího a jiného masa. To byste měl vidět, jaké dámy — pod šlajrem! — chodějí se služkami pro koňské maso. Kupují ho na kila — pro koho, lze uhodnouti. To všecko dá hrozného běhání, tlučení hubou atd. K řemeslu takovému nehodí se každý.

Co stojí taková mrcha? — Průměrně 50—60 zl., některá i více. Špatné zboží se již nekupuje. Musí jezdit

na koňské trhy po celých Čechách. Skoupené mrchy nevozí se po dráze na jatky, musejí do nich cválat pěšky a člověk s nimi. — Takový je tomu již zvyklý. — I šlaka, tomu se těžce zvyká. Dříve měl statek — O který přišel — dodal kdosi.

Nepřišel o něj, hospodařil dost dobře. Ale, buďte dnes sedlákem! Tu vám čeledín práskne do bot v nejpilnější práci a běží do města, podávat zedníkům, a tu zase děvečka praští vidlemi a uteče do města za vojákem, tu aby č... byl sedlákem. A když se mu jednou za několik let obilí uvede, tu aby to dal židovi polo zdarma. Tak se stalo, že i on, než aby na statku jen sám pořád se dřel, praštil také statkem, jako mnozí jiní. Možná, že se přenáhlil, že se někde podnapil a že upad do rukou dohazovačům, zkrátka a dobře, statek byl v pekle. Žena doma lomila rukama, ale bylo už pozdě.

Když byl statek pryč, uchytil se povoznictví. Dvě rachotiny mu zbyly, dvě si přikoupil, koupil též tři páry koní a formanil. Ale dlouho neformanil. Měl-li jako sedlák velkou svízel s čeládkou, měl ještě větší s kočími; to je teprve banda. Oves prožerou a koně krmí bičem. Když o několik koní přišel, nechal toho. Co teď? Při handlu s koňmi udělal si známost s koňským řezníkem. A tak se stal honákem u koňaře. Hodný to člověk. Ženu s dětmi má ve městě. Dělá domovnici.

Tragedie rolníka!

Čeledín praští bičem a běží do města a sedlák praští statkem a běží za nimi. Kdo vyhání sedláky ze statků, jež mnohdy po staletí náležely jedné rodině? Pradědové na statcích přetrpěli sedmiletou vojnu, přetrpěli hlad a mor, přetrpěli krutou robotu a na statcích setrvali. Což ví dnes sedlák o zlých časech, ovšem ví o nich též, ale naproti časům tak zlým, jaké mívali jeho předkové, nejsou ani k přirovnání. Dnes, vzkřikne-li sedlák, je ho slyšet až ve Vídni, dříve mohl křičet jak chtěl, křik jeho leda probudil mušketýra, anebo pana France, který mu brzy křik zahnal, jiného pomocníka se nedovolal. Kdo tedy vyhání dnes sedláka z gruntu? Je to nová doba se všemi vymoženostmi, afsi již dobrými anebo zlými. — Tam u Turnova, kde kolem Hrubé Skály, v lese stojí kříž, jenž druhdy stával na rozcestí v poli, dnes již zarostl lesem. Lidé nepříliš ještě staří, ukazují dětem ten křížek a říkají: »Zde dříve

bývala pole a stála vesnice. Teď je tu les. — Tragedie rolníka — tragedie selského stavu. — Jaká pak tragedie? prohodil kdosi. Běhati za koni denně, třebas 10 mil, není tak příjemné, jako choditi po brázdě za pluhem. Proč však praštil pluhem? — Právě v tom vězí tragická vina jeho a těch, kteří ho následují!

Útrapy sedláka časů dřívějších nejsou s nynějšími ani z daleka k přirovnání. Je pravda, že i dříve sedláci utíkali ze statků. Proč ale dnes sedláci se svými paními-mámami a dětmi ze statků utíkají? Proč i dnes pole zarůstají lesem? Je zde tajemství selského života?

Dříve, když sedlák se všech stran byl týrán, zahleděl se na obraz křížové cesty, na němž viděl rolníka nésti Pánu Ježíši kříž a panímámy dříve mnohem více stávívaly se pod křížem vedle Matky Páně, jejíž slze slévaly se se slzami jejich a účinek byl ten, že lid hned na to si zazpíval, poskočil si doma a pracoval chutě dále. V těch smutných dobách vytrysklo z duše našeho lidu na tisíce písní, jež jsou dnes chloubou našeho národa a na kteréž písně již namnoze se zapomíná. Milejší jsou necudné odrhovačky.

V čase svrchovaně pokojném exekuční dražby po venkově dosahují závratné výše a kříže v polích zarůstají lesem. Nedopouštěj Bůh, aby lesem zarůstaly ještě opuštěné a polozbořené svatyně a kaple na návrších jako hrady loupeživých rytířů. Travou již cesty do kostelů a kapliček leckdes zarůstají. Sešlé a opršalé svatyně nesvědčí valně o zbožnosti lidu a kde té není, není též trpělivosti a vytrvalosti v práci.

Proto se ze statků teď vždy více utíká. Co by tomu řekli pantátové a panímámy z věků předešlých? Jaká to tragedie selského stavu!

Agrární politika bez kříže selský stav nespasí, aniž útěk do měst zastaví.

LI. Zadlužení majetku nemovitého.

Naši předkové neznali zadlužování rodného statku v té míře, jako se to děje dnes. Dluhy se dělají lehko, ale těžko se splácejí. Majetek nemovitý v Rakousku lze odhadnouti přibližně takto. Peněžní cena zdaněné půdy v Rakousku jest okrouhle asi 10.000 milionů korun. Peněžní cena domů obytných, hospodářských, továren a vnitřní zařízení se odhaduje na 30.000 milionů

korun. Peněžní hodnotu nemovitého majetku v Rakousku lze tedy odhadnouti celkem na 40.000 millionů korun. Tento majetek je zadlužen koncem roku 1905 s dluhem 12.000 millionů korun.

Zadlužování pozemkového majetku roste všude po celém světě. Kamkoliv se ohlédneme, všude se zabývají úřady i jiné súčastněné osoby touto palčivou otázkou. Ve finančním ministerstvu ve Vídni, jakož i v ministerstvu orby konají se důkladná šetření o tom, jak jest v Rakousku zadlužen veškerý pozemkový majetek a jak by se dalo toto zadlužení odstraniti. Je známo, že zanešené dluhy v pozemkových knihách v Rakousku dávno již překročily obnos 10.000 mil. korun.

Nedávno uveřejnilo ministerstvo orby v Pešti přehled o zadluženosti nemovitého majetku v Uhrách. První věřitel nemovitého majetku jest hypoteční banka. Úvěrní takové ústavy jsou jen oprávněny udělovati půjčky na nemovitý majetek. Kdo zde žádá o půjčku, neobdrží do rukou peníze, nýbrž zástavní listy této banky, které musí teprve v jiném peněžním ústavě prodat a takto složit hotové peníze. Koncem r. 1903 měly hypoteční banky v Uhrách v oběhu za 1262 millionů korun zástavních listů. Za léta 1900, 1902 a 1903 bylo v Uhrách zaneseno na nemovitém majetku nových dluhů v obnosu $192^1/_2$ millionů korun. To jsou však dluhy veřejných peněžních ústavů. Jest známo, že v Uhrách bují dosud soukromá lichva, kterou hlavně provozují židé. Koncem roku 1903 bylo na nemovitý majetek rozpůjčeno zástavních listů za 1261,934.000 K, na dlužní úpisy 619,645.000 K, směnečné dluhy v pozemkových knihách zanešené 304,718.000 K. Dohromady měly tedy banky, spořitelny a záloženské spolky v Uhrách koncem r. 1903 na nemovitém majetku zajištěných pohledávek v obnosu 2186,297.000 K. V Uhrách se doposud platí na hypotekární dluhy značný úrok 6 a dokonce i 8 procent ze sta. Úroky na 4 procenta ze sta jsou jen sporou výjimkou.

Celkové zadlužení nemovitého majetku v Uhrách nedá se dnes zjistiti, ale lze určitě tvrditi, že jest mnohem více jak 5000 mil. korun. Rolníci v Uhrách nemají ani zdání o tom, že si mohou na pevnou splátku 20 až 40 let vypůjčit laciné peníze na 4 neb 5 procent z hypoteční banky, jim jsou tyto ústavy skorem neznámy. Proto jdou většinou pro peníze k židovi, zrovna

tak, jak tomu bylo u nás asi před 10 neb 20 lety. V tom ohledu musí se teprve rolnický lid poučovati, odkud si má v případu potřeby vypůjčovati peníze. Považíme-li, že zadlužování nemovitého majetku není ani 60 let staré v té míře, jak se nyní děje, musíme žasnouti nad tím, jak v poměrně krátké době nemovitý majetek se prodlužil. Máme v Rakousku knihovních dluhů 10.000 mil. korun a v Uhrách 5000 millionů korun. Tolik dluhů se nadělalo za ne celá 2 pokolení lidská. Tážeme se, kdo ty dluhy jednou zaplatí a jaký toho všeho bude konec?

Otázka nezadlužitelnosti alespoň majetku pozemkového nabývá vždy naléhavější tvářnosti. Nebezpečí kapitalismu rok od roku roste. Vlastníci nemovitého majetku v Rakousku musí do roka při nejmenším platit za dluhy své peněžním ústavům, záložnám a spořitelnám nejméně 400 millionů korun úroků. Kolik z toho připadá na čistě rolnický majetek, nedá se ovšem zevrubně určiti. Ale řekněme alespoň 60 procent platí venkov a 40 procent platí města, tu by připadlo na rolníky v Rakousku roční úrok na dluhy při nejmenším 240 millionů korun. Nyní ale považme, že čistý katastrální výnos všech pozemků v Rakousku jest odhadnut na 360 millionů korun. Čistý katastrální výnos jest od berního úřadu u každé zdaněné plochy vyšetřen tak, že po srážce nákladu a daní jest vypočten čistý průměrný užitek z té neb oné zdaněné plochy. Čistý užitek veškeré půdy v Rakousku jest tedy odhadnut ročně na 360 mill. kor. a rolníci i vlastníci půdy musí ročně platit nejméně 260 millionů korun úroků za dluhy v pozemkových knihách zanesené. Nyní se ptáme, kde jsou daně a kde je živobytí?

Stal se případ na Královských Vinohradech. Přišly do dražby dva nově postavené domy, ale nebyly ještě dodělány. Stavitelé obou domů nemohli sehnat půjčku, aby mohli stavět dál. Ve dražbě oba nedostavené domy koupil žid Dub, majitel asi 30 neb 40 činžovních domů v Praze a ohromný millionář. Stavitelé obou domů ztratili ve dražbě na každém domu dohromady přes 40.000 korun! Možná dost, že jsou oba dnes žebráky. Totéž se děje s rolnickou živností, která je předlužena. Najednou uhodí záložna na rolníka, nebo lichvář, že má vyplatit dluh. A tu nastane katastrofa. Bývalý vlastník stane se žebrákem. To jsou konce kapitalismu.

Když byla před 50 lety dána svoboda osobní každému státnímu příslušníku a vyslovena zásada, že každý má právo hospodařiti svým majetkem dle vlastní vůle, nikdo by se nebyl nadál, že věci vezmou velice osudný běh. Jaký pak je rozdíl mezi robotou před 50 lety a mezi rolníkem, kterému z jeho statku nepatří snad ani jedna taška nebo šindel na střeše? O tom se snad nemusíme ani rozepisovat. Nikdo by nebyl ani tušil, jak ohromných rozměrů nabude to dělání dluhů a zanášení těchto dluhů do pozemkových knih. Kdo zná ty smlouvy a dlužní úpisy, jaký mají krutý obsah, musí se tomu diviti, s jakou lehkomyslností se dnes všude dělají dluhy. Jakmile se majitel nějaké nemovitosti jde vypůjčit na tuto nemovitost nějaký obnos, ztrácí tím de fakto, to jest skutečně, právo majetkové a toto přechází do rukou toho, který půjčil peníze, tedy věřitele. Já mám, řekněme, chalupu, obytné stavení, chlévy atd. a 15 korců polností, vše v ceně asi 10.000 korun. — To jsem zdědil po rodičích.

Mám ale vyplatit spoludědicům dohromady 5000 K. Poněvadž nemám peněz, musím tyto hledat v záložně. Zde se mi povolí hypotekární půjčka 5000 K na 5%. Musím tedy platit 250 K ročně úroků a pak daně. V pozemkové knize jsem sice zapsán jako majitel chalupy, ale záložna má právo, kdykoliv se jí uzdá za nutno, aby přišla opět ke svým penězům, dáti chalupu do nuceného prodeje, aby za ni stržila alespoň 5000 K peněz. Práva toho nabyla záložna dlužním úpisem. A takový chalupník, který má chalupu zadluženou na polovic, není ještě na tom tak zle, jsou lidé, že jsou zadluženi až po krk a při tom živoří dlouhá léta než přijdou na buben. Pravda je, že se dluhy dělají vesele a lehko, ale oplácet dluhy je velmi těžko. Na jakých základech spočívá celé to naše hospodaření, o tom nemáme ani sami tušení. Vezměme jenom jeden případ. V obci jest 20 rolnických živností, z kterých není zadlužena jenom jedna. Ostatní jsou zadluženy všechny. Uhodí neúrody neb přijdou jiné rány a hospodáři nemohou platit úroky. Jakmile postřehne záložna, že jest zapůjčených 5000 K v nebezpečí, činí přípravy, aby peníze si zachránila. Obyčejně se hledají kupci z volné ruky. Když to jest bezvýsledno, přikročí k exekuci. A tak vidíme, jak v obcích rolnické živnosti mění stále svoje vlastníky. Pravda je, že dělání nových dluhů na nemovitý majetek nemá již takových

rozměrů, jak se na př. dělo v letech 70tých. Nicméně jdou ale dluhy do značných obnosů.

V celém Rakousku bylo zaneseno nových dluhů do knih pozemkových:

Roku 1899	930,720.580 K
» 1900	807,742.567 »
» 1901	861,460.222 »
» 1902	943,870.083 »
» 1903	1.031,276.761 »

Zde máme nejnovější statistiku z posledních let. Nejmíň dluhů bylo zaneseno r. 1900, za to r. 1903 naskočilo o plných 200 millionů korun proti r. 1900.

Roku 1903 bylo na majetku nemovitém zaneseno do knih pozemkových:

v Čechách	266,646.964 K
na Moravě	98,403.933 »
ve Slezsku	24,768.498 »

Království České je tu ze všech zemí v Rakousku skorem vždycky na prvním místě, mimo Dolních Rakous, kde Vídeň hraje hlavní úlohu stavebními spekulacemi v ohromném rozsahu. Pozemkové dluhy jsou zaneseny, jak známo, ve čtveru knihách. A sice jsou to knihy hornické, pak velkostatkářské desky, knihy měst a knihy u obyčejných okresních soudů.

Roku 1903 bylo v Rakousku zaneseno nových dluhů:

na velkostatky	86,360.871 K
na domy ve městech s vlastní správou	563,537.657 »
na důlní podniky	5,184.555 »
na majetek venkovský	492,756.498 »

Tyto číslice nám podávají obraz zadluženosti v jednotlivých skupinách nemovitého majetku. Dle toho by se děly v městech, která mají vlastní politickou správu a jsou sídlem krajského soudu, mnohem větší spekulace s domy, jak venku se dějí obraty ve vlastnictví a zatížení novými dluhy obyčejného venkovského majetku, ponejvíce tedy rolnického. Nejvíce při tom získají berní úřady. Dnes jest nemovitý majetek lidem velikým břemenem a každý, kdo může, z něho utíká. Kam to vše dozraje, na to nikdo nemyslí!

Nových hypotekárních dluhů v Rakousku bylo do knih vtěleno:

	millionů korun
roku 1901	851·4
» 1902	943·8
» 1903	1031·0
» 1904	1121·0
» 1905	1210·0

Abychom měli jakousi představu, jak ročně přibývá v knihách dluhů, uvedeme číslice z r. 1905. Toho roku přibylo dluhů v knihách:

Ve Vídni	123,565.938 K
ostatní Dolní Rakousy	29,344.119 »
Horní Rakousy	11,596.979 »
Solnohrady	6,379.592 »
Štyrsko	8,562.485 »
Kraňsko	2,417.312 »
Tyrolsko	5,214,300 »
Vorarlberg	3,801.767 »
Terst	13,979.402 »
Gorice	3,834.748 »
Istrie	7,887.608 »
Praha a předměstí	23,419.106 »
Čechy ostatní	70,038.718 »
Morava	30,096.905 »
Slezsko	7,765.880 »
Halič	79,761.977 »
Bukovina	9,141.287 »

Zde máme tedy číselné doklady o tom, mnoho-li za jediný rok v knihách přibude hypotekárních dluhů.

Koncem r. 1905 bylo ve veřejných knihách v Rakousku zaneseno hypotekárních dluhů jak následuje:

Vídeň	1900,735.505 K
ostatní Dolní Rakousy	915,591.467 »
Horní Rakousy	437,760.450 »
Solnohrady	141,473.549 »
Štyrsko	700,365.465 »
Korutany	186,966.548 »
Kraňsko	174,922.858 »
Tyrolsko	806,646.347 »
Vorarlberg	124,581.973 »
Sneseno	5389,044.162 K

Přeneseno . . .	5389,044.162 K
Přímoří	283,625.992 »
Praha a okolí	535,265.150 »
ostatní Čechy	3143,207.239 »
celé Čechy	3678,872.389 »
Morava	1092,494.484 »
Slezsko	308,785.853 »
Halič	1350,773.557 »
Bukovina	127,132.963 »
úhrnem . . .	12230,729.400 K

Jak se dluhy dělají, o tom napsaly »Rozhledy« 1. dubna 1908 následovně:

Jest dosud kouzlem obetkán život na moravském Slovácku v představách synů a dcer z království, ve všem na světě sběhlých, obetkán kouzlem zvláštního půvabu kraje, ležícího kdesi na pohraničí mocné vlasti české daleko od zlaté »slovanské«(!) matičky Prahy, kraje zanedbaného, zapomenutého a úpějícího v jakýchsi nepřekonatelných spárech čarodějů zlých. Zatím však na moravském Slovácku je život plný suchopárného, všedního trudu a úporné zloby. Nic takového tu není, co Praha o moravském Slovácku sní a co je takovou poetickou, kouzlem půvabu obetkanou idylou neporušenosti. Jsme živi v kraji, můžeme říci úrodném. Na rolích se pěstuje řepa a ječmen a vinohrady poskytují dobré víno. Oheň vína doplňuje se požitkem, velmi rozšířeným požitkem kořalky. Obyvatelstvo našeho kraje zabývá se najmě zemědělstvím. V obci B. a městě P. byli dva rolníci, jichž role a louky byly rozlehlé; jich výměra šla do set a set měřic. Byli zámožni a zejména rolník v B. platil za velmi bohatého. Věnoval se životu veřejnému a byl poslancem na sněmu a říšské radě. Oba rolníci jeden v P. a druhý v B. hospodařili, až dohospodařili, a veliký jejich majetek, mající cenu každý více než 200.000 K, byl prodán v exekuci. Rolník v B. způsobil si ztrátu svého majetku velikou nedbalostí a politikou, které za mák nerozuměl; rolník v P. hospodařil, pokud se dalo hospodařiti se zálohami na řípu a voly a když cukrovar a velký obchod dobytkem záloh poskytovati nemohl tolik, mnoho-li třeba bylo při rostoucím stavu a množství dluhů, upadl. Hospodářství jeho, založené pouze na úvěru, nebylo ovšem toho druhu, aby se mohlo udržeti. Platil za boháče a dostalo se mu velikého

úvěru v úvěrním spolku u filiálky jedné z pražských bank. Když se ukázalo, že jest insolventní, činil jeho dluh u tohoto úvěrního spolku asi 80.000 K. Mimo tento spolek poskytly mu i vůkolní záložny značný úvěr, ježto opatřoval si úvěr se svým zetěm, jejž pokládali za velmi zámožného rolníka a majitele průmyslového závodu. Jeho majetek byl též prodán exekučně. Než byla dražba na nemovitosti rolníka v B. provedena, dojel si pisatel těchto prosaických řádků do Prahy k ředitelství banky a žádal, aby banka, majíc požadovati na 80.000 K, skoupila ty nemovitosti a zachránila své pohledávky a pohledávky záložen. Ale se zlou se potázal. Byl odbyt způsobem tak velkopanským, že dodnes jest mu stydno vzpomínati chvíle té. A přece usiloval, aby ústavy naše neztratily tolik peněz. Ředitelství mu odpovědělo ústy jednoho z pánů ředitelů, že banka není k tomu, aby kupovala grunty (měla dříve velkostatky!) a že věřitelem jest úvěrní spolek. Výsledek byl, že banka — pardon, úvěrní spolek — ztratil 80.000 K a dodnes cítí následky této veliké ztráty. Nemovitosti rolníka v P. koupila jedna ze záložen. (Události líčené se staly před několika lety.) A nyní ukazuje se naše povaha, která nás kvalifikuje na budoucí nositele moci v samostatném státě. Ti obyvatelé v P., když mohli koupiti část polí od záložny, nabízeli za ně ceny tak nízké, že by majitelka byla musila zahynouti. Konečně se naskytl kupec-žid, jenž koupiv část majetku bývalého rolníka v P., dal za koupený podíl více, nežli nabízeli dříve naši lidé za celý komplex rolí, luk a domů! Žid mohl dáti za část více, než jiní nabízeli za celek. Zajisté, že koupí později ještě více, snad celý zbytek. Důsledky z tohoto všedně, nepoeticky vylíčeného běhu věci snadno lze učiniti. Kouzlo, obetkávající náš kraj, prchá jako špinavý závoj kouře, valícího se z mocného komínu velikého cukrovaru, rovněž židovského. Mnoho našich rolníků upadá a rolníci, oekonomové židovští sílí, mohutnějí a rostou. Kam spějeme? Půda prodaná v B. nedostala se dosud do rukou židovských, ale dostane se také. Naši rolníci nebudou moci nebo chtíti ji koupiti a majitel, svým povoláním vyšší, starší úředník, nebude sám moci a chtíti hospodařiti.

Kde jest důvod pro hlomozy a křiky o síle našeho venkova? Či nevidíte, kdož nejste poraženi slepotou, jak stává se čím dále tím nemožnější, aby liberální

politické strany získaly moc a aby působily rozhodně mezi lidem venkovským? Ale pojďme po suchoparu naší vtíravé bídy dále a zajděme si mezi slovácký lid na dolnorakouskou půdu. Zavedu laskavé čtenáře do veliké dědiny, a vyhledáme nemocného, ubohého slepce. Vešli jsme do domku v postranní ulici, do malé, studené jizbičky. U kamen se choulí v zimníku stařec, slepý stařec, jenž byl 45 let starostou obce, jest čestným občanem, vyznamenán zlatým záslužným křížem a — čeká i jest odkázán na podporu obce i milost cizích lidí. O muži tom mluvilo se dříve tolik i psalo, v kalendářích byl jeho obraz otištěn a jeho zásluhy o obec, jíž byl starostou, právem byly velebeny. Nyní jest obecním žebrákem. Milý čtenáři, žel, že mně není vrozena dovednost péra Dickensova a že nemohu vylíčiti bídu — ne toho ubohého starce — ale tu naši bídu! Nejde o jednotlivce, on je jen symptomem naší bídy. Muž ten býval zámožný a vinou jiných přišel o vše. Nemohu dále pokračovati, nemám více síly líčiti tu kouzelnou naši nicotnost, ten osud zlý, který hrozí nám záhubou. A přece tolik jest bídy, která kostlivýma rukama bije v okna našich chatrčí a hrozí nám, že nás odvalí, abychom ustoupili cizincům, způsobilejším těžiti z této úrodné půdy.«

Dluhy se lehko dělají, ale těžko se platí. Dnes dělá dluhy rolník, řemeslník, obchodník, obec, stát. Všecko se dluží a jaké konce to jednou vezme, na to nikdo nemyslí. Dluhy pojídají s mísy. Jak to vypadá na př. v obcích, o tom napsal »Týden« tento doklad:

Dle »nejnovější« pražské statistické knížky z roku 1903 měla pražská města tento činžovní výnos:

Praha	32,740.236 K
Karlín	2,504.094 »
Smíchov	4,181.484 »
Král. Vinohrady . .	6,833.829 »
Žižkov	3,778.886 »
úhrnem . .	50,038.529 K

Uvede-li se tento činžovní výnos na majetnost, jež 4% úroků nese, má Praha 818,505.900 K a s předměstími dohromady 1250,963.200 K praktické ceny. Tak se může dle těchto úředních dat tato její cena odhadovati. Avšak tato cena jest pro majitele domů jenom ideální! Předně, činži nesoucí pražské domy jsou

až po komíny zadlužené a z dluhů, jak známo, musí se platiti úroky, takže částku dluhů těch od »majetnosti« nutno odečísti. Dále pražští majitelé domů také musí platiti daně a proto zkapitalisovaná částka, již obnos těchto daní representuje, musí se rovněž od ceny majetnosti odraziti. Dále nutno počítati s nezbytností nákladů na opravy, pojistky atd., což rovněž výši majetnosti snižuje. Nyní tedy dále dle úředních dat ukážeme, co po vyrovnání úroků, po zaplacení daní a po uhrazení nákladů na opravy a pojistky pražským domácím pánům v kapse — zůstane.

Hypoteční dluhy, o jiných ani nemluvíme, na domech a realitách v Praze a na předměstích vtělené, koncem r. 1903 obnášely tyto imposantní položky:

Praha dlužila . .	244,325.570 K
Karlín	18,738.555 »
Smíchov	29,436.719 »
Král. Vinohrady .	55,930.655 »
Žižkov	36,406.116 »
úhrnem . .	384,838.615 K

Z této imposantní sumy hypotečních dluhů 5% úročených platí Praha sama ročně 12,216.278 korun a s předměstími dohromady 19,241.930 K úroků! Po zaplacení těchto úroků zůstane domácím pánům, někomu více, někomu méně, v kapsách z úhrnku výnosu činže v Praze 20,523.958 K, ve všech pak uvedených městech 30,769.599 K.

A nyní z této zbylé částky musí majitelé domů zaplatiti ročně náležitost povinnosti daně domovní a sice:

Praha	10,716.957 K
Karlín	514.524 »
Smíchov	791.493 »
Král. Vinohrady . .	1,569.902 »
Žižkov	696.897 »
úhrnem . . .	14,289.773 K

Odečte-li se tato částka od sumy v kapsách majitelů domů zbylé po vyrovnání úroků z hypotečních dluhů, zůstává z výnosu činže majitelům domů již jen 16,506.826 K. Pakli mírně dále počítáme, při 10.000 domech pojistky, opravy a jiné povinnosti stojí ročně při nejmenším 1,000.000 K, zbude konečně majitelům

pražských domů pouhých 9,807.001 K a všem dohromady 15,506.826 K, jež vlastně celá Praha i s předměstími celkem ročně vynáší. Ve Vídni žije kolik židů, z nichž každý sám jediný má více ročních příjmů než všichni majitelé pražských domů dohromady! Dle tohoto konečného čistého výnosu, jenž majitelům domů v Praze zbývá, representuje 4% zúročená jejich majetnost nebo výnosnost pouhých 387,670.650 K. A po této úvaze nyní jen dále, pánové, za cizí a z cizího kupujte a stavte různé objekty, uvalujte vyžadující to náklady na majitele domů, chtějte provésti také nejméně 40 mil. korun vyžadující nejistý vodovod dle projektu staveb. rady Thiema a oněch necelých 400,000.000 K nemovité majetnosti pražské, z nichž velká část českým lidem nenáleží, scvrkne se vám brzy v nulu, neboť již dnes jest Praha vlastně městem hospodářsky zubožením, což netvrdíme my, ale na to Vám nejvážněji poukazuje a důtklivě Vás proto napomíná statistická komise král. hl. města Prahy, z jejíž úředních sdělení jsme tyto truchlivé, žalostné, nevyvratitelné zprávy vyňali.

Jestli o koncích, kam nynější pražská samospráva svým hospodářstvím spěje, málo se uvažuje, podáváme každému úvahu o tom hotovou v obavách, že velká část pražských a předměstských majitelů domů octne se záhy v nejtísnivější hmotné situaci, která se, česky řečeno, nazývá žebrácká hůl! Naši národní a političtí odpůrcové, o jejichž chytrosti a vypočítavosti pochybovati nesmíme, zajisté že tyto hospodářské poměry v Praze pilně sledují, proto se nám jen vysmívají, nic si z nás nedělají, neboť nezdarem a ubohostí české politiky není vinen jenom pan dr. Kramář, ale také pánové, kteří šťastně přivedli Prahu, hlavu království, na mizinu!

Že na mizině dnes je, to dokazují úřední data již z — r. 1903!

Proto všelijaké fuky a deklamace o pokroku Prahy jsou směšnou lží a další trpění jich z české strany znamená hříšnou hloupost, která samochtíc připouští, aby hospodářské poměry českého obyvatelstva v Praze a předměstích byly samosprávným, provozovaným zde »pokrokem« úplně zničeny. Když již r. 1903 byl hospodářský stav majitelů pražských domů tak zbědován, jak jsme dle úředních zpráv ukázali, uvažme, jak jsme v ohledu tom smutně »pokročili« do letoška!«

Tak to vypadá v Praze. A kde jsou obce ještě chudší a zadluženější! A což teprve země a stát. Kdo jednou všecky ty dluhy zaplatí, na to nemyslí dnes nikdo.

Stav knihovních dluhů koncem roku 1908 byl následující:

Vídeň	K	2190,620.825
Ostatní Dolní Rakousy	»	1009,501.647
Země alpské:		
Horní Rakousy	»	473,462.816
Solnohrady	»	161,273.163
Štyrsko	»	772,668.235
Korutany	»	210,358.565
Kraňsko	»	208,918.145
Tyrolsko	»	929,280.585
Vorarlberg	»	141,305.350
Přímoří	»	360,762.359
Země České:		
Praha a okolí	»	618,539.145
Ostatní Čechy	»	3380,711.071
Celá země	»	3999,250.216
Morava	»	1174,902.804
Slezsko	»	357,205.104
Halič	»	1653,963.093
Bukovina	»	164,714.901
Úhrnem	K	13808,087.708

Knihovní zatížení nemovitého majetku v Rakousku koncem r. 1908 bylo tedy 13.808 mill. korun. Vezměme úrokování na 5 procent, máme tu roční břemeno 690 millionů korun. Mnoho-li z toho je zaplaceno, ale není vymazáno, nedá se ovšem zjistiti. Nicméně však bude úhrnné číslo asi v platnosti.

Za rok 1908 přibylo nových knihovních dluhů v Rakousku 553,650.158 K. Tento ročník je velice divoký. Přírůstek dřívějších ročníků je poněkud menší. Od r. 1901 bylo zaneseno nových knihovních dluhů v Rakousku:

r. 1901	354,504.000	K
» 1902	378,585.000	»
» 1903	372,574.000	»
» 1904	394,670.000	»

r. 1905 . . . . . 470,070.000 K
» 1906 . . . . . 521,847.000 »
» 1907 . . . . . 501,860.000 »

Roku 1908 bylo zaznamenáno nových knihovních dluhů:

v Praze a předměstích . . 24,716.741 K
v ostatních Čechách . . . 97,014.362 »
na Moravě . . . . . 16,555.299 »
ve Slezsku . . . . . 9,174.640 »

Výslovně zde budiž uvedeno, že tyto číslice znamenají přírůstek od srážky výmazu.

Roku 1908 bylo do pozemkových knih v Rakousku zapsáno nových dluhů v obnosu 1266 millionů korun. Celková zanáška v Rakousku v posledních letech byla tato:

r. 1902 . . . . 943 mil. korun
» 1903 . . . . 1031 » »
» 1904 . . . . 1121 » »
» 1905 . . . . 1210 » »
» 1906 . . . . 1243 » »
» 1907 . . . . 1266 » »

Probírati zde příčiny vzrůstu dluhů nemovitostí nebudeme. Jsou všeobecně známy. Nejvíce dluhů přibývá jak známo z převodu. Někdo si koupí na příklad v Praze činžák za 100.000 K. Vlastních peněz má ale jen 10.000 K. To ostatní se udělají hypotéky. Tak to chodí v Praze i na venku. Nemůže-li takový majitel platit úroky, přijde jeho nemovitost do dražby.

Statistika dražeb nemovitostí v Rakousku z posledních let je následující:

Od roku	Počet do dražby daných nemovitostí	Stržený obnos ve dražbě
1891—1895	11.270	48,402.000 K
1896—1900	9.297	49,537.000 »
1901—1902	11.233	69,504.000 »
1903	11.120	66,558.000 »
1904	11.692	68,286.000 »
1905	10.723	68,217.000 »
1906	10.505	76,278.000 »
1907	9.102	72,135.000 »
1908	9.145	77,323.000 »

Počet dražeb v Rakousku zůstává každého roku v jisté míře nezměněn. Dosáhne výšky až na 12.000 a klesne až na 8000. Dle toho, jak právě dlužníci upadají v neschopnost placení úroků. Roku 1908 bylo dražbou prodáno v Rakousku 23 velkostatků, 11 dolů, 1041 činžáků a 8070 venkovských nemovitostí.

Počet dražeb v českých zemích byl následující:

	Čechy	Morava	Slezsko
r. 1906	2237	1746	252
» 1907	3066	1268	306
» 1908	1927	1157	149

Při všech dražbách přišlo na zmar průměrně 42 procent pohledávek. Na příklad r. 1908 bylo vydraženo za nemovitosti v Rakousku 77 millionů korun a při tom ztraceno zanesených dluhů v obnosu 34 millionů korun.

Za posledních 20 let přibylo knihovních dluhů v Rakousku takto:

	Stav hypoték	
	r. 1882	r. 1908
Rakousko . .	6156,552.374	13808,087.708
Čechy . . .	2051,076.468	3999,256.206
Morava . . .	595,880.262	1174,902.804
Slezsko . . .	158,579.156	357,205.104

Hypotekární zadlužení má ovšem své meze. Nemovitost se nemůže více zadlužiti než jak je odhadnuta na ceně. Do jaké míry je nemovitý majetek zadlužen, těžko říci. Z čísel těchto seznáváme ale úžasný vzrůst hypotekárních dluhů. Kdyby to mělo býti vše na ráz zaplaceno, pak by snad nezůstala ani chalupa bez dražby. Tak spočívá celý ten kapitalism a to hospodářství na dluhách, na sypké půdě, která se při nejbližším otřesu může povážlivě sesouvati, pak všechno se sřítí do propasti záhuby. To je ten pokrok naší doby.

Nesmírně povážlivou jest statistika dr. Kožaného o exekučních prodejích nemovitostí. Uvádí, že od roku 1868 do r. 1908 bylo exekučně prodáno v Čechách 116.729 nemovitostí za obnos 699 mil. kor., na Moravě 59.644 za 198 mil. kor., ve Slezsku 8640 za 66 mil. kor. Úhrnem v zemích koruny České 184.833 nemovitostí za vydraženou cenu 963 mil. k. Z toho bylo v knihách gruntovních nemovitostí 174.290, za něž strženo 237

mil. korun. A nejostřeji osvětluje bídné poměry majitelů nemovitostí dražbou exekuční prodaných ta okolnost, že stržené obnosy nestačily k úhradě knihovních dluhů. A ne malým obnosem, o celých 640 mil. korun vydraženo méně než činily dluhy na nemovitostech těch váznoucí.

LII. Pronajímání velkostatkářské půdy.

Socíni a jich vůdcové Masařík a jeho náhončí závidí církvi pozemky a dokonce si vypočítal Masařík, že by na statcích arcibiskupství olomouckého mohlo žíti 6000 rolnických rodin. Pravili jsme již, že jediný žid Rothschild ve Vídni by mohl skoupiti všecku půdu v celém Rakousku. Nehledě ani k tomu, ukážeme, kterak židé mají dnes mnohem více půdy v rukou jak církev katolická. Nejstrašlivější doklad k tomu podávají Uhry. Před nějakým časem vydal Geza Petrassevich, patrně pomaďarštělý Chorvát, svým nákladem spis pod názvem »Zsidó föl dbirtohosok és bérlök Magyarországon«, to jest po česku asi »Židovský pozemkový majetek v Uhrách«. Mezi jiným píše Petrassevich následující: Kdežto v jiných zemích židé málo kdy kupují pozemky a spekulují více v obchodě a bankovnictví, vrhají se židé v Uhrách krvelačně jako šelmy na černou půdu podél Dunaje a a Tisy a skupují nejúrodnější černá pole v proslulém Alföldu. Zadlužené statky Maďarů padají tu jako shnilá jablka židům do rukou jako kořist. Židé nevědí kam uložit kapitály a kupují šmahem všecky pozemky. Rovněž tak děje se pronajímáním dvorů. Židovských nájemců v Uhrách bylo roku 1890 2697 s pronajatou půdou v rozměru 2,745.100 jiter a r. 1900 3170 s pronajatou půdou v rozměru 3,350.740 kat. jiter. Židovští pachtýři mají nyní přes čtyry milliony katastr. jiter pšeničné půdy v pevném nájmu.

Žid nájemce platí přesně nájemné, dává co nejvíc, za to vymrská půdu až do dna, spoří jako chrt, bydlí s rodinou třeba někde ve stáji, živí se velmi skrovně. Za to nájemce křesťan je lenoch, útrata a chce dělat fouňu; konec konců je, že o všechno přijde a nájem dvora pustí náhlým útěkem někam do Pešti, kde je pak třeba metařem ulic anebo zahyne někde jako kořala a syčák. Jedná-li se o nájem dvora, tu žid nasadí vše, aby dvůr dostal do nájmu. Strašlivý vzrůst židovských vlast-

níků půdy uvádí Petrassevich ve svém spise. Ve 63 komitátech v Uhrách bylo židovských statkářů, jichž polní hospodářství mělo výměry přes 100 katastrálních jiter, roku 1890 1898, výměra majetku pozemkového všech 1,747.255 kat. jiter; r. 1900 2788, výměra majetku pozemkového všech 2,619.300 kat. jiter.

Židé mají dnes v Uhrách ve vlastnickém držení více půdy, než má stát neb církev a šlechta:

	Výměra
Státní pozemky . . .	2,786.411 katastr. jiter.
Nadační statky . . .	248.000 » »
Církevní statky . . .	2,403.332 » »
Fideikomisní statky .	2,349.970 » »

Židovští statkáři mají tedy dnes v Uhrách více půdy ve vlastním majetku než po staletí v Uhrách usedlá šlechta maďarská. Za 50 let bude polovina veškeré půdy v Uhrách v rukou židů jako jich soukromé vlastnictví. Jak se to děje, že půda přechází jako železnou rukou do vlastnictví židů? To je zde v Uhrách zrovna tak jako všude jinde. Žid statkář má stále přebytek peněz. Jeho statek jest bez dluhů. Naopak v jeho pokladně jest stálý nadbytek peněz. A zde to vězí. Žid statkář číhá ze svého statku jako dravec na sousedy, kteří jsou plni dluhu. Žid statkář ví na vlas, kdy k němu tito sousedé přijdou. Přijdou po žních a přijdou na jaře před setím. Všickni židé statkáři a pachtýři po žních svoji sklizeň klidně dají na vlastní špýchary. Nikdo z nich neprodává a nekupuje. Veliké pešťské mlýny mají své komisaře z jich středu. Následek toho je, že rolník Maďar, Slovák, Rusín nebo Rumun po žních ani špetky pšenice neprodá, nikdo se po ní neptá. Zbývá tu soused statkář žid. Ten skoupí ode všech rolníků křesťanů veškeru sklizeň za babku. Hanebným tímto prodejem sklizně zapraví křesťanský rolník sotva daně a úroky. Na živobytí a na setbu z jara musí si vypůjčovat. Následky toho jsou známy. Celý kraj jest židovi statkáři zadlužen. Jeden rolník padá za druhým, klesají jako shnilé švestky. Tak přechází všecka půda v Uhrách do rukou židů. Ožebračelí rolníci stávají se pak pacholky židů anebo, když jim nějaký ten groš ještě zbyl, vystěhují se do Ameriky.

Petrassevich tvrdí, že Slováci se nedají tak vyvlastnit jako Maďaři. V tom se značně mýlí. Ještě více než Slováci padají do rukou židů ubozí Rusíni v severo-

východním cípu Uher. Zde je také decimuje kořalka zrovna tak jako Slováky. Podáme zde statistiku ze slováckých stolic:

	počet židovských statkářů		jich pozemkový majetek	
	r. 1890	1900	r. 1890	1900
Bystřice . .	14	15	1.800	2.000
Bihar	82	103	72.000	104.000
Liptava	7	7	2.000	2.500
Nový Hrad . .	78	136	83.000	130.000
Nitra	87	122	33.000	82.000
Prešpurk . . .	31	68	43.000	56.000
Trenčín	85	120	110.000	150.000
Turč	3	5	1.500	2.000

Na číslicích těch vidíme, že úrodné Pováží jde šmahem do rukou židů. A tážeme se, co bude potom? Zůstanou židé pány a křesťané otroky? Anebo nastane jednou debâcle (zkáza)? Nevíme. Neznáme budoucnosti. Totéž se děje u nás v Čechách a na Moravě. Velkostatkáři nemohou pro nepoctivost lidí držeti pozemky ve vlastní správě a dávají je na pospas v nájem židům. Co takový žid nájemce pro celý kraj znamená, to ví každý. Zde podáváme několik dokladů nájemců dvorů a držitelů statků v Čechách.

Feldmann, nájemce dvora Svojšice, 397 ha.
Brunn, nájemce dvorce Libodřice, 281 ha.
Heller, nájemce dvora Voteleš, 254 ha.
Heller, nájemce dvora Zálešov, 168 ha.
Dvory ty patří hr. Michaeli Althanovi.
Kosiner, nájemce dvora Želechovice, 206 ha.
Bondy, nájemce dvora Oubenice, 112 ha, Sv. Pole 141 ha, Trnová 112 ha.
Grüner Jindř., nájemce dvora Slovany, 80 ha.
Hermann J., nájemce dvora Nový Dvůr, 130 ha.
König J., nájemce dvora Nečín, 133 ha.
Dvory ty patří Jos. hr. z Colloredo-Mannsfeldů.
Ochs Lam., nájemce dvora Přepychy, 145 ha, Trusov 98 ha, Ledce 178 ha.
Reichmann Max, nájemce dvora Modřovice, 163 ha.
Lederer Ig., nájemce dvora Hořkov, 370 ha.
Lihovar pronajatý Ig. Ledererovi.
Dvory ty patří Max. princi Croy a Frant. princ. Croy roz. princ. Salm-Salmové.

Bondy Emil, nájemce dvora Janovice, 155 ha.
Jerusalem Leop., nájemce dvora Kbel, 345 ha, Letňany 254 ha.
Pick Max, nájemce dvora Smidary, 387 ha.
Steiner B., nájemce dvora St. Bydžov, 213 ha.
Benda Ig., nájemce dvora Červenoves, 186 ha a Kříčov 147 ha.
Dvory ty patří Janu šl. Czjžek-ovi.
Klein K., nájemce dvora Bakov, 108 ha.
Katz Alf., nájemce dvora Mlíkovice, 100 ha.
Fischl Jindř., nájemce dvora Heroutice, 67 ha a Krchleby 119 ha.
Fischl Moric, nájemce dvora Křečovice, 57 ha.
Luftschütz Jak., nájemce dvora Drachkov, 155 ha, Božkovice 174 ha, Nová Ves 92 ha, Pecinov 154 ha.
Pollák Mořic, nájemce dvora Vokov 55 ha a Semlín 125 ha.
Bondy Mořic, nájemce dvora Petrovice, 178 ha.
Dvory ty patří Vinc. a Oskar. Daňkovi, šlechtici z Esse v Praze.
Steiner Jak., nájemce dvora Chotěboř, 213 ha.
Goldreich Kar., nájemce dvora Dobkov, 154 ha a Nemojov 158 ha.
Fischer Rud., nájemce dvora Skleněná Huť, 95 ha.
Eisner Sig., nájemce dvora Nejepin, 155 ha.
Fischer Ad., nájemce pivovaru v Chotěboři.
Goldreich Kar., nájemce lihovaru v Dobkově.
Sigm. Eisner, nájemce škrobárny Nejepín.
Dvory ty patří Ex. Janu sv. p. Dobřenskému z Dobřenic.
Löwy Šalam., nájemce dvora Horní Vildštejn, 177 ha.
Byšický Vilém, nájemce dvorů Krnsko 143 ha a Řehnice 64 ha.
Heller, nájemce dvora Skalsko, 110 ha.
Adlerová Marketa, nájemce dvorů Dol. Neuberk a Dolní Schönbach 452 ha.
Dvory ty patří K. M. hrab. Zedtwitzovi.
Thieben Em., nájemce dvora Ptíč, 249 ha.
Stein Bedř. a Fr., nájemce dvorů Chříč a Dubňany 338 ha.
Ehrlich Gustav a Herm., nájemce dvora Strachovice 120 ha.
Dvory ty patří c. k. svět. ústavu šlechtičen u sv. Andělů v Praze II.

Munk J., nájemce dvora Dobroměřice, 378 ha.
Federer Moř., nájemce dvorů Zámecký dvůr, 146 ha a Bosshof 42 ha.
Heller Rich., nájemce dvora Moravěves 161 ha. Dvory ty patří kr. svob. městu Mostu.
Roubíček Samuel, nájemce dvora Lhotka 115 ha.
Eisner Šal., nájemce dvora Horomyslice, 125 ha.
Pick Lud., nájemce dvora Podmoklice, 74 ha.
Arnstein Karel, majitel allod. statku Oustějov, 28 ha výměr, allod. statku Radvanov, 143 ha.
JUDr. Emil Fanta, majitel allod. statku Čes. Heršlag, výměr 193 ha.
Firma Kupfer & Glaser, majitel allod. statku Fichtenbach, výměr 1551 ha.
JUDr. Robert Pollak, majitel allod. statku Cibulka, výměr 69 ha.
Rosenbaum Em., majitel allod. statku Strkov, výměr 121 ha.
Schwarz Vikt., majitel allod. statku Lidkovice s Měšeticemi, výměr 86 ha.
Theimer Nathan, majitel allod. statku Chlístov, výměr 88 ha.
Heller Jonáš, majitel dvoru Košíře 85 ha.
Heller S., majitel statku Čelakovice, 99 ha.
Kohn, majitel statku Třebeš, 172 ha.
Marx Josef, majitel statku Chlum, výměr 95 ha.
Österenová, majitelka statku Veleslavín, výměr, 44 ha.

Židé mají v Čechách v držení velkostatkářské půdy přes 80 tisíc hektarů; k tomu přijde pak ještě selská půda, která přešla do rukou židům.

Jaké poměry zavládnou v okresu, kde se záhnízdí žid statkář, o tom podává smutný doklad Halič. »Čech« přinesl 2. srpna 1907 tento článek:

»Není větší pošetilostí nad tu, horuje-li kdo o rovnoprávnosti křesťanů se židy. Buď v takových případech hraje hlavní roli čirá nevědomost, nevšímavost, nebo prodejná servilnost. Šťastná země, která se dosud vítězství takových názorů dovedla ubrániti. Je jich ovšem již po řídku. Rakousko dávno již přestalo býti státem takovým. Již roku 1848 a zvláště roku 1867 povýšilo židy na rovnoprávné státní občany. Následující léta ukázala, jak se dobrodiní toto vymstilo na obyvatelstvu křesťanském. Ačkoliv toto vůči židům v obrovské jest většině,

stalo se jejich kořistí. Vlci vpuštěni do ovčince. Zvláště smutným dokladem toho jest ubohá Halič.

Až do roku 1867 neměl žid v Haliči — jako i jinde — práva, nabývati vlastnictví půdy. Konečně se mu ho dostalo. Jaké byly důsledky toho? Již roku 1870 náleželo židům 68 velkostatků, roku 1873 jich měli již 289 a do roku 1890 vzrostl počet jejich na 680. Každý pátý velkostatkář jest žid. Rozumí se, že od té doby židovských velkostatkářů ještě více přibylo. Stejně obrovský jest vzrůst židovského majetku na drobných usedlostech. Od roku 1874 do roku 1892 získali židé 43.000 selských statků. Sedmdesát procent půdy v Haliči náleží dnes židům a přes dva milliony rolníků nádeničí na pozemcích, jež byly kdysi jich vlastnictvím. Několik desítiletí a žid bude neobmezeným pánem celé Haliče.

Jak nabyli židé tohoto vlastnictví? Je vůbec možno, že by se to stalo cestou poctivou? Odpověď na tyto otázky ze všech stran zní souhlasně: raffinované lichvářství slavilo zde orgie a kopalo hrob samostatným existencím rolníků. Žid dovede požadovati lichvářské úroky tak obezřetně, že se mu zákon zřídka dostane na kůži. Půjčuje křesťanu tak dlouho, až sezná, že nadešel vhodný čas k zadrhnutí kličky, kolem hrdla dlužníkova zavěsené. Pak rázem změní se tvář jeho dosud usměvavá v krutě se vysmívající, křesťana nemilosrdně z hroudy jeho vyhánějící. Staly se případy, že musil rolník zanechati židovi na statku ještě syny a dcery své, aby bezplatnou prací nesplacený dluh oddělávali, ba, i takové případy byly dokázány, že dcery rolníků svou ctností musily židu platiti dlužný úrok. Lze si představiti větší, smutnější otroctví? Nemenší velmocí jsou židovské kartely. Roku 1893 utvořili židovští majitelé čtyřiceti velikých cihelen kartel a zvýšili ceny hned o 20—32 procent. Dříve platilo se za tisíc 26—28 korun, potom 35 a více. Tím samotné obyvatelstvo lvovské utrpělo škodu 600.000 korun, poněvadž roční spotřeba cihel obnáší 65 millionů. Veliký lvovský process roku 1892 odhalil hrozné věci. 28 židů ocitlo se na lavici obžalovaných pro hnusný obchod s děvčaty, jejž s cynismem, svému plemeni vlastním, dlouhá léta provozovali, zásobujíce nešťastnými oběťmi doupata Cařihradu a jiných měst tureckých. Až 1000 marek dostávali za jednotlivé dívky. A není dosud lépe. Stopy mezinárodních obchodníků s děvčaty vedou vždy hlavně do Haliče a jsou jimi z devadesáti devíti procent

židé. Vše toto musí v lidu přirozeně hromaditi prvky hnutí antisemitského, jež dříve nebo později zachvátiti musí celou zemi.

Tak v Haliči. A je snad jinde lépe? Nemluvě ani o Uhrách, které v smutném tom ohledu důstojně se řadí po bok Haliče, jsou poměry i v jiných zemích, zejména i u nás, rovněž žalostné. Nemáme bohužel po ruce přesné statistiky agrárního majetku židovského, abychom mohli konstatovati jeho vzrůst. Ale tolik je jisto, že i naše číslice vyvolaly by úžas celé veřejnosti, pokud ještě duševní obzor její není úplně zastřen kaftanem. Jsou celé obce, v nichž je žid neobmezeným pánem. Vše se před ním koří, kterýžto zjev vysvětlení své by nalezl toliko nahlédnutím do knížky, v níž má žid seznam svých dlužníků. Malí i velcí ocitli se v této závislosti. Vezměte do rukou seznam nájemců dvorů naší šlechty a seznáte, že velikou většinu jich tvoří nájemci židovští. Kam to vše časem povede? Vrchovatý čas otvírati lidu oči a ukázati jemu, jak daleko jsme to za čtyřicet let židovské svobody přivedli. Snad by již tím samým mnohý z těch, kteří odevzdávali letos v květnu hlasy své sociálním demokratům, armádě to na ochranu židovstva vytvořené, se vzpamatoval a obrátil. Netřeba tu nižádného podněcování, nebylo by moudré, ani křesťanské, ale k oprávněné a nutné sebeobraně nutno vychovávati český lid. Svobodě židů nesmí obětována býti svoboda a existence křesťanů.«

Židovský nájemce dvora jest pánem celého okresu. Před ním kloní hřbety kde kdo z celého okolí. Židovští nájemci znemravňují venkovský lid, naschvál nechávají pracovat v neděli a ve svátcích na polích, nejhůře je pak při dobývání cukrovky. To vše strašně znemravňuje rolnický venkovský pracovní lid. K tomu přijde kořaleční mor a známé ratejny a máme zkázu v celé nahotě! Židé nájemci mají nádherné ekypaže, zkrátka dělají vrchnost, jim se vše musí kořit. Občane Masaříku, židům nezávidíte, jak jim ten lid za pár grošů otročí? Tam, kde je žid nájemcem dvora, tam je znemravnělý celý okres.

LIII. Zemědělská těžba na celém světě.

Zemědělská těžba na celém světě bývá sestavována v ministerstvu orby v Pešti. Podáváme zde k vůli úplnosti dva ročníky za sebou.

K zachování svého života, zdraví a síly potřebuje člověk světlo, vzduch, teplo a potravu. Chybí-li něco z těchto potřeb, jest ohroženo zdraví nebo žití lidské. Největší péče vyžaduje opatření nutné potravy. Čím obydlenější jest země, tím větší bývají starosti o potraviny. A také obráceně: čím pustější a neobydlenější jest země, tím těžším jest boj o život. Člověk jest právě tvorem společenským, kterýž nemůže obstáti jako Robinson.

Plochu Asie, jež obnáší 44,000.000 čtverečních km., obývá necelých 840,000.000 lidí, Evropa s 9,690.843 čtverečními kilometry může čítati 420,000.000 lidí, Amerika s 39,000.000 čtvereč. km. má snad 160,000.000 lidí, Australie a Oceanie s 9,000.000 čtverečními km. čítá 7,000.000 lidí. Celkem možno čítati nyní obyvatelstvo země na 1.620,000.000 lidí. Potrava lidí jest velmi různá, dle jejich obydlí. Plémě žluté, tedy Asijci, Japonci, živí se rýží, jsou vegetariány. Požívači rýže tvoří asi 700 až 900,000.000 lidí. Evropa a Amerika, obývané bílým plemenem, jsou zvyklými požívati stravu smíšenou z obilin a masa. Afrika a Australie, z nichž nalézáme plémě černé a hnědé, mohou počítány býti také k příslušníkům vegetářského způsobu výživy aspoň většinou; výživnými rostlinami jsou tam banány a různé jiné plodiny. Obilí pěstuje se v těchto oblastech velmi poskrovnu. Celá území jsou zde obývána ještě kanibaly a jedlíky země.

Plochy, používané k polnímu hospodářství v jednotlivých kulturních státech můžeme vyznačiti následujícími čísly:

Belgie	1,855.000	hektarů
Bulharsko	2,894.000	»
Dánsko	2,604.000	»
Německo	35,055.000	»
Rakousko-Uhersko s Bosnou	40,032.000	»
Finsko	2,849.000	»
Rusko	83,400.000	»
Francie	38,543.000	»
Anglie	20,115.000	»
Italie	19,512.000	»
Rumunsko	5,642.000	»
Španělsko	21,702.000	»
Britská Indie	102,817.000	»
Japan	5,212.000	»
Alžírsko	3,260.000	»

Mnoho-li jest zorané půdy v Kanadě, sev. Americe, Číně, Sibiři, Australii, Egyptě, jižní a střední Africe, lze velmi nesnadno zjistiti. Panenská půda jest v Sibiři a jižní Americe, jakož i Afrika má dosti takové půdy. Kdy zde počne lidská činnost, nemožno tušiti.

Také v Rusku nalézají se veliké plošiny půdy, ležící ladem, poněvadž v této zemi nechávají se ještě všeobecně pole ležeti úhorem. Dle odhadů uherského ministerstva orby byla sklizeň světová následující:

	1908	1909
	millionů	metr. centů
Pšenice	867·9	939·3
žito	432·0	447·0
ječmen	326·5	370·0
oves	563·6	651·7
kukuřice	976·0	1039·0
Celkem	3166·0	3448·0

Srovnává-li se však tento odhad se skutečností, nemůže nikdo dokázati. Odhady tyto sestavují se dle zpráv konsulů.

Produkce roku 1909 rozděluje se takto:

	Evropa	Zámořské země
	milliony	metr. centů
pšenice	524	415
žito	408	38
ječmen	250	120
oves	427	224
kukuřice	157	882

Spotřeba celého světa vyžaduje následujícího množství: pšenice 940, žita 430, ječmene 370, ovsa 600, kukuřice 1000 millionů metrických centů. Ve příčině jednotlivých druhů obilí dělí se produkce a konsum níže uvedeným způsobem. Při tom přihlížeti nutno ke dvěma skupinám. Země, jež mají nadbytek a prodávají, jsou země vývozní; země, v nichž jest nedostatek obilí a tedy jsou nuceny kupovati je, jsou zeměmi dovozními (importními).

I. Pšenice.

a) Země importní (dovozní). Produkce jich samých obnáší asi 270 millionů met. centů, tak že jsou nuceny zakoupiti 160 milllionů metr. centů, aby vyhověly po-

třebě k výživě nezbytné. Z těchto zemí kupuje Anglie 60, Francie 10, Německo 26, Rakousko 14, Italie 9, Nizozemsko, Belgie a Švýcarsko 20, Španělsko 6 millionů metr. centů cizí pšenice.

b) Země vývozní (exportní). Produkce v zemích těchto jest 700, přebytek 170 millionů metr. centů. Z tohoto množství prodávají: Uhry 7, Rusko 32, Rumunsko 14, Bulharsko 10, Srbsko 2, Vých. Indie 12, Sever. Amerika 46, Kanada 20, Argentina 32, Australie 12, Alžír 2 milliony metr. centů.

II. Žito.

a) Země importní. Produkují 170, potřebují z ciziny 15 millionů metr. centů. Kupují Rakousko a Německo po 3 millionech metr. centů.

b) Země vývozní (exportní) produkují 290, k prodeji zbývá 35 mill. metr. centů. Z těchto prodají Uhry 3. Rusko 30 millionů metr. centů žita.

III. Ječmen.

a) Země vývozní (exportní). Vlastní produkce 270, ku prodeji cizině 60 millionů metr. centů. Ku prodeji mají Uhry 5, Rusko 32, Rumunsko 2, sev. Amerika 7, Kanada 3, Alžír 2 milliony metr. centů ječmene.

b) Země importní (dovozné). Vlastní produkce 230, nutný nákup z ciziny Anglie 10 millionů metr. centů.

IV. Oves.

a) Země importní mají své vlastní produkce 230, nutný nákup z ciziny 6 millionů metr. centů, aby vyhověly spotřebě.

b) Země vývozní produkují 440 millionů metr. centů. Na prodej mají Uhry 5, Rusko 22, Rumunsko 4, Bulharsko 2, sev. Amerika 10, Kanada 13, Argentina 8 millionů metr. centů ovsa.

V. Kukuřice.

a) Země vývozní produkují 955, mohou odprodati 100 millionů metr. centů. Na prodej mají Uhry 8, Rusko 5, Rumunsko 4, Bulharsko 4, sev. Amerika 60, Kanada 3, Argentina 28 millionů metr. centů kukuřice.

b) Země importní produkují 60, potřebují asi 70 millionů metr. centů cizí kukuřice.

Takto jeví se mezinárodní přehled, jenž jest jistě velmi zajímavým. Vychází z něho jasně na jevo, že Amerika, jako prodavačka obilí, ztrácí na svém významu, a na její místo že nastupuje Argentina a ubohé Rusko.

Povšimněme si nyní kulturních států jednotlivě.

1. Anglie. Zasetá plocha obnášela v Anglii r. 1908 necelé 4 miliony hektarů. Sklizeň obnášela 15 millionů metr. centů pšenice, 15 ječmene, 50 ovsa a 71 millionů metr. centů bramborů. V berním roce 1908/9 zakoupila Anglie 42 millionů metr. centů pšenice, 7·6 pšeničné mouky, $10^1/_2$ ječmene, 7 ovsa, 19 kukuřice a 2 miliony metr. centů bramborů. Anglie zaplatila v berním roce 1906/7 za cizí obilí 5696 millionů korun. To jsou výsledky industrialní politiky, Anglie nemá skoro žádného polního hospodářství. V případu války bylo by možno celou zemi za 4 až 6 měsíců úplně vyhladověti. Nebylo by třeba, aby vniklo cizí vojsko do země. Komu by se podařilo zameziti dovozy do Anglie, mohl by slavnou Anglii beze vší námahy přemoci. Anglie jest si vědoma tohoto nebezpečí, pročež snaží se stavbou válečných lodí zabezpečiti si panství na moři.

2. Francie pěstovala r. 1908 na 14·3 millionech hektarů půdy obilí a brambory. Sklizeň obnášela $82^1/_2$ millionů metrických centů pšenice, 12 žita, 47 ovsa a 125 mil. metrických centů bramborů. Relativně vyžaduje sk ovného dovozu cizího obilí a mouky. Francie ztrácí ostatně stále na počtu obyvatelstva.

3. Německo. Roku 1908. pěstovalo se v Německu obilí na 13·9 millionech hektarů půdy. Sklizeň vydala 38 mill. metr. centů pšenice, 107 žita, 30 ječmene, 76 ovsa, 463 millionů metr. centů bramborů.

Cena (v penězích) hospodářských plodin v německé říši kolísá mezi 7000 až 9000 miliony marek. Roku 1908. dovezly se do Německa 22 miliony metr. centů cizí pšenice, 2·3 žita, 2·3 ječmene k vaření piva, 20 jiného ječmene, 5·4 ovsa, 6·8 millionů metr. centů kukuřice. Za vše zaplatilo Německo okrouhle 580 millionů marek. Z tohoto množství vyvezlo se opětně asi 20%. Přes intensivní hospodářství v Německu musí tento stát kupovati cizí poživatiny. Tak dovezeno bylo r. 1907. do Německa poživatin za 2503 millionů marek, r. 1900 obnášela vydaná suma za dovoz 1756 marek. Obyvatelstva německé říše počítalo se

roku 1850 . . . . . 35,312.000 duší
» 1908 . . . . . 63,255.000 »

4. Rakousko. Spotřeba pro rok 1909 odhaduje se 30 mil. metr. centů pšenice, 30 žita, 19 ječmene, 26 ovsa, 4 miliony metr. centů kukuřice. Nedostávající se množství dodávají ponejvíce Uhry.

Roku 1908. dodaly Uhry Rakousku 4·29 millionů metr. centů pšenice, 6.27 pšeničné mouky, 2 žita, 2·88 ječmene, 1·76 ovsa, 3·89 millionů metr. centů kukuřice. Rakousko odebralo r. 1908 z Uher následující potraviny:

maso, jatečný dobytek atd. . . . . 245,500.000 K
zelenina, ovoce atd. . . . . 22,740.000 »
obilí, obilí k zásevu atd. . . . . 408,740.000 »
mouka . . . . . 223,770.000 »
máslo, sýr atd. . . . . 45,240.000 »

Zásobování Rakouska potravinami se strany Uher zvyšuje se každým rokem.

Tím vyčerpali jsme přehled největších států, jimž jest nutným dovoz. Cizí obilí kupují ještě Nizozemsko, Belgie, Dánsko, Švédsko a Norvéžsko, Švýcary, Řecko a Portugalsko. Pšeničná mouka dováží se do Egypta a Brasilie. Ze států vyvážejících mají největší význam následující:

1. Rusko, v němž pěstovalo se roku 1908 obilí následovně:

	Plocha		Sklizeň		
pšenice . .	25,400.000	hektarů	154.980.000	mt.	centů
žito . . .	28,770.000	»	198,820.000	»	»
ječmen . .	10,740.000	»	82,270.000	»	»
oves . . .	18,504.000	»	136,810.000	»	»
brambory .	4,257.000	»	294,660.000	»	»
proso . .	4,053.000	»	22,134.000	»	»

Prodáno bylo do ciziny 15 millionů metr. centů pšenice, 4 žita, 26 ječmene, 5 ovsa, 6 kukuřice. Sklizeň Ruska r. 1909 odhaduje se na 208 millionů metr. centů pšenice, 196 žita, 98 ječmene, 155 ovsa, 18 kukuřice, 300 millionů metr. centů bramborů. Rusko jest nuceno platiti výnosem z vývozu obilí úroky ze státního dluhu; nebýti této okolnosti byl by tam nezbytným státní úpadek. Koncem roku 1908 mělo Rusko 8710 millionů rublů státního dluhu, z něhož úroky činily 386 millionů rublů.

Toto vydání bude se zvětšovati každým rokem. Sedlák musí hladověti, aby sehnal nutné množství obilí ku prodeji. Rusko musí stavěti dráhy, aby zabezpečilo své hranice. Stavby drah vyžadují ohromných nákladů. Rusko jest ohroženo východní Asií. Japonsko a Čína zbrojí. Žlutí tito národové mohou postaviti do boje 12 millionů mužů. Rusko při prvém utkání se se zbraní s jedním z těchto národů (Japonců) podlehlo. Jeho generálové brali si do válečného ležení pro zábavu židovské nevěstky, jakou jest Olga Steinová. Proto byly čety ruské poraženy přes statečnost svých ubohých vojáků. Nelze předvídati, kdy žluté plémě odváží se k útoku. Podlehne-li však Rusko po druhé, zakročí pruské bajonety. Žlutá invase do Evropy není žádnou fantasií.

2. Bulharsko mělo r. 1908 oseté půdy 2 miliony hektarů. Sklizeň byla 26 millionů metr. centů obilí všech druhů. Prodalo se za hranice 2 milliony metr. centů pšenice a 1 million metr. centů kukuřice.

3. Srbsko mělo r. 1908 oseté půdy 1·2 millionů hektarů. Sklizeň byla asi 12 millionů metr. centů. Ročně možno prodati 2 milliony metr. centů pšenice a 1 million metr. centů kukuřice.

4. Turecko má ročně na prodej jenom asi 2 miliony metr. centů ječmene. Bagdadská dráha umožní v několika letech přístup k jiným plochám ku pěstování obilí.

5. Východní Indie. Sklizeň r. 1909 odhaduje se 80 milliony metr. centů pšenice, 200 rýže, 35 ječmene, 20 žita, 35 milliony metr. centů kukuřice. Z tohoto množství bylo na prodej za hranice $4^1/_2$ mill. metr. centů pšenice. Vše ostatní spotřebuje se v zemi s výjimkou rýže. Indická pšenice dováží se velmi nestejnoměrně do Anglie. Roku 1905 mohla Indie prodati dokonce 22 metr. centů pšenice. Přes to však jest v zemi této ustavičný hlad a pšenici prodávají lichváři.

6. Severní Amerika. Pro rok 1909 uveřejněna byla následující statistika pěstování obilí:

	Plocha hekt.	Sklizeň mtc.
pšenice	18,722.000	182,000.000
žito	783.000	8,500.000
ječmen	2,784.000	38,700.000
oves	13,121.000	137,500.000
kukuřice	44,141.000	685,200.000

Sklizeň roku 1909 oceňuje se na 200 millionů metr. centů pšenice, 8 žita, 40 ječmene, 170 ovsa, 790 millionů metr. centů kukuřice, což značí nejmenší množství vývozu sev. Ameriky. Zdá se, že kulminační bod hospodářské produkce severní Ameriky byl již překročen.

7. Kanada. Sklizeň r. 1909 cení se 40 milliony metr. centů pšenice, 12 ječmene, 46 ovsa. Na prodej bylo 20 millionů metr. centů pšenice, 3 ječmena a 12 millionů metr. centů ovsa.

8. Argentina. Roku 1909 byla následující statistika pěstění obilí:

	Plocha hekt.	Sklizeň mtc.
pšenice	6,063.000	46,000.000
kukuřice	2,976.000	41,500.000
oves	635.000	8,500.000

Argentina vyvezla r. 1908 36 millionů metr. centů pšenice. Roku 1906 obnášel vývoz 22 millionů metr. centů.

9. Australie mohla dosáhnouti r. 1909 sklizně pšenice 22 millionů metr. centů, z nichž na prodej byly 2 milliony metr. centů.

Tímto byl by ukončen přehled. Poměry na světovém trhu obilním změnily se v posledních letech tak dalece, že Amerika jako hlavní dodavatel jest zatlačována Ruskem a Argentinou, jež vystupují do popředí.

Ceny obilí doznaly r. 1909 úplného obratu. Stoupání cen obilních počíná rokem 1907. Roku 1895 byla maximální cena na vídeňské plodinové burse za metr. cent pšenice 14 K 12 h, žita 12 K 28 h, ječmene 13 K 14 h, ovsa 13 K 98 h. Roku 1907 obnášela průměrná cena: pšenice 22 K 34 h, žita 18 K 48 h, ječmene 18 K 84 h, ovsa 16 K 92 h. Poslední zvýšení cen počalo skokem v květnu 1909. Pšenice pro květen tohoto roku platila se za metrický cent:

v Berlíně	$24^1/_2$ marek
v New-Yorku	20 »
v Chicagu	$19^1/_2$ »
v Liverpoolu	21 »
v Paříži	21 »
v Budapešti	25 »
v Oděse	19 »
v Buenos-Aires	$18^1/_2$ »

Koncem září 1909 znamenala se na vídeňské plodinové burse za 1 metr. cent maximální cena: pšenice 30 K 10 h, žita 19 K 50 h, ječmene 19 K, ovsa 17 K 10 h. Jest patrno, že zdražování se dotýká ponejvíce pšenice. Účinky sklizně na cenu vystupují zvláště v termínu říjnovém. Nejvyšších cen dosáhla pšenice na vídeňské plodinové burse za metrický cent roku 1873 34 K, 1891 24 K, 1898 31 K, 1909 koncem května 34 K. Dle údajů Lavasserových platilo se až do roku 1870 v západní Evropě za hektolitr pšenice 26 franků, tato cena klesala stále až do roku 1900 na 12 franků, od tohoto roku počíná opět vzestup. Před vystavěním drah bylo kolísání cen obilních velmi veliké, dle výsledků sklizně. Vysoké ceny pšenice v New-Yorku jsou dílem spekulanta obilím Pattena. Svou spekulací na vysoké ceny pšenice vydělal prý tento muž přes 5 millionů dollarů. Z této příčiny činil Patten ohromné nákupy pšenice a skoupil v červenci přes 10 millionů bushelů pšenice. Ceny pšenice v New-Yorku a Chicagu mají veliký vliv na cenu v Evropě.

Zdražení obilí uplatňuje všude svůj vliv. Kilogram nejjemnější pšeničné mouky stál roku 1906 v malém prodeji 30 h; nyní stojí 52 h. Před 3 léty platilo se za kilogram másla v drobném prodeji 2 K 40 h, nyní platí se 3 K 20 h. Litr mléka stál 40 h, nyní 50 h. A tak to jde stále. Socialisté rozhořčují se drahotou a spílají sedláku jako jejímu původci. O pravých původcích zdražování, o bursovních židech však mlčí.

Na vídeňské plodinové burse byly zastoupeny r. 1904 protokolované firmy následující: Max Adelberg, Bratří Asrill, Heřman Beer, Gustav Berlitzer, Jakub Blumberger, Šimon Breitner, Vilém Brody, Ferd. Deutsch, Moric Fischer, Heřman Flamm, Samuel Freund, Mořic Fürst, Bratří Gibianové, Em. Grünwald, Zikm. Haas, Handl a Schwarz, Jos. Herzel, Šimon Hilfreich, Adolf Kaun, Markus Kauders, Viktor Königstein, Bratří Kohnové, Oskar Kühnreich, Jakub Landesmann, Isidor Leutag, Nathan Löwbeer, Vilém Löwbeer, Löwy, Mořic Münz atd. až Weinberger, Weis, Wetzler, Winterstein, Wotitz, Würth.

Může tam býti až 200 židovských obilních firem, provozujících své obchody. Mnoho-li křesťanů se těchto obchodů zúčastní, není nám známo. Jako jest tomu ve Vídni, tak jest tomu v Budapešti, Praze, Berlíně. Všude

jsou pány obchodu a výdělku Židé, jak jim to Jesiáš předpověděl. Křesťané nechávají Židy v teple, nelítostně se vzájemně potírajíce.

Světová sklizeň obilí roku 1910.

Každého roku vydává ministerstvo orby v Pešti světový přehled sklizně obilí na základě zpráv konsulátů a jiných statistických úředních výkazů. Odhady ty podávají ovšem obraz jen přibližný skutečnosti, nicméně však zajímavý. Světová sklizeň obilí odhadnuta následovně:

	roku 1909	roku 1910
	millionů metr. centů	
pšenice	969·07	991·36
žita	478·4	467·19
ječmene	371·68	355·25
ovsa	687·68	628·28
kukuřice	971·71	1070·55

Letošního roku dopadla světová sklizeň pšenice o 22 millionů metr. centů líp, jak roku 1909, to jest sklizeň žita o 11, ječmene o 16 mil. metr. centů menší. Schodek ovsa jest dokonce o 59 mil. metr. centů větší. Sklizeň kukuřice jest o 98 millionů metr. centů větší. Celková těžba obilnin jest o 34 millionů q větší jak loňského roku. Rozhodující přilepšení jest ovšem od kukuřice. Schodek ovsa a žita bude ve skutečnosti snad ještě větší, považíme-li, že za dešťů posledních oves i nesekaný zahynul. Oves posekaný na polích však v proudech vody úplně se zkazil. Přehled jednotlivých obilnin jest následující:

a) p š e n i c e. Světová těžba pšenice jest rozvržena v zemích, které mohou odprodat přebytek a v zemích, které musí nedostatek hraditi nákupem z ciziny. Země, které musí pšenici kupovat, jsou následující:

	přibližná vlastní sklizeň	nutný nákup z ciziny
Anglie	16 mill. q.	58 mill. q.
Francie	85 »	15 »
Německo	42 »	24 »
Rakousko	16 »	14 »
Italie	48 »	13 »

Mimo toho potřebují menší státy následující množství pšenice z ciziny: Holandsko 5 mill. q., Švýcary $4^1/_2$,

Belgie 14, Dánsko $1^1/_2$, Švédsko 2, Španěly $1^1/_2$, Řecko 1, Brasilie 5 millionů metr. centů. Celkem jest zapotřebí pro přelidněné státy 163 mill. metr. centů pšenice na r. 1910. Přebytek pšenice na rok 1910 mají: Uhry 20, Rusko 62, Rumunsko 20, Bulharsko 6, Východní Indie 30, Severní Amerika 20, Kanada 6, Argentina 17, Australie 15, severní Afrika 5 millionů metrických centů. Přebytek pšenice se odhaduje na 185 mill. q. Světová zásoba pšenice bude míti asi 20 mill. q neprodejných. Možná dost, že to jest pouhý přelud. Skutečnost může vypadat jinak. Snad to je také výpověď pro bursy, aby šla cena pšenice dolů.

b) žito. Mezinárodní prodej žita jest dosti skrovný. Nákup žita na r. 1910 jest nutný pro Anglii 3, Francii 4, Německo 5, celkem všeho všudy zapotřebí 19 millionů metr. centů žita. Množství to dodají Uhry, a sice 4, Rusko 15 millionů metr. centů.

c) ječmen. Nákup ječmene na rok 1910 jest nutný v Anglii asi 10, v Německu 27, v Rakousku 3 milliony metr. centů. Celkový nákup $49^1/_2$ q. Množství to dodají na trh Uhry 2, Rusko 40, Rumunsko 5, Sev. Amerika 2, Alžír 4 milliony metr. centů. Prodej ovsa jest celkem nepatrný. Anglie nakupuje 8—10 mill. q. ročně. Kukuřice se prodá na rok 1910 do Anglie 25, do Francie 3, do Německa 10, do Rakouska 5, celkový odprodej 60 millionů q. Množství to dodají Uhry, a sice 13, Rusko 8, Rumunsko 20, Bulharsko 3, Sev. Amerika 50, Argentina 25 mill. metr. centů. Zbyde na světovém trhu 60 mil. q neprodané kukuřice. Dle odhadu ministerstva orby sklidí se na r. 1910 v Anglii 17 millionů q pšenice, 15 a půl mill. q ječmene, 38 mill. q ovsa. To jest celý výsledek. Je to na 42 mill. lidí dost málo. Anglie spotřebuje ročně k výživě obyvatelstva 65 mill. q pšenice, 23 mill. q ječmene 40 mill. q ovsa, 20 mill. q kukuřice. Osenní plochy v Anglii byly r. 1910 následující:

pšenice	650.000 ha
žita	25.000 »
ječmene	750.000 »
ovsa	1,550.000 »
zemáků	570.000 »

R. 1909 koupila Anglie z ciziny 49 mill. 600.000 q pšenice, 5,600.000 q mouky, 10,800.000 q ječmene, 8,900.000 q ovsa, 19,800.000 q kukuřice. Anglie vydá

ročně za potraviny z ciziny nakoupené asi 5.500 mill. korun našich peněz. Kdyby vypukla válka na př. mezi Německem a Anglií, bude Německo vší silou pracovati k tomu, aby dovoz potravin do Anglie byl znemožněn. Tím by Anglie byla za několik měsíců vyhladověna. Toto nebezpečí Angličané dobře znají. Zemědělská těžba Francie jest mnohem vydatnější než anglická. R. 1910 měla Francie oseto:

pšenicí	6,530.000 ha
žitem	1,241.000 »
ovsem	3,429·000 »
ječmenem	747.000 »
zemáky	1,514·000 »

Sklizeň Francie odhaduje se na letošní rok okrouhle 87 mill. q pšenice, 15 mill. q žita, 10 mill. q ječmene, 53 mill. q ovsa, 7 mill. q kukuřice, 160 mill. q zemáků. Potřebný nákup z ciziny jest odhadnut pro Francii na 6 mill. q pšenice, 2 mill. q ovsa, 3 a půl mill. q kukuřice. K výživě obyvatelstva Francie jest třeba 95 mill. q pšenice, 15 mill. q žita, 10 mill. q ječmene, 47 mill. q ovsa, 10 mill. q kukuřice, 130 mill. q bramborů. Nákup potravin Francie z ciziny jest poměrně nepatrný. Po Anglii jest největším kupcem na světovém trhu obilí Německo. Sklizeň obilí v Německu byla roku 1909 následující:

	osevní plocha	sklizeň mill. q.
pšenice	1,831.000 ha	37½
žito	6,008.000 »	112
oves	4,309.000 »	91
ječmen	1,646.000 »	34
zemáky	3,323.000 »	467
jetel	2,041.000 »	89
seno	5,440.000 »	197

Německo potřebuje ročně k výživě obyvatelstva 65 mill. q pšenice 100 mill. q žita, 56 mill. q ječmene, 82 mill. q ovsa, 10 mill. q kukuřice. Na rok 1910 musí Německo nakoupit z ciziny 24 mill. q pšenice, 4 mill. q žita, 27 mill. q ječmene a 10 mill. metr. centů kukuřice. Německo platí do ciziny za potraviny ročně přes 2.000 mill. marek. Německo většinu potravin bere z Ruska. V případu války Německa s Ruskem by Německo bylo nuceno zásoby objednávati z Ameriky. Mezi největšími

kupci na mezinárodním trhu obilním narukovalo také Rakousko následkem rostoucího obyvatelstva.

	osevní plocha	sklizeň r. 1909 mill. q
pšenice	1,190.000 ha	16
žito	2,077.000 »	29
ječmen	1,131.000 »	$17^1/_2$
oves	1.851.000 »	25

K tomu bylo téhož roku přivezeno z Uher pšenice 2,495.000 q, mouky 5 mill. 572.000 q, žita 2.092.000 q Rakousko spotřebuje k výživě obyvatelstva ročně 300 mill. q pšenice, 32 mill. q žita, 20 mill. q ječmene, 27 mill. q ovsa, 10 mill. q kukuřice. Na r. 1910 bylo nutno zakoupit 14 mill. q cizí pšenice, c mill. q žita, 3 mill. q ječmene a 5 mill. q cizí kukuřice.

Menší státy, jako Italie, Hollandsko, Švýcary, Belgie, Dánsko, Švédsko, Norvézsko, Španěly, Řecko a Egypt, kupují obilí z ciziny, hlavně ovšem pšenici. Zemědělství těchto malých států nepadá na světovém tržišti obilí na váhu. Hlavním dodavatelem obilí jest dnes Rusko a po něm jihoamerický stát Argentinie.

Rusko mělo r. 1909 následující sklizeň:

	osetá plocha,	sklizeň mill. q.
pšenice .	26,471.000 ha	213
žito . .	29,129.000 »	227
ječmen .	10,808.000 »	103
oves . .	18,723.000 »	166

Rusko má okrouhle 90 mill. ha plochy oseté obilím. Rakousko všeho všudy jen 6 mill. ha. Jací jsme to proti Rusku trpaslíci. A což, kdyby ruský mužík nebyl tak lenivý a dovedl alespoň z poloviny hospodařit na poli, jako je nucen hospodařit náš rolník, chce-li se uživit. Rusko by mohlo uživit nejen sebe dobře, ale mohlo by prodat bez újmy více obilí než prodá na úkor výživy vlastního lidu dnes.

Na rok 1910 odhadnuta sklizeň Ruska jest následovně:

	letošní sklizeň mill. q	množství domácí výroby mill. q
pšenice . . .	211	160
žito	234	225
ječmen . . .	100	65
oves	150	145

Rusko může na rok 1910 odprodat 60 mill. q pšenice, 15 mill. q žita, 40 mill. q ječmene, 10 mill. q ovsa, 6 mill. q kukuřice. K Rusku se přidružují malé země balkánské, jako Rumunsko, Srbsko, Bulharsko, které dodávají hlavně mlýnům v Pešti pšenici. Zbývá nám podati přehled zemědělské těžby zemí zámořských.

Po Rusku, které jest hlavním dodavatelem obilí Německa i Rakouska, padají na váhu balkánské státy, Rumunsko, Bulharsko, Srbsko a Turecko. Tyto země zásobují hlavně mlýny v Pešti pšenicí a kukuřicí.

Rumunsko má 5 mill. hektarů zorané půdy, skorem tedy polovic jak Rakousko. Letošního roku může na tyto vrhnouti 20 millionů metr. q pšenice. Bulharsko má okrouhle 2,000.000 hektarů půdy pod pluhem. Království české má okrouhle 2 a $^1/_2$ mill. hektarů docílených polností. Má se za to, že Bulharsko může letošního roku prodat do ciziny 6,000.000 q pšenice. Srbsko má okrouhle 1,000.000 hektarů polí. Může odprodat ročně asi 1,000.000 metráků pšenice. Turecko sklízí ročně 16—20,000.000 q pšenice, kterou však samo spotřebuje. Poměry ty se ovšem změniti mohou, až bude vystavěna dráha do Bagdadu.

Staré ohromné lány Mesopotamie, dosud pusté, mají kanalisaci, kterou před třemi tisíci lety vystavěli Babylonci. Angličtí podnikatelé jsou toho názoru, že kanalisace ta dala by se znovu zříditi, a že by investovaný kapitál se vyplácel. Hlavní věc by ovšem bylo dostatek zemědělského pracovního lidu. Největší zálusk na tento projekt má Německo, které velmi důkladně stopuje všecky železniční stavby Malé Asie. Východní Indie vrhá někdy na světový trh pšenici, která se odváží do Londýna. Východní Indie, osada to pod vládou Anglie, živí 240,000.000 lidí. Roční sklizeň je tu asi 100 mill. q pšenice, 40 ječmene, 20 mill. q žita, 35 kukuřice a 210 mill. q rýže. Východní Indie vyváží pouze něco málo pšenice a pak hlavně rýži. Polností je zde asi 40 millionů hektarů. Neurodí-li se rýže, vypuká hladomor, který z Východní Indie nikdy nevymizí. Příčinou toho jsou lichváři. Indický lid »paria« dostává pole až třeba z třetí ruky. Zrovna tak je tomu v Italii. Tím se stává, že indický »paria« ztrácí všecku zklizeň na pronajímatele půdy. Anglická vláda snaží se lichvaření v Indii potlačit, ale dosud marně.

Severní Amerika má nyní asi 10,000.000 farem. Roku 1910 bylo zaoráno a oseto

pšenicí	19,758.000 ha
žitem	873.000 »
ječmenem	2,858.000 »
ovsem	13,932.000 »
kukuřicí	46,203.000 »

Farmáři mají obilím obděláno nyní okrouhle 110 millionů hektarů polí. Rakousko má 10 a půl millionu hektarů polí. Severní Amerika má nyní 10krát tolik polí jako Rakousko. Sami Američané uznávají, že hlavně Slované tuto obrovskou práci v Sev. Americe vykonali. Slované, Čechové, Poláci, Slováci pronikali na americký západ, mýtili pralesy, zakládali farmy za hrozných útrap. Obilní sklizeň Sev. Ameriky na rok 1910 se odhaduje na 185,000.000 metrických centů pšenice, 9 žita, 36 ječmene, 170 ovsa a 760 kukuřice. Považíme-li, že obyvatelstvo Sev. Ameriky stálým přílivem přistěhovalců z Evropy vyrostlo snad na 90,000.000 lidí, nelze se diviti tomu, že Sev. Amerika ze světového tržiště obilního stále ustupuje jiným zemím. Na letošní rok se odhaduje odprodej přebytečných zásob obilí Severní Ameriky na 20,000.000 metr. q pšenice, 2 ječmene a 50,000.000 q kukuřice. Vše ostatní spotřebuje obyvatelstvo Severní Ameriky samo.

Kanada, anglická to sousedka severo-amerických států, má dosud neobsazené lány zemí, ač čím dál na sever, tím obtížnější je tu polaření. Představme si takové severní krajiny, kde jest krátké, 3 až 4 měsíční léto, vše ostatní tuhá zima. Přechodu jarního a podzimního vůbec celá Sev. Amerika nezná. Počet farem v Kanadě neznáme. Roku 1910 bylo v Kanadě pod pluhem oseto

pšenicí	3,764.000 hektarů
ovsem	3,995.000 »
ječmenem . . .	742.000 »

Dle toho má Kanada celkem okrouhle 8 a půl mill. hektarů polí. Možná dosti, že se během několika roků orná půda ještě rozmnoží, jestli přibudou osadníci. Pak by měla Kanada tolik polí jako má Rakousko. Sklizeň obilí není zde vydatná.

Sklizeň r. 1910 se odhaduje na 30,000.000 q pšenice, 50,000.000 q ovsa, 4,500.000 q kukuřice. Z toho

se může odprodat asi 6,000.000 q pšenice do ciziny. Nejvíce padá nyní na váhu vývoz obilí z Argentiny. Země tato v jižní Americe se přílivem hlavně Italů vzmáhá. Na zakládání farem je tu investovaný kapitál z Německa. Dle odhadu za rok 1910 bylo v Argentině oseto

pšenicí	5,836.000	hektarů
kukuřicí . . .	3,006.000	»
ovsem	572.000	»
ječmenem . .	160.000	»

Má tedy Argentina okrouhle 10,000.000 hektarů polí, tudíž o něco méně nežli Rakousko.

Sklizeno bylo letos 40,000.000 q pšenice a 45 mill. centů kukuřice. Z toho přijde na světový obilní trh dvacet millionů centů pšenice a dvacetpět millionů centů kukuřice. Jsou tu ještě menší země jako Čili, Uraguaj a pak sev. Afrika a Australie, kde se značné množství pšenice a jiných obilnin ročně těží, ale to vše se spotřebuje z valné části doma.

Ze všeho vidíme, že největšími zemědělci na světě jsou národové slovanští.

Veškeré polní hospodářství jest úplně závislé od přírody, počasí. Potřebné deště a tepla v přiměřené dávce jsou nutnou podmínkou, aby práce rolníka nepřišla na zmar. Tak jest lidstvo odvislé od Boha. Modlíme se proto v modlitbě »Otče náš — chléb náš vezdejší dejž nám dnes.

»Národní Politika« přinesla 21. července 1911 tyto zprávy.

Nevyzpytatelnou jest příroda ve svých rozmarech. Řada posledních roků nepřinesla nám aspoň obstojného léta, byla citelná chladna i trvalé deště a dostavily se také živelní pohromy, které v četných okresích zničily naděje rolnictva. Letos oproti tomu máme léto až příliš krásné a teplé, celkem pršelo jen málo a na některých místech v posledních dvou měsících ani nesprchlo. A následky toho také se již dostavily. Velkým suchem vyprahla všude půda, která jeví místy velké trhliny, tráva jest sežehnuta téměř úplně a obilí zůstalo jakostí i mnohostí pozadu, třeba že jinak uzrálo.

Jak se nám oznamuje, trpí celé kraje nynějším suchem velice. V Polabí nebylo vydatnějšího deště snad již od samého jara, stejné zprávy docházejí z okresů od

Benešova až po Tábor, jdou podobné zvěsti i z Čech jihozápadních. Obilí je místy velice nízké a řídké, brambory malé, řípy musily být místy i zorány, otavy je krajní nedostatek nebo žádná. Na četných místech při žních seká se všecko obilí najednou, poněvadž velkými vedry všechno najednou uzrálo, i oves, který jindy přichází nejpozději na řadu. V mnohých obcích obyvatelstvo jest nuceno levně prodávati dobytek, poněvadž nemá pro něj dostatek píce . . .

Jest pochopitelno, že za takových okolností hospodáři s velkými obavami očekávají budoucnost. A to tím spíše, že i kdyby se nyní ještě dostavily deště, nemohou již odčiniti ohromné škody, které dosavadním suchem byly způsobeny, třeba že pro některé druhy plodin bylo by se lze nadíti částečného jich zotavení. Velké sucho může tak v důsledcích svých přivoditi namnoze téměř tutéž tíseň, jaká doléhá na hospodáře, když jsou postiženi průtržemi mračen, krupobitím a povodněmi. A proto jest nejvýše na čase, aby sáhnuto bylo k nutným výpomocným opatřením, jimiž by škodlivé následky velkého sucha byly co nejvíce zmírněny a od našeho venkova, zvláště pak od méně majetných vrstev jeho, odvrácena byla katastrofa.

Zlé následky veder a sucha. V krajině t. zv. zlatého prutu nesprchlo již od samého jara a následek toho je zhouba, která se již stává přímo katastrofální. Obilí je nízké a tak řiďounké, že s pole, ze kterého se jiná léta odvezlo 16 vozů, sváží hospodář úrodu na čtyřech vozech! Brambory jsou malé jako ořechy a pod slaboučkým naťovým trsem jsou 2 až 3! Řípy vypadají jako jindy na jaře před protrháváním a hospodáři už je většinou zaorávají, poněvadž není naděje, že by se i při nastalém snad dešti vzpamatovaly. Kdo řípu zaoral a nasil pícninu, má pole holé, poněvadž semeno při nedostatku vláhy ani nevzešlo. Otavy nejsou vůbec žádné, tráva i na mezích je úplně spálena. Kdo nasel koňský bob, neodveze domů ani stonek, poněvadž všecko zničily již v květu mušky, které velice škodí i na řípách. Obilní žně jsou v plném proudu a lze pozorovati skutečnou zvláštnost, že se letos seká všecko najednou. Ječmeny, pšenice i oves, který v jiných letech bývá při zrání ječmene ještě zelený, při letošních vedrech uzrál už nyní. Hospodáři trpí nejvíce naprostým nedostatkem píce a poměry dosáhly už tak hrozivého stupně, že rol-

níci prodávají dobytek, poněvadž nemají co by mu dali k žrádlu. Drobnější zvířata, která jsou důležitou položkou v hospodářství, hlavně chudších lidí, klesají úžasně na ceně. Nepřijde-li co nejdříve důkladný déšť, nastane katastrofa, jakých je málo pamětníků. Hospodáři zdejšího kraje pomýšlejí už na budoucí dny s pocity opravdového strachu, poněvadž bez píce není dobytek a bez dobytka není hospodářství.

Socialisté a nevěrci všeho druhu se posmívají procesím, aby nám Bůh dal potřebnou vláhu. Zde máme důkaz, že lidská zlovůle a výsměch proti Bohu se krutě mstí. Jest pravda, kdyby vše se urodilo, jak by si lidé přáli, tu by nikdo na Boha nevzpoměl, lidé by byli horší jak zvířata. Nouze a bída zkrotí lidskou pýchu a naučí lid k návratu k Bohu.

b) Obilní spekulanti Rosner a Faludi v Pešti.

Jak se na plodinových bursách pracuje proti zájmům rolnictva, o tom nám podává vysvětlení následující případ.

Před čtyřmi lety přišli do Pešti dva židé, jeden Rosner, druhý Faludi. Oba byli bosi. Však si předsevzali státi se millionáři. Pěkné toto předsevzetí se také zdařilo. Šli na plodinovou bursu a usadili se zde jako obilní agenti. Kariéra byla hotova. Orgán židů na burse v Pešti »Pester Lloyd« přinesl 15. července 1911 následující zvěsti. Bursa v Pešti byla následkem úpadků, který jde do millionů ve velikém rozechvění. Obilní obchod agentů Rosner a Faludi ohlásil úpadek. Na burse vládlo všeobecné mínění, že oba agenti vládnou majetkem 2 a 3 millionů korun. Z toho důvodu měli oba neobmezený úvěr a důvěru. Jakmile zpráva o úpadku byla oznámena, ukázalo se nutným, aby na plodinové burse nesmělo se obchodovat, až se vyšetří veškeré obchodní závazky padlé firmy.

David Rosner prchl před několika dny z Pešti a neví se kam. Byl před krátkým časem v Opatii, pak jel do Vídně a zde jeho stopa zmizela. Oba agenti začali na burse r. 1907 pracovat. Hned ze začátku upoutali na sebe pozornost bursy, jelikož se pouštěli do odvážných špekulací. Špekulovali stále na vysoké ceny obilí. V měsíci květnu byli účastníky karnerů ovsa a vydělali. Všeobecně se mělo za to, že mají hotově 2 až 3 mill.

korun. Pro firmu pracovalo na burse posledně 5 makléřů.

Firma Rosner a Faludi hodila na trh třeba 30 až 40.000 metráků obilí na jedné závěrce. Denní obchodní obraty této firmy činili 200 až 300.000 metráků obilí. Mnozí obchodníci ale této špekulaci nevěřili, ale důvěra na burse byla přeci všeobecná. Již záhy z rána bylo na burse plodinové v Pešti známo, že Rosner a Faludi zastavili platy. Všech agentů a obchodníků s obilím zmocnilo se veliké vzrušení. Bylo telegrafováno do hotelu do Vídně, ale přišla z hotelu odpověď, že pan Rosner je někde v Prateru za holkama. Plodinová bursa byla toho dne do 1 hod. s poledne zavřena, aby se mohly obchody padlé firmy náležitě vyšetřiti. Rosner žil v Pešti jako kavalír. Měl nádherný byt v ulici Balvany č. 24 v Pešti. Měl automobil a kočáry, ve kterých svážel do svých komnat herečky z divadel, s kterými tropil orgie. Všem platil velice skvěle. — Jeho žena židovka zadala u Rabína o rozvod. Na den 15. července bylo na burse v Pešti zjištěno, že David Rosner a Faludi měli dodat 600.000 metráků obilí. Ztráty s tím spojené byly odhadnuty na 1,000.000 K. Bursovní radě oznámily obchodní firmy Emil Guttmann, Armin Werkner, Felix Zador, Samuel Fleischl, že jim Rosner vylákal 90.000 K, pak 10.000 a 4000 K. Současně byla podána zpráva soudům a žádost za trestní stíhání obou agentů. Rosner vyzdvihnul v bankách v Pešti svoje peníze v obnosu 250.000 K. Aby odvrátil od sebe podezření, že chce prchnout, dal svému spojenci Faludimu 38.000 K, aby jimi vyplatil na burse veškeré menší obchodní dluhy. Pátrání po Rosnerovi vedlo na stopu v hotelu National ve Vídni, ale odtud stopa po Rosnerovi zmizela.

Takových výtečníků má plodinová bursa v Pešti víc jak dost. Proto spustil »Pester Lloyd« v témže čísle veliký nářek, že to přeci na plodinové burse v Pešti tak dále nejde a že se musí zjednat jednou pořádek.

To je ovšem nářek na prázdno. Je přeci známo, že na plodinové burse v Pešti je dovolena hra s obilím, která je v Rakousku i v Německu úředně zakázaná. Z toho důvodu mají tací spekulanti jako žid Rosner a Faludi volné pole na podvody, hry a všeliké bursovní šmejdy. Oběma židům se podařilo předstíráním domnělého bohatství dělati ohromné obchody s obilím, ovšem

jen na papíře. Jestliže Rosner a Faludi denně prodali šestset tisíc metráků obilí, je samozřejmo, že to byly prodeje na papíře, pravého obilí neměli oba židé ani hrstku. A přece podle těchto zdánlivých obchodů dělají se na burse ceny obilí, jakoby se kupovalo a prodávalo ve skutečnosti. A v tom vězí celá ta lotrovina. Orgán žida Mosseho »Berliner Tagblatt« oznámil 21. července následující: V Antverpách bude zřízena plodinová bursa, spojená s terminovou hrou na pšenici. Dosud stává v Americe bursa na vlnu. K tomu se má připojiti pšenice. V Antverpách se skládá pšenice velikých obilních firem. Sem přijíždí všecka pšenice z Argentiny. Obilní firmy ty jsou Bunge a sp., Brauss, Mahn a spol., Mallinkrot, Louis Dreyfuss, Lehmann, Mores, Wiener a j.

Největší z nich je židovská firma Dreyfuss. Bursa v Antverpách chce totiž zápoliti s bursou v Rotterdamu, kde se odehrávají obchody s argentinskou pšenicí. Jedná se tu o konkurenci. Poněvadž terminová hra přivábí také skutečné kupce obilí, bude nutno i v Antverpách rozšířiti v přístavu skladiště na obilí jak tomu je v Rotterdamu. Té doby se odehrávají obilní hry na bursách v New Yorku, Chicagu, Paříži, Liverpoolu a v Pešti, všude jinde jsou na plodinových bursách hry na obilí zakázány. Jest známo, že rolnictvo v Německu dlouhá léta bojovalo pro to, aby na plodinových bursách se nesmělo hráti s obilím, a směly se uzavírati obchody jen skutečné obilí koupit a dodat. To se také stalo. Od té doby jsou časté přemety cen obilních, jaké byly dříve zvykem, z plodinových burs odstraněny a vydávají se cenníky obilnin podle toho, jaké byly uzavřeny ve skutečnosti obchody s obilím. Rolnictvo dosáhlo toho zákazu také u nás. Jednalo se přeci o to, aby ceny obilí nebyly sdělány na základě špekulací všelikých židovských dobrodruhů na plodinových bursách. Případ Rosnera a Faludiho celou tu věc opět potvrzuje. V Americe je to ovšem záležitostí mocných millionářů židů Astora a Plattena, kteří v Chicagu na plodinové burse, jakmile začnou žně, provádí své obrovské špekulace ku škodě farmářů.

»Český Západ« přinesl v červenci 1911 o plodinové burse v Pešti tento popis:

Podobně utvářely se věci skoro současně na plodinové burse v Budapešti. Tam soustřeďuje se od r. 1903, kdy v naší části říše odstraněn byl terminový obchod

bursovní obilím, veškerá oprávněná i nezdravá spekulace z Rakousko-Uherska. A uherská vláda pomáhá ještě různým těm dobrodruhům a dovršuje zmatek v řadách těch, kdo spotřebují obilí, klamnými zprávami o stavu osení a o výsledcích sklizně. Je to do nebe volající hřích, kterého se tak dopouští, je to neslýchaná dosud nestydatost, ale v zemědělských kruzích rakouských a občanstvu předlitavském vůbec, jež žije přece dosud v úzkém poměru s Uherskem — nezahřměla živelná bouře odporu nad bezpříkladnou touto ničemností, ba ani slyšitelná nevole. Nabyli jsme arci stykem s Maďary tak smutných zkušeností, že nás od nich nepřekvapuje ani největší křivda, ale budeme-li stále mlčeti na hanebnost »rytířského národa«, pak dospějeme jednou tak daleko, že Mongolové v Uhrách prohlásí za nutnost a zájem monarchie každou krádež, kterou na nás spáchají.

Poslední odstavec článku XXI. v posledním t. zv. rakousko-uherském vyrovnání čili smlouvě, kterou se upravují vzájemné obchodní a tržební styky mezi královstvími a zeměmi na říšské radě zastoupenými a korunou uherskou, zní doslovně: »Královská vláda uherská se zavazuje, že co nejdříve zákonodárstvu předloží návrh zákona o reformě obchodu na budapešťské burse. A v závěrečném protokolu praví se k čl. XXI.: »Při reformě obchodu na budapešťské burse na zboží královská uherská vláda bude se říditi hlediskem, že bursovní obchody, které mají nereelní ráz, zvláště povahu herních obchodů, mají býti zamezeny, a že provozování bursovních obchodů má býti obmezeno na kruh osob k tomu povolaných«. Tak ustanoveno v zákoně ze dne 30. prosince 1907 sice, ale do dneška bez výsledku. Zatím upoutala na sebe budapešťská bursa již několikráte pozornost celého světa pro své hazardní rejdy. A vždy za takových okamžiků slibovaly uherské vlády, že předloží již sněmu žádoucí osnovu zákona. Podobně i tentokráte. Ale tolik můžeme se nadíti i v tomto případu, že zůstane při starém »pořádku«.

A nepříznivé této pro zemědělce situace hledí ještě využitkovati obchodní a průmyslové kruhy. Žádají s důrazem, aby obilní cla byla snížena jednak, jednak obnoven na vídeňské burse plodinové bývalý terminový obchod, který odtud rolnictvo po tak dlouhé a ohromné námaze vytlačilo. To by prý byla protiváha nepřirozenému čachru v Budapešti. Rolnictvo nesdílí však tohoto

názoru a bude jej vždy ze všech sil potírati. Na plodinových bursách v naší říši nenastanou zdravé poměry dotud, pokud se tam bude obchodovati podle typů, které umožňují, že obchod je roveň obchodu, že obchod obchodem se může vyrovnat, rušit. Odeberte představenstvu plodinové bursy v Budapešti moc určovati pro všechny smlouvy na lhůtu obecně závazné předpisy: o nejmenším množství, jakosti, terminu a způsobu zúčtování a vyplejete takto současně veškeren nešvar, který na ní dnes tak hrozivě bují. To je požadavek rolnictva a žádný jiný. Jenom žádné polovičatosti! Navrhuje se východisko z nespořádaného dnešního stavu t. zv. dodávkovými obchody dle obchodního práva. Zkušenosti z Německa radí, abychom je odmítli. Z původních obchodů dle vzorku přešla tam totiž spekulace k zastupitelným obchodům znova. Bursovní podmínky v Berlíně vyžadují totiž pro všechny smlouvy určitost kvanta (50 q nebo násobky), jakosti, místa. Tak dovedla se bursa tamější vymaniti z ustanovení, která ji svírala. Ani u nás nebylo by za čas jinak. Tak bychom docílili pouze nového jména pro starou neřest. Toho ovšem nemůže rolnictvo nikdy dopustiti. Bude hájiti to, co vybojovalo a energickým postupem donutí i Maďary, aby splnili daný závazek.

Židovští podvodníci mají všude, kam se jen ohlédnou, bohaté žně. »Nový Věk« přinesl 4. srpna 1911 tuto zprávu:

Ze Lvova uprchl židovský advokát dr. Lilien, zpronevěřiv dříve peníze, dosahující výše 1 millionu korun. Okradl při tom i četné sirotky. K prozrazení defraudací došlo teprve tehdy, když došel rodiny dra Liliena z Ameriky telegram, že podvodník je — v bezpečí. V těch praktikách se talmudisti vyznají. Ať žid působí jako lékař, advokát, bursián, všude dělá samé podvody.

LIV. Kdo vládne světem?

Příšerná je moc a vláda peněz. Tanec kolem zlatého telete se to nazývá. Kdo má peníze, má moc, má právo, čest, úřady, požitky, vše, co si jen přeje. Proto ta strašná honba po bohatství. Běda chudým. Nejstrašlivějším lovcem peněz je žid. V květnu r. 1905 měli v Pardubicích pokrokáři schůzi. »Samostatné Směry« o tom psaly následovně:

Žid MUDr. Schulhof a MUDr. Vohryzek vzchopili se, by přispěli jako obyčejně k vysvětlení, v jakém poměru as stojí židé v Čechách k českému národu. Aby vysvětlení v »Osvětě Lidu« bylo názornější a my abychom zase dokázali, že stanovisko jimi hájené již dávno nám známo jest, uveřejňujeme řeč vynikajícího rabína, který také prohlásil, že nejprotivnějším jest mu žid, který tupí vlastní náboženství a starým se posmívá. Myslíme, že ani ta nejohnivější řeč proti židům není s to otevříti našemu lidu tak oči, jako tato řeč rabbiho, poučujícího své souvěrce, jak si má židovstvo počínati, aby dostalo Gojmy pod svou moc. Řeč ta čtenáři leccos osvětlí. Mimo jiné napadne mu asi také, proč jiné strany v národě tak houževnatě se drží židů. To, co my českému lidu říkáme o židech, dochází zde potvrzení z úst nejkompetentnějších, z úst židovského rabbiho, a to nejednoho z posledních. Pravil: Trapné a žaluplné doby pronásledování a ponižování, jež národ Israele s heroickou trpělivostí snášel, již šťastně minuly; dík pokroku civilisace křesťanů.

Tento pokrok jest nám nejbezpečnějším štítem, za kterým jest možno nám se skrýti a nepozorovaně, kvapně překročiti onen prostor, jenž dělí nás od našeho vznešeného cíle. Popatřme na materielní situaci Evropy a prohlédněme prameny, které otevřeli sobě Israelité od počátku tohoto století sami jen tím, že ve svých rukách onen nesmírný kapitál nahromadili, jímž nyní vládnou . . . jako v Paříži, Londýně, Vídni, Berlíně, Amsterodamě, Hamburku, Římě, Neapoli a pod. Všude jsou Rothschildové, židé, pány finanční situace pro své miliardy, nepočítaje v to, že v každém místě druhého a třetího řádu opět jen oni pány výnosných fondů jsou a že všude bez dětí Israele, bez jejich bezprostředního vlivu žádná finanční operace, žádný podnik důležitější proveden býti nemůže.

Dnešního dne jsou všichni císaři, králové a vládnoucí knížata dluhy přetíženi, jichž ku zachování svého vojska, jež chrání jich trůn kolísavý, nadělali. Bursa zaznamenává a reguluje tyto dluhy, a my jsme většinou pány těchto burs všude. Jest nám proto se snažiti, tento dluh stále víc a více ulehčovati, abychom vyšinuli se na správce cen, a jest nám co možno nejvíce pro kapitály, jež zemím zapůjčujeme, vykořistiti jich dráhy, svého doly, lesy, huti a továrny, ano vzíti co zástavu i jejich daně.

Hospodářství tvořiti bude vždy největší bohatství každé země. Majitelé velkých usedlostí požívati budou stále vážnosti a vlivu. Z toho plyne, že naše snahy i tam směřovati musí, aby naši bratří v Israeli zmocnili se širých pozemků. Pod záminkou, že chceme přispěti ku pomoci pracovním třídám, musíme celou tíhu daní uvaliti na velkostatkáře, a když pak jich statky do našich rukou padnou, pak bude práce křesťanského proletariátu pramenem nesmírného zisku.

Jest nám všemožně se snažiti vliv církve křesťanské, která vždy naší největší nepřítelkyní byla, zmírniti, a k tomu účelu jest nám rozsévati do srdcí jejích věřících svobodomyslné ideje, pochybnosti, roztržky a náboženské spory vyvolávati. Každá válka, každá revoluce, každá politická i náboženská změna přivádí nás blíže k onomu okamžiku, kdy dosáhneme nejvyššího cíle, po kterém toužíme. Obchod a spekulace, dva vydatné to prameny zisku, nesmí nikdy býti vyrvány z rukou Israelů, a především nutno chrániti obchod alkoholem, máslem, chlebem a vínem, neboť tím staneme se neobmezenými pány hospodářství. Tím staneme se vydavateli obilními; když však následkem bídy nastanou rozmrzelosti a nespokojenosti, najdeme vždy dosti času zodpovědnost za to uvaliti na vlády. Všecky veřejné úřady musí Židům býti přístupny učiněny a stanou-li se jednou osobami úředními, domůžeme se podlízavostí a prozíravostí faktorů svých pramene pravého vlivu a moci. Rozumí se samo sebou, že jedná se jen o takové úřady, s kterými spojena jest čest, moc a privileje, neboť ony úřady, které vyžadují vědění a práci a nepříjemnosti v zápětí mívají, mohou a musí býti přenechány křesťanům. Justiční úřad jest pro nás nejdůležitější. Kariera plnomocníka skýtá nejlepší příležitost chlubiti se jeho věděním a zasvěcuje spolu nás do dějin našich největších nepřátel — křesťanů. Touto znalostí možno nám učiniti je na nás závislými.

Proč nemohli by býti Židé veřejného vyučování ministry, když již tak často měli portefeuille ministrů financí? Židé musí se též snažiti dostati se do zákonodárných sborů, by pracovati mohli na zrušení zákonů, které Goiové (křesťané) proti dětem Israele, pravým věřícím a přívržencům Abrahama, způsobili. Ostatně náš plán v tomto směru je blízek úplné realisace, neboť pokrok uznal nás skoro všude a udělil nám stejnoměrná práva ostatních občanů jako křesťanům. Než to, čeho hle-

díme dosíci, co musí býti předmětem našich neustálých snah, jest mírnější konkurenční zákon. Tím získáme si zlatý důl, který vynese více než doly kalifornijské.

Národ Israele musí své namáhání obrátiti na onen vysoký stupeň moci, s kterého čest a vážnost vychází; nejúčinnější prostředek toto dosíci leží v tom, by súčastnil se všech industrielních a finančních operací a obchodních podniků, při čemž dlužno chrániti se jen toho, by nebyl vydán nebezpečí soudních stíhání léčkou neb svedením. Dlužno tedy užíti při volbě způsobu spekulace oné chytrosti a taktu, který je mu již pro obchody vrozen. Nesmíme v ničem po zadu zůstati, co by nám mohlo zabezpečiti vynikající místo ve společnosti: filosofie, medicina, práva a politická oekonomie, jedním slovem všecka odvětví vědy, umění a literatury jsou rozsáhlým polem, kde může nám výsledek přinésti bohatou žeň a naše vlohy do pravého světla postaviti. Tato náchylnost je neodlučitelná od spekulace. Tak stane se produkce nějaké hudební komposice, byť by byla sebe slabší, nejlepším podnětem pro nás, Žida, jenž tvůrcem je téže, vyšinouti a hlavu jeho gloriolou slávy ozdobiti. Co se týče mediciny a filosofie, musí i tyto tvořiti díl duševních našich statků. Lékař zasvěcen je do nejintimnějších rodiných tajností a má takto zdraví a život našich nepřátel, křesťanů ve svých rukou. Jest nám snažiti se podporovati manželská spojení mezi Židy a křesťany, neboť národ židovský může, aniž by tím přišel ku škodě, jen získati. Zavedením jistého množství krve nečisté do našeho, od Boha vyvoleného národa, nemůže tento totiž zničiti, a naše dcery dosáhnou těmito sňatky spojení s rodinami majícími moc a vliv. Výměnou za naše peníze získáme na okolí naše vlivu. Přátelství s křesťany neodvrátí nás od cesty, kterou jsme si vytkli, naopak část naší dovednosti učiní z nás velitele jich.

Bylo by žádoucno, by Israelité se zdrželi, ženy jich svatého náboženství za maitressy vzíti a odporučitelno jest, by si pro tuto úlohu nalezli pannu křesťanskou. Bylo by velkého významu, svátost manželství jednoduchým civilním obřadem vykonati, neboť tu hnaly by se křesťanské ženy na naši stranu. Je-li zlato hlavní mocí na zemi, je na druhém místě zajisté hlavně tisk. Nebo co zmůže druhé bez prvého? Jelikož dříve zmíněného bez pomoci tisku nelze provésti, je nevyhnutelno, by správa listů byla v rukou našich lidí. (Viz židovské redaktory soc.-dem.)

Bohatství a dovednost voliti prostředky, nakloniti si prodajné veličiny (viz vůdce soc. demokracie. Pozn. red.) učiní z nás pány veřejného mínění a vydají nám v naší moc davy. Půjdeme-li tak krok za krokem vytrvale dále, zatlačíme křesťany a zničíme jejich vliv. My předepíšeme světu, co v něm požívati má cti, důvěry a nevážnosti. Vyvstanou snad proti nám některé individuality a vychrlí na nás nadávky a kletby, než nevědomé a poddajné davy se nás ujmou a naší strany se přidrží. Staneme-li se jednou neobmezenými pány tisku, možno nám lehce stávající pojmy cti, cnosti, karakteru změniti a způsobiti první ránu posvátné instituci rodiny, která dosud byla sacrosanctní a dokončiti její zkázu. Můžeme pak vypleniti víru a důvěru ve vše, co naše nepřátely, křesťany, dosud povznášelo, a učinivše si zbraň z vášní potřebnou, možno všemu, co dosud ctěno a váženo, vypověděti boj.

Každé dítě Israele musí pochopiti, zachovati a prohlédnouti každý bod těchto pravých zásad. Tak vzroste naše moc v obrovský strom a jeho větve ponesou plody, totiž: bohatství, užitek a vliv. To bude náhradou pro hrozný osud, jejž Israel po mnoha století trpěl. Někdo-li z našich krok ku předu učiní, třeba, by druhý hned ho následoval, vybočí-li, třeba, by mu někdo ze soukmenovců pomohl. Postaven-li Žid před soud, třeba, by bližní se ho ujali a pomoci mu poskytli, než nejen tehdy, žil-li tento dle předpisů, jichž Israel tak dlouho bedliv byl. Náš národ zachovává věrně náboženské zvyky svých praotců. Náš zájem vyžaduje, bychom pro sociální denní otázky jevili snahu, zvlášť pro ony, jež snaží se zlepšiti poměry pracujících tříd; v pravdě však musí naše namáhání směřovati k tomu, bychom zmocnili se této strany veřejného mínění a označovali dráhu jeho. Zaslepenost davů a jich náklonnost, dáti se zaujmouti pathetickými frásemi, činí nám tyto lehce nabytou kořistí, získají nám v kruhu jich popularitu a důvěru. Nalezneme lehce mezi našinci takové, kteří dovedou v jich umělé city tolik výmluvnosti vložiti, jako upřímní křesťané do jich opravdového nadšení.

Potřebno jest co možná nejvíce proletariát pro Židy nakloněný udržeti a podříditi ho oněm, kteří penězi vládnou. Doženeme tento ku revolucím a převratům, a každá podobná katastrofa přiblíží nás v našich snahách ku jedinému cíli, na zemi vládnouti, jak otci našemu Abrahamovi přislíbeno. Tak vlastně mluvil rabín již

dříve než MUDr. Vohryzek si vzpomněl otázku židovskou řešiti. Ovšem tento rabín neprodal vypůjčený kočár a nepřísahal »omylem« falešně. Jisto však jest, že věříme slovům MUDra. Vohryzka: »A kdykoliv se tento náš chlév (rozuměj židovský, pozn. red.) vyčistí, vždy nalezne se nějaký vůl, který jej znečistí.« Vzdor tomu, že jsme nepřátelé, doktore, a že usiloval jste nás zničiti, uznávám vaši otevřenost a poprvé v životě vám dáváme za pravdu. I v Pardubicích se našel, když poctiví židé chlév vyčistili. Nadarmo s vašimi náhledy nebydlíte vedle hřbitova. Ostatnímu lidu však oznamujeme, že nesmí se nechat svésti na cestu, kterou mu takovýto prorok předpisuje, nýbrž bezohledně musí žádati na židech mezi námi žijících, by vyhovovali chováním zákonům českému lidu předepsaným a nestavěli se na odpor snahám národním. Rusko jest nám výbornou školou, jak daleko žid přivedl stát i národy, by mohl v kalné vodě loviti.

Kdo má peníze, má všecko otevřeno. Může studovati a vyšinouti se. Chudina do škol nemůže. Proto mají židé v rukou advokacii, lékařství, profesury na universitách. Dne 19. srpna 1908 napsal »Čech« tento článek:

»Je dosud v živé paměti poplach, jaký vyvolala resoluce, navržená při projednávání rozpočtu ve sněmovně poslanecké křesťansko-sociálním poslancem prof. Schmidtem. Židovstvo v tisku zahájilo proti ní hotové tažení a za největšího zpátečníka prohlásila již předem každého, kdo by se odvážil projeviti s ní souhlas. Tenkráte ukázal se také obrovský vliv židů na zástupce lidu. Kdežto ve výboru rozpočtovém přijata byla resoluce většinou dvoutřetinovou, nenalezla při jmenovém hlasování v plenu sněmovny ani prostou většinu. I zástupci lidu, kteří »blahodárný« vliv židovstva na sobě pociťují, čeští agrárníci, šli tehdy s táborem židovským až na jediného barona Rolsberga. A přece nežádalo se v resoluci Schmidtově nic, čím by se židům křivdilo. Vláda byla v ní toliko vyzvána, aby podle možnosti uvedla počet židovských žáků na středních a vysokých školách v poměr k percentualnímu zastoupení židovského obyvatelstva, tedy aby procento židovských žáků nebylo větší, než je procento židovských obyvatelů. Jak velice je potřebno opatření, čelící k obmezení počtu židovských žáků na středních a vysokých školách, o tom poučuje nás statistika. V uplynulém půlstoletí vzrostl počet křesťanských žáků střed-

ních škol o 450 procent, židovských žáků však o 1250 procent! Počet židovských žáků na středních školách v Rakousku tvoří dnes 14 procent všeho žactva, kdežto židé tvoří toliko 4 a půl proc. všeho obyvatelstva. Přirozeným důsledkem požidovštění škol středních je sežidovštění vysokého školství. Poněvadž studium na vysokých školách jest nákladnější a ježto židé jsou značně zámožnější křesťanů, je procento židovských posluchačů vysokých škol ještě větší, než na školách středních. Celkový počet židovských žáků na universitách a technikách v Rakousku vzrostl v letech 1851—1904 ze 641 na 4485! V období tomto se počet židovských žáků na technikách zčtvernásobnil, na universitách zdesateronásobnil, (!) počet křesťanských žáků se na technikách pouze zdvojnásobnil a na universitách ztrojnásobnil. Na 10.000 katolíků připadá vysokoškolských posluchačů 7, ale na 10.000 židů 32. Číslice tyto dokazují způsobem nejpádnějším, jak byla resoluce Schmidtova na místě a jak svrchovaně bylo by na čase, učiniti úžasně rostoucímu sežidovštění vysokého učení přítrž.

Z převahy židovstva na vysokých školách důsledně opět plyne sežidovštění intelligence, zejména oněch povolání, kde se židům naskytá příležitost dělati dobré »kšefty«, jako lékařství, advokatury, žurnalistiky a divadla. Celá čtvrtina posluchačů lékařství na vysokých školách jsou židé. Na fakulty filosofické se židé tak příliš nehrnou, za to židovky v zástupech i zde vliv židovstva hledí uplatniti. Obchodní školy jsou ovšem rovněž židovskými žáky zaplaveny, neboť tři čtvrtiny rakouských židů žijí z obchodu a průmyslu. Na 1000 židů připadá v obchodě a dopravnictví 437, na 1000 křesťanů v témž odvětví 83; v zemědělství za to připadá na 1000 židů pouze 111, kdežto křesťanů z tisíce 544 v odvětví tomto výživu hledá. Židovských zemědělských dělníků jest 20.508, z kteréhožto počtu 19.233 připadá na Halič a pouze 1275 na ostatní Rakousko. Z uvedené statistiky vysvítá převaha židů ve školství a stavech intelligentních. Tím se také vysvětluje jejich vliv v politice, podporovaný zvláště tou okolností, že židovstvo ovládá tisk a dovede pomocí jeho k uskutečnění židovských zájmů pracovati. Židovské noviny jsou v Rakousku činitelem, který diktuje i ministrům, jak si mají počínati. Křesťanský lid sevřen jest těmito židovskými spáry jako železnou klecí a otročí talmudistickému židovstvu hmotně i duševně. Proti kleri-

kalismu láteří dnes kde který politický šarlatán, proti židovstvu si netroufá. Je to pohodlnější, bouřiti proti klerikalismu, než býti vůdcem a buditelem a osvoboditelem svých bratří křesťanských, úpících v jařmu židovské moci. A především je boj proti klerikalismu výnosnější a zjednává snadno postup v společenské karieře. Za tento hrnek stuchlé rýže pomáhá takový protiklerikální bojovník utužovati otroctví lidu křesťanského a malováním hastroše klerikalismu odvrací pozornost lidu od skutečného nepřítele a sužovatele národa. Kdy již konečně otevrou se lidu oči, aby seznal, že celý ten protiklerikální boj není ničím jiným, než chytře zosnovaným plánem židovstva na upevnění své moci nad národy křesťanskými. Právě intelligence křesťanského původu měla by zde poučováním působiti k vymanění lidu a k záchraně své vlastní. Kam dospějí poměry v naší společnosti, potrvá-li v nastávajícím půlstoletí vzrůst židovstva ve školství, jako jsme jej viděli v století uplynulém?

Jeli v některém městě židovská továrna, tu žid továrník je pánem města a celého kraje. Doklad o tom čteme v »Sam. Směrech«:

Již dosti dlouho raffinerie David Fanto et Cie, nyní »Akciová společnost na výrobu minerálních olejů«, poskytovala nedávným ohněm potravu pro pány novináře, kteří buď z doslechu, nebo z podívání oknem vlaku závod seznali. V roce 1838 hledal pan Fanto místo, kde by pohodlně umístiti mohl zkušenosti, nabyté v Polsku a navštívil Pardubice. Středisko drah a kolem ležící pozemky pískové, tedy propustné a levné, se mu zamlouvaly, i sháněl dohromady obchodníky, aby založili továrnu na petrolej. O zpracování odpadků se v tehdejším čase velmi málo mluvilo. Ale, kde pak! Pardubičáci, kteří vypudili krajský soud atd., nebyli tak podnikaví a každý držel ten v r. 1866 ušetřený krejcar. Po dlouhém přemítání pojednou koupila jistá kancelář advokátní pozemky u Svítkova za několik zlatých a při psaní smlouv přišlo na jevo, že koupil je za babku p. Fanto. Obyčejný to úkaz v životě. Fanto neměl mnoho peněz, stavěl velmi těžce, ovšem že již tehdy proskakovaly pověsti, kdo asi s ním ve spolku, aneb kdo jej financuje. Nebudeme popisovati podrobnosti. V krátké době stála nevelká továrna, do které přiváženy byly z dráhy citerny a dále se o továrnu mimo bank, které tam měly »pozorováky«, nikdo nestaral. A továrna zmohutněla v krát-

kém čase, vydělala spoustu millionů, vyházela hojnost peněz, ale když konečně utvořila se akciová společnost, sestávající z nepřátel českého národa a když zvolena byla správa, v níž zasedali J. Deutsch, ředitel Bodenkreditky, David a Bedřich Fanto, veřejní společníci a Robert Fanto, prokurista firmy David Fanto & Co., svob. pán Bella Hatvany-Deutsch, veřejný společník fy. Ig. Deutsch a Sohn v Pešti, Dr. L. Schüller, dvorní a soudní advokát, Ernö Strasser, společník fy. David Fanto & Spol., Theodor rytíř z Taussigů, náměstek guvernéra Bodenkreditky, tu pardubickým pernikářům spadlo bělmo s očí. Židé a Němci však již nepovolili a tak zvolen za presidenta Theodor rytíř z Taussigů, za místopresidenta David Fanto. Před tím stavělo se v továrně stále, kupovaly se levné pozemky téměř za fatku, ale zapomínalo se od města, že roste městu obrovské nebezpečí, které vystihl před dvěma roky prof. Slavík, když poukázal k nádraží na jámy a řekl: Zde hrozí Pardubicům nebezpečí! A měl pravdu. Občanstvo přemlouváno bylo placenými agenty, aby rozhlašovalo slávu raffinerie do světa a současně prohlašovány Pardubice za jediné město, které se stará o industrii a pak vynáší obci neslýchané přirážky, ač se nikdo nepřesvědčil, zda udání a platy správné jsou. Jen tak se mohlo státi, že v roce 1903 a 1904 závod, odhadnutý bez výroby a zásob na 16 millionů korun, platil živnostenské daně pouze 15.000 zl. Tak vypadá to vyhlašované hospodářství rakouské, tak vypadá kontrola u nás. Přijeli páni z Prahy a horoucího pekla a daň byla vyměřena a kdo zná, jako »Osvěta Lidu«, disposiční fond továrny, ten uhádne snadno, že v Rakousku je ministr finanční daleko a Bůh vysoko, ale žid nade všecky. Nyní mimo jmenovaného listu vydržuje také dělnický dům soc. demokratů v Pardubicích a ničí tak v zárodku každou akci, kterou by se občanstvo snad chtělo ubrániti hrozící záhubě. O obrovském rozsahu závodu, který nyní do Pardubic platí několik tisíc přirážek, za to však město otravuje a pomalu i okolí ničí, se napsali jiní. Nyní vznikl požár v továrně. Požár, který se očekával téměř každou hodinu a o kterém i společnosti byly přesvědčeny, že přijíti musí.

Židé zotročují křesťanské dělnictvo v továrnách, ničí je hmotně i mravně. Oni nepřestali i obchodovati s křesťanským lidem jako s otroky. Dne 8. prosince 1908 přinesly »Lidové Listy« tento doklad:

Když před časy afera Hilsnerova v Čechách hrozila Židům nemilými následky, objevil se na obzoru novodobý čaroděj v osobě Masarykově, který svým věhlasem mraky, věštící bouře protižidovské, zažehnal a který od té doby stal se miláčkem národa vyvoleného. Bylo-li toto čarodějné zažehnávání dobře vyváženo, nevíme, ale kdož by se tomu divil, považí-li se, že národ vyvolený ovládá peněžní trh takřka celé Evropy. Také nad to i hlasny a klepny židovských novin vzaly Masaryka pod svou ochranu, tak že není muže v národě českém, jenž by s tímto velikánem mohl se měřiti.

Od té doby národ vyvolený a zvláště někteří jeho synové i dcery nevraždí sice dívek křesťanských, jako se pravilo o Hilsnerovi, ale za to si vymyslili kšeft mnohem výnosnější a cennější. Používají dívek křesťanských jako zboží, které se v bordelech dobře dá zpeněžiti, a při čemž nesnadno lze těm kšeftařům šlápnouti na paty. Znají se vyhnouti paragrafům. Lákají dívky křesťanské tím, že nabízejí jim velmi výhodné služby, uplácejí je napřed, kupují jim drahý oděv, ozdobují tělo jejich vybranými šperky a takto přebarvené a přestrojené a prošperkované k nepoznání odvádějí děvy křesťanské přes hranice, aby více do své domoviny se nevrátily. Mají tito lupičové jisté brlohy, do nichž děvy křesťanské zavlečou, tam je znásilňují, všeho co jim nakoupili pozbaví, a pak jako obyčejné zboží, které dle krásy a lepotvaru tělesného se třídí, odvážejí na místa předem určená.

Zboží nejlepší »prima«, zasílá se do Ruska, kde se zboží toto nejlépe a nejdráž platí. Také Amerika dostává zboží toto. Zboží méně cenné, secundaváre, lifruje se do Francie, Německa, Italie a do haremů tureckých. Aussus, šundváre, pofelváre, zůstává tam, odkud ročně největší počet dívek křesťanských se vyváží, totiž v Uhrách. Jestiť k neuvěření, ale jest dokázáno, že ročně z Uher 15.000 dívek křesťanských projde rukama židovskýma do veřejných bordelů a mezi těmito děvami křesťanskými jest nejvíce děv z ubohé Slovače; neboť nezřídka hezké děvy slovácké již v útlém mládí bývají vybírány a posílány dovnitř Uher, do úrodných krajin, aby tam byly odchovány k účelu, shora naznačenému.

Kněz řádu františkánského, P. Gneudiger, vypravoval ve shromáždění 4000 mužů katolických v Boldogasóny, kteří tam z celého vůkolí se sešli, takové hrozné

výjevy a události o únosu děv křesťanských židovskými lifranty, že mužové tito při líčení kněze františkána pěstě zatínali, pomstou Židům hrozili, ano veřejně přísahali, že za žádnou cenu dcer svých do služby židovské nepošlou. Nejeden z mužů slzel, naslouchaje, jak hanebně takový liferant s křesťanskými děvami nakládá. Křesťan by ani neuvěřil, jakých figlů, jaké lsti, jakých slibů používá takový otrokář, aby jen oběť křesťanskou do svých tenat dostal.

Kdyby takhle dostalo se na veřejnost, že křesťanský otrokář dcerku vyvoleného národa zalifroval někam do nevěstince, jaký poplach nastal by ve všech novinách, začínaje od první klepny vídeňské »Neue Freche Presse«, až k tomu nejposlednějšímu pejsku židovskému, který někde na venkově také novinářskou moudrostí křesťany oblažuje. A neustalo by se, dokud by otrokář takový nebyl řádně potrestán. A co činíme my křesťané, abychom duše, drahou krví Kristovou koupené, křtem svatým pro život věčný obrozené, ochránili před záhubou časnou i věčnou, do níž židovská ziskuchtivost jako stádo je žene.

Filantropická společnost v Buenos Aires před krátkou dobou ohlásila uherským úřadům v Budapešti, že 16 židovských liferantů křesťanských dívek je na cestě do Budapešti, aby tam prováděli zase další obchod s křesťanskými dívkami. V Alexandrii jest v bordelích 500, v Argentinii 688 uherských křesťanských dívek.

A jak se jmenují ti liferanti toho zboží křesťanského? Jsou to vesměs židé a jsou to židovské noviny, které prokazují jim službu nadháněčů: Pesti Hirlap, Frisch Ujsag a Az Ujsag. Děvy křesťanské označují se tam technickým názvem pečeně. A řeč těchto novin a způsob psaní jest takový, že mu pouze ti židovští verbíři rozumí. Mám po ruce tato data: V Nagyvaradu pracuje v tomto oboru a směru celá banda židovských verbířů. Děvy přilákané a omámené se odvážejí do Bukurešti, kde již je přijímají jiní Židé k další dopravě. Z obce Teketeto bylo několik hezkých dívek křesťanských noční dobou násilně odneseno.

Někteří z těch handlířů byli již zabaveni a vsazeni do žalářů. Tato jsou jména jejich: Samuel Nyising, Malvin Kis, kteří lifrují dívky křesťanské do kaváren, Efraim Weinstein, který měl připravený transport dívek křesťanských do Cařihradu, Magdalena Moisová, Moricl Neumann.

Seznam těchto čachrářů, kteří obchod vedli ve velkém, udává tato jména: David Auerbach, Mendl Eidotter, Chajem Krankenfreund, Esther Schnepfenfang, Mardochai Rosenduft, Eliezer Tulpenfeld, Gedaile Veilchenduft, Leizer Tevcerles. Považíme-li tuto nenasytnost a ziskuchtivost, která nespokojuje se již nyní obchodovati pouze tkaničkami, kožkami kozelčími, zaječími, králíčími, sirkami, ale která již odvažuje se i toho, že děvy křesťanské vleče do zajetí, v němž ne pouze tělesně, nýbrž i duševně hynou, musíme podiviti se právě mateřské lásce církve katolické, která dokud ještě měla vliv na dějiny národů, pod klatbou zapovídala křesťanským matkám posílati dcery do služeb židovských anebo konati služby kojných židovským dětem. Ano tato církev v lásce k lidu křesťanskému zakazovala kněžím, že nesměli dáti rozhřešení ani matce, která dceru zavedla do židovské rodiny, ani dceři, která tam sloužila, ani kojné, která u dítek židovských byla. — Kdyby lid křesťanský tohoto příkazu církve Páně dbal, dle něho dosud se řídil a církev poslouchal, jak mnohá děva křesťanská byla by před záhubou časnou i věčnou ochráněna.

Kdo vypoví a vypráví nám útrapy, vzdechy, nářky, bolesti a trampoty těch ubohých obětí křesťanských židovské hamižnosti? — Kdo ukáže těm matkám ubohým hroby, v nichž odpočívají oběti křesťanské, které si vybrala a vyvolila zhovadilost, frivolnost, bezuzdnost, smyslnost, bezbožnost, chamtivost, lakotnost, hamižnost, necudnost a bestiálnost židovská na potupu a pohanu jména křesťanského, aby je zhanobila před celým světem a zašlapala do bláta náruživostí a chtíčů nenasytné smyslnosti. Jaký bude podiv náš, až na soudě Božím posledním všecky ty hanebnosti smyslné budou před celým světem objeveny, až ty hvězdy nebeské žalovati budou na ty netvory, když za noční tmy oběti své unášeli. Až i měsíc žalovati bude na ně, který jim matným svitem na cestu svítil, až ty stěny bordelů, ba i jednotlivé kameny a cihly žalovati budou a vypravovati o hanebnostech, jimž se ubohé děvy křesťanské pro mrzký zisk musily podrobiti, aby židovský lupič byl obohacen. A což až ty nešťastné děvy křesťanské na soudě Božím obviní matky, které je k Židům do služby vodily, až žalovati budou na hospodáře židovského, který je ku zlému sváděl, až žalovati budou i na kněze, kteří jako němí psi báli se otevříti ústa svá a varovati matky i dcery jejich před hrozícím

nebezpečenstvím? Jak hrozný bude výrok Krista, Soudce spravedlivého, když duše tyto bude žádati z rukou těch lupičů, kteří je o radost věčnou připravili. Avšak křivda a bezpráví, jež páchají synové národa vyvoleného na děvách křesťanských, nebude trvati věčně. I tuto uhodí jednou hodina odplaty zasloužené. A hrozný bude okamžik, až národové křesťanští účtovati budou s potomky Semovými, až jim předloží účet na němž bude označena veškerá potupa a pohana, kydaná židovskými novinami na Krista, církev a sluhy její, na veškery obřady této církve; neboť nic křesťanům svatého a milého není jisto před jedovatou slinou vtipu a satyry židovské. A k tomu účtu přidruží se i počet zavlečených křesťanských děv do veřejných bordelů. A čím úžeji přivine se lid křesťanský ku Kristu a církvi, tím spíše zbaví se nesnesitelného jha židovského, jak o tom svědčí hraběnka Hahn-Hahnová, která praví: Dokud lid křesťanský nebyl tak daleko odvrácen od Boha, jako jest nyní, trestal jej Bůh válkami, morem a hladem, aby se zase k Bohu obrátil. Leč nyní, kdy lid křesťanský od Boha, úplně jest odvrácen, dostačí Bohu spravedlivému metla jen jediná a touto metlou hroznou jest: Židovstvo!

Obrovský majetek židů jest nedotknutelný. Báječné milliony Rotschildů, Gutmanů, Reitzesů, Mendelssohnů, Bondyů, Sternů a jak se židovští millionáři jmenují nejsou socínům závadou. Na milliony žida nikdo nesahej! Ale křesťana, hlavně kněze — toho svlékni. Tak hlásají socíni. I provádí se to ve Francii, kde 80.000 židů vládne 40 milliony křesťanů. Dne 28. listopadu 1907 přinesl »Čech« tento článek. Arthur Loth uveřejnil v katolickém listě »Univers« řeč socialisty Constanse o novém zákonu Brianda na oloupení církve. Tento socialista prohlásil, že strana jeho bude hlasovati pro zákon Briandův na skonfiskování majetku kostelů a všech nadací. Constans tvrdí, že zákon Briandův je první praktický případ na zavedení kolektivního (společenského) jmění zabráním majetku soukromého a jest praejudikátem pro další postup konfiskace soukromého majetku vůbec, nevyjímaje ani majetek oportunistů a radikálů. Constans pravil: »Rozhodnutí, které jste nyní uzákonili, ve vašem zájmu proti církevním statkům budeme prováděti stále ve všech důsledcích v zápasu naší strany a rozšíříme je na celý pojem národního kolektivismu. Vy ničíte civilní zákony, ničíte zákony o dědictví, dobře, my s vámi jdeme

a odstraníme všechen kapitalism«. To jsou slova beze šminky,zároveň poplašný výstřel pro celý národ francouzský. Mnozí se slovům Constanse posmívali a krčili rameny. Domnívají se, že hrstka socialistů a přívrženců Constanse nemá významu. Ale ať se nemýlí. Socialisté si rozumí, kam míří a chtějí také dosáhnout svého cíle. Dosud se socialismu upravovaly cesty. Celé loupežné tažení proti církvi a jejímu majetku jest praktikování zásad socialistů. Pravda, kolektivní, společenský majetek nebude dnes ani zítra. Lehkomyslní lidé, kteří nechtějí pochopit, že loupežení církevního jmění jest důsledkem socialismu, pocítí brzy, že to, co na jiných páchati nezabránili, bude na nich prováděno později.

Volání socialistů po zavedení kolektivního majetku, to jest, aby se všecko všem pobralo, není dnes prázdnou frází. Státní lupiči ožebračili veřejně a nestydatě církev. Constans se může posmívati, poněvadž majetek kněží je jinaký a majetek laiků také jinaký, ježto kněze ožebračit je dovoleno, aniž by se socialistům dalo za pravdu, tak se mýlí. Loupež na kněžích ve Francii provedla nynější většina poslanců. Jmění církve není jako jmění světských občanů, ono jest posvátnější. Veškeré kulturní státy chrání posvátný majetek kněží, kostelů a nadací zvláštními zákony. Tak bylo již u starých pohanů, tak bylo ve všech křesťanských státech. Briand tvrdí, že stát má tu moc, statky kněží a církve uloupit. Pravda, dosud žádný lupič církve ve Francii nepřišel do kriminálu, kam patří. Až přijde Constans a jeho lidé k moci, pak sáhne na statky laických občanů. Majetek mrtvých není roveň majetku živých. Briandův závěr, že jest rozdíl mezi majetkem církve a občanů, bude uplatněn na veškeren ostatní majetek. Až bude vládnouti Constans a jeho lidé, pak zabere a skonfiskuje doly, dráhy, banky, akcie, bursu, a řekne, že tyto majetky jsou zvláštního rázu a musí se vzíti v plen pro všechny. Budou pro všechny občany zabrány v plen ve státní majetek.

Kapitalism, akcie a státní papíry budou prohlášeny za majetek státní. Až budou akciové společnosti a bursa vyplaceny a prohlášeny za majetek národní, tak přijdou na řadu soukromí vlastníci, boháči. Veškerá nerovnost majetku musí zmizeti. Co bylo provedeno na církvi, to musí důsledně býti provedeno na majetku kapitalistů, židů, bursiánů a zednářů. Constans a jeho soudruzi provedou tuto věc. Jakmile Briand provede poslední zákon

na lupičství kostelů a vnitřních jich drahých pokladů, pak socialisté budou míti vzor, dle kterého provedou odstranění soukromého vlastnictví všech občanů vůbec. — Dotud článek »Universu«. Zda se Francouzové v poslední chvíli vzpamatují, nevíme. Opakuje se dnes řádění komuny ve velkém.

K boháči millionáři židovi nejde ani jeden socín na krádež, ale do kostelů ano. »Naše Listy« napsaly v říjnu 1908 o tom následující: V posledních dnech minulého týdne spáchány byly v katolických chrámech Páně v Černilově, Černikovicích, Jeřicích, Solnici, Hronově a na Pouchově (na Královéhradecku) loupežné pokusy anebo i dokonané loupežné krádeže. V Praze samé pak podařilo se lupičům vykrásti chrám sv. Petra na Poříčí, chrám svatého Josefa Kalasanského na Příkopě a mimo to učiněn lupiči pokus vloupati se do chrámu sv. Vojtěcha v Jirchářích a do chrámu sv. Štěpána na Novém Městě Pražském. Zahájeno pátrání po lupičích. Pražské policii podařilo se chytit 24 roků starého žida Morice Pollaka, když nacházel se právě na cestě s pytlem, v němž nesl celý lup z chrámu sv. Petra na Staré Město pražské do prodeje. Pátráno, kde Pollak bydlí a vyšlo na jevo, že bydlí u theoretického anarchisty obč. Jandy v Karlíně. I vykonána hned v bytu obč. Jandy prohlídka a nalezeny zde brožurky a spisy obsahu anarchistického. Janda se svými přáteli Kuprem a Kastnerem odvedeni jsou k výslechu, načež však propuštěni na svobodu. Pátráno dále. Policii padl do rukou Baroch Bernard Brünner, bývalý tiskař z Pruska vypovězený, patřící prý do Tarnopole, který r. 1905 byl u krajského soudu v Chebu ve vyšetřování pro zločin násilí. A poněvadž se zjistilo, že bydlí zase u theoretického anarchisty truhláře Jos. Roubíčka v Nuslích, podniknuta prohlídka i tam, kde opět přišlo se na anarchistické tiskopisy a brožurky. Mimo to zatčen zde theoretický anarchista Alois Kaňkovský, 23letý knihař, který prý se narodil v Temešváru v Uhrách a do obce Záběhlic okr. Zbraslavského prý patří. Kaňkovský, když spatřil do bytu k Roubíčkovům vcházeti policii, chtěl uniknout přes pavlač a dvůr, avšak na dvoře byl zadržen a odveden do vyšetřovací vazby.

Zatčený Moric Pollak při konfrontaci nechtěl se s Barochem Bernardem Brünnerem ani s Aloisem Kaňkovským znáti a nepoznával z obou »toho neznámého«, který mu kradené věci z chrámu sv. Petra přinesl. Avšak

po konfrontaci, když se Pollak vrátil do cely, vyjádřil se k spoluvyšetřovanci poštovnímu podvodníku Plockovi: »Už to prasklo! Jsou zde, ale já nic neřeknu!« Z těchto slov se vyrozumívá, že Brünner s Kaňkovským kostel sv. Petra vykradli. Baroch Bernard Brünner prohlašuje se zřejmě za theoretického anarchistu a zároveň tak o sobě praví i Alois Kaňkovský. Že pak oba i Moric Pollak nacházeli se v bytech a okolí theoretických anarchistů — je to pro celou událost velice karakteristické. Avšak nejpodařenějším jest, že to ani veřejnému dennímu tisku a jeho redaktorům nejde nějak na rozum, jak by také theoretičtí anarchisté Brünner a Kaňkovský — jsou-li theoretickými anarchisty — mohli krásti. Novinářská veřejnost se domnívá, že Brünner i Kaňkovský svými prohlášeními chtějí jen theoretické idee anarchistů kompromitovati — a má je, jsou-li anarchisty — za anarchisty činu. Jsme zvědavi na výsledek celého procesu, který po vyšetřování bude následovati, potom snad se prokáže, že theorie a praxe nebývají daleko od sebe. Prozatím o celé této záležitosti může si každý mysleti co chce.

Jedno však je na pováženou, že zatčení theoretičtí anarchisté vyhlédli si k činu právě katolické chrámy Páně, ačkoliv je přece známo, že s kalichy a obřadními rouchy se nejspíše mohou prozradit, až je budou hledět zpeněžiti. Či měli mezi svými známými zase nějaké theoret. anarchisty i u obchodníků takovýchto předmětů? To je na pováženou! Pak by ovšem byli lupiči bez starosti, co se svým lupem, a pak dalo by se i vysvětliti ono množství smělých podniků na vykradení katolických kostelů. Avšak, nechť je tomu jakkoliv, dnes — jak se věci mají — musí strážcové kostelů býti ostražití a bedliví toho, aby zloději tohoto druhu do chrámu Páně tak snadno se nedostali, a kde to možno, ať se to zařídí i tak, aby kalichy a monstrance a vůbec zlaté nádobí bohoslužebné jim do rukou nepadlo i když do chrámu Páně podaří se jim vloupati. Theoretičtí anarchisté jsou většinou bez náboženství a proto také nikterak nás nezaráží, že veřejně se k theoretickému anarchismu Brünner i Kaňkovský znají. Veřejnost ovšem nemůže ještě dnes chápati, jak by mužové k nějakým politickým názorům se hlásící mohli se dopouštěti takovýchto činů. Kdo však sleduje bedlivě nějaké učení, připustí pak i konečné jeho výsledky, a podle těchto výsledků ukazuje se pak i jasno,

že každá politika nemusí býti politikou, nýbrž také něčím jiným. Tolik prozatím, než dokáže se více. Kde nemohou židé vládnout, tam křičí, že se jim děje křivda a dovolávají se humanity, to jest lásky k bližnímu. O této humanitě napsal Menšikov pojednání.

a) Menšikov o humanitě.

Znamenitý žurnalista ruský M. Menšikov má, jak známo, o židech dobrou znalost. Na podzim r. 1907 vyšla od něho v časopise »Novoje Vremja« řada feuilletonů, v nichž ostře si posvítil na židy. Přesvědčivé vývody Menšikova přivedly židovský tisk do nepopíratelného vzteku. Brzo potom v jednom židovském listu objevil se článek patrně nějakým židem napsaný s nadpisem: »Odpověď ruského žida p. M. Menšikovi«. Byv takto vyzván, Menšikov nedal dlouho čekati na repliku a poučil »ruského žida« novým feuilletonem, jenž na adressu »ruského žida« byl řízen. Skvělý publicista uvádí mezi jiným:

Je dávno známo, že naše byrokracie chová zvláštní, přímo chorobnou náklonnost k »potlačovanému« národu židovskému. Tato dojemná náklonnost často vzniká z nenadání, podivuhodným způsobem, tak jako v mnohém těle pojednou elektřina se vyvolává. Spodní vrstvy administrace jsou zrovna tak jak generální guvernéři více nebo méně ku prospěchu židů hypnotisovány. P. Fedorov (vydavatel časopisu, jejž Menšikov napadl), jenž jednou několik hodin byl finančním ministrem, měl příležitost »výnosnou činnost« Rothšilda v Baku pozorovati a od této doby má nehoráznou úctu ke všem židům. Tato úcta jest patrně docela nezištna. Co Fedorov stal se novinářem, poskytuje co nejochotněji židovským hlasům ve svých novinách útulek. Když jsem v jednom listě četl výňatek z »odpovědi ruského žida p. Menšikovi«, objednal jsem si ihned původní list. Byl jsem totiž velmi zvědav a chtěl jsem velice rád alespoň jednoho žida na světě viděti, jenž »poctivě a mužně« jednou něco rozumného a vážného ke všeobecným útokům na židy odvětiti dovede. S velikým zájmem vzal jsem list do ruky a četl krátkou, 50 řádek obsahující odpověď na mé feuilletony. Byl jsem však trpce zklamán. Je to pořád tentýž bezbarvý odlitek »židovských odpovědí«, pořád tytéž sentimentálně hloupé, otřepané a směšně průhledné žaloby, které co neobratná spekulace k tomu

směřují, aby omráčily jisté nezralé kruhy ruského čtenářstva. Ve svém článku vznesl jsem proti židům těžkou obžalobu, že v celém západním Rusku provozují obrovské podloudnictví s kořalkou a pivem a že tím státní pokladně způsobují značnou škodu. A co k tomu odpovídá »ruský žid«? Že prý štvu jednu část obyvatelstva proti druhé, že prý podněcuji záští proti 7 millionům ruských židů! To přece není žádnou odpovědí k mé obžalobě! Já mluvím o podloudnictví a konstatuji značnou škodu pro státní pokladnu, ale »ruský žid« mluví o štvanicích a záští.

Ve svých feuilletonech vznesl jsem další obžalobu proti židům, že v západním Rusku provozují tajnou, nedovolenou výrobu cigaret a takto opět státní pokladně nezměrnou škodu působí. Na tuto obžalobu odpovídá mi »ruský žid« toto: »Pane Menšikove, vy jste chorobný člověk, vy trpíte hroznou nemocí, která z nedostatku lásky a humanity vzniká.« Promiňte mi, ctěný žide, abych zdůraznil, že jsem nemluvil o »humanitě« a »lásce«, nýbrž o tajně vyráběných cigaretách a o lupu, jenž se tím na státním majetku páše. Nikomu jistě na tom nezáleží, jsem-li zdráv či churav. To je věc soukromá. Ale veřejnosti ohromně na tom záleží, aby se konstatovalo, že stát den co den, rok co rok od židů hrozně jest olupován a okrádán. Proč pak »ruský žid« nechce ani slovíčka o těchto obrovských podvodech židovských slyšeti?

Ve své obžalobě proti židům opakoval jsem obecně známou skutečnost, že se celé západní Rusko od židů neslýchaně vylichvařuje, že prostituce a obchod s děvčaty činí nejrozšířenější a nejvíce kvetoucí obor židovské činnosti obchodní, že se všecky nedovolené a zákonem zakázané živnosti na př. koupě ukradených věcí, nejrozmanitější trestné falšování potravin a poživatin, podloudnictví výlučně od židů provozují. Na základě soudní statistiky, na základě dlouholeté zkušenosti administračních úřadů a konečně na základě bezprostředního pozorování vykořisťovaného křesťanského obyvatelstva lze konstatovati, že židé všude tam, kde se stýkají s křesťany, dávají na jevo zločinné náklonnosti. Židé snad nedělají si žádného počtu z toho, ale skutečnost je taková, že se Židé vždy a všude objevují býti návodci všelikých nezákonných činů, ať je to podvod, krádež, křivé svědectví, loupež nebo vražda. Všecky tyto obžaloby, které ovšem

mnou nebyly vynalezeny, ale nesčetněkráte byly potvrzeny, jsou velice vážny a ohromně přitěžují židovstvu. Tyto obžaloby vznášejí se všude tam, kde židé ve větším počtu vystupují: v Rusku, Rumunsku, Rakousku, Francii a Americe atd. Místo aby aspoň trochu vyvrátil tuto po celém světě dobře známou skutečnost, »ruský žid« odpovídá mi toto: »Jsou snad židé tím vinni, že sídlí tam, kde se zrodili?« To právě jest největší neštěstí pro nás Arijce, že židé nesídlí tam, kde se zrodili. Oni bohužel nesídlí ani v Arabii, ani v Syrii, ani v Egyptě, ani v Palestině, oni sídlí všude, jenom ne tam, kde se zrodili. Jako kočovníci putují po celém světě, nejsouce k tomu hnáni od jiných národů, nýbrž nestálým, toulavým pudem.

Nedovede-li žid k těmto těžkým konkretním obžalobám nic jiného odpověděti než: »Jsou snad Židé tím vinni, že sídlí tam, kde se zrodili?«, tu dokazuje se tím jasně, že mlčky uznává tyto obžaloby. Není-li tím připuštěno, že stačí naroditi se židem, aby následkem své zoplodné povahy plemenné stal se zkázou a neštěstím nežidovského obyvatelstva s ním sídlícího?

Tvrzení, že prý »záští a nenávist nacionální vychvaluji« a »národ proti národu podněcuji«, nesčetněkráte se opakuje v jeho odpovědi. Tento způsob hájení je vskutku ubohý. Jestliže ruský žurnalista si dovolí holou, velikou pravdu, kterou celý svět za pravdu uznává, židům představiti, je to »vychvalováním záští«, »podněcováním« atd. Pakli však milliony židů v millionových případech dětinsky nezkušený lid podvádějí, lichvářsky odírají, k pijáctví a zločinu svádějí, tu to není žádné »podněcování«, žádné »záští lidské«, to je něco docela normálního, něco dobráckého a neviňoučkého, něco, pro co žid ani slůvka omluvy nenalézá. Ani jediné nesmělé výtky proti svým soukmenovcům »ruský žid« nevznáší. Kdežto náš hříšný ruský lid věčně pyká, sebe křižuje a ničí, kdežto náš hříšný ruský lid v slově i písmě — jako Dostojevský a jiní Rusové — až k sebepohrdání a sebesnižování se sklání, žid vždycky zůstává nevinnou ovečkou, na níž ani skvrna výtky nelpí. Židé zůstávají vždycky »vyvoleným národem«, jemuž něco vytýkati jest hrozným zločinem. Toto slepé sebepřeceňování, jež u většiny židů nabývá formy ošklivého naparování, prozrazuje známky choroby, jež hraničí až na »mania grandiosa«. Je-li bible vskutku zrcadlem židovských zvláštností plemenných,

třeba jen tuto knihu otevříti a v ní čísti. Ze všech náboženství jenom židovské jest posvátné. Židovské náboženství dovoluje nežida (gojim) za předmět bezohledného vykořisťování pokládati. Či snad dějiny starého židovstva nejsou hrozným krveprolitím, v němž milliony jiných národů utonuly? Ruští židé velice rádi předhazují křesťanům nedostatek křesťanství. »Myslíte,« — ptá se mne »ruský žid« — »že Kristus, že vynikající křesťané sdílejí vaše mínění?« Co se mne týče, jsem zcela přesvědčen, že mnozí, kteří náležejí k předákům národa, moje mínění o židech sdílejí. Kdyby Kristus nyní ještě jednou k nám na zemi přišel, shledal by ve mně skutečně špatného křesťana, ale přece křesťana, jenž pod tisíciletým vlivem evangelia tolik z křesťanství pojal, co lidská povaha jeho pojmouti mohla. Ve svých odpůrcích a ve svých soukmenovcích však by Kristus na každý způsob nalezl potomky týchž židů, kteří jej před 20 stoletími (bezpochyby z humanity) ukřižovali!

»Vy neslyšíte nářků pronásledovaného a v židovském osadném pásmu vymírajícího národa,« odpovídá mi »ruský žid«. — »Vy jich nikdy nebudete slyšeti!« Bůh je svědek, já neslyším těchto nářků. Při nejlepší vůli nemohu v nářcích židovského tisku nalézti ničeho, co by mne dojalo, poněvadž nejsem tak obmezený, abych všude nepoznal špatně zahalených lží. Nejnestydatější a nejstarší lží je tvrzení, že židé jsou všude pronásledováni. Pravda je bohužel, že všickni národové, kteří ve svém středu mnoho židů trpěti musí, nemají nic jiného na starosti, nežli stále se proti židovským pronásledováním brániti. A jestliže v některých zemích lidu přechází trpělivost, není to žádné »pronásledování« židů, nýbrž samoděčné pohyby sebezachovacího pudu národů. Jsou to marné pokusy národa setřásti židovské jho. Každý »pogrom« jest druh lidového soudu a obžaloba proti vládě, že nechala lid na holičkách. Nabubřelé fráse »o vymírajícím v osadném pásmu židovském národě«, jenž jako »dobytek v úzké kleci jest stěsnán«, jsou rovněž neslýchanou lží. Jestliže jen povrchně pozorujeme území, kde židé v Rusku smí se osazovati (= čerta osedlosti, osadné pásmo), tuto »úzkou klec«, kde Židé »pro nedostatek prostoru k vymření odsouzeni jsou«, tehdy poznáváme, že toto území obsahuje nic více a nic méně než 15 — pravím patnáct — velikých gubernií, jež co do podnebí a krás přírodních

jsou v Rusku nejlepší. Židům jest přenecháno království Polské, knížectví Litevské a Malorossija. Z této rozlohy, kterou omývají dvě moře a která hraničí s Evropou západní, snadno by se daly utvořiti dva velestáty jako je Německo a Italie. A přece Židé křičí v celém světě, že jest jim »úzko« a že »musí vymříti!« Jak to může býti, když v témž prostoru, v téže »úzké kleci« mimo ně (židy) ještě 8 millionů Poláků, 2 milliony Litevců a 17 millionů Malorusů bydlí, aniž mají obzvláštní nedostatek prostoru? Při tom nesmíme přehlédnouti, že hranice pásma osadného není úplně uzavřena, poněvadž židovští řemeslníci, obchodníci, absolventi vysokých škol, zubní lékaři atd. docela volně po celém Rusku pohybovati se mohou. Konečně hranice osadného pásma chrání do jisté míry jenom východ Ruska, na západě, jenž hraničí s Evropou západní, není přirozeně žádné ohradné linie, zde Židům celý široký, veliký svět jest otevřen. Je-li tedy Židům v Rusku skutečně »úzko«, kdo brání jim této široké, otevřené brány do západní Evropy použíti? Bohužel Židé neradi stěhují se do západní Evropy, poněvadž cizopasnictví tam je těžší nežli v Rusku. Proto Židé tlačí se na východ Ruska, kde usedlý ruský národ žádné pomoci ani od vlády ani od intelligence očekávati nemůže. Je to vskutku »podivná klec«, jíž stěny scházejí a čtvrtá je chatrná a zřícená!

Drzost židovské legendy o »obmezení« Židů může jenom s pošetilostí některých Rusů, kteří této legendě věří, závoditi. Mozky těchto lidí nemohou pochopiti, že židovské žaloby neprýští z přirozeného pudu národa k rodné hroudě a k poctivé práci, nýbrž že je to právě pud kočujících nomadů, kteří věčně hledají nových pastvišť, když staré pastviny od nich byly vypaseny. Semité jsou zvláštní, výjimečné plémě, jež se nikde »doma necítí«. Ještě před zničením židovské říše rozptýlili se Židé po celém světě a až do dneška zůstali nomady (kočovníky). Oni nacházejí se na ustavičném nájezdu a útoku proti všem ostatním národům a běda těm národům, kteří tomuto nebezpečenství rozuměti nechtí. Polsko bylo během několika století od nich přivedeno ke zkáze. Zrádcové našeho lidu, připravujíce židovskou invasi, netuší, že nové židovské jho bude hroznější nežli tatarské. S obratností zkoušených falešníků mluví Židé o potlačování svých lidských práv. To jest opět nestydatá a zúmyslná židovská lež. Stane-li se židovi křivda, je-li

uražen, okraden, oloupen nebo zavražděn, pořád je pod ochranou obecného zákona, jenž nezná žádného rozdílu mezi židem a křesťanem. Majetek, život a obchodní činnost židů chrání se zrovna tak jako křesťanů. Z toho však ještě nenásleduje, že vláda musí slepě podporovati nacionální požadavky Židů.

Trpěti stát v státě bylo by politickou pošetilostí, a velikého zločinu dopustila by se ona vláda, která by na útraty panujícího ruského národa, jenž s obrovskými oběťmi stvořil ohromný organismus státní, cizí nepřátelský živel podporovala. Avšak Židé nežádají jenom ochranu své národnosti, nýbrž žádají něco docela děsného, žádají totiž docela vážně, aby vydán byl zákon, jenž by zakazoval vytýkati Židům jejich chyby a zločiny, zákon, jenž by stanovil, že svádění lidu k pijáctví a ke zkáze, že lichva a soustavné loupení státního majetku, že prostituce, kuplířství, obchod s děvčaty atd. nemají se za zločin pokládati, jakmile Židé jsou jejich původci. Židé »žádají« to, čeho žádný národ na světě posud nežádal, a kdo ví, snad se jim podaří umožniti to, co nemožným se zdálo.

Jak strašlivou nenávisť mají židé k českému národu, o tom by se daly psáti celé knihy.

Židovské plemeno na celé zemi se odhaduje počtem 12,000.000. Na zem českou přijde prý okrouhle 100.000 židů. My tomu nevěříme. Roku 1900 bylo v Čechách napočteno 92.745 židů. Vždyť má jen Praha alespoň 40.000 židů. A nyní se všimněte ostatních měst, jako Kolín, Pardubice, Budějovice, Plzeň atd., všude plno židů. Židovské plemeno je národ pro sebe, židovství není náboženství, židovství je plemeno. Tak musíme rozlišovat. Žid nemůže nikdy býti Slovanem a nechce jím býti. Co píše »Rozvoj« o českém židovství to je sprostý švindl. Nejstrašlivější a nejnebezpečnější nepřítel českého lidu je žid. Kde se usadí jedna židovská pijavice, tam je český lid brzy ochuzen, ožebračen, znemravněn. A při tom je to nejhnusnější, že český Venca dělá raději otroka židovi, než by dělal poctivou práci svému pokrevenci. I pozdrav je Pán Bůh, pane Kohn, křičí z dáli socín na žida. Vidí-li ale svého, — tak před ním odplivne. To je mrav našeho lidu od židů zkaženého. Jak žid špiní český národ doma a v cizině, o tom by se daly psáti celé knihy. Vždyť jsou v Praze na Příkopě kavárny v rukou židů jako »Café Central«, kde

není ani listu českého a kde číšníci nepřinesou kávu, pak-li by kdo o ní žádal česky. O tom naše denní listy zatvrzele mlčí. Žid se dá tu do chechtotu: ich verstehe nicht czechisch. Pozorujte židy na ulici, na tramwayi, v kavárnách a v hostincích, všudy v Praze mluví okatě německý. Obzvláště jsou v tom fanaticky vycvičeny židovky v tramwayi. Zde hodně křičí na konduktéry, aby jim vydali lístek po německu a vyptávají se naschvál, kde je ta neb ona ulice, ačkoliv Prahu líp znají, než konduktér. Jen aby židovka mohla ve voze hodně křičet po německu.

Nikdo nežádá na tramwayi po česku tak hlasitě lístek, jak to činí židé a hrstka Němců po německu. Účel toho je zřejmý. Jak žid píše o českém národě, o tom podal žid Brod v Berlínském »Tagblattu« 27. června 1911. List ten patří jak známo, židu Mossemu. Žid Brod napsal v tomto čísle zábavný článek s nápisem »Češka«.

Nejdříve vykládá, že má nejraději okolí pražské, jelikož tu vše zná a častěji si může zajeti, jelikož to je na blízku. Vyšel jsem si onehdy, píše žid Brod, do známé mi obce. Co bych ji popisoval. Vejdu do restaurace. V jídelně jen málo lidí. Nevšímám si jich. Znám to vše. Češky tu sedí u stolu s nadělanými účesy, znám je všecky z ulice. Ale podivno mi je, že zde u Prahy se tolik mluví německy. Jsou to vychovatelky s dětmi, které po německu vštěpují dětem, jak se má slušně jíst, vykládají jim jízdní řád, kdy asi tatík přijede. Ostatní velcí členové rodiny mluví k vůli dětem též německy. Divná to věc. V Praze myslí Čechové, že každé slovo po česku pronesené nevyzní na prázdno, že se jaksi dává do životní knihy národní državy, všechno co a jak se mluví, ať česky, ať německy, to vše se zde zanáší do kněh a vedou se tu o tom účty. Čech musí po česku, Němec po německu, jinak je tu zrada národní věci a všecko se tu musí zanášet statisticky. Tak je prokázáno, že v posledním roce v Praze bylo promluveno 31,239.571 českých slov (to má být židovský vtip!). A ku podivu, zde na letním bytě několik kilometrů od Prahy najednou povinnost národní je pryč. Snad ty Češky neznají národnostní povinnosti.

Zajdu si do lesa, vidím zde lavice s nápisem, že tu smí sedět jen členové okrašlovacího spolku. Nejsem sice zemdlen, ale sednu si. Zde před 20ti lety jsem se

probíhal. Seznámil jsem se s dámou, ještě skorem dívkou. Meška zde s matkou, vdovou po důstojníku. Děvče to strašlivě nenávidí český národ, ač sama Češkou je. Chce býti herečkou. Nadání má bez odporu. Přednáší mi ze Shakespeara, ale němčinu zadrhuje. Míní však, že za tři měsíce bude přednášet dokonale. Předneste mi něco po česku. Nechce ani řádky česky deklamovat, opovrhuje českou mluvou. Má však proč, že svými pokrevenci pohrdá.

Kam přišla jako kandidátka herečka, všude ji zamkli dvéře, všude jsou zásoby nadaných herců a hereček až na 20 let. Šla tedy ke společnosti na venek. Hrála tu a líbila se obecenstvu. Nechce více do Čech. Ale snad přece budete hráti česky jako slečna Destinnova. Přijdu do Prahy, až budu v cizině známá a proslulá, pak ale vystoupím jen v divadle německém. Nejhůře mluví o kritících českých. To jsou psi, kteří dovedou jen trhat. Zpívala a přednášela k dobročinným účelům, vždy plno chvály, ale ani jeden kritik neuznal veřejně její nadání. Takový malý národ, ale v písemnictví a umění má nepřátelsky se potírajících stran až nazbyt. Kde jaký spisovatel založí si vlastní časopis a v něm strhá kde koho a jak chce. Přijde-li na trh nová kniha, tu se musí s ní do bláta za každou cenu. Mně vytýkali, že jsem málo studovala. Jsem ráda, že nevypadám tak jako ta česká Anka.

Žid Brod píše dále.

Nejsem do té dívky zamilován, její obličej je bledý, vyhublý, ale přece číhají za ním vášnivosti. Snad jsou to masky lstivosti, kterou se každý obličej Slovana odlišuje od jiných národů. Přišli jsme v lese ke kříži. Dívka si poklekla a modlila se. Pak přednášela partii ze »Salome«. Nerozumím ji vůbec. Praha je dvojí město. České i německé, všecko pomíchané a přece úplně si cizí. Najednou mi slečna přednášela po česku a litovala, že musí cizí řeči se učiti a zde si hleděti vydobývati vavříny. A přece nikdy němčině tak neporozumí jako češtině. Německé básníky nemiluje, jen Goetheho a Heineho, za to ale má raději Rusy s Dostojewskim v čele. V kabelce má pohlednice s Národním divadlem a přece si povzdychuje, že tu hráti nebude. Její útlá postava se při tom celá lítostí chvěje. Je to obraz celého národa tato útlá dívka. Bloudím lesem. Zde jsem skotačil jako chlapec s ostatními dětmi, německy jsem

tehdáž neuměl. Skoro jsem patřil k českému národu, který mi je nyní naprosto cizí.

Zde to máme. Žid Brod vyrostl na české vsi, táta jeho se tu opeřil z českých mozolů a, syn stal se členem kasina. To je životní příběh každého žida. A pak přijde žid Teytz a vydává jednou za týden »Rozvoj«. V něm chce namluviti světu, že jsou tu židé Češi, a tito židé Češi prý budou velikými syny českého národa. Lederer a Kohn dokonce již pod ochranou Masaříka chtěli mandát a hájit český národ ve Vídni. Až nám bude nejhůř, dostaneme za vůdce národa žida a ten nám pomůže. Když ne Rieger, když ne Kramář — tak Žid. Ubohý český národe! 90.000 židů je tvým pánem.

LV. Máme spořit?

To je spletitá otázka, máme-li spořit čili nic. Slyšíme často výsměch, z čeho spořit, když nic není. Jistý přemudrovaný napsal ve »Světozoru« následující řádky v čísle dne 16. února 1907:

»Šetřím, střádám!«

Obyčejný teď pozdrav po Čechách, jako jindy »jak se máš?« u nás, anebo na př. v Egyptě »jak se potíš?« Co hesel už do lidu našeho vrženo, tohle heslo pana ředitele Procházky zdá se jedním z nejsympatičtějších. Není ovšem nové — ctihodně staré, »kdo šetří, má za tři« a pod. — tomu nás učili již před čtyřiceti lety. Ale jedná se o provádění oné zásady, neboť co platna zásada nejkrásnější, když se nepraktikuje! A kdyby měla tato nová snaha za výsledek jen založení blahobytu jediné rodiny, ba jediného člověka, dosti by bylo vykonáno. Jenom že — — —

Člověk je podivné zvířátko. Je to stará, ba už tak banální věc, na niž cituje se docela kapitola z ráje, že »zapovězené ovoce atd.«, čili že všecko zakazované ovoce chutná nejhůře. Říkejte mu to a ono, mluvte jazykem andělským, uvádějte mu příklady, stůjte mu sám jako živý příklad před nosem, bude rád, když se tomu všemu vyhne. Zabručí něco a půjde po svém, zase po starém. Nenapravitelný, řeknete s politováním. A najednou — — něco ho trkne, nebo jen mu kolem nosu přeletí, náš člověk »dostane vítr« a naráz je jiný! Kolik bylo takových případů — před svatbou největší větroplach, po

svatbě jakoby uťal. Aby ho žena do hospody jednou za čas zrovna tahala. »Vybouřil se.« A teď dřepí doma, pracuje a šetří, docela »skrblí«, říkají nepřející. A bohužel, také opačně tomu bývá, u mužského i u ženské. Mnozí začnou teprve »užívati« až po svatbě — »proto jsem se vdala, abych něco užila«. Ale to jsou zjevy všeobecné, stále se opakující.

Tedy šetřit. Ano, rozhodně. Ale jak! Jak do toho?... Na sobě člověk šetří tak nerad — má si »utrhnout od úst« — — a šetřit na jiném teprve nemožno. Dokonce snad na dobročinných účelech, na almužně?... To by nebylo rozhodně slušné.

Jak tedy do toho? Vytrhne, spasí člověka, ušetří-li třeba pravidelně denně na sobě jeden doutník, jednu sklenici piva? Jsou dva lidé, jeden pije denně tři sklenice piva, jeden čtyři, onen nekouří vůbec, tenhle kouří celý den — — a oba, jak si naříkají, stejně nemají nic.

Takhle se na to jíti nemůže — šetřiti krejcarem a vyhazovati zlatky! Ovšem že děravý sud pouští jen po kapce, a přece v něm nic nezbude, a sedlák nerozveze tolik na voze, co selka roznese v zástěrce, povídají moudrá přísloví. Ale někde se šetří, šetří až úzkostlivě, ba skrblicky, a přece není ničeho, jen nedostatek, ba bída!... A jiný »si žije« docela pohodlně, neodepře si žádného pohodlí, a přece »vyjde«, ba dokonce »má«. Jak to přijde?... Umění žíti jest největším uměním na světě. Tomu by mělo býti vyučováno už od nejmenších školek. V tom je všecko — jak dovedeš s danými poměry vládnouti.

Znal jsem dvě rodiny v sousedstvu a byl jsem nucen pěstovati s nimi dosti důvěrný styk. Byli to úředníci se stejnými příjmy — dosti skromnými, tak nějakých patnáct set nanejvýš. Rodinou byli rovněž téměř stejně požehnáni, jeden měl dvě, jeden tři děti, za nynějších drahotních poměrů břímě vskutku veliké. A přece jaký byl rozdíl v domácnosti a životě obou! Tam, kde měli děti tři, vycházeli vždycky zcela pohodlně, ba s malým přebytkem. Druhý stále »dosazoval« — až dosadil všecko. Nebyl outrata, chraň bůh, žena hospodařila také dobře, dřela se od rána do noci, každý halíř desetkráte v ruce obrátila, a přece — bída na bídu. Tam ten se třemi dětmi časem i do hostince si zašel, i cigárko si koupil, celá rodina v létě na výlet si vyšla — — ti druzí nic z toho všeho, a přece to nešlo. Jak je to možno?

Přemýšlejme o tom trochu, čtenáři, a pokusme se prakticky rozřešiti praktický, skutečný ten případ!«

Jak vidíme, tento muž neví, kam se má dát, nechce si to s nikým pokazit. Šetřit je široký pojem. Chceme šetřit, abychom si ustřádali majetek, bohatství. To jde ovšem těžko. Známý italský malíř řeholník Fiesole pravil: bohat je ten, kdo má málo potřeb. Šetřit to značí tedy se uskrovňovat. Chceme míti peníze, abychom my vládli jimi, ne však, abychom sami stali se otroky peněz.

Kdo si dovede v pravý čas pravou mírou odříkat, šetřit, stane se majetným. Jak mnohý učeň, tovaryš, který z domova neobdržel nic, houževnatým šetřením se stal samostatným živnostníkem a zámožným mužem. Kdo spoří, jest nezávislý od jiných, nemusí žebrat o sečkání. Vše co nepotřebujeme nutně k živobytí, k zachování sil a zdraví, jest přepych, paráda. Utrácení peněz na parády, zábavy, požitky, naparování se na venek, jsou opakem spořivosti a vedou každého do záhuby. Spořit značí v každém směru žíti střídmě. Kdo má spořivou mysl, má dobré srdce i k jiným, nuzným, je dobročinný. Muž se učí spořit s výdělkem, žena se má učit záhy v dětství spořit v kuchyni, domácnosti, v oděvu. Všechna zkáza jde od ženy parádivé, nešetrné. Ničí muže, sebe, rodinu. Spořivý může kupovati vše za hotové. Běda tomu, kdo chodí pro každý trošek na dluh. Nezůstávejme dlužni ani krejčímu, ani obuvníkovi, ani řezníku, ani pekaři. Kdo si navykne brát napřed na dluh na knížky, nikdy z dluhu nevybředne. Šetřit znamená počítat. Dělník vydělá týdně 12 korun. Žije-li ale tak, že vydá 14 K, zabředne do dluhů. Musí žíti tak, aby vydal 10 K a 2 K aby si ušetřil stranou.

Vydělá-li 40 K týdně, musí žíti tak, aby z výdělku co nejvíc uspořil, třeba i 20 K. Má-li úředník roční služné 2000 K, nesmí spotřebovati 3000 K, nýbrž musí spotřebovati míň, jak má služné. Musí si odpírat, šetřit. Jakýsi úředník měl služného 1800 K, nadělal při tom 2000 K dluhů na směnky a čekal na bohatou nevěstu. Jak to s ním dopadne i kdyby dostala jeho žena věno 20.000 K lze snadno si domysliti. Lidem, kteří se nedovedou uskrovniti, marně mluvíme o střádání, o sociální otázce. Dejme marnotratníku 4000 K ročního služného, on potřebuje 6000 K. Jeden sochař v Praze zdědil po bratrovi 60.000 K. Dříve byl spořádaný, spořivý, jak zdědil, začal hýřit, zemřel pak na hnusnou nemoc u Mi-

losrdných jako žebrák. Kdo se nedovede opanovat, uskrovnit, tomu můžeme přidávat, nikdy to nestačí. Jistý velkostatkář měl ročně hrubý příjem 400.000 K. Polovina šla na daně a na úřednictvo a dělnictvo, 80.000 K stála domácnost ročně, 100.000 K honitby. Tento velkostatkář byl nucen zadlužovat se a naříkal si, kdybych měl alespoň 800.000 K ročně čistého, abych mohl bezstarostně žíti. Svět je blázinec. Každý chce dělat pána a nemá na to.

»Čech« přinesl 25. března 1911 tuto úvahu. Každého rána po nejstručnější Kneippově kuře vycházím ven — hned vedle do parku — k načerpání čerstvého vzduchu do plic na 5—10 minut. Vyšehrad bych nazval velikým přirozeným sanatoriem. Slunce zde září od rána do večera a divím se vůbec, že neprobouzí mrtvé v hrobech. Myslím, že Vyšehrad vyrovnal by se Meránu a že kdo má děravé plíce, nepotřebuje si ještě přidělávati děravou kapsu jízdou do světových sanatorií. Zde ke všemu mám rozkošný pohled na údolí smrti — do Prahy — a na panoráma petřínské a svatovítské. Teď dole v Praze všecko kašle, sám Bůh ví, na koho ti lidé kašlou. Přijď kam přijď, všude se kašle. Mnozí pro samý kašel nemohou již ani mluviti, nýbrž drží si kapesníky na ústech a dávají rukou znamení, že kašlou o všecko pryč. Muži kašlou v hospodách, ženy s dětmi kašlou doma. Jak povídám, naše stověžatá Praha je městem kašle a děravých plic. Za to si chválím Vyšehrad, kdež přejdu si dva- až třikráte po parku a načerpám si vzduchu do zásoby, a proto nekašlu. Ráno po sedmé všecko pospíchá dolů do města do práce. Potkám tuhle slečinku v hrozném širáku. Nesla něco objemného, do papíru zabaleného a zašpagátovaného v ruce. Nesla to za ucho. Poznal jsem na první pohled, že je to veliký hrnec na prádlo, který bezpochyby na horké plotně uhnal si úbytě a nyní začíná sýčeti a kašlati též. Nesla ho bezpochyby k některému mistrovi, aby mu dal nový fundament. Slečinka dala si s nim velikou práci, aby ho novinářským papírem v celém objemu maskovala, tak aby aspoň slepý na první pohled nepoznal, že je to prasprostý děravý hrnec na prádlo. Slečinka s fešáckým kloboukem na hlavě a s účesem přes uši a půl čela nemohla jej přece za ucho nésti ve vší nahotě do města, a proto si jej vymódila. Kdyby jej nesla jen tak, lidé by se jí smáli, ale takhle je to šik. Osud těchto hrnců bývá stejný. Když již na celém těle objeví se rezavá svrabovina a žádná záplata na něm již

nedrží, ještě jej nezahodí. Pak dostane se do výslužby, postaví se do síně a sype se do něho popel a teprve když i dno nadobro se proboří, pak ho i s popelem nechávají na voze a odvážejí na veliké smetiště za město. Hrnce všecky, ať hliněné, plechové anebo železné, mají osud podobný osudu člověka, leda s tím rozdílem, že nad hrncem člověčím, jehož dnem prošlo mnoho lahůdek života, postaví se velikolepý pomník, obložený věnci, kyticemi s pestrými stuhami.

Chtěl jsem jen poukázati, že by holý hrnec nenesla žádná slečinka ke klempíři. Je to tak dobře. Svět nemusí vidět, co kdo v ruce nese. Mnohdy je vidět pána elegantně si vykračovati s balíkem v ruce. Balík vypadá velmi nóbl. Co jen v něm skrývá? Papírový obal dodává mu noblessy. A kdyby se otevřel, objevily by se v něm děravé, sešmachtané botky. Svět chce býti klamán. Kdyby je pán nesl jen tak za štrupli, běželo by za ním půl Prahy. Privilej holé botky nositi mají jedině páni učedníci se športkou v ústech. V našem sociálním životě hlavní věcí je obal. Znám pána, jenž rozdává doutníky s páskou nesoucí název: Regalitas, kdo však je znalcem, při prvních bafech vycítí sprosté kuba. Takový je život. Kubíci chodí si ošuměle a Kubové v kmentu a hedvábí. Tak to bývalo od jakživa. Již Kristus Pán pravil: Postíš-li se, umyj svou tvář, nemrač se jako farizeus a zajdi si do své komůrky — — Od jakživa panuje chvalitebný zvyk, svou domácnost před světem zastírati, toliko u nás zavádí se zvyk nový, špinavé prádlo vypírati před světem a jeden druhému vyznávati cizí hříchy. Ten děravý, rezavý, záplatovaný hrnec bývá obligátním průvodčím mnohých graduovaných pánů. Tak na př. je v Praze několik professorů, kteří se bez těch děravých hrnců neobejdou, a co mladíků na jejich slova přísahá! Celá Masarykova filosofie je takovým děravým, rezavým a záplatovaným hrncem, avšak opatřeným moderní etiketou, zabalenou do liberálních cárů. Jeho don Quichote nosí v kornoutech se skvostnou moderní etiketou děravé, sešmachtané boty, z nichž trousí drtiny. Mundus vult decipi. Kterémus professoru filosofie v Pešti nedávno dokázali, že svou novou mathematickou formuli vypůjčil si ze spisu již 150 let starého, kterouž však opatřil moderní etiketou. Starý hrnec! Sešmachtané boty! Proto radím, aby staré boty se nezahazovaly, ani staré hrnce. Ukládat je, snad se tomu a onomu professoru na kathedru hodí.

Ve všech lepších domácnostech jsou dvě místnosti, jež mají nestejný účel. Do jedné paní vodí své lepší hosty, ale druhé se vyhýbá. Prvnímu říká se salon a druhé kuchyň. Obě místnosti do roka stráví mnoho peněz, nejen všecku službu přednosty domácnosti, ale i věno paní a dědictví dětí. Paní strká všecku vinu na kuchyň, ale na salon, jenž ročně pohlcuje několik set činže, si nepomyslí. Němci tomuto říkají »schöne Stube« — u nás buď salon anebo parádní pokoj. Móda vyžaduje, aby každá nevěsta do domácností si přinesla množství nepotřebného nábytku. Krásné sofa, na něž si pan manžel nesmí sednouti, krásné postele, v nichž nikdo neleží. Krásné bělostné záclony, ale běda přednostovi domácnosti, kdyby se opovážil, v nich si zakouřiti! Zavítá-li ale do bytu vzácnější host, milostivá vede ho do parádního pokoje, rozhodně ale ne do kuchyně. Mohlo by se v ní přihoditi neštěstí, že by host v ní zašlápl — švába. K vůli parádnímu pokoji drží se o jednu děvečku více, jejíž úkolem je — ne snad z kuchyně vyháněti švaby, nýbrž s hadrem v ruce od rána do večera v parádním pokoji stírati prach. Na drahocenné skříni děla parádu ruský samovar a pod ním na kredenci je asi tucet tácků a koflíků. Na rozích stojí různé ozdobné figurky z porculánu, čínské bůžky, kariatidy a pod. Nebýti nemotorných rukou služky, jíž některé ozdobné věci při otírání vypadnou na podlahu, nahromadilo by se jich tam více. Sem přístupu nemá sprosťák, jakým je hrnec na prádlo, ten má své místo v kuchyni, a dokonce ne necky a podobná sprostá pakáž. Ba ani milostpanin miláček — Fifinek — nesmí se na pohovce uvelebiti. Mezi parádním pokojem a kuchyní jakoby otvírala se propast, jsou to dva světy, nebe a dudy. Pan přednosta domácnosti podrbává se sice po každém kvartálu za uchem, když musí o několik set činže klopiti více. Ale milostpaní tomu chce, ona si ten nábytek s sebou přinesla, je to její výbava, kterouž se vychloubá; ona též vším disponuje, bez ohledu, že během 10 let pán musí zvýšenou činži jej vždy znova vypláceti. A za 20 let nemá původní ceny ani polovinu.

Avšak najednou se něco stane — poplach, krach. Pána buď odvezou na Olšany aneb i někam jinam, uvázne v nějakém osidle — zbude tu jen vdova. To je pak pláče a nářku — pro Krista Pána a všecky svaté — co si já teď počnu! Přijdou židi, kteří všecku parádu odnesou,

a zbývá jen kuchyňka. Milostpaní milostpanství zahodí, musí hledět, aby se uživila. Panská a kuchařka dostanou výpověď. Milostpaní bude prý si sloužit sama a snad i pánům bude posluhovat. A nyní je pánem veliký hrnec na prádlo. Do kuchyně přištrachají se necky, do nichž milostpaní namáčí prádlo a pak je vyváří a velikou měchačkou míchá. A veliký hrnec se nafukuje jako vrchnost a jdou z něho výpary, jako by každého dne měl zvěřinu. Ty dva: hrnec a necky s několika škopky, mají pak solo. Na začátku chodilo to ovšem těžko, milostpaní nemohla se ohýbat, ale poznenáhlu břicho jí splasklo a milostpaní může až na zem se shýbati. Proto by bylo dobře, aby naše slečinky učily se záhy uskrovňovati se, protože nevědí, co by je mohlo později potrefit. Vydržovati si parádní pokoj je největší nesmysl, pro kterýž mnozí manželé svým paním se odcizili. A aby to napravili, zařizují druhou domácnost u některé baletky. Paráda, móda jest moloch, jemuž obětuje se blahobyt a štěstí rodiny. Je to písek, jenž hází se světu do očí, avšak svět brzy i skrz ten prášek prohlédne a pozná, že v tom novinářském a zašpagátovaném papíru je sprostý, děravý a rezavý hrnec a v tom delikátním kornoutě že ukryty jsou děravé, sešmajdané boty.

Spořivost jest hospodářská vlastnost, která jest jak u jednotlivce tak u celého národa základem blahobytu. Nemůžeme našemu lidu vštěpovati do jeho duše, jakou důležitost má spořivost pro život jednotlivce i celého národa. Nechceme, aby náš lid byl otrokem mamonu, to jest aby lakotil. Chceme ale, aby náš lid spořil, to jest, aby náležitě znal cenu peněz. Jak často slýcháme od mladých lidí slova: »U mě nemají peníze žádné ceny.« Podle této zhoubné zásady mnozí jednají a žijí k vlastní své záhubě a zkáze. Kde je zde chyba? Patrně je zde pochybená výchova. Takovým lidem chybí správný pojem o ceně a moci peněz. Náš lid musí býti soustavně o tom poučován. Jakou mají cenu a jakou mají moc peníze, o tom musíme náš lid všude poučovati. Jsou případy, že syn zdědí po otci slušný majetek. Otec po dlouhá léta svého života pracoval, strádal a spořil, aby svým dětem zajistil dobrou budoucnost. A co se stává často? Syn za krátko promrhá otcem pracně nastřádaný majetek a stane se sám mělkým pobudou, břemenem a postrachem jiných lidí. Takových případů není na sta ale na sta tisíce. Jindy zámožné rodiny upadají takto

do stavu nemajetného proletariátu. A co je toho příčinou? Patrně to, že marnotratní a lehkomyslní synové neměli správný pojem o tom, jakou cenu a jakou moc mají peníze. Jakou cenu mají dnes peníze? To se nedá jedním slovem určiti. Dnes platíme za 1 kilo hovězího masa 1 korunu 60 haléřů. Před sto lety platilo se za totéž maso 80 haléřů nynějších peněz. Dnes potřebujeme na výživu jedné osoby dvě koruny denně, za deset let budeme potřebovati třeba tři koruny.

Zde vidíme cenu a moc peněz. Za peníze musíme kupovati veškeré své životní potřeby. Abychom kupovati mohli, musíme sami peníze vydělávat. V tom právě spočívá celá záhada života. Musím pracovat, musím vydělávat, abych mohl žít. Náš lid proto říká: Za živobytí — život.« Horník sjíždí do dolu kopat uhlí a nikdy neví, zda vyjde živ. Dává v sázku vlastní život, aby vydělal peníze. Takovou ohromnou cenu mají peníze, že nasazujeme vlastní život, abychom peníze vydělali. A když jsme peníze vydělali a náš život v sázku dali, pak jdeme a za krátko je utratíme. Není to šílenství? Pravým opakem toho je spořivost, moudrá to životospráva, která nás k tomu vede, abychom vydělaným penízem správně hospodařili. Spořiti znamená: »Nevydávej víc, než jak vyděláš!« Spořiti znamená: »Nevydávej peněz na zbytečné věci, nýbrž vydávej je za nutné životní potřeby. Tyto potřeby jsou: výživná strava, šat, zdravé obydlí, topivo a veškeré s tím souvisící životní potřeby. Člověk všecko to potřebuje, aby si zachoval zdraví a sílu k práci. Kdo není zdráv, nemůže pracovat a také nemůže vydělávat. Proto říká náš lid, že zdraví jest jediným kapitálem člověka. Může dělník spořiti? Když některý dělník vydělá týdně 30 korun, může z těchto peněz něco uspořit? Pak-li žije tento dělník takovým způsobem, že za týden vydá 40 korun, není o tom ani sporu, že takový dělník nespoří, ale dělá dluhy.

A dejme tomu, že týž dělník vydělá týdně 50 korun, ale současně žije tak, že vydá 60 korun za týden. Takový dělník nikdy spořiti nebude. Takových lidí jest na světě na tisíce a na milliony. Přidávejme jim na mzdě a na platu a přece nikdy nevystačí. Pro takové lidi marně se namáhají ti, kteří by chtěli luštiti sociální otázku. To neplatí jenom o lidech, kteří mají týdenní mzdu, to platí i o lidech, kteří mají vyšší sociální postavení. Když má státní úředník 4000 korun ročního

platu, ale žije, že vydá ročně 5000 korun, jaké jsou toho konce? Takový úředník dělá dluhy. A takových je na tisíce. Vezměme jiný případ. Jistý velkostatkář, jehož majetek se páčí na 24,000.000 korun, měl ročně úhrnem 800.000 korun hrubých příjmů. Odečtou-li se daně a veškeré správní výdaje velkostatku, zbylo mu 300.000 korun čistého. Z tohoto čistého ročního příjmu bylo zapotřebí ročně 80.000 korun na vedení domácnosti, dále bylo zapotřebí ročně 180.000 korun na výdaje honitby. Na almužny a podpory bylo vydáno ročně 6000 korun. Tento velkostatkář si naříkal jednomu příteli: »Kdybych měl ročně alespoň 1,000.000 korun čistého příjmu, mohl bych jakž takž bezstarostně žíti«. Jak vidíme, chtěl tento ubožák míti ročně alespoň 1,000.000 korun čistého příjmu, aby ho netížily starosti. Zde tedy vidíme záhadu života.

Dělník nedovede spořit, nedovede žíti, když vydělá týdně 40 korun. Velkostatkář nedovede spořit, nedovede žíti, když má ročně 300.000 korun čistého příjmu. Zaslepenost těchto lidí stává se jich vlastním hrobem.

Ani jeden ani druhý nedovede žít podle toho, mnoho-li vydělá a mnoho-li má příjmu. Svět jest velkým blázincem. Kde kdo chce žíti, jakoby měl nevyčerpatelné bohatství. Svět a jeho lidé stavějí se na venek, jako by měli bohatství, skutečně však mají bídu. Kde je chyba? Všichni tito lidé nedovedou spořit, anebo nechtí spořit, anebo se stydí spořit. Milliony lidí byli by šťastně živi, kdyby spořili, to jest, kdyby méně vydávali než vydělají. V této spořivosti spočívá pravá moudrost života. Kdo má v sobě mravní sílu, že mozolně vydělaný peníz vydává jen na nutné životní potřeby, a co mu přebývá, si ukládá, ten jest opravdu šťastným člověkem. Naši národnostní odpůrci jsou nevyčerpatelní v osočování a tupení českého národa. Není dosti na tom, že se nám posmívají, že jsme národ inferiorní, že naše kultura je od Němců vypůjčena, odkoukána, poslední dobou přidali na český lid nové polínko ostudy, že jsme žebráci, že Němci mají ve své državě bohatství a průmysl. Důsledky, které z toho činí, jsou známé. Nové toto tupení českého národa vykonal poslanec Sobitschka na valné hromadě Rakousko-uherské banky.

Všimněme si blíže rozvoje úsporných ústavů peněžních v Rakousku se zřetelem na země české. V první

řadě dlužno uvésti spořitelny. Koncem roku 1901 bylo ve stávajících spořitelnách v Rakousku, počtem 568, uloženo úsporných vkladů 3.900,135.000 K. Z úspor těchto připadly na země české následující obnosy:

	Počet spořitelen	Obnos vkladů
Čechy	202	1.237,977.000 K
Morava	66	250,155.000 »
Slezsko	23	87,535.000 »

Dr. Sobitschka tvrdí, že v Čechách jest 110 spořitelen, jichž správa je v rukou Němců, v nichž jest 782,112.214 K vkladů a 81,568.703 K reservních fondů, kdežto české spořitelny, počtem 88, měly vkladů korun 484,722.842 a 21,508.902 K reservních fondů. Kdyby výpočty dra Sobitschky spočívaly na objektivní pravdě, pak by byl proveden důkaz, že Němci mají mnohem více úsporných vkladů než Čechové. Pan dr. Sobitschka zamlčel opatrně jednu závažnou věc, že totiž největší úsporný ústav, Česká spořitelna, je sice ve správě v rukou Němců, ale vlastníci vkladů jsou ve veliké většině Čechové. Na valné hromadě České spořitelny přiznává se správní rada, že od 20. února do 19. března 1903 bylo vráceno 28.609 stranám 41,072.673 K vkladů, čímž se koncem roku 1903 stav vkladů České spořitelny ztenčil na 203 milliony K. Kdyby jen 80 procent patřilo českým vkladatelům, máme tu značnou odchylku, že vklady, patřící českým spořivcům v Čechách, obnášejí ve spořitelnách aspoň 540,000.000 K a vklady Němců 620,000.000 korun. Vlastní jmění České spořitelny v Praze obnáší koncem roku 1903 pěknou sumu 53,800.237 K. Zde máme doklad, jak ohromnou moc mají v rukou svých Němci v Praze. Česká spořitelna, která je hlavní oporou všeho němectví v Praze, z jejíž zprávy výroční se nikdy nedovídáme, kam dává dary z čistého zisku, požívá neobyčejné přízně a lásky vládních kruhů ve Vídni i v Praze, což se hlavně osvědčilo při nátlaku vkladatelů na ústav ten podniknutém. Správní rada ve valné hromadě se vychloubá, že měla na výplatu každého dne uchystaných 40 millionů K. Odkud tyto peníze byly, k tomu se opatrně nepřiznává. Ukládati peníze do veřejného ústavu spořitelního jest vynálezem nové doby. Naši předkové neznali ani spořitelen ani záložen jakéhokoliv druhu. První spořitelna v Rakousku byla založena roku 1819 ve Vídni pod názvem »Rakouská spořitelna«. Na konci prv-

ního správního roku měla tato spořitelna 20.808 zlatých úsporných vkladů. V království Českém byla první spořitelna založena v Praze roku 1825 pod názvem »Česká spořitelna«. Prvního správního roku měla tato spořitelna 124.838 zl. úsporných vkladů. Roku 1850 bylo v celém Rakousku ve všech spořitelnách uloženo 61,747.349 zl. Koncem roku 1903 bylo v Rakousku ve všech spořitelnách uloženo 4.368,549.813 K. Během 53 let rozmnožily se úsporné vklady, uložené ve spořitelnách v Rakousku, ze 122 millionů K na 4.368 a půl millionů K. Zde máme tedy důkaz, že zvyk, ukládati úspory na úroky do veřejného spořitelního ústavu, jest 50 let starý. Všimněme si, mnoho-li úsporných vkladů bylo v Rakousku uloženo.

Úspory ve spořitelnách jsme již uvedli. Vklady záložen podle systému »Schulze-Delitzsch« s ručením obmezeným v Rakousku obnášely koncem r. 1902 obnos 686,704.000 K. Vklady v záložnách téže soustavy s ručením neobmezeným v Rakousku obnášely koncem roku 1902 úhrnný obnos 435,561.000 K. Vklady v záložnách podle soustavy »Raiffeisenovy« v Rakousku obnášely koncem roku 1902 úhrnný obnos 235,446.000 K.

Konečně musíme uvésti úspory vkladatelů poštovních spořitelen. Tato spořitelna spravovala koncem roku 1904 úsporných vkladů 196,737.107 K. Tím jsme vyčerpali veškeré úsporní vklady spořivců v Rakousku, vyjímaje peníze, uložené na vkladní knížky v bankovních závodech. Sečteme-li veškeré tyto zde jmenované úspory, obdržíme následující číslice:

	Obnos vkladů v celém Rakousku v mill. K
ve spořitelnách	4.368½
v záložnách s ručením obmezeným	686¾
v záložnách s ručením neobmezeným	435½
v záložnách Raiffeisenových	235½
v poštovní spořitelně	196¾
Úhrnem . . .	5.923

Nastává nám obtížná otázka, mnoho-li z této veliké úsporné sumy patří asi českým spořivcům. Pokusíme se zjistiti úspornou sílu českého lidu na základě statistického materiálu, který máme po ruce. Dle výkazu statistiky záložen českých, který vydala kancelář jednoty záložen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, bylo koncem

roku 1904 v činnosti v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 725 založen všech soustav. Tyto ústavy spravovaly koncem jmenovaného roku úsporných vkladů 668,962.511 korun. Z tohoto obnosu připadlo na;

Čechy	370,625.894 K
Moravu	192,594.896 »
Slezsko	5,138.767 »

Nyni se jedná o to, abychom zjistili úsporné vklady českých spořivců ve spořitelnách. Úloha tato jest velice nesnadná. Podle výkazu správy zemského statistického úřadu království Českého za rok 1897 bylo koncem tohoto roku v 66 českých spořitelnách v království Českém spravováno 358,942.266 K. Téhož roku bylo ve 102 německých spořitelnách spravováno úsporných vkladů 825,933.798 K.

Jak jsme již uvedli, hraje v této statistice hlavní úlohu tak zvaná »Česká spořitelna« v Praze. Tato spořitelna jest ve správě v rukou Němců; úspory ale zanášejí tam čeští spořivci a můžeme směle tvrditi, že alespoň 80 procent všech vkladů v této spořitelně uložených jsou majetkem spořivců českých. Spořitelna tato měla koncem roku 1897 úhrnem vkladů 281,181.816 K. Můžeme tedy směle tvrditi, že alespoň 180 millionů K z toho jest majetek český. Je-li tomu tak, pak by úsporní vklady uložené koncem roku 1897 ve spořitelnách v království Českém byly rozděleny na:

Čechy	539,000.000 K
Němce	645,000.000 »

Ale ani tento poměr není správný. Ve statistice spořitelen německých jsou uvedeny spořitelny, do kterých vkládají značnou měrou také spořivci čeští. Uvedeme zde jen několik příkladů.

	Obnos vkladů koncem roku 1903
Česká spořitelna v Praze	230,426.491 K
Spořitelna v Ústí n. L.	19,522.805 »
» v České Lípě	19,130.226 »
» v Mostu	19,451.549 »
» v Českých Budějovicích . . .	23,626.245 »
» v Jablonci	11,161.870 »
» ve Vrchlabí	8,244.560 »
» v Krumlově	12,031.257 »

	Obnos vkladů koncem roku 1903
Spořitelna v Litoměřicích	14,266.953 »
» v Lovosicích	5,502.025 »
» v Liberci	44,715.797 »
» v Žatci	12,140.240 »
» v Teplicích	17,865.129 »
» v Děčíně	21,982.553 »
» v Trutnově	16,182.005 »

Spořitelny tyto jsou vesměs v rukou a ve správě Němců, jest ale dokázáno, že značná část vkladů zde uvedených patří spořivcům českým. Koncem roku 1903 spravovaly spořitelny vkladů a jim svěřených cizích peněz následovně:

v Čechách . . .	1.555,265.548 K
na Moravě . . .	304,207.516 »
ve Slezsku . . .	110,706.626 »
Úhrnem . . .	1.970,179.690 K

Mnoho-li z této sumy patří českému lidu, nevíme. Snad ale nechybíme, když alespoň z toho jen polovinu českým spořivcům připíšeme jako jejich vlastnictví, to jest alespoň 950 millionů korun. Připočteme-li k tomu oněch 669 millionů K v českých záložnách všech soustav uložených, vládl by český lid přibližně uspořeným kapitálem obnosu okrouhle 1620 millionů K. Nesmíme zapomenouti na poštovní spořitelnu. Mnoho-li ze jmenovaných 196 millionů K úsporných vkladů zde uložených patří českým spořivcům, těžko říci. Snad nechybíme, když českému lidu patří z toho alespoň 50 milionů K. Tento fakt nelze popříti, že Němci jsou kapitálem bohatší, i kdyby měli jen tolik úspor, jako mají Čechové, byli by bohatší. Tomu se nesmíme diviti. Německé kraje jsou průmyslové, dávají lidu více výdělku než naše, převážnou většinou zemědělstvím se živící kraje české. Ze všeho toho však jde na jevo, že český národ očekávají především úkoly hospodářské. Nepouštějme v zápasu o naši národnost také starost o naše hmotné zájmy a potřeby.

Právě tyto zde uvedené číslice nám pěkně dokazují, jakého významu nabývá český groš. Jestliže budeme mohutněti hospodářsky, pak nás jednou převaha i v boji o národnost nemůže minouti.

Jediný zdroj blahobytu je tedy rozumné hospodaření, spoření, uskrovňování a pracovitost! Jsou zpozdilci, kteří se spoléhají na loterii. Až vyhraji z lutrie, říkají si. Odstrašující případ přinesl »Čech«, 17. ledna 1909:

Od úmrtí poslance za Trutnov, dra. Rosnera, neozývá se více na říšské radě volání po zrušení tohoto znemravňujícího státního zařízení. Je tomu již mnoho let, co hlas tohoto zástupce lidu ve sboru zákonodárném odmlčel se a po něm doposud nevyskytl se hlas nový, jenž by byl s tímtéž důrazem tloukl na bránu spravedlnosti ve prospěch nejchudšího lidu, jenž svým ústům utrhuje, věci nejpotřebnější k životu zastavuje, ba krade a zpronevěřuje, aby to donesl do lotynky.

Podle občanského, u všech národů platného práva je každý, jenž by kradené věci přejímal, nejen povinen je vrátit, případně i nahradit, ale je i za to trestný. A právě to nepřímo páše instituce, jež nese název: C. k. lottokollektura. My to příkladem velmi křiklavým doložíme:

Akciová strojnická společnost »Vörting« v 20. okresu vídeňském začátkem minulého měsíce přišla při důkladné revisi účtů na stopu veliké defraudace v pokladně, jíž se dle vlastního doznání po plných třináct let dopouštěl 41letý knihovní Oskar Gopold.

Poznenáhlu se přiznal, že za tu dobu defraudoval 63.522 korun. Při výslechu dále doznal, že tuto summu veskrze prosázel v malé loterii. Náhodou prý sešel se s vykladačkou, která mu předpověděla, že jednou udělá velikou výhru v loterii. Ačkoliv prý tomu jako vzdělaný člověk nevěřil, zkoušel nicméně své štěstí. Sázel a prosázel. Jiného by ty prohry od dalšího sázení odstrašily, ale jej dráždily. Umínil si štěstěnu sázkami vždy většími donutiti. Měl po svých rodičích ještě nějaké dědictví. Prohrál celé své jmění. To přece musí býti nápadným, že sází-li někdo najednou do loterie po stovkách, kollektant bezděčně táže se v duchu, co je to za člověka, a odkud tolik peněz bere? Sází-li však po 500, po 700, ano i po 1000 K, musí to býti tím nápadnější. Ve hlavní sběrně musí se též tázati, od koho asi ty stovky a tisícovky do lotynky pocházejí a dále bezděčně musí napadnouti otázka: nejsou-li ty peníze defraudovány? Millionáři vůbec do lotynky nesázejí, ba ani nekupují losy. Povinností policie by bylo, své detektivy vy-

slati a na toho, jenž ty stovky do loterie sází, blíže se pozeptati.

Dívá-li se policie labužníkům do talíře, sleduje-li, s kým úředník, ať si veřejný anebo soukromý, chodívá do »chambre separée« — proč by nesměla se pozeptati kollektanta, co je to zač, jenž stovky do loterie zahazuje, měla by to činiti v zájmech veřejné mravnosti a bezpečnosti. Ví se přece, že do bezedné pokladny loterie zapadají peníze sirotků, manželského věna, svěřená depositа a konečně z veřejných pokladen. A stát jakoby o ničem neměl ani tušení a sbírá kradené peníze o všecko pryč. Ba, dopouští se i toho, že výhru při velikých obnosech zastavuje. Stát při loterii je vždy pamětliv jen prospěchu svého, nikoliv zájmů vdov a sirotků. To je právě nemravná stránka při tak zvané malé loterii. Naši katoličtí poslanci by se velice zavděčili širšímu obecenstvu, kdyby důraznými interpellacemi o zrušení nemravné a zlodějské lotynky se zasazovali. Že lotynka podporuje též nepřímo pověrčivost malých lidí ve sny, je též velikým zlem v mravním ohledu. Podívejme se, jak stát s lotynkou hospodaří. Roku 1906 prosázeli lutristi v Rakousku 33,661.000 K, z toho vrátil stát 19,575.000 K sběrnám na procenta a výhry, státu zůstal čistý zisk 14,086.000 K a za tento pakatel se stát nestydí právě ty nejchudší lidi odírati. Blázen je, kdo jen halíř dá do loterie.

a) Síla myšlenky střádalů.

Česká společnost národo-hospodářská pořádala v neděli dne 14. února 1909 v zasedací síni Obchodní a živnostenské komory v Praze na toto zajímavé thema přednášku, kterou za živé pozornosti a souhlasu hojných posluchačů proslovil ředitel Zemské banky p. František Procházka, starosta J. Č. S.

Nadšený hlasatel idey účelné spořivosti pravil: Slavný americký spisovatel Trine ukázal světu způsobem velmi pochopitelným sílu myšlenky jako nejživější páku našich skutků, jako spolehlivý nástroj všeho úspěchu. Dokládá, že ovládati své myšlenky znamená určovati směr svého života, býti šťastným nebo nešťastným. A volá k nám: »Čistota jest půl zdraví, šlechetné smýšlení druhá půle.« Dbejme proto čistoty těla svého, ale nezanedbávejme čistotu duše své: jinými slovy bděmež nad svými myšlenkami, aby jimi nevzala zkázy duše naše. Nejprve zrodí

se myšlenka a pak teprve následuje skutek. Člověk zlých pudů a myšlenek nebude nikdy konati skutky dobré, naopak člověk šlechetného smýšlení nemůže ani činiti zle. Oba pak působí mocnou silou na své okolí, které rádo napodobuje. Optimisté plni důvěry a radostnosti přitahují k sobě úspěch, škarohlídové soustřeďují okolo sebe jenom věci pochmurné. Viděli jste někdy pessimisty vykonati něco velkého? Jen je-li duch plný naděje, důvěry a odvahy, odhodlán dosíci svého cíle a vytrvale k tomu směřuje, pak přitahuje k sobě z elementů síly i prostředky, které mu pomáhají k úspěchu a vytoužené metě.

Učení Trineovo jest novou naukou chemie neviditelných sil a proudů, kterou doporučuji vřele pozornosti. Ve spisech jeho naleznete tolik krásných a užitečných pokynů, že neodoláte síle jeho logiky a důvodů. Po přečtení jeho spisů nezdržíte se, byť jste byl na kraji zoufalství, zvolati: »Jak jest ten život krásný!« Sám znám muže, který metamorfosu svého zdraví má co děkovati jenom novému směru svých myšlenek. Myšlenky a skutky jednotlivců i národů tvoří jejich charakter. Zušlechtíme-li charakter jednotlivců, přispíváme k povznesení celého národa. Ale nechť nasadíme páky v kterémkoliv směru, bude třeba započíti se stavbou obrody od vštěpování ušlechtilých a spasných myšlenek. Není lehkým počínáním přetvořovati charakter národa. Jest k tomu zapotřebí mnoha desítiletí vytrvalé práce a obětavé součinnosti všech intelligentních i prostých lidí dobré vůle. Ale také konstituce starých států mění se dle potřeb doby a vývoje národů, proč by se neměl zušlechťovati charakter drahého nám lidu? Všichni naši buditelé slavné paměti uznávali toho nutnost naléhavou a neodkladnou. Otec Palacký ve svém popise nechvalných vlastností českého člověka líčí lehkomyslnost, nestálost i prostopášnou bujnost ve štěstí a pak hned zase kleslost na mysli i zoufalou náladu v nehodách. Upadajíce z jednoho extrému do druhého, nedovedeme zachovati duševní rovnováhy a vystupovati sebevědomě s důstojným klidem. My dovedeme býti furianty, ale nedovedeme býti pány. Zesnulý patriarcha Rieger staví nám ve své památné závěti před oči ohavnost hříchu závisti, kterým společnost česká jest otrávena. Veliký a nesmrtelný básník náš vylíčil nám v »Písních otroka« celou bídu našeho stavu dnešního, ale — ač jsme mu vystrojili slavný pohřeb — málokdo hnul prstem, aby národu pomohl z tohoto

egyptského zajetí. Úpíme v otroctví dodnes, ale ne tak v otroctví u národa německého, nýbrž měrou daleko větší v otroctví své vlastní lenivosti, svých vlastních vášní, nechvalných a drahých zvyků svých. Žadná vláda by si netroufala uvaliti na nás ani polovici tolik daní, jaké my si ukládáme sami dobrovolně nemoudrým přepychem v šatstvu a v zábavách, nemírným požíváním lihovin, kuřbou atd. A přece víme z dějin starých i novějších, jaká síla vězí v jednoduchosti spořádaného života. Jak silnou byla skromná Sparta proti marnotratným Athenám? Ničeho nepořídil pyšný vévoda Alba se svojí vyšnořenou armádou proti střízlivým stavům nizozemským, sám věhlasný generál Kuropatkin s mnoha vagony šampaňského proti abstinentním Japoncům. Jaké pak občanské ctnosti postavíme my proti armádě silného nepřítele? Nejvyšší čas, abychom se jimi vyzbrojili, neboť jenom to, co máme vědění v hlavách bystrých, co výdělkové způsobilosti v rukou pilných, nám žádný protivník nemůže odníti.

Síla našeho přesvědčení musí býti podepřena našimi úsporami, pak budeme státi na půdě otců svých jako mužové neodvislí, uvědomnělí a neoblomní, potom s pomocí Boží uhájíme půdu tu ve všech bouřích, které historie budoucna pro nás chystá. K tomu cíli musí směřovati celá naše obroda hospodářská, zvláště však výchova české mládeže. Mladý muž dnešní začíná svou karrieru životní zpravidla tím, že po příkladu starších profukuje chlubně majetek rodičů svých do větru a pak utratí jmění zděděné a potom teprve snad v letech čtyřicátých uzná, že by měl také něco ustrádati pro doby příští. Jak daleko jsme za praktickými Američany, kteří od svých 14 let se snaží vydělávati a žíti život samostatný. Celý směr našeho vychování nese se v mládí více k marnivosti, než k seriosní práci.

I dobu studia bylo by třeba zkrátiti, aby se mladý muž dostal dříve k výdělku a mohl založiti si domácí krb. V rodinách nechť vštěpuje se úcta k práci a nabádá se k strádání. Z národních písní nechť vymýtí se všechny, které podněcují neb vychvalují marnotratnost, jako: »Nepůjdeme domů, až ráno . . .«, »Pijme ho, pijme ho, až do rána bílého . . .«, »Nestarej se, ženo má . . .«, »Glo, glo, glo, glo, glo, glo, gloria.«

Nahradíme je jinými, jež velebí vzdělání, mužnost, práci, věrnost, vytrvalost, strádání, lásku silných k sla-

bým, štědrost a jiné občanské ctnosti. V jedné ze svých přednášek odhadnul jsem již výši dobrovolných daní, které si chudý český národ svou prostopášností ukládá, na 230 millionů korun. Opravuji se, neboť jsem podrobnějším výpočtem dospěl k cifře daleko vyšší, totiž k 350 millionům korun ročně. Považte, jak obrovská to suma, a co by za ni dovedl pořídíti moudrý a střízlivý mecenáš »Národ sobě!«. Mnoho-li radostí by zažilo srdce naše, jak by získalo naše sebevědomí, a jaký obdiv budila by touha po vzdělání, pracovitost, vytrvalost a skromnost našeho lidu. Cením úspornou sílu českého národa na 500 millionů korun ročně a nebudu spokojen, dokud se jich nedopočítám. Jakkoliv jest výdělková způsobilost našeho lidu proti dřívějšku již na úctyhodné výši, neváhám tvrditi, že by se dala sebevzděláním, zejména odborným, zvýšenou pílí a střádáním zvýšiti aspoň na sumu trojnásobnou. A tu běží, velectění, ne o milliony, ale o milliardy národního majetku ročně. Ohlédněte se jen kolem sebe každý ve svém povolání. Kdo se z nás odborně vzdělává, maje již nějakou živnost nebo teplé místečko? Ze sta jsou to sotva tři a ti jistě vyniknou. Ostatních 97 si hoví až běda a hubuje po hospodách na mizerné poměry. Máme na př. již armádu bankovních, spořitelních a záloženských úředníků, ale velmi málo těch, kteří by svůj obor dokonale ovládali a o něm ve společnosti znalců něco mohli přednésti nebo napsati. Neschází nám assekuračních úředníků, ale pravého assekuranta, pojišťovacího počtáře, třeba po Praze hledati se svíčkou v ruce. Kam by to přivedl na příklad venkovský učitel, kdyby v prázdných chvílích svých — a těch má dosti — jal se studovati národní hospodářství. Stal by se v krátké době oekonomickým rádcem a vůdcem svého kraje a získal by tak nejen chválu, ale i hojně odměny. Za dnešního stavu věcí máme mnoho neúspěchů. Nedivte se tomu. Ani nejgeniálnější generál nikde nevyhrál s mizernou a prostopášnou armádou. Chovám nezvratné přesvědčení, že všechna politická moc, dle Riegra, vychází z lidu, ale z lidu vzdělaného, pilného, střídmého, uvědomělého a šetrného, nikoliv z lidu lenivého, pijanského a povykujícího. Soudím také, že kolessa dějin nás rozdrtí, že jako národ neuhájíme svou půdu, nezměníme-li brzy a důkladně posavadní způsob svého nezřízeného, marnotratného života. Nerad se opakuji, ale nemohu v sobě potlačiti vnitřní hlas, který mi velí,

abych volal do všech krajů české vlasti slovem mohutným a přesvědčujícím: Talentů a nadání máme hojnost velikou, ale ubíjíme oboje hříšně lenivostí a hospodou. Žijeme všichni nad své poměry od aristokrata až k poslednímu dělníku a mrháme intelektem, zdravím a penězi, zapomínajíce, že každá zbytečně vydaná koruna znamená utužování pouta otrockého, do něhož samochtě klademe svoji šíji. Ustaňme již jednou pro Bůh spatřovati v každém marnotratníku úctyhodného kavalíra a v člověku pracovitém otroka, který není hoden pohledu. Pravý opak je pravdou. Jen vzděláním, prací, vytrvalostí a střádáním povzneseme sebe a své rodiny, zvelebíme svoji vlast a ubráníme se na půdě otců svých. V tomto přesvědčení spočívá síla myšlenky českých Střádalů. Zvýšenou pracovitostí, spořádaným životem a krajní šetrností chceme uzdravovati rozhárané poměry chorého národa a stavěti mu před oči úspěchy Střádalů v jiných zemích, aby nedbal jen na slova zvučná a hesla jalová, nýbrž aby dle závěti Riegrovy jen poctivou prací duchovní a hmotnou, postupně, ale bezpečně založil si lepší budoucnost. V duchu nesmrtelného patriarchy vydali jsme heslo: »Usiluješ-li o pokrok svého národa, vzdělávej se, pracuj, střádej!« »Miluješ-li svou rodinu, spoř!« a zveme již na třetí rok každého lákavým pozváním: »Chceš-li zbohatnouti, přijď mezi nás, ukážeme ti pravé a bezpečné cesty k zámožnosti.« A nastojte! Ze 6 millionů lidí přihlásilo se jich teprve 1500, kteří chtějí zbohatnouti. Nicméně nezůstala činnost naše bez úspěchu. Za dvě léta trvání Jednoty rozšířili jsme 100.000 brožur a čísel časopisu »Střádal« mezi českým lidem, otřásali hospodářským svědomím celé společnosti české a přivedli příjmí českého Střádala z prvotního posměšného nazírání do té míry ke cti, že se dnes již s dávkou úcty přihlíží k našemu konání. Arciť, přispěl k této potěšitelné změně názorů nejvíce zesnulý ochránce Jednoty Hlávka, jenž zůstane dlouho u vděčné paměti národa jako vzorný Střádal. Očišťovací hnutí spolků pro abstinenci podceňovalo se také dlouho, ač jsme byli všichni přesvědčeni, že nemírné pití lihovin podlamuje energii, kazí povahu a vrhá celé rodiny do záhuby. Dnes již se vyjasňuje, že tato propaganda nezůstala bez blahodárných účinků nejen na hospodářský, ale zejména na mravní život naší mládeže. Kéž by sociální demokracie, jež tuhou organisací snížila značně nemírné požívání alkoholu, chtěla také zanášeti

do řad svých přívrženců smysl pro spořivost a pro moudré nakládání se mzdou těžce vydělanou. Kéž by chtěla vydati heslo: Milí soudruzi! Každý haléř zbytečně vydaný ubližuje nejen vám a vaší rodině, ale on též seslabuje naši organisaci, ochromuje celý národ v jeho hospodářském, kulturním i politickém zápase. Úspory francouzského dělníka podporují politiku míru republiky a dodávají prostředky ku vzniku nesčíslných dílen k zaměstnání a výživě soudruhů. Tak francouzský dělník zvyšuje sám sobě mzdu pomocí svých úspor. Nechť stane se hanbou býti zahalečem, opilcem a marnotratníkem. Chováme naději, že není dalekou doba, kdy abstinence a střádání prohlášeny budou všeobecně za přední občanské ctnosti, které doplňují jedna druhou. Dobrodincem lidu bude zván, kdo rozšiřuje spisy vydávané Jednotami Abstinentů a Střádalů. V západních státech již tomu tak jest; veřejná moc uznává sílu myšlenky Střádalů a podporuje šíření její mezi lidem. Sama nabádá k zřizování spořitelen a záložen, kdežto u nás leží každá žádost obecního zastupitelstva českých měst za povolení spořitelny aspoň tři léta u příslušných úřadů. A přece nutně třeba v zemích českých zříditi ještě nejméně 150 městských spořitelen, jen abychom se co do počtu ústavů vyrovnali svým sousedům. Potom teprve nastane nový krušný úkol dohánětí německé spořitelny v českých zemích co do částky nasbíraných úspor. Než to střádaly neleká. Žádná meta není jim dosti dalekou. Z nahromaděných úspor povstávají nové podniky a ty dávají opět vzniku novým úsporám.

Naše malomoc posavadní má svůj kořen v nedostatku úspor. Nemůžeme provésti ideální tužby svoje pro nedostatek peněz. Chováme sympatie pro mnohý podnik kulturní, ale nemáme prostředků. Rádi bychom pomáhali Slovákům v jejich tuhém boji o národní bytí, ale není peněz s dostatek. Všude narážíme na tutéž překážku národního pokroku svého, ale nečiníme ničeho, abychom ji definitivně odstranili. Naříkáme, že nás cizí kapitál utlačuje, ale vzdáváme se lehkomyslně i toho, jejž jsme zdědili po rodičích. Že bychom sami měli a mohli tvořiti veliké kapitály na svou obranu, to nikoho nenadchne, bojí se, že by se musil vzdáti nějakého zamilovaného návyku anebo zbytečného vydání. Není však žádné jiné bezpečné cesty ku zbohatnutí, než to trochu odříkání se zbytečnosti v mládí, abychom si mohli opa-

třiti věci potřebné za stáří. Dobře praví Smiles: Peníze jsou charakter. Úspory znamenají neodvislost, sebevědomí a sílu. Zvyšujme proto svou výdělkovou způsobilost a střádejme úspory, budeme silnými v obraně. A jestli byste uvěřili, já sám mám tak vnitřní tušení, že by se nám dařily potom mnohem lépe nejen podniky hospodářské, ale i politické. Naznačil jsem, že bychom v deseti letech mohli zahospodařiti o 4 milliardy korun více, než činíme. Nesoudíte, že bychom stoupli v úctě u všech národů rakouských, neboť jenom úspěchům klaní se svět. Měli bychom v krátké době 10 let nejen prostředky pro svoje domácí potřeby, ale mohli bychom i něco prostředků zapůjčiti na př. rakouské vládě při vydávání rent aneb uherské vládě při vydávání poklad. poukázek. Jistě, že by měli poslanci naši ve Vídni v tom faktu vážnou oporu a Slovákům by se snad o trochu zmírnil vládní tlak. Peníze jsou, velectění, ohromnou mocí a úspory jsou pravým žezlem. Aniž by se Hollanďané byli o to ve Vídni ucházeli, dostali na společnou rentu rakousko-uherskou hollandský text, kdežto my bojujeme již po čtvrtstoletí s vlastní poštovní spořitelnou nadarmo o český tiskopis. Cítíte obrovský vliv majetku malého národa na velikou vzdálenost? Kdyby chtěl zříditi hollandskou školu ve Vídni nebo v Pešti, jistě by mu přinesli povolení na stříbrném tácu. Čítáte jistě v novinách, jak sklánějí se staré hrdé erby evropské šlechty před úsporami amerických živnostníků. S jakými poctami je přijímají u evropských dvorů, že k vůli nim mění i etiketní předpisy. Ba v Italii bylo již vážně vyjednáváno o vstoupení bohaté Američanky do královské rodiny a myslím, že to byla Američanka sama, která na konec spojení to odmítla. Slyšeli jste také, jak jedno kníže pyšného rodu Auersperků vystěhovalo se s celou rodinou svojí za náhradu 30.000 kor. ze svého zámku na Zelené Hoře do myslivny k svému lesnímu, jen aby udělalo místo zbohatlému Amerikánu pro kratochvíli honební. Že nebylo střádalem, sňalo hrdé kníže svou korouhev s cimbuří svého zámku a poklonilo se hluboce před majetkem nabubřelého cizince demokrata.

Svého času vyslovil se celý sněm markrabství moravského proti zakoupení se bankéře Rothschilda v moravském velkostatku, vyslal deputaci k císaři pánu, ale neprosadil ničeho. S nářkem vrátila se deputace domů a úspory bankéře podržely vrch nad veškerou moravskou

šlechtou. Ale my, hrdí Čechové, ještě stále se svrchovanou útrpností pohlížíme na lidi spořivé. V městě jim říkáme škrob, na venkově zeměhryz, nevědouce, že právě a jen ti drží ještě trochu tohoto blahobytu českého pohromadě. Nebýti těch, kterým se posmíváme, byli bychom se svým furiantstvím již dávno na hromadě. Všechny naše ušlechtilé snahy ať národní, obchodní, průmyslové nebo hospodářské mají společný kulturní základ v pracovitosti a spořivosti národa. Bez těchto dobrých vlastností lidu českého nemohli bychom se chlubiti ani tím, co dnes máme. Máme-li kvetoucí školství, byli to Střádalové, kteří nevyhýbali se obětem. Pohlížíme-li s radostí na zmáhající se průmysl, vzpomeňme si, kolik odříkání stálo to za těžkých poměrů jednotlivce, než se vypracoval z prostého dělníka na majitele tkalcovny. Aneb sledujeme-li výkazy svých peněžních ústavů, uznejme, že největší podíl na jejich potěšitelném rozvoji mají Střádalové, kteří jako včelky buď upsáním akcií, aneb ve způsobě vkladů přinášejí své úspory na pomoc bankám, spořitelnám a záložnám. Naplníme-li každoročně peněžní ústavy svoje ovocem svého přičinění, uvidíme úspěchy i na jiných polích své veliké zahrady.

Střádalové vykonali již mnoho pozoruhodného před založením Jednoty. Střádalové vystavěli prostřednictvím zemského výboru a za pomoci Zemské banky velikou síť zemských železných drah za 160,000.000 korun a zbudovali v Čechách za více než 400,000.000 kor. silnic, mostů, škol, vodovodů, nemocnic, sirotčinců atd. Co věnovali na melioraci půdy, nedá se ani přibližně odhadnouti. Nepravím, že to byli jenom střádalové čeští, naopak, střádalům německým sluší vzdáti všechno uznání, neb oni byli našimi mistry v tomto svobodném umění a jsou jimi dodnes. Přál bych si vroucně, aby právě v oboru tomto vynikl brzy učedník nad mistra. Proto vydejme a rozšiřujme heslo: Nebudiž Čecha bez vkladní knížky. Domýšlíme si nemálo na to, že skorem každý Čech umí čísti a psáti. Neustaneme, pokud se nenaučí také počítati, t. j. střádati. Věřte, že divy činí takový malý zápisník pro příjmy a vydání, vidíte se v něm na konci měsíce jako v zrcadle se všemi ctnostmi i slabostmi svými. Zpytujete-li své hospodářské svědomí, jste blízci polepšení. Zastydíte se zajisté nad mrháním peněz při pomyšlení, že jest i nám v heroickém zápasu hájiti každou píď české půdy, jako ji brání stateční bratři

Poláci v Poznani. Kdo nepotřebuje svých úspor k provozování své živnosti, nechť upíše akcie Pozemkové banky, které právě k subskripci byly vyloženy. Té bance bude svěřen úkol starati se o majetek a pohyb české půdy jak na hranicích národnostních, tak i okolo velikých českých měst, aby se nám z ruky neztrácela, jako dosavad a aby neztenčena zachována byla pokolením příštím. K tomu bude také třeba pevného předsevzetí ke střádání, neboť Pozemková banka, plníc úkol vážný při své nepochybné prosperitě, bude míti touhu, čas od času, základní kapitál svůj zvýšiti, a bude appelovati na své původní akcionáře, pro něž první právo na upsání nových akcií dle stanov bude zachováno. Nuže, hajme českou půdu skutkem. Bez úspor není pokroku, bez peněz jest těžkou a beznadějnou každá obrana. Doposud bráníme se dosti chabě, v tom poměru, jak poroste naše přičinění, vzmáhati se budou naše úspěchy. Aby urychleno bylo tempo vzrůstu naší obranné síly, založili jsme Jednotu Českých Střádalů a její dnes již dosti známý orgán. Prvním rozmachem křídel české úspory byla účast na valných hromadách Rakousko-uherské banky, druhým subskripce ruských rent v r. 1905 a 1906. Ani jednoho ani druhého kroku nemáme co litovati, oboje nám hospodářsky jenom prospělo. Vůbec troufám si tvrditi, že máme všechnu příčinu radovati se ze zdravého rozvoje svého peněžnictví, protože jest v zakládání methoda a v rozdělení úkolů určitý systém. A bude-li národ český jen chtíti, získá, jakkoliv je malým, ještě velikých úspěchův na tomto poli.

Idea Slovanské banky jako velikého ústavu emissního pro výpůjčky státní a komunální, po případě i železniční vynořila se na obzoru a bere již na sebe určité formy, aby nebyla soutěží posavadním ústavům ani hypotečním ani obchodním, pracujícím již ve světě slovanském, nýbrž aby byla jich mocnou záštitou a pomocnicí. Mohlo se na tomto poli dostati malému národu většího uznání a větší poklony, než když Rusové i Poláci jednomyslně kladou sídlo nového ústavu do Prahy a spokojí se s odbočkami ve svých velikých územích? Oni praví, že máme dosti školených sil a důvěřují také našim úsporám, že dovedeme i Slovanskou banku vybaviti potřebnými kapitály. Porozumí-li národ tomuto epochálnímu pozvání, pak nastane po mém soudu takové silné soustředění slovanských sil hospodářských do matičky Prahy, že roz-

květ její již v blízké budoucnosti bude překvapující a nedozírný.

Československá obchodní akademie vyzbrojila se již, předvídajíc tuto novou éru v hospodářském obrození národů slovanských tím, že zavedla vedle ruštiny jazyky polský, srbsko-chorvatský a bulharský do své osnovy učební. Ozývají se i u nás hlasové, že vláda bude klásti obtíže Slovanské bance. Toho bych nechápal. Soustředěním hospodářských sil zahraničního Slovanstva v Čechách získá arciť v první řadě Praha a národ český, ale i ostatní národové slovanští našeho soustátí budou z toho míti přímý neb i nepřímý prospěch. A poněvadž zisk Prahy, národa českého a jiných Slovanů rakouských jest totožným se ziskem i silou celého Rakouska, pochopí to každá moudrá vláda a bude jen podporovati naše snahy po bankovní existenci za hranicemi mocnářství. Vždyť jevila vláda sama radost ze skutku Anglobanky, Banky pro země rakouské i Vídeňské bankovní jednoty, když tyto ústavy se odhodlaly zříditi odbočky v Londýně, Paříži a v samém Cařihradě. To jde monarchii naší hospodářsky jenom k duhu, protože za peněžním ústavem jde v patách rakouský výrobek, rakouský obchod.

Protož odložme všechnu duševní chabost, zvyšujme vzděláním svoji pracovní a výdělečnou sílu a střádejme pilněji než před tím. Vraťme se k jednoduchému způsobu života a budeme se cítiti hned silnějšími, neboť nemístná nádhera a přepych vedou na Tarpejskou skálu. Vydáváme dnes nová hesla:

1. »Chceš-li viděti svou rodinu šťastnou a spokojenou, vychovávej ji ve skromnosti, vštěpuj úctu a lásku k práci a nauč ji střádati.«

2. »Kdo vychovává své dítky v přepychu, svolává na hlavu jejich bídu i neštěstí a připravuje tak neodvratnou zkázu svému vlastnímu rodu.« A proto obmezujme, drazí přátelé, kde jen máme příležitost, nakažlivý přepych a nebude mezi námi žádných defraudantů, nijakých zoufalců. Také uvidíte, že zmizí brzy z naší společnosti hnusná skvrna lidí úplatných, jakmile pomine nutkavá příčina shánětí nesčetné provise. Kdo vězí po krk ve dluzích a kráčí stále na pokraji nedostatku, nemá mnoho síly, aby odolal pokušení. Jenom Střádal, hrdý na svou vlastní sílu, na svou výdělkovou a úspornou způsobilost, dovede zachovati čistotu svého svědomí a zůstane nepřístupným všem pokusům o jeho

podplacení za všech okolností. Proto tane mi vždycky na mysli ideál pokladníka nebo správce veřejného jmění »Abstinent a Střádal«.

Výsledkem zdárného života jest majetek. Kdo sám pílí a odříkáním nastřádá jmění, budiž nejpovolanějším správcem majetku národního, ten ho bude míti v úctě a pečlivě ho bude střežiti. Střádal nemá zapotřebí vztahovati ruku po majetku cizím věda, jak se peníz vydělává a zachovává. Střádal umí si vážiti i majetku zděděného a pilně ho rozmnožuje. Jen to nešťastné furiantství nám v pokroku ještě překáží. Znám jeden úrodný kanton v Čechách, který, kdyby nebyl nakažen přepychem, mohl sám o sobě národu již prokázati službu a vykoupiti svými úsporami majoritu ve valné hromadě Rakousko-uherské banky. Z daleka sjížděli by se cizinci do kantonu toho shlédnouti uvědomělé a pokročilé rolnictvo české, které půdu svoji nade všecko miluje a vzorně na ní hospodaří. Ani nebylo by třeba rozesílati pozvání Spolku pro návštěvu cizinců. A kanton ten by svítil svým krásným příkladem nejen po vlastech českých, ale po celém Slovanstvu. Ba troufám si tvrditi, že by jeho ideály a tužby byly respektovány do té míry, že by ani žádná z českých drah železných neodvážila se vydávati nařízení čelící proti jazyku českému z obavy, aby ji kanton svými úsporami nevykoupil a novou spravedlivější správní radu tam nedosadil.

Naučíme-li národ dobře hospodařiti se zděděným majetkem a s vydělanou hřivnou, bude nám lehkým úkolem vlíti mu sebevědomí, hrdost a utvrditi jeho vrozené počestné smýšlení. Poctivost je velikým statkem a ve světě zbožím velmi hledaným. Střádajíce úspory, zařídíme ještě velkozávod s počestností a uvidíte, že budeme míti stále vyprodaný krám. Nebude v širém světě slovanském žádného panství, jež by nechtělo míti českého Střádala za ředitele, nebude dvorce, jenž by u nás nehledal svědomitého správce, nebude pivovaru, jenž by si nepřál míti počestného sládka a tak do nekonečna. Kde bude nějaké místo důvěry k obsazení, budou se ohlížeti po českém Střádalu. Chápete, že není na místě výčitka o výchově příliš mnoha lidí inteligentních. Jaká široká pole otevírají se české inteligenci. Důvěra Slovanstva v naší odbornou zdatnost a v počestnost našeho charakteru nesmí býti zklamána. Bude-li jen chtíti! Sám ze sebe vydá český národ tolik intelektuální síly, že

s obdivem patřiti bude naň svět. Doba je nadmíru příznivá ku střádání úspor. Úroková míra drží se na výši slušné. Banky, spořitelny, záložny i pojišťovny ucházejí se o přízeň Střádalů. Anglie má své 2 a půlproc. konsoly, Francie svou 3proc. rentu, v Německu ukládá národ své úspory v 3 a půlproc. říšské půjčce a my jsme tak šťastni, že máme v Čechách, na Moravě i ve Slezsku zemské ústavy pro úvěr hypoteční, komunální a železniční, které nám vydávají zaručené dlužní úpisy, a prodávajíce je samy pod hodnotou nominelní, zvyšují tím úrok na 4·12 až 4·22 proc. ročně, který se ani snížiti nesmí. Mám snad pravdu, když nazývám země české eldorádem Střádalů. Až české úspory dohoní aspoň čtvrtinu úspor malého národa holandského, začnou se o přízeň naší ucházeti také všechny tři vlády: rakouská, uherská i společná říšská. A pak uvidíte, jak budou namazána kola naší politické káry. Končím zvoláním: »Hlavy vzhůru, abstinence a střádání náš národ jistě zachrání!«

Z přednášky ředitele Procházky si dělá socínský list »Právo Lidu« v čísle 15. března 1909 výsměch tímto způsobem.

Rodina, u které jsem najal letos svůj malý pokojík, má naprosto rozumné názory, dík vytrvalému a dlouholetému čtení »Národní Politiky«. Děkuji mnoho této okolnosti. Především za to, že se stal ze mne pořádný člověk od chvíle, kdy jsem s hlavou rodiny uspořádal malý debatní večírek a mohl oceniť a poznat významnost hesla, které pan František Procházka označil střádalstvím. Ano, stal jsem se také střádalem. Ale abych postupoval souvisle, takto se rozvíjela má historie. Můj pan bytný je obuvnickým mistrem, nemiluje výstředností, také ne křiklounství a fantastické plány — jak říká. Nemiluje také socialism. Denně přichází ze svého hostince, aby mě překvapil novými důvody, kterými jeho klub v hostinci uvádí vniveč všechny theorie socialistické od Saint-Simona až po Bernsteina. Jednoho dne přišel a jal se mluvit: »Vy myslíte, že ti tam (to platilo všem, kteří byli štváni v životě honbou za chlebem, kteří byli odstrčeni osudem a neměli často chleba do úst, všem, kteří mrzli na dlažbách ulic a dívali se s padělanou pokorou do očí pánů v kožiších, skuhrajíce své poloněmé prosby, všem, kteří se dřeli v hlubinách země, šedi zdí, matkám s lůny obtíženými, které pracovaly ještě v den

slehnutí, dětem, které přicházely o mládí a radost a všem, kteří měli časem počestnou a hrdou závist, viděli-li tolik nepracujících, líných, sytících se masem a pochoutkami, to platilo všem, kteří se odvažovali říkat nepěkná slova o společenském pořádku, kteří křičeli o méně práce, vyšší mzdě, volali po právech s očima lačnýma užít nejen smutků a bolestí země a života, ale také radostí a rozkoší — to platilo všem, kteří trpěli a reptali) — myslíte, že jsou bez viny?«

»Myslím tak,« odpověděl jsem. »Jak?« koktal jsem. »Mýlíte se ukrutně, mladý muži!« »Ano — společnost nemá žádné viny; sami jsou vinni, plazí-li se po dlažbě, dřou-li deset hodin denně a trpí-li časem hlad.« »Vysvětlete mi!« »Sami jsou vinni,« křičel, »sami, sami, sami. Nedám si to vymluvit.« »Vysvětlete mi« — opakoval jsem. »Je vidět, že nečtete »Národní Politiky«; ukazují se toho následky. Nebylo by bídy, milý pane, kdyby každý poslední dělník byl střádalem. Střádání je klíč k rozřešení vší krise. Ano, střádání, to je rozřešení sociální otázky. Střádej a nepotřebuješ pak být nespokojeným a reptalem, také ne socialistou; střádej a budeš mít chleba za každých okolností.« »Myslíte to doopravdy?« »Pochybujete snad? Vy máte málo zkušeností dosud — ale já jsem přesvědčen, že střádání je všecko. Dávno jsem to tušil, dávno jsem to nosil v sobě, třeba nevyjádřeno.« Chtěl jsem ho zaskočit hned a řekl jsem proto: »Vy jste střádal?« Vypnul hrdě svá prsa a uhodiv se do nich, řekl: »Ano, já jsem třádal. Vězte, pil jsem pět sklenic denně ve své hospodě, ale piju už jen tři; kouřil jsem tři portorika, ale kouřím už jen krátké. Pane, nevyhazuji také za zbytečnosti, nečtu knih kromě »Národní Politiky« a neholduji zbytečně zábavám, jako jsou koncerty a divadla — pane — a já vím, že jen tomu děkuji, že jsem solidně situován. Dělníci, kteří u mě pracují, nemají na tom nejmenšího podílu. Vím, kdyby byli také střádaly, mohli by na tom být tak jako já. Pane, střádání je všecko.«

Byl jsem zmaten takovou argumentací. Střádal! Střádal! Střádal! Žádné třídní a mzdové boje, žádné stávky, žádná bída a žádné rozpory mezi měšťáky a dělníky. Střádat jen. Ach, vždyť je to tak jasné. — Ne zbytečnosti, ne hloupé utrácení, ne furianství, nestydět se za jméno skrblík — pít jen tři piva místo pěti, kouřit krátké místo portorik a číst »Národní Politiku« místo celé haldy novin a revuí, které nakupí se vždycky v sobotu na

mém stole, také ne divadla, které mám tak rád — nic zbytečného — jen strádat a strádat. Kdož ví, nevystoupím-li na nejbližší politické schůzi, abych volal k zástupům: Nechte všeho a strádejte! Ale zbyly ještě pochybnosti ve mně. Vyjadřoval jsem se každodenně, ale odpověď nezklamala nikdy.

Začal jsem: Dnes v noci skočil do Vltavy mladý muž. Důvod sebevraždy byla dlouho trvající nezaměstnanost. Odpovídal mi: Proč nestrádal? Druhého dne: Na ulici klesla hladem čtyřicetiletá žena. Téhož dne: Počet nezaměstnaných roste do tisíců. Snadno může dojít k zlým koncům, kdy sklady potravin nebudou už jisty. Proč nestrádali? A ještě jeden pokus: Následkem průmyslové krise také na venkově v horách žije se velice neutěšeně. Brambory a špinavá tekutina, které říkají kafe, je jedinou potravou těchto lidí — — — Proč nevstane prorok, jenž by šel, aby hlásal všem: Strádání vás uzdraví!

Proč nevolají vyvolávači na rozích velkoměstských ulic a na rozcestích dědin: Nechte na pokoji společenské řády, jděte do svých domovů a strádejte, nechte zábav, furianství, a strádejte, odějte se rouchy kajícími pro přepychový život a začněte strádat. Vy všichni, tkalci a zedníci, vy, kteří pracujete v továrnách a dílnách i polích. Proč nevstane takový prorok, aby řekl: Bláhoví, kteří se domníváte, že změníte tvářnost světa, bláhoví, kteří kážete evangelium socialismu! Kažte strádalství. Učte šetrnosti! —

Ach, pan ředitel František Procházka, který má ročně několik tisíc platu a naobědvá se každý den pořádně — je opravdu znamenitý muž. Nezbývá než říci: znamenitý muž. Rozhodl jsem se také býti strádalem. Ale nevím dosud, kde vlastně začít. Piva nepiji, nekouřím, karet nehraju. Přepychově nežiji, neboť obědvám týdně třikrát, abych vystačil se svými dvěma zlatými a večeřím jen chleba a za deset bůček. Nenavštěvuji koncertů, kromě těch, jichž vstup je volný, můj byt také není přepychový, neboť ho sdílím s dvěma studenty, abych platil jen pět zlatých měsíčně. Ale uznávám, že jen strádalství mě vyléčí ze socialismu. Ale kde jen začít?

Proč vůdcové socínů nechtí, aby dělník spořil, je zřejmo. Nesměl by ničím přispívat na rudou stranu a toho se agitátoři strachují. Červení agitátoři nechtí míti spořádané lidi, nýbrž divoké šelmy. A k tomu odchovává sociální demokracie svoje lidi.

LVI. Stará a nová šlechta.

Ne všichni mohou zbohatnouti. Úplná rovnost lidí v ohledu majetkovém nikdy nebyla a také nebude. Ani socíni to neprovádí. Socín agitátor je teple usazen, socín dělník tře bídu a platí daň na agitátory. Kapitalism umožnil hromadění majetku v jedněch rukou. Lidem toho rázu říkáme — millionář. Stará šlechta, která má po předcích statky, se těmito millionáři nemůže měřiti. Kdo má dnes peníze, titule si koupí. Majitel oněch petrolejových pramenů Rockefeller, majitel severoamerických drah Pierpot Morgan, majitel stříbrných dolů Vanderbildt, žid obilní spekulant Astor, Mackay, Gerry, Slocin, Trombly, Marton, Geollett, Whitney, Wilson, to jsou jména nám v Evropě neznámá. Jsou to vesměs sloupové bursy v New-Yorku. Roční příjmy těchto millionářů jdou na milliony dollarů. Jay Gould, žid, začal v New-Yorku obchodem materiálním, žid Astor prodával hudební nástroje, Vanderbildt se jmenoval Aaron von der Bilt, byl krčmářem.

Schudlí evropští šlechtici jdou do sev. Ameriky, aby zde ulovili nějakou dollarovou princeznu. Lilly Price provdala se za lorda Beresforda, Lilly Warren stala se vévodkyní z Marlborough, hrabě Szechenyi oženil se s dcerou Vanderbildta. Dcera millionáře Zimmermana v Chicagu provdala se za vévodu z Manchestru. Lord Spencer Churchill oženil se s dcerou Vanderbildta. Dostala 50 millionů dollarů. Dcera Mackaye stala se kněžnou z Collonny, židovka Levy Zedekiah Leiter provdala se za lorda Curzona místokrále Indie. Dcera millionáře Hutingtona stala se hraběnkou z Hatzfeldu. Miss Lee provdala se za hraběte Valderseea. Židovka Anna Gould měla se provdati za italského hraběte Boni de Castellane, sešlo z toho pro peníze. Takových spojení jest ještě více. Tak se děje dnes na celém světě.

Dne 20. listopadu 1908 přinesl »Čech« tuto zprávu:

»Těchto dnů zemřela ve Vídni choť textilního millionáře, Otilie baronka Kubinzká. Paní tato byla rodem Freundova a bez šlechtického predikátu, svým a svého manžela obrovským jměním dostala se však do krevního příbuzenství s hraběcím rodem Boos-Waldecků a Montfortů a s baronským rodem Waldbergů. Patrně s ohledem na své vznešené příbuzenstvo přijala zemřelá baronka

Kubinzká křest, načež nyní bývalá paní Freundová bude pohřbena ve šlechtické rodinné hrobce a za pokoj její duše budou ve svatoštěpánském metropolitním chrámu čteny mše svaté. — Není to první případ, co členové peněžní aristokracie židovské vcházejí v příbuzenské styky se starou schudlou šlechtou, stávají se schopnými přijetí u dvora, ba, aby úplně se vyrovnali svému novému prostředí, zříkají se i své víry... Jak viděti, zlato zlatí zašlé zlato hraběcích a rytířských erbů a šlechta zlaté internacionály stává se dědičkou nejen šlechtických predikátů, ale i křesťanských předků... Jak veliká jest moc zlata! Jak moderní šlechta peněžní přemáhá starobylou šlechtu rodovou!«

Ostatně baron Kubinzky jest šlechticem teprve od roku 1884. Jeho předkové chodili do synagogy. Všechny tyto miliony amerických dobrodruhů a podobných v Evropě jsou nahromaděny ze zdařilých spekulací, kartelů, trustů. »Meč« o tom napsal 12. září 1907 tuto úvahu:

Temný středověk, mučírny, hladomorny, loupežní rytířové atd., jsou dnes jedním z nejoblíbenějších agitačních prostředků všech pokrokovců a jim podobných »božích bojovníků«. Hnutí katolického lidu, kterému přezdívají klerikální, vyvoláno prý je za účelem obnovení vlády středověku. Ubozí lidé! Kdož by se nesmál vašemu počínání, když pozoruje, jak v slepé zášti proti katolictví pomíjíte neb frásemi odbýváte skutečné nebezpečí. Strašíte vládou středověku a přehlížíte buď zúmyslně anebo z veliké netečnosti, že vládu loupežných rytířů obnovili zatím různí kapitalisté, hlavně ti obřezaní. A při tom mají ještě výhodu, že je »moderní stát«, jeho »osvícená« vláda, »humanní« zákony chrání, volnou soutěží a podobnými »blahodárnými« zařízeními. Středověcí loupežní rytířové sídlili na nepřístupných hradech. Ti moderní sídlí v nádherných palácích, ve středu města nebo se baví v různých světových lázních. Nu a nezřídka se podobní pánové pohybují nejen na parketách ministerských kanceláří a šlechtických salonů, ale i — ještě výše. Když řádění loupežných rytířů stávalo se nesnesitelným, často sám král se proti nim vypravil. A odměna? Jak nám historie z dob Karla IV. vypráví, král sám takovému silničnímu lupiči vložil — oprátku na krk. S těmi dnešními jedná se až příliš moderně, humanně a v rukavičkách. Na místo oprátky dostává se jim uznání za zá-

sluhy, jakých prý si dobyli o stát, průmysl a obchod. K tomu sluší dodati, bezohledným vybrakováním kapes svých chudých spoluobčanů.

Jen uvažme, jak drancovány jsou kapsy poplatnictva kartelem železářským. Sám ministr vojenství přiznal, že válečné lodě proto jsou dražšími nyní, poněvadž železářský kartel zdražil surové železo. Navštivme jen jednou plodinovou bursu a okamžikem pochopíme, kdo činí chléb dražším, kdo nutí nás každodenně pásek kol beder utahovati ke zkrocení kručícího žaludku. Všimněme si fysiognomií těch bursovních hráčů, čtěme jména firem s obilním obchodem a okamžitě přesvědčíme se, že nástupci lupičů středověkých stali se páni: Vajmann, Pick, Tevelles, Taussig, Roubitschek atd. atd. A jsou při tom oproti oněm starým banditům ve výhodě. Oni oloupili za noci na místech pustých, tito za jasného dne na veřejných ulicích. As rok tomu co stát za drahé peníze koupil si starý brak v severní dráze Ferdinandově. Hlavním akcionářem byl pověstný Rothschild, který ze svého jmění tolik úroků béře, že tyto trojnásobně převyšují jmění celé katolické církve v Rakousku. O tom naši socínkové ani muk. Ředitelem té dráhy byl phan Taussig, který se severozápadní drahou uzavřel smlouvu, dle které tato společnost za odškodné půl mil. korun zřekla se dovozu uhlí z prusko-slezských bání do Rakouska. Tím způsobem nahrabal Taussig nejen pro židovské akcionáře, ale i pro svou kapsu slušnou sumičku peněz. Poněvadž stát smlouvu onu do 31. prosince toho roku vypověděl, stará se Taussig usilovně o její obnovení. Židé jsou chytří, do karet si nahlédnouti nedají, ale kdož ví, zda opětné zdražení uhlí, není v souvislosti se snahou pana Taussiga. A o tomto páni soci, kteří o klerikálním nebezpečí řvou jak lev na poušti, ani muk.

Kdopak jsou tito majitelové uhelných dolů? Jména Veimann, Reimann, Petschek a těm podobná, světle dokazují, že jsou to synové těch otců, kteří v okolí hory Sinai kol zlatého telete tančili a posud po zlatě baží. Tito pánové ještě s několika kumpány, již po léta určují ceny uhlí. Dovolí-li oni, smí si chudý dělník zatopit, poručí-li, musí mrznout. Od poslední velké stávky hornické zdraženo uhlí ve třech po sobě jdoucích letech a nyní opět až o 40 procent. Vymlouvají se, že prý zlepšili mzdy dělníků a upravili dobu pracovní. Jděte do uhelných revírů, vizte ty zubožené postavy havířů, studujte

jejich život rodinný a společenský a odplivnete si s rozhořčením nad drzostí a lží jakými se zastírá toto soustavně prováděné lupičství před očima státní správy. Nic nepřeháníme, tvrdíme-li, že je to lupičství chráněné, autorisované. Proč ? Co činí vláda k zamezení toho ? Nic ! Má-li kdes vedena býti dráha, vyvlastní se sedlákovi, nechce-li svůj majetek popustit pro obecné dobro za cenu, jakou »odhadci« určí, poslední a třeba nejlepší pole. Jaké pak s ním cavyky? Se sedlákem, který do berní pokladny, jeden ke druhému, jen z převodu majetku, zaplatí až 20 mil. korun ročně, není třeba jednat v rukavičkách. Za to s bursiány, kteří nejen stát až o 24 mil. kor. ročně ošidí, ale trusty, kartely, obilní lichvou, zdražováním uhlí, petroleje, cukru atd., okradou obecenstvo o milliony, s těmi se musí jednat šetrněji. Vždyť jsou to »unsere Leut«, nad kterými ochrannou ruku drží peněžní král Rothschild.

Je svrchovaný čas, aby povolaní činitelé tomuto obnovenému loupežnému tažení učinili přítrž. Sestátněte doly, zrušte bursy, bursovní obchod obilní, zakažte kartely a trusty, chraňte malý lid. Tak voláme k vládě v posledním okamžiku my. Čiňte prospěšné sociální reformy a tím většího vděku získáte a více k časnému blahu přispějete, než držením palce domýšlivým lidem, kteří ve své naduté pýše myslí, že trvalý blahobyt teprve tehdy nastane, až oni zhasnou — světla na nebi. Pryč se zásadou liberálního státu: »Poměr mezi prácedárcem a zaměstnancem, poměr mezi kupujícím a prodavačem, je soukromoprávným, státu nenáleží se doň míchati.« Naopak stát, vláda, zákonodárci, jsou povinni tuto bludnou zásadu, která je zásadou sociální bídy, třídních protiv moderního lupičství, odstraniti. Jsou tak povinni učiniti i k zásadě: »Spravedlnost je podkladem státu!« Stát, jako svazek občanů ku vzájemné pomoci a ochraně, musí vládu svou donutit, aby řídila se naučením sv. Pavla: Proto třímají mocní tohoto světa meč k ochraně dobrých a k potrestání zlých!« Čiňte svou povinnost, opakujeme, pokud je čas, jinak rozdmycháváte nespokojenost lidu. Bída, nespokojenost plodí vzpoury, revoluce boří každý řád, zvrhá vlády. Nevšímavostí neřežte vy, kteří jste povoláni, větev pod sebou.

Podívejme se ještě, co v době tak kritické, kdy existence malého muže den ode dne stává se nesnesitelnou, činí červení spasitelové lidu. Aby se neřeklo, svolají tábor

o zdražování potravin, uspořádají demonstrační průvod a ku konci slíbí, že jich poslanci postarají se o nápravu, až otevře se parlamentní arena. Smí, mohou? Uvážíme-li, že v listech svých o mizerii nynější sice také píší, nikdy však pravé původce, Rothschidy, Taussigy a j., neoznačí, za to však štvou proti církvi a křesťanství jako diví, pochybujeme o jich dobré vůli. Ale tentokráte jim sklapne. Neomalené útoky židů, hlavně uhlobaronů, otevřeli oči všem vrstvám občanstva, které kategoricky se bude v parlamentě prostřednictvím poslanců domáhati ochrany proti semitským pijavicím. Bude málo platno držeti nad nimi plachty socialistických tiskovin. Pánové ti mohou býti ujištěni i se svými spojenci, že v parlamentě dostane se jim řádného odbytí, až opět počnou bláboliti o klerikálním nebezpečí, aby lid neviděl dlouhé prsty židovských čachrářů sahajících mu všemi desíti do kapes. Lid je syt hluchých frází o ethické výchově nahrazující prý výchovu náboženskou. Co by mu byla platná, když ti, kteří kráčí v předních řadách jejích bojovníků neestheticky by jej vykořisťovali.

Strašliva je vláda peněz. V prosinci r. 1907 oznamovala »Piova korrespondence«, že všeobecnou pozornost vyvolává faktum, že kníže Eulenburg jako německý velvyslanec vídeňský měl úzké styky s bankovním domem Rothschildovým a že přijal od Rothschilda darem dva milliony korun. Zač je přijal? Nelze pochybovati, že dostal tento peníz za zradu politického tajemství anebo za vliv, který měl na německého císaře. Též kníže Bismark, když byl ve Frankfurtu nad Moh. jako pruský vyslanec, bydlel po 6 let v paláci, který náležel Rothschildovi a s Rothschildem byl za dobře. Jako kancléř německé říše měl berlínského Bleichrödera svým domácím židem a říkalo se, že milliony bral za včasné informace o finančních a politických plánech říšských. — Že židovský velkokapitál má s diplomaty a státníky své důvěrné styky, viděti na »Neue Fr. Presse«, která má za veliký honorář své informace, viděti to též z důvěrného přátelství bursiánů a diplomatů, kteří obyčejně si tykají. Zadluženým diplomatům a hýřivým šlechticům-byrokratům vypomáhá židovský bankéř velmi rád, jen když se doví včas, jak počínati si na burse, jaké plány má který stát, jak to stojí s mírem a válkou a státními půjčkami atd. Z toho viděti, že židovský zlatý žok má všechno, i ty diplomaty s jejich hrobovým mlčením i ty státníky s jejich pří-

sahou střežiti státní tajemství. Hrozná jest moc zlata! V lednu 1908 oznámil »Čech« následující. Nebožtík baron Nathaniel Rothschild založil fundaci 20 millionů korun pro nemocné nervy. Fundaci nutno přijati vděčně a s náležitým uznáním pro šlechetné srdce dárcovo — veliká fundace tato ukazuje však také na ohromné jmění toho, který milliony k dobročinným účelům mohl po sobě zanechati. Když má někdo 5 milliard korun jmění, zámky, panství, nádherné zahrady, sbírky, když jmění jeho každým dnem spekulací a automaticky o statisíce roste — lehko jest dělati obrovské fundace. Jmění, jež má vídeňský Albert Rothschild, přesahuje veškeré jmění šlechty i panujícího domu i církve — Rothschild jest nejbohatším člověkem v Rakousku! A to jest jen Rothschild vídeňský! Ještě zámožnějšími jsou Rothschildové v Paříži a v Londýně, nemluvě o berlínském Bleichröderovi, pařížském Ephrussim, Cohenovi, našem rytíři Taussigovi atd. A tak i ten dobročinný, krásný odkaz ukazuje na pečlivě tajenou pravdu — na finanční, hospodářskou a z ní plynoucí i politickou převahu zlaté židovské internacionály. »Čas« má heslem »S pravdou ven!« a »Právo Lidu« vydává se za list »protikapitalistický« — kdy však četli jste v obou těchto ctihodných listech pravdu o ohromné moci jistých finančníků? Říci pravdu bylo prý antisemitstvím a »antisemitismus jest klerikální, ne však pokrokový« — tak omlouvají a vymlouvají oba citovaní přátelé židů svůj — zlatý náhubek. Na štěstí už každý ví, co znamená tato filosemitská pokrokovost soc. demokratů, realistů, ba i národních dělníků!

Židovská dynastie Rothschildů utrpěla 19. listopadu 1907 ztrátu. Zemřela v zámku Pregny u Ženevy baronka Julie Rothschildová Zámek ten obklopen je pohádkovými zahradami, na které se chodila dívat sama císařovna Alžběta. Zakladatel dynastie Salamon baron Rothschild zemřel r. 1836.

a) Bankovní dům ve Vídni. Na živu jsou: Jiří Alfons Rothschild, JUDr. Alfons Maier Rothschild, Louis Nathaniel, Evžen Nathaniel, Valentina Noemi baronka Rothschildová a nejmladší Oskar Ruben Rothschild. Fideikomisní majetek se odhaduje na 1400 millionů korun.

b) Bankovní dům v Londýně: chéf Nathaniel lord Rothschild. Synové jeho: Lionel Rothschild, Nathaniel

Charles Rothschild, ženat s Roszikou z Wertheimsteinu, Alfred Rothschild, konsul, Leopold Rothschild, ženatý se židovkou Perugia z Terstu; má tři syny. Konstanze Rothschild provdaná za lorda Battersea, Anna Rothschild provdaná za vévodu Hardwicke, Henri Rothschild, doktor lékařství, ženat s Matildou z Weisweileru, žije v Paříži. Mají tři děti. Luisa Rothschild provdaná za bankéře Davida Leonina v Paříži.

c) Frankfurtský bankovní dům zanikl po meči.

d) Bankovní dům v Paříži: Beatrix Rothschild, provdaná za Maurice Ephrussiho, bankéře, Eduard Rothschild, ženat s Germaine Halphen, Lucie Rothschild, provdaná za barona Lamberta v Brusselu, Aline Rothschild, provdaná v Paříži za Eduarda Sassoona, bankéře. Robert Rothschild, ženat s Elly Beer. Edmund Rothschild má tři dítky. Členové této dynastie nesmí se oženiti neb provdati do jiné rodiny. S nimi je úzce spojena židovská rodina Montefiore v Brusselu. Mnoho-li celá dynastie má peněz, těžko říci. Drumond odhadoval před 20 lety jmění dynastie Rothschildů na 60.000 millionů franků. Možno, že mají více. Dne 17. ledna 1909 měl v Paříži baron Mořic Rothschild svatbu se židovkou Halphenovou. Žid Halphen jest mimo Ephrussiho, Kytona a jiných židů-millionářů, jedním z prvních v Paříži.

Tito židé millionáři vládnou dnes ve Francii. Žid Halphen zdědil ohromné milliony židovského bankovního domu Pereira v Paříži. Bratří Pereira měli všecko v rukou za vlády posledního Napoleona. Na svatbu přišli všickni diplomati s knížetem Radolinem v čele. Židovka Halphenova měla svatební dary: brilantový diadem, perly, kolliery na krk. Šperky ty byly vystaveny a mají cenu do mnoha millionů.

Co se děje v Londýně, Paříži, New-Yorku a ve Vídni, totéž se děje i v Berlíně. Dne 28. ledna 1909 přinesly berlínské listy jmenování žida Mendelssohna Excellencí. Arnošt Mendelssohn, chef bankovního domu v Berlíně, požívá veliké přízně císaře Viléma. Nejlépe seznali moc Židů-millionářů Japonci ve válce s Ruskem, kdy potřebovali peněz do války a měli příležitost seznati židovské finančníky. Ruská spisovatelka Gorjačovská uveřejnila v »Now. Vremeny« zkušenosti japonského barona Okumy.

Okuma pravil toto: Již v Porthsmouthu jsem seznal, že hrabě Witte, důvěrník cara, přeje židům. Jako poctivý služebník cara měl hrabě Witte přeci seznati, že židé ničí Rusko a podrývají vlastenecké cítění Rusů. Francie a jiné státy v západní Evropě jsou již od židů zničeny. Židé nemají vlasti a kde se usadí, tam všechno otravují nemravností. My Japonci nemáme žida v celé zemi a nenecháme také ani jednoho žida se zde usadit. Židé chtějí z celého světa učiniti republiky, aby všude mohli neobmezeně vládnouti jako ve Francii. Všechny milliony světa jsou v rukou židů. To jsem seznal na bursách z vlastní zkušenosti. Židé zničili a pokořili Rusko, znemravněli jeho lid. Tak mluvil baron Okuma. Doufejme, že přijdou převraty a že panství židovských finančníků přestane, jako přestalo řádění loupežných rytířů.

LVII. Sv. František z Assisi, hlasatel chudoby.

Dne 16. dubna 1909 bylo tomu 700 let, kdy byl založen řád františkánský, neboli řád Bratří Menších. Zakladatelem byl sv. František z Assisi. Narodil se r. 1182 v Assisi v krajině umbrijské. Na křtu sv. bylo mu dáno jméno Jan, které však otec změnil ve jméno František. Otec jeho, Petr Bernardone, byl šetrným a bohatým obchodníkem, matka slula Pika. Když vychodil František latinské školy, měl se věnovati dle přání otcova obchodu; než to se Františkovi nelíbilo. Raději chodil s veselými soudruhy a o obchod se nestaral, proto často hněval se na něho otec a vyčítal mu jeho lehkomyslnost. František byl veselý, miloval zábavy, avšak nevedl život prostopášný, jako mnozí z jeho soudruhů. Pro svou mírnou a veselou povahu byl milován ode všech, kteří ho znali.

Tak prožil František v domě otcovském své mládí.

Než Bůh volal Františka k velkému úkolu.

Město Assisi vedlo válku se sousedním městem Perugií; František, jenž snil o slávě válečné a miloval život dobrodružný, vstoupil do vojska, aby ve válce se vyznamenal.

Válka skončila v neprospěch Assiských. Vojsko bylo dílem pobito nebo zajato a jen málo se jich zachránilo útěkem.

Mezi zajatými byl i František; po roce vrátil se ze zajetí. Doma upadl do těžké nemoci; přemýšlel o svém životě a umínil si začíti život nový a lepší.

Než zapomněl na svůj slib a po uzdravení vedl zase bezstarostný a lehkomyslný život. Kdysi byl ve veselé společnosti; František náhle zvážněl a zmlkl. Soudruzi se ho s podivením tázali: »Co ti je? O čem přemýšlíš? Myslíš na nevěstu?« František odvětil: »Ano, přátelé, myslím na nevěstu nejkrásnější ze všech, a s tou míním se zasnoubiti.« — Nevěstou mínil chudobu, jíž každý opovrhoval. Od toho dne začal František skutečně život nový. Bylo to r. 1206. — Nedaleko města byl chatrný kostelíček sv. Damiana. Sem přišel jednou František, pohroužil se ve zbožnou modlitbu, a tu zdálo se mu, jako kdyby slyšel hlas: »Františku, jdi a oprav můj dům, který se boří.« František myslil, že má opraviti kostelík sv. Damiana; sbíral příspěvky na opravu kostela a sám také dával peníze, které utržil doma za sukno. Než to nelíbilo se otci a proto ho často káral a konečně ho vydědil před biskupem. František zřekl se všech práv, a svlékl se až na spodní šat a odevzdal vše otci se slovy: »Doposud jsem nazýval tebe svým otcem na zemi; nyní však mohu říci s důvěrou: Otče náš, jenž jsi na nebesích.« To bylo r. 1207. František živil se almužnou, kterou sbíral v Assisi. Asi hodinu od města byl malý kostelík »P. Marie Andělů«, všeobecně zvaný »Porciunkula« (malý podíl), který náležel řádu benediktinskému. I tento kostelíček opravil sv. František a vystavěl si nedaleko chatrč, v níž žil — asi r. 1208. — Kdysi při mši sv. slyšel František slova v evangeliu: »Nemějte zlata ani stříbra, ani peněz v opascích svých ani mošny na cestě, ani dvou sukní, ani obuvi, ani hole.« (Mat. 10. 9. 10.). František ihned odhodil vyžebrané peníze, oblekl se v hrubý hábit, přepásal se provazem a zahodil obuv. Takto chodil po okolí města Assisi a kázal.

Brzo přidali se k němu někteří muži, jimž zamlouval se život Františkův. František je přijal a posílal je do okolí kázati. Počet jejich rostl den ode dne; František chtěl založiti nějaký řád k oslavě Boží a poprositi Stolici Apoštolskou o schválení. Nazval své společníky řádem »Bratří Menších« (Fratres Minores) a r. 1209 odešel do Říma požádat papeže o schválení, čehož se mu po dlouhé prosbě dostalo od papeže Innocence III. dne 16. dubna 1209. Rok 1209 jest tedy památný v dějinách

založením řádu františkánského. František odešel do Assisi a v městech zakládal kláštery. Od opata benediktinského vyprosil si kostel »Panny Marie Andělů«, a zde je kolébka řádu františkánského. Roku 1212 založil František svůj druhý řád, t. zv. »družinu chudých sester« čili Klarisky, jimž město Assisi darovalo kostelík sv. Damiana. První představenou byla sv. Klára, urozená dívka z města Assisi, která proti vůli rodičů chtěla žíti jako sv. František.

Roku 1213 odešel František do Ankony, kdež vstoupil na loď, aby se přeplavil do Svaté Země, avšak musil se vrátiti nazpět. Roku 1219 slavil František u P. Marie Andělů řádnou kapitolu, při níž bylo přes 5000 bratří. Po kapitole poslal František bratry do Španěl, Francouz, Německa a do Uher, a do různých měst italských, aby tam kázali, a sám vypravil se na cestu do Ankony, a odtud po lodi na ostrov Cypr a do města Danietty v Egyptě, aby vyhledal sultána a obrátil ho na víru. Byl předveden před sultána; s podivením a úžasem pohlížel sultán na Františka, avšak neobrátil se. František odešel k vojsku křižáckému, kde se nějaký čas udržel, když však viděl velké neplechy, vrátil se zpět do Italie. Roku 1221 založil František »třetí řád« pro světské lidi; roku 1224 odešel František s bratrem Lvem na horu Alvernu, kde mu bratři zřídili poustevnu. Zde mu bylo otisknuto 5 svatých ran Krista Pána (stigmatisace). Zemřel 4. října 1226 v klášteře »P. Marie Andělů«. Před smrtí diktoval bratru Angelovi svou závěť. Pak modlil se žalm 141. »Hlasem svým k Hospodinu volám — a při slovech »na mne čekají spravedliví, až odplatíš mně«, vypustil duši. Roku 1228 byl prohlášen za svatého.

Sv. František založil řád svůj na úplné chudobě; když však se řád rozšířil, nemohli bratří všude zachovávati chudobu dle přání sv. Františka, a tak povstaly v řádě roztržky. Již r. 1219, kdy dlel sv. František v Egyptě, zmírnili jeho zástupci na některých místech řeholi; František po svém návratu z Egypta řeholi obnovil, než roztržky neustaly.

Po smrti sv. Františka (1226) rozdělil se řád na dvě strany: na přísnější, kteří zachovávali řeholi v původní chudobě, a na mírnější, kteří řeholi, zvláště chudobu, zmírnili. První nástupce sv. Františka, Jan Parens, náležel k přísnější straně; zlé časy však přišly na tuto, když představeným řádu stal se Eliáš z Kortony (r. 1232).

Eliáš přesazoval bratry, kteří náleželi k přísnější straně, do malých a nepatrných klášterů, větší pak a důležitější kláštery obsazoval stranou mírnější. Pro své nespravedlivé jednání a pro mnohé přestupky vůči straně přísnější byl roku 1239 od papeže Řehoře IX. sesazen, později vystoupil ze řádu, jak mu předpověděl sv. František. Nástupci jeho náleželi k straně přísnější. Od roku 1244 až 1247 byl představeným řádu Krescentius, za něhož zase vypukly rozepře mezi mírnějšími a přísnějšími bratry; tyto však na čas utichly, když v čele řádu stál sv. Bonaventura (1257—1274). Po smrti sv. Bonaventury (1274) vypukly zase rozepře mezi stranou mírnější a přísnější; strana mírnější byla nazývána Konventuály, strana přísnější Observanty. Aby utišil spor, vydal papež Mikuláš III. roku 1279 listinu, v níž praví: Řád Bratří Menších dle svého zakladatele sv. Františka nesmí míti a také nemá jmění; kláštery, kostely a vše, co k tomu patří, náleží Stolici Apoštolské a ne řádu; řádu jest toliko dovoleno od Stolice Apoštolské těchto věcí používati. Majetníkem není řád, nýbrž Stolice Apoštolská. Mikuláš III. chtěl roztržky odstraniti, avšak to se mu nepodařilo, řád zůstal rozdělen na dvě strany, které stále více od sebe se rozcházely. Spor utišil teprve papež Lev X. roku 1517, který rozdělil řád Bratří Menších na dva řády: na Observanty čili Františkány, a na Konventuály čili Minority. Každá větev má svého generálního představeného, který sídlí v Římě. Než i strana přísnější čili Františkáni během času rozdělila se ve více větví; měla sice jednoho generálního představeného v Římě, avšak každá větev měla v Římě též svého zástupce a generálního představeného. Nejdůležitější byly tyto větve:

1. Tak zvaní vlastní Observanti, kteří měli kláštery skoro ve všech zemích, hlavně však v Italii; i tato strana byla rozštěpena ve více menších stran. Z této větve vyšlo mnoho znamenitých mužů, mezi nimiž zvláště sv. Bernardin Sevenský († 1444), sv. Jan Kapistrán († 1456), známý hlasatel kříže proti Turkům a pak svým působením v Čechách, na Moravě, v Haliči a Dolních Rakousích; dle mnohých zpráv byl i v Plzni a kázal ve zdejším klášteře; sv. Jakub z Marchie († 1476) a slavný Albert ze Sarteana († 1450). Tito čtyři nazývají se »sloupy observance«.

2. Alkantaristé neboli Bosáci; tuto větev založil sv. Petr z Alkantary (1499—1562); z této větve vyšlo

22 svatých a blahoslavených, mezi nimiž jest i 6 mučedníků v Japonsku. Alkantaristé byli rozšířeni ve Španělsku a Portugalsku.

3. Reformáti založeni od Štěpána z Moliny r. 1518; měli kláštery hlavně v Italii; nejslavnějším byl lidový kazatel a missionář italský sv. Leonard z Portu-Mauritia. K těmto patřila i česká provincie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od roku 1627, kdy Františkáni přijali na kapitule v Brně reformu.

4. Tak zvaní Rekollekti, hlavně ve Francii, Belgii a severních zemích německých, odkud rozšířili se i do Ameriky.

Tyto 4 větve spojil papež Lev XIII. roku 1897 v jeden řád, který sluje »Ordo Fratrum Minorum« (Řád Bratří Menších), jinak řád Františkánský. Řád jest rozdělen na 12 cirkumskripcí čili obvodů řádových, a každá cirkumskripce má několik řádových provincií. Nejvyšší představený řádu sluje »minister generalis« a sídlí v Římě. K ruce má prokurátora generálního a 12 definitorů (rádců) generálních; pro každou cirkumskripci jest zvolen 1 definitor generální. Minister a prokurátor generální jsou voleni na 12 roků, definitoři na 6 roků. Nynější generál františkánský P. Dionysius Schuler pochází z provincie Durynské v Německu. Nyní čítá řád Františkánský v 79 provinciích 1389 klášterů, v nichž žije přes 16.842 řeholníků. V Rakousko-Uhersku jest 14 provincií se 343 kláštery a 2840 řeholníky. Missie obstarává řád hlavně v Číně, v Japonsku, v Americe, v Albanii, ve Svaté Zemi a též v Africe.

Z větve Observantů vznikl v 16. století řád kapucínský. Zakladatelem byl zbožný františkán Matouš z Bassi; chtěl zavésti takovou chudobu, jakou zachovávali bratři za dob sv. Františka, a proto vymohl si schválení reformy roku 1528 od papeže Klementa VIII. Byl prvním představeným nové větve; stanovy byly schváleny teprve roku 1575. Později vrátil se zase do větve františkánské a zemřel jako Františkán v Benátkách roku 1552. Řád kapucínský má 53 provincie s 534 kláštery a asi 8280 řeholníky. Do Čech byli uvedeni od sv. Vavřince z Brindisia; první klášter byl založen na Hradčanech roku 1600.

Minorité čili Konventuálové mají asi 290 klášterů, hlavně v Italii, v Bavorsku a Rakousku; v Praze mají známý kostel a klášter sv. Jakuba na Starém Městě. Tyto

tři větve tvoří velkou rodinu sv. Františka; každá má svého generála v Římě; původní starou pečeť řádu sv. Františka má generál františkánský.

Židovský list »N. Fr. Presse« přinesl v dubnu 1909 delší článek od židovky Ellen Keyové o významu sv. Františka. Jeden z nejslavnějších spisovatelů francouzských, známý Sabatier, dojíždí přes 20 let do Assisi a tam pracuje na životopisu sv. Františka. František, syn bohatého kupce, zřekl se všeho, na co měl nárok a ponechal si pouze oděv. To je asi tolik, jako kdyby dnes syn bohatého kapitalisty řekl, že od otce nic nechce a přidal by se k socínům. Františkovi se celé město smálo, že blázní.

V prvních počátcích církev hnutí sv. Františka potlačovala. Měla z něho strach. Sám Kristus uznal, že bohatství nebezpečno a záhubno jest člověku a jeho spasení. První křesťané žili dle toho. Ve středověku hlásali plnou chudobu Arnold Brescia, Jáchym de Fiari, Petr Valdus a více jiných. Všichni hlásali, že bohatství jest člověku nebezpečno a že stačí každému to, co nutně jen potřebuje k živobytí. Chudoba jest osvobozením od vezdejších starostí. Hlavní váhu kladl sv. František na skromnost a poníženost. Kdo sám sebe ponižuje, kdo skromný a ponížený jest, kdo v sobě všecku pýchu tlumí a potírá, ten opravdu šťasten jest. Ponížená duše jest jako čistý křišťálový pramen, který není žádnou nečistotou zkalen. Tímto hlásal sv. František, aby člověk opanoval úplně sama sebe. Na to židovka Ellen Key se táže, zdali sv. František hlásal něco jiného než Kristus? Nic nového a nic jiného. Jsou to tytéž myšlenky, které hýbají světem stále. Dnes myslí socialisté, že vynašli nový recept pro lidstvo.

Potud píše jmenovaný židovský list. K tomu dodáváme následující: Názory o majetku, jak je hlásá učení křesťanské, jak učí katolická církev, jsou následující: Člověk má právo vlastnictví na základě spravedlivých titulů. Kdo si co vydělá poctivou prací, to patří jemu a pod. Dítky, co zdědí po rodičích neb jinak, spravedlivě nabudou. Každý vlastník má právo používati svého majetku k vlastnímu dobru a v tom mu nesmí nikdo překážeti. Hříchem jest majetku zneužívati k nemravnostem a k náruživostem a k zotročení i vykořistění jiných chudých. To jsou hlavní zásady křesťanské o majetku.

Jisto jest, že majetek jen v rukou nábožně smýšlejícího, mravného a poctivého vlastníka jest požehnán jak jemu tak i jiným. Majetek sám hříchem není, jestliže ho sami lidé jako vlastníci k špatnostem nezneužívají

LVIII. Blahobyt bez Boha.

Sociální otázka nemá prý nic s náboženstvím co činit. To slyšíme ze všech stran. Kde jaký socín nebo professor na universitě, i učitel na vsi, vše mluví jedno. Pravda ta je zdánlivá. Stavba sibiřské dráhy nemá nic s pravoslavnou církví. Stavba ta stála 6000 mil. rublů a kdyby se tam nebylo kradlo, byla by stála 3000 mil. rublů, stát by měl menší dluh a poplatníci menší daně. A takových příkladů možno nahromaditi na sta. Základem blahobytu všech lidí je přece poctivost. Tuto poctivost nikomu nevnutíme, to je ctnost od Boha, zakládá se na víře, na náboženství. Čím více zlodějů, podvodníků, zkrátka lidí, kteří žijí od jiných, tím hůře pro všechny. Nic dělat a dobře se mít. Socíni prý to provedou. Lakadlo to je posud vítězné. Socíni se chlubí silou následovně.

Po celém světě jeví se asi následovně: Německo: 3,528.960 hlasů (bylo v posledních volbách), 43 členů parlamentu, 2000 jiných míst (členů sněmoven, starostů obcí a měst, radních atd.) a 158 časopisů. Francie: 1,120.000 hlasů, 76 členů parlamentu, 2769 jiných míst a 70 časopisů. Rakousko: 1,041.968 hlasů, 87 poslanců, 526 jiných míst a 56 časopisů. Spojené Státy: 604.756 hlasů, 1 člen kongresu, 20 zástupců ve 4 legislaturách, asi 250 jiných míst a na 100 časopisů. Belgie: 469.094 hlasů, 37 členů parlamentu, 741 jiných míst, 56 časopisů. Australie: 447.651 hlasů, 50 různých funkcionářů, 3 časopisy. Velká Britanie: 421.270 hlasů, 41 členů parlamentu, 845 jiných míst, 12 časopisů. Finsko: 330.000 hlasů, 80 členů parlamentu, 81 jiných míst, 19 časopisů. Italie: 320.000 hlasů, 42 členů parlamentu, 1000 jiných míst, 92 časopisů. Nový Zeeland: 311.844 hlasů, 60 členů parlamentu, 3 časopisy. Rusko: 300.000 hlasů, 60 členů dumy, 850 jiných míst, žádné časopisy. Dále uvádí se v Dánsku 77.000 hlasů, 24 členů parlamentu, 25 časopisů. Švýcary 70.000 hlasů, 2 členové parlamentu, 100 jiných míst, 15 časopisů. Hollandsko 65.743 hlasů, 7 poslanců, 17 jiných míst, 16 časopisů.

Uhry 80.000 hlasů, 217 různých funkcionářů, 13 časopisů. Argentina 30.000 hlasů, 1 poslanec, 25 různých funkcionářů, 5 časopisů. Bulharsko 30.000 hlasů, 8 poslanců, 2 časopisy. Socialisté organisováni jsou dnes také v Jižní Americe, v Japanu, Číně, na mnoha ostrovech, v Mexiku, Kanadě, slovem po celém světě. Všech socialistických hlasů při volbách možno směle počítati na 8—10 millionů na celém světě, ale nutno si domysliti, že ženy nemají hlasovacího práva a přece je obrovský počet žen ve straně socialistické, dále různými naprosto nelidovými volebními řády a zákony jednotlivých zemí je ještě větší počet socialistů zbaven hlasovacího práva. Uvážíme-li vše, musíme doznati, že strana socialistická je dnes již nejpočetnější, nejsilnější, největší stranou na světě a že ona v pravdě je jedinou a vítěznou stranou budoucnosti.

Hrůzné divadlo je dívati se na průvody socínů při volbách. Ten řev, ty červené tabulky, to vše činí dojem, že tu nejdou lidé, ale dravé šelmy. Socíni zavrhují náboženství, víru, řvou po ulicích »pryč s kněžími«. Žid Nordau, žijící v Paříži, rozepsal se v židovském listu »Pester Lloydu« 20. května 1911 o tom, zda je mravnost bez Boha, bez víry, možnou.

Otázku tu vnucují mu sociální poměry nynější republiky ve Francii. Nordau píše takto: Každého dne slyšíme, že jest ve státě dánském mnoho shnilého. Denní tisk přináší každého dne nové skandály v celých sloupcích. Policie má rozkaz zatknouti podvodníka Rochettého. Dříve než podvodník ten přijde za mříže, použije posledních chvil, aby pomocí prohnaného společníka prodal na burse švindlérské papíry a vydělal tak několik millionů. Zabavené jmění církve, odhadnuté na 1000 millionů franků, zmizelo v bezedných kapsách státních likvidatorů a žid Duez, který to odstonal za ostatní, hájil se tím, že soudní orgány přece jeho likvidační účty zkoumaly a je za správné uznaly. Hamon, žid, kradl v ministerstvu zahraničním statisíce franků a hájil se tím, že kradl pět roků a nikdo ho v tom nerušil. Maimon, žid, prohlíží došlé dopisy v státním archivu a prodává důležité akty cizím mocnostem. V ministerstvu zahraničním mají úředníci Polydar, Valensi, Clementi a společníci rozsáhlý obchod, prodávají řády. Diplomy k tomu fabrikovali úředníci, sekretáři ministerstva. Celé sloupce skandálů takových přináší

denní tisk. Ve Francii není žádné vlády. Socialisté mají ohromnou radost. Tu je rozklad měšťácké společnosti černé na bílém. Jen stát budoucnosti, stát socialistů přinese pořádek, vládu ctnosti. Ovšem oznamuje policejní raport pařížské prefektury, že současně soudruzi na burse práce kradou jako straky, kradou se tu zimníky, tužky, péra, psací stroje, krátce vše, co není hřebem přibito. Ale to si soudruzi po veliké revoluci odvyknou. Klerikálové mručí: republika je společnost zlodějů, vrahů a podvodníků.

Francie musí býti opět monarchií a pak bude pořádek. Odtud je tato všeobecná zvrhlost. Všichni spějí k jednomu úsudku. Dosud církev chránila společnost. Republika vyhnala náboženství, zničila církev. Starý katolický katechismus byl ze školy vyhozen a nahrazen světskou učebnicí, kde vykládají občanskou mravnost bez Boha učitelé Bert, Buisson a jiní. Výsledky této občanské mravnosti jsou podvodníci ve fraku, jak je v sloupcích denních listů vidíme. Všichni volají proto, aby lidu byla vrácena víra v Boha. Na divadle hrají se truchlohry »Tribun« od Paula Bourgeta. Tento starý průkopník katolické církve našel soupeře. Pavel Loyson, takto starý anarchista, sepsal drama »Apoštol«, ve kterém se odehrává totéž dějství jako v Bourgetově »Tribunu«. Oba, Tribun i Apoštol, mají každý syna, kterýž odchovanec nové školy je dokonalý ničema, zlosyn. Bourget dává syna »Tribuna« na pokání a polepšení, kdežto lotr Loysonyho zcela spokojeně mne si ruce, že je lotrem.

Toto podařené kvítko posmívá se vlastnímu otci anarchistovi a praví mu: Dnes je zaprodán celý svět. Já jsem dítkem dnešní doby. Čemu naši předkové věřili, tomu já nevěřím. Žiji jen jednou, než mne hodí do hlíny. Chci užívat plnou mírou. Nikdo mne nesmí v tom rušiti, abych neužil, po čem toužím. Není Boha, není věčné odplaty po smrti. Otec mu ale odpovídá a praví: Ty víš jistě, že jest v nás lidech všech vepsaný mravní zákon. To je vše výmysl, odpírá mu syn. Oba synové jsou na témže stupni nevěry, oba se odvolávají, že jsou tak, jak je oba otcové ministři odchovali. Využitkují svoje vlivné postavení, aby hrabali, a s nahrabaným jdou pak užívat čiši rozkoše. Jen jedno známe: užívat. Z tohoto bahna jde jen jedna cesta a tou je víra v Boha. Kdo byl v mládí v náboženství vychován a víru později odhodil, žije přece až do smrti volky nevolky dle zásad

vírou vštěpených. Důkaz mravnosti bez Boha provedou teprve děti v občanské škole odrostlí, které se neučily v mládí modliti se. Synové tito přišli do kostela, až když sepisovali jako funkcionáři státní kostelní inventář. Až dotud líčí žid Nordau zpustlost společnosti bez Boha ve Francii. Nyní ale bere žid tuto holotu v ochranu. Míní totiž, že se jindy kradlo zrovna tolik jako dnes, jen že to nepřišlo do novin. To se židovi povedlo. Žid Nordau by musel dokázat, že dříve bylo tolik zlodějů, jako je dnes, a to dokázat prostě nemůže. Nemáme statistiku kriminalistů za celé století 18té nebo 17té. Máme kriminální statistiku ve všech kulturních státech teprve od let 1850 počínaje.

Ale i tu je nezvratně dokázáno, že lotrů trestaných přibývá a lotrů netrestaných počet je znám jen věčnému soudci. Žid Nordau tvrdí, že mravnost bez Boha v člověku je položena pudem sebezachování. To si žid spletl mozek. Mravnost, to jest nikomu neubližovat, jest pravý opak toho, co žádá pud sebezachování, či jak se žid Nordau vyjadřuje: Selbsterhaltungsdrang. Mravnost prý se zrodila sama od sebe spolužitím více lidí na zemi. Skutečnost přece dokazuje, že pěstní právo, lupičství, vraždy cizích příslušníků byly u všech pohanských národů základními zákony státu nebo první společnosti vůbec. Dosud máme v Africe a tichomořských ostrovech doklady divokých kmenů, kde dějí se divoké řežby nepřátelských kmenů a pak hostiny z lidských mrtvol padlých soupeřů. Mravnost sama spočívá v povaze lidské, pokud ji vštípil sám Bůh Stvořitel. Tak je to správné. Žid Nordau musel by dříve rozkázat svým souvěrcům židům, aby zbořili synagogy, vyhnali rabíny, jak to udělal katolickým chrámům a kněžím ve Francii a pak bychom uvěřili, že je možna mravnost bez Boha. Dokud ale židé budou stavět stále nové synagogy, dokud budou si vydržovat rabíny, dokud budou o svém šábesu zavírat krámy a naplňovat synagogy, dokud budou na dlouhý den proklínat křesťany, dotud prohlašujeme Maxe Nordaua tvrzení, že je mravnost bez Boha, za sprostý švindl.

Spisovatel Šeřík Vilínský v Antwerpách vylíčil v dopise v »Čechu« 6. června 1911 poměry Belgie a Francie následovně:

Pijavice. Vyssavači krve! »Wat moet ons klein Belgie toch een rijk land zijn, om zooveel bloedzuigers in't leven te kunnen houden!« (Což musí naše malá Belgie přece

bohatou zemí býti, aby tolik pijavic při životě mohla vydržovati!) Tak píší protikatolíci, chtějící poučiti belgický lid o vyssávání krve osobami řeholními čili krátce: kláštery. Až hnusno poslouchati to ustavičné pokřikování: »Weg met de kloosters!« (Pryč s kláštery!) Což jsou osoby řeholní zloději a vrahy? Pijavice jsou tedy řeholní sestry, ošetřovatelky nemocných, kteréž dnem i nocí u postelí nemocných prodlévají! Pijavice — vyssavači krve jsou tedy ty osoby řeholní, jež ve špitálech chudé, opuštěné lidi těší, laskavě s nimi zacházejí a vše, co jen mohou, dávají! Vyssavači krve jsou tedy ti páteři, kteří jedině pracují o blahu duší a tím největší dobro lidské na zřeteli mají! Vyssavači krve jsou tedy naši missionáři, kteří v Kongu a jinde svůj život v šanc vydávají! Pijavice jsou tedy páter Damian Deveuster, jenž se malomocných ujal na Molokai, a jeho katoličtí následovníci! Pijavice jsou tedy ty osoby řeholní, ve dne v noci pokání činící a Boha prosící, aby nás netrestal! Kde by byli teď Belgové, kdyby roku 1302 nebyli jim v čele stáli u Grosringen jich vlastenečtí kněží a páteři? Než, nač šířiti slov? Belgický katolický lid si to sám vyřídí, a my se o tom pouze proto zmiňujeme, abychom ukázali, jak i v katolické Belgii jest mnoho koukole mezi pšenicí. Svobodní zednáři a pokrok. Často slýcháme tvrzení, že katoličtí národové hmotně i duševně pokulhávají za protestantskými. Celkem to od doby reformační nebylo pravda. V XVII., v XVIII. a počátkem XIX. století stála katolická tehdy Francie v čele celé Evropy, Španělsko, Rakousko, ba i Portugalsko hrály značnou roli; to jest všeobecně známo. Jedna z příčin, že většinou protestantské země pokračují, jest podnebí; jsouť na severu, a sever člověka víc k práci pobádá, než horký jih; avšak nedá se rozumně upříti, že od poslednější doby, kdež katolické země (naši Belgii vyjímaje) jaksi upadají, stává se tak za panování svobodných zednářů, jichžto panování jest méně křesťanské, než samých protestantů. Národ, jenž má činiti pokrok, musí býti svorným, a zednáři jej rozštěpují náboženskými štvanicemi. Od mnohých let obětovala se ve Francii nejsilnější armáda a loďstvo k spoutání církve svaté. Co se pokradlo, popálilo a povraždilo vlastních krajanů! O tom jsou celé dějiny sepsány.

Náhlé uzdravení v Lourdech. V holandském časopisu »De Maasbode«, vycházejícím v Rotterdamu, čteme: »Jako oheň rozšířila se zde (v Rotterdamu) zpráva, že

během pobytu nizozemského processí v Lourdech událo se podivné uzdravení. Událost ta stala se následovně: Paní Alžběta Martinová, 32 leta čítající a žijící ve farní osadě Westkruiskade zde, odebrala se, ač na smrt nemocna, s nizozemským processím plna důvěry v přímluvu a moc Panny přesvaté do Lourd. Již půl leta ležela a trpěla na »tuberculosa peritonitis«, jež se v posledních dnech velice zhoršila. Dopravena byvši do Lourd na matraci, byla ihned zanešena do špitálu, kdež jí bolestí tak velice přibylo, že musila býti dána do osamělého pokoje a nemohla býti připuštěna k jeskyni. Lékař pronesl již, že musí býti zaopatřena sv. svátostmi, a každý myslil, že v Lourdech zemře. Horečka stoupla na 39·7 stupňů. V pondělí 22. května, o 4. hod. odpolední povstala pojednou se svého lůžka a pravila, že se cítí úplně uzdravenou. Že necítí nikde té nejmenší bolesti. Ihned konsultovali tři lékaři, dva holandští a jeden rakouský, a výsledek byl, že všichni tři prohlásili, že veškeré stopy tuberkulosy a z toho povstalý tumor (otok) úplně zmizely. V úterý, dne 23. května ráno, byla uzdravená ještě jednou v kanceláři dra Boissarieho důkladně prohlédnuta, načež za uzdravenou opět uznána, odebrala se k jeskyni, a při jejím příchodu jali se holandští poutníci nadšeně zpívati »Magnificat« (Velebí duše má Hospodina.) Jakožto prapodivné svědectví podáváme zde výpověď dra Vosa, lékaře nekatolíka, jenž ji v Rotterdamu léčil. Když mu sdělila, že se chce vydati do Lourd, odpověděl jí, že může spokojeně do Lourd se odebrati, má-li »domýšlivou« nemoc. (»Dat zij gerust naar Lourdes zou kunnen gann, als een verbeeldingsziekte had.«) V železničním voze III. třídy s ostatními poutníky se zpět navrátivši, přestála uzdravená dlouhou a obtížnou noční cestu v úplném zdraví. Že nadšení a radost v rodině, kteráž mezitím o jejím uzdravení telegraficky byla zpravena, byla veliká, že všichni, kdož ji znali, při jejím návratu na nádraží rotterdamském ji jásavě přijali a jejímu uzdravení se těšili, lze pochopiti. »De Maasbode« nepodotýká k výpovědi lékaře dra Vosa ničeho, píše jen, že je to: »zeer merkwaardige getuigenis« = »sehr merkwürdiges Zeugniss« ; inu ovšem, míti tuberkulosu a tumor a býti to »verbeeldingsziekte«, nemoc jenom myšlená, jest prapodivné svědectví!

Co získala Francie bojem proti církvi? Paul Adam, známý francouzský publicista, jenž jest jinak rozhodným

antiklerikálem, skoro anarchistou, ale upřímným ve svém charakteru, vyjadřuje se ve francouzském tisku neohroženě. Předně píše ostře proti rusko-francouzskému spojení; francouzský národ, spoléhaje se na ruskou stráž, stal prý se tím zmalátnělým a nečinným. Rus prý, myslili si Francouzové, bude Prušáka držeti, jeť za to zaplacen, a Francie může býti klidná. Při tom zapomínali Francouzové své obrany, svých dějin a vlasteneckých poměrů a tím posloužено bylo ruským spojením spíše Německu, než Francii. Ohnivost byla udušena a náš nepřítel viděl, jak náš parlamentární duch, po dvacet let proti náboženství se zabývající — blbne (abêter). S potěšením pozoroval náš nepřítel, jak naše námořní síla se ztenčuje, náš obchod a průmysl s druhé řady až na sedmou klesá a naše vojsko pětinu ze svého mužstva ztrácí. Kdyby se byli Francouzové méně spoléhali na svého spojence Rusa, byli by snad více síly sami ze sebe čerpali.

Kdežto Německo pomalu každého předstihovalo, používali Ferryové, Rancové, Waldeckové a Combesové národ francouzský k boji proti kněžím. Dejme tomu, že by to bylo všecko pravda, co se proti duchovenstvu namítá, přece to není všecko pro Francii tak zlé, jako nebezpečí, jež ustavičně Němci francouzskému duchu připravují. Zdaž církev naše výrobky a naše jednatele (agenty) zdržuje od světového trhu? Naopak, východními missiemi prospívala církev vždycky vlivu francouzskému. Od 25 let nepožívá církev ani té nejmenší výhody — na voliče nedá žádného popudu, poněvadž tito posílají socialisty do sněmovny. Proč pořáde jednu partaj, jež zemi neprospívá, podporovati a druhou zneuznávati? Co zůstalo z té klášterské milliardy? táže se pan Adam dále. Několik millionů, ale mezitím jste spustošili kvetoucí průmyslové ústavy úplně. Republika se tím dopustila směšného omylu. Jedním slovem končí tento famosní publicista: antiklerikalismus zmenšuje Francii, to jest nepopíratelná pravda! Zločiny u dětí stoupají, co katechismus zmizel. Příliš často je 15letý Francouz bez mravů. Špatný triumf pro protiklerikální stranu: Zločinnost u dětí se vzmáhá, blahobytu ubývá a to je ten užitek, jejž má Francie z třicetiletých náboženských třenic! I anarchisté to musí uznati! Tak soudí anarchistický a pro své ostré péro daleko známý francouzský Pavel Adam. Volnomyšlenkáři, co tomu říkáte?

Nejzuřivější boj proti náboženství rozvíří se o volbách. »Nový Věk« přinesl 2. června 1911 tuto úvahu.

Společnost lidská prodělává kulturní boj: na jedné straně stojí náboženství — křesťanství — katolická církev, a na druhé proud protináboženský. V politických stranách není u nás toto protináboženské křídlo zřetelně zdůrazněno, ale zastoupeno v nich jest: mezi tvůrci programu vědomě, mezi četnými stoupenci nevědomky! Skrývajíť se různé strany za všelijaká hesla, jako že náboženství je věcí soukromou, do politiky nepatří, ony prý bojují jen proti klerikalismu, ale ne proti náboženství atd. Pravé jejich stanovisko nutno zjistiti teprve na základě zkušeností, jak si předáci různá hesla ve sněmovně, na táborech a v tisku vykládají a z jejich počínání vysoustruhovati to, co nám upřímně neřekli a říci nechtějí. Dnes není to už práce obtížná. Máme těch dokladů tolik, že nás až bolí, zvláště vidíme-li, jak bodří agrárníci »nejsou« proti náboženství — katolickému.

Nemalou zásluhu o to má hnutí volnomyšlenkářské. Volná Myšlenka, jak hlásá, není a nechce býti politickou stranou, ale v otázkách náboženských jest stanovisko její úplně jasné, vykrystalisované. Neboť vyžaduje, »aby její přívrženci výslovně zavrhli nejen každou vnucenou věrouku, ale i každou autoritu, jež si osobuje právo vnucovati věrouku (nechať tato autorita založena je na zjevení [božím], zázracích, tradici, na neomylnosti jednoho člověka nebo jedné knihy, nechať nařizuje skláněti se před dogmaty nebo aprioristickými [předem danými] principy náboženskými nebo filosofickými, před rozhodnutím veřejné moci nebo hlasy většiny, nechať obrací se k jakékoli formě nátlaku činěného zevně na jednotlivce, aby ho pohnula k tomu, by na svou osobní zodpovědnost neužíval normálně svých schopností).«

Zde vidíme, že stojí vůbec proti každému náboženství, proti každé církvi. To je její plán a ten ve skutečnosti »v řádu praktickém či sociálním« chce provésti takto: »Společnost prodchnutá touto methodou má prvním úkolem odstraniti ze všech oborů (správy, spravedlnosti, vyučování, dobročinnosti atd.) veškeren konfesionální ráz, čímž třeba rozuměti, že musí učiniti je nejen nestranné mezi všemi náboženskými vyznáními, nýbrž znepřízněné a odporné každému náboženskému vlivu, přísně vyloučiti z nich každý zjevný i tajný dogmatismus.« (Tamtéž str. 7.) Na str. 12 a 13 pak: . . volní

myslitelé při budování nového názoru světového odmítají náboženství vůbec . . . Nejde tedy o žádný problematický boj s klerikalismem, o žádné opouštění církví jen a hledání nového, »lepšího náboženství«, nýbrž jde o promyšlený, uvědomělý a usoustavněný zápas s náboženstvím vůbec.«

To nám postačí, abychom poznali, že Volná Myšlenka je otevřeným hlasatelem protináboženského a proticírkevního boje. Zde nepomohou výklady a vytáčky, jak jinde v programových heslech slýcháme. Ostatně Volná Myšlenka o to se nepokouší: beze všeho praví, co chce, a každý může poznati z toho, co Volná Myšlenka chce. Jen slepý snad nevidí. K uskutečnění svého cíle nevolí však (dosud) cesty politické, nýbrž spojuje se s každou stranou, jež snahy její plniti zdá se býti ochotna, své snahy a cíle vkládá v její praktický kulturní program; t. j. agrárníci, pokrokáři, socialisté na jedné straně se sice vykrucují a před námi omývají, na druhé straně však provádějí to, co bez obalu hlásá Volná Myšlenka.

I to nám musí postačiti. Čteme-li a slyšíme-li, že pokrokáři, agrárníci atd. s Volnou Myšlenkou se bratříčkují, její tisk doporučují, s ní společně proti naší straně vystupují, pak můžeme vyvoditi z toho jen ten důsledek, že stotožňují se v boji proti nám s jejím protináboženským programem. Jiného pojítka s ní míti nemohou. Je to chytrácké spojení. Volná Myšlenka pracuje, jakoby se o politiku nestarala; pokrokové strany tváří se na oko »také-katolicky«, ale v praxi, ve skutečnosti, spojí se oba tábory proti nám. Tak nutno na věc pohlížeti bez ohledu na to, že poškorpí se někdy volní myslitelé s »Právem Lidu« nebo »Září«, nebo »Cepem«; když je potřebí, slezou se a zapomenou na vše. Proti tak různorodému, ale vůči nám sjednocenému nepříteli stojíme osamoceni. Neskládejme ruce v klín, neodbývejme vše pouhým úsměškem o »Volné Myši« a pod. Přijímejme boj jejich vážně, poněvadž je vskutku soustavný a promyšlený a spojenců mají mnoho.

Snahou naší je pravý opak toho, oč usilují strany protivné: nikoli negace náboženství, zatlačování jeho mezi činitele pro život jednotlivce i celé společnosti bezvýznamné, nýbrž uplatnění náboženství křesťanského ve všem konání lidském. Zákon Boží váže každého, vždy a všude. Dispens tu neexistuje. Proto platí pravdy ná-

boženské i pro vychování, jak ve škole, ve smyslu užším, tak i ve společnosti, ve státě, ve smyslu širším. Vychování člověka, aby poznal a osvojil si správné normy lidského jednání, musí býti založeno na náboženství. Tak tomu učili staří a tak tomu učí přední filosofové a paedagogové, tak toho žádáme my, tak soudí i naši nepřátelé, když se pozapomenou a napíší časem pravdu. Uvedu aspoň jeden doklad:

»Základem vychování mravního je vychování náboženské, a to právem. Jeť náboženství hlavní oporou mravnosti lidské. Nejsou-li dětem vštípeny do útlých srdéček zákony mravní, potom je těžko chtíti, aby plnily řád školní, nebo později ještě zákony občanské. Proto neporušujme patřičnou úctu ke všem našim řádům, ostříhejme každého slova svého před dětmi, neboť neprozřetelné takové slovo způsobí pochyby, rozvrat v duši, a to bývá mnohdy příčinou nespokojenosti a zkázy jejich pro celý život. Ale nejen v rodině, i mimo rodinu je třeba každému jednotlivci býti velmi opatrným. Při různých vyznáních projevujme sobě vespolek úctu a netupme druhého náboženství.« (V. Kálal: »O pravé výchově všelidské a národní«, str. 14, nákladem »Dědictví Komenského«, za redakce Jana Mrazíka.)

Nikdo z těchto pánů není katolickým klerikálem, padá tedy slovo Kálalovo na váhu dvojnásob a divně se od něho odrážejí soustavné projevy »Českého Učitele« a podobných časopisů, četné resoluce, žádající vyloučení náboženství ze školy, čili, jak chytře říkají, za zlaicisování školy, za vybavení její z vlivů klerikálních, církevních. —

Je-li náboženství základem vychování a nezbytným pilířem mravouky, jsou všecky tyto snahy nepřátel křesťanské školy vlastně si rovny, ať už žádají vyloučení náboženství ze školy úplně, či chtějí-li milostivě strpět, aby se mu tam učilo 1—2 hodinky týdně jako předmětu řádnému nebo mimořádnému. Veškera naše snaha směřuje k tomu, aby se mládež na základě náboženském vychovávala; nám není náboženství učebným předmětem, nýbrž má proniknouti veškeré učivo, tak aby se všem předmětům vyučovalo na jednotném základě křesťanském, jak toho žádá soulad víry a pravé vědy. Z toho vyplývá požadavek školy konfesionelní: děti katolické buďtež vyučovány od učitelů katolických, evangelické od evangelických atd., neboť jen katolický učitel může

při výchově mládeže katolické vložiti ve své dílo pravého katolického ducha.

Zbytečny jsou tu námitky, že chceme uplatniti ve škole svoji nadvládu. To, čeho žádáme, rozumí se samo sebou, učitel náboženství a učitel ostatních předmětů, mají-li míti oba pravdu, musí se shodnout, neboť pravda jest jen jedna — a ta dohoda plyne z jednotného základu, z křesťanského stanoviska. I tento požadavek byl nám vnucen jednak moderním zákonodárstvím školským, jednak ještě modernější praxí nynějšího učitelstva. Náš školský zákon žádá sice dosud na počátku výchovy náboženskо-mravní, ale dále se o ní již nezmiňuje, a naši moderní paedagogové nejen že vypouštějí z toho přívlastek náboženský, nýbrž nestarají se ani o mravní vychování, oni prostě vyučují a to v duchu zcela protivném než křesťanský světový názor žádá.

A k tomu máme mlčet!

Jest otázka: Mlčeli by páni učitelé, kdyby jim kněz kazil výsledky jejich práce, přiznáme, práce opravdu namáhavé? Co by říkali učitelé, kdyby napsal žák na tabuli: V jednoho Boha budeš věřyty a kněz toho neopravil, nebo dokonce prohlásil, že je to jedno? Vším právem by žádali, aby nebořili, co oni vystavěli. A tak žádáme i my, aby moderní škola nebořila to, co v náboženském ohledu vybudovala rodina a kněz. Proto tedy žádáme:

a) aby školství obecné a měšťanské zorganisováno bylo dle náboženského vyznání dítek, tak aby se dostávalo dětem katolickým veškerého vyučování dle zásad církve katolické a to od učitelů přesvědčení katolického;

b) aby ani učivo ani způsob vyučování ve školách středních nepříčily se zásadám křesťanským;

c) aby vysokým školám vrácen byl jich ráz křesťanský a aby pod jménem vědy nešířily se hypothesy učení křesťanskému nepřátelské, které lid zdivočují a znemravňují;

d) aby na školách odborných, hospodářských, průmyslových, obchodních, pokračovacích a opakovacích, jichž důležitost v našich poměrech plně uznáváme, pěstována byla výchova v duchu křesťanském vyučováním náboženským a účastněním se úkonů náboženských. Nedělní vyučování na pokračovacích průmyslových školách budiž zrušeno.

A proti těmto našim požadavkům vystupují všichni, kdož táhnou s »Volnou školou« a s »Volnou Myšlenkou«, od sociálních demokratů počínaje až k agrárníkům! Ale když židé mají své gymnasium v Haliči, evangelíci své ústavy učitelské nebo školy, proti tomu není námitky. Nuže, když se nám měří jinak, budeme i my spláceti jinak: půjdeme svou cestou, volíce za poslance jen takové muže, kteří hájiti budou křesťanský světový názor a náboženssko-mravní základ výchovy. Takovými budou jen kandidáti křesťansko-sociální. Na ty tedy soustředíme své hlasy!

Je-li mravnost bez Boha možnou, o tom podávají doklady soudní síně, kde se odehrávají nejstrašlivější truchlohry života. »Čech« přinesl 2. června 1911 tuto úvahu:

Ve Vídni v soudní síni odehrává se truchlohra, kterouž nejplodnější básník nemůže tragičtěji na jeviště uvésti. Jsou na světě lidé, kteří bez ohledu na vlastní vinu zdají se bez milosti býti odsouzeni k ustavičné, věčné bídě. V tomto ústředí jako ve vlčí jámě lidé se tísní, pronásledují, vraždí se, aniž by časem slunko spokojenosti do nich zasvitlo. Jsou vtěsnáni jako do hmoždíře, v němž ruka smrti paličkou bídy je drtí. Trvá to mnohdy kolik let, nežli je všemu konec a nežli jednoho odvezou do žaláře, druhého na hřbitov a třetího do blázince. Kdož by si tu troufal každému z nich vyměřiti podíl na společné vině, anebo i na osud, jenž je potkal. Z tohoto sociálního hmoždíře často ozývá se děsný výkřik rukou opilce trýzněné ženy, týrání dětí a pod. Zde jeden zuří proti druhému. Málo komu podaří se z tohoto bahna se vyprostiti. Soudní síň předvádí nám Bartuňkovou, ženu, obviněnou z vraždy. Osud ji svedl s hrbáčkem, bledým, vysíleným, vyžilým, jemuž vyrve z ruky poslední úsporu a mzdu, a konečně i život! Osud zvláštní spatřil zde dva ženské tvory: Bartuňkovou a mrzáckou Weissovou. Bartuňková je matkou tří hladem vychrtlých dětí. Matka jejich denně zápasí s největším nedostatkem, z něhož na chvilku vybředá v objetí nahodilého milovníka. Živí se, jak může. Ve dne drhne podlahu, drhne prádlo a večer hostí nocleháře.

Druhou hlavní osobností hrozného dramatu jest Louisa Weissova, 40letá, hrbatá »dívka«, posedlá předčasnými pudy, jak to u mrzáků často bývá. Tvor takový bývá na celý svět rozhořčen a mstí se bezmocným vzte-

kem a spíláním těm, kteří těší se zdraví a blahobytu. Osobička tato, vyloučena ze všech radostí života, vyhledává chvilkové omámení v nejhnusnější perversní rozkoši. Dává si vykládati budoucnost z karet za dvacetihaléř. Tam, kde by jediné útěchy nalezla, v náboženství, nejde, k milosrdným lidem se neutíká. Jejím jediným živlem, v němž si libuje, jest hnus. A v životě tom upadla do rukou Bartuňkové, kteráž s mrzačkou prováděla ukrutnou hru. Je tu ještě třetí figura: Bartuňkové otec, starý kořala, jenž ze soudní síně jako svědek odchází se slovy: Teď mám žízeň! a vrávorá do putyky. Vedle tohoto je ještě figura čtvrtá, milenec Bartuňkové. Konečně Bartuňková jako dravec vrhne se na Weissovou a zardousí ji. Zdá se, jakoby z některé vídeňské budovy krysy na chvíli utekly, aby to hnusné divadlo v soudní síni předvedly. Soudní líčení není ještě dokončeno — a možná dost, že hlavní krysa ze soudní síně nějak se prohryže. Zákon na vrahy vykazuje již mnoho děr. Podali jsme čtenáři pouze několik paprsků z tohoto předpeklí, jež by spíše zasluhovalo názvu pekla. Kterak se ti lidé do něho dostali, kterak mohli tak hluboko zabřednouti? Kdo by chtěl pravdy se dozvěděti, nechť v sobotu v některém předměstí po výplatě pozastaví u jistých výčepů a naléváren a uvidí boží dopuštění. Všecka mzda prohýří se za sobotu a neděli. V neděli ráno páni pijí černou kávu, přečtou si svůj list a jdou do schůze. Jejich dámy a děti jdou s sebou. Dámy mají zlaté řetězy na — splátku, mají doma gramofony, všecko na splátky. Často též nástroj, vzatý na splátku, někde zarazí, jednoho nebo dva neodbytné dlužníky na chvilku uspokojí, a to ostatní se prohýří. A děti? Ty ať se o sebe starají, mohou žebrat, případně jíti krást, organisovati se s lupičskou bandou a pod. Tak to asi — ovšem jen přibližně — vypadá v nejnižších vrstvách velikých měst.

Mnohý lépe postavený úředník říká: Já bych tolik utráceti nesměl, já se těmto pánům vyrovnati nemohu. V tom vězí veliké sociální nebezpečí, z něhož nás nevybaví ani soudy, ani poroty. Davy jsou již bezbožností otráveny. Vlády bezuzdnost tisku připustily a nyní boří se již základy lidské společnosti. Stále se mluví o velikoměstské bídě, ale kdo ji zavinil, kdo ji jako mor šíří? Se spustlostí mravní svorně postupuje bída hmotná, jež neštítí se již žádného zločinu. U koho spatří krvavý groš, vrhá se na něho, a brání-li se, ubije ho. Věru, že soud-

cové jsou dnes k politování a ještě více orgánové bezpečnosti. Podaří-li se strážníka zabíti nebo zmrzačiti, jakou z toho má ten podzemní svět radost. A proto jen bez přestání se štve proti všem, kdož ještě něco má a něčím jest, — vyjma jedině »unsere Leut«.

Na židy a jejich obrovské milliony nesmí se ukázat ani prstem, o to se stará již židovský tisk a socíni. Pozdrav je Pán Bůh, pane Kohn, křičí socín z daleka na žida. Ale vidí-li kněze, tu k ruce vytahuje z kabátu nůž, zda by ho mohl zavraždit. Tak židé a socíni dávají na pospas chtíčům veřejným majetek církve. »Meč« přinesl 25. května 1911 tuto úvahu:

Když se chtějí zloději z politických kruhů obohatit, počnou štváti lid proti církvi a ukazují na její jmění. Tak to udělali ve Francii, kde vypočítali církevní jmění asi na 500 millionů franků. Aby se lid nebouřil, když začali loupežiti v kostelích, namlouvali mu, že se za stržené peníze zřídí podpůrné fondy pro dělnictvo. Ale teď nemají kostely nic, dělnictvo nemá také nic, ale za to mají plné kapsy ti zloději. U nás jistí dobrodinečkové, kdyby mohli, provedli by rozluku církve a státu hned, a potom by ovšem církevní jmění bylo rozebráno. Ale všichni ti »dobrodinečkové« nejsou tak zlí, ano, někteří jsou docela »dobrými« katolíky, jako na př. páni agrárníci. Jak některé listy sdělily, prohlásil dne 11. t. m. na schůzi jejich kandidát do říšské rady, pan Hadinec, že agrární strana není pro rozluku církve a státu, ale pro zabrání církevního jmění že jest: chce prý, aby se to jmění rozdělilo mezi chudé. A potom řekněte, že páni agrárníci nejsou dobrými katolíky. A jakou starost mají o chudé! Je to až dojemné. Teď se těšte, vy chudáci, přihlásili se vám za dobrodince páni agrárníci, kteří vám velice přejí. Oni by vám rádi pomohli — z cizího. Kdo by tu nevzpomněl na zrádného Jidáše, který, když nábožné ženy pomazaly Kristu Pánu nohy vonnými mastmi, zabručel: »K čemu je ztráta tato? Zdali nemohla tato mast býti prodána, a dáno býti chudým?« A to řekl, ne že by měl péči o chudé, ale že nosil měšec s penězi pro ně, a z něho kradl.

Žádná strana neproslula u nás dosud tak smutně všelijakými dietami a subvencemi, jako strana agrární. A to je jistá věc, že by při prodeji církevního jmění se dalo také něco »škubnout«. Sociální demokraté před minulými říšskými volbami vypočítávali agrárníkům na

krejcar, kolik si přivlastnili obecních pozemků. Byla to pořádná suma. Pokud víme, agrární listy se proti tomuto nařknutí své strany nehájily ani slovem, a kdo mlčí, přiznává se. Dobře by tedy agrární panstvo udělalo, kdyby tyhle pozemky darovalo chudým; pak by nemusili jejich sestárlí příslušníci obcí choditi žebrotou. Že tohle páni neudělají, je jistá věc. Oni sice dovedou diety »snadno brát a rychle«, ale rozdávati nedovedou, ani z toho ne, co si sami skonfiskovali. To ovšem ponecháváme jejich svědomí, které je hodně kožené, a pojednáme o tom církevním jmění, když se na ně teď tak často ukazuje. Kdo čte tu číslici, která v nepřátelských listech představuje církevní jmění, domnívá se snad, že jsou do toho započteny jen pozemky církevních statků. Kdyby tomu tak bylo, byli by naši duchovní opravdu bohatí, ale ono to s tím církevním jměním vyhlíží trochu jinak, pozemky tvoří z něho jen malý díl. Do církevního jmění jsou vpočteny veškeré budovy, které slouží účelům náboženským, tedy chrámy a kaple, a ty jsou počítány v té ceně, za jakou by se asi postavily, kdyby se stavěly. A nyní počítejme, co by stála stavba některého nádherného pražského chrámu. Tak je vpočítána cena jen chrámů v Praze jako několik milionů.

Ale nyní si pomysleme, jakou cenu by měly tyto chrámy, kdyby se zrušily. Mohly by býti prodány v té ceně, v jaké jsou počítány? Ano, mohly by býti prodány vůbec? Kdo by je koupil? Nejvýš nějaký žid, který by si z takového chrámu udělal skladiště, ale co by za něj dal? Do církevního jmění jsou dále vpočítány veškeré klášterní budovy, a to zase v těch penězích, jakých by asi vyžadovala jejich stavba. Ale kdyby se to jmění skonfiskovalo, co by si počal stát s takovým starým klášterem ve venkovském městě? Pro skromné řeholníky to stačí, ale pro stát by to nemělo ceny. Nezbylo by mu, než aby takovou velice nemoderní budovu zbořil a postavil na jejím místě něco jiného. Získal by vlastně jen to stavební místo, ale za to by bourání vyžadovalo dosti značných výloh. Do církevního jmění jsou vpočítány také hřbitovy, pokud jsou katolické; a slouží snad tyto hřbitovy církvi? Vždyť se na ně pochovávají zemřelí osadníci.

Některé řády duchovní byly zřízeny k tomu, aby vyučovaly a vychovávaly mládež. Takové řády musily si ovšem postaviti školní budovy. Ty jsou také vpočítány

do církevního jmění ve stavební ceně. Ale slouží tyto budovy církvi — anebo slouží lidu, který do nich posílá své děti? Některé řády obraly si za úkol ošetřování nemocných a musily si proto zříditi nemocnice. I ty jsou vpočítány do církevního jmění. Ale slouží tyto nemocniční budovy církvi — anebo slouží trpícímu lidu? Do církevního jmění jsou započítány také věci, sloužící k výzdobě kostelů a bohoslužebná roucha, která bývají mnohdy velice nádherná a drahá. Ale co pak by se za ně dostalo, kdyby se prodávala — a kdo by je koupil?

Je viděti, že církevní jmění má cenu pouze potud, pokud slouží svým účelům. Ale jakmile jim sloužiti přestane, ztrácí tuto cenu téměř úplně. Proto také všude, kde se církevní jmění skonfiskovalo, nezbylo z něho téměř ničeho, jak toho máme doklad ve Francii. Něco však těm jeho zabavitelům přece zůstalo, totiž těžký, smrtelný hřích, svatokrádež. Jak pak nabyla církev toho svého jmění, snad způsobem nepoctivým? Připravila někoho o ně? Nikoli. Zámožní, zbožní křesťané ve starších dobách vidouce, jak církev pracuje ku blahu lidstva, jaká dobrodiní prokazují řeholní řádové, činili jim dary a odkazy, aby mohli svoji blahodárnou činnost více rozvinouti. Školním řádům dávány podpory na stavby školních budov, řádům, které se věnovaly službě nemocných, poskytovali šlechetní dobrodinci podpory na stavby a rozšiřování nemocnic. Kde byl vystavěn kostel, zbožní šlechticové darovali pozemky, aby měl býti kostel z čeho vydržován, a kněží při něm aby měli výživu. Tito dobrodincové učinili tedy dary církvi a jejím řádům, ale ne zlodějům, aby se toho později beze všeho práva násilím zmocnili. Takové je tedy to bohatství církve. A k čemu ona ho užívala a užívá posud? Ku podpoře a blahu trpících. Ale což pak naši velkokapitalisté, kteří mají mnohem více? Kolik ti postavili škol, nemocnic, sirotčinců atd.? A na ty se neukazuje. Proč to? Které jsou to ruce, jež shromažďují velkokapitál, víme dobře. A čím více se hromadí kapitál na jedné straně, tím větší nastává nedostatek a bída na straně druhé. Když potom ožebračení nižších vrstev dostoupí vrcholu, pak ujařmený a ochuzený dav se na nic neohlíží, a nyní se ozve heslo: Pojďme na židy! — A jak to potom dopadá, netřeba povídati. Takové doby už byly. Proti tomu se dovedou ti, kteří mají příčinu takových bouří se báti, pojistit. Proto podporují tisk sociálních demokratů, proto se

smlouvají s jejich vůdci, kteří ovládají zaslepené davy, proto se chovají k nim tak přátelsky a staví jim své lidi v čelo, aby tento dav v době bouří jim nebyl nebezpečným. Právě proto se na jmění církve ukazuje nejvíce v tisku sociálních demokratů. Srozumitelně zní to takto: »Dívejte se na to, co má církev, abyste neviděli, co mají velkokapitalisté!« A zaslepený dav poslouchá. Až propuknou bouře, budou se vybíjeti chrámy, ale paláce bohatých židů zůstanou ušetřeny. A nyní se k těmto »dobrodincům« připojili také páni agrárníci. Dobře, že to pan Hadinec tak upřímně pověděl. Či jej snad ostatní agrární předáci okřiknou? O tom pochybujeme. Teď aspoň víte, katoličtí voličové, jak vyhlížejí ti »dobří« katolíci, a víte také, koho nemáte volit.

Protivníci náboženství tvrdí, že vzdělanost, věda nahradí náboženství úplně. Jaký vliv má »věda« na člověka, o tom bychom mohli podati celou řadu dokladů. Vezměme tu »vědu« právnickou. Zástupcem této vědy je na příklad advokát. Ať se někdo odváží vynadat advokátovi, že je pijavice, zloděj a pod. Dostal by kriminál. Jak dovedou advokáti využitkovat tu vědu pro sebe a ne k dobru lidí jiných, o tom přineslo »Právo Lidu« 11. února 1911 tento doklad:

Pražskými kruhy advokátními v poslední době opětně byly pronášeny výtky, že obžaloby bývají obhájcům, ex offo ustanoveným, doručovány v poslední chvíli, kdy již nemají dosti času, aby se k líčení náležitě připravili, což zejména v případech porotních jest nemálo důležito. Při líčení s Josefem Hájkem, jenž obžalován byl pro zločin vraždy úkladné, obžalovací spis doručen byl obhájci, dru Hübschmannovi, bezprostředně před přelíčením, a protože šlo o případ nejenom velice důležitý, ale též složitý a se stanoviska psychologického nejvýše záhadný, dr. Hübschmann právem upozornil na to, že mu nebyla poskytnuta ani možnost, aby se k líčení řádně připravil. Byla též zjištěna již příčina, pro kterou obhájci ex offo ustanovenému byl obžalovací spis tak pozdě doručen. Jakmile Josef Hájek byl dopraven do vyšetřovací vazby, nabídl se mu za obhájce dr. Bass. Dopsal nejprve otci obviněného (otec však zatím odjel do Ameriky) a na to poslal matce jeho dopis tohoto znění:

»V Praze, dne 9. ledna 1911. Ctěná paní! Nešťastný Váš syn zvolil mne svým obhájcem, bude souzen ještě tento měsíc před pražskou porotou a to pro loupežnou

vraždu. Vy Jste znalá světa a víte, co syna Vašeho, pakli se krajně nepřičiním, očekává, jest to provaz, vždyť se k vraždě přiznal. Syn Vás proto prosí se sepiatýma rukama, abyste jeho neopouštěla a vzdává se dědického podílu a jen prosí, abyste zaplatila moje hájení. Já vím, že Jste nemajetná, proto stanovím nejnižší vůbec jen možnou sazbu za hájení, totiž částku 50 zlatých, kterouž za použití připojeného chek. lístku do 15. ledna zašlete, abych se studiem spisů mohl započíti. S výrazem úcty dr. Bass Otakar m. p.« Když Hájková neodpovídala, poslal jí dr. Bass druhý dopis:

»V Praze, dne 19. ledna 1911. Ctěná paní! Napsal jsem Vám, že Váš syn zvolil mne svým obhájcem, a žádal jsem Vás spolu, abyste zaslala za hájení 50 zlatých. Vy ovšem jste ani neodpověděla. Uznáte, že zadarmo Vašeho chlapce hájiti nebudu a proto, abych Vám vyšel vstříc co nejvíce, spokojím se s částkou 25 zlatých za celé hájení, ale tuto částku musíte zaslati poštou do 25. ledna 1911, jinak se hájení Vašeho syna vzdám, neboť, když Vy s ním necítíte a když Vám jest osud jeho lhostejným, co můžete žádati od cizích. S úctou dr. Bass Otakar m. p.«

Hájková je stará chudá žena, a když nemohla ani žádaných 25 zlatých si zaopatřiti, vzdal se dr. Bass teprve počátkem února zastupování Hájkova, a následkem toho byl obžalovanému teprve v poslední chvíli ustanoven obhájce ex offo.

Nutno se zajisté pozastaviti nad způsobem, jakým své povinnosti v tomto případě dr. Bass dostál. Jako právník musil si býti jistě dobře vědom, že Hájek, který nedospěl dosud dvaceti let, dle výslovného ustanovení trestního zákona nemůže býti v žádném případě odsouzen k trestu smrti, a přes to, proti svému — přesvědčení (?), naháněl takto strach matce obžalovaného, staré Hájkové. A když Hájková nemohla peníze sehnat, vzdal se dr. Bass obhajování a to až v poslední chvíli! Většina pražských advokátů hájívá při líčeních před porotou bezplatně. V tom patrně spočívalo ono sebevědomé přičinění dra Basse ... Dr. Bass jest vynikajícím členem strany státoprávní ... Svým jednáním vzbudil úžas v kruzích soudních i advokátských ... Případ Hájkův vrhl na advokátskou svědomitost jeho ostré světlo, a záležitost bude míti též dohru u advokátní komory, jíž byla podána zpráva o uvedeném případě.

Žid Bass zastrašoval chudou ženu, nepošle-li mu 100 K, že dostane její syn šibenici. Takovými ušlechtilými prostředky chtí se zásiupci »vědy« obohacovat. Hladový advokát je nebezpečný sociální lupič, který svou obět dříve nepustí, až ji nadobro oškube. Kdo může, nechť se důkladně chrání sáhnouti na kliku advokátní kanceláře a soudní síně. Běda tomu, kdo padne těmto lidem do spáru. Jak ušlechtilým způsobem si vedou někteří zástupci lékařské »vědy«, o tom přinesla »Samostatnost« 7. června 1911 tento případ:

Dávno již pověstný štábní lékař MUDr. Leon Weissberg v Terezíně je postrachem všech nemocných vojínů. Tento »dobrodinec trpícího lidstva«, jenž své lékařské »působení« nahražuje a doplňuje bezohledným a krutým zacházením s nemocnými vojíny, okázal opětně v pondělí dne 29. května 1911, že by se lépe hodil za všecko jiného, nežli za lékaře. Poslední případ ukrutnosti dra Weissberga jest tak křiklavý, že nezbytno žádati bezodkladně nápravu, aby se něco podobného v žádné vojenské nemocnici rakouské opakovati nemohlo a aby počínání dra Weissberga v nemocnici terezínské učiněna byla přítrž. Povíme prostá fakta případu, o který se jedná:

Když v pondělí, 29. května 1911, dával štábní lékař dr. Weissberg ve vojenské nemocnici v Terezíně na zlatou žílu nemocnému praporečnímu trubačovi Černému kokainovou anesthesi, počínal si při tom tak »lidumilně«, že ubohý četař Černý, svíjeje se bolestmi a naříkaje hrozně, seskočil s operačního stolu a pro boha prosil, aby ho již lékař nechal, že se operovati nedá. Štábní lékař dr. Weissberg rozlítil se na Černého tak, že chytil ubohého pacienta jednou rukou za krk a druhou rukou třískal ho v pravém slova smyslu přes hlavu a obličej, až se ubohý četař Černý rozplakal!

Svědky tohoto trapného výjevu byli: zástupce assistujícího lékaře pan MUDr. Goldstein a četař zdravotnického oddělení p. Fuchs.

Žádáme 9. sborové velitelství o přísné vyšetřování tohoto pravdivě vylíčeného ztýrání nemocného vojína. Po svolání říšské rady bude případ terezínský předmětem interpelace a dozví se o tomto děsném případu ministr zeměbrany, aby měl o jeden doklad více, jak je v terezínské vojenské nemocnici všecko — »v nejlepším pořádku« . . . Krutost štábního lékaře dra Weissberga k ne-

mocným vojínům bude mimo to doplněna některými ukázkami jeho »operatérského umění«.

»Samostatnost« tu zúmyslně zamlčuje, že Weissberg je žid. Tento žid jedná zcela dle zásady talmudu. Zde stojí psáno, že kdo není žid, není člověk, jen dobytek. O tom přináší důkazy spis: »Das Christentum im Talmud der Juden«, vydal Pranaitis, vyšel ve Vídni 1894 nákladem dra Deckerta, dále: »Gerson, des Talmud Auslegung« vyšel ve Vídni 1895 nákladem dra Deckerta. Takových Weissbergů židů-lékařů je na sta a tisíce. Ve spáru takového lotra je nemocný pouhým předmětem zisku. Žid-lékař dovede nemoc uměle prodlužovati, pakli pacient má nějaký majetek. Zločiny, páchané od lékařů na nemocných, jsou úplně beztrestné, není tu svědků, zrovna tak jako je advokát chráněn diplomem, aby mohl beztrestně drancovat svou obět.

»Karlínské Listy« přinesly 20. května 1911 tuto zprávu:

Každému je známo, že se dá handlovati se zaječími kožemi, se starými botami, se střevy, se železem a podobnými věcmi, které mohou za obchod sloužiti. Nikdo však asi ještě neslyšel, že by se také dalo handlovati s nemocnými, a že by se jich osoby a tajemství jich nemocí mohly prodávati jako bandury na pekařském krámě. A to se skutečně děje. Nedávno zemřel na Král. Vinohradech praktický lékař dr. Emil Oliva, který ordinoval ve Františkových Lázních, a jako každý pečlivý lékař si činil záznamy a poznámky o stavu pacientů svých. Takové poznámky má lékař každý, ale obvykle je nikdy nedostane smrtelná ruka do hrsti. Buď je lékař spálí sám, anebo je po jeho smrti zničí pozůstalí, poněvadž tak velí nejen zákon o zachovávání lékařského tajemství, ale také nepsaný zákon o šetrnosti a úctě k tajemství cizích osob.

Záznamy dr. Olivy však spáleny nebyly a také nezůstaly tajemstvím. Po smrti synově našla je jeho matka paní Klotilda Olivová, dáma dojisia velice praktická a proto nezničila je. — Dojista je nejdříve však důkladně přečtla — což je viděti z obsahu dolejšího jejího psaní — a tak mají všichni pacienti dr. Olivy přede vším nyní blahé vědomí, že všecky jejich tajnosti, bolesti a stesky, všecky jejich vady, s nimiž se léčícímu lékaři svěřili, ví dopodrobna paní Klotilda Olivová, které také udělil Bůh dar jazyka.

Opravdu příjemné vědomí pro každého churavého, který se svěřil péči dr. Olivy, že je na Král. Vinohradech osoba, která o něm ví veškeré tajnosti i všecky snad tajené vady a že tato osoba není ničím vázána, aby své vědomosti neroznášela při každé kávové společnosti dál! — Ale paní Klotilda Olivová šla ještě dále . . .

S lékařskými tajemstvími, která byla svěřena jejímu synovi od nemocných, udělala prostě obchod a předala je cís. radovi dr. Rožánkovi, známému sloupu klerikální strany, který v létě také ordinuje ve Františkových Lázních.

Paní Olivová sice tvrdí, že je v zájmu pacientů »svěřila« do rukou zkušeného lékaře, ale tím nikomu nenahází písek do očí. Ne svěřila! Prodala je, pravíme přímo, a zradila tak zcela nestoudně tajemství, která nebyla svěřena jí, ale která směl zvěděti jedině její syn dr. Oliva a nikdo jiný.

Jakým právem zmocnila se paní Olivová záznamů svého syna lékaře? Jakým právem do nich směla strkati svůj všetečný nos a zvídati, »jak choroba povstala a jak se vyvíjela?« Jakým právem »svěřila« tyto záznamy dr. Rožánkovi? Který z pacientů ji zplnomocnil, aby se o něj tak šlechetně starala a dávala jeho tajemství v moc dr. Rožánka a tím ho nutila, aby se nyní k němu obracel? Jistě nikdo. Jediné vysvětlení je to, že paní Klotilda Olivová tajemství pacientů a jich osoby dr. Rožánkovi prodala a že s tímto tajemstvím učinila dobrý kšeft, z něhož chce těžiti nejen ona, ale i její společník dr. Rožánek! Korunu své nestydatosti nasadila paní Olivová tím, že rozesílá po pacientech zesnulého svého syna dopisy, ve kterých se cynicky k svému činu doznává a doporučuje nemocným ordinaci dr. Rožánka. Dopis zní doslova takto:

»Vaše Blahorodí! Zvěčnělý můj syn MUDr. Emil Oliva čítal i Vás mezi své pacienty ve Františkových Lázních. O všech svých pacientech vedl podrobné zápisy, jak u nich choroba povstala a jak se vyvinula, pak výkresy, jak vypadala, co se dopodrobna s pacientem ve Františkových Lázních dělalo — jak se léčil — a když odjížděl z lázní, jak daleko nemoc vyléčil.

Tyto zápisy jsou zajisté nezbytné pro lékaře, který Vás bude dále léčiti, by podle nich mohl ihned dále Vás léčiti a vyléčiti, a nemusil teprve zkoušeti, co by

bylo pro Vaši nemoc dobré. Podle nich jedině může pokračovati tam, kde syn můj přestal. Proto maje na zřeteli starost svého syna, jakou měl o své pacienty, postarala jsem se o to, by tyto pro Vaši chorobu tak důležité zápisy přišly do rukou zkušeného lékaře. Svěřila jsem je všecky osvědčenému odborníku pro srdeční vady a choroby ženské, p. cís. radovi dr. Otakaru Rožánkovi, který již skorem 20 let jest lázeňským lékařem ve Frant. Lázních.

Je jedním z prvních tamních lékařů, a to jak z českých, tak i německých, kteří mají nejrozsáhlejší praxi ve Frant. Lázních.

Jednala jsem jen ve prospěch Váš, když nepředala jsem je některému z mladých neb nových lékařů, kteří se o ně ucházeli.

Proto dovoluji si Vás na to upozorniti, byste se v zájmu svém za příčinou dalšího léčení jen bez starosti a s plnou důvěrou na p. cís. radu dr. Ot. Rožánka obrátil. Jsem si jista, že mně za to jen budete vděčen. Pan cís. rada dr. Ot. Rožánek je milerád ochoten nejen převzíti Vás v další léčení, ale i postará se Vám o vše jako můj syn, milerád podá Vám požadované zprávy a podrobné informace.

Ordinuje ve Františkových Lázních od 1. května počínaje do 1. října a bydlí v Kaiserstrasse »Goldener Engel«. V Praze bydlí v Křemencově ulici čís. 8. Poroučím se Vám v přátelské úctě oddaná Klotilda Olivová.«

Mám pevně za to, že povolané lékařské kruhy zakročí, aby podobné bezpříkladné handlování se ctí a tajemstvím pacientů bylo pro budoucnost jednou pro vždy znemožněno.

Ve Františkových Lázních přišla dáma křesťanka k židovi lékaři k ordinaci. Tento žid při vyšetřování nemoci protrhl ubohé matku uvnitř. Rána tato byla smrtelná a jen zázrakem zůstala nemocná na živu.

Žaloba na zlosyna lékaře žida by byla bezvýslednou, jelikož žádný jiný lékař by nebyl svědčil proti soudruhu v povolání.

Takové jest blahodárné působení mnohých zástupců této »vědy«. Zde máme důkazy, že i tak zvaní vzdělanci bez náboženství jsou nebezpečnými lotry, pro lidskou společnost tím nebezpečnější, čím větší je jejich vliv.

Kdo tedy praví, že sociální otázka nemá s náboženstvím nic co činit a že mravnost bez Boha je možnou, je podvodník.

»Věda prý činí náboženství zbytečným,« volají Masaříkovci. Inteligent, studovaný, vědátor je prý také mravný. »Nár. Pol.« přinesla 20. června 1911 tuto zprávu: »Německý lékař odsouzen pro zločin proti mravopočestnosti. Z Liberce oznamuje se pražským německým denníkům: Před čtyřčlenným senátem zdejšího krajského soudu odpovídal se 38letý, v Dol. Rakousích narozený praktický lékař dr. Josef Halsmayer, jenž působil v posledních letech jako obvodní lékař v Dlouhých Mostech u Liberce. Dr. Halsmayer zneužil svého povolání způsobem neslýchaným, dopustil se totiž hnusného zločinu na děvčátku školou povinném, které bylo svými rodiči k němu za účelem lékařské prohlídky posláno. Obviněný lékař vinu popíral, ale soud shledal z výpovědí malé svědkyně a z nálezů lékařských vinu jeho za prokázanou a vyměřil mu trest tříměsíčního těžkého žaláře.« Taková kriminalistika tak zvaných intelligentů by vydala do roka pěknou sbírku. Věda odchovává zrovna tak sociální dravce, jako je odchovává sociální demokracie. Advokát nevěrec, lékař nevěrec hledí vědu využitkovati notně pro sebe.

Lid také má strach před touto vědou, bojí se zavadit o kliku advokátní kanceláře anebo o kliku ordinační síně lékaře. Dokonce pak advokát žid a lékař žid dovedou z této vědy důkladně pro sebe hrabati.

Jen nábožný muž jako právník, soudce, advokát, jako lékař může býti dobrodincem lidí, jiný ne.

Tím nemíníme snižovat stav právníků a lékařů, nybrž dokazujeme tím, že muž bez náboženství je škůdcem lidu.

Pan Hladík, který naplňuje sloupce »Nár. Listů« všelijakým svinstvem z Paříže a hlavně šíří zásady volné lásky králičí, uveřejnil v »N. L.« 1. července dlouhý článek o pohlavních výstřednostech, které se dějí v Paříži.

Likvidátor kongregačních statků Duez, muž ctihodný, vládou oceňovaný, v salonech obdivovaný, jemuž jeho okolí závidělo jeho okázalost, byl uvržen na vlhkou slámu vězení pro zpronevěření 5 millionů franků z pokladů skonfiskovaných rozpuštěným řeholím katolickým. V dějinách finančního lupičství je zaznamenáno málo tak obrovských kořistí a historie odcizených millionů

není všedním zlodějstvím. Jde o román napínavý, skandální, kromobyčejný, jaký je možný jen v Paříži, městě Balzacově.

A co přimělo vynikajícího úředníka k této nevídané krádeži? Láska! Ruinoval a zahubil se pro ženu, což v Paříži je tak obvyklým zjevem, že se to pokládá za »comme il faut«. Dle francouzské filosofie světáctví je to zcela elegantní finále života, který nebyl všedním.

»Vydával jste mnoho peněz na dámské toiletty«, pravil Duezovi předseda soudu. »Těch 20.000 franků ročně na šaty mé manželky nestojí ani za řeč. Ale má poslední přítelkyně měla u krejčího za rok účet 300.000 franků.«

Paříž byla nadšena touto odpovědí. Hle, v těch slovech je odhalena celá pravda povahy pařížského světáka. V sídelním městě rozkoše a požitkářství nepřekvapuje, že elegáni, sportsmani, bursovní agenti a aristokrati dovedou vše obětovat zbožňované ženě, necouvnou před žádným bláznovstvím ani zločinem, bijí se pro ni v soubojích, páchají podvody, defraudace, krádeže a končí v kriminále neb s kulkou v lebce. Tento typ je všeobecný a hojně je zastoupen v kruzích méně distinguovaných. Apač brlohů v okolí Hall a zevních boulevardů má pod svou špinavou kazajkou též srdce vznětlivé a odhodlané jako mladý, uhlazený dandy z Jockey-klubu. Apač žije pro svou děvu, ale neruinuje se pro ni, naopak, ona jej podporuje, neboť nepotlouká se marně celé noci po těsných zákoutích předměstí. Její druh pracuje též, zejména s browningem, jímž strašně vládne, zvláště při improvisovaných soubojích, když se setká se sokem.

Záchvat milostných poblouznění, nejstřeštěnější a nejnesmyslnější skutky nejsou jen údělem mládeže a podnikavých mužů, ale jak dokazují nejnovější sensační procesy a aféry, i staří pánové závodí s lehkomyslností mladých let. V Paříži je těchto pobuřujících afér více nežli v jiných velkoměstech. Londýn je zastíněn. Je to osudem slavné Paříže, »města světla«, kde je tolik krás a umění, nejvíce osvícenosti a bohatosti, že je jako Babylon, nejdivočejším a nejúžasnějším rejdištěm lidských vášní a bezměrností na světě. Tam, kde nejvíce se pracuje, tam se též nejvíce promarní.

Před pařížským soudním dvorem projednávalo se několik přelíčení s truchlivými hrdiny, jež jejich maitressy

přivedly do záhuby. Dojmy těchto dramat byly silné i pro otrlé publikum pařížské. Obdivuhodným chlapíkem je státní likvidátor Duez, jenž uzmul ze svěřených mu fondů 5 millionů fr. a po řadě let skvostného, grandseigneurského života byl poslán na 10 let do donucovací pracovny. Jeho kollega, ministerský byrokrat Hamon, odcizil jako chef kanceláře několik set tisíc. Udělal to pro krásné oči neodolatelné madame Gabriel, která byla jen v jisté společnosti zvána madame, doma jí říkali mademoiselle. Dvorný defraudant litoval, že pro dámu srdce svého neukradl milliony, aby jí zaopatřil budoucnost. Tento cynický román z nočních barů a přepychových restaurantů skončil tragicky. Mladá dáma, ač se jí ujal nový, obětavý a taktní mecenáš, nemohla přežíti katastrofu muže, nad nějž nebylo oddanějšího, a zastřelila se.

Třetí eklatantní ostuda pařížská působila více svou stupidností nežli zlem, jímž podvrátila štěstí spořádané rodiny. Dobrodružství klerikálního šlechtice Abbadie d'Arastu událo se za tak tajemných okolností, že bylo jedním z nejzáhadnějších naší doby, jehož odhalení bylo přivítáno s posměchem a ošklivostí. Hrdina události vyniká tím, že po životě pokojném a nábožném ve věku přes 50 let popustil poprvé své zhýralé choutce a provedl to tak bizarně, že vzrušil veřejnost. Servilní seladon na stará kolena poprvé vzplál nelegitimní vášní pro mladou učitelku svých dětí. Nemohl bez ní být. Učitelka, chtějíc se patrně zbavit komického zamilovance, odjela do Kanady, kde příbuzní jí našli místo guvernantky. Její velitel se pustil za ní, vypátral její stopu a jel s ní přes oceán. Zmizel z domova v Evreuxu a z Paříže tak zvláštně, že vzbudil podezření sebevraždy nebo vraždy. Inscenoval pravděpodobnost násilného konce tím, že na lávce v Debille asi v 11 hodin v noci položil svůj kabát, klobouk a hůl, takže policie nepochybovala, že skočil do řeky nebo že byl do ní sražen. Nikdo si nemohl vysvětlit, co toho spokojeného dobráka mohlo dohnat k takovému konci. Noviny psaly o této příhodě: »Nejzmatenější aféra století.«

Žurnalisté, lepší slídiči nežli policisté a detektivové, vypátrali, že zmizelý neskončil dobrovolnou smrtí ani nebyl sprovozen se světa, ale že jel do Kanady s mladou učitelkou. Jeho manželka nevěřila v nevěru a v tak hrozný mravní debakl svého vzorného muže a trvala na tom,

že byl zavražděn. Raději smrt, nežli nevěra! Ale když zpravodaj »Matinu« našel uprchlíka a oznámil, že se musil vrátit z Kanady jako »nežádoucí přistěhovalec«, letěla mu vstříc. Ale starý hříšník byl tak spustlý, že zanevřel na svou rodinu, odmítl svou choť, zapřel své děti a nikdy nepřekročí práh svého domu. Převelice zarmoutil svého faráře a děti jím podporované katolické školy. Potřeštěný staroch po půl století příkladného života poprvé si vyhodil z kopejtka a nemohl provésti nic směšnějšího a škodlivějšího. Svými prostředky mohl si zaplatit své opožděné vzrušení erotické, třeba i mladou učitelku. Mohl se, jako jiní dospělí pánové dbalí dekora, pobavit tajně, bez pohromy pro svou rodinu a zničení své existence.

Tato historie je zbrklá a nejapná. V případu Duezově je jistá ironie. Jeho uloupení 5 millionů za 7 let je rekordem banditství. A to je u Dueza zajímavé, že v cynických orgiích s prodejnými ženami promarnil poklady shromážděné zbožnými ovečkami, štědrými bigotními ženštinami a feudálními ochránci trůnu a oltáře. Peníze kongregací dvakráte byly odňaty prvotnímu účelu. Nejdříve je, určené pro nábožná díla, zabavila republika. Chtěla je šlechetně věnovati dobru pracujícího lidu, měly posloužiti humannímu ideálu sociálnímu. Waldeck-Rousseau mluvil o sta millionech, odňatých panství římskému ve Francii, jež budou odevzdány dělníkům. Ale nejen Duez, ještě jiní dryáčníci z likvidací rozdělili se o bývalé milliony kněží, souzené humanním podnikům, s maitressami, kokotami, podvodnými hráči, vyděrači.

Duez likvidoval, ovšem svým způsobem, kongregační kapitál od r. 1903 do března 1910, kdy po důrazných apelech novin, dlouhém vyšetřování, byl odveden v železech do vězení de la Santé. Velmi křivolaká byla jeho životní dráha. Začal jako nepatrný úřadník, písař, účetní, pokladník, byl zaměstnán v modním bazaru, protekcí se dostal do ministerské administrace, kde ho jmenovali pokladníkem. Od té chvíle nuzný zřízenec, stav se vlivuplným úřadníkem, počal rozhazovati. Povýšen na likvidátora církevních statků, měl 30.000 franků gáže a při tom platil své svůdné kamarádce 150.000 fr. ročně. Přišel o mnoho peněz na burse, byl vydírán lidmi, zasvěcenými do jeho rejdů a tak dospěl k závratné číslici zpronevěry několika millionů. Duez byl

vítězným dobyvatelem života po příkladu renaisančních condottierů, kteří pro slávu, zlato a ženy nelekali se žádné hanebnosti. Dosud řádí bursovní condottieři. Duez měl jednodušší zbraně, nevraždil, ani nespekuloval, kradl. Když oblažoval své milenky rouchy hodných vévodkyň a primadon od Paquina v ulici de la Paix, byly pyšné a šťastné bohyně lásky, vědouce, že poklady, jimiž je zahrnoval podvodník, jsou z posvátných míst a že oltáře, měšní roucha, zlato a drahokamy kostelní a klášterní panství opatřily jejich hříšný přepych.

Pan Hladík ovšem nepoví, že zloděj Duez je žid. Je to zvláštní kletba, že církevní statky přijdou zpravidla do rukou zlodějů-židů. Tak se dělo i v Rakousku před 120 lety, kdy josefinská vláda rušila kláštery. Všecko zlato a stříbro z kostelů uloupené vandrovalo do rukou židů. Od těch dob pochází také to ohromné bohatství židů. Totéž se dnes opakuje ve Francii. Pan Hladík si zmlsnul také, že nejen židovští zlodějové dávají peníze kurvám, ale že i starý katolík se stal cizoložníkem na stará kolena.

Vidíme hned účel toho. Pan Hladík chce tuto namlouvati, že náboženství nechrání před králičinou. Na to panu Hladíkovi odpovídáme: klerikální šlechtic Abbadie byl vzorným manželem a otcem dokud zachovával předpisy náboženské. Když pak tyto zavrhl a chytil se volné lásky, tím okamžikem přestal býti klerikálem a katolíkem a stal se kamarádem takových veličin, kteří neznají nic než kurvy a kaviar.

LIX. Kterak roste bohatství.

Často čítáme statistické odhady o národním majetku kulturních států. Jsou to ohromné číslice. Bohatství všude přibývá. Onen stát je bohatším, kde je dostatek pracovních lidských sil a dostatečná hmota ku zpracování. Národ je bohatší, má-li dost dělnictva a prodá-li dobře své výrobky. Roste-li obyvatelstvo a současně ubývá výdělku, hrozí z toho bída. Každý národ musí se v té věci léčit sám. Jakmile mizí výdělek, nutno zadrhnouti přirůstání hladových. V té věci bývá za vzor stavěna Francie. Ovšem je to vzor velice smutný. Nejbohatší národ světa, Francie, udržuje své bohatství tím, že má málo dětí! Sousední Německo jest názoru opač-

ného. Německo pracuje na vzrůstu obyvatelstva, aby tím bohatlo hmotně. Německo živí dnes 65 millionů lidí a nebojí se hladu. Kdo položil základy bohatství Severní Ameriky? Severní Amerika vzrostla za posledních 30 let ze 70 na 90 millionů obyvatel. Vláda severoamerických států řídí se politikou sociální tak jako Německo, čím více pracovních sil, tím větší bohatství. Roku 1908 a 1909 přišlo do Sev. Ameriky $2^1/_2$ millionu přistěhovalců, současně se vrátilo do Evropy $1^1/_2$ millionu lidí z Ameriky zpět. Zůstal zde čistý přírůstek 1 million obyvatel. Od roku 1020 zůstalo v Severní Americe 28 millionů Evropanů. Tito přistěhovalci přinesli tělesnou a duševní pracovní sílu ve všech možných odvětvích. Přinesli též peníze s sebou. Tito přistěhovalci položili základy k obrovskému bohatství Severní Ameriky.

V Americe jest asi 5000 millionářů, kteří shrabují výsledky prací stamillionů lidí. Na jedné straně umírají lidé hladem, vraždí se z bídy — takové případy každodenně čteme v denních listech — a na druhé straně teče zlato potokem pouhým deseti tisícům millionářů na celé zeměkouli. V samotné Americe jest polovina všech millionářů světa, totiž asi 5000. V New Yorku jest sedmdesát lidí, z nichž každý má jmění průměrně 172 milliony korun. Celkový jejich kapitál v tomto městě obnáší 75.000 millionů korun, čili 75 milliard! Kapitál tento rozmnožuje se prací všeho téměř obyvatelstva každým dnem o 35 millionů korun. V roce 1855 bylo v New Yorku 28 millionářů, dnes je jich tam přes 2000. Před několika roky tvrdil John D. Rockefeller, že nemá více než 1500,000.000 kor. jmění a že jeho roční příjmy obnáší jen 75,000.000 až 100,000.000. (Ve skutečnosti jeho jmění a příjmy jsou trojnásobně veliké.)

Po něm největší bohatství mají:

Guggenheimer	K 1000,000.000
Andrew Carnegie	» 830,000.000
Wil. Waldorf Astor	» 750,000.000
James J. Hill	» 500,000.000
Cornelius Vanderbilt	» 500,000.000
Marshall Field	» 500,000.000
Goelets	» 500,000.000
William A. Clark	» 500,000.000
John Jacob Astor	» 450,000.000
J. Pierpont Morgan	» 375,000.000

William Rockefeller	K	375,000.000
Paní Russel Sage	»	375,000.000
William K. Vanderbilt . .	»	335,000.000
George G. Gould	»	275.000.000
Hetty Green	»	225,000.000

Russel A. Alger, John J. Dryden, New Jersey, Nelson W. Aldrich, Rhode Island, John Kean, New Jersey, J. Ogden Armour, Helen Gould, Thomas J. Ryan, Ogden Mills, Frederick Pabst, John J. Gattes, Jacob H. Schiff, George W. Vanderbilt a F. W. Vanderbilt následují s 50,000.000 až 175,000,000 jmění. Alespoň 90 procent amerických millionářů jsou původu židovského. Za amerického jménem Gould skrývá se vždycky žid. Bohaté státy hledí bohatství si vydobývati mimo vlast. Zemědělství ustupuje a továrny vládnou. Státy se vrhají na mezinárodní obchody. Sir Eduard Grey tvrdil nedávno, že Angličané dali do různých výdělkářských podniků mimo Anglii 70.000 millionů marek. Anglie obohatila svým kapitálem celý svět.

Mezinárodní obchod nabývá stále větších rozměrů. Angličané počínají sice chápat, že je ta sociální politika velice nebezpečná, oni cítí, že každý stát je zdravý, když své rostoucí obyvatelstvo dovede také vlastním zemědělstvím uživit. Kapitalism ale toho nedbá. Německo musí kupovat z ciziny potravin za 4000 až 6000 millionů marek ročně. Rusko obráceně jedná. Ono prodává obilí do ciziny a samo hyne hlady. Německo vrhá své tovary za hranice a kupuje za to potraviny. Rusko nemá tovarů, má jen na prodej obilí a jiné suroviny. Co za to strží, splácí úroky státního dluhu. Mezinárodní obchod vykazuje za rok 1910 následující číslice:

	dovoz i vývoz millionů marek
Anglie	22.500
Německo	165.000
Sev. Amerika	14.500
Francie	11.500

To jsou nejbohatší státy světa. Německo má nyní přibližně 320.000 millionů marek národního jmění. Každého roku tu přibývá nového majetku v obnosu 9 až 10.000 mill. marek. Movitý kapitál se množí. Každý rok vykazuje přírůstek, jak r. 1910 přibylo nových 2600 millionů marek papírových hodnot. Spořitelny v Německu

mají 16.000 millionů vkladů, pojišťovny přechovávají 7000 millionů marek cenných papírů. Zemědělská půda Německa nese hypotekární dluh v obnosu 50.000 millionů marek. Tak roste bohatství stále samo, bez přičinění kapitalisty. Zda jednou přijde okamžik, kdy nastane zkáza všeho, nikdo nemůže předvídati. Jaký jímá nás pocit, když při čtení těch obrovských číslic národního bohatství vidíme veřejné krádeže, spáchané na bezbranných. Jsou to hlavně loupeže na církvi, které se v dějinách stále opakují. Vláda židů v Portugalech vrhla se na jmění církve. Na dómě v Lisabonu započato s inventurou. Jedna monstrance ze 16. století má cenu 14 millionů marek. Je na ní 4120 vzácných drahokamů. Král Filip II. tuto monstranci velechrámu Lissabonskému věnoval. Tak ničí lidská hyena staré vzácné umělecké poklady ve věku, kde se lidstvo honosí obrovským bohatstvím, proti němuž církevní loupeže jsou, jako když rošťák na silnici ukradne někde boháči kus oděvu ze šatníku, aby ho střelil. Socíni ukazují na majetek církve v Rakousku, že prý má církev 1000 millionů kor. Co je tato sumička, když fabrikanti a vývozci na celém světě prodají nyní jen za jeden rok za 140.000 millionů marek zboží?

Stále se ukazuje na vzrůst národního jmění ve Francii. Francouzské národní jmění, to jest celková suma majetku soukromníků, rok co rok stoupá. Vydavatel »Economiste européen Edmund Théry, vynikající národohospodář, uveřejnil o tom právě pozoruhodnou knihu, jež se týká roku 1892 a 1908. Kdežto r. 1892 napočteno bylo přes 242 milliard franků národního jmění francouzského, činilo r. 1908 již 287 milliard 282 mil. Během 16 let stouplo národní jmění francouzské o 44 milliard 333 millionů, což by odpovídalo ročnímn vzrůstu o 2 milliardy 770 millionů franků. Na každého Francouze připadalo r. 1892 6333 franků, r. 1908 již 7414 franků. Tento obnos stoupl tudíž během 16 let o 15 proc. Cifry tyto dosvědčují opět známou skutečnost, že totiž francouzský lid jest spořivý, jako žádný jiný národ na světě. Ve Francii připadá 1 spořitelní knížka na 5—6 obyvatelů. Touto spořivostí vysvětluje se stálé stoupání národního jmění francouzského.

Při tom se ovšem zapomíná, že vzrůst francouzského národa se zadrhuje, počet obyvatelstva tu klesá. Co je platno bohatství, když mizí mravnost a tím i pravé štěstí. »Český západ« přinesl 27. července 1911 tento článek:

Soudní akta nad francouzským likvidatorem pokradeného jmění církve se zavřela: Duez obdržel 12 let káznice. Tím nemůže skončiti tato aféra, která vrhá hrozné stíny, že se jich i otrlí Francouzové lekají. Aby nejširší katolická veřejnost znala, z jakého dřeva jsou řezáni nepřátelé církve a lupiči církevního majetku, vyjmeme několik dat ze soudního líčení. Kdo jest a byl Duez? Pan Duez byl nepatrným zřízencem, knihvedoucím bez každého vzdělání předběžného. Stal se pokladníkem u pana Imberta, soudního likvidatora. Velké sumy šly skrz jeho ruce. Získal si přízeň šéfa, který mu kancelář přenechal.

R. 1901 a 1904 učinila si francouzská klika zákon: »Že lze krásti církevní majetek«. Duez dostal mocné doporučení a stal se likvidatorem nad zkonfiskovaným jměním, za kterouž práci měl dle pořádku bráti 30.000 franků ročně. Duez se oženil a najmul si byt v Rue Bonaparte za 5000 fr. a zařídil si jej velmi pěkně nábytkem za 65.000 fr. (z cizího krev neteče), nevedl snad chudý život občanský, vždyť spotřeboval ročně 56.000 fr. Nejlepší automobily a vozy byly Duezovy, v prvních lázních byl Duez první. Vedle své domácnosti vydržoval si ještě více druhých domácností (»Liasons« nazývají Francouzi takové poměry). Zde dobrý Francouz Duez potřeboval mnoho. Jen jedna z jeho společnic stála jej 100.000 fr. Však si jich také vážil. Jedné ze svých »milenek« zařídil krásný byt v bývalé — kapli! To třeba říci katolickému lidu, kterak volnomyšlenkáři s posvátnými místy jeho zacházejí. Jak dlouho to tropil tento milostenec lupičů francouzských? Sedm let pod dozorem obecenstva, policie a vlády Francouzské. Až 8. března 1910 dali mu železa a odvedli jej ode všeho, co bylo mu tak vzácné a milé. Již v r. 1908 se vědělo, že zpronevěřil peníze. »Frankf. Zeit.« 14. června psala, že ministr spravedlnosti bránil státnímu nadvládnímu podati žalobu. Vrchní státní zástupce navrhoval odklady na odklady. Duez ale přece neprchl — ač se mu to po lopatě dávalo. Soudruh Duezův Martin Gauthier byl chytřejší — a zmizel. Když při soudu předseda volal: »Martin Gauthier« publikum se smálo, jeden dokonce volal: »Ptejte se státního nadvládního«. Duez neprchl, spoléhal na mocné protektory a tak se ocitl před soudem. Žaloba kladla za vinu nejpřednějšímu likvidatoru francouzskému 1. že zpronevěřil 500.000 fr. svému šéfu Imber-

tovi, 2. že zpronevěřil 1,400.000 fr. svým svěřencům a mezi těmi byli sirotci, vdovy a malí lidé, 3. kolem 4,000.000 fr. že ukradl zkofiskovaného jmění církevního. Na to se Duez již vyšetřujícímu soudci přiznal, jen falšování knih nechtěl na sobě nechati; to se stalo částečně za zmocnění vládou, aby bylo zahaleno, kolik stály výlohy při malých likvidacích.

Pan Duez také si pojistil veřejné mínění, 150 až 200.000 fr. dal časopisům a telegrafním kancelářím, aby o něm ničeho nepsaly. Liberální a proticírkevní listy to učinily. Když toto bylo zjištěno, předstupují před soudní dvůr ubohé oběti likvidatorské činnosti antiklerikála Dueza. Jest jich 186, jichž uspořený groš defraudoval. Jeden stůj zde ze 186: Stařičká žena pí. Chartes, jejíž dcera živila se vázáním kytic. Šéf závodu odkázal částku jmění svým dělníkům. Odkaz byl likvidován. Duez jej spravoval tak, že z toho mála nezbylo nic. Tyto krádeže prováděl v r. 1908, když už byl zbaven likvidatury církevního jmění. Po tak zdrcujících faktech předseda a soudci zhotovili podání vládě: aby likvidatoři byli podrobeni kontrole. Dosud toho nebylo v republice. Výsledek tohoto mravního bahna jest, že i republikáni, pokud mají cit slušnosti, s hnusem se odvrací od tyranství strany, která zahajuje občanskou válku a nepořádek. Když mluvil bývalý ohnivý republikán a literát Lemaitre, tisícový zástup posluchačstva mu tleskal. Katolická organisace Francouzská následkem procesu Duezova získala z mladých inteligentních lidí všechny, kdož si zachovali aspoň smysl pro čest. Právem nazývají dílo velké revoluce »odiense« a »stupide« a vidí v království něco elegantního, v republice zdivočení. Milliarda se scvrkla na několik millionů, o které se rozdělili dva: liberální vláda a antiklerikál Duez. K vůli těmto dvěma: zbaveno vlasti několik tisíc klidných Francouzů křesťanských, jich majetek, jenž sloužil výchově a dobročinnosti, pobrán a zničena všechna rovná práva občanská. Tak vypadá volnomyšlenkářská republika bez Boha — bez lásky a bez cti.

»Právo Lidu« přineslo 6. srpna 1911 následující úvahu:

»Bohatněme!« Tak volá s Gambettou orgán peněžníků a bank českých. Vykládá, že ve spoření a rozumném hospodaření je základ blahobytu. S rostoucí váhou, zámožností jednotlivců roste prý vážnost, zámožnost národů. Ale po nadšeném chvalozpěvu na spo-

řivost a bohatství začíná se orgán peněžnický přimlouvat za uctívání boháčů: »U nás neprávem v bohatství vidíme stále ještě cosi nečestného. U nás boháče nenávidíme. Jeho jmění, jeho úspory mu závidíme a nepřejeme. Zapomínáme nadobro, že vše, co má, je výsledkem jeho práce, píle, skromnosti a šetrnosti. Naši boháči začali všichni jako chudí hoši. Uměli však pracovati a co více . . . uměli si odpírati — uměli šetřiti! Ne štěstí, ale práce vedla je k zámožnosti.«

Neprávem pak se snaží stanovisko své: nabývati bohatství, stotožňovati s názorem Smilesovým, jenž nabádá lenochy k práci, o níž píše: »Dlouhý čas se věřilo ve »štěstí«, ale víra ta, podobně jiným, již již mizí. Náhled, že práce jest matkou štěstí, stává se vždy všeobecnějším, jinak řečeno: štěstí závisí na naší pilnosti, dělnosti a pozornosti i k věcem nepatrným. Vy nedbalí, leniví mladíci, nemyslete, že se stanete kdy šťastnými — nebo výsledku pilnosti neužívá, kdo si jej pojistiti nehledí. Ne štěstí, nýbrž práce vede k zámožnosti.«

Na to znovu se ujímá zmíněný časopis boháčů:

»A nevím proto, proč bychom měli lidmi zámožnými opovrhovati. Právě ti měli by nám býti příkladem a jeden každý z nás měl by si pevně předsevzíti, pracovati, tvořiti na své budoucnosti tak, aby jednou i on vstoupil v jich řadu, dostal se v okruh šťastných jednotlivců.

Kdyby v nás tato snaha dřímala, pak by se radostněji, veseleji u nás žilo. Pak bychom o budoucnost svoji a svého národa mohli býti bez starosti! Pak by též nemohla padati slova: strana kapitalistů, strana fabrikantů, jaká jsme slyšeli v letošním volebním boji. Slova tato byla vyslovována s jistou příhanou, měla zlehčovati a je trapno k nim se vraceti. Jak hrdi bychom mohli býti, kdybychom měli mnoho, co možno nejvíce samé kapitalisty a fabrikanty. Jak silným byl by náš národ! Jak zcela jinak by se s námi jednalo! Jakou bychom měli moc a váhu! Co vše by se tu dalo pro národ náš dělati! Přes noc vyrostli bychom z Popelky na královnu. Přes noc dosáhli bychom moci a vlivu, po kterém stále dosud marně toužíme a usilujeme.« Konečně přece však vystřízlivěl chvalořečník peněžníků ze svého opojení. Patrně vzpomenul velikých sociálních zápasů českého lidu dělného za udržení bídné existence své a proto omlouvá se následovně: »My netoužíme a nevoláme po

kapitálu, který by plodil zlo, který by demoralisoval. My chceme a toužíme po kapitálu, který by povznášel, který by byl dobrodiním, požehnáním.«

To je velice pěkně řečeno, ale takového kapitálu, jenž by povznášel, byl dobrodiním a požehnáním, je jenom potud, pokud si to lidská společnost na něm dovede vynutit, pokud se dělníci dovedou ubránit zhoubné tendenci kapitalistů, kteří smýšlí jenom na podmanění, vydírání a ubíjení jejich a zkorumpování všeho veřejného života. Než vraťme se k úvodu článku orgánu peněžnického. Bohatnutí je mu jediným cílem životním. S kapitalisty je arciť těžká diskuse o významu bohatství, jim je samozřejmě bohatství vrcholem vší dokonalosti, blahobytu a štěstí.

Vzniká prý prací a spořením. Nuže dobře, osvětlíme si věc příklady. Dejme tomu, že má Rothschild ročně jen sto millionů korun čistých příjmů, a že z nich deset spotřebuje a devadesát uloží, byl by zajisté vzorem všech pracovníků a strádalů. Ale jak je tomu u dělníků? Průměrný dělník vydělá asi 1000 korun ročně, je přirozeno, že nemůže následkem toho uspořit devět set korun, poněvadž by za sto korun ročně nemohl být ani sám, tím méně pak se svou rodinou živ. A jak to možno, že Rothschild má ročně sto millionů korun příjmů? Což dovede takový výkon, jenž by se rovnal výkonu 100.000 dělníků, odhadujíce jejich pracovní výkon průměrně s 1000 korun ročně? Anebo vezměme takového arcibiskupa Skrbenského. Má ročně přes 700.000 korun příjmů.

Dejme tomu, že on jako sluha boží, jenž se má vzdát vší světské rozmařilosti a hýřivosti, spokojí se ročně s výdaji 400.000 K a zbývající částku ušetří. Může být porovnán s nějakým zemědělským dělníkem, jenž dostává ročně za práci svou nanejvýše 300—400 K? Může takový zemědělský dělník tolik uspořit jako arcibiskup Skrbenský? Myslíme, že by se ani nejpřísnější katolík neodvážil prohlásit, že úspory arcibiskupa Skrbenského pocházejí z jeho vlastní práce a že o tolik více pracoval, oč více dostal mzdy než jeho zemědělský dělník. Skrbenský by tedy na velkostatcích kapitolních, z nichž plyne hlavní jeho příjem, pracoval vlastně více než 2000 jeho zemědělských dělníků. Je to možné? Anebo pracuje pan Skrbenský vůbec na svých velkostatcích, na poli, v lesích anebo ve stájích?

Anebo vezměme si vůdce volebního kartelu, dr. Kramáře. Odkud nabyl tento člověk svého velikého jmění, o němž píše jeho vlastní list, že je prvním člověkem v celém národě českém. Příjmy jeho mu plynou z továren, statku vlastního a velkostatků jeho ženy, o něž se dosud s příbuznými jejími soudí. Odtud také to jeho byzantinské carofilství, politický idealismus jeho má velice praktické pozadí hospodářské.

Tážeme se: Pracoval kdy dr. Kramář ve svých továrnách anebo na svém statku, či pracoval kdy na velkostatcích své ženy? Jak to tedy, že odtud béře příjmy a to mnohem větší, než dovede při svém jinakém přepychovém živobytí strávit?

Kapitál tedy vzniká jen do velice skrovné výše z vlastní práce a spořivosti, dostoupí-li větší výše, je to nahromaděná a nezaplacená práce cizí, již si jednotlivci neprávem přivlastňují. Chce-li dělník spořit, nemůže si pořizovat továrny a velkostatky, nýbrž musí usilovat, aby svou pracovní sílu a své pracovní schopnosti co nejdráže prodal, čili jinými slovy, aby kapitalistovi bránil, by si z práce jeho bral sám lví podíl.

Není to závist vůči boháčům, nikdo jim nezávidí jejich úspory, ale je to veliký obranný zápas dělníků, kteří proti neukrotitelné chamtivosti a penězolačnosti kapitalistické brání své právo na existenci. Kam až bezohledná chamtivost kapitalistů dospěla, toho nejvýmluvnějším svědectvím je nynější stát sám, jenž musí vydávati zákony na ochranu dělníků, jinak by je kapitalisté nadobro vyssáli a zničili. Či může něco ostřeji ilustrovati chamtivost kapitalistickou než takový Kramář, jenž ze své továrny béře ročně veliké tisíce, ač tam vůbec ani nechodí a při tom platí svým dělníkům 80 kr. denní mzdy? Jak bídně živoří takoví dělníci, jaký zoufalý zápas vedou se svým vyssavatelem! Je opravdu možno, aby dělníci z továrny dr. Kramáře uctívali kapitál a milovali svého vyssavatele, jenž jim nepřeje ani chléb, ani svobodu, ani vzdělání?

Nechť nám prozradí pisatel chvalozpěvu na kapitál a kapitalisty, jak by to mohl otrok z Kramářovy továrny nastrojit, aby z 80krejcarové denní mzdy ještě si nastřádal jmění. Chtěli bychom ho tak vidět, kdyby byl rok uvázán v té Kramářově lidomorně za 80 kr. denně, jak by potom vychvaloval kapitalisty a fabrikanty, jak by se bil při volbách za ně! Neméně zajímavé by bylo,

kolik by si ročně ušetřil, a kdy by si pořídil továrnu vlastní. Jak nevážně si počínají naši čeští chvalořečníci kapitálu, když se odváží napsat, že bychom byli šťastni, kdybychom sestávali ze samých kapitalistů a fabrikantů! Naivní pisatel zapomíná, že by to bylo pro nás největší neštěstí. Musili bychom zemřít hladem, poněvadž by pak nebylo dělníků, kteří prací svou dnešní společnost živí a udržují. Je to věru všecko tak nejapné, že je věru nemožno s takovými tlachy vážně se zabývat. Konečně ještě jen slovíčko o tom kapitálu, který by neplodil zlo, ani nedemoralisoval. Kdyby kapitál povznášel, byl dobrodiním a požehnáním, nebylo by žádné sociální otázky, nebylo by třídních bojů sociálně-demokratického dělnictva.

Ale právě proto, poněvadž dnešní kapitalistická soustava a celá její tendence vede k demoralisaci a žene všecko lidstvo k úpadku, poněvadž nepovznáší životní a kulturní úroveň dělnického lidu — viz působení továrníka a velkostatkáře Kramáře — poněvadž dnešním svým působením není ani dobrodiním, ani požehnáním, nýbrž zhoubou lidu dělného, proto se proti ní a jejím účinkům musíme bránit. Je pravda, že jest na štěstí málo takových fabrikantů, kteří by tak bezohledně utlačovali dělný lid český jako dr. Kramář, ale proto jest i útlak jejich příliš veliký, než aby ho smělo dělnictvo nečinně snášet.

Kdyby měl takový Kramář sebe více jmění — a dosahuje ho jenom tím, když tlak vyssávání dělnictva sesiluje — nebudou z toho míti čeští dělníci nejenom žádného zisku, nýbrž škodu přímou. Kdo zná dr. Kramáře již delší dobu, zajisté že vystihl, jak roste s jeho bohatstvím i jeho bezohlednost a zpupnost vůči dělnictvu. Právě poslední volby to byly, jež odhalily jeho ledví nadobro. Čím více bude nabývat jmění, tím bezohledněji bude nutit celý národ, aby mu pomáhal chránit jeho zájmy fabrikantské a statkářské, jež prohlašuje za nejsvětější zájem českého národa. Čeští dělníci mohou získat bohatství jenom odbojem proti kapitalismu, jenom seslabováním jeho rdousivých vlivů. Dobré politické, odborové a družstevní organisace jsou hrází, jež je brání proti naprostému zotročení kapitalisty a umožňuje jim povznášet svou sociální a kulturní úroveň. Ne tedy v uctívání kapitalismu, nýbrž ve vítězství socialismu dlužno hledati spásu českého dělnictva. Právě čeští ka-

pitalističtí vyšinulci jsou nejvíce odstrašujícím typem kapitalistického vydírání.

»Právo Lidu« zamlčuje tu opět jako obvykle bohatství židů, dává na pranýř příjem pražského arcibiskupství ročně 700.000 K, což je blbá smyšlenka. Příjem u berních orgánů pražské stolice arcibiskupské je ohlášen na ročních 180.000 K.

Socíni jdou si svou cestou. Hájí židy a jich žoky a požitky. Socíni se vrhají na majetek křesťanů, majetek židů šetří a chrání.

Dokladem toho je vzpoura železničních zřízenců v Anglii. »Právo Lidu« dostalo šílenství radosti v čísle ze dne 15. srpna 1911. Úvodní článek rudých tygrů zní toho dne takto:

Sensační zprávy docházejí z Anglie. Celým ostrovem lomcuje obrovské hnutí stávkové, které spontanně všude propuká v hotovou dělnickou revoluci. Stávka londýnská vyrazila ventil bídy, a nad cimbuřím přepychových letohradů anglických millionářů a milliardářů vyskočil rudý kohout vzpoury statisícových mass anglického proletariátu. Dělnická Anglie jde do revoluce . . .

Tyto zprávy jsou toho druhu, že vyvolávají v celé Evropě mimořádnou sensaci. Dělnická revoluce v Anglii. Pokud došly poslední telegramy, šíří se stávka jako požár celým ostrovem. V Liverpoolu je na stotisíc osob na nohou. Na ulicích se vede pravidelná vojna. Dělnictvo staví barikády. Policejní stráž zahnali na útěk. Z řad bojujících se volá: »My chceme občanskou válku!« Mrtví a ranění leží na ulicích. — V Glasgově zapálili obecní zřízenci 150 tramwayových vozů. Policie ukázala se býti zcela bezmocnou. Vojsko rukuje z kasáren. Mezi anglickou šlechtou a buržoasií je krajní panika. Do akce zasáhli nyní železniční zřízenci, takže v několika dnech bude zastavena doprava patrně v celé zemi. Podobné usnesení stalo se v Londýně. Zde hrozí zřízenci tramwaye, že zítra jezdí naposled.

Kdo ví, co pro Anglii znamená doprava, že ona je tepnou jejího života, že zastavení dopravy znamená pro Anglii a její millionová města současně zastavení všeho zásobování potravinami, hlad a zkázu — ten pochopí, že celá Veliká Britanie stojí dnes před událostmi rázu přímo nedozírného. Anglie, která žila doposud v představách světa jako země bohatství, blahobytu a přepychu, hotová dílna a obchodní komora zeměkoule, po-

hlcující proudy zlata, jež se po vlnách oceánů celého světa stékají do ní z její neznámých zámořských kolonií — ta Anglie ukázala se dnes témuž světu v celé své hrůze. To, co se tu zdálo zhola nemožným, vyloučeným, nemyslitelným a fantastickým, jest tu dnes holou skutečností, a proletariát anglický otřásá dnes všemi pilíři staré šlechticko-měšťácké monarchie s revolučním temperamentem proletariátu francouzského nebo ruského. A jestliže vše to ukázalo se nejen možným, ale prorazilo-li si spontánně cestu ve formě hotové revoluce, pak jest to jen prostým důsledkem poměrů, jež se v Anglii rodily od desítiletí. Nikde na celém světě nejsou snad rozdíly třídní tak závratně vyvrcholeny, jako v millionových městech anglického ostrova. Nezměrné bohatství vedle nezměrné bídy — takový je obraz moderní Anglie, a tam, kde milliony přímo mechanicky se kupí na milliony, nemá nepřehledná armáda proletariátu, co by dala do úst, a kam by položila hlavu. Desetitisíce nešťastných přespává v parcích, pod mosty a v prachu různých zákoutí velkoměsta. Dnešní dělnická revoluce je proto jen barometrem hospodářské atmosféry Velké Britanie. Anglie vstupuje v nové období svých dějin.

Pouliční bitvy v Liverpoolu. Bitva dělnická uvádí celou Anglii v úžas a naplňuje ji zděšením. Jedině v Liverpoolu svedeny byly včera večer čtyry bitvy. Na náměstí Saint George stáli policisté proti zástupu povstalců, čítajícímu jedno sto tisíc hlav, a byli vlastními svými obušky zahnáni na útěk. Zástup počal stavět barikády. Pouliční svítilny byly zhaseny, a policie, která se stavěla na odpor, uvítána byla těžkými kameny, jež vrhány byly tak hustě, že policie musila dáti se na ústup. Vojsku podařilo se teprve po prudké bitvě obsaditi ulice. Také v předměstí Liverpoolu došlo k podobným scénám. Povstalci postupovali s revolvery, krámy byly vypáčeny a drancovány. Na ulicích byla čtena akta, že je vyhlášen válečný stav.

Telegram zpravodaje »Daily Telegraphu« líčí tuto bitvu na náměstí St. George v Liverpoolu: Daleko více než 100.000 lidí bylo shromážděno na ohromné vyvýšené plošině. Mr. Tom Mann prohlásil, že právě policejní chef přislíbil odvolati vojsko, zachovají-li stávkující pořádek. Tu zvolal jeden muž z lidu: Chceme občanskou válku! a všichni volali: Občanskou válku! Náhle přepaden byl policista. Zachránil se útěkem ku svým

druhům, ale zástup pronásledoval skupinu, která se konečně probojovala hustým davem. Nyní zahájen byl všeobecný boj. Déšť kamení a všelikých nástrojů pršel na policisty, a na dané znamení vypukla válka na celém území. Šest až sedm tisíc lidí srotilo se v pevný voj a postavili se před ohromný zástup proti hlídce strážníků, na rychlo odevšad sesilované. Chvílemi vzduch se černal spoustou metaného materiálu.

Lidé házeli kamením, kusy dřeva, lahvemi a kusy železných plotů. Pokaždé, když útočníci byli odraženi, bylo bojiště poseto raněnými. Mezi tím přispěchala policie z Birminghamu na pomoc, ale davy stály nehnutě na náměstí. Strážníkům byly vytrženy obušky, a byli jimi nemilosrdně stlučeni. Když na lid bylo stříkáno, tím více se rozzuřil. Mnozí lidé, kteří už neměli čím házeti, sezuli si boty a tloukli jimi strážníky do obličeje. Z domů vynesli demonstranti židle, hrnce a pod. a házeli tím. Když se policii podařilo vytlačiti na chvíli davy s plateau, bylo vidět na dláždění kaluže krve. Předákům dělnictva podařilo se konečně davy pohnouti k odchodu.

Včera odpoledne uspořádalo asi 100.000 dopravních dělníků demonstrace, za nichž se odehrály divoké výjevy. Pro velké vzrušení ve městě byly k vyklizení ulic vyslány všechny policejní zálohy. Policie byla napadena kamením a lahvemi. Teprve když jízdní stráž několikráte zakročila proti davům, přestaly výtržnosti. Na jednotlivých místech také později došlo k ojedinělým srážkám. Jeden strážník byl zabit, přes 20 strážníků a na 50 demonstrantů bylo raněno. Redakce listů jsou střeženy policií.

Výtržnosti, jichž jevištěm byl včera odpoledne Liverpool, nemají příkladu v dějinách britských stávkových výtržností. V sousedství St. Georg Hallu strhla se pravidelná pouliční bitva. Strážníci, usilujíce proklestiti si cestu davy na náměstí před St. Georg Hall, byli několikráte odraženi a mnozí z nich zraněni. Stávkující vytrvale hájili svou posici a po několik hodin nebylo policii možno vykliditi náměstí. Magistrát dal konečně vyhlásiti zákon o vzpouře. Vytrhlo vojsko připravené střílet a zatlačilo stávkáře do sousedních ulic, kde pak trvaly menší šarvátky ještě až do půlnoci. Na 250 osob, většinou strážníků, bylo zraněno. Stávkující pokusili se vniknouti do stanice Lime Street a vypáčili vrata, byli však odraženi policií, která dostala posily. Stanice Fire House

byla proměněna v nemocnici. Davy v rozvášnění házely kamením na nemocniční vozy a na taxametrové drožky, vezoucí raněné. Jednomu policejnímu důstojníkovi přeražena byla noha, jednomu strážníkovi roztříštěna čelist. Na vojenskou hlídku házeno se střech kamením. Přes sto lidí bylo zatčeno.

Společnosti obchodní paroplavby vyhlásily dnes v poledne výluku. Tímto opatřením postiženo jest 30.000 dělníků.

Pouliční boje v Glasgově. Při stávce zřízenců elektrických drah došlo včera ke hrůzným výjevům. Zřízenci převrhli nejméně 150 vozů a zapálili je. Policie nemohla zdolat hnutí. O 7. hodině večerní úplně byla zastavena pouliční vozba. Poněvadž v městě dlí 70.000 účastníků skotské výstavy, je zastavení dopravy obzvláště citelné. Při srážkách s policií byli zranění na obou stranách. Policie zatkla přes 60 vůdců.

Na takových vratkých základech spočívá dnešní lidská společnost. Stačí jen jiskra vzpoury, a již celý, ten nejbohatší stát a národ se řítí do propasti zkázy. A což kdyby vypukla válka! Válka není sice na obzoru, ač jsou mnohá mračna nad Francií a Německem a nad Balkánem, ale velké mocnosti, ač by snad do války chuť měly, přece se jí brání a to proto, že by stála veliké peníze. Francouzský spisovatel Delavigne vypočítal, že Francie ve válce r. 1870—71 za každého vojáka zaplatila denně 12 franků. Poněvadž vše se zdražilo aspoň o 33%, stál by nyní Francii jeden voják denně 16 franků. Francie má vojska 2,400.000 a 600.000 reservy, stál by tudíž každý válečný den 48 milionů franků, a válka, jež by trvala 8 měsíců, byla by drahá $11^1/_2$ milliardy franků. Německo má 5 millionů řadových a záložních vojáků, a stál by je každý válečný den 60 millionů marek, osmiměsíční válka pak $14^1/_2$ milliardy; Rakousko, kdyby použilo svých 2 millionů vojáků, platilo by za osm měsíců 8 milliard korun, Italie, jež má $3^1/_2$ millionu vojáků, platila by 11 milliard lir, Rusko za své $3^1/_2$ millionu silné vojsko $4^1/_2$ milliardy rublů. Všeobecná evropská válka, při níž by také Anglie spolupůsobila, stála by 80 milliard marek. — Od moru, hladu a války vysvoboď nás, Pane!

»Právo Lidu« tvrdí, že hájí práva pracovního lidu, že je vždy na straně utiskovaného. »Český Západ« při-

nesl o způsobu brojení socínského tisku následující obrázek.

»Soudruzi! Poněvadž kněží jsou nepřátelé lidu, jest potřebí ukázati jim, že víte, co jsou naše práva a nedáte jim nikdy více, než jak určuje sazba štolová.«

Kněží, nepřátelé lidu? Kde se tak praví? Cituji známý list: Ovšem, kněží nemlčí, když lid je od rudých pašů klamán — ba odírán — za to mají být vyhladověni. — Jaká nízkost! — Ale tahle metla není nová — tou trestali již dávno soc. demokraté naše kněze — ale na mnohých místech sami poznali, jak dvousečná jest to zbraň. Jak to? Zcela dobře. Štolový patent byl vydán dne 30. května r. 1750 a platí až po naše dny. Až po naše dny? Ale vždyť sazba všech poplatků — dopravních, celních, kolkových, úředních, advokátních, lékařských, notářských — se zvýšila od té doby několikráte. Jest to pravda, ale sazba štolová — bohužel — platí až po dnes. Dle ní vesničané nejnižší (s)třídy platí knězi za ohlášky 11 haléřů, za oddavky 42 hal., za křest nic, od pohřbu dítěte 14 hal. a dospělé osoby 21 hal. atd.

Ale, jak bylo možno stanoviti tak nízké poplatky štolové, jež slouží často k obživě duchovenstva? Zcela dobře — a přítel otevírá »Paměti Mikuláše Střelce z Domažlic« a na str. 59 čte, že r. 1747 dne 27. července vyhořel v Domažlicích děkanský kostel a v letech 1750—1758 — tedy v letech vydání patentu — znova se stavěl. Z té doby zachoval se následující ceník:

1.	Falcovní prkno je za	8	kr.
2.	Truhlářské prkno je za	7	»
3.	Pěřicí prkno je za	6	»
4.	Jeden tragen vápna je za	15	»
5.	Od fůry tragnu	$7^{3}/_{4}$	»
6.	Jedna kopa prkenného hřebu za . . .	10	»
7.	Poloprkenných kopa za	7	»
8.	1000 šindelového hřebu za	1 zl.	
9.	Nová kolmaha (kolečko) za	15	»
10.	Od kování kolmahy	15	»
11.	Železná lopata	15	»
12.	Žejdlík leněného oleje za	8	»
13.	Tabulka černého plechu za	7	»
14.	Jedna vála železa za	1 zl. 20	»
15.	1000 kusů šindele za	1 zl. 6	»
16.	Klamr k lešení za	$1^{1}/_{2}$	»

17. Silný železný sochor za . . . . . 57 kr.
18. Motyka . . . . . 12 »
19. Trám . . . . . 12 »
20. Stěna . . . . . 10 »
21. Půval . . . . . 8 »
22. Polopůval . . . . . 4 »
23. Jeden štukový kámen k dláždění . . . 24 »
24. Jedna fošna . . . . . 24 »
25. Zednickému a tesařskému mistru se platí denně od práce . . . . . 12 »
26. Tovaryšom . . . . . 10 »
27. Nádeníkom . . . . . 7 »
28. Strych žita koštoval . . . . . 1 zl. 30 »

Bude-li tedy míti kněz příjmy od lidu z r. 1750, bude pak ovšem i platy své podle toho říditi — a zedníku, jenž u něho bude pracovati, zaplatí denně místo 6—8 K pouze 10 kr., nádenníku, jenž mu bude pracovati na poli nebo v zahradě, zaplatí místo 3—4 korun pouze 7 kr. Je to zcela logické, že — když lidé budou platiti faráře dle taxy z r. 1750 — i oni se uspokojí s taxou tou.

Neuspokojí se — namítám opět — ale budou hroziti odpadem od víry. Říkají, že kněží jiného náboženství poslouží zdarma. Ale pak se zmýlí. Evangelické kněžstvo v Jablonci vydalo na př. následující seznam poplatků při duchovních obřadech:

	Třída		
	I.	II.	III.
	korun		
Od křtu	20	10	4
od oddavek	40	24	10
od pohřbu dětí . . .	20	8	4
od pohřbu dospělých .	50	20	10

Mimo této vysoké taxy štolové musí každý evangelík v Jablonci platiti každoročně zvláštní poplatek na vydržování bohoslužeb, jenž obnáší z hlavy 1—120 K! Jinde tomu není jinak.

A jaké jsou poměry štolové u židů? Četl jsem nedávno, že v pražském »templu« stojí nejlacinější oddavky — 100 K! A jistý žid se přiznal po svém sňatku, že nyní, založiv rodinu, bude muset ročně do židovské obce platiti 36 K.

Ale pak jsou katoličtí křesťané štolovými poplatky a jinými příspěvky od svého kněze obtěžováni co nejméně. Ovšem — zvláště když kněží potřebným a chudým rádi zdarma poslouží. Nejvíce pálí soudruhy domělý majetek kněží. Socín nikoho tak nenávidí, jako kněze, zrovna jak mu to jeho prácedárce žid našeptává. Žid musí míti milliony z mozolů dělníka, tomu socín přeje.

LX. Rudá Belgie.

Království belgické má se státi kořistí rudého tygra. Nynější král se socialistů strašně bojí a ve všem jim povoluje. Belgie má 29.456 čtv. km. rozlohy a r. 1907 čítala 7,317.561 lidí. Na 1 čtv. km. připadá tu 248 lidí. Francouzů bylo 2,574.805, Flámů 2,822.005. Státní příjmy r. 1908 byly 621 millionů fr.

R. 1907 měla Belgie dovozu za 3773 a vývozu za 2848 millionů franků.

Movitý majetek Belgie jest konskribován na burse v Bruselu a odhaduje se na 14.000 millionů franků. Vláda byla v zemi v rukou katolíků dosud. Jak bude dále, těžko souditi.

»Právo Lidu« přineslo 17. srpna 1911 tento jásavý článek:

Patnáctý srpen 1911 zaznamenán bude navždy v historii belgického proletariátu. V Bruselu, srdci země, až dosud považované za výhradně klerikální, konána v úterý, právě v den klerikálního mariánského svátku, tak ohromná demonstrace, že sotva je jí ve světových dějinách socialismu rovno. Na 250.000 až 300.000 osob rudými karafiáty zdobených táhlo městem a rozlehlá prostranství parku poblíž města černala se davy, které se kupily kol četných tribun, z nichž mluvili četní řečníci socialističtí a liberální o boji za všeobecné právo hlasovací, proti právu plurálnímu a proti klerikálním Scholaertovým školským předlohám. Celý Brusel byl od časného rána na nohou; sta zvláštních vlaků přijelo a všecky ty vlaky vychrlily tisíce manifestantů s prapory a hudbami. Manifestace, kterou lze nazvati v pravdě grandiosní, súčastnila se snad celá dělnická střední Belgie; přišli muži i ženy, přišly korporativně belgické gardy mládeže, přišly organisace vlámské a valonské. Sešlo se daleké široké okolí do Bruselu na tuto zvláštní podívanou, při-

byly z daleka četné deputace, od zeleného belgického severu i z Borináže, těžkým uhelným dýmem mučené.

Ale ani vláda nelenila! Jak hrozný strach jí demonstrace tato nahnala, svědčí ta okolnost, že vojsko po celé Belgii bylo konsignováno, že ministr války nechal vytopit lokomotivy a vlaky připravit, aby v daný okamžik mohly se massy vojska vrhnouti do Bruselu, že v hlavním městě nacházelo se na 3000 do pole vystrojených, ostrými náboji opatřených četníků z celé země . . . Všeho toho nebylo třeba: nebylo úmyslem pořadatelstva strany sociálně-demokratické, porušiti vážnost a význam manifestace tak slavnostní a nechat snad dojíti k zbytečnému massakrování žen a dětí belgickými četníky a vojskem. Všeho toho nebylo třeba a dle všeho nebude, neboť ohromnost manifestace, vážný a důstojný její průběh vykonaly již svůj vliv a způsobily ve vládním a klerikálním tisku povážlivě zaraženou náladu. Demonstrace belgického proletariátu a svobodomyslného občanstva své poslání vykoná: ona je mezníkem v historii Belgie, ona dá politice země nový směr, ona je počátkem velikého přesunu politické moci, neboť jí promluvil lid, který má sedmadvacetileté klerikální vlády už dost; chtějí-li vládnoucí klerikálové i s králem Albertem, aby tento lid sáhl po jiných prostředcích k dosažení, když ne hned sociální republiky, tedy aspoň sociální a politické spravedlnosti, jejíž nezbytnou předpodmínkou je všeobecné, přímé, rovné právo hlasovací bez všelikých jesuitských plurálních intrik, nuže — nechť to zkusí.

Již během noci přijížděly zvláštní vlaky na bruselské nádraží, kde zůstavily tisíce manifestantů z blízkého i vzdálenějšího okolí. Sta, tisíce účastníků přijelo na selských vozech a na velocipedech. Několik set osob použilo vorů a člunů, aby se do Bruselu přeplavilo po kanále. Politické spolky přišly s hudbami a krásnými prapory, jež nesli pestře odění praporečníci a před nimiž šli fantastičtí heroldi. Na severním nádraží vystupovaly organisace z Flander, na jižním nádraží Valloni, na lucemburském nádraží dělnictvo z Namuru a kraje lucemburského. U brány antverpské počal se řaditi průvod. Tisíce žen se v něm nalézalo. Měly buď rudé nebo modré, liberální stuhy na klobouci. Muži měli rudé karafiáty, odznaky a za klobouky lístek s nápisem: »Pro všeobecné právo hlasovací!« a pod.

Do města byla koncentrována massa četníků a vojska, ale na ulicích nikde nebylo vidět ani četníka, ani policajta, ani vojáka. Z toho je patrno, že bezpečnostní orgány belgické rozumí svému odboru mnohem lépe, než v městech jiných, kde se zaviňují katastrofy jedině okázalým dražděním demonstrantů. Nicméně nechal ministr války konsignovati všecko vojsko a dal rozkaz nádražím poblíže vzdálených posádek, aby připraveny a vytopeny byly lokomotivy k eventuelní dopravě vojska. Těchto a řady jiných bezpečnostních opatření nebylo vůbec třeba. Průvod šel v úplném pořádku.

Ohromný průvod se pohyboval městem. Nebylo možno se dočkati konce. Průvod vyšel o 11. hod., ale ještě o 5. hod. odpolední se pohyboval! Počet účastníků průvodu se páčil na 250.000 až 300.000. Tisíce osob přihlížely průvodu s chodníků. Ulice byly vyzdobeny rudými socialistickými a modrými liberálními prapory. O pořádek průvodu dbalo několik tisíc pořadatelů z tábora socialistického i liberálního.

Také klerikálové chtěli manifestovati. Leč z jejich manifestace 15. srpna sešlo a slíbili, že ji provedou — později. Jsou již dnes bezmocni. Většina národa s nimi nejde. Klerikálové prý uspořádají manifestaci v Lovani, centru jejich organisačního života. Klerikální manifestace bude míti ráz čistě osobní: bude oslavován ministr Scholaert, otec jezovitského školního zákona! V Lovani se tedy sejdou všichni nepřátelé povinného národního a svobodomyslného školství. Oficielní orgán klerikálů »Le Patriote« snažil se, aby ještě v poslední chvíli vnesl rušivé tóny do slavnostní nálady dne; vydal zvláštní vydání, formou i barvou podobné listu revolučnímu, které neslo nápis: »Poplašný zvon«, tištěný písmem krvavě rudým. Na titulním listě se nalézá vyobrazený poplašný zvon revoluce; kolem je text, který měl býti satyrou, který jí však není. Klerikální trik se nezdařil a vyluzoval jen úsměvy útrpnosti.

O $^{3}/_{4}$11. hod. přijely poslední zvláštní vlaky. Poslední tisíce manifestantů vystoupily, každý vlak přinesl nejméně tisíc osob. Přesně o 11. hodině vypálena rána z děla na signál, že průvod vyjde. Jízdní, pestře odění heroldové jedou v čele průvodu. Na znamení neutrality třímají bílé korouhve. Za heroldy kráčejí sociálně-demokratičtí poslanci a poslanci liberální, za těmito jdou s prapory a hudbami sdružení socialistická, liberální

a také ta křesťanská, která se vyslovila pro všeobecné hlasovací právo. O 11. hodině vyšly první řady od Antverpské brány, ale teprve v 5 hodin odpoledne k této bráně dorazily řady poslední. Přes 200.000 osob bylo v průvodu, přes 150.000 osob nejméně šlo s průvodem po obou stranách chodníku. Všecka okna v ulicích, kudy se průvod ubíral, byla plna diváků. Sta diváků se nalézalo i na střechách. V průvodu byli mužové i ženy nesoucí malé děti na rukou. V čele skupin měst šli vždy starostové a obecní starší. Ve skupině studentů, kteří šli pod svým universitním praporem, nalézali se četní profesoři. Dámy v elegantních toiletách šly vedle chudě oblečených žen. Horníci šli ve svých kožených blusách a halenách. Tato ohromná massa lidí pohybovala se v naprostém pořádku k místu společného shromaždiště. Tři tisíce četníků a stejný nejméně počet vojáků, ukrytých v kasárnách, nemělo nejmenší příležitosti vyjíti z kasáren. Počasí poněkud dusné se ochladilo a jen této okolnosti lze děkovati, že počet nehod byl neobyčejně nepatrný. Předseda bruselské zdravotní rady, klerikál, prosadil, že bruselský Červený kříž nesměl býti k službám manifestantů! Bylo však o tuto službu postaráno jinak a stejně účelně.

Kolem 2. hodiny odpolední dorazily první řady do parku saint-gillesského. Tu bylo postaveno 7 tribun, z nichž mluvili nejčelnější socialističtí a liberální řečníci a politikové. Na jedné tribuně mluvili soudr. Vandervelde a liberál Hymans, na druhé mluvili vlámský Huysmans a Anseele. Po každé řeči skládali účastníci manifestace slavnostní »přísahu« na všeobecné hlasovací právo; Vlámové vlámsky, Valoni francouzsky. Přísaha, chceme-li užiti tohoto slova, zní:

»Dělníci a demokraté belgičtí, sbratření 15. srpna na slavné manifestaci v Bruselu, přísahají, že bez oddechu budou bojovati, dokud Scholaertův zákon školský nebude vzat zpět a dokud nebudou uskutečněny všeobecné nepodmíněné hlasovací právo a povinná návštěva školy.«

Na tak slavnostní manifestaci nescházelo přirozeně ani humoru. Rozdávány satyrické obrázky, představující vtipně zkarikované nepřátele všeobecného hlasovacího práva a povinné návštěvy školní. Teprve v pozdních hodinách nočních nastal klidný rozchod. Ohromná manifestace se zdařila, ani jeden rušivý tón nebyl

konstatován, ona zanechala hluboký dojem v myslích a srdcích účastníků. Ona ponese dobré ovoce.

Ještě ani nebyla skončena veliká manifestace na loukách saint-gillesských, když se ministerský předseda nechal slyšet, že vláda upustí od tak zv. školního bonu, který měl řeholním školám pomoci na nohy. Vláda bude donucena učiniti další ústupky: nejen zrušení školního bonu, nýbrž zrušení celé jezovitské školní předlohy. Patnáctého srpna byla dána vládě jasná a zřetelná odpověď: Belgie nechce býti černou, ale rudou.

Jaké ušlechtilé mravy se vzmahají v lidu, když se všude potlačuje náboženství, o tom přinesl »Český Západ« 5. ledna 1911 tuto úvahu:

Nový rok v Plzni začal vraždou . . . Tato zpráva rozlétla se v časných hodinách ranních po městě a byla v celé své hrůze potvrzena. »Koloseum Fuchsovo«, taneční to síň, v níž schází se k zábavám pochybné ceny nejzvrhlejší vrstvy plzeňské mládeže, aby tam utrácely zdraví i čest, kde prodává se mravnost a nejnižší vášně se rafinovaným způsobem rozpoutávají, bylo potřísněno lidskou krví. Průběh smutné události jest známý: Za to, že holka nechtěla jíti s vojákem k tanci, byla od tohoto udeřena ve tvář a »milenec« její pomstil urážku prolitím krve. Kolem vojína seskupilo se několik výrostků, a ve rvačce byl tento zabit a jiní dva poraněni. Pohřeb zabitého konal se v úterý za takové účasti lidu, že to až překvapovalo.

Nyní koná se vyšetřování a přichází se na věci vždy zajímavější. Již ta okolnost, že mezi účastníky zábavy bylo nalezeno mnoho těch, kteří dostavili se ozbrojeni noži a bejkovci, jest příznačná na poměry, jaké zavládly mezi dorůstající mládeží. Všichni zatčení dělají dojem nejen mravní zvrhlosti, ale též tělesné schátralosti. »Hlavní rekyně« novoročního dramatu dle jednomyslného soudu musí býti se zásadami mravnosti úplně na štíru, neboť její chování při výslechu působilo dojmem velmi odporným, a divno jenom, že právě ona stala se příčinou vraždy. I na povahu zabitého vojína vrhá to divné světlo.

Staré přísloví napomíná: »Nemíchej se mezi otruby, nepřijdeš prasatům pod zuby« . . . a »Pověz mi, s kým obcuješ, a já ti povím, jaký jsi.« Nevšímali bychom si blíže této smutné události, kdyby nebyla tak příznačnou pro vývoj poměrů v našich dnech. Jsou to v pravém

slova smyslu povážlivé zjevy, jakých jest svědkem nynější lidská společnost, nejen u nás, ale v celém světě.

Poměry tyto jsou připravovány již dlouho. Již dlouho podrývají nepřátelé kříže Kristova základy náboženství křesťanského a s nimi zároveň základy mravnosti, síly a mohutnosti národní. Evropské vlády ve zbabělé bázni ustupovaly hned na počátku zloduchům lidstva, ba tyto ještě podporovaly ze strachu, aby katolická církev nenabyla přílišné obliby mezi lidem, a nyní jsou již málomocné proti znemravnělým a nevěreckým massám. A nejsou v těchto massách zastoupeny jen nejnižší vrstvy lidové, jak obyčejně pohrdlivě o nich se mluví, ale také tak zvaná intelligence je prosáklá podvratnými zásadami. Vždyť hlavní vychovatel české intelligence, který sice Pána Boha hledá již šedesát let svého života a dosud ho nenašel, byl poslán vládou vídeňskou do Prahy jen proto, aby odňal české akademické mládeži víru v Boha, s touto vírou však také ideály národnostní, aby tu mládež otrávil skepticismem a vědeckou nadutostí. Odchovanci jeho již léta působí na středních i národních školách, na universitě pak tvoří stoupenci jeho kliku, která, neustále pracujíc v intencích svého vůdce, ničí a kazí, co se ještě zkaziti dá . . .

Jak pak může býti výchova mládeže dokonalá, když vychovatelé sami jsou bez náboženskomravního základu? Jak můžeme chtíti, aby vrstvy lidové byly mravné, když jest dovoleno kaziti je nejraffinovanějším způsobem? Poukazujeme jen na rozmach znemravnělé literatury, ničemného znemravňujícího malířství, které čím dále tím více sestupuje se svého vzneseného trůnu, aby hovělo nejnižším pudům lidu. Takové knihy, taková divadla, takové obrazy docházejí obliby, zatím co vážná práce vědecká a umělecká jest nevšímána, ba přímo posmívána a znemožňována. Vážný učenec a umělec za naší doby proniknouti nemůže, leda až po smrti, kdy postaví se mu pomník z téhož kamení, kterým byl za svého života utloukán.

Tím většímu nepřátelství a nevšímavosti jest vystavena práce na poli náboženském, poněvadž již 40 let podrývá se náboženskomravní základ výchovy lidové v národních školách, které za uplynulé čtyřicetiletí odchovaly nám pokolení nevěrecké a mravně převrácené.

Na důkaz uvádíme slova pana řídícího učitele Špačka, která pronesl na schůzi katechetů v Plzni, dne 14. čer-

vence 1910, jimiž za příčinu nynějšího úpadku mravního i vědeckého uvádí naši moderní školu. Hlavní vinu přičítá zákonu školnímu z r. 1869, který jest dílem zednářským. Jeho první paragraf nařizuje sice náboženskomravní výchovu dítek, ale hned v dalších paragrafech odnímá církvi veškero právo a vliv na dozor nad ostatními předměty. Tím se stalo, že učitelé si to vyložili tak, jakoby kněz učil jen náboženství a učitel mravnosti, která ovšem u různých učitelů je různá. V tom vězí jedna nesrovnalost. Druhá nesrovnalost spočívá v tom, že v roce 1871 zakázala zemská školní rada učitelům všelikou výpomoc ve vyučování náboženství za kněze, který pro funkce v duchovní správě dostaviti se nemohl, a že za necelá 2 leta dovolila prohlášení ordinariátu, jež žádala původní výpomoc učitelů, aniž by zrušila svého prvního ustanovení. Tím dle výroku dra Jägra zákon školský, odtrhnuv učitele od náboženství, vychoval si sta nespokojenců a rozervanců. Odpomoc byla by jen tehdy, kdyby postarali se konservativní poslanci v parlamentě o malou změnu zákona: »Učitelstvo nesmí ve svých předmětech nic uvésti, co by se příčilo náboženství«, nebo »Učitel má podporovati kněze v náboženskomravní výchově dítek«. Tím by se vše na ráz obrátilo. Ale v parlamentě nemají ani školského výboru! Což pak to nechají dojíti naši poslanci k nejhoršímu?

Tolik vývody pana řídícího učitele Špačka. Připojujeme se k nim v plném jejich rozsahu, neboť bez případné změny zákona budou vyvinovati se poměry vždy hůře. Učitelstvo sebe lepší nepřivolá nápravy, když bude omezováno jednak zákonem samým, jednak částí učitelstva nevěreckou, které v zákoně dostává se ještě podpory.

Avšak tuto změnu zákona musíme si vymoci sami bez spoléhání na vlády rakouské, které byly dosud vždy ve své většině protináboženské. Ba ani od parlamentu — totiž od katolických poslanců — nemůžeme čekati nápravy, dokud tito katoličtí poslanci nebudou míti pevné půdy pod nohama v silných křesťansko-sociálních organisacích, a dokud ta půda, které si vysilující prací získali, bude jim pod nohama podkopávána. Máme na mysli naše české poměry a doufáme, že bude nám dobře rozuměno. Dokud však budou se právě rozhodující kruhy vyhýbati vážné a soustavné práci organisační, dokud pro práci spolkovou budou míti jenom útrpný úsměšek

a snad i přímý odpor budou klásti této práci, dokud poboří ostatní to, co jeden s velikou námahou postaví, dotud nedělejme si žádných nadějí, že poměry obrátí se k lepšímu. Naopak bude se vše vyvíjeti k horšímu. Naše školy budou nám dále vychovávati lidi bezpáteřné, bezvěrecké, mravně nedokonalé, zkažená pak společnost ujme se jich po jejich odchodu ze školy, aby dovršila to, co ještě škola úplně nezkazila.

Občan Kouša si libuje ve svém listu »Praha VII« dne 19. srpna 1911 následovně:

Pozoruhodné zprávy docházejí nyní se všech stran západní Evropy. V Anglii panuje hotová dělnická revoluce. Co by byl zde nikdo, kdo není v poměry Anglie zasvěcen, nečekal, stalo se skutkem. Anglický proletariát ve všech hlavních průmyslových centrech sáhl ke stávce, ze které se obratem ruky zrodila otevřená vzpoura. Všechno to, co se dnes v Anglii děje, dokazuje znovu co nejvýmluvněji, že všechno povídání o harmonii kapitálu s prací patří do říše báchorek. Právě v Anglii jsou dnes třídní protivy co nejvyšší a z nich také se rodí dnešní revoluční energie anglického dělnictva, které, pohrdajíc vším nebezpečím, staví barikády, zapaluje tramwayové vozy a nastavuje prsa bodákům policie a četnictva.

A stejně jako dnes celá Anglie se otřásá zemětřesením dělnických stávek, pozvedla se celá socialistická Belgie na obranu proti klerikálnímu atentátu na dobytí školy. V neděli konala se v Brusselu manifestace, které se zúčastnilo na čtvrt milionu osob a která patří k největším, jaké kdy Evropa viděla. Socialismus je v Belgii na celé čáře na postupu, a jest jenom odůvodněným tvrzením, že Belgie bude první socialistickou republikou Evropy.

Na všech stranách lze pozorovati, jak vlny demokracie stoupají čím dále tím výše, a jak každou chvíli na jiném místě zeměkoule propuká požár, ztravující pokaždé řadu pilířů, podpírajících privilegia mocných tohoto světa.

Čím větší události objevují se však na horizontu světa, tím větší úkoly nastávají nám, abychom, nezůstávajíce ani okamžik pozadu, postupovali v jedné čáře s demokracií všech nejpřednějších kulturních národů světa.

Zejména českou sociální demokracii stihá tu zodpovědnost nad jiné veliká, a my pevně věříme, že strana naše v plném vědomí svého poslání ji unese. Je-li pravdou, a známky toho ukazují se na všech stranách, že kulturní lidstvo vstupuje do éry všeobecné sociální revoluce proletariátu, pak československá sociální demokracie bude mezi prvními, která vždy a všude bude státi na přední stráži nové společnosti lidské.

Jak rudochové dovedou pro své stoupence pracovat, o tom podal »Český Západ« následovní výklad v článku 20. dubna 1911.

Sociální demokracie chce přinést blaho světu. Jaká lež! Nikdo by nebyl nešťastnější nad ni, kdyby se sociální poměry zlepšily. Vždyť ona jen tenkrát kvete, když společnost zapomíná trochu na své povinnosti k nižším vrstvám společnosti. Jen nespokojenost lidu jest jejími kořeny; odstraňte je, pomozte lidu, a uschne nutně strom soc. demokracie.

Jak nestydatě balamutí soc. demokraté chudý a neuvědomělý lid, toho důkazem je leták, jakých na 70.000 bylo rozhozeno mezi šumavský lid před doplňovací volbou na Hartmanicku v Čechách. V letáku tom se hlásá: »Ubohý, chudý lide, od lidí i přírody opuštěný — soc. demokracie, spasitelka národů a matka chudých, přichází k tobě. Aj, ty dřevorubče, ty lesní dělníku! Dřeš se za pakatel na knížecím, viď, na celých šest dní chodíš do Bavor do práce a co z toho všeho máš? Četnou rodinu a velkou bídu. Co je tvého? Tvá sekera, tvé mozoly, tvůj tvrdý chléb, brambory a tvůj pot. Jsi otrokem v cizí službě. Otroky byli tvůj otec, děd, praděd . . . nyní bude však jináče! Jako radostné poselství s nebes přichází k tobě zvěst, že sociální demokracie, ta velkolepá, silná, mezinárodní republika chudých a nešťastných si vzpomněla i tebe, tebe, ty ubožáku šumavských hvozdů. Soc. demokracie přichází k vám, dřevorubci, domkáři, dělníci, a praví: »Přináším vám blahobyt.« A jaký? Máme program, dle kterého nebude chudých a nebude nesmírných boháčů na světě. Půda, cesty, role budou náležeti všem, továrny, železnice budou všech, majetek se znova rozdělí tak, aby každý měl. Na venkově budou — až provedeme svou — sami statkáři, každý bude míti kus lesa, louky, pole, výstavné stavení. Obce a stát budou chudým, starým, sirotkům, dělnému lidu svou pokladnu míti stále otevřenou . . . nebe bude

už na zemi! A k tomu potřebujeme maličkosti: tvého, voliči, hlasovacího lístku. Dej nám jej a máš svou a svých dětí budoucnost zajištěnu. Občane, vol sociálně demokraticky!«

Takto přímo nestydatě ohlupuje sociální demokracie lid, ač právě tam, kde má moc i vládu, dělá pro lid buď velice málo, nebo zhola nic. Sliby ovšem nic nestojí, kdežto vážná práce pro zlepšení hmotného i duchovního postavení lidu jest daleko těžší a namáhavější. Mimo to, jak na počátku hned podotýkáme, nechce soc. dem. zlepšiti ani hmotné, tím méně duchovní postavení nižších a středních vrstev, poněvadž tím zcela důsledně seslabovala by jenom sebe samu.

Že tomu tak jest, dokazuje odpor sociálních demokratů proti každému velkému dílu společenskému. Pamatujeme se dobře, jakou palbu zahájily sociálně-demokratické časopisy proti všeobecnému starobnímu pojišťování. Poněvadž se vědělo, že od pojištění všeobecného se neustoupí, proto přišli sociální demokraté s návrhem, aby pojištění stalo se jen pro dělníky. Jen aby se uskutečnění předlohy zmařilo nebo aspoň oddálilo. A když z řad dělníků samých ozvaly se hlasy nevole, zastavila se také palba jejich papírových kanonů.

Podobný švindl s dělnictvem děje se nyní v Německu: Má se opraviti říšský pojišťovací zákon, a proti tomu pozdvihuje se sociálně demokratická obstrukce. Všecky body už jsou vypracovány, v komisi opraveny, jen schválení plena sněmovního schází — tu pojednou obstrukce sociálně-demokratická chce všecky body, jichž jest 1754, znovu projednati, opraviti, doplniti, v několikahodinné řeči každou opravu odůvodniti, každý paragraf znovu dáti odhlasovati — zkrátka chce předlohu znemožniti anebo aspoň schválení její oddáliti. A proč? Z lásky k dělníkům?

Berlínská »Tägliche Rundschau« udává důvod a píše: »Strana dělnická má v úmyslu jen proto znemožniti všecky výhody pro německé dělnictvo, obsažené v novém říšském pojišťovacím řádu (jako jsou: invalidní renta, renta pro děti invalidů, zvýšení nemocenské podpory, rozšíření nemocenského pojištění na dalších pět millionů dělníků zemědělských, domácích a služebného personálu) — protože asi 5000 míst pokladníků má býti svěřeno zákonitou cestou silám kvalifikovaným a neponechá se sociální demokracii, aby na těch místech usa-

dila své agitátory, své stranníky jinde kompromitované, zkrátka své lidi. Tohle je tak bolí a proto ty protesty. Ať ubozí dělníci, jejich vdovy a děti pomrou, jen když strana kvete, jen když předákům se dobře vede. A přece dělníci věří a věří . . .«

Jsme přesvědčeni, že v přítomné agitaci volební půjdou naši soudruzi opět k našemu venkovskému i městskému lidu s těmitéž sliby, s jakými vystupovali v německém okrese kašperskohorském, že budou zase slibovati modré s nebe, jen aby dostali co největší počet hlasů. Kdo prodělali jsme poslední volební boj r. 1907, víme, jak dovedou sociálně demokratičtí agitátoři slibovati a jejich letošní taktika bude stejná. Na sliby doufají nachytati nejvíce voličů, dobře vědouce, že vzbuzení naděje v lepší budoucnost jest nejlákavější cestou k získání si obliby a důvěry.

Veliká část našeho lidu nemá tolik času, aby mohla sledovati, jak vlastně splnili páni soudruzi své sliby z roku 1907. V jejich listech pravdy se nedočetli, za to spíše překrucování a špinění poslanců jiných stran, v první řadě strany křesťansko-sociální. Proto jest třeba, aby naši pracovníci a stoupenci byli poučeni o pravé podstatě slibů sociálně-demokratických, aby bylo poukázáno také na rub těchto slibů, a že to vlastně sociální demokracie nemyslí upřímně ani s nižšími, ani se středními vrstvami společenskými. Žije a tyje jenom z nespokojenosti lidu, kterou neustále rozdmychává a proti které nic podniknouti nechce.

Sociální demokracii nezáleží na skutečném prospěchu pracujících vrstev, poněvadž v tomto směru mohla již vykonati nesmírný kus práce při své neobyčejně důmyslné organisaci a při své rozšířenosti. Neschází jí ani na prostředcích, ani na pracovnících, ani na oblibě . . . Jak velikého věku všech vrstev mohla se již dodělati, kdyby místo nerozvážného třídního a protináboženského štvaní věnovala jen čtvrtinu své energie práci pro blaho nejširších vrstev! Program její v mnohém ohledu jest velmi dobrý, aspoň národohospodářský, když vyjmeme z něho prvky třídního boje a četné neproveditelné zásady a když necháme úplně stranou její program kulturně-náboženský, vlastně protináboženský; ale nezáleží u žádné strany pouze na jejím programu, ale na tom, jak tento svůj program hledí uvésti ve skutek. A právě zde dopustila se soc. demokracie chyb, které se na ní

dříve nebo později rozhodně vymstí. Lid nebude stále jenom slepým nástrojem soc. demokratických a jiných vůdcův, ale bude také se ptáti: A co pak vlastně jste pro nás již vykonali? Kde jsou splněny vaše nekonečné sliby? Kde jest to blaho, které jste nám tak pěknými barvami malovali?

Pod vládou katolíků stala se Belgie jednou z nejbohatších zemí na světě. Přijdou-li k vládě rudoši, bude po blahobytu! V politickém zápase zvítězí, kdo má víc drzosti. Biskupové portugalští tvrdí, že protikřesťanské pronásledování neděje se v souhlasu s vůlí národa, protože dle sčítání lidu z r. 1910 z 5,423.132 obyvatelů portugalských 5,416.104 udali vyznání katolické. To znamená jinými slovy: pět a půl millionů katolíků portugalských dovoluje 6928 protikatolíkům vyhnati Jesuity, zrušiti jiné řády v zemi, odstraniti u soudu přísahu ve formě náboženské, zakázati svěcení dnů svátečních, zapověděti vyučování náboženství ve školách, oloupiti universitu v Coimbře o katolickou fakultu, zavésti systém rozvodný, málo se lišící od dovolené volné lásky a prohlásiti úmysl rozluky církve od státu. Ne celých 7000 proti 5 a půl millionu. Millionům těmto třeba zřejmě odvahy a cviku ve způsobu obrany.

Socíni se zlobí, že jen oni by dovedli lidu nezištně a spravedlivě vládnouti. K tomu podáváme tento doklad. Socíni mají všudy vládu nad svými soudruhy. Jsou stát ve státě. Jaké strašlivé daně vybírají, o tom se sami často chlubí. Roku 1910 bylo v Německu v odborových spolcích 2,017.298 členů. Tito odvedli daní straně socínské za rok 1910 okrouhle 64,400.000 marek. R. 1909 odvedli 50½ millionů marek. Vydání strany roku 1910 činilo 57,926.566 marek. Z toho dostali agitátoři a úředníci socínské organisace 9 millionů marek služného. Na stávky bylo zaplaceno 20 millionů marek, podpor uděleno 19 millionů marek, na agitace a diety agitátorům též 19 millionů marek. Od r. 1891 do r. 1910 daly odborové organisace trpícím soudruhům podpor 120, na stávky 91½ millionů marek, služného a na agitace vůdcům a agitátorům rudé armády vyplaceno ale 383 millionů marek! Tak se krmí vůdcové červené strany z peněz chudého dělnictva v Německu a všude jinde již dnes. Což ale budou brakovat kapsy soudruhů a občanů, až budou míti vládu a moc v rukou, jak tomu je dnes na příklad ve Francii.

LXI. Světový tisk.

V Sanhedrinu, mezinárodní vrchní radě židovstva, konané roku 1840 v Krakově, proslovil prý známý anglický žid, oslavovaný jako »Filantrop« Moses Montefiore, následující výrok: »... Dokud nebudeme v držení časopisů celého světa, abychom mohli klamati a mámiti národy, dotud zůstane naše vláda pouhým přízrakem.«

»Deutsch. Soz. Blätter« r. 1908 uvádí toto:

Jest lhostejno, možno-li dokázati tento výrok historicky nebo ne: skutečnost potvrzuje, že židovstvo snaží se monopolisovati veřejný tisk a že novin, nalézajících se v jeho rukou, používá ke klamání a zmatení mas. Židé drží nejen řadu nejrozšířenějších listů ve všech kulturních zemích ve svém majetku, ale uplatňují také svůj vliv na jiné »neodvislé« listy — jednou židovskou účastí na práci redakční, po druhé finanční podporou nebo konečně »morálním« nátlakem. Již pomocí reklamy činí Židovstvo závislým tisk na sobě. Židovské obchodní firmy, velkobanky a obchodní domy jsou nejstatečnějšími hrdiny reklamy a poskytují tím veřejným časopisům největšího užitku. Ale okamžitě hrozí odebráním své přízně listům, jichž redakční část vzpěčuje se vyhověti jejich zvláštním zájmům. Z tohoto důvodu zaujímají redakce nepoměrně něžné stanovisko k Židovstvu a míjí vše, čím by je mohly rozčiliti. Takto stávají se takové listy bezděčnými podporovateli židovských zájmů a zatlačují do pozadí záležitosti svého národa. Také »nejneodvislejší« listy skoro se ani neodvažují dnes psáti otevřeně a poctivě o židovské otázce a nebezpečí židovském. Než prohnaní Hebrejci dovedli nalézti také jinou cestu, aby vložili své vejce kukaččí i do listů všeho podezření prostých. Založili t. zv. »literární kanceláře« a »časopisecké korrespondence«, jež dodávají redakcím zhruba zpracovanou látku, týkající se denních událostí, různých zpráv, feuilletonů, politických článků a pod. Jest samozřejmo, že při tom všechny záležitosti posuzovány jsou se stanoviska židovského a že se v tyto spisovatelské výkony všude hledí vplížiti židovské tendence — často velmi šikovným a skoro nenápadným způsobem. Převážná část redakcí časopisů používá ráda této pohodlné a levné látky pro tisk, naplňuje jí své sloupce, aniž by tušila, že se takto stává pomocnicí duševní nadvlády židovské a napomáhá k ohlušení svého národa.

Tento způsob k získání si vlivu na tisk, prováděný ponejvíce velmi chytře a opatrně, působí v nejmenším, že židovské zájmy a židovské zásluhy postaveny jsou vždy do popředí, kdežto důležité události, jež jsou nepříznivy Židovstvu, a důležité takové výkony bývají zatajovány a umlčovány. Takto vzniká úplně falešný názor v myslích čtoucích mas: dovídají se o židech jen dobré skutky a slavné skutky, o jejich protivnících čtou však jen zlé. Proto můžeme slyšeti výslovy naivních čtenářů novin, vycházející z nejhlubšího přesvědčení, že přec vše veliké a významné v naší době pochází od židů a že veškeří významní mužové byli židé. Současně jsou přesvědčeni, že lidé, kladoucí důraz na své národní sebevědomí, jsou duševními zpátečníky a podřízenými duchy.

S pořouchlou záludností dovedl židovský tisk odciziti každý národ jeho vlastnímu národnímu sebevědomí a naladiti jej ke kosmopolitismu. Ano, mnohdy stupňuje se taková duševní pobloudilost k úplné zrůdnosti, až k zapírání a pohrdání vlastního původu. Jsou na př. vzdělané německé ženy a také muži, které a kteří horují pro vše na světě: pro Japonce, Číňany, Indiany, Negry, cikány a židy — chovají však jen odpor ke všemu, co nazývá se německým. — To jest ovocem duševního zatemnění, jež celá desítiletí provádí rafinovaně židovský tisk. Zvláštním trikem židovských výrobců novin jest, že halí se ve plášť liberalismu. Skoro všechny židovské listy nazývají se »liberálními« nebo »svobodomyslnými«. Dovedou takto využiti šikovně touhy po svobodě, která ovládá každý národ, stejně jako dovedou si dodávati nátěru pokrokovosti a vzdělanosti. Bojují bezohledně proti všemu náboženství v našem národě — zdánlivě v zájmu svobody duševní, v pravdě však, aby současně mravní pojmy v lidu podkopaly, neboť nenapadá jim nikterak podrobiti stejné kritice šílené a pověrečné nauky židovského talmudu.

Obchod židů kvete takto na všech stranách. Kruhy čtenářů, toužící po vzdělání, věnují přízeň židovskému tisku, kterýž současně ničí věhlas starých autorit — aby sám se ho zmocnil.

Vliv židovského tisku dosahuje tedy mnohem dále, nežli by se dalo souditi z přehledu níže jmenovaných židovských orgánů. Omezíme se tuto vyjmenováním některých nejznámějších listů v Německu a jiných zemích.

»Berliner Tageblatt« byl založen roku 1870 Rudolfem Mossem, kterýž původně jmenoval se Ruben Moses. Provolání k založení listu tohoto adresováno bylo všemu židovstvu v Německu a projevovalo lítost, že chybí dosud rozšířený list pro zvláštní židovské zájmy ve veřejném životě. A této potřebě měl odpomoci nově zakládaný »Berl. Tageblatt«. Programu tomuto zůstal list tento věrným až do dneška a těší se proto také zvláštní přízni židovských kruhů. Každý žid — ve správném ocenění stavu věcí — jest dobrovolným jednatelem »Berl. Tag.«; kupuje jej a doporučuje jej všude — a důvěřivý německý šosák následuje jeho příkladu. — Hlavním redaktorem »Berl. T.« byl až do roku 1908 Levysohn; v redakci jsou činnými dále: Sochoczewer, Norden, Hirschberg, Lorenz, Th. Wolff, Dernburg (otec někdejšího ředitele kolonialních osad německých), Kostan a jiní židé. Mezi ostatními spolupracovníky jsou většinou židé.

Časopis »Toleranz«, označený jako »lidový německý týdenník pro židy a křesťany«, napsal r. 1893 výstižně: »Židovské denníky udávají, že zastupují liberální německé občanstvo a jsou zástupci židovstva. Jakmile by se jmenoval n. př. »Berliner Tageblatt« prostě »Jüdisches Tageblatt«, čímž skutečně jest, neodvážil by se napadati s takovou ostrostí a nesnášenlivostí protestantské a katolické náboženství a současně obhajovati s takovým zápalem požehnání košerování a vystupovati s takovým svatým rozhořčením proti bájkám o rituelní vraždě nebo sesměšňovati »Stöckeriany« a »Římany« v »Ulku«, neboť byl by vědom své zodpovědnosti. Noviny, vydávané německým jazykem, jež rozšlapávaly denně v úvodnících po celá leta proces francouzského setníka Dreyfusze, nejsou oprávněny nazývati německé katolíky »Římany«. »Berliner Tageblatt« jest však také listem obchodním, čímž vysvětluje se jeho nenávist k polnímu hospodářství, k organisaci živností, k ochraně národní práce v městech a na venkově. Kdo četl jedovaté články proti agrárníkům, jež zaujímaly mnoho místa v tomto listu, kdo dověděl se z »B. T.«, že vládní předloha tarifní jest »lichvářským« tarifem, kdo uslyšel nazývati zvýšení ceny vepřového masa, kteréžto zvýšení přes pokles cen dobytka vepřového částečně se dosud udržuje, jako »lichvu s masem«, zatím co pro australskou pšenici a americkou slaninu, pro volný obchod a bursovní svobodu bije se na poplach se záviděníhodnou vytrvalostí, nepotřebuje více věřiti

v legendu o »orgánu liberálního občanstva«, ale nabude přesvědčení, že má čest jednati s denníkem, hájícím zájmy židovského obchodnictva. Sami nemyslící čtenáři uznají při prohlížení rodinných oznámení »Berl. Tgblt.«, že jsou tato oznámení prosta zpráv z kruhů křesťanských.

Stejně, jako »B. Tageblatt«, vypadají ostatní denníky »liberální«. . . .«

»A nyní přibývá ke vší nenávisti, již vyvolalo židovstvo ve veliké míře přízní k revolučnímu radikalismu, ještě odpor vyvolaný tím, že židovstvo dává prováděti své záležitosti tiskem, kterýž jest ve skutečnosti židovským, ale nemá odvahy přiznati se k tomu, pročež uráží a tupí všechny soukmenovce, již s ním nesouhlasí, tedy většinu národa, jménem liberálního německého občanstva a tímto jménem provádí také od desítiletí opposici proti vládě. . . .«

Zrovna všeobecně nebezpečně působí pro německý národ »B.Tageblatt« v cizině, poněvadž tam pomocí mezinárodní židovské chásky rozšiřován jest ve všech hotelích a veřejných místnostech, jako »největší německý list«, takže cizina pohlíží na jeho protiněmeckého ducha a na židovské projevy, bohužel, jako na výrazy veřejného mínění německého. Budiž litováno, že ani Němci, žijící v cizině, neznají jiného listu německého, nežli tento orgán židovský a získávají takto o německých poměrech velmi často naprosto nesprávného obrazu.

Odtroží »Berl. Tagebl.« jest »Berliner Morgen-Zeitung«, kteráž snaží se tresť obsahu »Berliner Tageblattu« Michlům druhého stupně poskytnouti za menší peníz. Redaktory jsou: Viktor Baud, Prachownik a jiných více.

»Breslauer Zeitung« Dra J. Lehmanna jest majetkem židovským, při němž působí mimo to židovští redaktoři: Dr. Hamburger, L. Lindner, S. Gottschalk.

Také »Breslauer Morgen-Zeitung«, řízený Leopoldem Freundem a E. Loewem, jest listem židovským.

Berlínská »Volks-Zeitung« byla redigována 30 let židem Alexem Bernsteinem, později Goldsteinem, synem rabínovým. Největší počet akcií přešel pak v ruce »dědičného pána Cohna z Neuendorffu«, dřívějšího společníka Rudolfa Mosse; nyní jest list majetkem nakladatelství Mosse-ova.

Berlínský »Börsen-Courier« založen byl židem Davidsohnem a prodán byl akciové společnosti. Akcie jsou skoro všechny v rukou židovských, zvláště v Bleichroederových. Hlavním redaktorem jest žid J. Landau. Bursovní a obchodní část vede J. Salomon.

»Berliner Morgenpost« židů Ullsteina & spol., založená Rakušanem Arthurem Brohmerem, otravuje hlavní město říše pravým židovským způsobem. Tento list jest útulkem hlavně rakouských židovsko-anarchistických žurnalistů.

»Berliner Zeitung am Mittag« jest majetkem firmy Ullstein a spol., jako berlínská »Abendpost«.

»Kleine Journal«, kterýž původně patřil židu Spitzovi, přešel také na židovskou společnost s ručením omezeným. Jeho někdejší vydavatel, dr. Leo Leipziger, vydává nyní »Roland von Berlin«. Jeho místo zaujal vídeňský žid Viktor Hahn.

»Freisinnige Zeitung«, založená Eugenem Richterem, náleží nyní akciové společnosti »Fortschritt«. List tento slouží nezávazně židovským zájmům, zastupovaným spisovatelem Münzem.

»Berliner Politische Nachrichten« vydává haličský žid Viktor Schweinburg. — »Vossische Zeitung« má řadu židovských spolupracovníků.

Sociálně demokratická »Vorwärts« jest v rukou židů Singera & Co. Redakci vedou židé Stadthagen a Rosa Luxemburgova.

Z ostatních rozšířených časopisů v říši slouží židovským zájmům následující: »Frankfurter Zeitung«, zakladatelem jejím jest žid Löb Sonnenmann, dřívějším redaktorem byl Saul, nyní židé dr. Goldschmidt, Stern, dr. F. Mamroth, Bockenheimer; »Kasseler Tageblatt«, vydavatel žid Gotthelf; »Königsberger Hartungsche Zeitung«, redaktoři: Dr. Herzberg, L. Sachaczewer a dr. Goldstein; roku 1905 založená »Ostdeutsche Allgemeine Zeitung« ve východní marce řízena jest hlavním redaktorem Landsbergerem; »Karlsruher Zeitung« J. Katzem. V listu »Welt am Montag« jest hlavním redaktorem Korn, s nímž zúčastňují se na řízení listu dr. Horn, M. Ludwig a C. Bratz, mladý Siegfried Jacobsohn, trpící tak úžasnou nepamětí, že kritiku jiného žida, Golda, vy-

dával, doslovně ji opsav, za svou, a jenž nyní řídí »Schaubühne«, týdenník. »Das Neue Montagsblatt« vydával sociálně demokratický žid Ed. Bernstein; »Zukunft« jest psána křtěným židem Maxmilianem Hardenem, vlastně Witkowskim; »Berliner sozialistische Monatshefte« jsou vedeny J. Blochem; Volkswirtschaftliche Zeitfragen« vycházejí u J. Simoona nástupce.

V předměstských novinách berlínských jsou zúčastněni velmi četně na práci redakční i jako nakladatelé lidé židovského původu.

Všude nyní vynikající t. zv. »General-Anzeiger« jsou ponejvíce v službách židovských, ještě pak více časopisy zovoucí se »Gerichts-Zeitung«. Listy sociálně demokratické jsou většinou řízeny židy. Obrázkové, rodinné časopisy jsou vesměs ve službách židovských. Jedinou výjimku činí »Daheim«. »Westermanns Monatshefte» byly dříve redigovány židem Gustavem Karpelesem, který nyní vydává »Allg. Zeitung des Judentums«, a ještě v současnosti jest spoluredaktorem jejich žid Glaser. »Sonntagsblatt fürs deutsche Haus« jest řízen Salomonem Hochsteinem; »Das Buch für Alle« drem Perlesem; »Zeit im Bild«, tištěná u J. Sittenfelda, má vydavately a redaktory dra A. Schleimera a A. Lareka.

Největší část časopisů pro ženský svět jest majetkem židů nebo stojí pod jejich vlivem, čímž pod zástěrkou poučení a zábavy nenápadně působí židé na německé ženy. »Die deutsche Hausfrau« řízena jest židovkou Lianou Morgensternovou. Židovské nakladatelství S. Henry Schwerin za redakce žida Arnošta Calé má ve svém držení více než půl tuctu takových časopisů, zejména: »Die grosse Modenwelt«, »Mode und Haus«, universální list pro rodinu a dětský svět s rádcem lékařským a právnickým, dále »Mode und Heim«, »Frauen-Fleiss«, Kindergarderobe«, »Zentralblatt für deutsche Moden« a »Illustrierte Wäsche-Zeitung«. — »Die elegante Mode«, Bazar«, patřící židu Ullsteinovi, a »Die grosse Modezeitung« vydává žid Filip Stein; »Frauendienst«, časopis pro vypěstování blaha žen, vydáván jest nakladatelstvím Heymannovým v Berlíně. — »Die Berliner Damenzeitung« řídí W. Bendix, »Die Modistin« Mojžíš Albu. »Frauen-

bewegung«, vydávané pí. Mínou Cauerovou, vychází v nakladatelství Löwenthala a spol.; »Sonntags-Zeitung für Deutschlands Frauen« řídí S. Hochstein; »Unter dem roten Kreuz« vychází v nakladatelství Heymannově.

Ale ještě jinak jsou židovským vlivem ovládány a kontrolovány nezávadně listy. Žid Rudolf Mosse pronajal si insertní část 65 listů, z nichž jmenujeme jen: Fliegende Blätter, Kladeradatsch, Lustige Blätter, Simplicissimus, Mäggendorfer Blätter, Über Land und Meer, Berliner Illustrierte Zeitung (red. K. Karfunkel), Bazar, Elegante Mode, Wochenblatt des landwirtschaftlichen Vereins in Bayern (přes 80.000 exemplářů nákladu; oficielní orgán), Deutsche landwirtschaftliche Genossenschafts-Presse v Darmstadtu (55.000 náklad), spolkový list bádenského rolnického společenstva v Karlsruhe, Deutsche Juristen-Zeitung, 11 různých lékařských, odborných listů a 7 ze známých politických časopisů: Indépendance Belge, Augsburger Abendszeitung, Neue Züricher Zeitung a demokratickou Berliner Volkszeitung. Důstojným zakončením této řady jest Allg. Zeitung des Judentums, nestranný orgán všech židovských zájmů. Mimo to zavázala si firma Mosseova více než 4000 větších časopisů smlouvami; z toho lze snadno určiti, jaké moci využívá dům Mosseův vůči veškerému tisku.

Anonční výpravna Jaques Albachary, která jest nájemcem insertní části »Pariser Mode«, »Zeit im Bild« atd., byla založena také židy a proměnila se v poslední době v akciovou společnost za židovského vedení.

Mnozí lidé diví se, že není znám škodlivý vliv židovstva v našich živnostenských, řemeslnických a průmyslových kruzích. Tuto záhadu vysvětliti můžeme tím faktem, že také odborný tisk nalézá se většinou v židovských rukou, takže takto bývá vše utajováno, co by mohlo přinésti pravé poučení o židech. Z listů takových uvádíme jen některé známější z Berlína: »Grundbesitzer-Zeitung« (nakladatel G. Löwenstein), »Wohnungsanzeiger für Berlin W« (Carl Nathan), »Zeitschrift für Arbeiterwohnungswesen« (nakl. Heymannovo), »Bau-Genossenschaft des Beamten-Wohnungs-Vereines« (nakl. Heymann), »Chemisches Zentralblatt«, »Berichte der deutschen chemischen Gesellschaft« (nakl. Friedländer a syn), »Be-

richte der pharmazeutischen Gesellschaft« (red. dr. Goldmann), »Biochemisches Zentralblatt« (dr. Oppenheim), »Deutsche Drogisten-Zeitung« (Marcuse), »Gastwirts-Zeitung« (Franz Jaffée), »Kolonialwaren- und Delikatessen-Zeitung« a »Der Einkäufer« (Leo Korach), »Giesserei-Zeitung« (Rudolf Mosse), »Metallindustrielle Rundschau« (L. Ebner), »Eisen-Zeitung« (dr. Kuh, nakl. O. Eisner), »Papier- und Schreibwaren-Zeitung« (Moric Warschaner), »Papier- und Schreibwaren-Händler« (Fritz Brandenburger), »Wochenschrift für Papier- und Schreibwaren-Händler« (dr. Hirschberg), »Papier-Zeitung« (Sig. Ferenczi), »Neue Pelz-Waren-Zeitung« (Leo Korach), »Der Konfektionär« (L. Schottländer), »Der Manufakturist« (Sieg. Beer), »Saison für Herren-Konfektion« (Leo Korach), »Moden-Rundschau« (B. Kirschstein), »Schuh-Anzeiger« a »Lederwelt« (G. Pintus), «Schuhmacher-Börse« (Rosenbaum & Hartl), »Tabak-Zeitung« (Wolf Pufer), »Tapezier-Bund« (S. Feder), »Die Tappete« (M. Sallmann), »Technische Rundschau« (Rudolf Mosse), »Allg. Tischler-Zeitung« (dr. Gaspary), »Annonzen-Blatt für Tischler und Möbel-Händler« (J. Stern a E. Loskau), »Textil-Zeitung« (nakl. Löwenthal), »Offerten-Blatt« a »Export-Journal für Galanterie-Waren« (J. a H. Goldstaub), »Die graphische Welt«, orgán faktorů knihtiskáren a pod. (vydav. A. Stadthagen, exp. J. Sittenfeld), »Der deutsche Buch- und Steindrucker« (G. Morgenstern).

Z četných berlínských novinářských korrespondencí uvádíme jen některá jména jich zástupců: Adams, Waldan, Arendt, S. Zuckermann, Moszner, Löwensohn, Ostermann, Hugo Friedländer.

Vliv židovského tisku zvyšuje se znatelně ještě z toho důvodu, že větší část venkovských listů otiskuje zprávy z větších židovských novin bez přemýšlení, slepě, takže bezděčně napomáhá k fedrování zvláštních zájmů židovských. — Berliner Tageblatt« přišel na důmyslnou myšlenku v tom směru, že jest bezplatně zasílán všem venkovským listům a svoluje, aby z něho, co se jim hodí, otiskovaly. Odměnou za tuto ochotu mají přinášeti tyto listy koncem každého čtvrtletí bezplatné doporučení milého »Berliner Tageblattu«.

Takto zavazuje si židovstvo také tyto listy — bez výloh — ke službám, a listy, přistoupivší na návrh »B. T.«, obstarávají reklamu pro židovskou nadvládu v tisku.

K tomuto způsobu možno přičísti ještě podivuhodný vynález t. zv. »Platten-Zeitungen«. Aby ušetřeny byly náklady menších nakladatelů ve příčině redakce a sazby, zasílají židovské firmy denně hotově ulité tiskové desky nebo matice k tomu s denními zprávami, politickými články, zábavnými statěmi a pod. Venkovskému tisku bývá obstarati pouze lokální část, titulní list a anonce a noviny jsou hotovy. Vše ostatní dodá žid a »uvědomění lidu« zkvétá!

V cizině není lépe! Také ve Francii, Anglii, Italii a sever. Americe určují židé veřejné mínění. Mezinárodní sjezd tiskový, konaný v září 1904 ve Vídni, měl předsedou židovského hlav. redaktora »Neues Wiener Tagblattu« Viléma Singera, kterýž opětně zvolen předsedou mezinárodního řídícího komitétu. Také v dálné Brasilii zmocnili se židé nadvlády nad německým tiskem. V Sao Paulo jest Dr. Lehfeldt redaktorem »Deutsche Zeitung«. »Joinoilleuser Zeitung« řídí uherský žid Schwarz. V Porto Alegre jest redaktorem »Neue Deutsche Zeitung« Dr. Löw z Rakouska.

Aby nenastal klid a mír mezi národy, o to pečuje jistá část veřejného tisku. Zvláštní odhalení učiníme, povšimneme-li si podrobněji původců mezinárodních štvanic lidu. Výrobci řady zvláště jedovatých článků, uveřejněných v anglických listech proti Německu, byli, dle udání, »Velkobritové« Kinrosz a George Ernest. Jsou to lidé, kteří nekráčejí dlouho po anglické zemi, ale kteří nyní cítí mnohem angličtěji než všichni Angličané dohromady. Oba jsou z Poznaně a jmenovali se před málo léty Rosenbaum a Seligsohn. — Kdo neupamatoval by se při tom na zvěčnělého Opperta de Blowic v Paříži, kterýž v letech sedmdesátých naplňoval francouzské a anglické listy, zvláště londýnské »Times«, články, dýšícími nenávistí k Německu a jenž takto dospěl k jakémusi mezinárodnímu věhlasu. Svým pravým jménem zval se Adolf Cohn Oppert a pocházel z Blovic v Čechách, kdež narodil se 20. října 1827. Jeho otec, Marcus Oppert, byl kupcem a starostou židovské náboženské obce. Roku 1906 vyšlo u Maximiliana a spol. v Londýně dílo: »Znovuutvoření dálného Východu«, plné nejurputnějších nájezdů proti Německu. Spisovatelem tohoto díla udán byl B. L. Putnam, jehož původní jméno bylo Simsoln. Otec jeho však jmenoval se ještě Simonsohn a pocházel z Frankfurtu n. M. Jiným mezinárodním tiskovým židem jest Dr.

Emil Reich z Uher; ve své knize »The imperialisme« (Londýn 1905) vystupoval také ostře proti Německu a dle svého vlastního udání jest spolupracovníkem anglických časopisů, zejména »Fortnightly Review«. Dřívější německý zpravodaj římské »Tribuny« v Berlíně byl socialně-demokratický žid Šalomon Castelli.

Velmi mnoho známý potupný článek londýnské »Saturday Review« z 11. září 1897, v němž nalézaly se urážky německého císaře a jímž vyzývána Anglie k válce s Německem slovy: »Germaniam esse delendam!« napsal přistěhovalý žid Wolf.

Pařížský zástupce »Times«, provozující štvanice proti Německu zcela dle plánu a jenž podstrčil zemřelému říšskému kancléři knížeti Hohenlohemu zprávy o výbojných plánech německého císaře, nazývá se Lewy alias Lavino. Podporu svého protiněmeckého konání nalézají tito židé u svých soukmenovců v cizině, zejména u prof. Vambéery-a — Bambergera v Pešti, Jiřího Brandesa v Kadani a především ve Francii. K dílům Německu nepřátelským, sepsaným anglisovanými židy, řadí se důstojně kniha Georgea Weila: Le Pangermanisme en Autriche. (Paříž 1904).

Ve Vídni jsou všechny denníky, počínajíc »Neue Freie Presse«, s židy Bacherem a Mořicem Benediktem, až k »Wiener Extrablattu« v židovských rukou a obsluhovány skoro výhradně židovskými redaktory. Výjimku činí »Vaterland«, »Deutsches Volksblatt«, »Reichspost«, »Neue Illustrirte Zeitung« a »Ostdeutsche Rundschau«. Naproti tomu jsou stejně židovskými »Pester Lloyd« a »Grazer Tagespost«. Roku 1905 založený týdenník »Der Weg« má polovinu židovských spolupracovníků, jichž vynikající jména jsou: Adler, Bendiner, Eisenmann, Francoz, Friedmann, Goldscheid, Gumplowicz, Leicht, Lublinski, Menkes, Morgenstern, Oppenheimer, Poppenberg, Rauchberg, Robertson, Schnitzler. V Praze vycházejí, spravované židy, »Bohemia«, »Prager Tagblatt«, »Deutsches Abendblatt«, »Montagsblatt aus Böhmen«.

V Berlíně založen byl pod názvem »Berlini Magyar Közlöny« maďarský list; peštský »Alkotmany« poukazuje na to, že berlínští »Maďaři« jsou ve skutečnosti skoro výlučně samí židé. Píše: »Dle ‚Berlini Mag. Közlöny' sestává Berliner Magyar Egnefület a jeho předsednictvo z následujících členů: Předseda Zikmund Lautenburg,

náměstci předsedy Dagobert Timar a Kalmar, tajemník Arthur Kepich, pokladník Jaques Freimann, knihovník Desider Weiner, členové výboru Samuel Freimann, Adolf Rujder, Rosenblüth, Ladislav Löwenbach, Samuel Seböst, David Kollner. V Berlini Magyar Otthonu nazývají se funkcionáři: Heiwinger, Nadar, Kowach Leopold Rado-Stern, Zikmund Mesei, Feber Lev Zucker, Mano Walterstein, Bertolm Goldstein, Ignác Weisz. Správcem spolku maďarských kupců v Berlíně jest žid Heřman Schwarz. Úžasně četný počet židů vyskytuje se mezi majiteli, řediteli, redaktory a spolupracovníky anglických a amerických listů. Vydavatelem »New York Worldu« jest křtěný žid Josef Pulitzer. Zakladatelem penny-ového časopisectva a majitelem »Daily Telegraph« byl J. M. Levy (zemřelý r. 1887), který byl tvůrcem židovské nadvlády v tisku anglickém. Jeho syn jmenoval se pak Lawson a dosáhl zatím hodnosti paira a jest nyní lordem Burnhamem. Mimo to jsou »Morning Post«, »Tribune« a »Daily News« úplně v rukou židovských. »Le Matin« v Paříži založen byl r. 1883 naturalisovaným židem Edwardsem. »Gaulois« náleží židu Arturu Meyerovi. Vydavatelem »Temps-u« jest žid Claudio Trewes (Milán). Časopis »Indépendance Belge« (v Bruselu) zaujal ve válce r. 1870/1 bezohledné stanovisko proti Německu a projevoval své sympathie francouzské republice, jako útvaru, předcházejícímu utvoření všeobecné sociální republiky.

Tenkráte uveřejnila »Norddeutsche Allgemeine Zeitung« (29. září 1870) zprávu, že list tento získán byl smlouvou akciovou společností, sestávající z následujících osobností: Leon Beradi, Louis Veron, Philips, Abraham, Oppenheim, Šimon Oppenheim, Gustav Mevissen, Adolf Deichmann, Viktor Wendelstadt, Julius Joest, Josef du Mont. Stanovami byl jmenován ředitelem listu Beradi, representantem v Paříži pak Jules Lecomte.

Velké listy ve Švédsku »Svenska Dagbladet« a »Dogeno Ryheter« ve Štokholmu, »Handelstiduingen« a »Göterborgs-Posten« v Gotenburgu jsou čistě židovskými. Židovská akciová společnost v Madridu získala s 10 milliony kapitálu pod firmou »Sojedal editorial de Espaňa« listy »Imperial«, »Liberal« a »Hiraldo«, jež jsou nejvýznačnějšími listy Španělska, kteréž však všechny tři mají zachovati svou úplnou politickou nezávislost (!); další připojení

illustrovaných, odborných a pod. listů jest projektováno (r. 1906).

Od těchto ukrytě židovských tiskovin nutno rozeznávati vysloveně židovské orgány pro náboženské a obecní záležitosti. (Rabinské listy.) Také těchto jest značný počet. V Německu jsou — po veliké v New-Yorku vydávané »Jewish Encyklopedia« 11 sv. mezi periodickými — 153 podobné židovské časopisy (mimo 22 ročně vydávaných), z nichž 29 jest hebrejských; v Americe 295 s 82 ročně vydávanými, z nichž 25 hebrejských; v Rakousku 62, v Uhrách 62, v Haliči 87, čímž jsou míněny pouze časopisy, sloužící zájmům židovského kultu. Veškeré telegrafní zpravodajství, jímž obsluhovány jsou časopisy celé Evropy, ba celého světa zprávami o časových událostech, jest sprostředkováno skoro výhradně židy a častokráte k jejich prospěchu a k účelům židovské bursovní spekulace.

Wolffova telegrafní kancelář v Berlíně, známá označením W. T. B. nebo také »Kontinentální telegr. společnost«, byla založena Drem Wolffem, dřívějším majetníkem »National-Zeitung«, nynějším jejím ředitelem jest Dr. Mantler. Různé finanční manévry této kanceláře dosáhly takového stupně, že samy židovské listy, jako »Kleines Journal« Leona Leipzigra, volaly po sestátnění její.

Reuterova telegrafní kancelář v Londýně (R. T. B.), největší mezinárodní podobná instituce v Anglii, založena byla r. 1851 židy Pavlem Juliem Reuterem a Drem Zik. Engländerem. Reuter narodil se r. 1821 v Kasselu a jmenoval se Josafat. Byl roku 1866 pro protipruskou welfskou agitaci ze země vypovězen, ale r. 1871 jmenován koburgsko-gothavským svobodným pánem; společník jeho Engländer zúčastnil se r. 1848 revolučních rejdů ve Vídni a byl proto odsouzen k smrti, jíž ušel včasným útěkem. Nyní jest syn Reuterův, Herbert de Reuter, »anglickým telegrafním králem« této kanceláře. C. k. telegrafní, korrespondenční kancelář ve Vídni má sice německou správu, ale zaměstnává značný počet židů. C. k. telegrafní kancelář v Budapešti jest židovskou.

Veliká telegrafní americká kancelář »Associated Presz« v New-Yorku, známá svými štvanicemi proti Němcům, jest nejtěsněji spojena s Wolffem a Reuterem a ovládána zcela židy. »Agence Havas« v Paříži a

»Agenzia Stefani« v Římě jsou také židovskými. Všechny tyto židovské telegrafní kanceláře jsou mezi sebou obchodně spojeny a vyměňují své depeše. Všeobecné telegrafické zpravodajství pro naše noviny ovládáno bývá často židovskými šalebnými zprávami, že přimělo Bismarcka kdysi k výroku: »Lháno, jakoby telegrafováno!«

Jakou moc mají židé ve příčině zpravodajských kanceláří, seznati možno z toho, že ke stížnosti presidenta židovského spolku »Bnai-Brith-Loge«, advokáta A. Krause, roku 1909, poukázalo ředitelství oficielních telegrafních kanceláří amerického tiskového sdružení, aby příště při židovských zločincích zamlčovali jich příslušnost k židovstvu.

Nápadnou zvyklostí našeho veřejného tisku jest, že jmenuje velmi zřídka jména židovských zločinců a vůbec židů, kteří přišli se zákonem trestním do rozporu. Zatím, co každý chudák, jenž přestoupí zákon, bývá uveden plným jménem, zůstává jméno židovského zločince zatajeno valnou většinou. V časopiseckých zprávách, kde neuvádí se jméno odsouzencovo, jedná se skoro vždy o žida. A tato okolnost má zvláštní svůj důvod. Roku 1889 utvořil se ve Frankfurtu n. M. spolek židovských bankéřů, velkoobchodníků a advokátů, jehož účelem bylo, chrániti před jmenováním ve veřejných listech osoby, stojící před soudem jako obžalovaní nebo svědčící, či jinak súčastněné — ovšem jen, jedná-li se o židy. Po řadu let nezví čtenářstvo, s výjimkou velmi vzácných případů — jmen obchodníků s děvčaty a prznitelů dívek à la Sternberg a podobných židovských zločinců, kdežto ve všech klepařských a skandálních aférách t. zv. vyšších tříd, zejména šlechty a důstojnictva, bývají jména uváděna bezohledně.

Strašlivá je moc světového tisku. Vezměme jen tento případ: Když chce některý pracovník, aby jeho kniha přišla ve známost, musí se starati o to, aby v denních listech bylo na ni upozorněno. To se musí platit. Židé mají reklamu zadarmo. Mnoho-li kněh na příklad vychází v Německu, o tom dají následující čísla přesný doklad.

Knižní produkce v Německu od r. 1564 do 1909. Byl učiněn pokus o vypočítání knižní produkce dle starých katalogů knižních trhů a nových a nejnovějších seznamů knih v Německu, do něhož by bylo pro spo-

jení knižního obchodu započítáno také Rakousko a německé Švýcarsko. Katalogy knižních trhů vycházely do r. 1564 pro oba hlavní trhy ve Frankfurtu nad Mohanem nejdříve jako soukromý podnik, později podporovány radou města Frankfurtu nebo císařským privilegiem až do r. 1749. Vedle toho vycházely od r. 1594 až do r. 1860 také katalogy knižních trhů lipských. Od r. 1797 až po dnes vycházejí pololetní katalogy knihkupectví v Lipsku. Tato firma vydává také oficiální orgán německého knižního obchodu »Börsenblatt«, založený roku 1834, k jehož každému číslu připojuje seznam novinek knižního, uměleckého a hudebninového obchodu. Potud byly seznamy čím starší tím neúplnější. Již od r. 1837 až 1839 číslice povážlivě stoupla. Podobné stoupnutí je mezi lety 1867—69 po válce německo-rakouské a od té doby vykazují katalogy stálé úžasné stoupání knižní produkce, jíž se nemůže vykázati žádná země na světě. Číselný vývoj knižní produkce od r. 1564 do r. 1909 znázorňuje tato tabulka:

rok	tisko-pisů	rok	tisko-pisů	rok	tisko-pisů	rok	tisko-pisů
1564	256	1820	3.958	1866	8.699	1894	22.570
1570	299	1821	4.375	1867	9.855	1895	23.607
1589	362	1825	4.836	1869	11.305	1896	23.339
1600	832	1830	5.920	1870	10.108	1897	23.861
1601	1.137	1831	7.617	1871	10.664	1898	23.739
1618	1.293	1837	7.891	1879	14.179	1899	23.715
1650	725	1839	10.567	1880	14.941	1900	24.792
1689	850	1840	10.808	1881	15.271	1901	25.331
1700	951	1841	11.995	1884	15.607	1902	26.906
1701	1.025	1846	10.153	1885	16.305	1903	27.606
1750	1.219	1847	10.934	1886	16.253	1904	28.378
1765	1.517	1848	10.168	1887	16.972	1905	23.886
1789	2.115	1849	8.497	1888	17.016	1906	28.703
1800	3.916	1850	9.053	1889	17.986	1907	30.073
1801	3.900	1859	9.945	1890	18.875	1908	30.317
1817	2.900	1860	11.120	1891	21.279	1909	31.051

Tato čísla podává Tony Kellen ve svém spise »Kniha průvodcem života« (Schnellovo knihkupectví ve Warensdorfu), který nedávno vyšel. Odhaduje celkovou roční produkci světovou na 128.530 děl, z nichž připadá 90.475 na Evropu a 38.055 na země ostatní. Protože pro všechny země nemá přesných statistických

údajů, připouští roční produkci asi kol 150.000 děl. Celkovou produkci světa od vynalezení knihtisku do r. 1909 možno zcela bezpečně odhadovati na 14 milionů knih.

Který spisovatel píše pro lid a jen zavadí o židy, o tom denní tisk mlčí, aby ho nikdo neznal, anebo mu spílá bláznů a blbců.

Vydavatel denního listu »Lidové Noviny« v Brně žid Stránský, byl v »Národních Listech« 31. srpna 1911 následovně vypodobněn:

Lze si lehce představiti, jak působí na soudružský tisk, když »Arbeiterztg.« otiskuje z »Rovnosti«, tedy z orgánu téhož posl. Tusara, jenž na prostějovském táboru dru Stránskému tak notoval, články z roku 1910, v nichž Tusar Stránského přibíjel citáty dr. Kramáře, jenž o Stránském pronesl zdrcující soud pro jeho jednání vůči Krekovu návrhu na změnu jednacího řádu, když Stránský hlasoval s požadavkem zostření ve Slovanské jednotě pro návrh a druhého dne proti němu pronesl fulminantní řeč. Tenkráte »Rovnost« (8. ledna 1910) nazvala dra Stránského »kejklířem«, jeho počínání »největším politickým bláznovstvím, hotovou komedií«, jej sama »pathologicky zajímavým, zbrklým zjevem«.

Když Stránský poslal »Rovnosti« opravu, dodala k ní poznámku, »že když někdo v soukromém životě ze zásady (anebo k vůli obchodu) činí opak toho, co ostatní, aby se na něho nezapomínalo jako na stárnoucí primadonu, stane se v brzku předmětem posměchu celého města, k takovému smutnému konci prý se to schyluje i se starým pánem z Rudolfovy ulice.«

A ještě jiná a jiná jména a lahody měla »Rovnost« pro dr. Stránského. Dne 11. ledna nazvala jej »starým bankrotářem« (jeho personál »bandity«) a opět a opět »demagogickým kejklířem«, »důvěrným zpravodajem německo-nacionálních listů, s nímž nutno se vypořádati »pro ozdravení politického života na Moravě.« »Lidové Noviny« jsou »Rovnosti« dne 13. ledna »veřejnou nevěstkou«, dr. Stránský degenerován rychle pokračující paralysou atd. atd.

Na dvou hustě potištěných sloupcích »Arbeiterztg.« vleče se tato kalož sociálně-demokratických líbezností, v nichž »Rovnost« v loni potápěla svého dnešního poloboha dr. Stránského a my vzdáváme se dalšího sledování jich, neboť stačí ještě podotknouti, že »Rovnost«

Stránskému zevrubně dokazuje (dne 8. února), že jest »podvodníkem« a »politickým lumpem«.

Pomíjíme mlčením výklady, jež k těmto laskavostem přičiňuje »Arbeiterztg.« a jak při tom »hladí posl. Tusara«. Se své strany můžeme jenom tolik říci, že, stojí-li nyní Tusar, Němec a Bechyně se Stránským rámě v rameni jako spřísahnuté bratrstvo, nacházejí se všichni ve společnosti každého z nich hodné a ovšem rovné. Že se jim nedostává mravní kvality k tomu, aby mohli někoho na cti uraziti, kdož by o tom pochyboval!

Žid Stránský ovládá svým listem »Lidovými Novinami« celou Moravu.

Orgán žida Dubského »Čas« přinesl 6. července 1911 tuto úvahu:

»Lidové Noviny« přinesly 4. července článek: »Koupená redakce«. Obsahoval toto: »Národními Listy« napadený a zrádcovaný český politik řekl jejich redakci veřejně, že její soud má kupní cenu jednoho milionu a sedmkrát stotisíc korun, že jest tudíž vadný; takovému že není ze svých činů zodpověden. »Národní Listy« nazvaly ho za to nactiutrhačem, ježto prý »na rukou redaktorů jejich nelpí ani halíř zisku z toho prodeje.« To také dr. Stránský nikde netvrdil. Protože redaktoři »Národních Listů« se staví nechápavými a protože distinkce, o kterou zde běží, je velmi zajímavý znak pro rozdíl mezi žurnalistickou korupcí a poctivým novinářským soudem, pomůžeme ještě jednou nechápavým a nadávajícím redaktorům »Národních Listů« k jasnějšímu poznání, co na jejich rukou nelpí a co na nich lpí.

Česká politika na říšské radě od dvaceti let byla vedena určitou politickou tradicí, kterou běžná terminologie označuje jménem postulátní politiky. Její zásada byla: Poměr českého poselstva k vládě budiž určován poměrem vlády k věcným požadavkům českého národa. Ničím jiným. Zejména ne tím, je-li či není-li vláda ochotna přibrati do kabinetu české ministry. Po dvacet let domáhalo se češství politikou našich poslanců věcné a nikoliv osobní účasti na vládě věcí rakouských. »Národní Listy« hájily tuto zásadu tak přísně, že se nesmířily ani s účastí dr. Kaizla v kabinetu Thunově, ačkoliv to nebyl kabinet koaliční, a ačkoli nám Kaizlova účast v něm vynesla českou techniku v Brně, tedy věcné a trvalé obohacení české národní državy. Když pak za Kramářova vedení česká politika ve Vídni tuto starou

a úspěšnou tradici zahodila a šla bez ní od porážky k porážce, zahájily »Národní Listy« proti Kramářovi a jeho tak zvané positivní politice prudký, bezohledný boj. Že úspěšný, dokazovaly všecky doplňovací volby do říšské rady. Redakce »Národních Listů« téměř denně označovala Kramáře jako špatného, neprozíravého politika, který věc našeho národa ve Vídni poškozuje. Dr. Kramář založil proti »Národním Listům« denník a snažil se tímto způsobem získati českou, politicky myslivou obec pro sebe. Nedovedl to. Obci se jeho vlastní hlas nezalíbil a naslouchala raději hlasu staré politické tradice; »Národní Listy« zůstaly »Dnem« nezdolány. Tu se rozhodl Kramář, že získá onen hlas, když obec získati nedovedl. Nemohl soud »Národních Listů« přesvědčiti, koupil si ho tedy. S pomocí libštátské fabriky a tří peněžních ústavů zaplatil zaň Grégrovým dědicům million a sedmkrát sto tisíc korun. Zdali vůbec a kolik z této tržní ceny přišlo ať již hotově nebo v akciích do kapes některých redaktorů, o tom jindy. Když svého času stará vídeňská »Presse« přešla prodejem v držení vládní a klerikální, opustili její redaktoři redakci, aby nemusili psáti proti svému přesvědčení, a založili nový neodvislý časopis. U »Národních Listů« bylo jinak: Táž redakce, která Kramáře a jeho politiku v národním zájmu potírala, ode dne prodeje i Kramáře i jeho politiku velebila. Soud »Národních Listů« o Kramářovi a o prospěšnosti jeho politiky se tedy změnil za Kramářovy peníze a nikoli z Kramářových důvodů. To znamená, že se změnil úplatně. Koupení redaktoři se utěšují, že Kramářovy stříbrné nelpí na jejich rukou, poněvadž oni je nedostali. Jak bezútěšná je tato útěcha! Když rytíř prodal sličného Jana za chrta, neobdržel Jan také ničeho a přece zvonil zvonek: »Jan, Jan za chrta dán!« Aby nepovstalo nedorozumění, není redakce tím Janem, nýbrž rytířem. Jan je poctivé přesvědčení o Kramářově zhoubné politice. Nebylo naším úmyslem zabývati se mravní kvalitou koupené redakce, nýbrž hodnotou koupeného soudu. Když však se redaktoři »Národních Listů« tak hřmotně vtírají pod naše důtky, stůjž jim tu krátká úvaha o novináři bezúhonném a úplatném. Každý novinář dává si platit svoji práci a prodává ji tedy. Prodávati práci není úhona a povolání žurnalistovo je z nejčestnějších; málokdy rovná se cena zaplacená za tuto anonymní práci její hodnotě, která je mnohdy s vezdej-

šími statky nesměnna. Nikdy však neprodává čestný novinář svoje přesvědčení. Všichni žurnalisté na světě jsou placeni; koupeni jsou jen někteří. Pranic nezáleží na tom, za kolik korupční novinář prodává svoje přesvědčení. Prodává-li je vůbec, je koruptní. Nám dnes nepřísluší zkoumat, kdy redakce »Národních Listů« své přesvědčení prodávala a za čí peníze. Nám nepřísluší zkoumati, prodávala-li své přesvědčení, když za peníze, které jí platili dřívější majitelé, Kramáře haněla, nebo prodává-li je teď, kdy za peníze, jež jí platí nynější majitel Kramář, Kramáře chválí. Nám nepřísluší zkoumat, jestli Kramář ji koupil nebo vykoupil. Že buď tehda nebo teď redaktoři »Národních Listů« za svoje gáže, tedy za peníze, psali proti svému přesvědčení, jest logicky nezvratně jisto. Jestli před prodejem nebo teď, se nám zkoumat ani nechce, neboť se nám zdá, že lidé, kteří dovedou téhož člověka a touž věc podle komanda, jemuž podléhají, hanět nebo chválit, vůbec žádného přesvědčení nemají, že jsou živým inventářem koupeného domu, tedy méně než američtí kuli, jak je nazval dr. Herben: jsou lidé bez osobnosti. Jsou majetek, který se získá tím, že se zaplatí jeho pánu a ne jemu samotnému. Řekli jsme, že veřejné mínění »Národních Listů« je na prodej. Koupená redakce se stavěla nechápavou, bylo tedy nutno mluviti zřetelněji a zjistiti: Veřejné mínění »Národních Listů« je kasernováno. Za lásku jejich redaktorů se však neplatí jim samotným; platí se tak říkajíc v průjezdu, platí se tomu kterému majiteli, kupuje se celý dům, ve kterém jsou kasernováni. Oni sami, redaktoři »Národních Listů«, nestaví sice svých svícnů pod kbelce, ale peníze nedostávají přímo, nýbrž od majitele, který je vyplácí sám a který jim pak smí poručit, koho mají milovat a koho nemají. Nemůžeme jim pomoci. Vývoj »Národních Listů« je truchlivý. Z krásných červánků se stal časem slavný bengál a z bengálu zbylo v Mariánské ulici jenom červené světélko na žlutém domu . . . Juliánky, proč jste nešly domů? . . . Koupená redakce se roznadávala a v ráži napsala, že dr. Stránský je mezi čestnými českými žurnalisty tolik, jako malomocný mezi zdravými. Ale kdyby zaplatil za celý krám Kramářovi million a sedmkrát sto tisíc korun, zdaž by malomocenství jeho neodešlo od něho?

Tak si navzájem nadávají ty české denníky. Žid Dubský nemá přece práva se vyvyšovati nad »Národní

Listy«. Až na listy otevřeně katolické, křesťanské, nemáme ani my Čechové křesťansky smýšlejícího listu.

Nejšpásovitější je, když německy psaný list »Union«, dříve »Politik«, který prý hájí zájmy českého národa, na venek je obsluhován židy. Zrovna tak jako na místodržitelství nevezmou do redakce vládního listu — křesťana.

Podáme zde ještě několik obrázků, z kterých poznáme naše tiskové poměry. »Český Západ« přinesl 17. července 1911 tuto zprávičku:

Znají se dobře! My Čechové nazýváme se národem kulturním, jsme nejpokročilejší větví slovanskou. Prý Evropa na nás hledí. — Zrcadlem naší kulturní výše jsou dvoje noviny. »Národní Listy« a »Čas«, oboje vycházející v Praze a oboje ve svém směru pokrokové. Listy ty rozkohoutily se proti sobě a ukazují si navzájem svoji pokrokovost. V »Čase« píše počestný básník a »Syn Heliův« Machar o »Národních Listech«, že jsou »starým gaunerem (šejdířem), zaprodaným lotrem« jejich redaktory chce postaviti do řady na Václavské náměstí a naplivat jim do tváře, atd. Jistě mluva čistě básnická! — V »Národních Listech« odpovídá Macharovi spisovatel Václav Hladík takto: »Kam s Macharem? Do blázince nebo do polepšovny?« a pak o něm píše, že je »titán (obr) krobiánství«, »největší rabiát v království Českém«, »autor (původce) nejhnusnějších slov«, »degenerovaný, mravně nemocný«, »z jehož feuilletonů páchne puch bahniska a hantýrka brlohů«, »Machar dal na sebe sbírati«, »je zosobněný der dumme Kerl von Wien (hloupý chlap z Vídně)« atd. Tak soudí svobodomyslník o pokrokáři z antického Říma. A oba směry svobodomyšlenkářský a pokrokářský pracují vesele o ušlechtění a mravní povznesení národa Českého, a Machar je velký český muž! Kdo tomu nevěříš, přečti si to zde a poznej to z těch názvů, které mu uděluje muž, jenž ho asi zná.

Jak se náš vlastenecký tisk bojí jen zavadit o žida, toho je dokladů plno každý den. »Nár. Listy« se hájí v čísle v měsíci červnu proti »Času« takto:

»Čas« hledá ve slovech dra Kramáře o volbě dra Lederera, pronesených v klubu voličů novoměstských, hrozbu antisemitismem. Jest opravdu těžko před volbami v Čechách mluvit. Jasněji a určitěji proti antisemitismu nemohl se přece nikdo prohlásiti, nežli dr. Kramář. Ale zrovna proto, poněvadž má dr. Kramář antisemitism za

něco, co odporuje celému duchu české historie i opravdové české svobodomyslnosti, kterou se právem pyšníme, má právo varovati před tím, aby se hnutí to uměle nevyvolávalo. Kdyby to byla hrozba, nehrozil by tím dr. Kramář jen židům. Neboť z antisemitismu těžil by jen klerikalism, a ten by se zajisté především obrátil proti straně svobodomyslné, nehledě už k obecné škodě národní, kterou by vzrůst antisemitismu přinesl. A varovati měl dr. Kramář nejen právo, nýbrž i povinnost. Jen si představme, že kandidaturou dra Lederera přijde kandidát dohodový do užší volby s p. Richtrem. Každý ví, jak je naše veřejné mínění v této příčině citlivé, a rozhořčení z toho obrátí se přirozeně proti dru Ledererovi — a zejména v massách lidu se nebude rozlišovati to, co konečně my dobře víme, že je dr. Lederer nejen žid, nýbrž zároveň dobrý Čech, nýbrž tam uvidí příčinu jen v židovské kandidatuře. A představme si, že by přišel do užší volby p. Richter s drem Ledererem! Je potřebí, hnáti věci ty na takové ostří? Jestli »Čas» tvrdí, že přece mají právo pokrokovci kandidovati, nemáme dojista nic proti tomu — ale proč nekandidovali proti p. Čechovi pana prof. Drtinu nebo kohokoliv jiného, proč zrovna v tomto okresu, tak hojně židy obydleném, žida p. dra Lederera a proč ve svých letácích a projevech především kladou důraz na židovství p. dra Lederera? Kdo tedy spekuluje především na židovské cítění jisté části voličstva a kdo zavinil, že vůbec se mluví o náboženství kandidáta, které nám všude jinde je přece docela a naprosto lhostejné?

»Český Západ« přinesl 30. března 1911 tento článek:

Slavná redakce »Plzeňských Listů«, jakož i pan pisatel pondělního jejich úvodníku nám laskavě odpustí, jestliže navazujíce na výše uvedená slova připomínáme zcela chronologicky nedávnou minulost. Neboť, co uvedl p. pisatel proti straně »klerikální« (!!!), jest buď vědomým, nebo nevědomým klamáním veřejnosti. V prvním případě jest jednání toto odsouzení hodné, ve druhém pak měl by se p. pisatel poohlédnouti aspoň po dějinách vlastní strany, aby nepsal nehoráznosti.

Nejdříve co týká se zjednodušení národní organisace . . .

Kdy pak byla národní organisace česká jednodušší, než tehdy, kdy všechny vrstvy národa šly svorně za

svými vůdci z dob národního probuzení, jakými byli na prvním místě čeští kněží? Tito vykonali největší část národní práce v dobách, kdy jiným vrstvám o ní se ještě ani nezdálo, oni první podporovali a pozvedli českou literaturu, přinášejíce k jejímu zvelebení ohromné finanční oběti, kdy otcové a dědicové nynějších nepřátel kněžských snad z největší části stáli ještě v táboře neuvědomělých Čechů, nebo dokonce v táboře německém.

Po probuzení kulturním následovalo probuzení politické, v jehož čele stáli svědomití a křesťanským duchem proniknutí mužové, jako Palacký, Rieger, Havlíček a jiní z padesátých a šedesátých let minulého století. Byla založena jednotná strana národní s výše uvedenými vůdci, a v této straně jedno z nejprvnějších míst — hlavně pokud práce se týkalo — zaujímalo české katolické kněžstvo. Snad jest p. pisateli známo, jak byly prováděny volby do sněmu i parlamentu. Z Prahy po farních úřadech byly před volbou rozeslány dopisy s doporučením kandidátů. Farář svolal své osadníky, přečetl přípis Palackého nebo Riegrův a sám vedl své osadníky k volbě ve prospěch národního jednotného programu.

Když byly zakládány první jednoty sokolské, byli to opět jenom kněží, kteří v sedmdesátých letech minulého století největší počet těchto jednot založili a financovali. Při založení Ústřední Matice školské stálo české duchovenstvo zase v řadách prvních.

Zásluhy kněžstva uznali velmi často nejvážnější mužové čeští, jako sám Palacký, Rieger, Bráf atd. atd., tedy mužové, jimž mnozí dnešní politikáři nesahají ani po kotníky.

To byla v pravdě ideální jednota národní, která spojovala všechny vrstvy a stavy českého národa v jeden svorný celek, a tím také i v celek silný. Kde mohl býti dnes národ náš, kdyby tato jednota byla potrvala! Jakých úspěchů mohli jsme se do dneška domoci, kdyby všechny vrstvy a stavy spojovala jediná myšlenka: prospěch národní!

Avšak, kdo to byli, kteří první počali jako krysy hlodati na všenárodní jednotě a svornosti? Kdo první počali vnášeti do jednot sokolských ducha protinábožen-ského? Kdo první vyháněli kněze z řad českého lidu? Kdo házeli do oken Riegrových v letech devadesátých minulého století kamení a shnilá vejce? Zkrátka, kdo již

od šedesátých let minulého století hubili národní svornost a tím národ český seslabovali k veliké radosti našich neprátel?

To nebyli »klerikálové«, jak za našich dob po francouzském židu Gambettovi papouškují nemyslící lidé, ale budoucí pravdomluvný dějepisec českého národa zaznamená právě jméno mladočeské strany, jako první rušitelky národní jednoty české; vždyt již založení »Národních Listů« bylo klínem do jednoty narodní. Od té doby bral se vývoj českého veřejného života dvojím směrem: t. zv. staročeským, vlastně národním, Riegrovým a mladočeským — Grégrovým. Nová hesla zaujala mysli českého lidu, který hnal se přímo šíleně za liberálními bludičkami z ciziny do naší vlasti importovanými, a proud tento podporovali i někteří nerozumní staročeši, koketujíce s liberalismem a vystupujíce tak přímo proti politice Riegrově. Jednou z nejprvnějších značek bylo zavádění boje protináboženského a protikněžského, který byl příčinou, že duchovenstvo počalo vzdalovati se politické práce, omezujíc se jenom na pole čistě národnostní a hospodářské, aby na konec i z této posice bylo pomalu vytlačováno.

Rozhodnutí nastalo v devadesátých letech minulého století, kdy opanovali pole české politiky mladočeši, kteří slíbili vystavěti národu palác blahobytu. Strana národní odešla z bojiště poražena a snížena přímo ničemným bojem novinářským. Nenávist pak ke straně národní přenesla se také na duchovenstvo, které zůstalo národní straně věrným, a důkazem této nenávisti jsou pověstné »Šípy«, mladočeský list humoristický, v němž bylo kněžstvo skandalisováno způsobem co nejhorším.

Kněži tedy chtěli zachovati jednotu národní, za to obětovali i svou popularitu a vystavili se nejnižším útokům. Nesmí tudíž nikdo vytknouti kněžstvu, že zakládajíc a podporujíc stranu křesťansko-sociální a pracujíc vůbec na náboženském obrození lidu ruší národní jednotu. Stejně bezpředmětnou jest výtka, že strana »klerikální« tuto jednotu ruší a proti ní tedy že jest potřebí zjednodušiti národní organisaci.

Vyrovnejte se nejdříve se stranami: soc. demokratickou, realistickou, agrární, národně-sociální, radikálně-pokrokovou a jak se všechny české strany jmenují. Neboť tyto strany vystoupily mnohem dříve, než naše strana

katolická — křesťansko-sociální, a mnohem dříve porušovaly národní jednotu.

Strana naše přišla na české jeviště až poslední, když již byl lid náš otráven bojem protináboženským, kdy odpůrci světového názoru křesťanského zalarmovali již hordy nepřátel kříže k připravované kulturní a sociální revoluci. Věříme, že nejsme jiným stranám příjemným odpůrcem, hlavně když naše hnutí vždy více roste i při dočasných neshodách v našem vlastním středu. Víme dobře, že by nás naši »přátelé« nejraději na lžíci vody utopili, ale toto vše nebude nás klamati. Půjdeme neochvějně se svým křesťanským programem k našemu lidu a jsme přesvědčeni, že lid tento, až procitne z omámení, do něhož bojem protináboženským byl uvržen, přidá se šmahem ku straně naší.

»Čech« přinesl 25. března 1911 tento článek:

Vždyť nevíme, co chceme! Neví to massa, a co nejsmutnějšího, nevědí to politikové. Sledujme jen českou politiku! Když po pádu koaličního ministerstva Windischgrätzova mladočeši opustili půdu lidovou a za Badena dali se na cesty vládní politiky, když konečně rozšířením volebního práva lámati se počaly základy volební geometrie a německého nadpráví, vybudovaného uměle, a když pak se před terorem vídeňské ulice rádo couvlo, jen aby nenáviděným Čechům zasaditi se mohla záludná rána — bylo na národu českém, aby dal odpověď.

A národ dal odpověď, odpověď takovou, jaké si ve Vídni přáli. V pražských bouřích.

Pak přišel Gautsch a Thun-Kaizl. Úskočně, promyšleně pracovala Vídeň a rukou pevnou, tak jako krotitel divokého oře. Chvíli uzdu povolit, chvíli zase přitáhnout, tak střídavě — a ubohé zvíře neví pak, na čem je, ztýrá se a znaví, i jde pak poslušně a krotce, resignovaně. Tuto politiku provozuje Vídeň s námi stále; dnes právě tak, jako před desíti lety.

Může si tak s námi dovoliti, poněvadž není u nás národní kázně a národní — opravdu národní — organisace, není vůdčí myšlenky! Kde v Čechách máte strany, které by měly skutečně nějaký politický program, čím liší se od sebe ty naše strany, straničky a frakce? Je to směs osob, navzájem na se sočících a potírajících se bez cíle. Myšlenka schází. Češi nevědí, co chtějí, protože každý z nich chce něco jiného. Bojují ne na půdě nějakého programu, ne ze zásady, jichž provedení znamenalo

by zabezpečení národního našeho vývoje a sesílení, nýbrž jdeme za heslem dne, za okamžitými nápady a bijeme se pro libůstky, choutky a ješitnosti jednotlivců.

A proto ty dnešní poměry. Kořen zla leží v národní nekázni, zaviněné politickou nesnášelivostí a způsobem, jakým nakládá se s odpůrcem, jenž má jiné mínění. Je nás tolik, kteří takto mluvíme — jak to možným, že náprava ne a ne se dostaviti?

Není nic politického v našem domácím boji, v té obecné rozháranosti. Jen směle strhnout roušku a pláštíkem politiky nezastírati naši bídu. Jen sváry osob, osob jednajících z pohnutek zištných a nízkých podlamují naši sílu. To jest jediný škůdce české věci, a tento škůdce má ve své ruce i český tisk. Jen ať se najde smělec, který by se odvážil vystoupiti proti těmto osobám a smečka žurnalistických šakalů brzy mu zažene chuti k jakékoli reformatorské práci. Projděte naše malá města nebo navštivte naši královskou Prahu, všude poměry stejně bídné.

Takový jest dnešní stav, který jest jen výsledkem práce těch, kteří zodpovědni jsou za vývoj celého národního našeho života posledních let. Jest ještě naděje, že naše rozervaná národní společnost bude míti tolik vnitřní síly, aby nebezpečí svedlo ji v jediný tábor? Jest možno vybudovati u nás železnou organisaci od muže k muži? Napřed musili bychom vypráskati všechny darebáky z chrámu národního a započíti život nový.

Jak daleko pokročil český národ za posledních let, o tom malé ukázky. »Samostatné Směry« v Pardubicích přinesly 15. dubna 1911 tuto zprávu:

Národní uvědomění u nás. Prostě konstatujeme: K vůli divadlu nesmělo se celý březen ani prstem hnouti ve prospěch slavnosti a sbírek Komenského, patrně divadelní společnost znamená více než nesmrtelný velikán Komenský! — Liberecký židovsko-německý podnik s barnumskou reklamou vyssává do posledního haléře náš lid, aby tento peníz obrátil v nenasytný jícen »Schulvereinu«, veřejnost k tomu mlčí a rve se přímo o lístky do biografu, avšak naše Panorama Severočeské Jednoty jest stále prázdné, až na nějaké to »rendez-vous«. Naši graduovaní i negraduovaní páni hanebně se vyhýbají jakýmkoli příspěvkům na účely národní. Veřejně přibijeme jména těch, kteří odmítli státi se členy »Ústřední Matice Školské« a »Národní Jednoty Severočeské«. Toť přímo

hanebné! Jaké ponětí, pánové, vlastně máte o své národní povinnosti a o své národní hrdosti? Či myslíte, že vlastenec representuje se tlouštkou svého tělíčka? — Konstatujeme dále, že u nás to jde tak daleko, že někteří páni vinárníci a hostinští nechtějí do matičních pokladniček dovolit vybírati příspěvky ve svém lokálu a nechtějí užívati účtenek ve prospěch »Ústřední Matice«, avšak faktum jest, že jsou v městech hotely, kde Němci žádají účtenek ve prospěch »Schulvereinu« a těm se vyhovuje?! Konstatujeme dále, že naši páni obchodníci i s úřednickým konsumem odebírají výrobky od zuřivých německých našich nepřátel a při tom se ani nestydí jednání své ještě obhajovati. Konečně hnusným zjevem jest u nás, že naši majitelé realit dávají šmahem tyto pojišťovati u německo-židovských pojišťoven, zrovna tak, jako uzavírají pojistky u těchto pojišťoven na život naši předáci organisovaní i neorganisovaní. Toť velice smutný zjev a příliš chabé národní uvědomění a pražádná hrdost národní. — Jest něco podobného jen myslitelno u Němců? Takové netečnosti a národní vlažnosti a lhostejnosti jsou schopni jen Čecháčkové!! — To všechno se děje za patronance reorganisované strany. Co tomu říkají ti osvícení sloupové? Co ten osvětový svaz? Vše spí!!

»Nár. Politika« přinesla 20. června 1911 tento stydlavý povzdech:

Čeští lázeňští hosté a práva jazyka českého. Návštěva Čechů v Karlových Varech, Marianských Lázních a Lázních Františkových jest letos zase velmi hojná. Ač tito hosté patří mezi bohatší a vzdělanější české lidi, přece u nich postrádáme vyšší stupeň národní hrdosti. Ne proto, že by se snad za Čechy nehlásili nebo že by tu a tam česky nemluvili, ale proto, že u c. k. úřadů česky nemluví a nežádají oboujazyčných tiskopisů a oboujazyčné stvrzenky. Připomínáme tímto českým lázeňským hostům, že u všech c. k. úřadů lze u »přepážky« koupiti oboujazyčné tiskopisy, zejména u dráhy a pošty. Kdyby snad u některého úřadu nebylo z kteréhokoliv důvodu lze dostati oboujazyčných tiskopisů neb lístků, obraťte se ihned se stížností na dotyčné ředitelství, též telegraficky. Lepší společenské postavení ukládá každému našinci jisté povinnosti, které se nesmí zanedbávati, nechceme-li u našich sousedů druhého jazyka upadnouti v naprostou nevážnost.

Tak daleko jde to národní uvědomění. Na tom má lví podíl náš tisk. Pracuje plnou parou na zdolání ná-

rodního vědomí českého lidu. »Český Západ« přinesl v dubnu 1911 tuto zprávu:

Sloupy!! Volné Myšlenky stály v minulých dnech před pražským soudem, poněvadž chtěli to bráti volní vůbec co nejvolněji, až se nad tím páni soudcové pozastavovali. Dopadlo to ještě s nimi velmi dobře; v celku to odnesli jenom malými pokutami, po případě krátkým vězením. Nás zajímají jenom jednotlivé osobnosti — »mučednící« volnosti a svobody a v řadě odsouzených shledáváme se se zajímavými charaktery. Karel Pelant, fotografický příručí, nyní redaktor, 37 let starý, ženatý, bez vyznání. A my jsme se stále domnívali, že pan Pelant má nejméně dvě university za sebou, aspoň někde v Tunkabóně a zatím — nevyučil se řádně ani řemeslu fotografickému. Kdyby něčemu se byl naučil, mohl při své podnikavosti již dávno v oboru fotografie vyniknouti. Ovšem při fotografování nedají se malovati tak snadno lidem bulíky na nos, jako při pokrokovém novinářství.

A ještě bychom rádi věděli — jak to vlastně stojí s manželstvím páně Pelantovým? Po Plzni totiž roznáší se v posledních dnech zpráva, že p. redaktor chce oblažiti svazkem manželským jistou sl. učitelku. — Dalšími sloupy volných jsou: pekařskou moukou poprášený Bartošek, kněz-odpadlík František Loskot, jenž ze své minulosti ponechává si jenom titul »ThDr.« (doktor bohosloví), aby nemyslící otroky Volné Myšlenky ještě více oklamal, takto smýšlením »starokatolík« a mimo jiné ještě v západních Čechách dobře známí a pověstní: slečinka Zdeňka Kadeřábková, bývalá učitelka v Nýřanech, která před lety dělala největší klerikálku, a když ani to nepomohlo jí pod čepec, dala se k Volným, a K. V. Tuček, bývalý řídící učitel ve Šťáhlavech, který svého času nejen hrál pilně na varhany (varhaničil), aby si vydělal několik šestáků ročně, ale i psal pilně mravoučné »klerikální« povídky pro školní mládež. Tento zůstal ještě aspoň dle jména — katolíkem, aby pod tímto pláštíkem klamal nemyslící své kollegy. — Jistě velmi čistá to společnost, že? A za těmito lidmi, kteří mění své přesvědčení jako kabát, že má jíti český národ? S těmito skrachovanými povahami že spojují se české liberální strany proti katolicismu a kněžstvu? Tohle že mají býti budoucí vůdcové národa k lepší budoucnosti, když nedovedou ani uspořádati své přítomné poměry?

Časopisy »Volné Myšlenky« jdou na venkově na dračku. Všecko je hltá. I socínské listy »Zář« a »Plameny« jsou již slabé. Novinářské svinstvo panuje nyní všudy. Otrava duše celého lidu tím pokračuje.

»Právo Lidu« přineslo o francouzském tisku tuto úvahu:

Francouzský denní tisk má světovou pověst a zaujímá v celkové kultuře dnešní společnosti ctihodné své místo. Jednotliví jeho representanti představují typy, dnes už tradicionelní, různých denníků, mají svou velikou a slavnou historii, mnohé z nich nemalou měrou přispěly k »dělání« historie světové, mnohé z nich znamenají velikou čáru přes celý život moderní Francie. Dodnes se píše a mluví o těchto tradicionelních typických listech francouzských stejně jako se mluví o typických a klasických vzorech spisovatelů - žurnalistů francouzských.

»Temps« se svou zahraniční politikou, svým direktorem Hebrardem a redaktorem části zahraniční Tardieuem, jako »Débats«, existující již od roku 1789, se svými články literárními a dramatickými a se svými styky s předními členy Akademie, to jsou fysiognomie z dnešního života francouzského nesmazatelné. A stejně důležité místo zaujímají »Gaulois« s A. Meyerem a »Eclair« s E. Judetem, »Figaro« a »Gil Blas«, vesměs to žurnály ze staré klassické školy žurnalistické. Každý z nich spojen je s některým slavným jménem žurnalistickým.

Byly totiž doby, ve Francii více než kde jinde, že se mluvilo o výtečných žurnalistech jako dnes o výtečných tenorech a kdy žurnalisté předních jmen hráli skutečně roli vynikající. Jméno Rochefortovo dodnes má silný zvuk; a ještě dnes aspoň v některých kruzích mluví se o žurnalistických tenorech: Drumontovi, Cassagnacovi, Judetovi, Hassardovi, Jaurésovi, Fr. de Préssenséovi a jiných.

Zdá se, že doba těchto vynikajících žurnalistů minula stejně jako dnes zašla hvězda slávy těchto velikých typických, klasických žurnálů francouzských. Od komuny ponenáhlu vidíme se rozvíjet ve Francii čistě novou žurnalistiku, jež opouští tradice starých mistrů, jež i po té stránce individuelního proniknutí zůstává za starou. Zřizují se žurnály s úzkým hlediskem politicky stra-

nickým a začínají zaujímat vedoucí místo. Začíná se v lidu více číst, žurnály ty vydávány jsou vesměs za ceny nejnižší (5 h číslo) a zatlačují staré klasické žurnály do různých kanceláří, redakcí, čítáren, do zahraničních redakcí a bibliothék, do kruhů konservativních obhájců starého režimu. Nové žurnály vymezují si úzce a přesně cestu, zastávají politické názory často jen několika lidí nebo určité kliky, a majíce nějakých 10.000 čtenářů, jakž takž dobře vycházejí. Tak stojí tu druhý typ francouzských denních listů. Jsou to denníky reakční (Autorité, Patrie, Libre Parole, Liberté, Eclair, Croix, Univers, Gazette de France), radikální (Action, Radical, Rappel, Lanterne, Aurore, Soleil, Petite République), socialistické (l'Humanité, Bataille, Bataille Syndicaliste), reakční večerníky (Presse a Intransigeant) a j.

Dalo by se mnoho o všech těchto žurnálech povědít. Mnohé z nich zažily různé a zajímavé metamorfosy, některé ocitly se docela na jiném poli nežli původně si vytkly za cíl; jiné zase mají docela individuelní svůj ráz, jímž se liší od druhých. Ale to bychom musili nastíniti celou historii francouzského tisku. Nám však jde jen o malou orientaci a o vytčení zajímavých typů francouzského tisku moderního, jakož i o ukázání na zajímavém případě, kam dovede až dnešní moderní kapitalistický tisk jít ve službách konkurenčního boje peněžního.

Konečně vedle těchto dvou typů tisku francouzského máme třetí zvláštní typ: tak zvaný tisk informační. A to je žurnalistika nejzajímavější. Zde žurnalisté jako individuality ztrácejí se úplně. V klasickém i v politickém žurnalismu lze viděti ještě dnes »žurnalistické tenory«, zde však zmizeli úplně. Vládne zde anonymita, žurnalista je stroj, jenž obstarává výlučně jen podávání zpráv, novinek, sensací. Časopis takový nemá svého názoru a politického přesvědčení. List ten je založen kapitalistickou společností na získávání peněz, povinností jeho je chránit jen »veřejný pořádek«, podporovat po případě průmyslové a obchodní aféry svých akcionářů, vést obratně žurnalistické kampaně pro akcie té neb oné společnosti, podávat tendenční zprávy v konfliktech o kolonie a hnát tak vodu na mlýn svých akcionářů, v koloniích svůj kapitál uloživších. List ten dále je otevřen každé inserci a zvlášť uveřejňuje inserci pochybnou a podezřelou, z té právě má největší výtěžek.

Dává si psát úvodníky od čelných literátů, vědců, politiků a draze je platí, nebo žádá tisícové honoráře za uveřejnění reklamy té neb oné knize, tomu neb onomu podniku.

K tomuto typu žurnálů náležejí též nejmocnější a nejčtenější denníky pařížské: »Le Petit Journal«, »Le Petit Parisien«, »Le Matin« a »Le Journal«.

Tyto čtyři žurnály zaujímají úžasně vlivné postavení ve veřejném francouzském životě. A každý z nich, aspoň do jisté míry, snaží se svým zvláštním rázem odpovídat požadavkům jiné vrstvy lidí. Než přes to přece dostávají se nutně do konkurenčního boje, který se ničím neliší od boje dvou kapitalistických podniků, ba častokráte svou bezohledností, svou rafinovaností a špatně zakrývanou mravní zvrhlostí tyto převyšuje. A toho, kdo chápe onu velikou a vážnou roli, jakou má míti tisk v dnešní společnosti, jímá přímo hnus nad vším tím, co dovede provádět tisk, sloužící jen k získávání velikých dividend a k formování příznivého veřejného mínění pro některé kapitalistické podniky.

»Petit Journal« a »Petit Parisien« jest první typ dnešního francouzského tisku čistě informačního. Mají přibližně týž ráz, jsou určeny přímo nejširším vrstvám lidovým, nejméně vzdělaným, dělnictvu, všem malým lidem a všem venkovanům. Proto si konkurují a jediným jejich cílem je vzájemně se předstihovati v informování a získati tak více čtenářů. Předstihují se v rychlosti a úplnosti informační; proto povinností administrace jest dodati čísla do jednotlivých míst v nejkratší možné době, prvním ranním vlakem. Proto také denně tiskne se řada různých vydání dle toho, kdy vlaky do jednotlivých míst odjíždějí. Počítá se s minutami a vteřinami. Úspěch zajišťuje dokonalá administrace, jejíž členové musí dokonale znáti komunikační spojení každé nejmenší vísky, neboť ve Francii se čte všude, a kdo přijde dříve, ten má úspěch. Odjíždí-li vlak ráno o půl 5. hodině, musí být připraveno do této doby ono vydání, jež je určeno pro tuto dobu odjezdu. Pro místa, do nichž jede první vlak o hodinu později, určeno je vydání další s novými, posledními zprávami. A tak to jde dále a denně. »Matin« a »Journal« tento systém neprovádějí; ty mají jen jedno vydání ranní a ovšem vydávají pravidelně speciální vydání, když se sběhne nečekaně nějaká sensační událost.

Nemusíme ani zde uvádět, že »Právo Lidu« o židovském vlivu v tisku ve Francii úplně mlčí.

Dle statistiky, kterou mezinárodní ústav bibliografický uveřejňuje, jest počet časopisů v hlavních státech evropských tento: Francie 8940, Německo 8050, Anglie 4329, Italie 3068, Belgie 2023, Rusko 1661, Španělsko 1350, Švýcary 1332, Holandsko 1402. V jiných zemích evropských kolísá počet mezi 10 (Bosna) a 753 (Švédsko). Jediný časopis mají Siam a Gronsko. Prvním periodickým časopisem byl »Nieuve Tydinghen«, jenž počal r. 1605 v Antverpách vycházeti. Zajímavo je třeba na Francii sledovati vzrůst časopisů: roku 1640 vycházel 1, r. 1780 24, r. 1790 350, r. 1826 490, r. 1866 1640, r. 1882 2024, r. 1892 5600, r. 1898 6417, r. 1904 8270, r. 1908 8940 časopisů.

Strašlivý je vliv novin na lid. Že se v lidu jindy křesťanském vzmahá nevěra, to jest účinek novin. Ty pusté nadávky kněžím, posměchy z náboženství, ať vezmete list židovský, neb socínský, neb agrární, učitelský, volnomyšlenkářský, vše jde za jedním cílem, hanobit kněze, špinit ho jako nemravu, posmívat se náboženství. To právě chtějí Židé. Křesťan má žít ne jako člověk, ale jako hovado v neřesti a kalu. To se stane, jakmile kdo stane se bezvěrcem.

Nejzuřivější jest tisk socínů proti náboženství křesťanskému. V Německu mají socíni 81 denníků. List »Vorwärts« měl roku 1910 příjmů 2 miliony marek. Jeho redaktoři 160.000 marek služného. Předplatitelů měl 160 tisíc.

»Nájemník« přinesl 9. září 1911 tuto zprávičku:

»Šábes. Šabes neboli šabbát, je šestý den v týdnu, tedy naše sobota, která u Židů je zasvěcena úctě boží na památku stvoření světa. Toho dne Židé odpočívají. Šábes počíná se již večerem v pátek a trvá do večera dne druhého až po chvíli, kdy objeví se hvězdy na nebi. Z toho důvodu nenavštěvují pražští Židé v pátek divadla, ale hlavně ne divadlo Variété. Německé divadlo bývá v pátek skoro docela prázdné a Variété poloprázdné. Sluší ovšem věděti, že Židé jsou daleko pobožnější než my křesťané a že své náboženství mají ve veliké úctě.«

Zde to máme černé na bílém v listu, který přece není klerikální. Kdy čteme, že by byl špiněn rabín nebo židovská víra? Nikdy. Jak ale za to je naplněn každého

dne »Čas«, »Právo Lidu«, »Venkov« a podobné jiné listy těmi největšími podlostmi proti českým kněžím a katolické víře!

»Český Západ« přinesl 17. července 1911 tuto zprávu:

O nutnosti a potřebě katolického tisku vyslovil se velmi pádnými důvody bejský biskup Šebestián (jižní Portugalsko) na eucharistickém sjezdu, konaném v minulých dnech v Madridu. Po životě tohoto biskupa pásli revolucionáři již před prohlášením republiky a jen s největší opatrností vyhnul se vraždě. Pojednávaje o poměrech portugalských poukázal zcela správně na potřebu silného katolického tisku, který jediný může přinésti nápravu do lidské společnosti, neboť vnikne i tam, kam hlásání slova Božího v kostele se nedostane. Tisk jest neustálým apoštolem, kazatelem, a to buď myšlenek a zásad dobrých, ale též špatných... Výslovně pak dodal biskup Šebestián: »Lépe nežli stavěti klášter, lépe nežli budovati kostel, jest v naší době podporování a šíření katolického tisku, potírání špatného a indifferentního tisku.« Všechno zlo moderní nevěry a nezdravý vývoj portugalských poměrů připisuje biskup špatnému tisku. A jako v Portugalsku, tak tomu jest i jinde, a též v našem tak zvaném »katolickém«!!! Rakousku. Také v naší říši rozšířil se již protináboženský tisk nebývalou měrou, tisk pak katolický jest málo podporován, a tu schází mu podpora i těch vrstev, pro které v první řadě se bije. Nastavme si kostelů sebe více! Nevystavíme-li však kolem nich pevnou hradbu katolického tisku a mohutné řady sorganisovaného lidu křesťanského, pak všechny ty statisícové a millionové náklady na stavbu a vydržování kostelů budou vyhozeny do větru, a po čase samotny kostely budou rozbořeny nebo proměněny ve skladiště a konírny... Z Portugalska učme se, jaké poměry blíží se k nám, a dle toho se zařiďme...

LXII. Mravní úpadek lidské společnosti.

Jest ku podivu, kterak nevěrci, sociální demokraté, anarchisté, židé a jich stoupenci s divokou záští všude potlačují náboženství a církev a její sluhy, kněze. Ku posměchu náboženství tvrdí, že v kostele dělník nic nevydělá a že s katechismem se nestaví žádná dráha a že ctnost nevydělá ani na sůl.

Bohužel mají tito nevěrci, židé, anarchisté a sociální demokraté smutnou pravdu. Svět jest naplněn více špatností než ctností, nad světem vládnou nespravedlivci, kdežto poctivci jsou všude utlačováni a k zemi dupáni. Tak bylo a bude snad až do konce světa. A kdyby svět nebyl někdy vyburcován děsnými zločiny, krvežíznivými postavami, jako byli ve francouzské revoluci Marat, Robespiere a jiní náčelníci, kteří dali přes million lidí popravit, pak bychom se dožili toho, že by náboženství a církev byli od synů tohoto světa a ctitelů mamonu a požitku úplně k zemi poraženy. Jest až neuvěřitelno, s jakou tvrdou houževnatostí nevěrci hájí svoje stanovisko, že pro lidskou společnost náboženství Kristova není potřebí.

Důkazem toho jsou na př. naše »Národní Listy« ze dne 8. září 1901. V úvodním článku o příčinách anarchismu, ku kterému zavdal podnět vražedný atentát na Maxe Kinleye v Buffalu od anarchisty Golgocze podniknutý, píše tento orgán českých nevěrců a zednářů takto:

»Nikoli policejními opatřeními, nikoli výminečnými zákony a stavy, nikoli poutáním svobody tisku a svobody spolčovací a shromaždovací, tím nikdy a nikdy nevyhubíte kokotici revolučního anarchismu ze světa! Ale víte, čím ji bezpečně vyhubíte a vyhladíte v době dozírné z kořene? Promyšleným a neustálým povznášením a zvelebováním všeho lidu obecného rozumnou, spravedlivou správou státu v duchu svobody, osvěty a lidskosti, promyšleným a stálým odstraňováním všech křivd a nespravedlivostí zastaralých v životě společenském, státním a národním, poctivou rovností všech před zákonem, poctivou právní ochranou slabších proti mocnějším, upřímnou snahou o zhojení duševní jako hmotné bídy, upřímným soucitem a účinnou pomocí všem strádajícím — slovem: zřízením státu a společnosti, prodchnutým spravedlivostí a lidumilnou láskou, prodchnutým úctou k důstojnosti a právu člověka, přejícím rovnou poctivou svobodu všem a štědřícím mravně zušlechťující osvětu všemu lidu bez rozdílu.

To jsou jediné prostředky, jimiž rozumné vlády ve století dvacátém mohou zachránit a upevnit byt států a říší: odstraňováním příčin hmotné a duševní bídy, odstraňováním všeho násilí a barbarství ze života veřejného a mezinárodního, zastavením toho permanentního

vespolného zbrojení, pod jehož tíhou vůčihledě upadá blahobyt pracujících národů a přibývá zoufalého proletářstva, které nemá čeho více ztratit — a za to obrácením těch milliard, dnes na účely válečné mrhaných, k účelům lidumilým, ku zvelebení vlastí a národů v požehnaných pracích míru. To máme po nejhlubším svém přesvědčení za nejlepší a nejjistější cestu k budoucnosti utěšenější, nežli jest trudná naše přítomnost, plná nespokojenosti národní a společenské, plná krisí, plná nespravedlivých válek, plná roztrpčení, záští, násilí a fanatismu úkladného.

Kéž zločinný attentát, spáchaný na představiteli svrchovanosti národa amerického, dojme netoliko národ americký, aby vrátil se z nynějšího ploského materialismu svého k ethické výši slavných svých otců: Washingtonů a Jeffersonů, ale kéž otřese také spasitelně všemi vládnoucími státníky evropskými, aby vzali z něho naučení moudré pro lepší budoucnost národů evropských.«

V celém tomto klábosení českého veležurnálu nenajdeme ani jednou slůvko: náboženství Kristovo. Pánové, dělejte si co chcete, buďto se bude lid držet katechismu, předpisů křesťanského náboženství, anebo bude vládnout světem lidská bestie. — Jiného východiště není.

Náš český lid stále chudne a jde dolů, nejdříve mravně a pak hmotně. Důkazů toho vidíme na tisíce denně — všude, kamkoliv jen se poohlédneme. Vezměme jen Prahu. Na Příkopech a Václavském náměstí mají nejnádhernější domy židé. Žid Oehler a Löbl postavili si nové obrovské obchodní domy, které mají ohromnou cenu. Kdekoliv se zde nějaká novostavba provádí — je to žida.

Veškeré obchody v Praze jsou v rukou židů. Na Nový rok a na dlouhý den (jom Kippur), kdy židé vesměs ukazují světu svoji moc, kdy jsou židovské krámy vesměs zavřeny, jest viděti, co jsme my Češi a co jsou židé. Nás nezahubí prušácké piklhaubny a kanony, ale nás ničí a hubí Oehler, Löbl, Metzeles, Rothberger atd. Kdyby dnes na odlehlém předměstí židovka Emma Grünhutová otevřela obchod, jako učinila na Smíchově, a vyvěsila ve výkladní skříni třeba již od nějakého žida obnošenou košili, jsme jisti, že ji prodá.

Náš lid si nedá žida vzíti, mluvte si mu co chcete, on musí kupovat u žida. O této vlastnosti našeho lidu přinesly zajímavý dopis Baxovy »Radikální Listy«. Psaly v čísle 24. července 1901 takto:

»Pozorovacím předmětem budou nám ovšem v prvé řadě židé venkovští a jich vzájemný poměr k ostatnímu občanstvu. Jen velmi málo je českých míst, kde nenalezli bychom nějakého žida (pokud je nám známo, jsou takovým místem Počátky, malé město na hranicích českomoravských). Kde žid nebo židé žijí, tam vidíme pozoruhodný úkaz. Žid mnohým a mnohým je prvním důvěrníkem a rádcem. »Pantáta« žid brán je na potaz ve mnohých složitějších a důležitějších případech životních, velmi často i rodinných. Žid, nějaký obchodník nebo nájemce, představuje ostatnímu občanstvu bystřejší živel, hybnější a také inteligentnější. Těší se jako rádce daleko větší důvěře u přemnohých než třebas učitel nebo jiný představitel inteligentní vrstvy obyvatelstva.

Žid nebývá pravidelně usedlíkem, ale velice rychleji se přizpůsobuje a zdomácní. Nedá se obyčejně vtáhnouti do malicherných půtek místního osobního rázu, snaže se zachovávati všude ne-li zřejmou přízeň, tož alespoň zcela indiferentní poměr k své osobě. Ovšem v místech úplně neb velikou a závažnou většinou českých dělá »českého žida«, chodí do »Besedy«, vyvěšuje při příležitostech červenobílé prapory, dokonce i osvětlí (viděli jsme přece židy oslavující Husa), před krámem čte české noviny (ovšem v pokoji za krámem má na stole »Tagblatt«). Stane se zkrátka »dobrým a milým židem.«

Při tom ovšem obchoduje, jak ve svém krámě nebo se svým obilím a dobytkem, tak — a to často ve větší míře — i jiným způsobem, hlavně penězi. Poslouží rád a ochotně, kdo se na něj obrátí — ovšem, je-li »dobrý«, t. j. jen potud, pokud cena prokázané úsluhy se kryje s majetkovou jeho kvalitou.

Což divu, že takový občan žid spojen je záhy s řadou svých spoluobčanů Čecháčků nejen velmi pevnými pouty různých obchodních vztahů (často papírovými, ale tím pevnějšími), nýbrž i svazky osobního přátelství.

A jak se pak můžeme domnívati, že by někdo z přečetných přátel takového fešáckého žida mohl i jen přemýšleti o tom, co mu antisemitismus povídá, neřku-li

aby sám pochopil význam silné posice židovstva takovými kořeny upevněné a uvědomil si její důsledky. A neuvědomí-li si, jak může zaujati jedině možné a nutné stanovisko proti takovému uplatňování se židovské moci? Což pak uvěří přítel takového místního žida, že mu hrozí od něho samotného, jako od části celé sorganisované moci, nějaké nebezpečí, že takové nebezpečí jemu i celku, jemuž náleží, hrozí od celé té moci? Jakož nevěří tomu i jiní, kteří se »netěší« přátelství s nějakým tím panem Kohnem či Hellerem, ať už stojí za prodavačským pultem, či sedí ve vinopalně nebo velí jako pachtýř ve dvoře? Vždyť vidí, že žid žije ve velmi důvěrných stycích s hlavami města, s pány doktory, úředníky a pod., ba i s panem děkanem či farářem je na dobré noze, obchoduje s ním, kupuje od něho obilí, dobytek, opatřuje mu hospodářské potřeby nebo najímaje od něho farské polnosti. A prostší lidé následují pak příkladu těch »vrchních« vrstev, chodí k »pantátovi« do krámku nebo do výčepu, dávají si koncipovati dopisy, udíleti si rady v právních záležitostech a pozenáhlu upadají také v odvislost duševní zároveň s odvislostí hmotnou.

Tak se žid pevně usazuje ve svém okolí, nabývá půdy a — pracuje. Pracuje pilně a vytrvale — ta čest se musí všem dát — ale pracuje bezohledně pro sebe a svůj národ. Podtrhujeme slova svůj národ, poněvadž sílí-li jednotlivec žid, posiluje tím veškeré židovstvo, souhrn svých soukmenovců — chybně se říká souvěrců — jsa si vědom svého úzkého úvazku, pojícího jej s nimi navzájem, ukládajícího mu povinnosti, ale propůjčujícího mu také moc, sílu u vědomí, že za ním stojí silný, v jedno sražený celek. Od každého, nejmenšího židovského handlíře v nejmenší zapadlině vedou nitky, spojují se v prameny stále mohutnější, ovládané rukama vládců peněžních trhů i politiky. Kolik prospěchu a kolik škody vyšlo nám již od těchto vládnoucích kruhů, víme nejlépe sami. Cítíme ty stopy a budeme je cítiti ještě dlouho. Nejméně tak dlouho, dokud sami nepoznáme, jak ve svém středu necháváme růsti nejjemnější a nejnepatrnější zdánlivě kořínky, živící naší vláhou celou tu spleť nenasytné a neúprosné cizopasné rostliny, ovíjející celý svět a rdousící nejslabší. Není třeba surovosti, sprostoty a násilí, ale prozíravosti a méně zbytečné důvěřivosti. Jen si třeba vždy uvědomiti, co znamená cizí

živel ve vlastním těle a míti smysl pro příslušnost k tomuto tělu. Hyne celé těleso a s ním jednotlivec i naopak.«

Přibíjíme tato slova »Rad. Listů« na dobrou paměť, poněvadž pochází z listu takového, jehož ani jediné snad číslo nevyjde, aby v něm nebyl špiněn český kněz, katolická víra a náboženství katolické. Nuže, pánové, zde zpytujte svědomí vlastní. Vy si nedovedete vysvětliti zjevy, proč žid jest u našeho lidu nyní všemohoucím. Kdo je toho příčinou? Kdo jiný než každý ten, který boří v lidu, co kněz v mládí staví, který ničí v lidu náboženství a lásku k vlastní křesťanské krvi.

Dříve, dokud novinářští štváči neštvali lid proti knězi, byl všude kněz brán v poradu, dnes chodí lid na poradu — do kořalny k židovi. A kdo k tomu dělá pomahače? Titéž lidé, kteří pak naříkají v »Rad. Listech« na rostoucí obrovskou moc židovstva. Že se stanou i případy, že tu a tam i kněz proti stávajícímu církevnímu zákonu, že křesťan nemá míti nižádného styku se židem, se prohřeší, to jest tím smutnější, a to se stává tím, že uštvaný kněz musí jíti volky nevolky k židovi pole pronajmout, poněvadž mu ten »křesťanský lid«, drží-li pole sám, s něho všecko pobere, poněvadž se všude mluví a píše, že kněz nic nepotřebuje.

Ale nejen ten náš obecný lid jde slepě k židovi, on se nedívá na firmu, nýbrž do výkladní skříně a jde podle láce, nýbrž i naše tak zvaná inteligence jest v tom směru ještě horší. O tom bychom mohli podati nesčíslné doklady.

Či není to hrozno, že mají židé mimo svého německého »Prager Tagblattu« nyní dva české denní listy ku svým službám: »Právo Lidu« a »Čas«?

Není to hrozná podívaná, když vidíme, že universitní profesor Masařík veřejně se ujímal židovského vraha Hilsnera, ale na rodinu nebohé zavražděné křesťanské mučednice příhany vrhal? A to jen proto, aby o něm psaly židovské noviny dlouhé chvály?

A takových Masaříků jest mezi námi na sta a na tisíce. Uvedeme zde jen jeden příklad. Pražský týdeník »Nové Listy« přinesl počátkem září 1901 z Náchoda dopis, kde si dopisovatel stěžuje následovně:

»Chceme ukázati na jinou bolavou stránku našeho národního hospodářství. A sice jest to podomní obchod,

kterýž s povrchu zemského co nejdříve by smeten býti měl. Naše daleké okolí hemží se neustále samými Pickelesy, Schillery, Jeitelesy, z nichž každý — ku podivu — jest předem opatřen (od koho?) spolehlivým seznamem míst a obydlí, na která se židé obrátiti mají. Z pravidla pak židovští agenti svým pražským neb vídeňským firmám z těchto udaných míst přinesou tučné objednávky pro celou saisonu a náš živnostník o to přijde. Rozumí se samo sebou, že více láce, nežli jakost zboží zde rozhoduje a že hotová zakázka nevypadá zdaleka podle předložených vzorků. — Žel, že inteligence naše, nejvíce pak české úřednictvo, sedá na lep těmto agentům a že nevzpomene toho, jaká břemena poplatní uvalena jsou na bedra našeho obchodnictva, jaké zemské, školní, obecní i okresní přirážky! Kdyby nebylo dělného a venkovského lidu, musili by zavříti i ty jediné naše dva závody se střižním zbožím, z nichž jeden již 3, druhý 4 roky působí a tak dost živoří, neboť se tu již firmy vystřídaly. Prvá ohlásila konkurs a nástupce očekávalo totéž.

Na štěstí byl vyučeným pláteníkem a tak přibráním plátenictví zachránil svou firmu od úpadku. Obchody, jež zde učinili židovští podomní agenti, vyšly na jevo z domluvení se majitelů obou výše uvedených obchodů, p. Šolce a p. Janečka. Jeden o druhém se totiž domníval, že inteligence místní a vůkolní nakupuje u druhého. Zatím s prázdným vyšli z objednávek oba dva. V Náchodě jest 10.000 obyvatelů, odborná škola tkalcovská, továrny, a proto dosti jest zde profesorů, učitelů, úředníků, lékařů; avšak ani úředníci obce, kterou my, poplatníci, vydržujeme, nenakupují u našince. Vše mají od našich úhlavních nepřátel. Zdejší řemeslnictvo jest jim dobré na opravky a vyčištění. Titéž lidé, Češi, kteří si na radnici odhlasují obecní přirážky, které my živnostníci máme zaplatit, dělají za naše peníze milostpány a zanášejí každý groš k židákům.«

A takových dopisů ze všech koutů českých přinášejí pražské antisemitské listy do roka na sta.

V čem to vězí? Dříve se lid křesťanský navzájem podporoval, poněvadž měl v srdci víru. Nyní jest lidu náboženství neustále zlehčováno a ničeno, lid se stává surovým a sobeckým, jeden druhého by zničil. Pravý opak všeho se děje u židů. Žid se židem drží, žid žida podporuje a tím nad námi vítězí, oni nás pohltí po-

malu a jistě. Na příklad kupují židé nyní kde jaký pozemek neb dům ve větších městech; tím opět rozšiřují svou příšernou moc nad námi.

Na příklad konala se ve čtvrtek 12. září 1901 v Praze na Ovocném trhu u soudu exekuční dražba na dům č. 750 v Dlouhé třídě »u bílého lva« zvaného. Koupil jej známý žid Jindřich Stránský za 64.329 K, ačkoli dům byl soudně odhadnut na 72.350 K. Žid Stránský si zřídil konfenci a za krátký čas zbohatl. Koupí toho domu vydělal rázem 8000 K. Dále byla dražba u téhož soudu na domy »u tří orlů« č. 255 na Malé Straně a na č. 256 »u kamenníků« na Zderaze. Oba koupil advokát žid dr. Arnold Popper, a sice první za 30.010 K, ač soudně byl odhadnut na 50.602 korun a druhý za 40.010 korun, ač soudně odhadnut na 54.141 korun. Advokát Popper vydělal zde rázem 34.000 K!

U okresního soudu na Smíchově konala se dražba stavebního místa čís. katastr. 169/86 v Bubenči u Prahy. Koupil je advokát žid dr. Alfred Kauders pro známého zasílatele Fantla za 9020 K, ač byla odhadní cena 13.680 K.

Kšeft ten vynesl tedy 4000 K. A tak židé skupují do roka všecko, co se jen skoupiti dá.

Jaká nás křesťany a hlavně náš malý český národ čeká budoucnost, z uvedeného lehko poznáme. Jestliže lid se nevrátí k mravním zásadám náboženství Kristova, jestliže nenabude láska k bližnímu mezi lidem křesťanským žádné půdy, a bude jí stále ubývati, pak nejsou daleky konce, kde nám bude hůře než po bitvě bělohorské a po válce třicetileté.

Všudy, kam se jen podíváme, je sociální rozklad. Nouze, nespokojenost, rozervanost jest denním heslem v domácnosti millionů lidí.

Dle tvrzení dra Helloga má přijíti za 250 let všechno lidstvo do blázince. V posledních 50 letech stoupl prý totiž počet bláznů o 50 procent, takže na jeden million připadá dnes 18.000 choromyslných a 10.000 idiotů. Nebylo by divu, kdyby toto proroctví se splnilo. Neboť bude-li lidstvo žíti tak, jako dosud, zdegeneruje se úplně. K tomu připočtěme nynější protináboženský a protirozumový tisk, a vyjdou nám složky, které nutně vedou k sešílení člověčenstva.

Universitní professor v Tubinkách v Německu, dr. Gaupp, vydal knihu, v níž projednává mezi jiným otázku, proč stoupá stále počet sebevražd. Jako příčinu toho uvádí duševní poruchy, které za naší doby stále se množí. Nicméně je nucen doznati též toto: »Dejme tomu, že příčinou přečetných sebevražd jsou nemoci duševní, přece nám zbudou ještě mnohé, které se duševní poruchou vysvětliti nedají. Pokud nám statistické výkazy dosvědčují, tedy za posledních 80 let, roste počet sebevrahů v Evropě více, než počet chorých duševně. Najisto zde působí ještě jiné okolnosti, které zaviňují tak veliký počet sebevražd. Kde je hledati? Snad v poměrech hospodářských? Jistě ne. Pokud nás dějiny a statistika poučují, bývá sebevražda velmi pořídku příznakem nouze. Jsou případy, že náhlé schudnutí mnoho lidí dožene k sebevraždě, ale hospodářským nedostatkem nedá se vysvětliti stále přibývající počet sebevražd.« A učený professor vykládá nyní některé příčiny častých sebevražd. Jsou to: pijáctví, požívání morfia a kokainu, hráčství a jiné vášně. Pak doznává též: »Nedá se upříti, že ztráta náboženské víry, víry ve z mrtvých vstání a další život po smrti, jest též jednou z příčin stále vzrůstajícího počtu sebevražd.« A to bude také to pravé. Neboť není-li po smrti nic, nemá-li člověk duše, není-li Boha soudce, jak tisíce moderních proroků nevěreckých hlásá, proč by měl se člověk báti spáchati sebevraždu? Naopak smrt je pro něho vysvoboditelkou z utrpení a bídy na světě. Zde možno zase pozorovati blahodárný účinek náboženství. Není hrdinou ten, kdo zbaběle couvá před obtížemi a nesnázemi, není hrdinou muž, jenž pro nějaké nezdary béře si život, zanechávaje na světě vdovu s nezaopatřenými dítkami, není hrdinkou žena, která si zoufá, nestarajíc se, co bude z její dítek, ale tací lidé jsou hrdinové, kteří postaví se vzdorně a statečně proti neštěstí a nehodám, modlí se, pracují, trpí, doufají a vytrvají.

Jenom pevná víra, neochvějná důvěra v Boha propůjčují lidem té síly, aby v protivenstvích, útrapách a nedostatcích neklesli. A právě proto přibývá tolik sebevražd, protože lidé přestávají v Boha věřiti a v něho doufati. Vzrůst sebevražd jest ovocem moderního, beznáboženského vychování.

Časopis »Hlavní zpravodaj« v Praze přinesl 13. srpna 1910 tento obrázek:

Praha VII. (socínský list) uvedla jako příčiny zločinnosti zavládnuvší »sociální bídu« a lichvu bytovou a upozornila nás, abychom poslednější hleděli potírati. — My oproti tomu hlavní vinu udávali ve výchově nedostatečné a nedostatečné mravnosti. — Abychom svoje tvrzení alespoň částečně dokázali, uvedeme zde několik obrázků, které vše jiné dosvědčí, jenom ne sociální bídu. — Minulou neděli intervenovala policie v devíti případech rvanic. Z těchto byly dvě hospodské rvanice velikých rozměrů, při nichž vzal za své téměř celý inventář v obou hostincích, čímž ovšem způsobena byla hostinským značná škoda. Že byla při těchto rvanicích spousta raněných, rozumí se samo sebou. — Pochybujeme, že by »sociální bída« nutila k opilství, rvanicím a konečně i ku vzájemnému zkrvavění účastníků» sociální bídy«. A takovýchto rvanic hospodských udává se u nás každou sobotu a neděli spousta. Všech ovšem jest původ »sociální bída«??!! »Znám hostinec,« píše přítel našeho listu, »kde časně od rána do pozdní noci ozývá se hrací stroj, harmonika a zpěv, či řev. A rovněž tak v časných jak nočních hodinách obléhán jest tento hostinec ženami a dětmi, jichž «živitelé« utápí v hostinci tom v alkoholu poslední haléř, ponechávajíce své rodiny hladu a bídě. — Pravím, není to jednou, nýbrž každodenně jsou zde tyto případy. Muži dělníci zde utrácejí s prodejnými děvkami svoji týdenní mzdu, a ženy jejich a děti zmírají zatím hlady.

Uvádím příklad: Tuto sobotu v noci pozoroval jsem obraz: Kolem oken hostince zmíněného ploužily se v noci čtyři ženy, všechny měly tam své muže. Jedna z nich nesla v náručí kojeňátko, za ruku vedla děcko asi tříleté. — Pojednou vyvrávoral z hospody muž. Uzřev ženu s dětmi, spustil na ni: Ty, k . . . ., již mne zase špehuješ?« — »Muži, dyť nemají děti co jíst, domácí chce činži, a ty tady propíjíš výdělek!« — »Kuš, co si myslíš, že mám jenom dřít a nemám mít žádnou legraci? Lon dělal 16 zlatých, na svačiny jsem utratil pět, do organisace jsem dal — — Chceš-li, tu máš pětku, já domů nepůjdu, chci se pobavit.« — V tom se vyrojil z hostince chumáč napitých lidí a spatřivše muže v rozhovoru, počali se mu posmívati, že se musí držeti zástěrky ženy, že bude doma klečet. A na konec počali s nejoplzlejšími řečmi, tak že žena, patrně ze studu — odešla, ani nevzavši peníze, nabízené jí mužem. Až do

dvou hodin ráno hulačila společnost »sociální bídou stižených«.

A takové obrázky vidíme zde každý den. A ještě horší. Dvanácti až patnáctiletá děvčátka vchází do tohoto pařeniště mravní zkázy, kde trůní každého večera smečka prodejných děvek. A mladá děvčata ta nechají se tahati a mačkati — jsouce již bez veškerého studu, výrostky i starými chlapy. Pro jednu z nich přišla onehdy po desáté hodině matka a na ulici jí činila: »Tatínek je již doma a nadává« — mínila matka — »Eh, ten ať mně vylíže p....! Ten je rád, když si nějaký šesták vydělám a přinesu mu ho domů na pivo!! — A matka? Pokrčila pouze rameny a řekla odcházejíc: »Až si uženeš nějakého fakana nebo nemoc, pak ti bude lepší!« »Však já dám pozor!« zasmála se hlasitě »sociální bídou« uštvaná a ostatní společnost kamarádek a kamarádů jí přizvukovala. — To nám píše náš zpravodaj. A pozorujte počínání dětí na ulici a vyslechněte jejich rozhovory. Hnus, odpor a hrůza vás jímá, když slyšíte ty vzájemné jejich titulatury: K...., S....! — oplzlé jejich řeči atd. —

A tážete-li se jich, kde to slyšely, zcela klidně vám odpoví: od tatínka, od maminky. A prosím, to nejsou ojedinělé případy, nýbrž to je všeobecným pravidlem: oplzlé řeči, nadávky spustlé atd. A opovažte se takové nemluvňátko upozorniti na neslušnost podobné řeči a podobného jednání. Vynadá vám co nejsprostěji a jste rád, že po vás nepraští — kamenem. A proto, pánové, jímž náš způsob psaní není vhod, Vy si vytkněte za svojí povinnost, mezi těmi, již vás slyší a vašich pokynů poslouchají, hlásati na prvním místě mravní výchovu dětí, jako hlavní základ sociálního blahobytu. Neboť kde není mravní výchovy již v dětství, tam není lásky ani k bratru, natož ku bližnímu nebo soudruhu a — celé vaše učení sociálně demokratické zbudováno bude na písku, vaše heslo: rovnost — volnost — bratrství zůstane pak jenom pouhým heslem — skutek utek.«

To píše list, který vydává bývalý poštovní úředník Flögl. Tedy žádný klerikál. To jsou strašlivé obrázky sociální a mravní zvrhlosti, do které zabředl náš lid.

Kde mizí náboženství z rodiny, tam nastává poušť.

Národ bez náboženství a mravnosti zahyne, jako zahyne bezbožný jednotlivec ve vlastních neřestech.

Doslov.

»Český Západ« přinesl dne 13. července roku 1911 tento článek: »Ven ze škol vyženou vás«. Tato slova božského Spasitele, kterými předpověděl svým učedníkům i jejich následupcům pronásledování a nejhorší štvaní se strany nepřátel, plnila a plní se neustále. Dějiny katolické církve jak v Rakousku tak i ve státech jiných jsou nám toho důkazem, že státní moc nebyla nikdy příznivou katolické církvi hlavně v otázkách školských a že vždy snažila se tato moc vytlačiti vliv a vedení církve ze škol, které původně od katolické církve byly zakládány a to již v té době, kdy i nejmocnější světští panovníci raději obírali se honem, loupežením a milostnými pletkami, než vzděláním a duchovním povznesením lidu.

Zásluhy katolické církve, jakož i jejího kněžstva v otázkách školských jsou tak veliké, že jen nejhorší nepřítel církve může je popírati anebo takový člověk, který nezná z dějepisu ani toho nejmenšího, nezná zkrátka ani dějepisné abecedy. Církev dala základ k nynějším vysokým i středním školám, katolická církev povznesla domácí výchovu mládeže, že neustále upozorňovala rodiče na jejich povinnost k dětem, vybudovala celý systém obecného školství a při tom toto školství sama si vydržovala ze svého majetku beze všech školních, obecních a zemských přirážek, bez vypisování daně na pivo atd. atd. Avšak křesťanský duch ve výchově mládeže nelíbil se odvěkým nepřátelům učení Kristova, kteří nedali si pokoje, až téměř ve všech zemích vymohli si co největšího snížení náboženského vlivu na výchovu mládeže, jak stalo se také v Rakousku zákony z let 1868 a 1869.

Dle těchto zákonů snižuje se jednak význam celé církve a vzhledem ke škole snižuje se náboženství na pouhý učebný předmět, ostatní pak předměty nemusí býti proniknuty duchem náboženským, i kdyby sebe více s náboženstvím souvisely. Výsledky této výchovy můžeme velmi dobře pozorovati za našich dnů, kdy celé generace, odchované moderní interkonfesijní školou, stojí v přímém odporu a nepřátelství proti katolické církvi. Jest pak zcela přirozeno, že takovýmto odpůrcům jest solí v očích již pouhá přítomnost katolického kněze ve škole, při

čemž velmi dobře snesou se s protestantským pastorem i židovským rabínem a snad snesli by se i s bábou-kartářkou . . .

Výsledkem pak tohoto napjatého poměru jsou neustálé a promyšlené útoky na katolické, ve škole působící duchovenstvo, které prováděny jsou jenom za tím účelem, aby nejširší vrstvy obecenstva byly proti knězím ve škole působícím poštvány a tak aby byla připravena půda pro zamyšlené vypuzení náboženství ze školy.

Pro doklady tohoto svého tvrzení nemusíme choditi daleko, neboť v samotné Plzni vyskytlo se jich v poslední době několik.

»Nemrava« z Plzně. Tak byl napaden a z nemravných skutků se školními děvčaty obviněn plzeňský katecheta dp. Zíka, a to takovým zakukleným způsobem, že nebylo možno podati žádnou opravu, ba ani žaloba nebyla možná. Každý čtenář dotyčné lokálky, která vyšla v »Nové Době« dne 28. m. m., musel dojíti k úsudku, že obvinění jmenovaného katechety jest odůvodněné a pravděpodobné, neboť tento dojem zmíněná lokálka působila.

Napadený kněz došel si však v pátek — 30. m. m. — do redakce »N. D.«, kde mu řekli, že stala se jim mýlka v osobě, a že vinníkem jest jiný katecheta, kterého p. redaktor Votava také popsal. Ale podle popisu žádný takový katecheta na plzeňských školách nepůsobí. Zajímavým bylo doznání p. redaktora, že demokraté nevystupují proti osobám, ale proti celému náboženskému systému, jaký dosud ještě aspoň poněkud ve školách trvá. Ještě že byli tak ochotni a přinesli opravu v pondělním čísle ze dne 3. t. m., ale opět s omáčkou, že pátrají dále po pravém vinníkovi. Tedy za každou cenu musí býti katolické kněžstvo pošpiněno nepravdivým útokem.

»Nemrava« z Uher. Korunu svému způsobu psaní postavila »N. D.« na hlavu hned na to ve středu, kdy napsala, že jistý »posvěcený nemrava« páter Lamberk v uherském Temešváru svedl a nakazil přes třicet 8 až 12letých děvčat . . . Dokladem, jak »N. D.« lže, anebo pramen, odkud čerpala svou ničemnou zprávu, jest ta okolnost, že udává stáří kněze na 35 (třicetpět) let a uvádí o něm, že již celých patnáct let působí jako kněz v diecesi czanadské. Především ví kdekdo, že knězem nemůže se státi nikdo před uplynulým 22. rokem, a již

k této době potřebuje papežské dispense, a že pravidelný věk, kdy kněz je vysvěcen, jest 23. a 24. a další leta, ale to nic nevadí počestnému listu soudruhů, aby tak bezmyšlenkovitě kde jaký žvást nesebral a neotiskl... Systém . . .

Par nobile fratrum . . . »Nové Době« postavily se zase v jiném směru po bok »Plzeňské Listy«, které snad záviděly soudruhům jejich vavřínů. Čteme v jejich 150. čísle ze dne 6. července t. r. tento útok na čest kněze působícího ve škole:

»Podivné náboženství. Sděluje se nám tato neuvěřitelná věc. Na jednoho žáka III. obecné školy na Husovu náměstí udali hoši katechetovi, františkánu P. Basilu Havelkovi, že jedl něco v kostele. Katecheta, jenž je znám jako náboženský fanatik, hocha plísnil a tu hoch prohlásil, že udání hochů není pravdivé, poněvadž on v kostele nejedl. Katecheta přinesl na to krucifix a dvě svíčky, které rozžal a odříkával hochovi jakousi přísežní formuli, kterou hoch musel opakovati slovo za slovem. Jinými slovy, hoch ze III. třídy obecné školy musel zcela formálně přísahati, že v kostele nejedl. Rozumí se, že spolužáci byli nad tímto klerikálním skutkem velmi udiveni a jakmile přišli domů, s úžasem o tom vypravovali. Jest povinností c. k. okresní školní rady, aby věc tuto vyšetřila a byla-li by pravdiva, energickým způsobem zakročila. Fanatický kněz měl by z vyučování náboženství býti vyloučen. Skutek zde vylíčený rozhodně a co nejdůrazněji musí býti odsouzen.«

Ze způsobu psaní uvedené lokálky vysvítá, s jakou přímo ďábelskou nenávistí namočil pisatel tohoto útoku péro (vlastně klacíček) do kalamáře, a svou jedovatou slinu vrhl na katolického kněze. Tento však nemeškal a došel si do redakce »Plz. L.«, kde zjev »fanatického kněze« způsobil pravé zděšení. Vytáček byla celá řada, hlavně obava před 19. paragrafem tiskového zákona. Ale nic nepomohlo. »Plz. L.« byly nuceny přinésti opravu, kterou však velmi šikovně zastrčily, jak vysvítá z otisku této opravy v čísle 151. ze dne 7. t. m.:

»Nadace. Za účelem propůjčení požitku 124 K z nadace Františka Karlíka k podpoře sirotků a vdov po učitelích, po případě i k podpoře neštěstím stížených učitelů, dne 7. září 1911 splatného, vypisuje se konkurs do 17. srpna 1911. Při udělování této nadace dlužno při-

hlížeti k uchazečům dle následujícího pořadu: 1. Z příbuzenstva zvěčnělého učitele pana Františka Karlíka. 2. Z učitelů, kteří působili v Rokycanech. 3. Z učitelů, kteří působili v obcích: Bušovicích, Ejpovicích, Březině, Klabavě, Kolvíně, Litohlavech, Lhotě Šťáhlavské, Mešně, Mirošovech, Oseku, Padrti, Skořicích, Šťáhlavech, Tymákově, Veselé a Volduších. Nekolkované žádosti přijímá ve lhůtě naduvedené městská rada král. svob. města Rokycan.

Dovolávaje se § 19. tisk. zák., žádám ctěnou redakci za uveřejnění následující opravy: 1. Zpráva nadepsaná: »Podivné náboženství« v čísle 150. »Plz. Listů« (ze dne 6. července 1911) jest úplně nepravdiva. 2. Pravda jest, že žák III. třídy obecné školy záp. obvodu, o němž ve zprávě řeč, byl usvědčen asi 8 hodnými spolužáky, že jedl v kostele při službách božích, a k tomu se před žáky přiznal a mírně pokárán byl s výstrahou, by budoucně tak nečinil. 3. Není pravda, že katecheta přinesl krucifix a dvě svíčky, které rozžal a odříkával hochovi jakousi přísežnou formuli, kterou hoch musil opakovati slovo za slovem: pravda jest, že hoch druhý den před správcem školy a matkou, která celému vyšetřování přítomna byla, vše zapřel, způsobem theatrálním, u dětí neobvyklým, od nikoho nebyv vyzván, se zapřísahal, že jest nevinen, a všecky ostatní hochy ze lži vinil. 4. Vyšetřování další jest postoupeno místní školní radě. Ve vší úctě P. Basil Havelka, katecheta.« Jak bylo s námi sděleno, byl chlapec dle všeho již z domova naveden, jak má odpovídati, neboť jeho chování bylo přímo výstřední. Ze lži obvinil zcela drzým způsobem své spolužáky, kteří dokázali mu, že vskutku v kostele jedl. Nedotýkali bychom se této věci, kdyby nebyly z ní vytloukaly »Pl. L.« kapitál proti obviněnému knězi, který dosud vyšel vždy v nejlepší shodě s učitely, a kterému i liberální učitelové vydávají svědectví co největší snášenlivosti. Sama okresní školní rada uznala jeho práci ve škole a vyznamenala jej pochvalným dekretem. Tentýž útok otiskly také »Národní Listy« (taktéž mladočeské) a národně-sociálně-dohodové »Naše Snahy«. Přinesou také opravu?

Pravý cíl . . . Víme dobře, páni, oč se vám jedná Vy sice bijete na oko pouze do jednotlivce, v našich. případech do kněží Zíky a Basila Havelky, ale při tom úmyslně trefujete celý kněžský stav ve školách působící,

abyste připravili vhodnou půdu pro ten okamžik, až světové židovstvo a v první řadě naše rakouské židovstvo, v jehožto službách vy stojíte, vydá povel k útoku na náboženskou výchovu dítek ve škole a na vyhnání náboženství ze školy vůbec. To jest cíl židovstva — povalení náboženství křesťanského — prostředkem k tomu cíli jest tak zvaný svobodomyslný tisk, jehožto vydavatelé a redaktoři jsou takto jenom ubohými námezdníky židovskými v protikřesťanském boji.

Týž list přinesl 17. srpna 1911 tuto zprávu:

»Kněz přijde do školy unaven dlouhou cestou. Sebe větší nepohoda ho neodstraší, chce svědomitě užíti každé hodiny. Kázeň je »volná«, a proto si rozpustilci dle libosti hovoří. Tak ovšem není možno vyučovati. Kněz marně napomíná. Konečně nevidí jiné pomoci a největšího nezvedence posadí zvlášť do prázdné lavice, aby ostatních dětí nevyrušoval. Kluk si v lavici lehne; z toho žaloby a smích. Postaví-li duchovní kluka před lavici, dá se do tance. Nastane nový smích. — »Postavím tě za dveře!« pohrozí kněz a z lavice se ozve hlas jiného zpustlíka: »Já tam půjdu taky, jo?« — Jiné ukázky: Kněz začne po přestávce vyučovati. »Ještě pět minut!« vykřikne rozpustilec. — »Co obětoval Kain Pánu Bohu?« »Jitrnici!« Vykládá se o sv. biřmování. — »My se budeme biřmovat holí!« ozve se hlas. — »Proč jsi nebyl u sv. zpovědi?« Odpověď: »Já jsem nic neukrad'!« — »Jdi si sednout tamhle k Božence,« radí zpustlík zpustlíkovi. — To se všecko děje při vyučování. »Co tam děláš?« táže se kněz nepozorného kluka, a jiný místo něho odpoví: »Hov . . .« Myslíme, že by takovou mládež kvalifikovaly samy »Nár. Listy« také slovem holota. Ale pokrokoví pánové nikoli. Do takové »kázně« si musí ovšem kněz stěžovati, neboť je při ní vůbec nějaká práce možna?

A teď poslyš — milý čtenáři — výsledek této stížnosti. Nejdříve přijde slovutný pokrokový pan řídící — na inspekci. »Děti, je na vás stížnost, že se při náboženství neslušně chováte. Proto jsem se přišel o tom přesvědčit. Náboženství si važte, je to důležitá věc. A to si pamatujte: kdo si váží náboženství, ten nikdy není udavačem.« — Kněz tomu rozumí a kluci také. — Tak čteme v posledním čísle »Katolického Učitele«, stavovském to listu katolického učitelstva moravského. Stížnosti na zlotřilost a rozpustilost naší mládeže jsou stále čet-

nější a naléhavější. Vliv »volné« kázně a protináboženského boje ukazuje se v první řadě mezi školní mládeží. A nezapomínejme, že ovoce »volné« výchovy odnáší sice v první řadě kněz, ale hned za ním přijde — učitel, škola a rodina. Nejsou sice poměry všude tak zlé, jak svrchu vylíčeno, ale i v Plzni samotné a na Plzeňsku zhýralost mládeže roste každým okamžikem.«

Ptáme se zde veřejně, jaký že to bude z takové mládeže národ?

Dáme jiný obrázek. Je šábes. V tramwayi na Ferdinandově třídě trať č. 1 jede v sobotu 19. srpna 1911 párek na malý parník někam do Chuchle. Děvče křesťanka, asi 19letá, vysoké, nádherné postavy, blondýnka. On je žid, pán, asi 30 let, v šedém letním obleku. Děvče je bývalá služka u židů. Nyní ji žid vydržuje někde na Žižkově, platí jí měsíčně asi 80—100 K. Za to je jeho úplná kurva. Ku podivu. Děvče je dokonce hrdo, že má žida pána.

Žid v tramwayi div děvče nesežere, počíná si jako krvelačný kanec. Na tváři děvčete jsou stopy divokých pohlavních orgií, které se židem tropí. A takového previta pak si vezme nějaký český Venca za ženu, až ji žádný žid za kurvu nebude chtíti.

Tak vychovávají české matky své dcery. Takových případů je v Praze a jinde na sta a tisíce. Odtud ta strašlivá zkáza našeho lidu.

Nejstrašlivějším nepřítelem náboženství, kněze, to je vždy žid, kurva, socín a nevěrecký učitel. Tito čtyři pochovají český národ v hrob. »Čech« přinesl 18. března 1911 tuto úvahu od Gibiera, biskupa ve Versailu:

»Naše náboženská situace dala by se plně vyjádřiti slovy: Rozluka kleru od lidu francouzského. Věřili jsme příliš dlouho, že davy samy k nám přejdou, a že stačí vyčkati jich v našich chrámech a sakristiích. Vyjma katechismus a pohřební obřady nebylo skoro styků s duší lidu. A jaké vzpomínky si odnese lid na ty úředně závazné styky s knězem, jehož od poslední hodiny náboženské už neviděl, a s nímž se jen při chvatné návštěvě u úmrtního něčího lůžka opět setkal? Vzpomínku na učitele, jenž své nedbalé žáky plísnil, na osobu, jež vešla do domu plného smutku, a jejíž přítomnost blízkost smrti ještě více dávala cítiti. Ne, to věru nestačí. Je nutno vrátiti se k slovům Ježíše Krista: Ite ad oves,

jděte k svému lidu. Je to nutno a třeba že nesnadno, přece možno.

1. Je nutno jíti k lidu. Lid je dnes vším: čte, debatuje, hlasuje, vládne, rozhoduje svým počtem, je suverenní. Nad tímto faktem demokratismu možno truchlit nebo se z něho radovat — ale změnit se nedá: existuje a to na dlouho. Nuže, chceme-li pomoci k vítězství věci boží, musíme obrátiti se k lidu a hleděti jej získati pod prapor víry. Máme sice generální štáb duší zbožných a katolíků statečných — ale to naprosto nestačí.

Ostatně, nepůjdeme-li my k lidu, půjdou k němu jiní a vyzvou jej: »Pojď s námi.« A lid půjde a lid už s nimi jde. Budeme-li klidně čekati, až lid přijde k nám, je nebezpečí, že se načekáme. Uvidíme, jak znenáhla nás opouští i poslední zbytek věřících, a jak se prázdní velikolepé chrámy, jichž jsme nastavěli. Nevěra bude moci proti nám obrátiti slova Tertullianova a volati posměšně: »Vše jsme vám vzali a jen vaše chrámy jsme vám nechali.« A my ve skvostných, ale opuštěných chrámech budeme slavnostně truchlit nad kultem, jenž umírá, a nad náboženstvím, jež hyne.

Ale základním důvodem, proč máme jíti k lidu jest, že lid ten má duši, a to duši, jež podle evangelia hodna je vší naší lásky. Vizte našeho Pána, Ježíše Krista! On, jenž jakoby pohledu neměl pro všecku nádheru země a jenž slova nemá pro Tiberiy a Césary, nesmrtelností daří jména, vybraná z vrstev nejchudších a nejprostších. Otevřete evangelium na kterékoli stránce, vždy uvidíte Ježíše a lid nerozlučně spojeny. A nám ten lid uniká. Znesvěcuje neděli. Špatně vychovává své děti. Nečte už ani evangelia, ani Životy svatých, a uvážíme-li, co všecko a co výlučně čte, je na podiv, že není ještě více odkřesťaněn a zdemoralisován. Mezi ním a knězem je propast. Je to bolestný zjev, ale nesmíme se bát plně se mu podívat v tvář. Takový stav nesmí zůstat trvalým, je nutno překlenout propast, jež nás od lidu dělí, je nutno navázat s ním styky a jíti k němu.

2. Přiznávám, že je to těžké. Už proto, že kdykoli je nám činiti se svobodou lidskou, výsledek je vždy nejistý. V malém stádci zbožných duší, jež k nám lnou, je některá ovečka čistší ještě a oddanější, než všecky ostatní; a přece ani o ní nevíme s jistotou, zda ji uchráníme, nemůžeme se zaručit, zda setrvá; dnes je

věrná, ale zítra snad opustí svého pastýře, unikne nám a zklame naděje naše. Úspěch není jistý a není snadný. Hlásati evangelium křesťanskému lidu, udržovat v náboženské osadě horlivost prvních dob — ba co dím — připravit k dobrému prvnímu přijímání i jen jediné děcko, jež přece zbožnost vsálo do sebe s mlékem mateřským — už to je dílem nesnadným a vyžaduje značné horlivosti. Což bude, jde-li o to, zpět Ježíši Kristu dobýti národ, jenž propadl nevěře? Lid ve svých nejširších massách dříve či později ovšem otevře a dá své srdce těm, kteří jej milují ne pouze slovy, ale k znovudobytí lásky jeho je zřejmě třeba více ctnosti, více pravé obětavosti, více trpělivé blahosklonnosti než k jejímu udržení.

Nám jest bojovati nejen proti nevědomosti, ale i proti předsudkům. Vedle těch, kdo neznají evangelia a nedovedou se brániti jedu, jenž je jim vnucován, je obrovské množství těch, kdo nechtějí je znáti, sami po jedovaté číši ruce vztahují a každé záminky proti evangeliu se chápou a všemožných zbraní proti nám hledají. To má rozhodně svůj kořen ve smutném tajemství naší přirozenosti, jež na hlas hříchu vždy ochotněji reaguje, než na hlas dobra. Ale je tím vinno i opojení volnomyšlenkářské, jímž náš ubohý lid ve Francii už tak dlouho je zpíjen. Tak dlouho jej omamovali lžemi a pomluvami proti náboženství a kléru, až jed volnomyšlenkářský a protikněžský mu otrávil všechnu krev. Jen se zahleďte na lid našich měst a vesnic a slyšte jej. Ať dělá kněz co dělá, vždy je v neprávu. Když v druhém století zuřil v Římě hlad nebo mor, když Tibera vystoupila ze břehů, nevědomá a surová luza volala: »To křesťané zavinili! Hoďte je lvům!« Bylo to absurdní, ale bylo to. Ani dnes není nijak. Chce-li kdo utratit psa, řekne, že je vzteklý; chce-li odstranit kněze, řekne, že je podvodný, a byť kněz ten stokráte měl pravdu. V naší současné společnosti není kněz jen neznám a cizincem; je i zneuznáván a zneucťován. Celé svazky by se daly vyplniti hanebnostmi, pronášenými proti kleru, a je úžasno, jak se jim věří. Zatím co v r. 1870 celé řady kněží, řeholníků a řeholnic mřely jako oběti své milosrdné lásky na válečném poli, po celé zemi se lhalo, že tu válku klerus chtěl a připravoval, že Francii Prušákům zradil — a davy věřily. Dnes vyhnali všechny řeholníky, zavřeli na 20.000 katolických škol, oloupili hanebně všecky kongregace,

škrtli výdaje na bohoslužbu, zkonfiskovali i fundační jmění a všemi těmi bezčetnými činy prý jen národ chtěli zachránit, chudinu obohatit a dělnictvu pomoci. A lid francouzský uvěřil naivně těmto lžím politiků, trosky náboženské hromadily se před jeho zraky, a on prstem nehnul, jakoby se ho to netýkalo. Každá nespravedlnost je dovolena proti kleru. Klerus je vždy v neprávu. Nevěří v jeho ctnost, jež je nesporna, ani v jeho vědění, jež je vynikající, ani v jeho lásku, jež je nevyčerpatelna. Vyčítají mu neústupnost, koná-li svou povinnost, ctižádost, dělá-li dobré skutky, politické záměry, pracuje-li apoštolsky. Jíti k lidu znamená pro nás vydávati se nevděku a pomluvě, nenávisti a potupě, nízkostem a předsudkům a vší velikostí své víry a své obětavosti státi vysoko nad všemi těmi titěrnostmi, jež jsou tak hnusny, a nad všemi těmi příkořími, jichž jsme terčem.

3. A je přes to vše možným jíti k lidu? Ano, zajisté. Náš úřad je těžký, ale může býti úspěšný. Je nám možno aspoň částečně znovu získati lid, jenž nám uniká. Dříve přicházel on k nám, a na nás bylo jen otevříti mu dvéře našich chrámů a poklad našich božských tajemství. Dnes se nás vzdaluje. Co učiníme? Půjdeme k němu, abychom ho obměkčili, jej přesvědčili, jej znovu do svatyně chrámové přivedli a ukázali mu krásu toho, co zneuznává, a klamnost toho, čemu přednost dává.

Nic neodvoláváme z toho, co jsme řekli o nesmírnosti obtíží apoštolátu mezi lidem. Ale nebojíme se připojiti, že nejnovějšími událostmi tyto obtíže byly zmírněny. Trhajíce beze všeho práva staleté pouto, jež pojilo vlast s náboženstvím, domnívali se naši zednářští politikové, že navždy ubili moc katolické církve ve Francii. A nastal pravý opak. Přes všechno jejich úsilí a při všem, co zničili, klerus zůstal neporušen ve své pravověrnosti a své hierarchii a nabyl svobody akce a možnosti apoštolátu, jaké neměl už přes sto let. V našich městech a v našich vesnicích může dnes kněz vycházet ze svého kostela a ze své sakristie a věnovati se apoštolským pracím, na něž by se bylo dříve hledělo jako na přepínání. Není dnes už osobou úřední; může však býti apoštolem! S titulem, právy a povinnostmi občana může se ve svém oděvu ukazovat na veřejnosti a mluviti v místech a shromážděních, jež si už dávno odvykla jej vídat a slýchat; může organisovat spolky vyučovací, tiskové, dobročinné sociální, samé to činy, jež ho uvá-

ději v denní a bezprostřední styky se všemi součástmi národa. Vzali mu vše, nemá co ztratit. Čeho by se bál a čeho lekal?

Krásně o této věci napsal senátor Jénouvrier (v »Gaulois«, 22. prosince 1908): »Tato rozluka, jež dle představy jejich původců měla býti zkázou náboženství, vezme mu sice jeho jmění, ale v téže chvíli dá plnou svobodu jeho horlivosti. Ano, víc než kdy jindy a účinněji, než kdy jindy zasáhne katolický klerus do života katolického lidu a dříve či později bude jeho duší a bude jeho vůdcem! Politika? O tu se bude zajímati dle svého práva a dle své povinnosti jen potud, pokud náboženské zájmy mu to veleti budou; jakmile jich bude šetřeno, nechá politiky. Není beztoho jeho oborem: politika rozdvojuje, a on sbližuje; politika budí řevnivost a nenávist, a on káže lásku a milosrdenství. Dnes už se nepřátelé náboženství táží samých sebe, zda se nezmýlili a chtějíce pronásledovat a olupovat, zda se prostě nedopustili jen pouhé nemotornosti. Budou ovšem hledat jiných ještě prostředků a vymýšleti ještě nové zákony, aby zažehnali obnovené »nebezpečí klerikální«. Co na tom? Vše bude marno. Jejich úsilí zadržeti apoštolát, tak šťastně započatý, bude bezvýsledno. A nic nebude hlasitěji svědčit o životní síle a úspěšnosti katolického kněžstva ve Francii, jako právě ty útoky a ta pronásledování, jichž bude předmětem nebo obětí, neboť dle orientálního přísloví: Stromů uschlých a neplodných nikdo si nevšímá; jen po těch hází kamením, jichž koruna je plna zlatých plodů.«

Vyvoďme důsledky z těchto myšlenek, tak pravdivých a povzbuzujících. Mezi knězem a lidem není a nemůže být rozluky a antagonismu; spjati jsou spolu těsnými svazky a providentielní příbuzností; vše je spojuje a k sobě navzájem vábí.

Jděme k svému lidu! Na konec i lid francouzský bude patřiti tomu, kdo jej více dovéde milovati. A nevěrci a sektáři milovati nedovedou. Přinese-li klerus něhu a lásku lidu vstříc, bude náš, t. j. bude Boží a bude Kristův; neboť nic obětavosti neodolá, a ve světě nad účinnou lásku není větší moci. Čím budou styky mezi klerem a lidem častější a důvěrnější, tím více poroste vzájemná láska, a tím větší z ní vyplyne prospěch pro náboženství i pro vlast.

Poměry ve Francii i u nás jsou stejny. Když před 100 lety počali národní buditelé pracovati na vzkříšení českého národa, tu byli v prvním šiku kněží, bez nich by dnes o českém národě nikdo nemluvil a nepsal. Bída duchovní, mravní je hroznější než bída hmotná. Vždy bída duševní má v zápětí bídu hmotnou. Kdo flámuje, půjde také jednou žebrat.

Jen mravný člověk může býti také člověkem zámožným. Mravnost i blahobyt jsou spolu nerozdílny. Český národ nezahyne ani tak chudobou hmotnou, jako chudobou duševní. Aby se tak nestalo, to budiž úkolem jeho duchovenstva a všech vlastenců, kteří s českým knězem jdou společnou rukou a nerozdílnou. Kněz bez součinnosti laiků nemůže příval zloby sám zdolati.

OBSAH DÍLU II.

Strana

XXXVI. Nejistota kapitálu v dobách války a revolucí . 3
XXXVII. Zánik řemesel 16
a) Ústřední jatky v Praze 26
b) Řemeslo a studie 30
c) Přičinlivost řemeslníků 32
d) Nedostatek učňů 36
e) Počet živností v Rakousku 40
f) Slovo o vánočním nákupu 41
g) Osvobodil stroj dělníka 42
XXXVIII. Výprodeje 48
XXXIX. Budoucnost řemeslnictva 72
XL. Maloživnostenská a řemeslnická družstva úvěrní 84
XLI. Sliby politických stran živnostnictvu o volbách 88
XLII. Zkáza lidu přepychem 97
XLIII. Obchody a živnosti v obvodu Prahy 103
XLIV. Obchodní bankroty 111
XLV. Emancipace židů 128
XLVI. Komu patří domy v Praze 140
XLVII. Vláda židovstva v českých městech 158
XLVIII. Stávky 184
a) Stávka v elektrické centrále v Praze r. 1907 . 197
b) Statistika stávek 202
c) Stávka kočí v Praze r. 1908 210
d) Stávky v Německu 215
e) Pranýřování firem stávkou postižených . . . 217
f) Stávka pekařů v Praze r. 1907 221
g) Návrh zákona stávkového. Stávka uznána jako zločin 242
h) Zdražování životních potřeb následkem stávek 256
i) Stávky zedníků v Praze 259
k) Stávka ve Škodovce v Plzni r. 1909 277
l) Poštovní stávka ve Francii r. 1909 281
m) Stávky agitačním prostředkem pro tisk socínský 287
n) Rvačky socínů na veřejných stávk. schůzích . 290
XLIX. Drahota 301
L. Kapitalism a zemědělství 361
a) Převody nemovitého majetku v Rakousku . . 361
b) Přesunování obyvatelstva v Rakousku z venkova do měst 363
c) Obyvatelstvo kulturních států dle povolání . 366
d) Obyvatelstvo Německa dle povolání 366
e) Odlidňování venkova v Německu 371
f) Vylidňování českého jihu 376

Strana
g) Obyvatelstvo Ruska dle povolání 374
h) Statistika obdělané půdy a lesů na celém světě 383
i) Světová statistika sklizně obilí 385
j) Vzor českého rolníka dle Jungmanna . . . 389
k) Ničení Poláků v Pozňansku 393
l) Na obhájení české půdy 403
m) Jest zprůmyslnění státu prospěšno? 409
n) Celeď a rolnictvo. Svízele povolání rolnického 411
LI. Zadlužení majetku nemovitého 413
LII. Pronajímání velkostatkářské půdy 427
LIII. Zemědělská těžba na celém světě 433
a) Světová sklizeň obilí r. 1910 442
b) Obilní spekulanti Rosner a Faludi v Pešti . . 450
LIV. Kdo vládne světem 454
a) Menšikov o humanitě 470
LV. Máme spořit 478
a) Síla myšlenky strádalů 492
LVI. Stará a nová šlechta 506
LVII. Sv. František z Assisi, hlasatel chudoby 513
LVIII. Blahobyt bez Boha 519
LIX. Kterak roste bohatství 545
LX. Rudá Belgie 561
LXI. Světový tisk 573
LXII. Mravní úpadek lidské společnosti 603
Doslov 614

Na toto dílo upsali po 20 K následující P. T. pánové a peněžní ústavy:

Andacht Josef, kaplan, Žiželice.
Bouše Josef, děkan, Rožmitál.
Bodlák Václav, administrátor, Hvožďany.
Bubeník Václav, provinciál, Praha u sv. Jiljí.
Bambas Stanislav dr., profesor, Příbram.
Brázdil Josef, farář, Osvětimany.
Buchar Josef, farář, Horní Kruty u Zásmuk.
Balcar Vojtěch, farář, Cerekvice, p. Vysoké Mýto.
Bayer Bohumil, farář, Jablonec n. Jiz.
J. M. dr. Bauer, kníže-arcibiskup, Olomouc.
J. Exc. JUDr. Albín Bráf, ministr etc., Praha II.
Buřil Josef, kaplan, Dobruška.
Bajar Josef, farář, Slušovice.
Cyrus Ervín, kaplan, Rakovník.
Cejpek Josef, farář, Nosislav, p. Židlichovice (Mor.).
Duchaň Petr, farář, Trnava, p. Třebíč.
Doupovec Jan, kooperator, Tvrdonice.
Dvořák Karel, farář, Týniště n. Orlicí.
Dvořák Josef, kooperator, Řečkovice u Brna.
Dvořák Bohumil, farář, Krásná Hora.
Dovrtil Hynek, kaplan, Klášterec n. Orlicí u Žamberka.
Dragoun Ladislav, kaplan, Náchod.
Dumek Alois, kaplan, Kožov u Loun.
J. M. Drápalík Norbert, opat, Nová Říše (Morava).
Ehl Frant., farář, Sembernitz.
Fähnrich Jan, farář, Krnsko.
Horák František, zámecký kaplan, Hukvaldy (Morava).
Havlík František, nádražní kaplan, Břeclava.
Hill Jan, děkan, Kasejovice.
Hrdlička Rudolf, farář, Nezamyslice (Morava).
Hošek Method, farář, Lišeň u Brna.

Hájek František, konsistorní rada, Střelice u Brna.
Homola Bohuslav, farář, Obřany u Brna, p. Husovice.
Hrubý Antonín, kooperator, Medlov, p. Hrušovany u Židlichovic.
Havelka Antonín, kaplan, Plzeň.
Hubáček Josef, farář, Počepice, p. Vysoký Chlum.
Halama Vincenc, kaplan, Holice.
Hora Ludvík, kaplan, Dašice, Čechy.
Hlasivec J., notář arcibiskupský, Praha.
Hoder Jakub dr., kanovník, Brno.
Hut Josef, kooperator, Kroměříž.
Hajda Jan, kooperator, Holešov (Morava).
Hradil Jan, farář, Štíp, Morava p. C.
Holubec Mar., převor, Břevnov u Prahy.
Hrubý Ign., Borkovany, p. Těšany u Sokolnic (Morava).
Janda Josef, kooperator, Břeclava.
Jíně Václav, děkan, Blatná.
Ježka Karel, kooperator, Halenkov (Morava).
Jadrníček František, kooperator, Holešov (Morava).
Jelínek Václav, farář, Hořiněves u Smiřic.
Kubíček Tomáš, farář, Rychaltice, p. Hukvaldy (Morava).
Kostka J., farář, Luhačovice.
Kozumplík František, kooperator, Jevíčko.
Kocman Jan, kooperator, Heraltice.
Koch Karel, farář, Želetava.
Kačer Theodor, farář, Kuželov, p. Hroznová Lhota.
Kaplan Josef, konsistorní rada, Cuslav, p. Brandýs n. Orlicí.
Kopecký Josef, II. kaplan, Hradec Králové.
Kopp Jan, farář, Počenice, p. Morkovice.
Koubek Julius, děkan, Bystrce u Brna.
Koncer Ludvík, farář, Halenkov (Morava).
Kordule František, farář, Tuchlovice.
Kučera Karel, farář, Nikl, p. Svitava (Morava).
Konvent Dominikánů, Plzeň.
Khunt Fulgenc, farář, Machov.
Kukla Innocenc, farář, Loučky u Beránek, p. Kunovice.
Knapp František, kaplan, Vysoké Veselí.
Kolísek Leopold, farář, Blansko.
Kabrhel B., provinciál, Praha II.
Kubáč Vincenc, farář, Raduň u Opavy.
Konvent Maltézů, Praha.
Konvent Jesuitů, Sv. Hostýn.
Kadlec Ignác, farář, Vranovice na sev. dr. (Morava).
Kolísek Alois dr., profesor, Hodonín.
Kunc Ignát, farář, Želechovice (Morava).

Kubes Augustin, kvardian, Kolín.
Kapoun Emil, zámecký kaplan, Lukov u Holešova (Morava).
Lehejček Jan, děkan, Tvrdonice.
Láska Josef dr., děkan, Týnec (Morava).
Lakmayer Antonín, farář, Horní Ročov.
Leška Josef, farář v Lomci, p. Liběšice.
Linkenfeld Adolf, děkan, Sokolnice (Morava).
Možný Jan, kooperator, Třebíč město.
Mašíček Cyrill, farář, Studnice, p. Velký Beranov.
Míča František, děkan, Opatov via Okřízky.
Mayer Alois, převor, Lnáře.
Mank Josef, farář, Záboří u Blatné.
Matýsek František, farář, Pržno u Vsetína, p. Jablunka.
Maerz Antonín, vikář, Domažlice.
Maňour František, kaplan, Planá n. Lužnicí,
Marek Jan dr., prelát, Praha IV.
Maňousek Jan, farář, Křepice, p. Velké Němčice (Morava).
Mazanec Gustav JUDr., Praha.
Nakladal Alois, kaplan, Frenštát, p. Radhošť.
Navrátil Josef, farář, Jetřkovice, p. Kopřivnice (Morava).
Necid Oldřich, farář, Lednice u Břeclavy.
Novotný Cyrill, farář, Zhoř u Polné.
Nový Otakar, kaplan, Rožmitál.
Nováček Josef, kaplan, Nové Hrady.
Neužil Karel, farář, Kostelec Vrbatov, p. Chrast u Chrudimi.
Němeček Vincenc, farář, Kněžice v Čechách u Král. Městce.
Neveselý František, farář, Přibice, p. Vránovice (Morava).
Němec Jan ,farář, Chanovice u Horažďovic.
Neubauer Alfons, c. k. profesor na gymnasiu, Č. Budějovice.
Obdržálek Innocenc dr., farář, Bílovice u Uh. Hradiště.
Ondok František, vikář, Hradešice, p. Malý Bor.
Pavelka, farář, Přibyslavice.
Polanský Antonín, farář, Velké Opatovice.
Pazourek František, kooperator, Mikulčice, p. Lužice.
Páral Ignác, farář, Kamenice u Jihlavy.
Podhradský František, kaplan, Záboří.
Pavlík Josef, farář, Slapy.
Pfof Josef, farář, Starý Bydžov, p. Nový Bydžov.
Pecka František, děkan, Náchod.
Pospíšil Josef dr., prelát, Brno.
Pricher Jan, katecheta na odpočinku, Stupná, p. Č. Kremže u Č. Budějovic.
Pospíšil Vilém, kooperator, Bransdorf u Krňova, Slezsko.
Polanský Antonín, superior, Horažďovice.

Pavelka Václav, katecheta, Domažlice.
Rajda Štěpán, farář, Nová Říše.
Rous Methoděj, kooperator, Komín u Brna.
Rudolecký Josef, farář, Unanov (Morava).
Říb Jan, kaplan, Libčany u Dobrenic-Syrovátka.
Richta E., kaplan, Turnov.
Řezníček František, farář, Hrubý Bezděz, p. Vokny na č. s. dr.
Sdružení křesťanského dělnictva, Příbor.
Sdružení venkovské omladiny, Tichá na Moravě.
Struniska Václav, farář, Provodov.
Spurný Jan, kooperator, Bílovice u Podivína.
Soška Josef, kooperator, Nová Ves n Břeclavi.
Sedlák Rudolf, farář, Prušánky, p. Nová Ves u Břeclavi.
Setnička František, farář, Předín, p. Opatov.
Stejskal Petr, farář, Rozseč, p. Nová Říše.
Svatoš František, farář v Nové Strašecí.
Syka František, kaplan v Nové Strašecí.
Sehnal Antonín, farář, Paršovice u Hranic.
Smola František, farář, Štěpanovice u Třeboně.
Smetana František, kaplan, Dobruška.
Sedláček Jaroslav dr., c. k. univ. profesor, Smíchov.
Sedláček Alois, děkan, Králové Dvůr n. Lab.
J. M. Schachleiter Alban, opat, Praha-Emausy.
Suchánek Antonín, kaplan, Komárov u Opavy (Slezsko).
Suchý Josef, děkan, Vlašim.
Sládek Josef, knížecí arcib. vikář, Svojšice.
Trávníček Antonín, farář, Třebíč zámek.
Tichovský Josef, farář, Bratronice, p. Unhošť.
Táborský Josef, kaplan, Špičky, p. Milotice u Hranic (Morava).
Ústřední banka českých spořitelen, Praha.
Vyškovský Ignác, děkan, Brtnice (Morava).
Vrtek Jan, kooperator, Strážnice.
Vaněk Matěj, farář, Dlouhomilov u Zábřeha (Morava).
Vacek František, farář, Borohrádek (Čechy).
Vymazal Jakub, kooperator, Nový Hrozenkov.
Vagenknecht Rudolf, kaplan, Mšec.
Vachata Josef, farář, Hudlice u Berouna.
Veselý Josef, kooperator, Penčice u Přerova, p. Předmostí.
Vobejda Antonín, kaplan, Cerekvice, p. Vysoké Mýto.
Vojta František, vikář, Zlíchov u Prahy.
Vojta František, farář, Zbraslav.
Vikariát Skuč.
Wagner E., kaplan, Zbyslav u Čáslavi.
Vaněk František, děkan, Pelhřimov.

Vlk Josef, farář v Albrechtci, p. Sušice.
Vlk Cyrill, mag. sekretář, Praha.
Vičánek Jan, soudce, Vyzovice (Morava).
Záložna občanská, Nový Rychnov.
Zásurský František, farář, Svébohov, p. Zábřeh (Morava).
Zessner Jindřich baron, Dobřičany, p. Trnovany u Žatce.
Záchrana, křesť. sociální jednota, Jičín.
Chudoba Martin, kaplan, Kopřivnice (Morava).
Chadím Edmund, farář, Šitbořice, p. Těšany u Sokolnic (Mor.).
Špička František, farář, Pozlovice.
Šedivý Jan, kaplan, Rožmitál.
Štella Karel, ředitel konventu, Příbram.
Škrábal Adolf, kaplan, Velký Týnec u Olomouce (Morava).
Škvařil Methoděj, kooperator, Dolní Kounice (Morava).
Šílený Václav, farář, Borovany.
Šavrda Emil, farář, Rychmburk u Skutče.
Šinkora Josef, kaplan, Potěhy u Čáslavi, p. Potěhy-Tupadly.
Šubert Filip, farář, Miletín.
Čeloud Felix, kaplan, Nová Ves u Břeclavi (Morava).
Černý Jan, farář, Budislavice, p. Dožice (Čechy).
Červinka Hugo, farář, Modřany.
Čamra Josef, farář, Malotice.
Červenka Jan, advokátní úředník, Blovice.
Heřman Fr., rolník, Šternberk n. Sáz.
Záložna Cyrillo-Methodějská, Brno.
Okresní záložna hospodářská, Brandýs n. L.
Záložna v Kolíně.
Občanská záložna, Uhl. Janovice.
Občanská záložna, Spy.
Občanská záložna, Karlín.
Občanská záložna v Písku.
Záložna Vinohradská.
Občanská záložna, Třebechovice.
Okresní hospod. záložna, Plánice.
Chrudimská spořitelna.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 062796690